ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
3
JEUDI
3 MAI
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.703

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 192[illegible]
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 27[illegible]

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

49e ANNÉE — N° 12.703

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՒԹՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

———0———

ԴԵՍՊԱՆ ՓՕԼ ՔԱՄՊՈՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

Ա.

Ֆրանքեւթուրք արուեստական տագնապին առթիւ Ժան Սավար, նախկին դասախօս Անգարայի Համալսարանին, «Քոմպա»յի Ապրիլ 24ի իր գրութեան մէջ — որուն անդրադարձանք մեր նախորդ թիւով — հին էջեր քրքրելով, կարճ մէջբերում մը կ'ընէ Պոլսոյ ֆրանսական դեսպան Փօլ Քամպոնի 1894 Փետրուարի մէկ նամակէն՝ ուղղուած վարչապետ Քազիմիր-Փերիէի։ Յօդուածագրին նպատակն է ցոյց տալ, որ Հայերը ցիրուցան կ'ապրէին Թուրքիոյ մէջ եւ թէ Հայաստան Պուլկարիոյ կամ Յունաստանի նման բնական սահմաններով կամ հոծ բնակչութեամբ Պետութիւն մը չէր ներկայացներ։

Փօլ Քամպոն (1843–1924) կը պատկանի դիւանագէտներու ընտանիքի մը։ 1882-ին Թունուզի կառավարիչ եղած է։ 1886ին Մատրիտի դեսպան։ Հինգ տարի վերջ նշանակուած է Պոլսոյ դեսպան եւ այդ պաշտօնին վրայ մնացած է մինչեւ 1898, երբ ղրկուած է Լոնտոն։ Մեծ էր իր հեղինակութիւնը Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան մօտ, ուր կարեւոր բոլոր հարցերու մասին իր խորհուրդը կ'առնուէր։

Ապտիւլ Համիտի կեղծ քաղաքականութիւնը, մասնաւորաբար Հայկական Բարենորոգումներու խնդրին մէջ Բարձրագոյն Դրան հետապնդած խարդախ ուղղութիւնը անվախ մատնանշած է Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան։ Դժբախտաբար գտնուած է Թրքասէր նախարար մը՝ Գաբրիէլ Հանօթոյ, որ չէ ուզած լսել Քամպոնի խորհուրդները եւ Երեսփ. Ժողովին մէջ քանիցս խստիւ քննադատուած է ընդդիմադիր ազատական եւ ընկերվարական երեսփոխաններու կողմէ։

1897 Փետր. 22ի նիստին մէջ Հայկական Հարցին առթիւ բուռն յարձակումներ ուղղած են իրեն դէմ՝ Տընի Քոչէն, Ալեքսանտր Միլրան, Ժան Ժորէս, դեր-կոմս Մելքիոր տը Վոկուէ եւ ուրիշներ։

Ժան Սավարի յիշած նամակը կը կրէ 20 Փետր. 1894 թուականը եւ Փօլ Քամպոնի կողմէ ուղղուած է վարչապետ եւ Արտաքին նախարար Քազիմիր-Փերիէի (ետքէն Հանրապետութեան նախագահ)։

Նամակը կը սկսի հետեւեալ տողերով.— «Թուրք բարձրաստիճան պաշտօնատար մը երկու տարի առաջ կ'ըսէր ինծի. «Հայաստանի հարց գոյութիւն չունի, բայց մենք պիտի ստեղծենք զայն»։ Գուշակութիւնը իրականացած է այսօր։ Աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր բուն Հայաստանը եւ դրացի նահանգները թատերաբեմ են դարձած ծանրակշիռ դէպքերու. մեր հիւպատոսները ամէն շաբաթ մեզի կը հաղորդեն ձերբակալութեանց եւ Հայերու եւ իշխանութեան միջեւ տեղի ունեցած ընդհարումներու լուրերը։ Բ. Դուռը իր Դեսպաններուն ուղղուած վերջին շրջաբերականով մը կը խոստովանէր թէ արիւն հոսած է Եոզղատի մէջ եւ մեծ եպարքոսը վերջերս կը յայտնէր թէ Հայաստանը կառավարութեան համար ծանր մտահոգութեան առարկայ է։ Թուրքերը ներկայիս Արեւելեան Խնդիրը դարձեալ Ասիոյ կողմը բանալու վրայ են»։ (Դեղին Տետրակ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան. Հայկական գործեր, 1893-1897, էջ 10-11)։

Դեսպանը մանրամասնութիւններ կու տայ վերջին տարիներու կարեւոր դէպքերուն մասին, որոնց պէտք է ծանօթանան եւ իրենց դիրքը ճշդեն այն Պետութիւնները, որոնք կը հետաքրքրուին Հայկական Հարցով։

Կը շեշտէ Հայաստանի կարեւորութիւնը զինուորական եւ քաղաքական տեսակէտէ։ Անոր անմատչելի լեռները երկուքի կը բաժնեն եւ իրարմէ բոլորովին կ'անջատեն Օսմ. կայսրութեան իսլամական երկու մասերը, Միջագետքն ու Անատոլուն։

Կը յիշէ թէ Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը Եւրոպայի ուշադրութեան կը յանձնէր Հայաստանի քրիստոնեաները եւ 1878ի Կիպրոսի դաշնագիրը անհրաժեշտ կը նկատէր «Հայոց վիճակին բարելաւումը»։

Այդ շրջանին հայ ազգային զարթօնքը չէր սկսած դեռ. հայկական անկախութեան գաղափարը չկար, ու եթէ կար, ատիկա միայն Եւրոպա ապաստանած կարգ մը մտաւորականներու մտքին մէջ էր։ Զանգուածը պարզապէս բարենորոգումներ կ'ուզէր ու կ'երազէր օսմանեան տիրապետութեան տակ կանոնաւոր վարչութեան մը մէջ ապրիլ։

Բարձրագոյն Դրան անգործութիւնը, կ'ըսէ Քամպոն, յուսահատեցուց բարեմիտ Հայերը։ Խոստացուած բարենորոգումները չգործադրուեցան։ Պաշտօնատարներու կեղեքումները մնացին գաղթականներու ամբողջական։ Զօրագունդերը, որոնք իբրեւ թէ կազմուած էին սահմանագլուխներուն վրայ հսկելու համար, իրականին մէջ դարձան հայ քրիստոնեաները կողոպտելու պաշտօնական կազմակերպութիւն մը պարզապէս, ո՛չ ուրիշ բան։

Ճիշդ է, որ Յոյները, Ալպանացիներն ու Արաբներն ալ նոյն գանգատներն ունին, սակայն Հայաստանի քաղաքական կարեւորութիւնը մասնաւորաբար անոր բնակիչներուն վրայ կը հրաւիրէր Պետութեանց ուշադրութիւնը եւ դիւրին կ'ըլլար Հայերու հաշւոյն շահագործել կացութիւն մը, որ նոյնն էր կայսրութեան բոլոր հպատակներուն համար։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵՒ ԻՐ ԴԻՐՔԸ Կ'ԱՄՐԱՊՆԴԷ

———0———

ՇԵԼԵՍՏ ԵՒ ՎՈՐՈՆՈՎ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԻՒՐՈՅԷՆ «ԿԸ ՔԱՇՈՒԻՆ»

Մոսկուայի հեռը. Կոմիտէի լիակատար նիստը իր բանաձեւերով կ'ամրապնդէ Լէոնիտ Բրեժնեւի դիրքը։ Այս է գլխաւոր եզրակացութիւնը զոր դիտերը նկատի կ'առնեն ի տես այն կարգ մը փոփոխութիւններուն, որոնք կատարուեցան, Ապրիլ 27ի եզրափակիչ նիստին։

Այսպէս Քաղաքական Բիւրոյէն դուրս կը մնան Շելեստ եւ Վորոնով, «հանգստեան կոչուելու» դիւանագիտական բացատրութեամբ։ Երկուքն ալ կողմնակից էին աւելի վճռականութեան ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ։ Անոնց փոխարէն սակայն, Քաղաքական Բիւրոյի լիազօր անդամ կը դառնան Արտաքին նախարար՝ Կրոմիկօ եւ Պաշտպանութեան նախարար՝ մառեշալ Գրեչկօ, ինչպէս նաեւ Անդրոպով, որ պատասխանատու է Ապահովութեան (Քա-Ժէ-Պէ)։ Ջէզոքացնելով իր ամէնէն ոխերիմ ընդդիմադիրները, Բրեժնեւ կ'ուզէ շարունակել իր քաղաքականութիւնը, որ աւելի լայն գործակցութիւն մըն է այն երկիրներուն հետ, որոնք տարբեր վարչակարգ ունին։ Բրեժնեւ ի մօտոյ երկու պաշտօնական այցելութիւններ պիտի կատարէ Միացեալ Նահանգներ եւ Արեւմտեան Գերմանիա եւ այս ձեւով աւելի ազատ կ'ըլլան իր ձեռքերը։ Ոմանց կարծիքով հաւանական է որ նոր շնորհազրկում մըն ալ տեղի ունենայ այս օրերս, քանի Քաղաքական Բիւրօն, որ 15 անդամներէ կը բաղկանայ, ներկայիս 16 անդամ ունի։

Գլխաւորաբար Շելեստի շնորհազրկումն է որ ուշադրութիւն կը գրաւէ։ Ուկրայնիոյ Կոմունիստ թերթին ծանր քննադատութիւնները Շելեստի «ազգայնական» մեղքերու նկատմամբ եղած են մանաւանդ քօղարկելու համար բուն պատճառները։ Յատկանշական կը նկատուի նաեւ որ 1964 Հոկտեմբերէն ի վեր, Խրուշչեւէն ետք, որոշ կայունութիւն մը կը տիրէր Կրեմլինի մեքենային մէջ։

ՆԻՔՍԸՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ուաթըրկէյթի հարցը մեծ համեմատութիւն ստացած ըլլալով, նախագահ Նիքսըն առջի օր հարկադրուեցաւ արտայայտուիլ այդ մասին ամերիկացի ժողովուրդին։ Նախագահը չվարանեցաւ ամբողջ պատասխանատուութիւնը ստանձնելու։

Ծանօթ է, որ Ուաթըրկէյթ կեդրոնատեղին է Դեմոկրատ կուսակցութեան եւ երեւան ելաւ, որ նախագահական ընտրութեանց ատեն «ունկնդրութեան սեղաններ» դրուած էին Նիքսընի կողմնակիցներուն կողմէ։ Երբ գայթակղութիւնը մէջտեղ ելաւ ասկէ քանի մը շաբաթ առաջ, ամերիկեան բովանդակ մամուլը, նաեւ Հանրապետ., դատապարտեց Սպիտակ Տունը։ Յաջորդաբար ստիպուեցան հրաժարիլ գաղտնի ոստիկանութեան (Էֆ. Պի. Այ.) տնօրէնը, Նիքսընի անմիջական գործակիցներէն երեքը, ինչպէս նաեւ Արդարութեան նախարարը։ Հրաժարեցաւ նաեւ Նիքսընի իրաւագիտական խորհրդատուն։ Այս ամբողջէն վերջ է, որ նախագահ Նիքսըն պարտք սեպեց բացատրութիւն տալ ժողովուրդին։ Պնդելով հանդերձ, որ ինք բացարձակապէս անտեղեակ էր անցած-դարձածէն, Նիքսըն չվարանեցաւ խոստովանելու, թէ ամբողջ պատասխանատուութիւնը իրեն կ'իյնայ։ Հակառակ նախագահին «մէա քուլփա»յին ամերիկեան մամուլը յուսախաբ է տրուած ըլլալով, որ նախագահը քննիչ յանձնախումբ մը չէ նշանակած։

Մայիս մէկը

Երեք տարբեր տողանցքներ նախատեսուած էին Մայիս մէկի աւանդական ցոյցին համար, Փարիզ։ Ասոնք պէտք է միութենական յետադային, մէկ ճակատ կազմելու եւ «ժողովրդական միութեան» պատկեր մը պարզելու համար։

Աւանդական թափօրէն զատ, զոր կը գլխաւորէին սենտիքաները, մէկ թափօր կը կազմէին ձախապաշտները, եւ հատ մըն ալ ուսանողներն ու լիսէի աշակերտները։ Անձրեւը աւելի Մեռելոցի տպաւորութիւն կը թողուր Փարիզի վրայ քան գարնանային նախատօնակի մը։ Կարգ մը միջադէպեր պատահեցան Սէ.Ժէ.Թէ.ի կարգ ու կանոնի սպասարկութեան եւ ձախապաշտներու միջեւ բայց ընդհանուր ձեւով ծանր դէպքեր տեղի չունեցան։

Նանսիի մէջ է որ բախումները աւելի ծանրակշիռ բնոյթ առին ձախապաշտ տարրերու եւ ոստիկաններու միջեւ։

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

———0———

1965էն ի վեր, Ապրիլեան տարեդարձը կ'ոգեկոչուի նաեւ Հայրենիքի մէջ եւ եթէ յիսնամեակէն ասդին մասնաւոր հանդիսութիւն մը տեղի չունենար, ամբողջ Երեւանի ժողովուրդին զանգուածային լուռ թափօրը դէպի Ծիծեռնակաբերդ աւելի խօսուն է քան որեւէ ճառ։ Վաղ առաւօտէն, մինչ ուսանող, ուսանողուհի թէ բանուոր ու բանուորուհի կարգով պահակ կը կենան յուշարձանի կողքին, ուրկէ կը բարձրանայ կոմիտասեան անմահ մեղեդին, ամբողջ ժողովուրդ մըն է որ մինչեւ կէս գիշեր, հարիւր հազարներով կը բարձրանայ մինչեւ Ծիծեռնակաբերդ։

Էջմիածնայ մայր տաճարի յատուկ պատարագէն ետք, առաջնորդութեամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, եպիսկոպոսներու եւ վարդապետներու հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Էջմիածնայ մէջ բարձրացած Ապրիլեան Յուշարձանին առջեւ, մինչ երկիւղած բազմութիւն մը կը յիշէ թէ տասնեակ տարիներ առաջ, ժողովուրդի մը կէսը յուղարկաւոր կ'ըլլար միւս կէսին։

Արարատը հեռուէն կը հսկէ, վեհութեամբ, ու ամէն մէկ սրտէ, նոյն աղօթքն է որ կը բարձրանայ՝ «Մե՛ր հողերը, մե՛ր հողերը»։

×

Այս տարի, Ծիծեռնակաբերդի, հարիւրաւոր ծաղկեպսակներուն ու անհամար ծաղիկներուն մէջ էր նաեւ ծաղկեպսակը Փարիզի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԽՕՍՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

———0———

«Յառաջ»ի այս թիւը լոյս կը տեսնէ իր նոր տպարանին մէջ, որ կից է խմբագրատան։ Այս նոր հանգրուանի սեմին, «Յառաջ» սրտագին շնորհակալութեան խօսք ունի նախ եւ առաջ այն քանի մը անձնուէր բարեկամներուն եւ համակիրներուն, որոնք «Յառաջ»ի տեղափոխման թեան օրն իսկ, որոշեցին նոր եւ հաստատ կեդրոնատեղի մը գտնել թերթին համար, որպէսզի ան, 48 տարիներու «գաղթականութենէ» ետք, ունենայ իր տունը եւ կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը, առանց նոր անակնկալներու։

Շնորհակալութեան խօսք՝ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբին, որ անմիջապէս ապաստան տալով «Յառաջ»ի խմբագրութեան, ապահովեց անոր կանոնաւոր հրատարակութիւնը, վեց ամիս շարունակ։

Շնորհակալութիւն նաեւ անոնց որոնք իրենց սրտաբուխ նուէրներով թերթին բարգաւաճման ֆոնտին, մասամբ թեթեւցուցին ծանր բեռը «Յառաջ»ի վարչութեան, որ բացառիկ ծախքերու ենթարկուեցաւ այս առթիւ։

Եւ վերջապէս շնորհակալութիւն այն «կամաւորներուն», որոնք շաբաթավերջին իրենց ժամերը տրամադրեցին «Յառաջ»ի խմբագրատան եւ մանաւա՛նդ տպարանի փոխադրութեան եւ այդ բոլորը՝ սրտով։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ

ԳԱՂՏՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐ ՄԸ

ՈՐ ԿՆՔՈՒԱԾ ԷՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ, ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԲՆԱՋՆՋՈՒՄԻՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ

———0———

Ա.

ԽՄԲ. «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի.— Նիւ Եորքէն յարգելի եւ արժանահաւատ անձնաւորութիւն մը, որ կ'ուզէ երեւիլ միայն «Գ. Կ.» սկզբնատառերով, իր կատարած մասնաւոր հետազօտութեանց հիման վրայ գրի առած ու խմբագրութեանս յղած է ստորեւ հրատարակուած աշխատասիրութիւնը որուն հիմ կազմող փաստական տուեալներու լուսանկար պատճէնն ալ ունի իր մօտ:

Մեր աշխատակիցը նաեւ կը գրէ իր նամակին մէջ.— «Անշուշտ այս գրութիւնը յայտնութիւն մը պիտի ըլլայ ոչ միայն ձեզի, այլեւ ամբողջ Հայութեան եւ մարդկութեան համար: Նոյնիսկ անգլիացի պետական անձնաւորութիւններ զարմացած են՝ որ զինուորական գաղտնի դաշնագրի մը մէջ ի՛նչպէս յօդուածներ կը բանաձեւուին հայասպանութեան գործողութիւնները մասնաւորող»:

Յօդուածի վերջաւորութեան, յարգելի յօդուածագիրը յիշատակած է իր այս աշխատասիրութեան աղբիւրները:

1919ի Նոյեմբերին, Պոլսոյ մէջ, Ադրպէյճանի Հանրապետութեան ներկայացուցիչ Քերիմով եւ Անգարայի ներկայացուցիչ Ճեւատ փաշա՝ կնքած էին վեց ամսուան համար ի զօրու զինուորական գաղտնի դաշնագիր մը:

Զինուորական այս գաղտնի դաշնագիրը ի զօրու ըլլալէ կը դադրէր 1920 Մայիս ամսուան սկիզբը:

Ազգայնական Թուրքիոյ ընդհանուր սպայակոյտի կեդրոն Կարինի մէջ, 1920 Ապրիլ 15ին, լիազօր հրամանատար Քեազիմ Գարապեքիր փաշա՝ որ կը ներկայացնէր «Անատոլուի եւ Ռումելիի Օսմանեան Իրաւունքներու Պաշտպանութեան Ընկերակցութիւնը», եւ լիազօր Ալի Աղա Շէյխլինսքի՝ որ կը ներկայացնէր Ադրպէյճանի հանրապետական կառավարութեան Պատերազմական նախարարութիւնը, դարձեալ կնքեցին վեց ամսուան համար ի զօրու զինուորական նոր ու գաղտնի դաշնագիր մը, տասնեւվեց յօդուածներով եւ յաւելուածով:

Զինուորական այս գաղտնի դաշնագրին՝ զոր ստորագրող կողմերը գաղտնի կը պահէին՝ կցուած էր պաշտօնական մասնաւոր յաւելուած մը:

Սուլթան Մէհմէտ Զ. Վահտէտտին չատ մտահոգուած էր որ Անգարայի Ազգայնական Թուրքերը պաշտօնապէս համաձայնութիւն կնքած էին Մոսկուայի խորհրդային կառավարութեան հետ: Սուլթանը կը վախնար որ բոլշեւիկ բանակը կը ներխուժէր Անատոլուի Արեւելեան նահանգները:

Սուլթան Մէհմէտ Զ. Վահտէտտին, վարչապետ Տամատ Իսմայիլ Հագգը փաշային հրամայեց իրեն հայթայթել ստոյգ տեղեկութիւններ՝ Ազգայնական Թուրքերու եւ բոլշեւիկներու միջեւ հաստատուած յարաբերութիւններու իսկական հանգամանքի մասին:

Տամատ Իսմայիլ Հագգը փաշայի որդին, գնդապետ Ապտիւլ Գատիր պէյ, ամուսնացած էր Թուրք իշխանուհի Ուլուիյէի հետ, եւ փեսան էր սուլթանի ընտանիքին, միեւնոյն ատեն, ան պաշտօն ունէր արքունի պահակախումբին մէջ:

Գնդապետ Ապտիւլ Գատիր պէյ եւ կինը իշխանուհի Ուլուիյէ՝ մասնաւոր համակրանք ունէին Ազգայնական Թուրքերու շարժումին հանդէպ:

Տամատ Իսմայիլ Հագգը փաշա, իր որդին՝ Ապտիւլ Գատիր պէյը Անգարա ղրկեց, ստոյգ տեղեկութիւններ բերելու՝ Անգարա – Մոսկուա յարաբերութիւններու իսկական հանգամանքի մասին:

Ապտիւլ Գատիր տեսակցութիւններ ունեցաւ Անգարայի պատասխանատու Թուրքերուն հետ եւ Պոլիս վերադարձին սուլթանի աւագ քարտուղարին յանձնեց 1920 Ապրիլ 28 թուակիր նամակ մը՝ ստորագրուած նախկին Թուրք երեսփոխան Հագգը Պէհիճ պէյի կողմէ, որ այդ թուականին ընդհանուր քարտուղար էր «Անատոլուի եւ Ռումելիի Օսմանեան Իրաւունքներու Պաշտպանութեան Ներկայացուցչական Խորհուրդ»ին:

Հագգը Պէհիճ պէյ, սուլթան Մէհմէտ Զ. Վահտէտտինի մտահոգութիւնը փարատելու համար իր նամակին կցած էր պատճէնը զինուորական այն գաղտնի դաշնագրին, որ կնքուած էր Կարինի մէջ՝ 1920 Ապրիլ 15ին, Քեմալական Թուրքիոյ զինուորական լիազօր ներկայացուցիչ Քեազիմ Գարապեքիր փաշայի եւ Ադրպէյճանի Հանրապետութեան կառավարութեան Պատերազմական նախարարութեան լիազօր ներկայացուցիչ Ալի Աղա Շէյխլինսքի միջեւ:

Սոյն նամակին մէջ, ընդհանուր քարտուղար Պէհիճ Հագգը պէյ կը գրէր ի միջի այլոց.

— «Մենք պատեհ այս առիթէն կ'օգտուինք կրկնելու համար որ Ազգային Ուժերը, ամէնէն բարձրէն մինչեւ ամէնէն ստորակարգը, երբեք պիտի չթերանան Սուլթանի վեհափառութեան հանդէպ իրենց հաւատարմութեան եւ հպատակութեան մէջ, եւ թէ այս ողբերգական վայրկեանին՝ երբ հասկացողութիւն գոյացած է Օսմանեան հզօր կայսրութիւնը անդամահատելու, անոնք ուրիշ նպատակ չեն հետապնդեր, բայց եթէ պաշտպանութիւնը մեր մեծ Արքային եւ մեր նուիրական հայրենիքին:

«Ներկայացուցչական խորհուրդի հրամանով՝ կուզամ խնդրելու ձեր գերազանց տիրութենէն, որ այս եղելութիւնը նորին վեհափառութեան մասնաւոր ուշադրութեան յանձնէք:

«Ի պատասխանի կայսերական հրամանին, զոր դուք մեզի փոխանցեցիք, Ներկայացուցչական խորհուրդի հրամանով կը յայտարարեմ հետեւեալը.

«Ո՛չ բոլշեւիկ զարգացում, ո՛չ ալ բոլշեւիկեան ուժերը, որոնք մտահոգութեան աղբիւր դարձած են Նորին Վեհափառութեան համար, պիտի ուղղուին օսմանեան երկրին դէմ, թշնամական որեւէ նպատակով: Հետեւաբար, արեւելեան սահմանները ապահով են:

«Ապացուցանելու համար որ «Անատոլուի եւ Ռումելիի Օսմանեան Իրաւունքներու Պաշտպանութեան Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական խորհուրդը» բոլոր միջոցները ձեռք կ'առնէ հայրենիքի պաշտպանութեան համար, մենք Նորին Վեհափառութեան արքունիքէն ղրկուած վերոյիշեալ Մէհմէտ Նուրի (կարդա՝ Ապտիւլ Գատիր) էֆէնտիին յանձնեցինք օրինակ մը այն դաշնագրէն, որ կնքուեցաւ մեր կողմէ «Ներկայացուցչական խորհուրդի» պատուիրակ՝ տասնեւհինգերորդ զօրաբանակի հրամանատար Քեազիմ Գարապեքիրի, ու միւս կողմէ՝ Ադրպէյճանի միջեւ:

«Կը խնդրենք ձեր գերազանց տիրութենէն որ զայն յանձնէք վեհափառ Սուլթանին...»:

Գ. Կ.

(Շար. – 1)

Մեր վերջին Երգապնակին առթիւ

(Ռոմանթիք Երգեր, թիւ 30152)

———0———

ԽՄԲ.— Ապրիլ 4ի մեր թիւով եւ Պէյրութի «Ազդակ»էն արտատպելով, հրատարակած էինք Ա. Սիրանի յօդուածը, Արա Պարթեւեանի վերջին սալին մասին: Քննադատութիւնը ընդունուած բան մը չըլլալով հայ իրականութեան մէջ, Պ. Արա Պարթեւեան անհրաժեշտութիւնը տեսեր է պատասխանելու այդ գրութեան: Կ'արտատպենք, նաեւ իր պատասխանը, որ լոյս տեսած է «Ազդակ»ի Ապրիլ 17ի թիւին մէջ:

Մեր կողմէ անհրաժեշտ չենք տեսներ բան մը աւելցնել, քանի այսքան տկար «արդարացում» մը բուածներէն բան չի փոխեր եւ ոչ ոք կրնայ համոզել: Գալով Կոմիտասի եւ Եկմալեանի հետ եղած բաղդատութեան... անցնինք:

Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթի Ապրիլ 4ի թիւին մէջ կարդացինք արտատպումը ձեր պատուարժան թերթին մէջ երեւցած գրախօսականին, 17 Մարտ, ստորագրութեամբ Ա. Սիրանի:

Պատիւը չենք ունեցած ծանօթանալու այս անձնաւորութեան հետ, մեր սովորութենէն դուրս ալ է ամէն անգամ պատասխանելու, մանաւանդ անծանօթ յօդուածագիրներու:

Սակայն պիտի չընէինք անշուշտ, եթէ փարիզեան մեր օրաթերթը արտատպած չըլլար գրութիւնը. անշուշտ Ֆրանսահայ ընթերցողներն ալ այդ գրախօսականին տեղեակ պահելու մտահոգութեամբ:

Մտադրութիւն չունինք Փարիզէն Պէյրութ երաժշտական դասընթացք մը հաստատելու, կը մատնանշենք միայն յօդուածագիր Ա. Սիրանի սխալ մօտեցումը *մեր դաշնաւորումներուն առնթեր:*

Հարցը պիտի երկարէր, օրաթերթի սիւնակները անբաւական պիտի ըլլային:

Կարճ լուսաբանութիւններ տալ է մեր նպատակը:

Ամէն մարդ գիտէ, կամ կրնայ անդրադառնալ, որ «Ես լսեցի մի անոյշ ձայն» *երգին, որ շատ հին բան մըն է, հեղինակը մենք չենք կրնար եղած ըլլալ:*

Երգապնակին կողքին վրայ գրուած մեր անունը ակներեւ է, որ այդ երգին մեր կողմէ մշակումի ձեւին համար է, մանաւանդ իր նուագի բաժնին եւ ընդլայնումին պատճառաւ: Թերեւս հոն մոռցուեր է Առ բացատրութիւնը (առանձնման):

Ձեր յօդուածագիրը չեշտելով իր վրդովումը, կ'ըսէ թէ այդ երգը գրող Կոմիտասի կողքին աթոռի վրայ տեղ գրաւեր ենք:

Մեր երաժշտական չտեմարանը բաւական ճոխ է, որպէսզի կարիք զգայինք դիմելու բանագողութեան, այն ալ շատ ծանօթ երգի մը պարագային:

Այստեղ՝ չահեկան մէջբերում մը:

Յօդուածագիրը ճիշդ եւ չնորհաւորելի գիտողութիւն մը ունի, երբ կ'ըսէ, թէ՝ քանի մը նոթեր տեղափոխելով, դաշնաւորելով եւ նուագի բաժին մը տալով հեղինակի իրաւունք կարելի չէ կորզել որեւէ երգի, ինչ որ անհանդուրժելի է:

Գուցէ համաձայն կրնանք ըլլալ, բայց հարց կուտանք.

Յօդուածագիրը ի՞նչպէս ուրեմն կը հանդուրժէ, *երբ ամէն օր թերթերու մէջ կը կարդայ, զանազան առիթներով՝*

— *Օր. Ա. երգեց* Կոմիտասի «Կռունկ»*ը, Պարոն Գ. երգեց* Կոմիտասի «Ծիրանի ծառ»*ը, կամ* Եկմալեանի «Սուրբ Սուրբ»*ը եւ* «Տէր ողորմեա»*ն, քանի որ այդ բոլոր երգերուն հեղինակները վերոյիշեալ երաժիշտները չեն, այլ՝ դաշ–*

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Սուլթան Համիտի վարած քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ ալ բարիք չբերաւ. պալքանեան ազգութիւնները գլուխ բարձրացուցին այս անօրինակ բռնակալութեան եւ անոր հետեւանք հանդիսացող անարդարութիւններուն դէմ. խլրտեցաւ նոյնիսկ մահմետական արաբ աշխարհը սուլթանական խալիֆայութեան դէմ. իսկ Հայերը, որոնց հլութիւնն ու համբերութիւնը չարաչար գործածուած էին միաժամանակ Սուլթան Համիտի եւ եւրոպական Պետութիւններու կողմէ, արթնցաւ իր դարաւոր թմբիրէն հետեւելու համար Խրիմեան Հայրիկի քարոզած «երկաթէ շերեփ»ի քաղաքականութեան:

Ծնունդ առին յեղափոխական կուսակցութիւնները, որոնք զինուած ինքնապաշտպանութեան պատրաստեցին հայաբնակ նահանգներու երիտասարդութիւնը: Սուլթան Համիտ եղաւ աւելի անողոք, եւ անզէն ու խաղաղ բնակչութեան վրայ թափեց իր զայրոյթը: Զինեց Քրտութիւնը եւ օգտուելով եւրոպական Պետութիւններու հակամարտութիւններէն, ինչպէս նաեւ անոնցմէ ոմանց լուռ բարեացակամութենէն, հրահանգեց 1894ի Սասնոյ ապա, 1895–96ին, հայկական ընդհանուր կոտորածները, որոնց զոհ գացին ոչ պակաս քան 200.000 Հայեր: Հակառակ անոր որ միջազգային քննիչ յանձնախումբը ամէն տեղ հաստատեց Թուրք կառավարութեան մեղսակցութիւնն ու մասնակցութիւնը կատարուած ջարդերուն մէջ, Մեծ Մարդասպանը դարձեալ անպատիժ մնաց:

Քսաներորդ դարու սեմին գործուող այս բարբարոսութիւնները առիթ եղան որ Հայկական Հարցը միջազգային հանրային կարծիքին առջեւ պարզուի իր ամէնէն արիւնալի երեսներով. բայց եւ այնպէս, եւրոպական դիւանագիտութիւնը անկարող եղաւ բարենորոգումներու լուրջ ծրագրի մը շուրջ համաձայնութիւն գոյացնել եւ զայն պարտադրել Թուրքիոյ: Այս պայմաններուն մէջ եւ նկատի ունենալով արտաքին միջամտութեանց անզօրութիւնը, հայ յեղափոխական կազմակերպութիւնները, եւ գլխաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, առաւել թափով առաջ տարին ժողովուրդի զինումը՝ ինքնապաշտպանութեան գործը ամուր հիմերու վրայ դնելու համար: Յեղափոխական կազմակերպութիւնը շօշափելի արդիւնք ձեռք ձգեց Սասուն – Տարօն – Վասպուրական շրջանին մէջ, ուր ֆէտայիները իրենց բազմաթիւ սխրագործութիւններով մասամբ զսպեցին քրտական սանձարձակութիւնները եւ կառավարութեան պարտադրեցին աւելի խոհեմ ընթացք:

Թուրք ազատամիտ եւ հայրենասէր մտաւորականութեան համար եւս Համիտեան վարչակարգը դարձած էր անտանելի. ընդդիմութիւնը հետզհետէ հող կը գտնէր եւ կը զօրանար աքսորեալ եւ փախստական անձնաւորութիւններու Եւրոպայի մէջ համախմբումով: Այս վերջինները, որոնք իրենց համախոհները ունէին Թրքական բանակի սպայութեան մէջ, ջանացին Համիտեան վարչակարգի այլացեղ ընդդիմադիրներու ուժեղ ճակատ մը կազմել, որուն նպատակը պիտի ըլլար տապալել Սուլթանը եւ ժողովրդական իշխանութիւն հաստատել Պոլսոյ մէջ: Երիտասարդ Թուրքերու այս կազմակերպութիւնը, որ «Իթթիհատ վէ Թէրաքքը» անունով էր ծանօթ, լայն տարածում ունեցաւ Սելանիկի Թրքական բանակին մէջ: Այս վերջինն էր, որ 1908 *Յուլիսին քալեց Պոլսոյ վրայ, ուր Սուլթան Համիտ աճապարեց սահմանադրութիւն հռչակել:*

Ասիկա ազատական գաղափարներու մէկ փայլուն յաղթանակն էր, զոր Թուրքիոյ բոլոր ազգաբնակչութիւնները խանդավառութեամբ ու յոյսով դիմաւորեցին:

Բանտերէն արձակուեցան քաղաքական յանցաւորները. տարագրեալները վերադարձան հայրենիք. ֆէտայիները զէնքը վար դրին ու իջան լեռներէն. Թուրք, Հայ, Յոյն ողջագուրուեցան փողոցներուն մէջ. խօսքի, մամուլի եւ դաւանանքի ազատութիւն, ինչպէս նաեւ ցեղերու իրաւահաւասարութիւն հռչակուեցան:

Երիտասարդ Թուրքերու այս յեղափոխութիւնը առաջին ծանր տագնապ մը անցուց 1909 Ապրիլին, երբ Սուլթան Համիտ գործի լծեց մոլեռանդ եւ յետադիմական տարրերը, որոնք դժգոհ էին մընացած եղած փոփոխութիւններէն. ասոնք՝ բանակի որոշ մէկ մասին կռթնած՝ յաջողեցան նոյնիսկ իշխանութեան տիրանալ:

Սելանիկի յեղափոխական բանակը երկրորդ անգամ քալեց Պոլսոյ վրայ ու, գահընկէց ընելով Սուլթան Համիտը, կառավարութիւնը յանձնեց Իթթիհատականներուն:

(2 – Շար.)

նուագումներ ըրած են միայն, յղկելով, զարդարելով, այլ՝ բուն հեղինակները հայ գիւղացիներն են, մեր հոգեւորա — կանները կամ դպրապետները եւ, հետեւաբար, ըստ Ա. Սիրանի, վերոյիշեալ եւ ժողովողները հեղինակի իրաւունք չէին կրնար կորզել (իր բառերով)։

Եւ սակայն ոչ մէկ առիթով եւ ոչ մէկ թերթի մէջ այս մասին ոչ ոք նկատողութիւն ըրած է։

Ինքնին կ՚ենթադրուի, որ յիշեալ երգահաններու ի յարգանս, անոնց անունը կցուեր է այդ երգերուն։

Աւելին չենք մանրամասներ։

«Գարուն»՝ «Ով ինչ անոյշ» երգին համար յօդուածագիրը կ՚ըսէ, թէ նուագի մուտքի բաժինը բացարձակ կերպով կը զգացնէ ռուսական երաժշտութեան օգտագործումը, ինչ որ կը կորսնցնէ տոհմիկ հմայքը։

Կը մնայ ուսումնասիրել, թէ «Ով ինչ անոյշ» երգին նախամուտը եթէ ռուսական դպրոց կը բուրէ, մենք ալ կրնայինք լրացնել, թէ ամբողջ երգը ինքնին խառնական կամ որեւէ դպրոցի կը պատկանի, բացի տոհմիկ կամ հայրենի նկարագրէն, բայց հաճելի է ան։

Հայկական երգացանկին մէջ այս սեռի պատկանող բազմաթիւ երգեր ունինք, որոնք կապուած եւ շաղախուած ըլլալով մեր կենցաղին հետ, սիրելի են մեզի. («Ծիծեռնակ», «Տէր կեցո՛», ի միջի այլոց՝ «Ես լսեցի»ն, եւայլն) բայց տոհմիկ չեն։

Փակագիծի մէջ նշենք, որ կարգ մը յօդուածագիր քննադատներ զօրաւոր զէնք մը կը կարծեն ունենալ, ուեէ երաժիշտի մը տոհմիկ ոճէն քիչ մը հեռանալ փորձը իրենց երեսին ճակելով, տեսակ մը ազգային զգացում հրահրելու դիմակին տակ, ազգայինը անպայման խառնելով երաժշտականութեան հետ, ինչ որ շատ դիւրին եւ միտք պղտորող միջոց մըն է, մինչդեռ կրնային փորձել, հետաքրքրուիլ, գտնելու համար այլ կարգի չահեկանութիւն պրպտող աշխատանքներ։ Ասիկա երբեմն հեղինակներու եռանդը կաշկանդող անտեղի փորձ է։

«Ով ինչ անոյշ» երգին անդրադառնալով կը փորձուինք կարծել, թէ յօդուածագիրը (Սիրան) վառ երեւակայութիւն ունի, երբ այդ երգին (կամ ուրիշ երգերու մէջ ալ) կը փորձէ գտնել միջնադարեան արքունի պալատներու վալ — սեր ու պարեր,, վերջապէս Հռոմի կըրկէսները, կլատիաթէօրներու մենամարտներ... մոռցեր է Աւարայրի պատերազմն ալ աւելցնել, ինչո՞ւ չէ։

Մինչդեռ, այդ նուագի բաժինները առնուած եւ օգտագործուած են նոյնինքն խնդրոյ նիւթ եղող երգերու հատուածներէն, մէկ քանի նոթերէն վերջապէս՝ երգին բուն իսկ նկարագրէն։

Կը յանձնարարուի կրկին ունկնդրել։ Այսքան մէջբերումը թարմացնելու համար ունկնդիրին ըմբռնումը։

Ինչ կը վերաբերի կարգ մը ծանօթ երգերու մեր կողմէ տրուած մեկնաբանութեան, նշենք որ անոնք զանազան առիթներով եւ ձայնապնակներով ալ արդէն ներկայացուած են իրենց նախնական ձեւին մէջ։ Փափաքեր էինք անոնք այլ ձեւով եւս ներկայացնել, իբրեւ ընդլայնում կամ տարբերակ։

Տեղին է նշել, թէ ներկայիս շատ մը երաժիշտներ, որոնց մէջ բաւական թիւով հայրենի երաժիշտներ, որքան այլազան, զարմանազան (մեր կողմէ աւելցնենք չահեկան կամ հետաքրքրական) եւ մեկնաբանութեամբ օժտած են շատ մը տոհմիկ երգեր, ի մասնաւորի կոմիտասեան երգացանկէն, երբ անոնք կը նուագուին գործիքներով, յիշենք զոր օրինակ Սերժ Ասլամազեանի մշակումները կոմիտաս — եան երգերու օգտագործումով։

Երբեք յաւակնութիւն չենք ունեցեր մեր աշխատութիւնը անթերի եւ անխոցելի նկատելու։ Յաճախ սիրով առաջնորդուեր ենք բարեացակամ եւ չինիչ թելադրու — թիւններէ, սակայն աչքառու պարագայ մըն է նկատի առնելը, թէ «Ազդակ»ի յօդուածագիրը, Ա. Սիրան, մեր աշխատութեան մէջ առաւելապէս բացասական կողմեր դրսեւորելու ակներեւ մտահոգու — թիւնը ունեցեր է, եւ առոր առըթեր չէ փորձեր փնտռել եւ հասկնալ, թէ ի՛նչ ուզած ենք ըսել։

Ամփոփելով՝ ճիշդ չէ հալածել եւ մակերեսային ունկնդրութեան տպաւորու — թեան տակ գրիչ շարժելը։

Մեր սոյն գրութիւնը անպայման պատասխան մը պէտք չէ նկատել Ա. Սիրանի յօդուածին։

Անիկա առիթ տուաւ լուսաբանութիւններ պարզելու առաւելապէս երաժշտասէր ունկնդիրներուն ուղղուած։

Տրամադիր չենք որեւէ բանավէճի ընթացք տալու։

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 23-24)

ՅՕԴՈՒԱԾ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Գրականագէտ Ալեքսանդր Թոփչեան երկար յօդուած մը լոյս ընծայած է Մոսկուայի «Դրուժպա Նարոդով» ամսագրին մէջ։ Յօդուածագիրը քննութեան առած է հայ երիտասարդական չափածոյի արդի վիճակը եւ մէկ առ մէկ ներկայացուցած է երիտասարդ բանաստեղծները՝ Արեւշատ Աւագեան, Հենրիկ Էդոյեան, Արտեմ Յարութիւնեան, Սամուէլ Քոսեան, Արմէն Մարտիրոսեան, Դաւիթ Յովհաննէս, Յովհաննէս Գրիգորեան եւ ուրիշներ։

Յօդուածագրին կարծիքով երիտասարդներուն վրայ մեծ ազդեցութիւն ունեցած բանաստեղծներէն են եղած Պարոյր Սեւակ եւ Համօ Սահեան։ Անոնք են, որ ժամանակակից հայ բանաստեղծութեան երկու հիմնական ուղղութիւն — ները գծած են — ճանչնալ մարդուն հոգեկան աշխարհը, անոր կապը բնութեան հետ եւ բանաստեղծութեան մէջ ներմուծել այն ժամանակակից կարեւոր հարցերը, որոնք հաստատուած են անհատին եւ հասարակութեան միջեւ։

1963ին Պարոյր Սեւակի լոյս ընծայած «Մարդը ափի մէջ» հատորը մեծ դեր խաղացած է արդի հայ չափածոյի զարգացումին մէջ։ Այդ գիրքը երիտասարդներուն համար նորութեան ճամբան բա — ցած է։

ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Նկարիչ Հրանտ Սաեփանեան, որ 30 տարիէ ի վեր կը նկարէ, առաջին անգամ ըլլալով առանձին ցուցահանդէսով մը իր 150է աւելի նկարները ցուցադրած է։ Ասոնցմէ աւելի քան 50ը դիմանկար, իսկ մնացեալը բնանկար է։ Նկարիչը ծնած է Լենինական եւ իր նկարչական ուսումը ստացած է Ռիկա։

×

ՄՈԼԻԷՐԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 300ԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի մէջ երեկոյթով մը յիշատակուած է Մոլիէրի մահուան 300ամեակը։ Երեկոյթին բացումը կատարած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութեան տնօրէնը՝ Ռ. Զարեան։ Մոլիէրի կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Փրոֆ. Ս. Սողոմոնեան։ Ապա ներկայացուած է «Թարթիւֆ»ը։

×

Յ. ՓՈՒՇՄԱՆԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Երեւանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը ձեռք ձգած է 129 նամակներ, որոնք կը պատկանին ծանօթ նկարիչ Յովսէփ Փուշմանի, Մ. Նահանդներ։

Այդ նամակներուն հեղինակները են Խրիմեան Հայրիկ, Յովհաննէս Այվազովսկի, Գ. Զօհրապ, Յ. Թումանեան, Շիրվանզադէ, Ռ. Զարդարեան, Փանոս Թերլէմէզեան, Աւ. Իսահակեան, Զօր. Անդրանիկ, Զ. Եսայեան, Գ. Մահարի, Վահրամ Ալազան եւ ուրիշներ։ Նամակներուն մեծ մասը հասցէագրուած է Զ. Եսայեանի եւ Փուշմանի։ Նամակներէն շատեր կ՚արծարծեն գրական — հանրային խնդիրներ։

Յովսէփ Փուշման իր ուսումը առած է Պոլսոյ Գեղարուեստից վարժարանը, յետոյ հաստատուած է Մ. Նահանգներ։ Իր ուսումը շարունակած է Փարիզ, Ֆրանսայի նշանաւոր վարպետներու մօտ։ 1911-1922 ցուցահանդէսներ տուած է Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ, Ֆրանսայի մէջ, մեծ յաջողութեամբ։ Նկարիչը մեռած է Նիւ Եորք 1966ին։

×

«ԱՐԱՐԱՏ» ՆՈՐԷՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

«Արարատ» Լուժնիկի մէջ մրցում մը ունեցած է «Սպարտակ»ի հետ։ Մրցումի 12րդ վայրկեանին «Արարատ»ի մրցակիցները կոլ մը նշանակած են, սակայն հինգ վայրկեան ետք Սերգէյ Պօղոսեան յաջողած է հաւասարեցնել կէտերը։ Երկրորդ կիսախաղին նոյն Պօղոսեանը կոլ մը եւս արձանագրած է։ «Սպարտակ»ի խաղացողները նոր թափով մը յարձակած եւ կոլ մը նշանակած են։ Արդիւնքը՝ 2-2։ Ըստ օրէնքին՝ 11 մեթրէն հինգ հարուածներ տրուած են իւրաքանչիւր խումբի կողմէ։ Արարատցիները հինգ, իսկ ըՍպարտակցիները չորս կոլ նշանակած են, որով յաղթական հռչակուած է «Արա — րատ»։ Այսպէսով, «Արարատ» կը գտնուի առաջին դիրքերու վրայ։ Յարդ խաղացած է երեք խաղ եւ արձանագրած չորս կէտ։

×

ՃԱՏՐԱԿ

Լաս Փալմասի մէջ (Սպանիա) տեղի ունեցած է ճատրակի միջազգային մըրցումը։ 9,5 կէտով երկրորդ ելած է Տիգրան Պետրոսեան։

ԺՊԻՏ

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Դատաւորը անուղղայ խմանի մը կ՚ըսէ
— Կ՚ըսեն թէ գինով էիր։
— Կ՚ըսեն, կը պատասխանէ ան։
Դատաւորը խիստ շեշտով շարունակելով կ՚ըսէ.
— Բարեկամ, պէտք է ձգես խմիչքը։ Այսօրուան վիճակիդ պատասխանատուն ան է։
— Շատ ուրախ եմ ձեր այս վկայութեան համար, որովհետեւ ամէնքը կ՚ըսեն՝ թէ պատասխանատուն ես եմ։

×

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Երկու դրացուհիներ կը կռուին։
Առաջինը կ՚ըսէ.
— Ես քեզի պէս չեմ, որ դուն ունէս դուռ պտըտիմ եւ ասոր անոր բամբասանքը ընեմ....։
Երկրորդը կը յարէ.
— Դուն ունէ դուռ պտըտելու պէտք չունիս, որովհետեւ, հեռաձայն ունիս....։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (169)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԴԷՊԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

Յետոյ սրբեց ճակատը թրջող քրտինքի կաթիլները, սկսաւ սանդուխէն վար իջնել, մարմինը եւ հոգին ընկճող ֆիզիքական ու բարոյական դեդեւումին հակառակ։ Կառք նստած պահուն ըսաւ կառապանին.

— Բնակարան...։

Միւրիէլօ փողոցը հասնելուն պէս, հօրը աշխատասենեակը գնաց ուղղակի. ան գրասեղանին առջեւ նստած էր ու թիւեր կը գրէր մեծ թուղթերու վրայ։ Հարման գլուխը վեր առաւ։ Աղջկան դէմքը գունատ, դիմագիծերը այլայլած, աչքերը կարմրած տեսնելով՝ սոսկալի անձկութիւն մը զգաց։ Սարսափահար, ոտքի ելաւ ու Մէրիի քով գնաց։

— Զաւակս... սիրելի զաւակս...։

Մէրի չձգեց որ հայրը աւարտէ խօսքը ու խուլ խռպոտ ձայնով մը ըսաւ.

— Դուն խաբեցիր զիս։ Դուն ստեցիր։ Լիւսիէն չի սիրեր զիս...։ Ուրիշ մը կը սիրէ... ուրիշի մը հետ պիտի ամուսնանայ...։

Գործարանատէրը ամբողջ մարմնովը սկսաւ դողալ։

— Մէրի, անուշս, ի՞նչէն գիտես, գոչեց Հարման։ Այդ կարծեցեալ սէրը ծածկեցի, որովհետեւ որոշած եմ ամէն միջոցներով պայքարիլ անոր դէմ. ու իմ ուզածս պիտի ըլլայ։ Ո՞վ քեզի յայտնեց այն գաղտնիքը, զոր անգիտանալու էիր։

— Ո՞վ յայտնեց։ Սիրող աղջիկը։ Ան կը հպարտանայ իր սիրով։ Իր երջանկութիւնը յայտարարեց բարձրաձայն։ Լիւսիէն ալ չհերքեց, անոր խօսքը լսելէն յետոյ։ Հիմա կը հաւատա՞ս որ լաւ տեղեկութիւն քաղած եմ։ Տակաւին կը յուսա՞ս զիս խաբել։

— Ուրեմն տեսա՞ր այդ աղջիկը, հարցուց Փօլ Հարման, Մէրիի երկու ձեռքերը բռնելով։

— Լիւսիէնը անոր քով տեսայ... նշանածին քով, երկուքն ալ երջանիկ... ու ինծի այնպէս թուեցաւ որ անոնց երջանկութիւնը պիտի սպաննէ զիս։ Անոնք կը պաշտեն զիրար... ու մօտ ատենէն պիտի ամուսնանան։

— Ոչ, ոչ, զաւակս մի հաւատար։ Ան չի կրնար այդ աղջկան հետ ամուսնանալ

Մանկամարդ աղջիկը սկսաւ հեծկլտալ։

— Ինչո՞ւ ստեցիր ինծի, թոթովեց Մէրի։ Ինչո՞ւ նորէն կը ստես։ Քու ստոդ շատ վնաս հասցուց ինծի։ Սրտիս ներշնչեց յոյս մը, որ պատրանք էր միայն։ Ահա ցուրտ եւ անգութ իրականութիւնը, որ իմ մահուանս պատճառ պիտի ըլլայ։

Ժաք Կարօ կարծեց որ գլուխը պիտի պայթէր այդ խօսքերու պատճառած չարչարանքէն։ Իրեն այնպէս կը թուէր որ խելքին կուգար։

— Մէրի, սիրելի Մէրիս, իմ միակ գոռովանքս ու միակ ուրախութիւնս այս աշխարհի վրայ, կ՚աղաչեմ, հանդարտէ, գոչեց Հարման։ Մտիկ ըրէ զիս։ Ստելուս պատճառը սա է որ ես ուժ չունէի քու տառապանքդ ու արցունքներդ տեսնելու։

— Գիտէի՞ք թէ մէկը կը սիրէր ան։

— Ինծի ըսաւ ու ես անոր հասկցուցի որ դուն կը սիրէիր զինքը։ Քեզ բաղդատեցի այն աղքատիկ աղջկան հետ, որուն հետ պիտի ամուսնանայ։ Անոր աչքին առջեւ այնքան փայլուն ապագայ մը պարզեցի որ մարդ խենթ ըլլալու էր ատանկ բան մը երազելու համար։ Կը յուսայի ու տակաւին կը յուսամ զայն համոզել, արգիլել որ իր կեանքը կործանէ մանէ։ Ես կը յուսամ քու ոտքերուդ առջեւ բերել զայն, պատրաստ՝ քեզ սիրելու եւ երջանկութիւն պարգեւելու քեզի։

— Երջանկութի՛ւն, այլեւս այդ բանը չկայ ինծի համար, կրկնեց մանկամարդ աղջիկը դառնութեամբ։

— Ինծի պիտի հաւատա՞ս, եթէ մօրդ յիշատակին վրայ երդնում որ դուն Լիւսիէնի կինը պիտի ըլլաս։

— Ոչ, պատասխանեց։ Դուն խաբեցիր զիս...։ Այլեւս չեմ հաւատար քեզի։

— Սակայն նուիրական երդում մը կ՚ընեմ քեզի։ Երդմնազանցութիւնը ոճիր մըն է։ Այլեւս մի տարակուսիր իմ խօսքիս վրայ։ Կը հաւաստեմ թէ Լիւսիէն քեզի հետ պիտի ամուսնանայ ու պիտի սիրէ քեզ։

Մէրի հօրը դիրկը նետուեցաւ։

— Օ՜հ, ըրէ այդ բանը, ըրէ այդ բանը, թոթովեց մանկամարդ աղջիկը։ Զիս փրկած պիտի ըլլաս։ Յուսահատութիւնը իմ հոգիիս մէջ մուտք գործեց, պէտք է վտարել զայն, այլապէս կը մեռնիմ։ Բայց պիտի չկրնաս այդ բանը ընել...։ Լիւսիէն այդ աղջիկը կը սիրէ։

— Ո՞վ է այդ աղջիկը։

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Խաչատուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ստեփանեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քոտոյեան Խորէն, Պր. Դաւիթ Տարթըրեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Տարթըրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Քոտոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Նալպանտեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Թուխտ Տանիէլ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Սանտալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Միքայէլեան եւ զաւակները, Պր. Յարութիւն Մուրատեան եւ զաւակները, Պր. Կղեմէս Մուրատեան, Տէր եւ Տկին Ալեքսի Պէրպէրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Յակոբեան, Փիլիկեան, Թեմէճեան, Ղազարեան, Ղարապելլիքեան եւ Կէօզեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒՐԱՆԻ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Քոտոյեան, բնիկ Ստանոսցի)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի, 30 Ապրիլին, 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, Ուրբաթ, 4 Մայիս, ժամը 14ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.— Ողբացեալ Մելքոն Մարկոսեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Մ. Անտիկեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Էթարեան, Տէր եւ Տիկ. Դ. Մարկոսեան, այրի Տիկիններ Խաթուն եւ Զիֆիլ Մարկոսեաններ 10ական ֆր., Պր. Մանուկ Թորոսեան 10 եւ 10 դպրոցին:

×

Շաւիլէն Պ. Յարութիւն Փափազեան եւ այրի Տիկին Շնորհիկ Փափազեան 20ական ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի Կապոյտ Խաչին, Լեւոն Պետիկեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.—

Հանգ. Սահակեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տիկին Մարի Ուզունեան 10 ֆր., Կարօ Խոզիկեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Գույումճեան 10, Կարանեանի թաղման՝ Տէր եւ Տիկին Իսկէնտէրեան 10, Տէր եւ Տիկին Թորոսեան 10, Տիկին Թագուհի Բարունակեանի հոգեհանգիստին՝ Պր. Պօղոս Բարունակեան 50, Պր. Ա. Կոնոյեանի հոգեհանգիստին՝ Տէր եւ Տիկին Ա. Արմաղանեան 10, այրի Տիկին Կիրակոսեանի թաղման՝ այրի Տիկին Ե. Այվազեան 10, Տէր եւ Տիկին Վ. Յակոբեան 50, այրի Տիկ. Կիրակոսեան 10, Տէր եւ Տիկին Կուկուլիկեան 10, Տէր եւ Տիկին Վարդանեան 50 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Լ. Այվազեան 50, Տէր եւ Տիկին Կարանեաններու հոգեհանգիստին՝ Տէր եւ Տիկին Տէրէտապեան 10, այրի Տիկին Մարիամ Պօյաճեանի քառասունքին առթիւ՝ Շալճեան եւ Պօյաճեան ընտանիքներ 50 ֆր.:

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի դպրոցին ի նպաստ 100 ֆր. կը նուիրէ Պրիւսէլէն Օր. Ա. Փ.: Նոյն նպատակին Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պետրոսեան 50 ֆր. իրենց քրոջ Անահիտ Արապեանի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ:

×

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկ. Նազար Նազարեան ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս 50 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն):

Վիրոֆլէէն Պ. Յ. Պէտէլեան ողբ. Գր. Պաղտատեանի յիշատակին 10 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի միացեալ ժողովը, Մայիս 3, Հինգշաբթի ժամը 8·30ին Իսիի Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս: Կը խօսի ընկ. Կարօ Մեհեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները Մայիս 5 Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մայիս 5ին Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Միութեան գրասենեակին մէջ 17, Ռիւ Պլէօ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA COMIQUE

Նախագահութեամբ՝

MR. ALAIN POHER

Président du Sénat

Կիրակի 13 Մայիս կ. վ. ժամը ճիշդ 17·15ին

ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ

ՂԵԿ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կոմիտաս, Կանաչեան, Ալէմշահ, Տիգրանեան, Ալթունեան, Ափրիկեան

Մեներգողներ՝ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան եւ Մկրտիչ Պօղոսեան

Տոմսերը փնտռել երգչախումբի անդամներու մօտ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 19·30էն մինչեւ 22

17, Rue Bleue — Paris (9e)

Գիներ.— 10 ֆրանքէն մինչեւ 50 ֆր.

Saumons Fumés Conserves

Caviar Petrossian

18, Bd. de la Tour-Maubourg 75007 Paris
tél. 551.59-73 - 551.59-74 - 705.56-09

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 16ին:
NOTRE-DAME

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

6 Մայիս Կիրակի ժամը 11ին, հանդիսաւոր արարողութիւն Ֆուրվիէռի Մայր եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ Գերպ. ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՔԷՀԻԱՅԵԱՆ:

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը կը կազմակերպէ հացկերոյթ – խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 6, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը մէկուկէսին, ճաշարան Օփերա – Լաֆայէթ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 20 ֆր.:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կիրակի, 6 Մայիս, կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ:

Ցուցադրութիւն սկաուտական ֆիլմերու եւ հայկական երգեր Հայ Արիներու երգչախումբին կողմէ:

Պիւֆէ Մուտք 5 ֆրանք

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, Մայիս 6, ժամը 9·30ին Ֆրանս. հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝ 1939–45ի Հայ հերոսներու նուիրուած յայտագիր:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ,
Մայիս 12, ժամը 20ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի սրահը:
Պարախումբ ՆԱՅԻՐԻ
Գեղարուեստական բաժին
Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Ճաշագին 35 ֆրանք

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՃԱՇ

Կազմակերպուած
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
կողմէ ի նպաստ օդափոխութեան կայանին

6 Մայիս Կիրակի ժամը 13ին
եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած խնամուած ճաշեր

Տեղի պիտի ունենան պարեր՝ Նոր Սերնդականներու եւ դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ

Հանելի անակնկալներ
Հայկական զուարթ մթնոլորտ

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ֆր.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան Միութեան կողմէ, Շաբաթ 5 Մայիս ժամը 21ին Փաթրոնաժի սրահը, Ռիւ տը Թուլոն, Ալֆորվիլ:

Յայտագրին կը մասնակցին.— Արաքսի Գմբէթեան (Արտասանութիւն), Ռոզին Կարապետեան (երգ) թառի ընկերակցութեամբ, Պօղոս Պետրոսեան իր կիթառով եւ «Նայիրի» նուագախումբը:

Այս առթիւ կը ցուցադրուին նաեւ հայկական ոճով քանդակներ Հայկանիի կողմէ:

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

nuit de la quatra

Vendredi 18 Mai 1973
à 21 heures
Salle Gaveau

LOCATION OUVERTE A LA SALLE

CONCERT DE GALA

SOUS LE HAUT PATRONAGE DE SON PRÉSIDENT D'HONNEUR
ARNO BABADJANIAN

avec le concours de **nombreux solistes** *et la participation de*
ANNIE KAVAFIAN

Œuvres de : Katchaturian, Babadjanian, Tcheknavorian, Komitas et Maurice Ravel

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
4
VENDREDI
4 MAI
1973

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 19[illegible]
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 27[illegible]

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·704

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.704

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՒԹՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

—o—

ԴԵՍՊԱՆ ՓՕԼ ՔԱՄՊՈՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

Բ.

Իր նամակի շարունակութեան մէջ դեսպան Փօլ Քամպոն կը գրէ թէ Եւրոպայի մէջ 1885ի առեններն է, որ առաջին անգամ կը լսէր հայկական շարժումի մը մասին (հաւանաբար ակնարկութիւն Մըկրտիչ Փորթուգալեանի Արմենիային) :

«Ֆրանսա, Անգլիա, Աւստրիա եւ Ամերիկա ցրուած Հայերը միացան՝ միասնական աշխատանքի համար. ազգային կոմիտէներ կազմուեցան, ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներով թերթեր եւ ազգային պահանջներ ներկայացնող պաշտօնաթերթեր հրատարակուեցան. բոլորն ալ շատ ճարպիկօրէն կը շեշտէին թրքական վարչութեան չարիքները: Այսպիսով Եւրոպայի կը մատնանշէին Պերլինի դաշնագրին բռնաբարումը Թուրքերուն կողմէ :

«Հայկական քարոզչութիւնը ամէնէն առաջ ջանաց իր դատին համար սիրաշահիլ Ֆրանսան՝ կոչ ընելով անոր այսպէս կոչուած «ազատական զգացումներուն»: Քանի մը յօդուածներ հրատարակուեցան պարբերաթերթերու մէջ. կոչնակներ սարքուեցան, ճառեր խօսուեցան, ցոյց կատարուեցաւ Սէն-Տընի՝ Լուսինեանի դամբարանին վրայ: Պէտք է խոստովանիլ, որ Ֆրանսա բան չհասկցաւ ու չհետաքրքրուեցաւ երբեք մարդոցմով, որոնք իրեն կը խօսէին Արարատ լերան, Նոյի եւ Խաչակիրներու մասին» :

Հայերը աւելի լաւ ընդունելութիւն գտեր են Լոնտոնի մէջ: Կլէտսթոնի կառավարութիւնը համախմբած եւ կարգապահութեան մղած է բոլոր դժգոհները՝ անոնց խոստանալով իր աջակցութիւնը: Այնուհետեւ քարոզչութեան Կոմիտէն հաստատուած է Լոնտոն, անկից տանելով իր թելադրութիւնները :

Հայ ժողովրդային զանգուածներու մտքին մէջ պէտք էր թափանցել տալ երկու շատ պարզ գաղափարներ, — ազգայնութեան գաղափարը եւ ազատութեան գաղափարը :

Կոմիտէները այդ աշխատանքին լծուեցան: Թուրքերն ալ հալածանքներու եւ կեղեքումներու իրենց անխնելք սիստեմով օժանդակեցին անոնց տարածման: Սարկութեան վարժուած Հայերը հետզհետէ գարշելի եւ անհանդուրժելի գտան թրքական վարչութիւնը: Իրենց ընթացքով Թուրքերը ոչ միայն դժգոհութիւն առեղծեցին, այլեւ եղածը խոշորցուցին և դժգոհներուն հանդէպ վերաբերուեցան իբրեւ յեղափոխականներու եւ դաւադրութիւն սարքողներու :

Թուրքերը ա՛յնքան կրկնեցին, որ Հայերը կը դաւադրեն, ի վերջոյ անոնք սկսան դաւեր սարքել. ա՛յնքան կրկնեցին, որ Հայաստան գոյութիւն չունի, Հայերը ի վերջոյ սկսան հաւատալ թէ իրապէս գոյութիւն ունէր անիկա, ու այսպէս, քանի մը տարուան մէջ կազմուեցան գաղտնի ընկերութիւններ, որոնք իրենց քարոզչութեան ի նպաստ շահագործեցին թրքական վարչութեան չարիքներն ու թերութիւնները եւ ամբողջ Հայաստանի մէջ տարածեցին ազգային զարթօնքի եւ անկախութեան գաղափարականը :

Անգամ մը որ հողը պատրաստուած էր, կը մնար գտնել պատրուակ մը կամ քաջալերանք մը, որպէսզի շարժումը հրապարակուէր: Պոլսոյ Նախկին պատրիարք եւ իր հայրենասիրութեան համար Երուսաղէմ աքսորուած Խրիմեան սրբազանի կաթողիկոս նշանակուիլը հայթայթեց այդ պատրուակը, կամ քաջալերանքը :

Փօլ Քամպոն վարչապետին կը յիշեցնէ անցած տարուան իր հեռագիրները Կեսարիոյ եւ Մարզուանի (1893 Յունուար) դէպքերը, անոնց յաջորդող ձերբակալութիւնները, Անգարայի դատավարութիւնը (Մայիս – Յունիս), հինգ դատապարտեալներու կախաղան հանուիլը (Յուլիս) : Իր խառութեամբ Բ. Դուռը կը նուիրագործէ շարժում մը, որ այժմ ունի իր նահատակները. յամառելով Հայաստանի մէջ հետապնդել ահուսարսափի վարչաձեւ մը՝ ձերբակալութիւններով, սպանութիւններով, բռնաբարումներով, եւայլն Բ. Դուռը կարծէք թէ հաճոյք կը զգայ փութացնելու դէպքերը: 15 օր առաջ Եոզգատի մէջ պայթեցան այնպիսի ծանր խռովութիւններ, որ նոյնիսկ Բ. Դրան մէջ կը խօսին 500 զոհերու մասին: Սվազի մէջ մեր հիւպատոսը կարծէք թէ կը վախնայ մօտալուտ պայթումէ մը: Ու այսպէս, երբ շարժումը տարածուի բոլոր գիւղերու մէջ եւ իշխանութիւնները ի վերջոյ չափը անցընեն անպաշտպան բնակչութիւնը կեղեքելով, կրնայ ըլլալ, որ յանկարծ Հալէպէն մինչեւ Տրապիզոն եւ Անգարայէն մինչեւ Էրզրում պատահին այնպիսի դէպքեր, որ հաւանաբար պատճառ դառնան Եւրոպայի միջամտութեան :

Ահա՛ իսկական վիճակը հայկական հարցին 1894ի սկիզբը, կը գրէ դեսպան Փօլ Քամպոն, որ հարց կուտայ.

Ի՞նչ լուծում կարելի է առաջարկել կամ նախատեսել այս խառնաշփոթ կացութեան մէջ: Անկախ Հայաստա՞ն: Պէտք չէ մտածել այդ մասին: Հայաստան՝ Պուլկարիոյ կամ Յունաստանի պէս՝ չի կազմեր Պետութիւն մը, որ ճշդուած ըլլայ բնական սահմաններով կամ բնակիչներու զանգուածներով: Հայերը ցրուած են Թուրքիոյ չորս անկիւնները, եւ բուն իսկ Հայաստանի մէջ ամէնուրեք խառնուած են իսլամներու հետ: Ասոր վրայ աւելցուցէք այն պարագան, որ Հայաստան արդէն բաժնուած է Թուրքիոյ, Պարսկաստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ, կամ շատ անհաւանական պատերազմի մը պարագային կամ իբրեւ անոր հետեւանք Եւրոպա ծրագրէ ստեղծել Հայաստան մը, գրեթէ անկարելի պիտի ըլլայ ճշդել նոր Պետութեան ուղղութիւնը :

Նոյն դժուարութիւնը, եթէ պահանջուի կազմել առանձնաշնորհեալ նահանգ մը, օժտուած կէս – ինքնավար վարչաձեւով: Ո՞ւր կը սկսի, ո՞ւր կը վերջանայ Հայաստանը: Կը մնայ բարենորոգումներու խոստումը: Բայց գիտենք թէ ի՛նչ կ'արժեն Թուրքիոյ մէջ նման խոստումներ :

Բարենորոգում մտցնելու համար նախ պէտք է ամէն ինչ բարենորոգել: Գալով մասնակի բարուոքումներու, որոնք թերեւս տասը տարի առաջ գոհացնէին Հայերը, կը վախցուի որ ներկայիս չգոհացնեն զանոնք :

Եզրակացութի՛ւն :

Ուրեմն չկայ կարելի լուծում մը հայկական հարցին. անիկա բաց պիտի մնայ եւ Թուրքերը պիտի թունաւորեն զայն իրենց յոռի վարչութեամբ եւ անգործութեամբ: Ատենը անգամ մը վայրագութեանց ծայրայեղութեան պարագային աւելի ուժգին բողոքներ կամ ըմբոստութիւններ տեղի պիտի ունենան: Եւրոպական մամուլը ի վերջոյ պիտի զբաղի այս միջամտող միջադէպերով. քրիստոնեայ երկիրներու հանրային կարծիքը պիտի դթայ հալածեալներուն վրայ, շարժումը որ այսօր սահմանափակուած է Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու մէջ, պիտի տարածուի միւս քրիստոնեայ ազգերուն մէջ, Պերլինի դաշնագիրը կրկին մէջտեղ պիտի հանուի եւ անհրաժեշտ պիտի ըլլայ միջամտութիւն մը կատարել: Վա՞ղը տեղի պիտի ունենայ այդ թէ քանի մը տարի վերջ: Ո՛չ մէկ թուական կրնանք ճշդել, կ'ըսէ դեսպան Քամպոն, որ կ'եզրակացնէ.

«Ինչ որ կարելի է ըսել, ա՛յն է որ Թուրքիոյ մէջ ամէնէն տարօրինակ կացութիւնները շատ երկար կը տեւեն. պէտք է միայն սպասել ամէն օր, որ ճարճատում տեղի ունենայ եւ պէտք չէ զարմանալ անոր համար» :

Ամբողջութեամբ տուինք Պոլսոյ ֆրանսական դեսպանին շուրջ ութսուն տարի առաջ վարչապետին ուղղած նամակը: Փօլ Քամպոն իր յստակատեսութեամբ ամէն ինչ կը պարզէ առարկայօրէն: Ու նաեւ կը գուշակէ մօտ ատենէն ծագելիք աղէտները :

Այս նամակէն ետք է, որ պիտի պայթէին Սասունի 1894ի ջարդերը, եւ յաջորդ տարիներուն — 1895-1896 — արիւնով պիտի ներկուէին Թրքահայաստանի հայաբնակ քաղաքները, նոյնիսկ Պոլիսը :

Եւրոպա անտարբեր պիտի մնար եւ բարենորոգումները երբեք պիտի չգործադրուէին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

Կռիւները կը շարունակուին

ՀԱԿԱՌԱԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻՆ

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԶՈՀԵՐ

—o—

Լիբանանի մայրաքաղաքը բուռն կռիւներու թատերավայր դարձաւ առջի օր, երբ Պաղեստինցիներու եւ բանակի միջեւ բախումներ ծայր տուին: Ըստ կառավարութեան, միջադէպերը սկսած են, երբ Պաղեստինցիներ պատանդ բռնած են երկու զինուորականներ: Ասոնց ազատ արձակման համար պահանջած են, որ լիբանանեան իշխանութիւնները իրենց կարգին ազատ արձակեն այն քանի մը Պաղեստինցիները, որոնք ձերբակալուած են, երբ ռումբեր կը զետեղէին Պէյրութի օդակայանը :

Կռիւները, որոնք դեռ կը շարունակուէին Հինգշաբթի առաւօտ, բուռն են: Արդարեւ բանակը պաշարած է Պէյրութի հարաւը գտնուող Շաթիլա գաղթակայանը, ուր 5000 գաղթականներ հաստատուած են: Հրասայլեր կրակ բացած են եւ արդէն Հինգշաբթի առաւօտ մեռեալներու թիւը յիսունի կը հասնէր :

Իշխանութիւնները լուսարգել հաստատեցին Պէյրութի անոր արուարձաններուն եւ հինգ քաղաքներու մէջ՝ Թրիփոլի, Պաալպէք, Սիտոն, Տիւրոս եւ Նապաթիյէ :

Չորեքշաբթիէն Հինգշաբթի լուսնալիք գիշերը բանակցութիւններ տեղի ունեցած են Լիբանանցիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ եւ ի վերջոյ յանգած են համաձայնութեան մը եւ՝ զինադուլի :

Հակառակ սոյն Հինգշաբթի առտու հասած լուրերը կը հաստատէին թէ կռիւները ոչ միայն կը շարունակուին, այլեւ կը սաստկանան եւ կառավարութիւնը չէ կրցած վերցնել լուսարգելը :

Պաղեստինցիք Քամալ Ճումպլաթի յանձնած են այն երկու լիբանանցի զինուորները զորս իբրեւ պատանդ կը պահէին :

Քաղաքացիական պատերազմի վախ կայ Պէյրութի մէջ, նման Յորդանանի կռիւներուն, քանի մը տարի առաջ :

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Մեր թղթակիցներէն եւ պաշտօնակիցներէն կը խնդրուի նկատի առնել «Յառաջ»ի նոր հասցէն՝

83, Rue D'Hauteville
75010 PARIS

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՆ ծանր տագնապ մը անցուց առջի օր Լիւքսանպուրկի մէջ, ուր կողմերը երկար վիճաբանութիւններ ունեցան գիւղատնտեսական գիներու շուրջ: Գլխաւորաբար Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի նախարարներն են որ բախում ունեցան երբ Շիրաք յայտնեց թէ այն տպաւորութիւնն ունի որ Գերմանիոյ նախարարը կ'ուզէ քաղաքական տագնապ մը ստեղծել մինչ Գերմանացին կը պատասխանէր թէ լաւ կ'ըլլայ որ Ֆրանսայի նախարարը ինքզինքը քննել տայ յիմարաբոյժի մը: Ի վերջոյ փոխադարձ զիջումներով, կարելի եղաւ կացութիւնը փրկել թէեւ Ֆրանսա չկրցաւ իր ուզած գիները ձեռք ձգել :

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅ, քրիստոնեայ գաղափարաբանութեան մեծագոյն դէմքերէն Ժաք Մարիթէն, մեռաւ առջի օր, 91 տարեկանին, Թուլուզի մօտ վանքի մը մէջ, ուր քաշուած էր կնոջը մահէն ետք: Ծնունդով բողոքական, կաթողիկէ կը դառնայ 1905ին, երբ փայլուն կերպով կ'անցընէ փիլիսոփայութեան ակրեկասիոնը: Իր վարպետները եղած են՝ Լէոն Պլուա, Պերկսոն, Փեկի եւ Փսիքարի: Հեղինակն է շուրջ 60 հատորի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ձերբակալուած են 61 հոգի իբրեւ անդամ ձախապաշտ խմբակցութեան մը, որ ութ ամիս առաջ կազմուած է եւ «մարքս-լենինիստ Թուրք Համայնավար կուսակցութիւն» անունը կը կրէ :

ՃԱՓՈՆԻ Արտաքին նախարարը՝ Օհիրա, Էլիզէի մէջ տեսակցեցաւ Նախագահ Փոմփիտուի հետ: Նախարարը նախապէս խօսակցութիւններ ունեցաւ Ֆրանսայի Արտաքին եւ Ելմտական նախարարներուն հետ: Կը հաղորդուի, թէ Ճափոնի վարչապետը Սեպտեմբերին կամ Հոկտեմբերին Փարիզ պիտի այցելէ :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ քանի մը հարիւր ոստիկաններ ցոյց կատարեցին պահանջելով, որ Ներքին նախարարը պաշտօնազրկուի եւ իշխանութիւնները խիստ միջոցներ ձեռք առնեն պայքարելու համար « քաղաքային արձակաղէններու » դէմ: Այս վերջինները առջի օր ոստիկան մը սպաննած էին :

ԹԱՍ գործակալութիւնը հաղորդեց, թէ Փարիզի խորհրդային դեսպան նշանակուած է Ս. Չերվոնենկօ: Խորհրդային դեսպանը ծնած է Ուկրանիա 1915ին: Եղած է Չինաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ դեսպան :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ
ԳԱՂՏՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐ ՄԸ
ՈՐ ԿՆՔՈՒԱԾ ԷՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ, ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԲՆԱՋՆՋՈՒՄԻՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ

———0———

Բ.

Արքունիքի աւագ քարտուղարը սուլթան Մէհմէտ Զ. Վահտէտտինի յանձնեց թէ՛ Հաջը Պէհիճ պէյի նամակը, թէ՛ զինուորական գաղտնի դաշնագրի *եւ անոր կցուած պաշտօնական գաղտնի* յաւելուածի *պատճէնները։*

Պոլսոյ մէջ բրիտանական կառավարութեան բարձր գործավար ծովակալ Տը Ռոպէք, 1920 Յունիս 16ին Լոնտոն՝ Արտաքին Գործոց նախարար լորտ Քըրզընի հաղորդեց թէ՛ Հաջը Պէհիճ պէյի նամակին, թէ՛ զինուորական *գաղտնի դաշնագրին եւ անոր կցուած պաշտօնական յաւելուածին պատճէնները, տալով գանազան տեղեկութիւններ եւ մեկնութիւններ, չօշափելով նամակին դաշնագրին եւ յաւելուածին վաւերականութեան հարցը։*

— « Սուլթանի աւագ քարտուղարին ուղղուած կարծեցեալ նամակին լուսանկարները եւ անոր կցուած դաշնագրին օրինակները հոս՝ Բարձր Գործավարութեան պաշտօնատան մէջ քննուեցան։

«Այս վաւերագրերու երեւոյթին կամ ոճին մէջ չկայ բան մը, որ մղէ մեզ կարծելու թէ անոնք շինծու կրնան ըլլալ։ Սակայն, ներկայիս, այսպիսի վաւերագրեր հնարելու փորձութիւնը այնքա՜ն մեծ է, որ ասիկա կրնայ միայն բացասական ապացոյց ըլլալ անոնց վաւերականութեան։

«Քեազիմ Գարապեքիրի եւ Ազրպէյճանի կառավարութեան միջեւ կնքուած համաձայնագրերու վաւերականութեան հարցը նուազ ուշագրաւ է. այսինքն թէ՝ անոնք հարազատ ըլլան կամ ոչ, կարելի է նկատել որոշապէս, որ Ազգային Ջինուորական ղեկավարներու եւ Ազրպէյճանի Թաթարներու միջեւ սերտ կապակցութիւն գոյութիւն ունի»։

Լոնտոն, Արտաքին Գործերու նախարարութեան մէջ եւս կը քննուին Հաջը Պէհիճ պէյի նամակին, զինուորական գաղտնի դաշնագրին եւ այդ դաշնագրին կցուած պաշտօնական գաղտնի յաւելուածին պատճէնները, եւ իբր վերջնական եզրակացութիւն, 1920 Յունիս 26ին, Ռ. Մըք Տանըլ կը գրէ.

— «Կը կարծեմ թէ ո՛չ մէկ տարակոյս կայ. այս դաշնագիրը (1920 Ապրիլ 15ին Կարինի մէջ կնքուած) եւ Նոյեմբերի (Պոլսոյ մէջ 1919 Նոյեմբերին կնքուած) նախորդ դաշնագիրը վաւերական են»։

Վաւերականութեան մասին այս գրաւոր հաստատումին տակ ստորագրած է նաեւ Տ. Ճ. Օգպոռն։

Հաջը Պէհիճ պէյի նամակին, զինուորական գաղտնի դաշնագրին եւ այս դաշնագրին կցուած պաշտօնական յաւելուածին վաւերականութեան մասին ո՛չ մէկ տարակոյս մնացած էր Լոնտոնի բրիտանական կառավարութեան մօտ, այնպէս որ, ան կ՚որոշէ զանոնք հաղորդել Միացեալ Նահանգներու Դաշնակցային կառավարութեան, որպէսզի Հայաստանի Հանրապետութեան եւ հայ ժողովուրդի գոյութեան դէմ լարուած դաւադրութեան առաջքն առնուի Անգլիոյ եւ Ամերիկայի միացեալ ուժերով եւ աջակցութեամբ։

Արդարեւ, Լոնտոնի Արտաքին Գործոց նախարարութենէն Ռ. Վանսիթարդ՝ կը գրէ 1920 Յունիս 9ին.

«Կը համարձակիմ թելադրել, որ լաւ պիտի ըլլայ ասկէ (Հաջը Պէհիճ պէյի նամակէն, զինուորական գաղտնի դաշնագրէն եւ այս դաշնագրին կցուած գաղտնի յաւելուածէն) օրինակ մը ղրկել Պ. Օ. Կէտտէսի, իբրեւ մտերմական հաղորդագրութիւն Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան։

«Մենք (բրիտանական կառավարութիւնը եւ դաշնակից Պետութիւնները) խնդրեցինք Միացեալ Նահանգներէն ո՛չ միայն իբրեւ իրաւարարի գծել Հայաստանի սահմանները, այլեւ օգնել Հայաստանի (Հանրապետական կառավարութեան) հաստատումին։

«Ասիկա յստակօրէն ցոյց կուտայ այն վտանգը, որուն պիտի ենթարկուի Հայաստան, նպաստաւոր իրաւարարութեան մը պարագային, եթէ (այդ նպաստաւոր իրաւարարութեան) չընկերանան օգնութեան իրական միջոցներ, ինչ որ մենք (Բրիտանական կառավարութիւնը) առանձին անկարող ենք ընծայելու Հայաստանի»։

Լոնտոնի Արտաքին Գործերու նախարարութեան մտահոգութիւնը այն է, որ կա՛մ Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ուիլսըն Հայաստանի Հանրապետութեան սահմանները գծելու չէ Հայերու ի նպաստ (որովհետեւ այդ պարագային Քեմալական Թուրքիա եւ Ազրպէյճանի Հանրապետութիւնը իրենց միացեալ բանակներով պիտի ջախջախեն Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ Պաքուէն մինչեւ Պոլիս պիտի կոտորեն վերապրող ամբողջ Հայերը, եթէ Ամերիկա չուզէ պաշտպանել Հայաստանի ի նպաստ գծուելիք սահմանները), եւ կամ՝ այն պարագային երբ նախագահ Ուիլսըն ուզէ Հայաստանի սահմանները գծել ի նպաստ Հայաստանի Հանրապետութեան՝ «չնական» (այս բառը գործածուած է վաւերագրին մէջ) պիտի ըլլար եթէ Ամերիկա անհրաժեշտաբար չուզէր օգնել Անգլիոյ հետ պաշտպանել Հայաստանի ի նպաստ գծուած սահմանները։

Եւ, Բրիտանական Արտաքին Գործերու նախարարութեան վաւերագիրը կը շարունակէ.

— «Ուրեմն, այս վաւերագիրը (Հաջը Պէհիճ պէյի նամակը, զինուորական գաղտնի դաշնագիրը եւ անոր կցուած պաշտօնական յաւելուածը) կրնայ ըլլալ *լծակ մը*՝ ամերիկեան օգնութիւնը ապահովելու (Հայաստանի Հանրապետութեան համար, որովհետեւ՝ Ամերիկա ընդունած ըլլալով իրաւարարութիւնը, չի կրնար հիմա ետ դառնալ, եւ միւս կողմէ *չնական* պիտի ըլլար գիտակցաբար առաջացնել այս վտանգները, երբ ոչինչ կ՚ըլլայ անոնց առաջքն առնելու համար։ Ուրեմն կերպով արժանի է կատարել փորձ մը՝ այս մասին։

Վերի առաջարկը լաւ հասկնալու համար, անմիջապէս աւելցնենք թէ Անգարայի Քեմալական կառավարութիւնը եւ Ազրպէյճանի հանրապետական կառավարութիւնը իրենց կնքած զինուորական գաղտնի դաշնագրին մէջ պաշտօնապէս եւ յստակօրէն բանաձեւած էին Պաքուէն մինչեւ Պոլիս երկրամասին վրայ վերապրող Հայերը բնաջնջել իրենց կազմած «Թէշքիլաթը Մաղսուսէ»*ի կամ մասնաւոր Կազմակերպութեան միջոցով,* որուն Կեդրոնական Կոմիտէն կը գտնուէր Անգարա՝ *ինչպէս պիտի տեսնենք, հետեւելով զինուորական գաղտնի դաշնագրին կցուած պաշտօնական յաւելուածի բովանդակութեան։*

Անգլիոյ Արտաքին Գործերու նախարարութեան փոխ–քարտուղար Ռ. Վանսիթարդ՝ 1920 *Յուլիս* 6*ին պաշտօնապէս յանձնեց Անգարայի Ազգայնական կառավարութեան եւ Ազրպէյճանի հանրապետական կառավարութեան միջեւ կնքուած զինուորական գաղտնի դաշնագրին օրինակը՝ անոր կցուած պաշտօնական յաւելուածով, զոր* 1920 *Յուլիս* 16*ին Ճ. Թիլէյ հեռագրով փոխանցեց Ուաշինկթըն, Օքլէնտ Կէտտէսի, հետեւեալ քանի մը տողերով.*

— «Միացեալ Նահանգներէն պահանջուեցաւ ո՛չ միայն իրաւարարել Հայաստանի սահմանները, այլ նաեւ օգնել անոր Պետութեան հաստատումին։

«Ներփակեալ համաձայնագիրը յստակօրէն կ՚ապացուցանէ այն վտանգը՝ որուն պիտի ենթարկուի Հայաստան (Ուիլսընի), նպաստաւոր իրաւարարութեամբ, եթէ անոր ընկերացած չըլլան օգնութեան գործնական միջոցառումներ, զորս Մեծն Բրիտանիա առանձինն անկարող է հայթայթելու։ Հետեւաբար, դուք պէտք է ներփակեալ համաձայնագիրը հաղորդէք Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան, զայն մտերմաբար տեղեակ պահելու եւ հրաւիրելու համար անոր ուշադրութիւնը՝ այս կէտին վրայ»։

Հայաստանի Հանրապետութեան եւ հայ ժողովուրդի գոյութեան սպառնացող օրհասական վտանգը շատ լուրջ էր։

Գ. Կ.

(Շար. – 2)

«ԱՄԲԵՐԴ»

———0———

Եւրոպայի ռոման ոճով կառուցուած ամրոցները, ԺԱ. – ԺԲ. դարերուն, պաշտպանողական նոր ձեւեր խւրացուցին։ Այդ նոր ձեւերը իրենց հետ Արեւելքէն բերած էին խաչակիրները։ Շաթօ Կայարը, Քարքասոնի գոթական պարիսպներուն զուգահեռ հաստատուած պաշտպանողական նոր գօտին եւ, ընդհանուր առմամբ, Նարպոնի կամ Կրոսգոմպուրկի, ինչպէս նաեւ Փրանքենպրման քաղաքներու ամրոցաշինութիւնը ուրոշ չափով կրած է Սուրիոյ Կրակի Ասպետներու (ԺԳ. դար) եւ Սաոնէ (1119) ամրոցներու ազդեցութիւնը։ Իսկ եթէ աւելի ընդհանուր ձեւով նկատի առնենք պաշտպանողական համակարգերու զարգացման հարցերը, կարելի է բացայայտ կերպով հաստատել, թէ այս ձեւի զարգացում մը Հայաստանի մէջ կատարուած է աւելի առաջ, այսինքն՝ երբ կամարականներէն ետք, Բագրատունեաց հարստութեան օրով, նոր վերելք մը արձանագրեց քաղաքներու եւ պաշտպանողական համակարգերու կառուցումը։ Քաղաքաշինութեան նոր սկզբունքներով կառուցուեցաւ Բագրատունեաց մայրաքաղաքը Անին։ Միջնաբերդը (Ը. դար) շինուած էր քաղաքին կեդրոնը։ Կը պաշտպանուէր Սմբատ Ա.ի եւ Աշոտ Բ.ի ժամանակաշրջանի պատերով, իսկ ամբողջ քաղաքը կը պաշտպանուէր միակեդրոն օղակներու դասաւորումով հաստատուած ամրոցներով՝ Մաղասաբերդ (Ժ. դար), Տիգնիս, նոյնպէս Ժ. դար, եւ այլ ամրոցներ, որոնք լայն տարածութեան վրայ իրարու կը յաջորդէին։ Գաւառական հանգամանք մըն ալ նպաստեց ամրոցաշինութեան զարգացումին Հայաստանի մէջ։ Ծանօթ է, որ Բիւզանդիոն դարեր շարունակ հայ զինուորականներ օգտագործած է իր սահմաններու պաշտպանութեան համար։ Ասոնք, բնականաբար, կը մասնակցէին պաշտպանողական գիծերու հաստատումի աշխատանքին՝ կիրարկելով հայ ճարտարապետներու հարուստ աւանդութիւնը։ Այս ձեւով, թէ՛ Հայաստանի եւ թէ Բիւզանդիոնի պաշտպանութիւնը կը պահանջէր, որ Հայաստան ամրոցապատուէր։ Եւ արդէն Ժ. դարուն Հայոց աշխարհին մէջ գոյութիւն ունէր լայն ցանց մը ամրոցներու եւ բերդերու։

Մինչդեռ, ըստ եւրոպացի տեսաբաններու, Եւրոպայի մէջ պաշտպանողական կառոյցներու ճարտարապետութիւնը սկսած է ձեւաւորուիլ Իտալիոյ մէջ՝ գերմանացի Ֆրեդերիկոս Բ.ի շինած դղեակներով։ Ասոնցմէ լաւագոյններն են Փրատոյի Ֆրեդերիկոս Բ.ի դղեակը (ԺԳ. դար) եւ 1240*ին կառուցուած Քասթէլ տել Մոնթէի դղեակը, որոնք իրենց ձեւով կապուած կը մնան Կրակի ասպետներու (Սուրիա) եւ նոյն ժամանակաշրջանի Հարլէչ ու Պոմար (Անգլիա) ամ–*

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Պետական հարուածներու եւ հակայեղափոխութեան այս խառնակ օրերուն, Հայութիւնը անգամ մը եւս ծանր կերպով վճարեց իր արեան տուրքը՝ Ատանայի եւ Կիլիկիոյ մէջ 30.000 *զոհեր տալով։*

Ինչպէս կը տեսնուի, Սահմանադրութեան շրջանի գինովութիւնը երկար չտեւեց. ոչ միայն Թրքական յետադիմութիւնը չյաղթահարուեցաւ, այլեւ իրենք, Երիտասարդ Թուրքերը, չուզեցին կամ չկրցան իսկական արդիականացման ուղիի վրայ դնել նոր վարչակարգը, եւ, առաջին առթիւ, ճանչնալ ազգային միաւորներու ուրոյն իրաւունքները. իրենք եւս վարակուեցան Թուրքը առանձնաշնորհեալ եւ տիրապետող ազգութիւն դաւանելու մտայնութենէն, նպաստելով այդ ձեւով միւս ցեղերու մօտ անջատողական շարժումներու զարգացման։ Մոլեռանդութիւնն ու նեղ ազգայնականութիւնը ծայր աստիճանին հասցնելով, իշխանութեան գլուխ գտնուող Երիտասարդ Թուրքերը ձեռնարկեցին ոչ–Թուրք ազգութիւնները իրենց մէջ ձուլելու կամ թրքացնելու քաղաքականութեան, բան մը որ սուլթանական վարչակարգը իր հինգ հարիւր տարիներու իշխանութեան ընթացքին չէր կրցած իրագործել։ Իրենց նպատակին հասնելու համար անոնք գործադրեցին նաեւ բռնի միջոցներ նոյնիսկ մահմետական ժողովուրդներու վրայ, որոնք Եմէնի, Պաղեստինի եւ Իրաքի մէջ ապստամբութեան դիմեցին։ Այս բիրտ քաղաքականութիւնը, ինչպէս նաեւ բարենորոգումներու գործադրութեան ձգձգումը, Պալքաններու մէջ անկախացած Պետութիւնները մղեցին զէնքի դիմելու իրենց կրօնակից կամ ցեղակից ժողովուրդները ազատագրելու համար։ Պալքանեան պատերազմէն պարտուած դուրս եկած Թուրքիան փոխանակ զգաստանալու՝ միխրճեցաւ համաթուրանական ծաւալուն կայսրութիւն մը ստեղծելու արկածախնդրութեան մէջ։

Օսմանեան Թուրքիոյ մէջ ապրող ոչ–Թուրք ազգութիւններէն Հայութիւնն էր միայն որ ամէնէն շատ փարած էր Սահմանադրութեան գաղափարին եւ անկեղծօրէն կը գործակցէր Երիտասարդ Թուրքերուն, նոր եւ արդիական Պետութիւն մը կառուցանելու ի խնդիր. եւ ասիկա այն ըմբռնումով ու ակնկալութեամբ, որ այդ Պետութեան մէջ ապրող բոլոր ժողովուրդները պիտի ունենային տեղական եւ վարչական բաւարար իրաւասութիւններ կազմակերպելու եւ զարգացնելու համար իրենց ազգային, մշակութային ու տնտեսական կեանքը։ Այս յոյսերը եւս ի դերեւ ելան. հայկական նահանգներու մէջ գործադրուելիք բարենորոգումները մնացին մեռեալ կէտի վրայ։ Թուրք պաշտօնէութիւնն ու քրտական ցեղերը շարունակեցին արտօնուած մնալ իրենց ապօրինութիւններուն եւ կեղեքումներուն մէջ։ Այս պայմաններուն տակ է որ Հայութիւնը, իր արեւելեան ու արեւմտեան հատուածներով, Էջմիածնի կաթողիկոսով ու Կ. Պոլսոյ պատրիարքարանով, ձեռնարկեց կրկին անգամ դիմելու եւրոպական դիւանագիտութեան, որպէսզի այս վերջինը պարտադրէր Թուրքիոյ գործադրել առ նուազն Պերլինի 61*րդ յօդուածով խոստացուած բարենորոգումները։*

Ռուսիա, Անգլիա եւ Ֆրանսա թիկունք կանգնեցան հայկական պահանջներուն ընդդէմ Գերմանիոյ, որուն ազդեցութիւնը վերջին տարիներուն աճիլ սկսած էր Թուրքիոյ վրայ։ Երիտասարդ Թուրքերու պաշտպանի իր դերին մէջ, Գերմանիա յաջողեցաւ ներկայացուած բարենորոգումներու նախածրագրին տարողութիւնը մեծ չափով նուազեցնել։ Վերջապէս, 1914 *Փետրուար* 8*ին, կարելի եղաւ կընքել ռուս–թուրք (–գերման) համաձայնութիւնը, որով արեւելեան նախկին եօթը նահանգները, Էրզրում եւ Վան կեդրոններով, կը բաժնուէին երկու ընդարձակ շրջաններու։ Այս մարզերէն իւրաքանչիւրը օժտուած պիտի ըլլար Եւրոպացի Ընդհանուր Քննիչով մը, որ պիտի հսկէր պաշտօնէութեան, վարչական գործերու եւ Արդարութեան գործադրութեան. պիտի ստեղծուէին տեղական խորհրդարաններ, պիտի կազմակերպուէր ոստիկանութիւնը եւ ապահովութեան ուժերը, որոնց մէջ Հայերը մահմետականներուն հաւասար կամ իրենց ընդհանուր թիւին համեմատութեամբ տեղ պիտի ունենային։*

(3 – Շար.)

ցներուն: Պատմական իրողութիւն է, որ աւանդմէ աւելի քան երկու դար առաջ կառուցուած Մաղասաբերդը եւ Տիգնիս Հայ ճարտարապետութեան լիովին Հարազատ, միասնական եւ օրկանապէս ամբողջացած դղեակներ են: Հաւանաբար, Կիլիկիոյ ճամբով եւ անոր միջոցով է, որ յետագային խաչակիրները այդ Համակառոյցներուն ճարտարապետութիւնը փոխանցած են Եւրոպայի:

Քաղաքաշինական եւ ճարտարապետական նմանօրինակ Հարցերու աւելի խոր ուսումնասիրութեան Համար մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Հայաստանի ամրոցներու նուիրուած ամէն աշխատութիւն:

Վերջերս Միլանոյի մէջ լոյս տեսած «Ամբերդ» մենագրութիւնը ճարտարապետական անվիճելի Հետաքրքրութիւն ներկայացնող աշխատութիւն է, կատարուած բարձր մակարդակով: Ամբերդի պաշտպանողական Համակառոյցին ամբողջական կազմը մշակուած է դարերու խորքէն եկող փորձառութիւններու Հիման վրայ: Միջնադարու Հայ վարպետներու գործերուն Հիմնական յատկանիշները կը բխին շէնքին ամբողջական կերպարէն, ոչ թէ մանրամասնութիւններէն, օրինակ զարդաքանդակէ կամ Հատուածներէ: Անի, Լոռիի բերդը, Վան, Ամբերդ քանի մը օրինակներ են միայն այն բազմաձեւ պաշտպանողական Համակարգերէն, որոնք Հայաստանի մէջ զարգացած են շատ Հինէն:

1970ին Գ. Կիւլպէնեան Հիմնարկութեան մատենաշարով Վենետիկի մէջ լոյս տեսաւ Հ. Միքայէլ Յովհաննէսեանի «Հայաստանի բերդերը» մեծածաւալ աշխատութիւնը: Հատորին պատմա–ժամանակագրական եւ տեղագրական Հարուստ տուեալները մեծ տպաւորութիւն կը թողուն ընթերցողին վրայ, եւ փափաքելի է, որ ամրոցաշինութեան Հարցերը լուսաբանուին նաեւ ճարտարապետութեան եւ քաղաքաշինութեան տեսանկիւնէն, եւ Ամբերդի նուիրուած մենագրութեան յաջորդեն Հայկական այլ ամրոցներու նուիրուած աշխատութիւններ:

«Ամբերդ»ի մէջ Նիկոլայ Մ. Տոկարսկի գրած է «Ամբերդի եկեղեցին եւ ամրոցը — Ժ.–ԺԴ. դար», իսկ Ադրիանօ Ալպակօ Նովելլօ՝ «Ամբերդ ամրոցի ճարտարապետութիւնը»: Այս տողերուն Հեղինակը ամփոփած է «Ամբերդի պատմա–ժամանակագրական տուեալները», ինչպէս նաեւ 1936ին Յ. Ա. Օրբէլիի ղեկավարած պեղումներուն, անոնց յաջորդած Ն. Մ. Տոկարսկիի եւ Սարգիս Յարութիւնեանի պեղումներուն արդիւնքները: Հերման Վահրամեան պատրաստած է մենագրութեան մատենագրութիւնը: Միլանաբնակ Սիրարփի Փափազեան բնագիրներուն Հայերէն թարգմանութիւնը կատարած է: Ի դէպ, Արմէն եւ Յակոբ Մանուկեան եղբայրներու Հիմնադրած «Հայ ճարտարապետական նմոյշներ» մատենաշարով մինչեւ օրս լոյս տեսած Հինգ ալպոմներէն (*) միայն այս մէկն է, որ Հայերէն բաժին մը ունի, եւ առով ալ Հիմք կը դրուի եռալեզու (Հայերէն, իտալերէն, անգլերէն) տպագրութեան:

Ն. Մ. Տոկարսկի պարզ ոճով մը ընթերցողին կը ներկայացնէ Ամբերդի մասկազմող շէնքերուն ճարտարապետութիւնը, պեղումներու յայտնաբերումները եւ ամրոցին վերաբերեալ պատմական տուեալներ: Ադրիանօ Նովելլօ կը Հաստատէ Յ. Օրբէլիի այն ենթադրութիւնը, թէ Ամբերդ կառուցուած է ուրարտական պատերու Հիմերու վրայ, Հակառակ անոր, որ ցարդ նման պատեր չեն յայտնաբերուած:

ԱՐՄԷՆ ԶԱՐԵԱՆ

(*) «Հաղպատ», «Խաչքար», «Սանահին», «Ս. Թադէի վանքը» եւ «Ամբերդ»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

—0—

Երեքշաբթի Ապրիլ 24ին Մարսէյլի Հայութիւնը Հրաւիրուած էր Համագոյն պաշտամունքով ոգեկոչելու 58րդ տարեդարձը Ապրիլեան Եղեռնի:

Հանդիսութիւնը կը սկսէր նախ Նորակառոյց Ապրիլեան Յուշարձանի առջեւ, ուր արտայայտ յարգանքի, անհուն Հաւատքի, երկիւղածութեան ու վերացումի պահու մը մէջ՝ տեղի կ՚ունենար եկեղեցական կարճ արարողութիւն մը եւ ծաղկեպսակներու զետեղում. երեսփոխան Մ. Փիւժոլի կողմէ, նախարար Ժ. Ֆոմիթէի անունով, երեսփոխան Է. Լօի կողմէ, երեսփոխան – քաղաքապետ Կ. Տըֆէրի անունով, Մ. Ճիէրճեանի, օրուան նախագահ, եւ Ա. Պապայեանի կողմէ կազմակերպիչ յանձնախումբի նախագահ՝ յանուն գաղութին:

Անձնաւորութիւններու կարգին յիշենք նաեւ ներկայութիւնը՝ Ծերակոյտի անդամ Օրիորդ Ի. Ռաւիւզիի, երեսփոխան Ժ. Լազարինոյի, Քաղաքապետ. Խորհուրդի անդամներ՝ Շ. Պոնիֆէյի եւ Ռ. Անէյէմի, ինչպէս նաեւ Ժ. Գ. Պրէօնի:

Համակրանքի գիրեր ուղարկած էին՝ Ռ. Գասէն՝ նախագահ Մարդկային Իրաւանց Միջազգային Լիկայի եւ խաղաղութեան Նոպելեան մրցանակ, Գերշ. Ռ. Էչէկարէյ՝ Մարսէյլի արքեպիսկոպոս եւ Ժ. Մատոլ՝ պատմաբան:

Ապա ժողովուրդը, խուռներամ, կ՚ուղղուէր դէպի Փալէ տէ Քոնկրէի դաստիարակութեանց ընդարձակ սրահը ուր Ա. Շէխիկեանի ղեկավարութեամբ կը շարունակուէր ոգեկոչման սոյն Հանդիսութիւնը:

Արամ Շէխիկեան, իբր նախաբան, ակնարկելով Թրքական դեսպանատան կազմակերպած «տեղեկատուութեան ճաշին» ուր քանի մը Ֆրանսացիներ փորձած են ըլլալ Թուրքերու պաշտպան փաստաբաններ, կը բողոքէր ցեղասպանութեան կանխամտածումը Համապատասխան ծրագրուած ու գիտականօրէն գործադրուած ազգային ու քաղաքական առաջադրանքներու, այսինքն վերջակէտ մը դնել Հայերու գոյութեան եւ պատմութեան: (Տեսնել Լը Մոնտի Ապրիլ 19ի թիւը եւ Յառաջի Ապրիլ 21ի թիւը):

Մ. Ճիէրճեան, օրուան նախագահ, Հակիրճ խօսքերով կը յայտնէր իր ուրախութիւնն ու մխիթարութիւնը որ այս տարի բոլոր կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ է որ կը կատարուի Յուշի այս Օրը:

Ա. Կիւլպասեան, առաջին բանախօսը, տալով քանի մը օտար դիւանագէտներու ականատեսի վկայութիւնները այն աՀաւոր եւ գիւային արարքներուն որոնք խլեցին Հայութեան կէսը, կը ծանրանար ցեղասպանութեան ոճիրին վրայ, որ անպատիժ մնալով, որ չունենալով իր Նիւրէնպէրկը, պիտի քաջալերէր այլ Պետութիւններ դարձեալ գործելու նման ոճիրներ: Ու այսօր եւս, Թուրք ղեկավարները Համահպարտ կը մնան Թալաթի, Էնվէրի ու անոնց մեղսակիցներուն Հետ, ընդվզելով Յուշարձանի մը արձանագրութեան դէմ, որ պարզապէս թարգմանն է պատմութեան: Ու ապա, օրինակներով ցոյց կուտար Հայ ժողովուրդի ստեղծագործ ոգին, իր ցեղային Հանճարը որ այսօր դարձեալ կը ճառագայթէ Հայրենիքէն մինչեւ սփիւռքի չորս ծագերուն, մինչ ոճրագործ ժողովուրդը կը շարունակէ ապրիլ ադխութեան մէջ, ոտքելով աւերակներու վրայ: Իր եզրակացութեան մէջ, Ս. Կիւլպասեան, կը յայտարարէր թէ՝ Հայկական Հարցը Հասած կ՚ըլլայ միայն իր արդար լուծումին երբ Թուրք կառավարութիւնը կ՚ընդունի ցեղասպանութեան ոճիրը, տայ նիւթական Հատուցում եւ վերադարձնէ բռնագրաւուած Հայկական Հողերը:

Իր կարգին Ժ. Դատաւորեան, երկրորդ բանախօսը, արտասանեց կուռ, տրամաբանական պատշաճ ճառ մը առանց կիրքի, բայց անողոք պատմական տուեալներով: Նախ դիտել տուաւ մեծերու միջազգային դիւանագիտութեան անտարբերութիւնն ու մեղսակից լռութիւնը որոնք Հակառակ անոր որ ատենին իրենց վրդովումը յայտնեցին, Հնչեցուցին գթութեան եւ իմաստութեան ձայնը, խմբագրեցին եւ ստորագրեցին դաշնագիրներ, սակայն գործադրութեան ժամանակ միշտ բացակայ եղան, ձգելով Հայութիւնը իր բախտին: Բանախօսը շեշտեց որ այս իրողութիւնները որ միշտ կը շարունակուին, կրկնակի պէտք է մղեն բոլոր Հայկական գաղութները աւելի արթուն ըլլալու, միշտ յիշեցնելու թէ մէկուկէս միլիոն Հայեր մեռան Ա. Համաշխարհային պատերազմին, զոհերը ըլլալով Թրքական յաջորդական կառավարութիւններու, զոհերը 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան: Ահա թէ ինչու մենք չենք կրնար մոռնալ, մոռնալ յետամնաց Թուրք ժողովուրդի արարքը, առաջնորդուած ոճրագործ եւ անխիղճ ղեկավարներէ: Թէպէտ ժամանակը մոռացութեան կը տանի, կը մեղմացնէ դէպքերու ծանրութիւնը, սակայն ոչ Հայ ազգին Համար, որ մինչեւ այսօր կը կրէ Հետեւանքները: Շարունակելով, Ժիրայր Դատաւորեան ըսաւ. «Ոճիր մը որուն Համար արդարութիւն կը պաՀանջենք, արդարութիւն՝ Հայ ժողովուրդին, որպէսզի քաղաքական, մարդկային, աշխարհագրական, տնտեսական, ընկերային բնական պայմաններու մէջ զարգանայ ու շարունակէ իր առաքելութիւնը. արդարութիւն որպէսզի նման դէպքեր չկրկնուին»:

Յարգելի բանախօսը վերջացնելով ըսաւ. «Ցեղասպանութենէն ծնունդ առած այդ Հրաշքը, վերապրողներու աննկուն կամքով տուաւ մեզի Հայրենիք մը, որ կը շարունակուի այսօր. Թող բովանդակ Հայ ժողովուրդը, Հայ երիտասարդութիւնը չմոռնայ որ ան պաՀանջատէր է ժառանգի մը որ կը կոչուի Կարս եւ Արտահան որոնք մեզի կը պատկանին յանուն արդարութեան, յանուն պատմութեան»:

Կ. Փոլատեան, օրուան երրորդ բանախօսը, արտասանեց լի զգացումով խանդավառ եւ բացաշունչ ճառ մը: Նախ անդրադարձաւ այն միջազգային արձագանգին որ գտաւ Մարսիլիոյ Ապրիլեան Յուշարձանը եւ որուն շնորհիւ մեր սրբազան դատը աննախընթաց, աննախատեսելի յաջողութիւն մը արձանագրեց: Իբրեւ Հետեւանք եւ անգնահատելի բարիք, ստեղծուեցաւ ոչ միայն Մարսէյլի մէջ, այլ ամբողջ սփիւռքի Հայութեան մէջ, միասնական ոգի, որուն սքանչելի արտայայտութիւններէն մին կ՚ապրինք այս երեկոյ, Համագաղութային սոյն ձեռնարկով: Յարգելի բանախօսը շեշտեց վերջ որ այլեւս վերջացած է սուգն ու լացը, յատկապէս իր խօսքերը ուղղելով երիտասարդութեան ըսաւ.

«Հայ ժողովուրդի արիւնոտ թղթածրարը կը յանձնենք ձեզի երիտասարդներ. Հոն միայն արիւն, սուգ ու սարսափ չկան սակայն, այլ նաեւ կան կեանք, ինքնապաշտպանութիւն, յարութեան բազում գործեր՝ Վերաքօնէն մինչեւ Արարա, Վերքորէն մինչեւ Պերլին, կան Հայ անման ֆետայիները, կան ռազմիկներու դիմագրական ճակատի գինուորագրեալները, կան Հայոց Նեմեսիսի արի զաւակները որ կը կոչուին Ս. Թէհլիրեան, Մ. Թորլաքեան, Ա. Շիրակեան: Իբրեւ ժառանգութիւն ձեզի միայն չենք ձգեր սեւ Ապրիլը, այլ նաեւ բոցաթեւ Մայիսը. 24 Ապրիլէն ետք, 28 Մայիսը, Տէր Զօրէն ետք Սարդարապատը. ձեզի կը փոխանցենք նաեւ մարդկային ազնիւ իտէալ մը, ապրելու նպատակ մը՝ Հայկական Դատը: Պէտք է պաՀանջել որ արդարութիւն ըլլայ անմեղ զոՀին, պաՀանջել որ պատժուի ոճրագործը ու խաղաղ ապրելու իրաւունքը ստանայ աշխատասէր, շինարար, ստեղծագործ եւ խաղաղասէր Հայ ժողովուրդը: ... Թերեւս ապագան դեռ անստոյգ է, Հաւանաբար տակաւին պիտի քալենք մութ անտառներու մէջէն, դէպի Արեւելք, դէպի պլպլացող լոյսերը, սակայն եւ այնպէս դժուար ճամբան կտրած ենք, անցած ենք սպանդի ձորերէն ու Հովիտներէն, կը մնայ այժմ այն մասը, զոր դուք երիտասարդներ, պիտի շարունակէք. պիտի շարունակէք զինուած արդարութեան ամէնէն Հուժկու զէնքերով, ճակատները բարձր պիտի քալէք, ու Հասնիք ձեր նպատակին, Հայ ժողովուրդի նպատակին, պիտի անցնիք Արաքս, պիտի Հասնիք Սրբազան Լերան, պայմանաւ որ ձեր կուրծքերուն տակ դրած Հայկական գեղեցիկ լապտերները չմարին, կը բաւէ որ դուք ամուր կենաք ձեր Հաւատքին ու ձեր Հայութեան մէջ»:

×

Ապրիլ 24ի Հայապատկան այս օրը, պէտք է ըլլայ բովանդակ Հայութեան Համար վերանորոգման եւ ուխտի օր. ուխտել ազգովին, ձեռք ձեռքի, սիրտ սրտի, կամք կամքի տուած՝ աշխատիլ անխոնջ, տոկալու, դիմանալու Համար ժամանակի աւերին ու ներկայ կեանքին փորձութիւններուն, մինչեւ որ ոճրագործ ազգը եւ մեղսակից մեծերը խոնարՀին ու ըսեն՝ «յարգանք քեզ» յարուցեալ մեծ ժողովուրդ Հայոց, եւ ընեն արդարութիւն ու վերաՀաստատեն իրաւունքը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (170)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Լիսի... դերձակուհիս՝ Տիկին Օկիւսթինի քով աշխատող կարուհի մըն է. անուշան աղջիկ մը, ընկեցիկ մըն է ան:

— Ընկեցի՛կ, կրկնեց Ժաք Կարօ: Ուրեմն Հայր, մայր չունի ան:

— Ոչ Հայր, ոչ մայր, պատասխանեց Մէրի անարգական զայրոյթի շեշտով մը: Փոխանակ անունի, թիւ դրած են անոր: Այդ աղջիկը թիւ 9 կը կրէ անկելանոցի տոմարին մէջ: Եւ Լիսիէն այդ արարածը նախամեծար կը Համարի: Ան կը սիրէ:

— Ոչ, զաւակս, չի սիրեր զայն... չի կրնար սիրել: Բոլոր երիտասարդներուն պէս, Լիսիէն ալ սիրուհի մը ունի, բայց այդ տեսակ սիրային յարաբերութիւնները շուտով կը խզուին:

— Ա՛հ, որքա՛ն կ՚ատեմ անկելանոցի այդ աղջիկը, գոչեց Մէրի, դէմքը կըծկուած ու աչքերը շողարձակ: Ան իմ ձեռքէս առաւ բովանդակ բերկրանքս, երջանկութիւնս, ամէն ինչ: Այո, ամէն բան խլեց ինձմէ:

Մէրի զայրացած ըլլալուն, դէմքը կերպարանափոխուած էր բոլորովին: Ճակատին երակները կ՚ուռենային ու շըրթունքը կը կապուտնային: Այդ սատանիկ նոյնպէս կրնար աղէտալի դառնալ:

— Սիրելի զաւակս, կը պաղատիմ, Հանդարտէ, ըսաւ Ժաք Կարօ աղերսական ձայնով մը: Ըրած երդումս պիտի բըռնեմ...: Դուն Լիսիէնին կինը պիտի ըլլաս:

— Հապա ա՞յն աղջիկը:

— Լիսիէն պիտի ձգէ զայն:

— Եթէ չձգէ:

— Միջոց մը պիտի գտնուի, այդ աղջկան քովէն Հեռացնելու Համար զայն:

— Այո, լաւ կ՚ըլլայ որ Հեռացուի ան, ըսաւ Մէրի տենդագին...: Թերեւս այն ատեն ձեռք ձգեմ զայն...: Բայց ի՞նչպէս:

— Քեզի ի՞նչ, բաւ է որ ուզած նպատակիս Հասնիմ, բաւ է որ քու Հոգիդ Հանդարտեցնեմ եւ յոյս ներշնչեմ սըրտիդ, պատասխանեց Հարման: Փարիզէն պիտի Հեռանայ Լիսիէն, քանի մը օրուան Համար: Ո՞վ գիտէ, այդ բացակայութիւնը անոր կրնայ մոռցնել տալ քըմայք մը:

— Քմա՛յք մը, կրկնեց մանկամարդ աղջիկը դառնօրէն: Քմայք մը երկո՞ւ տարիէ կը տեւէ:

— Բայց չՀասկցա՞ր, գոչեց Փօլ Հարման, աղջկանը ուղղելով նայուածք մը, ուր չարաշուք նոյլներ կը շողային, քիչ մը առաջ, մօրդ յիշատակին վրայ երդում ըրի որ Լիսիէնը քեզի պիտի տամ: Իմ երդումս պիտի յարգեմ: Քեզի ըսի որ այդ աղջիկը պիտի Հեռացնեմ ու Լիսիէն պիտի մոռնայ զայն: Այո, այսպէս պիտի ըլլայ:

Մէրի փորձեց ժպտիլ իր Հօր ու դուրս ելաւ գլխահակ, մռայլ դէմքով:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ՍԻՄՈՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

63րդ ցանկ

Այրի Տիկին Ատալեան, Պր. Միշէլ Ֆասուլիաճեան, Պր Նազարէթ Էքիզեան, Պր. Գրիգոր Կարապետեան, Պր. Գաբրիէլ Քինոսեան, Պր. Յարութիւն Յովակիմեան, այրի Տիկին Ասլանեան, այրի Տիկին Աննա Բալոյեան, Պր. Յովհաննէս Մարգարեան, Պր. Լեւոն Սարայտարեան, Պր. Միսաք Շիրինեան, Պր. Յովսէփ Գէլէշեան, Պր. Սիմոն Պալթօեան, Պր. Ժան Առաքելեան (Վիէն), Պ. Սարգիս Սարգիսեան, Տիկին Վարսենիկ Ստեփանեան, Պր. Փիլոս Կարոնեան, Պր. Վահէ Սիմոնեան, Պր. Խաչիկ Ճէլօեան, Պր. Յովհաննէս Այվազեան, Պր. Ահարոն Բարթողեան, Պր. Յարութիւն Մարգարեան (Սէն – Մօրիս), Պր. Սարգիս Տէր–Սարգիսեան (Սէն Փոէյ), Պր. Սերճուան Շէրպէթճեան, Պր. Մարտիրոս Ռստիկեան, Պր. Գրիգոր Գասպարեան, ազգասէր Հայ մը, Պր. Մառթէն Քիլէճեան, Պր. Մարտիրոս Թուրսարգիսեան, Տիկին Վարդենի Պօտուքեան (Փարիզ), տասնական ֆր.:

Նախկին գումար 155.419,38
63րդ ցանկի գումար 300
Ընդհ. գումար 155.719,38

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA COMIQUE

Նախագահութեամբ՝

MR. ALAIN POHER

Président du Sénat

Կիրակի 13 Մայիս կ. վ. ժամը ճիշդ 17.15ին

ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ

ՂԵԿ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կոմիտաս, Կանաչեան, Ալէմշահ, Տիգրանեան, Ալթունեան, Ափրիկեան

Մեներգողներ՝ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան եւ Մկրտիչ Պօղոսեան

Տոմսերը փնտռել երգչախումբի անդամներու մօտ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը

ժամը 19.30էն մինչեւ 22

17, Rue Bleue — Paris (9e)

Գիներ.— 10 ֆրանքէն մինչեւ 50 ֆր.

ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ղազարոս Կարապետեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Գաբրիէլ Կարապետեանի (Մալաքոֆ):

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 16ին:

NOTRE-DAME

Կը քարոզէ

ՀԱՅՐ ԺԱՆ – ՓԻԷՌ ՄԱՆԺ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

6 Մայիս Կիրակի ժամը 11ին, հանդիսաւոր արարողութիւն Ֆուրվիէռի Մայր եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ Գերպ. ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՔԷՀԻԱՅԵԱՆ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները Մայիս 5 Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մայիս 5ին Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Միութեան գրասենեակին մէջ 17, Ռիւ Պլէօ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, Մայիս 6, ժամը 9.30էն Ֆրանս. հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝ 1939–45ի հայ հերոսներու նուիրուած յայտագիր:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պ. Աբրահամ Շահպազեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի Յ. Ճ. Սիրունիի յիշատակին:

ԾԱԽՈՒԻ Է

CESSION DE BAIL

Ոսկերիչի խանութ մը, փոքր յարկաբաժինով մը (երկու սենեակ, թուալէթ) Փարիզ 11րդ թաղամասը:

Դիմել՝ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Au Diamant Bleu
(SARL)
74, Rue Jean Pierre Timbaud
PARS (11e)
Tél. : 357-56-89

ՕՐ. ԺՈԷԼ ՇԻՐԻՆԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՄԻՇԷԼ ԽԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ, Ապրիլ 29, 1973

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Փոխան ծաղկեպսակի՝ Պր. Առաքել Թաթուլեան (Փարիզէն), Պր. Միքայէլ Խաչիկեանի մահուան առթիւ 100 ֆր., Պր. Պօղոս Գործակատարեան (Լիոնէն), Պր. Զաքար Մարկոսեանի մահուան առթիւ 30 ֆր.: Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Անտոնեան (Վալանս) 100, Պր. Հայկ Ծորճալեանի եւ Պր. Գրիգոր Աւագեան 50 ֆր. Պր. Զաքար Մարգոյեանի քառասունքներուն առթիւ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԻՏԱԼԻԱ

Շատ մը բարեկամներու փափաքին՝ այս տարի դարձեալ, արձակուրդը պիտի անցընենք, անցեալ տարուան գեղեցիկ եւ հանգստաւէտ ծովեզերեայ վայրը, իր առաջնակարգ պանդոկով եւ ամէն յարմարութիւններով:

TORRE PEDRERA près de RIMINI

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ ետք՝

Mr. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, 75019 Paris
Mr. KRIKORIAN
261, Rue St. Denis
1er étage, 75002 Paris
Հեռ. 31-09-06

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կիրակի, 6 Մայիս, կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ:

Ցուցադրութիւն սկաուտական ֆիլմերու եւ հայկական երգեր Հայ Արիներու երգչախումբին կողմէ:

Պիւֆէ — Մուտք 5 ֆրանք

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN

6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 073-58-82 et 073-39-99
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)
Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
395 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

ՔՆՇԱՐԻԿ ՇԱՇԱՐԱՆ

ՇԱՀԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱՀԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, պատարագ կը մատուցուի:

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը կը կազմակերպէ հացկերոյթ – խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 6, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը մէկուկէսին, ճաշարան Օփերա – Լաֆայէթ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 20 ֆր.:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան Միութեան կողմէ, Շաբաթ 5 Մայիս ժամը 21ին Փաթրոնաժի սրահը, Ռիւ տը Թուլոն, Ալֆորվիլ:

Յայտագրին կը մասնակցին.— Արաքսի Գմբէթեան (Արտասանութիւն), Ռոզին Կարապետեան (երգ) Թառի ընկերակցութեամբ, Պօղոս Պետրոսեան իր կիթառով եւ «Նայիրի» նուագախումբը:

Այս առթիւ կը ցուցադրուին նաեւ հայկական ոճով քանդակներ Հայկանիի կողմէ:

Մուտքը ազատ է

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՃԱՇ

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՃԱՇ

Կազմակերպուած

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ կողմէ ի նպաստ օդափոխութեան կայանին

6 Մայիս Կիրակի ժամը 13ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած խնամուած ճաշեր

Տեղի պիտի ունենան պարեր՝ Նոր Սերնդականներու եւ դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ

Հանելի անակնկալներ

Հայկական զուարթ մթնոլորտ

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ֆր.

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, Մայիս 12, ժամը 20ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի սրահը:

Պարախումբ ՆԱՅԻՐԻ

Գեղարուեստական բաժին

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Ճաշագին 35 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
5
SAMEDI
5 MAI
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 192
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 27

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

LE NUMÉRO 0,70 F.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.705

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.705

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԵՏՐՈՍ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

—0—

1972ը անողոք էր եղած մեր «փոքր ածու»ին համար։ Մահուան հրեշտակը անխնայ հնձած էր բազմաթիւ մտաւորական եւ յայտնի դէմքեր սփիւռքի թէ հայրենիքի մէջ (Տե՛ս Յառաջ 5, 7, 9 եւ 10 Յունուար 1973 «Մեր կորուստները 1972ին»)։

Հոլովոյթի ցանկը հազիւ փակուեր էր, երբ նոր կորուստներու գոյժեր հասան.— Զարեւանդ՝ Յունուար 1ին՝ Ուաշինկթըն, Տոքթ. Լեւոն Գրիգորեան՝ 5 Յունուարին՝ Փարիզ, Արսէն Ա. Քհնյ. Սիմէոնեանց՝ 17 Յունուարին՝ Պոսթըն, Վահրամ Կաքաւեան՝ 29 Յունուարին՝ Փարիզ, Տոքթ. Պետրոս Ֆրունճեան՝ 5 Փետր.ին Պերլին, Յ. Ճ. Սիրունի՝ 7 Ապրիլին՝ Պուքրէշ, եւ վերջինը՝ Արշաւիր Շիրակեան՝ 12 Ապրիլին՝ Նիւ Ճըրսի։ Ասոնք՝ սփիւռքէն։ Յիշեցինք գլխաւորները։

Իսկ Հայաստանի մէջ իրենց մահկանացուն կնքեցին՝ գրագէտ Վաղարշակ Նորենց՝ 20 Յունուարին, ճարտարապետ Գէորգ Քոչար՝ 18 Փետր.ին եւ բանաստեղծ Աշոտ Գրաշի՝ 28 Փետրուարին։

Շատ քիչ բան գրուեցաւ Տոքթ. Պետրոս Ֆրունճեանի մասին, որուն կեանքը այլապէս չահեկան գիծեր կը ներկայացնէ։

Ծնած էր Ռոտոսթօ՝ 1902ին, իր ծննդավայրի նախակրթարանը չաւարտած՝ 13 տարեկանին ճաշակած էր տարագրութեան դառնութիւնները՝ 1915 Սեպտեմբերին ընտանեօք տեղահան ըլլալով՝ Մարմարայի եզերքներէն մինչեւ Սուրիոյ կեդրոնական քաղաքը՝ Դամասկոս։

Զինադադարին վերադարձած է Ռոտոսթօ, յետոյ Պոլիս, ուր միջնակարգ կրթութիւնը ստացած է Հինդլեան-Մալաթեան վարժարանին մէջ, իր կրտսեր եղբօր՝ վաղամեռիկ Տիրայրի հետ։

Քեմալական շարժման յաղթանակը 1922ին կրկին գաղթական պիտի դարձնէր Ֆրունճեան ընտանիքը։ Երկու եղբայրները կը հաստատուին Պերլին, ուր կը կատարելագործեն իրենց ուսումը մայրաքաղաքի բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ։

Օտար երկրի մէջ ապրուստ ճարելու հոգը զինքը մղած էր զբաղելու առեւտուրով երկար ատեն եւ յաջողած որոշ դիրք գրաւելու այդ ճիւղին մէջ։ Վերջին աշխարհամարտի վաղորդայնին Ֆրունճեան պիտի կորսնցնէր ամէն ինչ, իր առեւտրական տունը մնացած ըլլալով Պերլինի արեւելեան մասին մէջ։

Այնուհետեւ նոր կեանք մը կը սկսէր իրեն համար։ Ինքնաշխատութեամբ, յետոյ նաեւ համալսարանական դասընթացքի հետեւելով կը կատարելագործէ հայագիտութիւնը։ 1961ին Պերլինի Ֆրիտրիխ-Վիլհելմ համալսարանին կը ներկայացնէ իր աւարտական ճառը, գերմաներէն 229 էջնոց ռոնէոտիպ գիրք մը, որուն նիւթն է Հայ Մամուլի ծագումն ու զարգացումը եւ անոր ազդեցութիւնը աշխարհաբարի եւ քաղաքական մտքի կազմաւորման վրայ։

1963ին վկայուեցաւ «Փիլիսոփայութեան Դոկտոր»ի տիտղոսով եւ նոյն տարին նշանակուեցաւ Պերլինի համալսարանի հայագիտութեան ամպիոնի դասախօս, պաշտօն՝ զոր վարեց մինչեւ իր մահը։

1965ին լոյս ընծայեց Հայերէնի համառօտագրութիւններու մասին գերմաներէն գրքոյկ մը։

Բացառիկ երեւոյթ էր յառաջացեալ տարիքի մէջ արտակարգ ինքնաշխատութեամբ հասնիլ նախանձելի դիրքի մը հայագիտական ճիւղի մէջ։

Յառաջ պիտի չմոռնայ երբեք երախտիքը Պերլինի իր մնայուն թղթակցին, որ աւելի քան 40 տարի հաւատարմօրէն ու սիրայօժար տեղեակ պահեց իր ընթերցողները Գերմանիոյ մեր հայրենակիցներու ճիգերուն ազգապահպանման մարզին մէջ։ Միաժամանակ հմտօրէն կը վերլուծէր իր ապրած երկրի քաղաքական անցուդարձերը։

Աւելի քան չորս տասնեակ տարիներ գործօն աշխատանք տարած է Գերմանիոյ Հայ համայնքի ազգային կեանքին մէջ, յաճախ իբրեւ նախաձեռնարկ, ձեռք ձեռքի իր եղբօր՝ Տոքթ. Տիրայրի հետ (յանկարծամահ Տիւսէլտորֆի մէջ 1967-ին), հեղինակ Հայ.-գերմաներէն բառարանի եւ «Հազարումէկ բառ ու բանք Հայոց խօսից բարբառ»ի։

Մեր հանգուցեալ աշխատակիցը կատարած է նաեւ կարգ մը թարգմանութիւններ (Ճէմալ փաշայի յիշատակները, Հայնրիխ Մաննի Աղքատները). կը թողու անտիպ աշխատութիւններ։

Անդարմանելի է իր կորուստը։ Անփոխարինելի։ Չկան նոր, երիտասարդ ուժեր՝ գրաւելու համար իր բաց թողած տեղը։

Պերլինի հայագիտական ամպիոնն ալ որբ է մնացած։

Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ՄԸ ԵՒՍ

ԶՈՀԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ՄԵԾ Է

—0—

Զորեքշաբթիէն Հինգշաբթի լուսնալիք գիշերը համաձայնութիւն մը կնքուած էր լիբանանեան իշխանութիւններուն եւ Պաղեստինցիներուն միջեւ, որով զինադուլ պէտք է հաստատուէր։

Հակառակ կնքուած համաձայնագրին՝ Հինգշաբթի ամբողջ օրը կռիւները շարունակուեցան այս անգամ աւելի բուռն սաստկութեամբ։ Արդարեւ, բանակը նոյնիսկ ծանր հրետանի եւ օդանաւ ու թռան գործածեց ռմբակոծելու համար պաղեստինեան կայանները։ Առջի օրուան կռիւները տարածուեցան Պէյրութի զանազան շրջանները, մինչեւ օդակայանի մօտերը։

Երկրորդ օրուան զոհերու թիւը աւելի մեծ է։ Ուրբաթ առաւօտ կ'ըսուէր, թէ լիբանանեան բանակի 17 զինուոր մեռած եւ 59 զինուոր ալ վիրաւորուած է։ Պաղեստինցիները հարիւրէ աւելի մեռեալ ունեցած են։ Կան նաեւ լիբանանցի քաղաքացիներ մեռեալներու մէջ։

Ուրբաթ առաւօտ կը հաղորդուէր, թէ զինադուլի նոր համաձայնութիւն մը կնքուած է Պաղեստինցիներու եւ Լիբանանցիներու միջեւ։

Ծշդենք, որ առջի օրուան կռիւները միայն Պէյրութի մէջ սահմանափակուած են, թէեւ փոքր ընդհարում մը տեղի ունեցած է Թրիփոլիի մօտերը։

Դէտեր նկատել կուտան, թէ առաջին անգամ է, որ լիբանանեան բանակը բացէ ի բաց դաշտ կ'իջնէ Պաղեստինցիներուն դէմ։ Յարդ միշտ խուսափած էր։ Միւս կողմէ Լիբանանի նախագահը նըկատել տալէ ետք, թէ 300.000 Պաղեստինցիներ կան Լիբանան, յայտարարեց՝ «Անընդունելի կը գտնեմ, որ զրաման բանակ մը հաստատուի երկրին մէջ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ Ֆրանս-Սուառի ցրուումը արգիլուեցաւ։ Ասկէ առաջ ալ արգիլուած էր Էքսփրէս շաբաթաթերթը։ Տակաւին արտօնուած են Ֆիկառօ, Իւմանիթէ, Լա Քրուա եւ Լը Մոնտ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մշակոյթի նախարարը Մօրիս Տրիւոն յայտարարեց թէ կառ տ'Օրսէն 19րդ դարու թանգարանը պիտի ըլլայ։ Ֆրանսական մամուլը գրեթէ միաձայն կը դատապարտէ նոր նախարարին կարգ մը յայտարարութիւնները, զորս Տրիւոն ըրած է Ֆրանսական Մամուլի Գործակալութեան, մանաւանդ երբ ըսած է.— «Իմ վրաս պէտք չէ հաշուել նպաստ տալու համար խափանարարութեան»։

ԻՍԼԱՆՏԱՅԻ մայրաքաղաքին՝ Ռեյքեավիքի մէջ է, որ Մայիս 31ին եւ Յունիս մէկին նախագահ Նիքսըն եւ Նախագահ Փոմփիտու իրարու պիտի հանդիպին։ Ասիկա երկու նախագահներուն երրորդ հանդիպումը պիտի ըլլայ։ Առաջինը տեղի ունեցած էր 1970 Փետրուար 28էն Մարտ 4, Մ. Նահանգներ, երկրորդը Ազորեան կղզին՝ 1971 Դեկտեմբեր 13–14ին։

ԼԻԲԻԱ թոյլ չտուաւ ամերիկացի դիւանագէտի մը, որ Լիբիա մտնէ, որովհետեւ անոր անցագիրը արաբերէն չէր շարագրուած։ Լիբիա վերջերս որոշեց թոյլ չտալ երկրէն ներս մուտքը անոնց, որ արաբերէն գրուած անցագիր չունին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Պետութեան Ապահովութեան Ատեանը տասը տարուան բանտարկութեան դատապարտեց ռուս ծագումով Ֆրանսացի մը, որ լրտեսութիւն կատարած էր Խորհ. Միութեան հաշւոյն։ Դմիտրի Վոլոխոֆ ընդունեցաւ, որ 40 հազար ֆրանք ստացած էր եւ գաղտնի փաստաթուղթեր յանձնած էր Փարիզի խորհրդային դեսպանատան։

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ եւ Նոր-Զելանտա Լա Հէյի միջազգային ատեանին դիմած են ֆրանսական հիւլէական փորձերու դէմ։ Ֆրանսա կ'ըսէ թէ ինչ ալ ըլլայ Լա Հէյի վճիռը, բան չի փոխեր իր որոշումէն։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

—0—

Թուրք թերթերը կը շարունակեն զբաղիլ Հայերով եւ մանաւանդ ապրիլեան ոգեկոչումներով։ Ահա թէ ինչեր կը գրեն Ապրիլ 26ի թուականով։ Կուտանք եղածին պէս, առանց սրբագրելու ամէն տեսակի «մասալները» ոչ իսկ կոպիտ սխալները։

«Միլլիյէթ»ի Փարիզի թղթակից Մի-չէլ Բէրլման կը հաղորդէ.—

«Հայերու կողմէ «ջարդ»ի դէպքին 58րդ տարեդարձին առթիւ Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի օրերը Փարիզի ու գաւառի երեք քաղաքներուն մէջ սարքուեցան ինը ցուցահանդէսներ, որոնց չորսը կրօնական։ 1915ի դէպքերուն հետ որեւէ կապ չունենալով հանդերձ, «Շարլ Տը Կոլի էթուալ» հրապարակին յաղթանակի յուշարձանին անծանօթ զինուորի դամբանին ջահը, Ֆրանս. բանակի հայազգի նախկին պատերազմիկներուն կողմէ բոցավառուեցաւ։

Փարիզի մէջ Երեքշաբթի առաւօտ Ժան Կուժոն փողոցի Հայոց եկեղեցւոյ հոգեհանգստեան արարողութեան Կաթոլիկ, Բողոքական ու Լուսաւորչական հոգեւոր պետերը մասնակցեցան գիշերն ալ Սալ Կավոյի մէջ սարքուած ցուցահանդէսին ընթացքին, Փրոֆ. Նուպար Արփինեան, Պատրիկ Կէչեան ու Ժիրայր Մերիչեան ճառախօսելով օրուան իմաստը պարզեցին։

Մարսիլիոյ մէջ ալ Երեքշաբթի գիշեր ժամը 20ին, ժամադրուեցան այն եկեղեցին ուր կը գտնուի վերջերս անհամաձայնութեանց ծնունդ տուած յուշարձանը. 20.30ին ալ քաղաքին Քոնկրէի պալատին մէջ տեղի ունեցաւ ցուցահանդէս մը որու ընթացքին խօսք առին Ժաք Մէտալ, Ս. Փօլատեան, Ժիրայր Դատաւորեան ու Պ. Կիւլպասեան։ Նմանօրինակ հանդիսութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Լիոնի եւ Սէնթ Էթիէնի մէջ։

Փարիզի պաշտօնական Թուրք ներկայացուցչութեան եւ կազմակերպութեանց առջեւ ալ ոստիկաններ կը շարունակեն տեւականօրէն պահակ սպասել։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

«Թերճիման»ի Պէյրութի թղթակցէն.—

Խումբ մը գրգռիչ տարրերու կողմէ առջի օր Լիբանանի մէջ կատարել ուզուած ցոյցերուն առաջքը առնուեցաւ ողջամիտ Հայերու ու պաշտօնական իշխանութեանց կողմէ։ Փոքր հաւաքականութեան մը ձեռնարկած դնացքն ալ ատեն մը յետոյ ինքնաբերաբար ցրուեցաւ։

Միւս կողմէ այստեղի Հայերը ծիծաղելի կը նկատեն տասը հազար հոգինոց հայկական քոմանտոյի խումբին կազմութեան լուրը եւ կը պնդեն որ պէտք է կասկածիլ մտքի պայծառութենէն այն անձերուն, որոնք այսպիսի բան կը պնդեն։

Լիբանանի հայ ղեկավարները այս պնդումներուն մասին իրենց ցաւը կը յայտնեն ու կ'ըսեն.— «Միթէ դեռ վերջ չգտա՞ն Թուրք ազգին ու Հայոց միջեւ որոմ եւ թոյն ցանելու հնարքները։ Այսուհետեւ երբեք թոյլ պիտի չտանք որ յոռեմիտ մարդիկ մեր յարաբերութիւնները ջլատեն Թուրքերուն հետ»։

Շուկային մէջ տեսակցեցանք Հայերու հետ, որոնք չեշտեցին որ Լիբանան եկող բոլոր Թուրքերը իրենց հետ առուծախ կ'ընեն ու ըսին.

«Իբրեւ իրարու հաւատացած երկու եղբայր ազգեր միաձուլուած ենք իրարու։ Ամէն տարի խել մը անձեր մեզի գործիք դարձնել կ'ուզեն իրենց քաղաքական բաղձանքներուն. այլեւս ձանձրացանք այս կարգի դէպքերէ»։

Լիբանանեան մամուլը մասնաւորաբար արաբական թերթերը որեւէ ձեւով տեղ չտուին առջի օրուան հայկական տարեդարձին։ Այս գործելակերպով մամուլը ցոյց տուաւ որ կարեւորութիւն չընծայեր դէպքերուն»։

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Մեր թղթակիցներէն եւ պաշտօնակիցներէն կը խնդրուի նկատի առնել «Յառաջ»ի նոր հասցէն՝

83, Rue D'Hauteville
75010 PARIS

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐ ՄԸ

ՈՐ ԿՆՔՈՒԱԾ ԷՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ, ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԲՆԱՋՆՋՈՒՄԻՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ

—0—

(Գ. եւ վերջին մաս)

Քանի մը հատուածներ՝ Անգարայի Ազգայնական կառավարութեան եւ Ազրպէյճանի Հանրապետական կառավարութեան միջեւ կնքուած զինուորական գաղտնի դաշնագրէն եւ անոր կցուած գ ա ղ տ ն ի յաւելուածէն՝ բացարձակապէս տարակոյս չեն թողուր օրհասական այդ վտանգի մասին:

Զինուորական գաղտնի դաշնագրին եւ անոր կցուած պաշտօնական յաւելուածին մասին 1920 Մայիս 26 Թուակիր տեղեկագիրը առաջ կը բերէ Հայերու բնաջնջումին համար գործածուած Թրքերէն բառը՝ թաքհիր, *որ կը նշանակէ* մաքրագործում (*Թէմիզլէմէ*):

Զինուորական գաղտնի դաշնագրի եօթներորդ յօդուածը, արդարեւ, բանաձեւուած է հետեւեալ բառերով.

— «Այն պարագային, երբ Հայաստան յարձակի Ազրպէյճանի վրայ, կամ այն պարագային, երբ (Թուրքիոյ), Արեւելեան նահանգները միջազգային (կարգադրութեամբ) կցուին Հայաստանի, երկու կողմերը (Անգարայի Քեմալական կառավարութիւնը եւ Ազրպէյճանի Հանրապետական կառավարութիւնը) կը հաւանին զիրար պաշտպանել իրենց ամբողջական ուժերով, որոնք պիտի գործեն իբրեւ մէկ բանակ»:

Կարինի Քեմալական Սպայակոյտին մէջ 1920 *Ապրիլ* 15*ին կնքուած նո՛յն զինուորական գաղտնի դաշնագրի տասնեւվեցերորդ յօդուածը, դարձեալ, կը վերաբերի Հայաստանի Հանրապետութեան:*

— «Պատուիրակները հաւանեցան որ, այն պարագային երբ (Փարիզի) խաղաղութեան խորհրդաժողովը Հայաստանի կցէ Թուրքիոյ Արեւելեան նահանգները՝ գործադրուին հետեւեալ միջոցառումները, որոնց մասին «Ներկայացուցչական խորհուրդ»ը տուած է իր հաւանութիւնը.

«*ա*) Համաձայնութիւն գոյացաւ քիւրտ ցեղապետներուն հետ մաքրագործելու Ազրպէյճանի երկիրը (հոն բնակող Հայերէն):

«*բ*) Հանրապետական կառավարութեան հաւանութեամբ Ազրպէյճանի մէջ կազմակերպութիւնը հաղորդակցութեան գիծերու, որոնք պիտի ապահովեն ներխուժումի ազատութիւնը եւ աջակցութիւնը Նուրի փաշայի ուժերուն, որուն (Նուրի փաշայի) մասնակցութիւնը մաքրագործումի գործողութեան որոշուած է»:

Զինուորական նոյն գաղտնի դաշնագրին կցուած պաշտօնական գաղտնի յաւելուածի առաջին յօդուածը կը մանրամասնէ Հայերու բնաջնջումին համար կազմուած « Թէշքիլաթը Մախսուսէ »*ի կամ Մասնաւոր Կազմակերպութեան կատարելիք դերը եւ գործողութիւնները.*

Ազրպէյճանի « Հանրապետական կառավարութիւնը յանձն կ'առնէ ասով (այս պաշտօնագրով)՝ անհրաժեշտութեան պարագային թոյլատրել Ազրպէյճանէն ներս գործողութիւնը «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի կամ Մասնաւոր Կազմակերպութեան, որուն վստահուած է «մաքրագործումի» գործողութիւնը, վերեւ յիշուած նախորդ յօդուածով, եւ որուն համար « Կազմակերպութիւնը » պատրաստուած է:

«Ա՛յն պարագային, երբ այսպիսի գործողութիւն մը անհրաժեշտ ըլլայ, դաշնադիր երկու կողմերու պատուիրակներէն բաղկացած Յանձնախումբը պիտի որոշէ « Մասնաւոր Կազմակերպութեան » գործունէութեան փուլերը»:

Դաշնագրին կցուած յաւելուածի ութերորդ յօդուածը կը սահմանէ նուիրապետական զանազան «Մասնաւոր Կազմակերպութիւններու» իրաւասութիւնները, գործունէութեան գօտիները եւ անխորժ հետեւանքներու պատասխանատուութիւնը:

Ազրպէյճանի « *Հանրապետական կառավարութեան ներկայացուցիչի փափաքով եւ խնդրանքով, Ներկայացուցչական Խորհուրդի պատուիրակը, իրեն վստահուած լիազօր իշխանութեան զօրութեամբ, կը սահմանէ «Մասնաւոր Կազմակերպութեան » պաշտօնին էական հետեւեալ յօդուածները եւ անոր պարտադրուած պարտականութիւնները:*

— «*ա*) Անգարայի մէջ՝ Մասնաւոր Կազմակերպութեան» կեդրոնական *կոմիտէն*, որուն ենթարկուած են «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» միւս բոլոր *կոմիտէները*, որոնք կը պաշտօնավարեն Օսմանեան Կայսրութենէն ներս, պիտի դադրին ուղղութիւն տալէ Ազրպէյճանի մէջ պաշտօնավարող «Մասնաւոր Կազմակերպութեան»:

«*բ*) Ազրպէյճանի «Կազմակերպութեան» Մասնաւոր ներկայացուցիչը պիտի կցուի « Մասնաւոր Կազմակերպութեան » *կոմիտէին՝ Կարինի մէջ տասնեւհինգերորդ Զօրաբանակի Սպայակոյտին:*

«Այս *Կոմիտէն* պիտի ապահովէ գործօն համակարգութիւն երկու կազմակերպութիւններու կողմէ որեւէ գործողութեան առընչութեամբ, որ կրնայ սկսիլ *Անատոլուի* եւ *Ազրպէյճանի* մէջ, եւ դեռ աւելին՝ պիտի սահմանէ հասարակաց գործողութեան անհրաժեշտութիւնը եւ գործողութիւնները սկսելու կամ դադարեցնելու ժամը:

«*գ*) « Մասնաւոր Կազմակերպութիւնը » պիտի սկսի իր գործողութիւններուն, երբ (Փարիզի) խաղաղութեան խորհուրդի որոշումները սկսին վերջնական կերպով կիրարկուիլ եւ Կարինի ու Սեբաստիոյ համագումարին մէջ արդէն տրուած որոշումները՝ նկատմամբ ոչ-իսլամ տարրերու, գործադրութեան սկսին: Գրաւոր համաձայնութիւն մը կանխապէս պիտի կնքուի եւ փոխանակուի անոնց կիրարկումի դրութեան մասին:

«*դ*) Ոչ մէկ կողմ առանձին որեւէ գործողութեան պիտի ձեռնարկէ, եթէ վայրկեանի անհրաժեշտութիւնը ստիպողական չդարձնէ:

«*ե*) Օսմանեան երկրի մէջ գործող խմբավարներու, ղեկավարներու եւ զինուորական հրամանատարներու միջեւ ո՛չ մէկ կապակցութիւն պիտի ըլլայ: Այս խումբերը պիտի ղեկավարուին կեդրոնական *կոմիտէէն* եւ ժողովուրդէն ընտրուած աշխարհականներէ: Ազրպէյճանի ներկայացուցիչը իրեն տրուած իշխանութեան զօրութեամբ յանձն կ'առնէ որ կատարեն բանակի պատկանող թուրք սպաները, որոնք *Ազրպէյճան* ղրկուած են, եւ որոնք ներկայիս այդ երկրին մէջ պիտի չթոյլատրուին որեւէ կերպով մասնակցելու Ազրպէյճանի «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» ղեկավարութեան եւ վարչութեան:

«*զ*) Ո՛չ մէկ կողմ առանձին պատասխանատու պիտի ըլլայ այն անհաճոյ հետեւանքներուն համար, որոնք կրնան յառաջ գալ որեւէ առանձին կիրարկութենէ, նախ քան որոշուած ժամանակամիջոցը, ոչ-իսլամ տարրերու նոյնիսկ սահմանափակ շրջանակի մէջ (մաքրագործումէն), այն տրամադրութիւններուն համաձայն՝ որոնք կը վերաբերին այս դաշնագրին մէջ բովանդակուած « Մասնաւոր Կազմակերպութեան »:

×

Զինուորական գաղտնի դաշնագրին եւ անոր կցուած գաղտնի պաշտօնական յաւելուածին բովանդակութենէն կարելի է հետեւցնել.

1. *Մուսթաֆա Քեմալ փաշա՝ թէ՛ Կարինի եւ թէ Սեբաստիոյ համագումարներուն մէջ* (1919 *Յուլիս* 23*ին եւ Սեպտեմբեր* 1ին) *արդէն որոշած էր երկրին ոչ-իսլամ տարրերը եւ ոչ-իսլամներու առաջին կարգին* Հայերը *մաքրագործել եւ ասոր համար պատրաստել տուած էր* « *Մասնաւոր Կազմակերպութեան* » *կամ* «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»*ի ոճրագործները:*

2. *Մուսթաֆա Քեմալ փաշա* 1919*ի Նոյեմբերին Պոլսոյ մէջ կնքուած Թուրքեւազրպէյճանեան զինուորական դաշնագրին մէջ մասնաւոր յօդուածներով որոշած էր բնաջնջել* («Թաքհիր» *կամ* «Թէմիզլէմէ») *ոչ-իսլամները եւ յատկապէս Հայերը՝ «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» ոճրագործներու միջոցով:*

3. *Այս « Մասնաւոր Կազմակերպութեան» ոճրագործներու կեդրոնական կամ Բարձրագոյն ղեկավարութիւնը կը գտնուէր Անգարա, ուրկէ յարմար առիթին պիտի տրուէին ոչ-իսլամները եւ մասնաւորապէս Հայերը բնաջնջելու հրամանները:*

4. *Էնվէր փաշայի եղբայրը՝ Նուրի փաշա, որ կը հրամայէր Ազրպէյճանի մէջ գործող Թուրքեւազրպէյճանեան խառն բանակին, իրաւունք կը ստանար երկու կողմերու զինուորական դաշնագրի զօրութեամբ Հայերը բնաջնջելու գործողութեան մասնակցելու:*

5. *« Մասնաւոր Կազմակերպութեան » պաշտօն վստահուած էր մաքրագործելու կամ բնաջնջելու ոչ-իսլամ տարրերը եւ ոչ-իսլամ տարրերու մէջ՝ առաջին կարգին՝ Հայերը:*

Մուսթաֆա Քեմալ փաշա իր օգնականներուն հետ այս «Մասնաւոր Կազմակերպութիւնը» պատրաստած էր յատկապէս բնաջնջելու համար ոչ-իսլամները (տե՛ս «Յաւելուած», յօդուած 1):

6. *Քեմալական Թուրքիա եւ Խորհրդային կառավարութիւնը կնքած էին դաշնագիր մը՝ որու յօդուածներուն տրամադրութեանց համաձայն կը գործէին (տե՛ս «Յաւելուած», յօդուած* 7):

— «Մէկ կողմէ խորհրդային կառավարութեան եւ միւս կողմէ «Անատոլուի եւ Ռումելիի մէջ Օսմանեան Իրաւունքներու Պաշտպանութեան Ընկերակցութեան» միջեւ կնքուած դաշնագրի յօդուածներուն համաձայն՝ Ազրպէյճանի անկախ Հանրապետութեան պատուիրակ Ալի Աղա Շէյխլինսքի անոնց պիտի աջակցի զէնք եւ ռազմամթերք փոխադրելու եւ անոնց որեւէ անհրաժեշտ օգնութիւն ընծայելու»:

7. *Ազրպէյճանի մէջ գործող «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» այլեւս հրահանգ եւ ուղղութիւն պիտի չտայ Անգարայի «Մասնաւոր Կազմակերպութեան»* Կեդրոնական Կոմիտէն, *որուն ստորակարգուած են Անատոլուի մէջ գործող « Մասնաւոր Կազմակերպութեան » բոլոր* Կոմիտէները:

8. *Օսմանեան բանակէն Ազրպէյճան ղրկուած սպաները իրաւունք պիտի չունենան Ազրպէյճանի մէջ գործող « Մասնաւոր Կազմակերպութեան » ոճրագործներու ղեկավարութեան եւ վարչութեան մաս կազմելու:*

9. *Ոչ-իսլամները բնաջնջելու համար կազմուած « Մասնաւոր Կազմակերպութեան ոճրագործներու գործած բնաջնջումի յոռի հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը՝ դաշնագիր ո՛չ մէկ կողմի պիտի պատկանի առանձինն, եթէ բնաջնջումի գործողութիւնը սկսի այդ դաշնագրով որոշուելիք ժամանակէն առաջ:*

Գ. Կ.

Աղբիւրներ.— Փըպլիք Ռիքորտ Օֆիս, Լոնտոն — Ֆ–Օ 371–4951, Է 374–59–58, 177917, 177921–521, Է 67335–59–58, 855 — Մ. 2961:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐԻԳՈՐ ՏՂԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

—0—

Պահլաւունիներու տոհմը երեւելի դէմքեր տուած է: Ասոնցմէ են Վահրամ Պահլաւունի, Գրիգոր Մագիստրոս, Գրիգոր Վկայասէր, Ապիրատ Պահլաւունի, Ներսէս Շնորհալի եւ ուրիշներ: Այս համաստեղութեան մէջ իր արժանի տեղն ունի միջնադարու ականաւոր բանաստեղծ, հանրային գործիչ եւ մատենագիր Գրիգոր Տղայ:

Մատենադարանը հրատարակեց Գրիգոր Տղայի բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն, որուն կցուած է Աս. Մնացականեանի արժէքաւոր ուսումնասիրութիւնը: Ինչպէս կը ճշդէ հեղինակը, Գրիգոր Տղայի անունը «իբրեւ բանաստեղծ, դէպքերու բերումով մինչեւ վերջերս համարեա անտեսուած էր»: Արդարեւ, մինչեւ այժմ ան ընդհանրապէս ճանչցուած էր իր «Ողբ Երուսաղէմի» քերթուածով, այն ալ ո՛չ ամբողջական ձեւով: Քերթուածը ֆրանսերէն թարգմանութեամբ լոյս ընծայած է Տիւլորիէ: Ճիշդ է, որ անոր անունը կը կապուէր նաեւ քանի մը այլ բանաստեղծութիւններու հետ, սակայն ասոնց մէկ մասը կորսուած կը համարուէր, իսկ միւսները՝ չէր հաստատուած թէ անոր գրչին կը պատկանէին: Այժմ տպագրուած են Գրիգոր Տղայի հին եւ նորայայտ բոլոր բանաստեղծութիւնները: Ինչպէս նկատել տրուեցաւ, Գրի-

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Նշանակուած երկու Ընդհ. Քննիչները եղան Հոլանտացի Հոֆը եւ Նորվեկիացի Վեստենենկը, որոնցմէ առաջինը միայն հասած էր իր պաշտօնատեղին՝ Վան, երբ ծագեցաւ Ընդհ. Պատերազմը: Թրքական կառավարութիւնը, որ արդէն ակամայ ենթարկուած էր եղած կարգադրութեան, առիթէն օգտուելով, պաշտօնէ արձակեց ու ճամբեց երկու մարզպաններ:

×

1914 *Օգոստոսի սկիզբը Եւրոպան բռնկած էր աշխարհամարտով. Գերմանիա եւ Աւստրո–Հունգարիա մէկ կողմէն, Ֆրանսա, Անգլիա, Ռուսիա միւս կողմէն, իրենց փոքր դաշնակիցներով ճակատ յարդարած էին իրարու դէմ: Թուրքիա եւս, որ տակաւին պատերազմի չէր մըտած, ընդհանուր զօրակոչ յայտարարեց. Թուրք ղեկավար շրջանակներու մէջ տիրող մթնոլորտը կասկածիլ չէր տար որ Թուրքիա եւս մարտին մէջ պիտի մտնէր եւ կռուէր Գերմանիոյ կողքին:* 1913*ի սկիզբին արդէն Զօր. Շնելենտորֆ Թրքական սպայակոյտի պետն էր, իսկ բազմաթիւ ուրիշ սպաներ գերմանական զէնքերու գործածութեան եւ ռազմավարութեան կը վարժեցնէին Թուրք զինուորը: Թուրքերը համոզուած էին գերմանական յաղթանակին եւ պատերազմը, ըստ իրենց, լաւագոյն առիթը պիտի հանդիսանար իրագործելու համար իրենց այնքան սիրելի մէկ երազը. Գերմանիոյ օժանդակութեամբ եւ զէնքի ուժով վերցնել ռուսական արգելքը, որ զիրենք կը բաժնէր Կովկասի եւ Թուրքեստանի իրենց ցեղակից Թաթար, Թուրքմէն, Իւզպէկ, Խըրխըզ եղբայրներէն, միանալ վերջիններուն եւ ստեղծել Պոլիսէն մինչեւ Կեղր. Ասիա Թուրանական հսկայ կայսրութիւն մը, որուն գաղափարական առանցքը կրօնականէն աւելի ցեղայինը պիտի ըլլար: Այս ուղղութեամբ հարկ եղած բանաւոր եւ գրաւոր քարոզչութիւնը կատարուած էր արդէն. բանաստեղծներն ու գործիչները երգած ու ջատագոված էին Թրքութեան եւ Թուրանականութեան գաղափարները. այժմ հասած էր գործելու ժամը:*

Երիտասարդ Թուրքերուն համար, Թուրանական ծրագրի իրագործման մէկ ուրիշ արգելքը Հայութիւնն էր, որ ցեղային, կրօնական, մշակութային եւ ասոնց նման ուրիշ ոչ մէկ կապ ունէր Թրքութեան հետ եւ կրնար լուրջ դժուարութիւններ տալ իրենց: Այս նպատակով է որ պատերազմի առաջին օրերուն, 1914 *Օգոստոսին, Իթթիհատ կուսակցութեան երկու ղեկավարներ՝ Պէհաէտտին Շաքիր եւ Նաճի պէյ՝ Էրզրում գալով, ուր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նոր էր աւարտած իր Ը.րդ ընդհ. ժողովի աշխատանքները, հետեւեալ առաջարկները կը ներկայացնեն Դաշնակցութեան ղեկավարներուն.*

ա) *Հայկական կամաւորական գունդեր կազմել եւ կռուիլ Ռուսերուն դէմ.*

բ) *Անդրկովկասի մէջ հակառուսական աշխատանք տանիլ եւ ապստամբութիւն առաջացնել ռուսական բանակի թիկունքին:*

գ) *Արտասահմանի մէջ եւս միացեալ ճակատ կազմել եւ գործակցիլ Թուրքերուն:*

(4 – Շար.)

գոր Տղայի դրական ժառանգութիւնը ցարդ ընթերցողին ներկայացուած էր ոչ մէկ, իսկ «Ողբ Երուսաղէմի» քերթուածը տպագրուած էր անհարկի կրճատումներով, որուն պատճառով յստակ չէր անոր բովանդակութեան ճշգրիտ բնոյթը: Այսպէս, օրինակ, Տիւլորիէի լոյս ընծայած «Ողբ Երուսաղէմի» քերթուածէն դուրս ձգուած են բազմաթիւ հատուածներ եւ այնպիսի տողեր, որոնք կը բնութագրեն հեղինակին յառաջադէմ հայացքները:

Աս. Մնացականեան նկատել կուտայ իրաւամբ, թէ Հ. Գ. Զարբհանալեան, Մ. Օրմանեան, Մ. Աբեղեան եւ ուրիշներ «Ողբ Երուսաղէմի»ն քննած են իբրեւ միայն Երուսաղէմի անկումը եւ Սուրիոյ ու Պաղեստինի խաչակիր կոմսութիւններու բարքերն եւ սովորութիւնները արտացոլող երկ: Ուսումնասիրողին տեսակէտով այդ երկը կապ ունի նաեւ Հայութեան պատմա – քաղաքական իրադարձութիւններուն հետ: ««Ողբ Երուսաղէմի» քերթուածը, կը գրէ Աս. Մնացականեան, «Օրգանապէս կապուած է ինչպէս Մերձ. Արեւելքում ապրող Հայերի, այնպէս էլ Կիլիկեան Հայաստանի բախտի հետ»:

Հեղինակը յաջողած է ցոյց տալ Գրիգոր Տղայի դերն ու դիրքը հայ պետականութեան ստեղծումին եւ մշակոյթի զարգացումին մէջ՝ Ներսէս Շնորհալիէն ետք:

Ներսէս Շնորհալի, որ իր դարու ամէնէն երեւելի աստղերէն էր, շատ բան ըրաւ ոչ միայն հայ մշակոյթի զարգացումին, այլեւ հայ ազգի միասնականութեան հաստատումին համար: Գրիգոր Տղան ստեղծագործութիւններով չհասաւ Շնորհալիի մակարդակին, բայց հայ պետականութիւնը ամրապնդելու նպատակով անոր վարած արտաքին քաղաքականութիւնը աւելի առողջ եւ արդիւնաւէտ էր: Անոր տեսակէտով Կիլիկեան Հայաստան ունէր բոլոր նախադրեալները՝ Հայոց թագաւորութիւն ստեղծելու: Պայքար մղեց այդ ուղղութեամբ: Ան եկեղեցիներու միութեան հարցը հարկադրաբար լուծելով, կը փորձէր դէմ դնել Բիւզանդական Կայսրութեան նուաճողական քաղաքականութեան, միաժամանակ ձգտելով վերջ տալ իշխանական տուներու ներքին պայքարին: Մնացականեան նոր փաստեր կը բերէ Գրիգոր Տղայի այդ կարեւոր նախաձեռնութիւններուն մասին:

Աս. Մնացականեանի աշխատութեան մէջ կը չեշտուի այն միտքը, թէ Գրիգոր Տղան, իբրեւ ականաւոր պետական գործիչ, իր վարած քաղաքականութեան մէջ միշտ առաջնորդուած է հայրենիքի ընդհանուր շահերը պաշտպանելու, անոր ազատագրական ձգտումները իրականացնելու գաղափարով:

Ան զարկ տուած է նաեւ հայ մշակոյթին: «Փաստերը ցոյց են տալիս, կը գրէ հեղինակը, որ Գրիգոր Տղան, Ներսէս Շնորհալու օրինակով, ինչպէս անձամբ, այնպէս էլ ուրիշներին յորդորելով եւ պատուէրներով մեծ թափ է հաղորդել Կիլիկեան Հայաստանի գրաւոր դպրութեան գործին»: Այսպէս, օրինակ, բժշկապետ Մխիթար Հերացի 1184ին իր «Ջերմանց Մխիթարութիւն» աշխատութիւնը գրած է Գրիգոր Տղայի յանձնարարութեամբ: Հայ պետականութիւնը զօրացնելու նպատակով ան կը յանձնարարէ իր սանին՝ Ներսէս Լամբրոնացիի՝ յունարէնէ հայերէնի թարգմանել իրաւագիտական քանի մը գործեր, որոնցմէ մնացած են «Քաղաքային օրէնք» եւ «Զինուորական օրէնք» երկերը: Աս. Մնացականեանի գիրքին մէջ յիշատակուած Զմմառի հայերէն ձեռագիրներու Մխիթար Գօշի «Դատաստանագիրք»ի յիշատակարանը կը ճշդէ, թէ ականաւոր առակագիրն ու իրաւագէտը իր գործը գրած է Գրիգոր Տղայի թելադրութեամբ: Այս «Դատաստանագիրք»ը, կը գրէ Մխիթար Գօշ, «... Յորդորմամբ ի ձեռն Թղտոյ տեառն Գրիգորիսի Հայոց կաթողիկոսի ձեռնարկի եւ սկսայ ես տառապեալս Մխիթար, որ եւ Գօշ...»:

Աս. Մնացականեան ցոյց կուտայ այն բոլոր գործերը, որ ԺԲ. դարուն կատարած է Գրիգոր Տղան՝ գիտութեան, շինարարութեան, մանկավարժութեան եւ այլ բնագաւառներու մէջ:

Հ. Մ. Չամչեանի այն կարծիքը, թէ Ռուբինեաններու թագաւորութիւնը տեւած է 1080–1375, կրկնուած է այս աշխատութեան մէջ ալ: Հայագիտութեան մէջ արմատացած է այն սխալ տեսակէտը, թէ Կիլիկեան Հայոց թագաւորութիւնը կործանած է 1375ին: Աս. Մնացականեան, ընդունելով այդ թուականը, ծանօթագրութեան մէջ կը ճշդէ, թէ «Որոշ փաստեր խօսում են 1375 թուականից յետոյ եւս այդ թագաւորութեան գոյութեան մասին: Աւելի ճիշդ կ'ըլլար, յենելով նոր փաստերու վրայ, ըստ այդ ըսել, թէ Կիլիկեան Հայոց թագաւորութիւնը կործանած է ոչ թէ 1375ին, այլ 1424ին՝ Կոնստանդին Հեթումեանի մահէն ետք:

Ա. ԳԱԼՍՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս տարի Ապրիլեան Եղեռնի համազգային ոգեկոչումը Տէսինի մէջ կատարուեցաւ պատշաճ շուքով Լիպերասիոնի հրապարակին վրայ, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յուշարձանին առջեւ, նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Տէսինի յանձնախումբերուն եւ հովանաւորութեամբ հայ երեք Ցարանուանութեանց հովիւներուն:

Բաւական մեծ թիւով բազմութիւն մը՝ Լիոնէն, Վիէնէն, Տէսինէն եւ այլ շրջաններէ, եկած էր խոնարհելու թրքական վայրագութեանց մեր անթաղ զոհերուն արժանի յիշատակարանին առջեւ:

Ներկայ էին Լիոնի եւ Տէսինի հոգեւոր հովիւներ Հ. Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան եւ Հ. Վահան Վ. Թօփալեան, Աւետարանական համայնքի հովիւ Վեր. Կ. Պարսումեան, Ֆրանսական թերթերու թղթակիցներ ինչպէս նաեւ «Փրոկրէ» թերթին տաղանդաւոր աշխատակից Պր. Վաղինակ Միքճեան:

Տեղւոյս քաղաքապետը բանաւոր պատճառով բացակայ ըլլալով քաղաքէն, չկրցաւ իր ներկայութեամբ պատուել ոգեկոչումը: Տէսինի յանձնախումբին կողմէ Պր. Մ. Պայընտրեան բացման խօսքը ընելով, հրաւիրեց Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Սարեանը եւ Տէսինի յանձնախումբի ներկայացուցիչ Պ. Մարկոսեանը զետեղել Լիոնի եւ Տէսինի գաղութներուն կողմէ գեղեցիկ ծաղկեպսակը՝ թարմ ծաղիկներով, եւ ժապաւէնով մը պարուրուած, ուր կը կարդացուէր մեր զգացումները արտայայտող յարգանքի գրութիւն մը:

Ֆրանսական բանակէն երկու զինուորներ հնչեցուցին մեռելներու յարգանքի փողը ու ներկաները մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգեցին զոհերու յիշատակը:

Բանակի հրամանատարը իմաստալից գրութեամբ մը յայտնած էր իր լաւագոյն զգացումները հայ ժողովուրդին հանդէպ ու խոր յարգանքը անոր տուած զոհերուն:

Բարձրախօսին առջեւ հրաւիրուեցաւ Վերապատուելի Գարեգին Սիսլեան, որ իր յատկանշական խօսքերով խտացուց օրուան խորհուրդն ու մեր նահատակներուն պատգամը:

Ըսաւ թէ մեր հայրենիքէն սկսեալ մինչեւ արտասահմանի գաղութներու Հայութիւնը նուիրական պարտականութիւն մը զգացած է կանգնելու նման յուշարձաններ, յիշեցնելու համար բոլորին ու մեր յետագայ սերունդներուն 1915ի քստմնելի եղեռնի արհաւիրքներն ու անոր զոհերը: Յիշեցնելու համար նաեւ որ Հայը չէ ջարդուած միայն, այլ ունեցած է հերոսամարտներ ու իր ծոցէն ելած են անհամար հերոսներ:

Այս յուշարձանները պիտի ապացուցանեն որ Հայը գաղափարապաշտ ժողովուրդ մըն է եղած. ունեցած է ազատութեան կիրքը, նողկանքը՝ բռնակալներու հանդէպ, ու նախընտրած է մահը՝ ստրկութենէն: Այս կոթողները պիտի ազդարարեն նաեւ թէ Հայը ունի արդիւ դատ մը, որ պէտք է իր լուծումը գտնէ:

Յարգելի բանախօսը յիշելով 5րդ դարու (Ք. Ա.) Թերմոփիլէի մէջ ժայռի մը վրայ կատարուած արձանագրութիւնը, որ ցոյց կուտայ Սպարտացիներու անընկճելի կամքն ու յաղթելու կամքը, աւելցուց թէ Հայն ալ ունի նոյնքան աննկուն կամք ու հաւատք: Եւ Աճարոնեանի մէկ գրուածքին համապատասխան, Հայութիւնը կը յուսայ, կը համբերէ ու կը հաւատայ որ արդարութիւնը վաղ թէ ուշ պիտի յաղթանակէ:

Յարգելի հիւրը փակեց իր խօսքը յանձնարարելով որ նահատակներու յիշատակը չաղարտի եւ չարութեան դիմաց միայն բարութիւնն ըլլայ մեր յաւիտենական սկզբունքը:

Երկրորդ բանախօսն էր երիտասարդ Պերճ Մարտիրոսեան, որ կարդաց Ֆրանսերէն գրութիւն մը որուն թարգմանութիւնը կուտամ ստորեւ.—

1915 թուականն է: Եւրոպան իր իսկ չլթայազերծած պատերազմի ծանր ճնշման տակ կը տուայտի: Եւ Թուրքիա, ամէնէն պատեհ առիթը եկած կը նկատէ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար հայկական հարցը, բնաջնջելով ու երկրիս քարտէսէն իսպառ ջնջելով այդ փոքր ազգը:

Եւ իրօք Թրքահայոց երեք քառորդը այսինքն մէկուկէս միլիոն անմեղներ խժդժօրէն ջարդուեցան: Եւ այս սարսափելի արարքին ի տես Քլեմանսօ պիտի ըսէր. «Ջարդերու պատմութեան մէջ նման վայրագութիւն երբեւիցէ չէ արձանագրուած»:

Ցեղասպանութեան այս առաջին ոճիրը կը գործադրուէր 20րդ դարուն, կանխամտածուած, պաշտօնապէս պատրաստուած առենի թուրք կառավարութեան կողմէ: Բազմաթիւ վաւերաթուղթեր, որոնց կարգին Ներքին Նախարար Թալաաթի յղած հռչակաւոր հեռագիրը, կը վկայեն այս պարագան:

Երիտասարդ Թուրքերու հաշիւներով, 1915ի Ապրիլը պիտի հանդիսանար հայ ժողովուրդին իսպառ անհետացումը:

Պէտք է չեշտել սակայն, որ հայ ժողովուրդը իր կէսէն աւելին զոհ տալով, ժամանակաւորապէս կասեցաւ իր մտային հարստութեանց, իր երկու հազար տարուան մշակոյթին ու քաղաքակրթութեան եւ իր ստեղծագործութեան ուժին թափը:

Այս պահուս, րոպէ մը ինքնամփոփուինք, խորհրդածենք ու բարձրագոչ յայտարարենք աշխարհին թէ թուրք իբրաւայաջորդ սերունդները պատասխանատու պիտի նկատուին հայ ժողովուրդին հանդէպ գործուած ոճիրին, այնքան ատեն որ չուզեն վերահաստատել արդարութիւնը, բարոյական թէ նիւթական հատուցումով:

Ցարդ չգտնուեցաւ թուրք ղեկավար մը որ Վիլլի Պրանտի մը բարոյական մեծութիւնը արտայայտէր: Ընդհակառակն, Մարսիլիոյ Յուշարձանի արձանագրութիւնը առիթ ընծայեց թուրք դեսպանին յայտարարելու թէ «Երբ կը թոյլատրուի Թուրքիոյ հանդէպ անարգական յուշարձանի մը շինութիւնը եւ պետական անձնաւորութիւն մը ներկայ կ'ըլլայ բացման հանդիսութեան, այլեւս կարելի չէ որ նախատուած երկրի մը դեսպանը աւելի երկար մնայ Ֆրանսա»:

Թրքական թերթերը եւս նոյն առթիւ աղաղակ բարձրացուցին, նոյնիսկ հայ աւազակներու գործ համարելով Մարսիլիոյ յուշարձանին կանգնումը:

Տեսնելով Թուրքիան միջազգային ատեաններու առջեւ, առանց ամենադոյզն զղջման, եւ իւրացուցած իր զոհերուն իսկ մշակոյթը, տեսնելով մեր երկրի ծաղկաւէտ հողերուն անապատային ներկայ վիճակը, իրաւունք ունին արդարութիւն եւ հատուցում պահանջելու, որպէսզի այլեւս ոճրագործներ չհամարձակին ժողովուրդներ բնաջնջելով անոնց հողերը բռնագրաւելու:

Եւ որպէսզի մարդկային իրաւանց յայտարարութիւնն ու ազգերու համաձայնագիրը (Շառթ) չպարպուին իրենց իմաստի բովանդակութենէն ու չդառնան հասարակ քուրջի կտորներ:

Պր. Մեսրոպ Պայընտրեանի փակման խօսքով ոգեկոչման արարողութիւնը վերջ գտաւ ու ներկաները ցրուեցան երկիւղած ու մեր նահատակներուն վեհ խորհուրդով ներշնչուած:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (171)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

X

Ինչպէս յայտնի է, նախկին գործապետը, Ալֆօրվիլի հրձիգը ու մարդասպանը որոշած էր ի հարկին բնաջինջ ընել իր աղջկան սիրամրցորդ Լիւսին: Աղջըկան յուսահատութիւնը, որուն ականատես եղած էր, ա'լ աւելի կը սաստկացնէր անմեղ Լիւսիի նկատմամբ ունեցած ատելութիւնը: Փօլ Հարման, իր տուած ժամադրութեան համաձայն, Օվիտ Սոլիվոյի բնակարանը գնաց: Օվիտ կը սպասէր:

— Ա՜հ, կրո՛ղ, ի՜նչ անհամբերութեամբ կը սպասէի քեզի: Շատ մը ըսելիքներ ունիմ...: Մեր մարդը հետապնդեցի ու հասկցայ անունը այն աղջըկան, որուն զարնուած է:

— Ես ալ քեզի չափ բան գիտեմ այդ մասին, ըսաւ Ժաք Կարօ ցուրտ չեշտով մը:

— Կարելի բան չէ... եթէ երբեք աղջիկդ տեղեկութիւն չէ հաղորդած քեզի:

— Այո, ան ըսաւ:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այդ աղջիկը կը ճանչնայ:

— Իր դերձակուհիին գործաւորներէն մէկն է այդ Լիւսին:

— Այսպէս կրնայ բացատրուիլ Մէրիի ներկայութիւնը Քէ Պուրպոնի տան մէջ:

— Հո՞ն հանդիպեցար անոր:

— Դռնապանուհիի խցիկին առջեւ դէմ առ դէմ եկայ անոր հետ:

— Ուրեմն ճանչցա՞ւ քեզ:

— Կարելի՞ բան էր որ ճանչնար: Դուն ի՞նչ գաղափար կազմած ես իմ վրաս: Որմնադիրի զգեստ մը հագած էի, ու Լիմօժցի մը չէ կրցած երբեք ինծի չափ նմանիլ Լիմօժցիի մը, թէեւ անտեղացի չըլլամ: Մէրի շատ զարմացած ըլլալու է, իր պաշտելին գտնելով գործաւորուհիին մօտ:

— Մէրի սոսկալի յուսահատութեան մը մատնուած է:

— Զափազանց սիրահարած է ան: Աղջկանդ խորհուրդ տուր որ ջիղերը հանդարտեցնէ: Կը յուսամ որ ութ օրէն Օր. Լիւսիէն վախնալիք բան մը պիտի չունենայ: Այդ աղջիկը ո՞ր քով կ'աշխատի:

— Տիկին Օկիւսթինի քով, որ հանրածանօթ դերձակուհի մըն է Սէնթ Օնորէ փողոցին մէջ, Քասթիլիոնէ փողոցին անկիւնը:

— Ահա թանկագին տեղեկութիւն մը: Հիմա դրաղինք խնդրին լուրջ կողմովը: Այդ մանկամարդ աղջիկը անհետացնելով՝ տակնուվրայ պիտի ընենք անոր ընտանիքը:

— Լիւսի ընտանիք չունի. ընկեցիկ մըն է ան:

— Կեցցես, ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ: Ոստիկանութիւնը թող պիտի գործէ, քանի որ գործին մղում տուող պիտի չգտնուի:

— Ի՞նչ պիտի ընես:

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Օննիկ Նաչալեան կը ծանուցանէ թէ իր կնոջ

ՄԱՐԻ ՆԱՃԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 20, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ.— Սէնթ Մարկրիթի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մարկրիթ Մաղալեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.—

Ջիլճեան ընտանիք 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Մանուկեան 20, Տէր եւ Տիկին Մ. Կիւրճեան 10, այրի Տիկին Պայծառ Ծերունեան 50, Տէր եւ Տիկին Յ. Պոտուրեան 20, Տէր եւ Տիկին Տ. Եղնոյեան 10, այրի Տիկին Օվաննայ Խրլաքեան 20:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Հրանդ Յովնանեան ի յիշատակ իր եղբօր Կարպիս Ալլահվերտեանի մահուան 3րդ տարելիցին, 150 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 50 Ֆր. «Հայաստան» թերթին՝ փոխան ծաղկեպսակի Լեւոն Պետիկեանի մահուան առթիւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, Մայիս 6, ժամը 9.30ին Ֆրանս. հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝ 1939–45ի հայ հերոսներու նուիրուած յայտագիր:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան Միութեան կողմէ, Շաբաթ 5 Մայիս ժամը 21ին Փաթրոնաժի սրահը, Ռիւ տը Թուլոն, Ալֆորվիլ:

Յայտագրին կը մասնակցին.— Արաքսի Գմբէթեան (Արտասանութիւն), Ռոզին Կարապետեան (երգ) թառի ընկերակցութեամբ, Պօղոս Պետրոսեան իր կիթառով եւ «Նայիրի» նուագախումբը:

Այս առթիւ կը ցուցադրուին նաեւ հայկական ոճով քանդակներ Հայկանիի կողմէ:

Մուտքը ազատ է

Imprimerie Speciale du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

LE SAMEDI 12 MAI DE 21 H. A 4 H.

Grande Soirée Annuelle

de l'U. J. A.

DANS LES SALONS DE L'HOTEL *ORLY-HILTON*

ANIME PAR :

LES ARMENIAN'S SUNSHINE

PARTIE ARTISTIQUE : *GROUPE CAUCASE*

ENTREE 25 F.

Entreprise de Peinture

Robert NIGOGHOSSIAN

31, Rue de Cambronne
75015 Paris
Tél. : 273-21-01

* *papiers peints*
* *peintures*
* *ravallements*
* *tapisserie*
* *décoration*

Fermé Dimanche et Lundi

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կիրակի, 6 Մայիս, կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ:

Ցուցադրութիւն սկաուտական ֆիլմերու եւ հայկական երգեր Հայ Արիներու երգչախումբին կողմէ:

Պիւֆէ — Մուտք 5 ֆրանք

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը կը կազմակերպէ հացկերոյթ – խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 6, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը մէկուկէսին, ճաշարան Օփերա – Լաֆայէթ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 20 Ֆր.:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՎԷՐՏԷՕՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 20

Արարողութեանց սկիզբ ժամը 10.45ին Վերտէօնի Մայր Տաճարը:

Ժամադրութիւն, Կիրակի առտու 6.45–ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւս եւ 7ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր: Մեկնում դէպի Վերտէօն, Մօ, Շալոն սիւռ Մառն, Սէնթ–Մենեհուլտ ճամբով եւ ժամանում՝ Վերտէօն մեծապատարագին, ի ներկայութեան կրօնական եւ զինուորական անձնաւորութեանց: Պաղ ճաշ, կամ ճամբան կամ Վերտէօն: Պտոյտ, այցելութիւններ, մեկնում ժամը 14.30ին Տուօմոնի Օսսիւէռը: Ժամը 16ին զինուորական արարողութիւն մասնակցութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու: Արարողութենէն ետք, վերադարձ Փարիզ եւ ժամանում ժամը 21ի շուրջ:

Մասնակցութիւն՝ 49 Ֆր.: Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ Մայիս 16էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 16ին:

NOTRE-DAME

Կը քարոզէ

ՀԱՅՐ ԺԱՆ – ՓԻԷՌ ՄԱՆԺ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

6 Մայիս Կիրակի ժամը 11ին, հանդիսաւոր արարողութիւն Ֆուրվիէռի Մայր եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ Գերպ. ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՔԷՀԻԱՅԵԱՆ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մայիս 5ին Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Միութեան գրասենեակին մէջ 17, Ռիւ Պլէօ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը:

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՃԱՇ

Կազմակերպուած
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
կողմէ ի նպաստ օդափոխութեան կայանին

6 Մայիս Կիրակի ժամը 13ին
եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած խնամուած ճաշեր

Տեղի պիտի ունենան պարեր՝ Նոր Սերնդականներու եւ դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ

Հաճելի անակնկալներ

Հայկական զուարթ մթնոլորտ

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ֆր.

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, պատարագ կը մատուցուի:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, Մայիս 12, ժամը 20ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի սրահը:

Պարախումբ ՆԱՅԻՐԻ
Գեղարուեստական բաժին
Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Ճաշագին 35 ֆրանք

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA COMIQUE

Նախագահութեամբ՝

MR. ALAIN POHER

Président du Sénat

Կիրակի 13 Մայիս կ. վ. ժամը ճիշդ 17.15ին

ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ

ՂԵԿ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կոմիտաս, Կանաչեան, Ալէմշահ, Տիգրանեան, Ալթունեան, Ափրիկեան

Մեներգողներ՝ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան եւ Մկրտիչ Պօղոսեան

Տոմսերը փնտռել երգչախումբի անդամներու մօտ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 19.30էն մինչեւ 22

17, Rue Bleue — Paris (9e)

Գիներ.— 10 ֆրանքէն մինչեւ 50 ֆր.

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՄԱՅԻՍ 19 ԻՆ

15 ՕՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ՝ 2230 Ֆր.

ՅՈՒՆԻՍ 9ԷՆ 23

2580 ՖՐԱՆՔ

Pension complète avec excursions quotidiennes

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
6
DIMANCHE
6 MAI
1973

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15079-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.706

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.706

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎՐԻԺԱՌՈՒ ԲԱԶՈՒԿՆԵՐԸ

(Արշաւիր Շիրակեանի մահուան առթիւ)

—0—

Զարաչուք Թուականէն ճիշդ մէկ ամիս վերջ, 1915 Մայիս 24ին Երրեակ Համաձայնութեան Պետութիւնները — Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ռուսիա — միացեալ ծանուցագիր մը կ'ուղղէին Բարձրագոյն Դրան՝ յայտարարելով, որ հայկական ջարդերուն համար անձնապէս պատասխանատու պիտի բռնեն օսմանեան կառավարութեան բոլոր անդամներն ու անոր գործակալները :

Այս պաշտօնական յայտարարութիւնը, ինչպէս նաեւ այդ Թուականէն վերջ դաշնակից Պետութեանց պատասխանատու վարիչներու բոլոր պաշտօնական յայտարարութիւններն ու հանդիսաւոր խոստումները հայ բազմաչարչար ազգին՝ մնացին մեռեալ տառ :

Պատերազմի նեղ օրերուն, երբ ո՛չ միայն կը ջարդուէինք, այլեւ դաշնակիցներու կողքին, զէն ի ձեռին քաջաբար կը կռուէինք հասարակաց թշնամիներուն դէմ՝ մեզ կը կոչէին «փոքրիկ դաշնակից», որ յետ յաղթանակի պէտք է վարձատրուէր արժանաւորապէս : Հայութիւնը միանգամ ընդմիշտ պէտք է ձերբազատուէր Թրքական անարգ լուծէն եւ տիրանար իր ազատ եւ անկախ հայրենիքին՝ իր պատմական հողերուն վրայ :

Յաղթականները ո՛չ միայն չպատժեցին հայկական ջարդերու պատասխանատուները, այլեւ իրարու հետ մրցումի ելան ողջունելու համար գերեզմանին դուռը հասած Թուրքերը, ուրացան Հայկական Դատը եւ կրկին գաղթական դարձուցին իր դարաւոր հայրենի բոյներէն արմատախիլ Հայութիւնը :

Պոլսոյ տէր եւ տիրական Անգլիացիները 1920 Մարտ 16ին ձերբակալելով Մալթա տարին մեծ թիւով ջարդարարներ եւ երեսփոխաններ, ո՛չ թէ դատելու եւ պատժելու, այլ Հայոց վրիժառու բազուկէն ապատելու համար զանոնք : Հանդըրտաւէտ պայմաններ ապահովեցին եւ ամսական որոշ գումար յատկացուցին անոնց : Օր մըն ալ երբ ամէն վտանգ անցած նկատեցին, ազատ արձակեցին զանոնք, փոխանակելով քեմալականներուն ձեռքը գերի ինկած քանի մը Անգլիացիներու հետ :

Մեծ ջարդարարները, նախքան Պոլսոյ գրաւումը, խուճապահար փախած էին օսմանեան մայրաքաղաքէն եւ ապաստանած Եւրոպա, ուր կը յուսային ապրիլ հանգիստ խիղճով, հեռու ամէն վտանգէ :

Խոստումնադրուժ դաշնակիցներու դաւաճանութեան տխուր փաստին առջեւ գործի լծուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն իններորդ Ընդհանուր Ժողովը 1919ի աշնան Երեւանի մէջ վճռած էր մահուամբ պատժել Մեծ Եղեռնի գլխաւոր հեղինակներն ու պատասխանատուները :

Մինչ այդ, Դաշնակցութեան ահաբեկիչները գործի լծուած էին Պոլսոյ մէջ՝ պատժելու համար ոչ-Թուրք մատնիչներն ու լրտեսները : Դաշնակցական հաւատքի ֆետայի մը՝ Պիթլիսցի Արշակ (Եզիտ), որ Արշաւիր Շիրակեանի որակումով «վեթերան ահաբեկիչ» մըն էր եւ որուն անունը երբեք չի յիշուիր, ահաբեկած էր Տ. Միսաքեանի եւ այլ մատուցականներու մատնիչ պուլկար Վլատիմիրը, հնչակեան գործիչ «խափէ» Հմայեակ Արամեանցը, մասնակցած էր մատնիչ Յարութիւն Մկրտիչեանի եւ դաւաճան Վահէ Իհսանի ահաբեկման, այս վերջինը մաքրագործուած Շիրակեանի կողմէ : Արշակ ղըրկուած էր նաեւ Պերլին՝ օգնելու իր ընկերներուն :

Երիտասարդ ահաբեկիչներու ընտրանիին ամէնէն կրտսերն էր Պոլսեցի Արշաւիր Շիրակեան, որ Մեծ Եղեռնի ահաւոր օրերուն Պոլսոյ մէջ պահուըտած մատուցականներուն Թանկագին ծառայութիւններ մատուցանելէ վերջ, Զինադադարի խանդավառ օրերուն ինքզինք դրած էր Դաշնակցութեան պատասխանատու մարմնի տրամադրութեան տակ : Եւ առաջին փորձին իսկ ցոյց տուած էր պաղարիւն վճռակամութիւն, ճարպիկ արագաշարժութիւն եւ խիստ գաղտնապահութիւն :

1921ին է, որ պիտի սկսէր մեծ ահաբեկումներու շարքը : Մարտ 16ին Պերլին-Շարլոթէնպուրկի փողոցներուն մէջ Սողոմոն Թէհլիրեան չանսատակ պիտի ընէր Հայութեան մեծագոյն ջարդարար Թալէաթը : Նոյն տարուան Յուլիս 21ին Պոլիս-Բերայի մէջ Միսաք Թորլաքեան դիտապաստ դետին պիտի տապալէր Բագուի Հայոց գլխաւոր դահիճ Պեհպուդ Խան Ջիւանշիրը : Թէհլիրեանի եւ Թորլաքեանի դատավարութիւնները առիթ պիտի ընծայէին հանրային կարծիքին առջեւ անարդութեան սիւնին գամելու Հայութեան դահիճները :

1921 Դեկտ. 6ին Արշաւիր Շիրակեան Հռոմի մէջ օր ցերեկով պիտի ահաբեկէր իշխան Սայիտ Հալիմ Փաշան, որ ջարդերը կազմակերպող Իթթիհատական կառավարութեան Մեծ Եպարքոսն էր : Արշաւիր սնդիկի պէս պիտի խուսափէր զինքը հետապնդող իտալացի ոստիկաններու առջեւէն :

1922 Ապրիլ 17ին, Զատկի Մեռելոցի Երկուշաբթին՝ Արշաւիր Շիրակեան եւ իր անմահ ընկերը՝ Արամ Երկանեան՝ Պերլինի փողոցներուն մէջ միաժամանակ տարտարոս պիտի ղրկէին Տրապիզոնի կուսակալ արիւնարբու Ճէմալ Ազմին եւ ցեղասպանութեան դիւային ծրագրի գըլխաւոր հեղինակներէն Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիրը :

Այս վերջինի անբաժանելի ընկերը՝ Տոքթ. Նազըմ, որ Թուրքիայէն չէր հեռացած, քանի մը տարի վերջ, ուրիշ Իթթիհատական վարիչներու շարքին, կախաղան կը բարձրացուէր Մուսթաֆա Քեմալի կողմէ :

1922ի ամառը դաշնակցական երեք ահաբեկիչներ՝ Ստեփան Ծաղիկեան, Պետրոս Տէր-Պօղոսեան եւ Արտաշէս Գէորգեան, Թիֆլիսի մէջ, Չեկայի շէնքին մօտ գետին կը տապալէին ջարդարար երրորդութեան անդամ Ճէմալ Փաշան եւ երկու թիկնապահները :

Երրորդութեան երրորդ անդամը՝ Էնվէր Փաշա չատ չանցած Թուրքեստանի մէջ զոհ պիտի երթար իր անյագ մեծամոլութեան :

Հայութեան վրիժառու բազուկներէն վերջին վերապրողն էր Արշաւիր Շիրակեան, որ իր մահկանացուն կնքեց Ապրիլ 12ին Նիւ Ճըրզիի մէջ :

Ապրիլ 17ին հրկիզուեցաւ իր մարմինը, բացի աջ բազուկէն, որ պահ պիտի դրուի Փարիզի Հ. Յ. Դ. Թանգարանին մէջ, իբրեւ խորհրդանշան Հայութեան արդար վրէժին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ ԱՒԵԼԻ ՀԱՆԴԱՐՏ Է

—0—

Կարգ ու կանոնը վերահաստատուած է Պէյրութի մէջ եւ Լիբանանի հարաւը : Արդարեւ, երկրորդ զինադուլի համաձայնագիրը՝ կնքուած լիբանանեան իշխանութիւններու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ, ընդհանուր ձեւով կը յարգուի :

Զինադուլի համաձայնագիրը երեք կէտէ կը բաղկանայ : Առաջինը կռիւներու դադարումը կը ճշդէ բոլոր վայրերու մէջ : Բանակը եւ պաղեստինեան ուժերը իրենց դիրքերը կը վերագտնան, համաձայն երկրորդ կէտին : Վերջապէս խօսք կ'ըլլայ «անհետացնել»ու այն բոլոր պատճառները, որոնք ապագային կրնան անհասկացողութիւններ ստեղծել «եղբայրներ»ու միջեւ :

Այս պայմաններուն հիման վրայ Պաղեստինցիները քաշուած են իրենց կայանները, իսկ բանակը վերջ տուած է գաղթակայաններու պաշարումին : Աւելի օրուան կռիւներու ընթացքին Պաղեստինցիներու «Եարմուք» գունդը, 4-5000 հոգիէ կազմուած, ծանր հրետանիով եւ զրահապատ կառքերով Սուրիայէն Լիբանան անցած էր : Ըստ Արաֆաթի տըրուած խոստումին, ասոնք պիտի հեռանային Լիբանանէն եւ Սուրիա վերադառնան :

× Զանազան արաբական երկիրներէ միջնորդներ ալ կը հասնէին, կացութիւնը փրկելու համար : Նախ Պաղտատէն նախագահին բանագնացը՝ Անտ-էլ-Խալէտ Սանարայ, ապա Արաբական Լիկայի ընդհանուր քարտուղարը Մահմուտ Ռիատ, կը յայտարարէր թէ Պէյրութ կը մեկնի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՐԻԳՈՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ոստիկանապետը Լոնտոն մեկնեցաւ շարունակելու համար քննութիւնը առեղծուածային ոճիրին շուրջ, որ տեղի ունեցաւ հարաւային Ֆրանսա քանի մը շաբաթ առաջ : Զոհին տղան՝ Ժերէմի Քարթլանտ շատ դժգոհ է Ֆրանսական ոստիկանութենէն, բայց առիկա պատճառ չէ որ Ֆրանսական ոստիկանութիւնը իր քննութիւնը շարունակէ եւ որովհետեւ Գրիգորեան կը խորհի որ զոհին տղան շատ բան գիտէ, որոշած է տեղւոյն վրայ որոշ քննութիւններ կատարել : Այս առթիւ Օռոռ կը խորագրէ՝ «Ֆրանսացի քննիչներու թիւ մէկը՝ Լոնտոն» :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բոլոր քաղաքացիները, որոնք աշխատելու տարիք ունին, գիւղատնտեսական աշխատանքներ կատարելու համար կրնան զօրակոչի ենթարկուիլ : «Պրաւդա» կը հաղորդէ, թէ Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն այս իմաստով որոշում տուած է : Զօրակոչը կրնայ տեղի ունենալ Մայիսէն – Սեպտեմբեր, այսինքն հունձքի շրջանին : 1972ին 168 միլիոն թոն հացահատիկ հաւաքուած էր ինչ որ ծրագրէն 22 միլիոն թոն նուազ էր : Այս տարուան հացահատիկի բերքի ծրագիրը 197.400.000 է :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆԻ անձնական խորհրդատուն՝ Քիսինկէր յայտարարեց, թէ Քամպոճի մէջ կացութիւնը բարելաւուած է վերջին շաբաթներուն : Բարելաւում արձանագրուած է թէ՛ զինուորական եւ թէ քաղաքական մարզերու մէջ :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 3)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ

Աւելի քան տասը հազար դպրոցականներ ներկայ գտնուած են «Մանկական երաժշտութեան շաբաթ»ի նուագահանդէսներուն : Անոնք այս առթիւ ծանօթացած են դասական եւ ժամանակակից երաժշտութեան լաւագոյն գործերուն : Փոքրերուն առջեւ նուագած են Հայաստանի պետական համանուագախումբը եւ այլ խումբեր : Երաժշտական դպրոցներու սաներն ալ նուագահանդէսներ տըւած են : Հայաստան այժմ ունի 70 երաժշտական ուսումնարան :

×

« ԹՈՍՔԱ » ՕՓԵՐԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Երեւանի մէջ ներկայացուած է Փուչինիի «Թոսքա» օփերան : Երրորդ անգամն է, որ կը ներկայացուի Հայաստանի մէջ :

×

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐ

Ստեփանաւան շրջանի Կուրթիչեւ գիւղին մօտերը երկրաբանները յայտնաբերած են հանքային ջուրի հարուստ պաշարներ : Ջուրը պաղ է եւ վայրկեանը 16 լիթր կը հոսի : Երկրաբան Ռ. Աղոյեան անդրադառնալով այս նոր աղբիւրին, ըսած է թէ Հայաստանի մէջ լայն սպառում ունին «Ջերմուկ», «Արզնի», «Բջնի» հանքային ջուրերը : Սակայն ասոնք հիմնականին մէջ կը գտնուին երկրին հիւսիսային եւ արեւելեան շրջանները : Վերջին տարիներու աշխատանքներու հետեւանքով մեծ թիւով հանքային ջուրի աղբիւրներ երեւան եկած են երկրին հիւսիս-արեւմուտքը եւ Արարատեան դաշտի մէջ :

×

ՆԿԱՐԻՉ ՀՐ. ՌՈՒԽԿԵԱՆ

Նկարիչ Հրաչեայ Ռուխկեան 14 ցուցահանդէսներ տուած է ցայսօր : Անոր սիրած նիւթերն են հին եւ նոր հայ մշակոյթի մեծ դէմքերը : Գծած է Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի, Սայաթ Նովայի, Խ. Աբովեանի, Աւ. Իսահակեանի, Կոմիտասի, Րաֆֆիի, Մ. Նալբանդեանի, Եղ. Չարենցի, Անդրանիկի եւ ուրիշ դէմքերու նկարները : Հր. Ռուխկեան նկարած է նաեւ պատմական յուշարձաններ՝ Ամբերդ, Կեչառիս, Հռիփսիմէ, Այրիվանք, Հաղպատ, Էջմիածին, եւայլն :

ԱՊՐԻԼ 24 ՓՈՂՈՑ ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

—0—

ՎԻԷՆ.— Ապրիլ 29ին նախատակաց յիշատակին կազմակերպուած հանդէսը շատ յաջող եւ խուռներամ բազմութեամբ կատարուեցաւ :

Rue du 24 Avril 1915
Génocide pérpétré par les Turcs
contre les Arméniens

փողոցին բացումը կատարուեցաւ խուռներամ հանդիսականներու ներկայութեամբ :

Ամէն ինչ անցաւ շատ լաւ, շնորհիւ համակրելի երեսփոխան Պր. Լ. Մէրմալին եւ իր գործակիցներուն :

Թղթակցութիւնը՝ առանձին :

ԼԻՄ ԿՂԶԻԻ ՁԵՌԱԳԻՐԸ

Ա.

Էջմիածնի Մատենադարանը 1915 Փետրուար 3ին պարպուեցաւ: 4·660 հին մատեաններ զետեղուեցան քառասուն մեծ, թիթեղէ արկղներու մէջ եւ երկաթուղիով «ճամբայ ելան» դէպի Ռուսիա: Սարիղամիշի կռիւներուն Անդրկովկասը վտանգի տակ էր եւ անհրաժեշտ էր փրկել այդ հին մատեանները: Ասոնց «գաղթը» ութ օր տեւեց: Մոսկուա հասնելով՝ անոնք տեղացի Հայերու ձեռքով անմիջապէս փոխադրուեցան Հայոց Ս. Խաչվերաց եկեղեցին, ուր մնացին մինչեւ 1922 Ապրիլ 5: Այդ թուականին անոնք փոխադրուեցան Հայաստան:

Էջմիածնի Մատենադարանը թափուր չմնաց: Արդարեւ «գաղթականներու փոխանակութիւն» մը տեղի ունեցաւ: 1916 Յունուար 27ին, Արեւմտեան Հայաստանէ Էջմիածին բերուեցան 1·082 փրկուած ձեռագիրներ: 1916ի «Արարատ» ամսագրին մէջ գրուած է, թէ Էջմիածին «բերուած են ձեռագրեր. Աղթամարից 84 հատ, Վանից, Այգեստանից՝ 172, Կտուց անապատից՝ 187, Լիմից՝ 281, Վարագայ վանքից՝ 357»...:

Վասպուրականէ գաղթած 1·082 ձեռագիրներէն մէկը Լիմ կղզիէն բերուած այն նշանաւոր ձեռագիրն էր, որուն հրատարակութեան լուրը հասաւ Աւստրիա, Իտալիա, Գերմանիա, ուր հայ եւ օտար քանի մը հայագէտներ, բոլորն ալ միեւնոյն տարին (1922) կարծես վաղորօք պայմանաւորուած, ուսումնասիրութիւններ գրեցին անոր մասին:

Ձեռագիրը տպագրուած էր Շապուհ Բագրատունիի անունով: Պատմագիրը ապրած է 1·100 տարի առաջ եւ գրած է Բագրատունեաց թագաւորութեան պատմութիւնը: Անոր գրածը դարերու ընթացքին կորսուած էր: Ահա, այս կորսուած գիրքի հեղինակին անունով լոյս կը տեսնէր նորայայտ երկը: Սակայն Լիմէն բերուած ձեռագիրը իրականութեան մէջ Շապուհ Բագրատունիի կորսուած գիրքը չէր: Շփոթութիւն մը ստեղծուած էր: «Արարատ»ի 1919ի թիւերէն մէկուն մէջ Մատենադարանի պետը՝ Մեսրոպ Եպսկ. Տէր–Մովսիսեան կը գրէ. «Մատենադարան բերուեցին նոր ձեռագրեր աւերուած Թուրքահայաստանից: Ցուցակագրութեան ժամանակ ամէն օր հանդստեան ժամերին այցելում էր անկողնում պառկած Գալուստին (*): Պատմեցի ձեռագրի հետաքրքիր բովանդակութիւնը եւ փոքր յետոյ գնացի Ալեքսանդրապոլ, Կարս, Թիֆլիս... Յետոյ առանձին ուրախութեամբ տեղեկացայ, որ Գալուստը իմ նրան տուած ձեռագրում է յայտ է ածել կորած Շապուհ պատմագրին»:

Այսպէս, ինչպէս կը տեսնուի, Գալուստ Տէր-Մկրտչեանն էր, որ առաջին անգամ ըլլալով ձեռագիրը ուսումնասիրելէ յետոյ եկած է այն եզրակացութեան, թէ ասիկա Շապուհ Բագրատունիի գրածն է: Ասոր հիման վրայ Մեսրոպ Տէր–Մովսիսեան 1921ին Լիմի ձեռագիրը Էջմիածինի մէջ լոյս ընծայեց «Պատմութիւն Շապհոյ Բագրատունւոյ» խորագիրով: Այս շփոթութեան պատճառը ամէնէն առաջ այն է, որ Լիմի ձեռագրին մէջ տեղ գտած դէպքերուն ժամանակաշրջանը մօտաւորապէս կը համապատասխանէ այն շրջանին, երբ, ըստ մեզի հասած տեղեկութիւններուն, գրուած պէտք է ըլլար նաեւ Շապուհ Բագրատունիի կորսուած պատմութիւնը: Երկրորդ՝ Լիմի ձեռագրին նիւթերը մեծ մասամբ ներկայացուած են ոչ թէ օրուան գրական լեզուով՝ գրաբար, այլ կենդանի խօսակցական լեզուով՝ «գեղջուկ բանիւ»: Շապուհ Բագրատունիի գիրքն ալ այդ լեզուով չաբադրուած էր:

Այսուհանդերձ կասկած չկայ, որ Գ. Տէր–Մկրտչեան, եթէ քիչ մը աւելի ժամանակ ունենար ձեռագիրը ուսումնասիրելու, կուգար այն եզրակացութեան, թէ ասիկա Շապուհ Բագրատունիի գործը չէր: Յովհաննէս Դրասխանակերտցի (Ժ. դար), որ իր ձեռքին տակ ունեցած է Շապուհ Բագրատունիի գրածը եւ քաղուածքներ կատարած է անկէ, կը յայտնէ, թէ Բագրատունի գրած է Բագրատունեաց թագաւորութեան հիմնադիր, իշխանաց իշխան Աշոտ Բագրատունիի եւ անոր ժամանակակիցներու պատմութիւնը: Այս տեղեկութիւնը չի համապատասխաներ Լիմի ձեռագրին բովանդակութեան, որու մէջ հաւաքուած են ոչ թէ Բագրատունեաց, այլ՝ Վասպուրականի Արծրունեաց թագաւորութեան շրջանի զրոյցներ: Ուրեմն Շապուհ Բագրատունիի «Պատմութիւնը» դեռ կորսուած պէտք է նկատել:

Զարմանալի է գիրքերու կենսագրութիւնը: Երբեմն հեղինակներու անունները մնացած են, իսկ գիրքերը չկան. երբեմն ալ գիրքերը կան, բայց հեղինակները անծանօթ մնացած են...:

Լիմ կղզիի ձեռագիրը իր արժէքը կը պահէ, հակառակ անոր որ ծանօթ չէ անոր հեղինակին անունը: Այս ձեռագիրը եզակի երեւոյթ է հայ միջնադարեան մատենագրութեան մէջ, իր սեռով (աշխարհիկ կեանքը կը պատկերացնէ վիպական ձեւով) եւ բովանդակութեամբ: Շուրջ հազար տարուան այս հաւաքածոյին մէջ տեղ գտած զրոյցներուն մեծ մասը կը վերաբերի Արծրունեաց իշխաններուն եւ քաղուած է հաւանաբար անոնց ընտանեկան աւանդութիւններէն: «Հիւթեղ, պատկերաւոր լեզուն, կը գրէ հաւաքածոյին ռուսերէն թարգմանութեան հեղինակը Մ. Դարբինեան – Մելիքեան, եւ աշխոյժ ոճը հետաքրքրական ու տպաւորիչ պատմութիւն մը կը ստեղծեն: Այս իմաստով անանուն գրուցագրին պատմութիւնը հայ միջնադարեան գեղարուեստական արձակի արժէքաւոր կոթողներէն մէկն է»:

Գ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

(*) Ձեռագրագէտ, բանասէր Գալուստ Տէր–Մկրտչեան:

ԼԵԶՈՒԱԲԱՆ ԵԴ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Եդուարդ Աղայեան ծնած է Մեղրի 1913ին: Նախնական կրթութիւնը ստացած իր ծննդավայրը, իսկ բարձրագոյնը՝ Երեւանի պետական համալսարանը, հետեւելով օրուան ականաւոր հայագէտներու դասաւանդութիւններուն: Արժանացած է Հր. Աճառեանի յատուկ ուշադրութեան:

Ընդհանուր լեզուաբանութեան հարցերու քննութեան ան հանգամանօրէն անդրադարձած է իր «Լեզուաբանութեան ներածութիւն» գիրքին մէջ, որու առաջին տարբերակը լոյս տեսած է 1947ին՝ «Ընդհանուր լեզուաբանութիւն» խորագիրով: Աշխատութիւնը ունեցած է քանի մը վերամշակուած հրատարակութիւն: Հեղինակը հանրութեան մատչելի ոճով մեկնաբանած է այն հարցերը, որոնք կապ ունին մարդկային լեզուին ծագումին, զարգացումին եւ կառուցուածքին հետ:

Ուշագրաւ են նաեւ անոր կարգ մը ուսումնասիրութիւնները՝ «Պատմա – համեմատական մեթոդը լեզուաբանութեան մէջ», «Որակական անցումները լեզուի մէջ», «Լեզուն իբրեւ համակարգ եւ իբրեւ կառուցուածք» եւայլն: Կարելի է ըսել, թէ հայ լեզուաբանութեան մէջ լեզուի քննութեան հայեցակէտը լայն կշիռ ստացած է ամէնէն առաջ անոր աշխատութիւններով: Եդ. Աղայեանի «Հայ լեզուաբանութեան պատմութիւն» երկ – հատոր ծաւալուն ուսումնասիրութիւնը իր նիւթի բովանդակութեամբ եւ անոր մշակումով, պատմական դէմքերու, ինչպէս նաեւ անցեալի ժառանգութեան ճիշդ գնահատումով արժէքաւոր գործ մըն է:

Հայ բարբառագիտութեան մէջ ուշագրաւ երեւոյթ է Եդ. Աղայեանի «Մեղրու բարբառը» մենագրութիւնը: Հեղինակը մայրենի բարբառը քննած է կատարելութեան հասնող լեզուագիտական մակարդակով: Այժմ շատեր կը հետեւին անոր մշակած եղանակներուն, երբ բարբառներ կ'ուսումնասիրեն:

Լեզուաբանը կարեւոր ծառայութիւն մատուցած է Հայոց լեզուի պատմութեան ուսումնասիրութեան բնագաւառին մէջ: Առանձին ուսումնասիրութիւններ կատարած է մեր լեզուին պատմական հնչիւնաբանութեան եւ բառերու ստուգաբանութեան մարզերուն մէջ: Ժամանակակից Հայոց լեզուի կառոյցը ներկայացուած է «ժամանակակից հայերէնի հոլովումը եւ խոնարհումը» աշխատութիւնով:

Քսան տարիէ ի վեր Եդ. Աղայեան յաջողութեամբ կը վարէ Երեւանի պետական համալսարանի ընդհանուր լեզուաբանութեան (այժմ՝ ընդհանուր եւ համեմատական լեզուաբանութիւն) ամպիոնը:

1953ին թղթակից–անդամ ընտրուած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի:

Հ. Պ.

ՔԱԹՐԱՅԻ ՆՈՐ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ալիս Շահմիրեանի Երգահանդէսը

Ուրբաթ, Ապրիլ 27, երեկոյեան ժամը 9ին՝ Փարիզի Կիմէ սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Քաթրայի կազմակերպած գեղարուեստական երեկոյթը, որուն ընթացքին մեզի ներկայացան դաշնակահարուհի Միրիամ Պիրժէր – Փափազեան եւ երգչուհի Ալիս Շահմիրեան:

Երեկոն իրականացած էր Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի վարչութեան նիւթական օժանդակութեամբ:

Յայտագիրը կազմուած էր զոյգ բաժիններով: Առաջին բաժնին մէջ դաշնակահարուհի Միրիամ Պիրժէր կատարեց երեք երաժշտական ստեղծագործութիւններ՝ Պախի Թիւ 1 Փարթիթան (սի պէմոլ մաժէօր), Պէթհովէնի Թիւ 31 Սոնաթը (լա պէմոլ մաժէօր) եւ Շոփէնի Երկու էթիւտները: Պախի Փարթիթայի կատարման մէջ շնորհալի դաշնակահարուհին կրցաւ յայտուն դարձնել ստեղծագործութեան մէջ առդոյ երաժշտական փոխասացութիւնները, որոնց հիմքը կը կազմէին տարբեր թեմաներով հիւսուած երաժշտական նախադասութիւններ, որոնց սահուն եւ ճշգրիտ յաջորդականութիւնը կը կազմէր ներդաշնակ ամբողջութիւն մը:

Պէթհովէնի Թիւ 31 Սոնաթը երաժշտագէտի յոռետես ներաշխարհի յոյզերու եւ ապրումներու արտայայտութիւնն էր, որուն մէջ երեւան կուգար յորդառատ մեղեդիներու շարք մը, որ ի վերջոյ կը հասնէր իր լրումին՝ ցնծութիւն եւ հպարտութիւն բուրող մեղեդիներու դեղումով:

Շոփէնի Երկու էթիւտները փրփրադէզ մեղեդիներու հեւքոտ արշաւ մըն է. մեղեդիներ, որոնք հետզհետէ ուռճանալով կը վերածուին երաժշտական փոթորիկի մը, որով կը համակուի ունկնդրի հոգին:

Շնորհաւորելի է դաշնակահարուհի Միրիամ Պիրժէր: Անոր արուեստի յատկանիշները կը կազմեն ճկունութիւնը, թեքնիքը, երանգաւորման գիտակցութիւնը

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Իթթիհատի ղեկավարներուն հաւաստիացումով, Անդրկովկասի միւս ժողովուրդները, ինչպէս Վրացիներն ու Թաթարները, համաձայնութիւն յայտնած էին արդէն այս ծրագրին, կը մնային ուրեմն Հայերը, զորս վարձատրել կը խոստանային Թուրքերը պատերազմէն ետք, Թրքահայ եւ ռուսահայ որոշ հողամասերէ ինքնավար Հայաստան ստեղծելով: Դաշնակցութիւնը ջանաց համոզել Իթթիհատի ղեկավարները որ Թուրքիոյ շահը կը սահանջէր չէզոքութիւն պահել եւ հեռու կենալ պատերազմէն, որ միայն վնաս կրնար պատճառել երկրին. իսկ եթէ վճռած էին անպայման մտնել պատերազմի, այդ պարագային Հայութիւնը լիւ կերպով պիտի կատարէր իր զինուորական եւ քաղաքացիական պարտականութիւնները, օսմանեան բանակին եւ հայրենիքին բերելով իր ծառայութիւնը. իսկ ինչ կը վերաբերէր Կովկասահայութեան, Դաշնակցութիւնը չէր կրնար անոնց անունով պատասխանատուութիւն վերցնել: Իթթիհատի ղեկավարներուն գիտել կը տրուէր նաեւ որ, վերջին հինգ տարիներուն, Հայկական հարցին հանդէպ իրենց բռնած բացասական կեցուածքով, Կովկասահայութեան համակրանքը շահած ըլլալու ոչ մէկ իրաւունք ունէին: Այս պատասխանէն չախորժեցան անշուշտ Իթթիհատականները. դժգոհ մեկնեցան յայտնելով որ Կովկասի ապստամբներուն չմիանալը ծանր հետեւանքներ կրնար ունենալ Հայերուն համար:

Այդպէս ալ եղաւ: Պատերազմը չյայտարարուած, Օգոստոսէն եւ Սեպտեմբերէն արդէն Պոլսոյ Պատրիարքարան կը հասնէին հայկական գաւառներու մէջ ի գործ դրուած բռնութիւններուն լուրերը.— բռնագրաւում, կողոպուտ, յարձակում եւ Հայերու մասին Թուրքերը գրգռող ամբաստանութիւններ: Գանգատներն ու բողոքները սաստկացան երբ Թուրքիան, Հոկտեմբերի վերջերուն, պատերազմի մէջ մտաւ: Այս բոլորը անապահով վիճակի կը մատնէին գաւառի բնակչութիւնը եւ կասկածիլ կուտային Հայութեան գլխուն պատրաստուող դաւի մը մասին: Եւ սակայն պատահելիքին տարողութիւնը ոչ ոք պիտի կրնար գուշակել:

Օգոստոսի զօրակոչին Հայերը եւս ներկայացած էին զօրանոց. Սահմանադրութենէն առաջ Հայերը, ինչպէս բոլոր ոչ–մահմետականները, բանակի մէջ չէին ընդունուեր. այնպէս որ, բոլոր անոնք որ զինուորական ծառայութեան տարիքը անցուցած էին նոր օրէնքի հրատարակութենէն առաջ, իրաւունք ստացան փրկագին վճարելու եւ զերծ մնալու զինուորագրութենէն. սակայն, չուտով նոր հրահանգով մը կառավարութիւնը 18–50 տարիք ունեցող բոլոր այր մարդիկը, նոյնիսկ անոնք որ նախապէս փրկագին էին տուած եւ կամ ընտանիքի միակ նեցուկն էին, զօրահաւաքի ենթարկեց: Աւելի խստութիւն ցոյց տուաւ կառավարութիւնը բռնագրաւումներու մէջ. գիւղացիներու անասունները, ձմեռուան պաշարը, փոխադրական միջոցները, շալակաւորները բռնի տարուեցան ու ծառայեցին զօրքին. ծեծի եւ բռնութեան տակ, հարիւրաւոր եւ հազարաւոր մարդիկ տարուեցան գիւղերէն բանակի թիկունքային աշխատանքները կատարելու համար. քաղաքներու մէջ, Հայոց պատկանող խանութները իրենց ապրանքներէն պարպուեցան. հարուստներէն մեծ գումարներ կորզուեցան:

Այս գրաւումները եւ բանակին նպաստ հաւաքելու պատրուակով կորզուած «նուէր»ները յաճախ կողոպուտի հանգամանք ստացան. կողոպուտ՝ որուն մասնակցեցան կառավարութեան պաշտօնեաները, ոստիկանները, աղաները, քիւրտ պէկերը եւ նոյնիսկ պարզ գիւղացիներն ու քաղաքացիները: Յայտնի կը դառնար որ այս միջոցներն ու հարկերը, որոնց մեծ մասէն զերծ էին Թուրքերը, պարտադրուած էին մասնաւոր կերպով Հայերուն:

Թուրք կառավարութիւնը պատերազմին ուզեց կրօնական հանգամանք տալ. ատոր համար ալ, Իթթիհատը սուլթան Րէշատին ստորագրել տուաւ «ճիհատ»ի, սրբազան պատերազմի, յայտարարութիւն մը. որպէս իսլամութեան ընդհանուր խալիֆա, սուլթան Րէշատ մահմետական բոլոր ժողովուրդներուն կոչ կ'ուղղէր մասնակցիլ քրիստոնեայ Պետութիւններու դէմ սկսած կռուին:

Մզկիթներու մէջ նման յայտարարութիւններ կատարեցին Շէյխ–իւլ–իսլամը եւ՝ անոր օրինակով՝ բոլոր մոլլաներն ու շէյխերը, որոնք Աստուծոյ ու անոր մարգարէին անունով երկնային երջանկութիւն կը խոստանային սրբազան պատերազմի մասնակցողներուն:

(5 – Շար.)

եւ երաժշտագէտի ստեղծագործութեան խորքը ներթափանցելու կարողութիւնը:

Յայտագրի երկրորդ բաժինը յատկացուած էր երգչուհի Ալիս Շահմիրեանի: Ծանօթ անուն մըն է Ալիս Շահմիրեան յատկապէս Փարիզի եւ Մարսէյլի հայ հասարակութեան համար: Ան Երեւանի մէջ հաստատցնելէ ետք իր երգացանկը՝ հայկական դասական եւ ժամանակակից երգերով, նոր յայտագրով կը ներկայանար հանրութեան:

Յայտագրին վրայ՝ Կոմիտասի Ձինար ես, Գարուն ա, եւ Կաքաւի երգ, Ռ. Մելիքեանի Ես պլպուլ եմ, Ա. Սաթեանի Արդեօք գիտե՞ս դու, Օ. Տուրեանի Ես ալ մեռնեմ եւ Ո՞վ Մանթաշի անոյշ հովեր, Գ. Չիթչեանի Արարատ, Ալ. Յարութիւնեանի Երգիր ինձ համար, Ա. Տիգրանեանի Թամարի Արիան («Դաւիթ բէկ» օփերայէն), եւ Տ. Չուխաճեանի Փառանձէմի Արիան («Արշակ Բ.» օփերայէն):

Ահաւասիկ նոր եւ խնամուած երգացանկ մը, որով կը ներկայանար Ա. Շահմիրեան երաժշտասէր հասարակութեան:

Յաջող էր Կոմիտասի երգերուն մեկնաբանութիւնը: Սակայն այստեղ անհրաժեշտ կը նկատենք կարեւոր դիտողութիւն մը ընել, որուն ակաքը ուղղուած է դաշնակի ընկերակցութեան: Կոմիտասի ստեղծագործութիւններու կատարման պարագային պէտք է յիշել Սայաթ–Նովայի հետեւեալ խօսքերը, թէ՝

Ամէն մարթ չի կանա խըմի իմ ջուրըն՝
ուրիշ ջըրէն է.
Ամէն մարթ չի կանայ կարթա իմ գիրըն՝
ուրիշ գըրէն է:

Ուրեմն՝ յստակացնենք մեր միտքը: Ամէն մարդ չի կրնար նուագել կամ երգել Կոմիտասի ստեղծագործութիւնները, որովհետեւ «ուրիշ նուագ է, ուրիշ երգ է»: Ձինար ես կամ Գարուն ա երգերու նուագային ընկերակցութեան բաժինը թէեւ կազմուած է շատ պարզ ու թեթեւ ձայնանիշերու յաջորդականութեամբ, սակայն այդ բացարձակ պարզութեան ետին թաքնուած են դերազանցօրէն հայկական համապարփակ ապրումներ եւ օծուած են աստուածային վեհութեամբ մը. անոնց մէջ խտացուած են քնարական յոյզերու թրթռացումներու միջով արտացայտող հայադրոշմ մեղեդիի հրնչիւններ: Արդ, յիշեալ երգերու կատարումներուն դաշնամուրով ընկերացող Լիզ Մարթի ընդվզեցուց մեզ, որովհետեւ ակնբախ կերպով չէր հասկցած նուագելիք ստեղծագործութեան իմաստը, լեզուն: Եւ այս ձախողումը պատճառ դարձաւ տաղանդաւոր երգչուհիի եւ յաջողութեան պայմաններէն ձայնի գեղարուեստական փայլեցումին ալ:

Անդրադառնալով Ալիս Շահմիրեանի մեկնաբանութեան պէտք է ըսել, որ երգչուհիին ձայնը եւ երգելու արուեստը աւելի ցայտուն եւ ակներեւ յաջողութեամբ մը կը դրսեւորուէր օփերայի երգերու մեկնաբանութեան ընթացքին: Ունի հարուստ ձայն եւ բեմական տպաւորիչ արտայայտչութիւն: Գնահատելի յաջողութեամբ երգեց Թամարի Արիան, Փառանձէմի Արիան եւ Անուշ ես ունիմ («Անոյշ» օփերայէն), յայտագրէն դուրս: Անմիջականութիւնն ու հաղորդականութիւնը տիրական յատկանիշերը կը կազմէին յիշեալ երգերուն մէջ տաղանդաւոր երգչուհի Ալիս Շահմիրեանի արուեստին:

Կը շնորհաւորենք Քաքրան իր այս ձեռնարկին համար եւ կը մաղթենք նորանոր իրագործումներ ի նպաստ հայ արժէքներու քաջալերութեան եւ գնահատման գործին:

Կարելի չէ ամբողջական պատկերը տըւած ըլլալ Ապրիլ 27ի գեղարուեստական երեկոյին առանց անդրադառնալու այդ երեկոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած կարգ մը երեւոյթներու: Մեր խօսքը կը վերաբերի այն անձերուն, որոնք կը փութան լեցնել մեր ազգային հանդէսներուն կամ ձեռնարկներուն սրահները:

Առաջին դիտողութիւնը, զոր կ'ուզենք կատարել՝ ժամադրութիւն չյարգելու մասին է: Հայկական ժամադրութիւն բացատրութիւնը ընդունուած դառն իրողութիւն մըն է մեր հասարակութեան շուրթերուն վրայ յանկերգ դարձած, եւ այս բացատրութիւնը գիտեն ու գոց սորված են բոլորն ալ ու կ'արտասանեն այդ խօսքը քննադատական եւ երգիծական շեշտով մը, սակայն մեծ է թիւը անոնց, որոնք այդ դատապարտելի սխալը ուղղելու փութկոտութենէ զուրկ են: Ի՞նչ–պէս կարելի է ժամը 9ին որոշուած հանդէսի մը ներկայ գտնուիլ ժամը 9.45ին: Սամարիթէ՞ն է գացած տեղը թէ նուագահանդէս կամ երգահանդէս: Աւելին: Ծիրդ մեկնարկութեան պահուն, երբ արուեստագէտը միաձուլուած երաժշտական գործիքին հետ եւ ներշնչման յոյզերով առլցուն կը կատարէ գեղարուեստական ստեղծագործութիւն մը, մագնիսացած լռութիւնն ու խորհրդաւորութիւնը խանգարել դրան ճռինչով եւ աղմկարար մուտքով:

Երկրորդ՝ այն անհատները, որոնք լուրջ բեմի մը վրայ գեղարուեստական վայելք առթելու կոչուած արուեստագէտի մը հանդէպ նախ յարգանքի տարրական զգացումը, ապա եւ անոր արուեստը գնահատելու եւ անով հաղորդուելու գիտակցութիւնը չունին՝ ստիպուած չեն անպայման ներկայ գտնուելու: Իսկ երբ մարդիկ ներկայ ըլլան, որոնք իրենք զիրենք փողոցին մէջ կամ սրճարանի մը մէջ գտնուիլ կարծեն եւ անդադար խօսին ու բարձրաձայն զրուցեն, անոնց համար միայն կրնանք ըսել, որ սխալ հասցէի կը դիմեն:

Այդ երեկոյ տեղի ունեցած «հետաքրքրական» երեւոյթներէն մէկն ալ այն էր, որ «ազգագրագէտ» մը գիւղացի (կամ գիւղի մը մէջ ծնած) մարդ կը փնտռէր: Ազգագրական նիւթեր հաւաքելու ի՛նչ յարմար վայր, արդարեւ: Ձեռնարկի մը մէջտեղ տրուած դադարը ինչի՞ համար է: Հանդէսի երկրորդ բաժնի սկիզբը ծանուցանող ազդանշանը փոխանակ երեքի՝ 4–5 անգամ կը հնչէ, լոյսերը կը մարին, կը վառին, սակայն մեր «ազգագրագէտ»ը տակաւին սրահին մէջ զբաղած է... «ազգագրական նիւթերու որսորդութեամբ»:

Տակաւին կարելի է շարունակել մատնանշումներն ու դիտողութիւնները այն ցաւալի երեւոյթներու մասին, որոնք ընդհանրապէս տեղի կ'ունենան մեր հանդէսներու ընթացքին, քիչ մը ամէն տեղ, սակայն մանրամասնութիւններու մէջ մտնելը կրնայ մեզի տանիլ շատ հեռուները:

Գեղարուեստական ձեռնարկ մը ամէն բանէ առաջ ներկաներէն կը պահանջէ լրջութիւն:

Կը սիրենք յուսալ, որ մեր այս դիտողութիւններուն մէջ բարի կամեցողութիւն կը փնտռեն խոցուած ենթակաները:

Հ. Ա.

ԵՐԵՒԱՆ <=> ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Ապրիլ 25–26)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Ռոթերտամի մէջ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է Հայաստանի կիրառական արուեստի ցուցահանդէսը: Ներկայացուած էին հին եւ ժամանակակից հայ վարպետներու ստեղծագործութիւնները:

×

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Պարոյր Սեւակի նուիրուած գրական երեկոյ մը տեղի ունեցած է, որուն ներկայ գտնուած են 500 հոգի: Երեկոյթը կազմակերպուած էր Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի գրականութեան հիմնարկութեան կողմէ: Փրոֆ. Ս. Սարինեան խօսած է բանաստեղծին կեանքին եւ ստեղծագործութեան մասին:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱՑՄԱՆ ԴԱՐԲՆՈՑԸ

Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին մասնագիտական – թեքնիք ուսումնարանները մուտք գործած են 22.330 պատանիներ եւ պարմանուհիներ: Նախորդ տարուան համեմատութեամբ մօտ երեք հազար աւելի է աշակերտութեան թիւը:

Մասնագիտական – թեքնիք կրթութեան պետական կոմիտէի նախագահը՝ Սուրէն Միքայէլեան, կարգ մը տեղեկութիւններ տուած է այս կրթարաններու մասին:

Այժմ Հայաստանի մէջ կան 68 մասնագիտական – թեքնիք ուսումնարաններ՝ 27.845 աշակերտութեամբ: Անցեալ տարի 17.800 շրջանաւարտներ՝ քիմիագէտ, մետաղագործ, գիւղատնտես, եւայլն, ձեռնարկութիւններու բանուորական շարքերը ամբողջացուցած են: Ուսումնարաններու սաները բազմաթիւ ձեռնարկներու կարեւոր մասնագէտներն են: Այս դըպրոցներու թիւը երթալով կ'աճի:

×

ՀՆԳԱՄԱՐՏ

Ժամանակակից հնգամարտի միջազգային մրցումներուն, Երեւանի մէջ, սուսերամարտի մէջ Ալեքսանդր Յովհաննիսեան 41 յաղթանակ ապահոված է եւ ստացած 1154 կէտ: Երկրորդ տեղը գրաւած է Ա. Գոտեաչեւ, Հայաստանէն: Չորրորդ տեղը դրաւողներէն եղած է Եդուարդ Բարոյեան:

Հրաձգութեան մրցումին առաջին հանդիսացած է Ա. Գորեաչով, Հայաստանէն:

×

ՓՐՈՖ. Լ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեւանի մէջ յանկարծամահ եղած է Փրոֆ. Լեւոն Յարութիւնեան: 70 տարեկան էր: Վերջին 23 տարիներուն տնօրէնը եղած էր Երեւանի բժշկական հիմնարկութեան ընդհանուր առողջապահութեան ամպիոնի: 1961ին թղթակից – անդամ ընտրուած էր Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի: Գրած է հարիւրէ աւելի աշխատութիւններ:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՆԿԱՐԻՉ ՌԻՇԱՐ ԺԵՐԱՆԵԱՆԻ

գործերը կը ցուցադրուին մինչեւ Մայիս 15, Ժընեւի էնթէռ – Քոնթինանթալ պանդոկը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (172)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Ի՞նչ պիտի ընեմ: Հիմակուընէ կարելի չէ որոշ բան մը ըսել: Պիտի ուսումնասիրեմ այդ աղջկան երթեւեկները: Ձեռք բերած տեղեկութիւններուս համաձայն, ծրագիրս պիտի պատրաստեմ: Վստահութիւն ունեցիր իմ վրաս. ես ապուշ մարդ չեմ: Միայն թէ...:

— Միայն թէ ի՞նչ կայ, հարցուց Ժաք Կարօ:

— Ես սա գաղափարը ունիմ թէ քեզի բաւական սուղի պիտի նստի այս գործը:

— Ի՞նչ փոյթ, յարեց Փօլ Հարման անհոգ շեշտով մը: Քեզի դրամ տալու առաջարկ ըրի... բայց դուն մերժեցիր:

— Պարագաները տարբեր են հիմա:

— Ո՞րքան դրամի պէտք ունիս: Քսան հազար ֆրանքը կը բաւէ՞:

— Թող այդպէս ըլլայ: Թերեւս այդքան պիտի չծախսեմ... Թերեւս աւելի պիտի ծախսեմ:

— Դրամը կարեւորութիւն չունի, բաւ է որ Լիւսիէն վերադառնայ Մէրիի քով, ու աղջիկս երջանիկ ըլլայ...:

— Ուրեմն տուր քսան հազար ֆրանքը: Եթէ չբաւէ, նորէն քեզ կը գտնեմ:

Փօլ Հարման թղթապանակը պըպտեց: Քանի մը պանքթոմս հանեց անոր մէջէն ու Սոլիվոյի տուաւ զանոնք.

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Օվիտ դրամը գրպանելով: Պատերազմի ծախքն է սակս, ինչ որ գոհացուցիչ է: Բայց ինծի ի՞նչ պիտի տաք:

— Ուզածդ: Գումարը ըսէ:

Օվիտ խանդաղատանքով նայեցաւ Փօլ Հարմանի:

— Առ այժմ բան մը չեմ ուզեր: Շատ լաւ մարդ մը ըլլալուդ, քեզմէ չեմ կասկածիր: Գործին յաջողութենէն յետոյ իրարու հետ պիտի համաձայնինք:

— Ինչպէս որ կ'ուզես: Ե՞րբ պայքարի պիտի սկսիս:

— Վաղուընէ իսկ:

— Դուն գիտես որ Լիւսիէն Լապրու քսան օրի չափ պիտի բացակայի:

— Քսան օրէն առաջ, ամէն ինչ վերջ պիտի գտնէ:

Երկու մեղսակիցները իրարմէ բաժնուեցան, կէս ժամ խօսակցելէ յետոյ: Փօլ Հարման իր բնակարանը վերադարձաւ: Գլուխը բարձր բռնած էր ու հոգին թեթեւ կը զգար: Մէկ բանի վրայ միայն կը խորհէր. աղջիկը երջանիկ պիտի ըլլար... Մնացեալը ի՞նչ կարեւորութիւն ունէր:

×

Լիւսիէն եւ Լիւսի Բուսաբանական Պարտէզը պտոյտ մը ընելէ յետոյ՝ Քէպուրպոն վերադարձած էին: Լիւսիի սենեակը քիչ մը առաջ պարզուած տեսարանը այլեւս չէին յիշեր երկու նշանածները: Մանկամարդ աղջիկը զուարթօրէն խօսած պահուն ճաշի պատրաստութիւններով զբաղեցաւ: Ժամը վեցուկէս հնչած պահուն Լիւսի ծիծաղելով ըսաւ.

— Պարոն նշանածս, ճաշը պատրաստ է: Սեղան նստինք:

— Մայր Լիզոն երեւան չելաւ տակաւին, յարեց Լիւսիէն...:

— Ոչ... ինչ որ զարմանք կը պատճառէ ինծի: Կը վախնամ որ իր գործատիրուհին հիւանդ ըլլայ...:

Հազիւ այս խօսքը արտասանուած, սենեակին դուռը թեթեւօրէն զարնուեցաւ:

— Մտէք, գոչեց Լիւսի:

Դուռը բացուեցաւ ու մայր Լիզոն ներս մտաւ:

Լիւսի գնաց ողջագուրելու զայն ու հարցուց.

— Մեզի հետ պիտի ճաշէք, այնպէս չէ՞:

— Ոչ, անուշիկս, պատասխանեց Ժանն: Հակառակ այն հաճոյքին զոր պիտի զգամ, անկարելի է սակս: Գործատիրուհիս՝ Տիկին Լըպրէի վիճակը լաւ չէ: Պէտք է որ խանութ վերադառնամ: Հոս եկայ, քարաքօ մը առնելու եւ գիշերը անով ծածկուելու համար, բայց չուզեցի սենեակս երթալ, առանց ձեր երկուքին երեսը տեսնելու, խորհելով որ Պ. Լիւսիէն հոս կրնար գտնուիլ:

— Լիւսիէն երեք շաբաթուան համար ինծմէ պիտի բաժնուի, յարեց Լիւսի տխրօրէն:

— Ձենէ պիտի բաժնուի՞, կրկնեց Ժանն մտահոգութեամբ: Իրա՞ւ է:

— Այո, մայր Լիզոն, պատասխանեց երիտասարդը: Գործատիրոջս՝ Պ. Փօլ Հարմանի մէկ կարեւոր աշխատութեան վրայ հսկելու համար:

ԿՋԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար.)

DIMANCHE 20 MAI 1973

PÉLERINAGE NATIONAL à VERDUN et à DOUAUMONT

à la mémoire des Arméniens morts au Champ d'Honneur pour la France
Organisé par l'UNION DES ARMENIENS DE FRANCE
avec le concours des
ANCIENS COMBATTANTS ET RESISTANTS ARMENIENS
Sous la présidence effective de

Monsieur Alain POHER
Président du Sénat

et de

S. Exc. Mgr. Pierre BOILLON
Evêque de Verdun

VERDUN

Cérémonie sous la présidence de M. ALAIN POHER, Président du Sénat
10 h. 45 Messe solennelle en rite arménien à la Cathédrale de Verdun.
12 h. 30 Cortège et dépôt d'une gerbe au Monument aux Morts de Verdun.
12 h. 45 à l'Hôtel de Ville de Verdun, Allocution de bienvenue de M. André Beauguitte, Ancien Ministre, Député-Maire de Verdun.
Allocution de Alain Poher, Président du Sénat.

OSSUAIRE DE DOUAUMONT

Cérémonie sous la présidence de S. Exc. Mgr Pierre BOILLON
15 h. 30 Dépôt d'une gerbe au Cimetière militaire de Douaumont.
Prières de Requiem par les Représentants des trois Communautés religieuses arméniennes
Discours officiels.
Défilé militaire.
18 h. 30 Réception à l'Hôtel de Ville de Verdun.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, Մայիս 12, ժամը 20ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի սրահը:
Պարախումբ ՆԱՅԻՐԻ
Գեղարուեստական բաժին
Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Ճաշագին 35 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 20·30ին, Սէն-Ժոր սրահը, Ավընիւ Տը Լա Քորս
Կը նախագահէ.— Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Կը խօսի.— ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Նիւթ.— « Աւարայրէն Սարդարապատ »
(Հայ ժողովուրդի անցեալի պատգամը եւ ապագայի պահանջը)
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

nuit de la quatra

Vendredi 18 Mai 1973
à 21 heures
Salle Gaveau

LOCATION OUVERTE A LA SALLE

CONCERT DE GALA
SOUS LE HAUT PATRONAGE DE SON PRÉSIDENT D'HONNEUR
ARNO BABADJANIAN
avec le concours de ***nombreux solistes*** *et la participation de*
ANNIE KAVAFIAN
Œuvres de : Katchaturian, Babadjanian, Tcheknavorian, Komitas et Maurice Ravel

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

LE SAMEDI 12 MAI DE 21 H. A 4 H.

Grande Soirée Annuelle

de l'**U. J. A.**
DANS LES SALONS DE L'HOTEL
ORLY-HILTON
ANIME PAR :
LES ARMENIAN'S SUNSHINE
PARTIE ARTISTIQUE : *GROUPE CAUCASE*
ENTREE 25 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Մարի Կարապետեանէ իր ամուսնոյն Մովսէս Կարապետեանի մահուան տարելիցի հոգեհանգիստին առթիւ 30 ֆր. Կապ. Խաչի եւ 20 ֆր. դպրոցին, Պր. Գրիգոր Աւագեանէ, Զաքար Մարգոյեանի յիշատակին 50 ֆր. դպրոցին:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Սարդարապատի փառապանծ ճակատամարտին եւ Հայաստանի Հանրապետութեան 55րդ տարեդարձին առթիւ

ԽՐԱԽՃԱՆՔ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչին:
Կը խօսի ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Շաբաթ 16 Յունիս ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
«Իմաստութեանց Ուղիով»
Ամբողջական հատորը
(Հէքեաթներ եւ աւանդութիւններ)
330 էջ, ընտիր թուղթ,
մաքուր տպագրութիւն
Գին՝ թղթակազմ 15 ֆր.
լաթակազմ 20 ֆր.

×

Հայաստանի
ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ
իբրեւ գաղափար եւ իբրեւ առաջադրութիւն)
Գին 5 ֆր.
Կարելի է ստանալ Փարիզի Մշակ. Տան գրասենեակէն

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ԲԱՑՈՒՄ ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆԻՆ
2 Յուլիս
Ա. խումբ՝ 2 *Յուլիս –* 31 *Յուլիս*
Բ. խումբ 31 *Յուլիս –* 29 *Օգոստ.*
6–14 *տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝*
15, *Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ* 8րդ *Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը* 10–12:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐՏԷՕՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 20

Արարողութեանց սկիզբը ժամը 10·45ին Վերտէօնի Մայր Տաճարը:

Ժամադրութիւն, Կիրակի առտու 6·45ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Քաֆէ Թերմինիւս եւ 7ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր: Մեկնում դէպի Վերտէօն, Մօ, Շալոն սիւռ Մառն, Սէնթ-Մենեհուլտ ճամբով եւ ժամանում՝ Վերտէօն մեծպատարագին, ի ներկայութեան կրօնական եւ զինուորական անձնաւորութեանց: Պաղ ճաշ, կամ ճամբան կամ Վերտէօն: Պտոյտ, այցելութիւններ, մեկնում ժամը 14·30ին Տուօմոնի Օսսիւէրը: Ժամը 16ին զինուորական արարողութիւն մասնակցութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու: Արարողութենէն ետք, վերադարձ Փարիզ եւ ժամանում ժամը 21ի շուրջ:

Մասնակցութիւն՝ 49 *ֆր.: Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ Մայիս 16էն առաջ:*

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
OPERA COMIQUE
Նախագահութեամբ՝
MR. ALAIN POHER
Président du Sénat
Կիրակի 13 Մայիս կ. վ. ժամը ճիշդ 17·15ին
ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ

ՂԵԿ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կոմիտաս, Կանաչեան, Ալէմշահ, Տիգրանեան, Ալթունեան, Աֆրիկեան
Մեներգողներ՝ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան *եւ* Մկրտիչ Պօղոսեան
Տոմսերը փնտռել երգչախումբի անդամներու մօտ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 19·30*էն մինչեւ* 22
17, Rue Bleue — Paris (9e)
Գիներ.— 10 ֆրանքէն մինչեւ 50 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
8
MARDI
8 MAI
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15079-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆ.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆ.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.707
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.707

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԸ ՆՈՅՆ ԹՈՒՐՔՆ Է

Վերջին ամիսներու անցուդարձերը հայ-թրքական ճակատին վրայ եկան անգամ մը եւս հաստատելու այն աներքելի ճշմարտութիւնը թէ յաւերժօրէն անփոփոխելի է Թուրքը, ինչ պիտակ ալ հագնի: Ո՛չ մէկ տարբերութիւն սուլթանական, իթթիհատական եւ քեմալական Թուրքին միջեւ Հայերու եւ Հայկական Հարցի հանդէպ:

Ապտիւլ Համիտ ջարդեց Հայերը եւ «Կարմիր Սուլթան»ի տիտղոսին արժանացաւ Եւրոպայի կողմէ: Հրէշածին Իթթիհատը աւելի լայն չափերով շարունակեց ջարդի թրքական քաղաքականութիւնը, ցեղասպանութեան աստիճանին հասցնելով զայն: Իսկ քեմալական շարժումը մահացու վերջին հարուածը տուաւ Հայութեան արդար դատին՝ քանդելով նորաստեղծ Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութիւնը, արմատախիլ ընելով Մեծ Եղեռնի վաղորդայնին, Զինադադարի խանդավառ օրերուն անապատներէն Կիլիկիոյ եւ այլ քաղաքներու իրենց հայրենի դարաւոր բոյները վերադարձող Հայերը, աշխարհի չորս հովերուն ցրուելով զանոնք:

Մուսթաֆա Քեմալի «միլլի» շարժումն է, որ Հայութեան տունը քանդեց: Առանց այդ շարժումին, Սեւրի դաշնագրով, մենք կը հասնէինք մեր երազներու իրականացման:

1918ի Զինադադարէն վերջ Հայաստանի Հանրապետութիւնը կրկնապատկած էր իր տարածութիւնը: Կիլիկիան դարձեր էր փոքրիկ Հայաստան մը, շնորհիւ ֆրանսական գրաւման բանակի եւ Հայկական Լեգէոնի օժանդակութեան: Պոլիս կրկին դարձեր էր հայկական մշակոյթի օրօրան մը: Օսմանեան օրինական կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչները ստորագրեր էին Սեւրի դաշնագիրը, քաւելու համար ոճրագործ Իթթիհատի մեղքերը: Ամէն ինչ լաւ կ'ընթանար: Նոր հորիզոններ կը բացուէին Մեծ Եղեռնէն վերապրող հայ բեկորներու առջեւ:

Շուտով շրջեցաւ բախտին անիւը: Կրկին սուգի մատնուեցաւ չարագուշակ աստղի տակ ծնած Հայութիւնը: Ցօդս ցնդեցան մեր բոլոր երազները:

Քեմալականները իրենց առաջին հարուածները ուղղեցին Կիլիկիոյ դէմ: Հայկական Լեգէոնի մեր անձնազոհ կամաւորներուն հնարաւորութիւն չտրուեցաւ պաշտպանելու, գրաւման բանակի աջակցութեամբ Մարաշը, Զէյթունը, Այնթապը, Ուրֆան, Սիսը, Հաճընը, որոնք յետ դիւցազնական դիմադրութեան տեղի տուին «միլլի» դերակշիռ ուժերու առջեւ: Աւելի քան երեսուն հազար նոր զոհեր տուինք այդ անհաւասար կռիւներուն մէջ, ի վերջոյ ամբողջովին պարպելու համար «ցանկալի Կիլիկիան», 1921ի վերջաւորութեան:

Իզմիրի աղէտը 1922 Սեպտեմբերին եւ Պոլսոյ, Սեւ ծովեան շրջանի ու Բիւթանիոյ պարպումը դաշնակիցներուն կողմէ 1923ի գարնան՝ վերջին հարուածը տուին Հայութեան երազներուն:

Լօզանի չարաշուք դաշնագիրը 24 Յուլիս 1923ին տապանաքարը դրաւ Հայկական Հարցին վրայ, «յաղթական» դաշնակիցներու օրհնութեամբ:

Երբ ամէն տարի ազգովին կ'ոգեկոչենք Մեծ Եղեռնը եւ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները, պէտք չէ երբեք մոռացութեան տանք 1894–1896ի 300.000, 1909ի 30.000 զոհերը:

Մանաւանդ պէտք չէ մոռնանք Զինադադարի շրջանին՝ 1918–1923՝ քեմալական Թուրքերու մեզի հասցուցած ահաւոր, անդարմանելի չարիքները:

Ինչո՞ւ զարմանալ, երբ այսօր Հանրապետական Թուրքիոյ փարիչները տէր ու պաշտպան կը կանգնին ցեղասպան Իթթիհատի գործած ոճիրներուն: Ու Մեծ Եղեռնի ոգեկոչումը իրենց ուղղուած նախատինք ու վիրաւորանք կը նկատեն:

Իսմէթ Ինէօնիւի նախագահութեան օրով է, որ Թալէաթի դիակը Պերլինէն փոխադրուեցաւ Պոլիս, ուր յուշարձան մը կանգնեցին ցեղասպան հրէշին, իբրեւ «ազգային հերոս»ի, ամէն դասակարգի Թուրքերուն պաշտամունքի առարկան դարձնելով զայն:

Քեմալական Թուրքիան հոգեւոր ժառանգորդն է ցեղասպան Իթթիհատին, ինչպէս այս վերջինը արժանաւոր յաջորդն էր եղած արիւնարբու Ապտիւլ Համիտին:

Թուրքը նոյն Թուրքն է, ամէն վարչաձեւի տակ, միշտ եւ յաւիտեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԱԹԵՐԿԷՅԹԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԻՔՍԸՆԷ ՀԱՇԻՒ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ

Կիրակի օր Փարիզ կը հասնէր Պէնճիմին Պրէտլի, իբրեւ հիւրը Էքսփրէս շաբաթաթերթի, որ այս օրերս կը տօնէ իր քսանամեակը: Պրէտլի, որ Ուաշինկթըն Փոսթի խմբագրապետն է եւ իր թերթին մէջ հրատարակած է կարգ մը զգայացունց յայտնութիւններ, չի կարծեր որ Նիքսըն անձնապէս մաս ունենայ խնդրին մէջ բայց վստահ է նաեւ թէ բուն պատմութեան հազիւ կէսը ծանօթ է: Պրէտլիի կարծիքով, նման պարագայի մը, Ֆրանսայի կառավարութիւնը ինկած կ'ըլլար:

Յիշենք որ երբ այս հարցը մէջտեղ ելաւ վերջերս, օրէ օր մեծ համեմատութիւններ ստացաւ: Պրէտլի կը խոստովանի թէ ճնշումներ եղած են Սպիտակ Տան կողմէ, խնդիրը գոցելու համար, բայց մամուլը տեղի չէ տուած: Դեմոկրատ կուսակցութեան դէմ եղած այս լրտեսական գործը դեռ կրնայ հետեւանքներ ունենալ եւ ապահով չէ որ Նիքսըն կարենայ ծանր տագնապէ մը խուսափիլ:

Ներկայիս մտահոգ է մանաւանդ, Նիքսընի իրաւագիտական նախկին խորհրդատուն՝ Ճոն Տին: Նոյնիսկ կեանքը վտանգուած կը նկատէ եւ զանազան միջոցներ ձեռք առած է: Բաւական յայտնութիւններ ըրեր է արդէն, խնդրոյ առարկայ ընելով Նախագահը, այլեւս կը լռէ: Կ'ըսուի թէ իր անձնական արկղին մէջ ունի կարգ մը գաղտնի փաստաթուղթեր զորս հետը առած էր երբ Սպիտակ Տունէն կ'ելլէր, եւ արկղին բանալին ալ յանձնած է դատաւորին:

Տին չուզեր նաեւ որ ինք ըլլայ միայն այս բոլորը «վճարողը» եւ իր փաստաբանները կը փորձեն սակարկել իր անձեռնմխելիութիւնը իր լռութեան դէմ: Նիքսըն կ'ուզէ անպայման այս կարեւոր «լռութիւնը», հրահանգած է իր բոլոր խորհրդատուներուն որ մերժեն յայտնել նախագահական գաղտնիքները որեւէ դատարանի կամ Խորհրդարանին առջեւ, առարկելով «Գործադիրին մենաշնորհները»:

Քննութիւն կը կատարուի ներկայիս զանազան տեղեր (Ուաշինկթըն, Նիւ Եորք եւ Օրլանտօ) եւ երեւան կ'ելլէ որ ցանցը երթալով կը տարածուի: Այսպէս Հօուարտ Հընթ, Ուաթըրկէյթի «գող»երէն մէկը, որ հեղինակն է Տանիէլ Էլսպէրկի յիմարանոցին տունը կատարուած գողութեան, յայտնած է Նիւ Եորքի մեծ դատարանին թէ այդ գործողութիւնը մտածուած եւ հովանաւորուած էր Սպիտակ Տան կողմէ, 1971ին:

Ի վերջոյ եթէ հաստատուի թէ Նիքսըն, ուղղակի մաս ունի Ուաթըրկէյթի գայթակղութեան մէջ, կրնայ ամբաստանութեան տակ առնուիլ Ներկայացուցչական Ժողովին կողմէ: Ծերակուտական Էտուըրտ Քենըտի յայտարարած է թէ Ուաթըրկէյթի հարցը «ազգ. ողբերգութիւն մըն է եւ ինչ որ ալ ըլլայ դատավարութեան արդիւնքը, ինչ որ կարեւոր է Ամերիկայի դատն է իր եւ աշխարհի աչքին առջեւ»:

Ամերիկա կրնայ բան մը չկորսնցնել այս գայթակղութեամբ տրուած ըլլալով որ, դժբախտաբար, նման մեթոտներ իր մենաշնորհը չեն: Որեւէ երկրի վերին իշխանութիւնը, քիչ մը պակաս քիչ մը աւելի ատակ է նման գործունէութեան: Ամերիկայի ուժն է (կամ տկարութիւնը) մէջտեղ հանել: Եւ ասիկա ի վերջոյ ժողովրդապետական վարչակարգի մը առաւելութիւնն է, քանի պարզ է որ շաբաթներէ ի վեր Նիքսըն եւ շրջապատը ջանք չեն խնայած հարցը խեղդելու համար եւ ցարդ չեն յաջողած: Ամէն պարագայի մէջ, պարզ է որ եթէ Ամերիկա բան մը չկորսնցնէ այս գայթակղութենէն Նիքսըն արդէն իսկ կորսնցուցած է:

Պաղեստինցիք եւ Լիբանան

Պաղեստինցիները 11 լիբանանցի ոստիկան առեւանգեցին Կիրակի օր, սակայն, քիչ ետք ազատ արձակեցին: Ազատ արձակման համար միջնորդեց Ա. Արաբ. Լիգայի ընդհ. քարտուղարը՝ Մահմուտ Ռիատ: Ըստ Պաղեստինցիներուն, զինադուլի կնքումէն երկու ժամ ետք բանակի հրասայլեր եւ ծանր հրետանին յարձակած են երկու կայաններու վրայ, Պէյրութէն 45 քիլոմեթր արեւելք: Լիբանանի Պաշտպանութեան Նախարարութեան բանբերը հերքեց լուրը, շեշտելով, թէ Պաղեստինցիք յարձակած են բանակին վրայ եւ «մենք ինքնապաշտպանութեան համար փոխադարձեցինք»:

Պաղեստինցիները ազատ արձակեցին նաեւ ֆրանսացի զբօսաշրջիկ մը: Ապրիլ 10էն ի վեր «գերի» բռնուած էր իբրեւ կասկածելի մէկը որ օգնած է Իսրայէլացիներուն:

Լիբանանի վարչապետը՝ Ամին Հաֆէզ պատկերասփիւռէն յայտարարեց, թէ առայժմ կարեւոր հարցը զինադուլի պահպանումն է, մինչեւ որ համակեցութեան լուծում մը գտնուի Լիբանանի եւ Պաղեստինցիներու միջեւ: Լիբանան կ'ուզէ նոր համաձայնութիւն մը կնքել վերջ տալու համար Նախագահին որակումով «Պետութեան մէջ Պետութեան մը գոյութեան»:

Պաղեստինցիք կը մերժեն վերաքննութեան ենթարկել Գահիրէի 1969ի համաձայնագիրը, ըստ որուն անոնք իրաւունք ունին ղեկավարելու պաղեստինեան 15 գաղթակայանները:

Արաբ երկիրներու ներկայացուցիչներ, որոնք միջնորդի դեր կը կատարեն, կ'առաջարկեն որ յօդուածներու բարեփոխումով նոր լուծում մը գտնուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկաթուղիի սակերը յաւելում կը կրեն անմիջական կերպով ապրանքներու համար եւ Մայիս 16էն սկսեալ՝ ճամբորդներու: Այդ թուականէն ետք քիլոմեթրը պիտի արժէ 13,35 (Բ. կարգ) եւ 20,09 (Ա. կարգ). յաւելումը 5 առ հարիւր համեմատութեամբ կը կատարուի: Արուարձաններու սակերը չեն փոխուիր:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ իշխանութիւնները արտօնութիւն տուին 30 բանտարկեալ արձակագէններու Քուպա մեկնիլ: Արձակագէններ առջի օր առեւանգած էին Մեքսիկայի ամերիկացի ընդհանուր հիւպատոսը եւ պահանջած, որ այս վերջինոյն ազատ արձակման փոխարէն իշխանութիւնները բանտէն հանեն եւ Քուպա ղրկեն 30 բանտարկեալներ, բոլորն ալ ահաբեկիչ կամ արձակագէն:

ՂՊՏԻՆԵՐՈՒ պատրիարքը Շենուտա Գ. Վատիկանի մէջ Պապին կողմէ ընդունուեցաւ: Ղպտի եկեղեցին Եգիպտոսի քրիստոնէական հին եկեղեցին է եւ անոր պատրիարքը հոգեւոր պետն է Եգիպտոսի վեց միլիոն Ղպտիներուն, Եթովպիոյ 15 միլիոն քրիստոնեաներու եւ զանազան երկիրներ ցրուած մէկ միլիոն Ղպտիներու:

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը՝ Զօր. Հաֆէզ Ասատ, կարգ մը գաղտնի խօսակցութիւններ ունեցած է Կրեմլինի առաջնորդներուն հետ, Մոսկուայի մէջ:

ՄԱՐԻՍ 15էն առաջ պէտք է վճարել տուրքերու մէկ երրորդ կանխավճարը, նոյնիսկ եթէ հարկային գրասենեակը թերացումի մէջ է եւ թուղթ չէ ղրկած: Այդ թուականէն ետք, 10 առ հարիւր յաւելում կայ:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ երեք Իրաքցիներ, որոնք զինուած էին եւ մէկ Պարսիկ սահմանապահ զինուոր մը սպաննուած են, սահմանային միջադէպի մը ընթացքին Ահուազի մօտերը: Բախումը տեւած է կէս ժամ: Երկուստեք վիրաւորներ ալ կան:

ՎԵՑ ՄԻԼԻՈՆ ափրիկեցի սովի վտանգի տակ են իբրեւ հետեւանք աննախընթաց չորութեան: Այս առթիւ անօթութեան դէմ միջազգային կոմիտէն մամուլի ասուլիս մը տուած է առջի օր Հռոմ: Արեւմուտքի կատարած օգնութիւնը անբաւարար կը նկատուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եօթը զինուորներ մեռած են առջի օր Գերմանիա կառքի արկածի հետեւանքով: Բեռնատար կառքը ուր 23 զինուոր կար, ճամբէն հեռացած ու գետակը ինկած է:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Մեր թղթակիցներէն եւ պաշտօնակիցներէն կը խնդրուի նկատի առնել «Յառաջ»ի նոր հասցէն՝

83, Rue D'Hauteville
75010 PARIS

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

Յ. Ճ. Սիրունիի մահը ճշմարիտ չի թուիր զինք ճանչցողներուն: Եօթանասուն տարուան գիտական եւ գրական գործունէութիւնը ջանասէր մտաւորականին գրութիւնը դարձուցած էր հոյակապ տեւականութիւն մը հայ եւ ռումէն մշակոյթներուն: Իր ազգին առակի կարգ անցած երկարակեցութիւնը, բայց մանաւանդ չարքաշ երիտասարդութիւն մը, զոր կը ցուցաբերէր միշտ վառ հետաքրքրութեամբ մը, կայտառ գրիչը, գործօն մասնակցութիւնը մշակութային կեանքին, մեզի չէին տար զգացումը թէ օր մը կրնանք կորսնցնել զայն: Սիրունին հաղորդած էր նոյն առատաձեռնութեամբ իր գաղափարներն ու գրական կամ պատմական նպաստները մեր պապերուն, ծնողքներուն ու մեզի:

Ռումանիոյ արեւելագէտներու երիտասարդ սերունդը կը տեսնէր յանձին անոր ոչ միայն մեծ վարպետ մը, այլ եւ աշխատանքի անխոնջ ընկեր մը: Ի՞նչպէս, ուրեմն, կրնայինք երեւակայել իր մեկնումը մեր մէջէն եւ համեմատութիւնները այն պարապին զոր կը ձգէ գիտութեան, մշակոյթի, ճշմարիտ մարդոց շարքերուն մէջ:

Ռումէն ընկերութեան, տնտեսութեան եւ մշակոյթին մէջ Հայոց դրական դերին գիտակցութիւնը նոյնքան հին է որքան բարեկամական զգացումները հանդէպ այս ընտրեալ ազգին, որուն մէկ մասը դարերէ ի վեր ասպնջականութիւն եւ բարգաւաճման պայմաններ գտած է Ռումանիոյ մէջ: Բայց, Սիրունին եղած է այն որ աւելի նպաստած է այս երկարատեւ համակեցութեան պարագաներու եւ արդիւնքներու լուսաբանութեան:

Անոր պատրաստութիւնն ու բազմալեզուագիտութիւնը թոյլ տուին որ ան բացատրէ ուրիշ երեւոյթներ ալ ռումէն կամ հայ անցեալէն, թրքաբանութեան շրջանակին մէջ: Անխոնջ հետազօտող մը եղաւ օսմանեան աղբիւրներու՝ իր ազգին եւ իր երկրորդ հայրենիք՝ Ռումանիոյ պատմութեան վերաբերեալ:

Հետազօտելով հաւասարապէս հայկական, ռումանական եւ թրքական փաստաթուղթերը, Յ. Ճ. Սիրունի կը ծառայէր ոչ միայն իր ժողովուրդին հոգեկան ստեղծագործութեան աւանդութեանց, այլ եւ ուրիշ ժողովուրդներու մշակոյթին:

Երեսուն տարի առաջ իր երկերը կը դասաւորէր հետեւեալ կերպով. «Հայկական վկայութիւններ Ռումէններու մասին», «Թրքական աղբիւրներ Ռումէններու մասին», «Ռումանահայերու մասին նպաստներ», «Հայ պատմութեան եւ մշակոյթի մասին» եւ «Գրական երկեր հայ լեզուով»: Այս վերջիններուն մէջ կան քերթուածներ, նորավէպեր, պատմուածքներ, թատերգութիւն, գրական քրոնիկներ, ճամբորդական նոթեր, կենսագրութիւններ, բանասիրական եւ մշակութային պատմութեան նպաստներ, թարգմանութիւններ: Եթէ աւելցնենք մեծ թիւը հանդէսներու եւ պարբերականներու զորս վարած է հայերէն եւ ռումաներէն լեզուներով, ինչպէս են «Նաւասարդ», «Գրական զրոյցներ», «Դափնեպսակ»՝ Պոլիս, եւ «Անի»՝ Պուքրէշ, կրնանք յայտարարել թէ բազմապատմական ոչ մէկ ճիւղ, բառին իւմանիստական իմաստով, օտար չէ եղած Սիրունիին:

Երկու առիթ ունեցած եմ գնահատելու անոր մտաւորական արժէքն ու համբաւը: Նախ, ռումաներէն գրուած իր երկերը, որոնք ներկայացուած են գիտական կամ մշակութային ռումանական հանդէսներու մէջ: Յետոյ, Պէյրութ, 1969ին, երբ դասախօսութիւն մը ըրի «Հայկական Ակումբ»ին մէջ «Հայոց տեղը Ռումանիոյ պատմութեան մէջ» նիւթի մասին, տեսայ այն համբաւը, զոր կը վայելէր Սիրունի իր ազգակիցներուն մէջ: Դասախօսութեան վերջաւորութեան ինծի տրուած հարցումներուն մեծամասնութիւնը կը վերաբերէր Պուքրէշի մտաւորականին:

Գիտութեան ծառայողները, մշակութային արժէքներ ստեղծողները անսահման կ'երկարաձգեն իրենց գոյութիւնը՝ մարդոց մեծ բարեկամի իրենց երկերով: Պիտի գտնուին, անշուշտ, քիչ ատենէն, Յ. Ճ. Սիրունիի անձնաւորութեան ռումէն եւ հայ հաւատարիմները, որոնք հաւաքեն անոր գրութիւնները քանի մը հատորի մէջ՝ յօգուտ բազմաթիւ երկիրներու մասնագէտներուն:

Եւ այսպէս, պիտի պահենք ուժեղ ըզգացումը թէ այս նշանակալի անձնաւորութիւնը կը շարունակէ ըլլալ մեր կողքին եւ թէ անոր երկասիրութիւնը կը յաւերժացնէ իր առատաձեռն դերը, ի սպաս ճշմարտութեան, մարդկային արժէքներու ճանաչման եւ ժողովուրդներու միջեւ բարեկամութեան:

ՎԻՐՃԻԼ ՔԸՆՏԵԱ

Փիլիսոփայութեան Տոքթ.,
Թղթակից անդամ Ընկերային
եւ Քաղաքական Գիտութիւններու
Ակադեմիայի

«Նոր Կեանք» –

«ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶ» ԱՄՍԱԹԵՐԹԻՆ ՄԱՍԻՆ

—0—

«Յառաջ» Ապրիլ 25ի թիւին մէջ յօդուած մը ունէր չահեկան, նուիրուած Շաւարշ Քրիսեանի «Մարմնամարզ» անուն հանդէսին եւ անոր կատարած դերին՝ մարմնակրթութեան տարածման ի նպաստ Պոլսահայութեան մէջ:

Մինչեւ 1900ական թուականը Պոլսոյ մէջ բոլոր դուռները փակուած էին, կ'ըսէ յօդուածագիրը, մարմնակրթութեան առջեւ, շեշտելով որ «Մարմնամարզ»ի ստեղծած շարժման իբր հետեւանք, 1912ին Պէրպէրեան վարժարանը իր ուսումնական ծրագրին մէջ էր մտցուցած մարմնամարզը:

Ամբողջացնելու համար պատմութիւնը Քրիսեանի խաղացած դերին այդ մարզին մէջ, հարկ է յիշեցնել որ 1911ին երբ «Մարմնամարզ»ը սկսաւ հրատարակուիլ, Քրիսեան արդէն ուսուցիչ էր մարմնակրթութեան Մազրի-Գիւղի Պէզազեան վարժարանին մէջ, Պէրպէրեանէն առաջ, շնորհիւ յստակատեսութեան դպրոցին տնօրէն Պօղոս Պէզազեանի:

Պէզազեան, որ մօրեղբայրս էր, միշտ ալ հետամուտ էր իւրացնելու եւ վարժարանին մէջ ի գործ դնելու կրթական եւ ուսումնական մարզերուն մէջ տեղի ունեցած ամէն նորութիւն, այնպէս որ երբ «Մարմնամարզ»ը սկսաւ լոյս տեսնել, Քրիսեան ինքն էր որ դպրոց կը բերէր եւ աշակերտութեան կը բաժնէր հանդէսին յաջորդական թիւերը, հազիւ անոնք լոյս տեսած տպարանէն:

Այդ շրջանին Պէզազեան վարժարանը ունէր իր ոտնագնդակի խումբը, իր նուագախումբը, երգչախումբը եւ գեղարուեստի մարզին մէջ ալ Պէզազեան իր շուրջ էր բոլորած այդ ճիւղին լաւագոյն ուժերը:

Ստեփան Բարէլեան, Բարսեղ Կանաչեան, Վարդան Սարգսեան այդ կերպով ինծի ուսուցիչ եղան երգի եւ երաժշտութեան, ինչպէս Քրիսեան ալ եղաւ մարմնակրթութեան ուսուցիչ:

Այստեղ անցողակի ըսեմ թէ, ըստ իս, քիչ մը չափազանց է ըսել որ 1900ական թուականներուն Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ կարելի էր տեսնել երախաներ, որոնք ոտնագնդակ կը խաղային հազիւ իրենց օրօրոցէն դուրս ելած: Յօդուածին հեղինակը հաւանաբար ըսել կ'ուզէ տակաւին պատանի տարիքէն:

ՅՈՎՍԷՓ ՍՎԱՃԵԱՆ

ԼԻՄ ԿՂԶԻԻ ՁԵՌԱԳԻՐԸ

—0—

Բ. եւ վերջ

Լիմի մատեանը 1939ին Էջմիածինէն փոխադրուած է Երեւանի Մատենադարանը: Փայտէ, կաշեկազմ ձեռագիրին թիւն է 5974: Կազմին ներսը փակցուած է հնատիպ գիրքէն փրցուած էջ մը, որուն վրայ գրուած է. «Փրկեա՛ ի սրոյ զանձն իմ, եւ ի ձեռաց շանց՝ զմիամօրութիւն իմ», այսինքն՝ «փրկէ անձս սուրերէն եւ առանձնութիւնս շուներէն»: Դարերու ընթացքին ոչնչացած են Արծրունեաց թագաւորութեան շրջանին պատմուած այդ զրոյցներու միւս բոլոր օրինակները եւ մնացած է միայն ու միայն Ժէ. դարուն ընդօրինակուած այս հաւաքածոն: Եթէ այս ալ կորսուէր, հայ մատենագրութիւնը պիտի զրկուէր ոչ թէ մատեանէ մը, այլ միջնադարեան գրականութեան սեռէ մը: «Մատեանները ունին իրենց ճակատագիրը», ըսած է հռոմէացի բանաստեղծ եւ քերականագէտ Մաւրոս Տերենտիանոս: Ասիկա, անշուշտ, կը վերաբերի նաեւ հայկական մատեաններուն: Աւելին, հռոմէական կայսրութիւնը աշխարհի ամէնէն հզօր պետութիւններէն էր եւ հռոմէական մատեաններու ճակատագիրը աւելի բախտաւոր եղած է: Իսկ մեր մատեանները մեր ժողովուրդին ճակատագրին ենթարկուած են: Դժուարութեամբ գոյատեւած եւ դժուարութեամբ ալ հասած են մեզի: Լիմի ձեռագիրին ճակատագիրը յար եւ նման է 1916ին Էջմիածին գաղթած այն հայ բեկորներու ճակատագրին, որոնք կորսնցնելով իրենց գերդաստանները մինակ մնացած էին...:

Լիմի մատեանը փրկուած է, բայց կորսնցուցած է շատ էջեր, որոնցմէ մէկուն վրայ հեղինակին անունը կար: Եւ մենք այժմ չենք գիտեր, թէ ով է եղած այն խելացի մատենագիրը, որ Ժ. դարուն գրի առած եւ անդարձ կորուստէ փրկած է ժողովրդական զրոյցներ:

Զրոյցներու առաջին էջերը վնասուած են: Ծայրերը մաշած, կտրուած են՝ իրենց հետ տանելով այս կամ այն բառին կէսը: Առաջին էջի վերեւը նախկին բառերէն մնացած են հետեւեալ հետքերը. «եալ ջահս մոմեղ»: Մասնագէտները սապէս դասաւորեցին՝ «առեալ ջահս եւ մոմեղէնս»: Տակը գրուած է. «եկեալ ի տեղիս, ուր էր մահ»: Եթէ այս ձեւով վերծանուէր, պիտի կարդացուէր. «եկաւ այնտեղ, ուր մահ կայ»: Սակայն մասնագէտները պարզեցին, որ «մահ»ը «Մահմէդ» անունի կէսն է: Ուրեմն Ժ. դարուն գրուած բնագրին մէջ արձանագրուած էր «եկաւ այնտեղ, ուր Մահմէդն էր»:

Ինչպէս որ պեղումներու ժամանակ

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Ամէնէն գրգռիչը սակայն արաբերէն լեզուով հրատարակուած գրքոյկ մըն էր, ուր մանրամասն ցուցմունքներ կատարուած էին սրբազան պատերազմի մասին:

Նկարագրուած էր թէ ինչպէս Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ, մահմետական ժողովուրդները կը գտնուէին Ալլահին թշնամի քրիստոնեաներու անարգ լուծին տակ, ենթակայ անոնց չարչարանքներուն եւ կեղեքումներուն:

«Գիտցէ՛ք, գրուած էր Գերմանացիներու կողմէ պատրաստուած այդ գրքոյկին մէջ, որ անհաւատներու արիւնը, բացի դաշնակիցներէն, որոնց պաշտպանութիւն խոստացած ենք (ակնարկութիւնը Գերմանացիներուն եւ Աւստրիացիներուն է), կրնայ անպատիժ կերպով թափուիլ... Իւրաքանչիւր մահմետական, աշխարհի որ անկիւնն ալ գտնուի, թող հանդիսաւոր երդում կատարէ իր շրջապատին մէջ գտնուող նուազագոյն երեք կամ չորս քրիստոնեայ սպաննել... ո՛վ որ հնազանդի այս օրէնքին, կ'ազատի վերջին Դատաստանի ահէն եւ կ'արժանանայ յաւիտենական յարութեան»: Կառավարութիւնը եւ բանակը իրենց վիճակուած պարտականութիւնները պիտի կատարէին, իսկ ժողովուրդը ատելութիւն պիտի սերմանէր քրիստոնեաներու նկատմամբ եւ չէթէական գունդեր կազմած պիտի երթար կոտորելու զանոնք:

Սրբազան պատերազմի գաղափարը յըղացուած եւ ծրագրուած էր Գերմանիոյ կողմէ, որ կը կարծէր թէ գրգռելով իսլամ աշխարհի կրօնական մոլեռանդութիւնը 300 միլիոն մահմետականներ ոտքի պիտի հանէր Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ դէմ: Ի հարկէ այդ ծրագիրը ձախողեցաւ, որովհետեւ Արաբները, ինչպէս նաեւ Ասիոյ եւ Ափրիկէի միւս ժողովուրդները չհետեւեցան Թուրք խալիֆայի կոչին: Բայց փոթորիկը պայթեցաւ Հայութեան գլխուն...:

Իսկ ի՞նչ կը բանէին այս վերջինին առաջնորդները:

Թուրք կառավարութեան եւ ժողովուրդի տրամադրութիւնները, հոս ու հոն սպրդող շշուկները, ինչպէս նաեւ շրջաններէն տեղացող լուրերը գուշակել կուտային մօտալուտ վտանգի մասին. բայց անոր բնոյթը եւ զայն կանխելու միջոցները դեռ անյայտ կը մնային: Այս պայմաններուն մէջ, Պատրիարքարանի եւ միւս կազմակերպութիւններու կեդրոնական մարմինները երկար խորհրդակցութիւններ ունեցան եւ, նկատի ունենալով պատերազմի պատճառով ստեղծուած փափուկ կացութիւնը, հրահանգեցին շրջաններուն զգոյշ ու համբերատար ըլլալ ու տեղի չտալ գրգռութեան. խորհուրդ տրուեցաւ խաղաղութեամբ փակել միջադէպերը եւ նոյնիսկ աչք գոցել գործուած կարգ մը գրգռութիւններու եւ անիրաւութիւններու վրայ: Հաշտուած էին վատին հետ՝ խուսափելու համար վատագոյնէն...: Պատրիարքարանը հեռագիր եւ շրջաբերական ղրկեց բոլոր առաջնորդարաններուն, յորդորելով որ տեղական կառավարութիւններուն ամբողջական աջակցութիւն ցոյց տան. Հայութիւնը «իբրեւ անբաժան մէկ մասը օսմանեան հայրենիքին», ինչպէս որ դարերէ ի վեր ապացուցած է Պետութեան իր հաւատարմութիւնը, այս անգամ եւս լրիւ կերպով պիտի կատարէ իր զինուորական եւ քաղաքացիական պարտականութիւնները: Զաւէն պատրիարքին այս հրահանգները այնքան գնահատուած էին, որ Ահմէտ Սըրրը պէյ «Ժէօն Թիւրք» թերթին մէջ գրած էր որ «յարգելի հովիւին խօսքերը կը կազմեն կանոնները ճշմարիտ Օսմանցիութեան»:

Ազգ. իշխանութիւնները կարգ մը ուրիշ ձեռնարկներով եւս փութացին իրենց անկեղծ օրհնութիւնը հասցնել կառավարութեան եւ բանակին. Ազգ. Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը տրամադրուեցաւ Տարտանէլի ճակատէն բերուած վիրաւորներուն, Պոլսոյ «Հայ Բժշկական Միութիւն»ը մայրաքաղաքի զանազան թաղերուն մէջ հիւանդապահութեան դասընթացքներ հաստատեց, որոնց գլխաւոր դասախօսները եղան Տօքթ. Թորգոմեան եւ Ռուբէն Սեւակ: Գաւառներու մէջ եւս, բանակին օգնելու համար, Հայերը հիւանդանոցներ կը բանային, Աղքատախնամ Ընկերութիւններ կը հիմնէին, դրամ եւ հագուստ կը հաւաքէին:

Այս բոլորը սակայն չէին բաւած կիրքերը հանդարտեցնելու. կառավարութիւնը կը շարունակէր անբարեացակամ մնալ, իսկ գաւառներէն կը հասնէին առաւել սաստկացող աւարառութիւններու եւ մինչեւ իսկ սպանութիւններու լուրերը:

(6 – շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Մեծ Եղեռնի 58րդ տարեդարձը այս տարի եւս ոգեկոչուեցաւ միասնական ոգիով։ Ազգային Միութենէն ծընունդ առած Յանձնախումբը օրեր առաջ նախապատրաստական աշխատանքներ տարած էր, որպէսզի արժանավայել շուքով յարգուի յիշատակը մեր մէկուկէս միլիոն զոհերու։

Երկուշաբթի, Ապրիլ 23ին, Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ, մասնակցութեամբ Կոմիտաս երգչախումբին. օրուան պատարագիչ Տէր Դաւիթ Վրդ. Սահակեան, քարոզով մը ոգեկոչեց յիշատակը մեր սիրելիներուն. «Անոնք մեռան Ազատութեան եւ Հայրենիքի սիրոյն։ Անոնք մեռան որպէսզի մենք ապրինք. վա՜յ այն ժողովուրդներուն, որոնք իրենց անցեալը կը մոռնան։ Հաւատարիմ մնանք անոնց պատգամին»։

Եկեղեցւոյ կամարներուն տակ անուշաբոյր խունկի քուլաները երկինք կը բարձրանան։ Պահը վեհ է եւ յուզիչ, երբ սուրբ սկիհը նահատակաց պատկերին առջեւէն վեր կը բարձրանայ՝ դէպի խորանը, ծնծղաներու միալար ձայնով, կարծես Հայուն յոյսի եւ լոյսի ու հաւատքի ջահն է որ կը բոցավառի։

Նոյն օրը, կէսօրէն ետք Տէսինի Յուշարձանին առջեւ տեղի ունեցաւ ծաղկեպսակի զետեղում՝ Լիոն–Տէսին միացեալ Յանձնախումբին կողմէ։

Պատուելի Սիսլեան ոգեկոչեց յիշատակը մեր մեռելներուն եւ վերջացուց իր խօսքը ըսելով. «Մենք չենք կրնար եւ երբեք պիտի չկրնանք մոռնալ մեր սիրելիները. վառ պահենք անոնց անթառամ յիշատակը մեր կուրծքերուն տակ, մինչեւ վերջ»։

Պր. Ժիւլ Մարտիրոսեան յանուն Յուշարձանի Յանձնախումբին, պատշաճ ճառով մը (ֆրանսերէն) ոգեկոչեց յիշատակը մեր անմահներուն եւ ըսաւ.

«Եկող եւ գացող բոլոր Թուրքերը եւ անոնց վարիչները գոյգն խղճահարութիւնն իսկ չունեցան. դղջումի ոչ մէկ խօսք լսեցինք անոնց բերնէն մինչեւ այսօր, կատարուած ցեղասպանութեան մասին, չունեցան անգամ մարդկային քիչ մը կորով ինչպէս ունեցաւ Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը»։

Երեքշաբթի երեկոյ տեղի ունեցաւ յուշատօնը, մասնակցութեամբ քաղաքիս մէջ գտնուող բոլոր կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու՝ հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն։

Օրուան նախագահ Պր. Գապագճեան յուշատօնը բացուած յայտարարեց եւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պահելու, ի յարգանս մեր նահատակներուն։ «Այսօր 58րդ անգամն ըլլալով հաւաքուեր ենք այս սրահին մէջ ոգեկոչելու համար մեր անմահ նահատակներու քաղցր յիշատակը։ Գարուն է եւ Ապրիլ՝ բնութիւնն ամբողջ զարթներ է կրկին, սակայն Հայուն համար չէ. մեզի համար սուգի ամիս է Ապրիլը. Թշնամին չխնայեց ոչ ոքի. ոչ մանուկին եւ ոչ ալ ծերունիին. կոտորեց ամէնքն ալ, նպատակ ունենալով բնաջնջել հայ ժողովուրդը, սակայն չյաջողեցաւ. փաստ մեր վերածնող հայրենիքը եւ սփիւռքը իրենց գիտական եւ մշակութային նուաճումներով։ Սակայն այս բոլորը բաւական չեն. եթէ մենք անոնց խնկելի եւ պաշտելի յիշատակը չպահենք վառ մեր սրտերուն մէջ»։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օրիորդներ Քէօմիւրճեան, Ֆէհլյեան եւ Գըլըճեան։ Դաշնակով կ'ընկերանար Օր. Մօրէնի։

Արտասանութիւններն ու երգերը պատշաճ էին օրուան հանդիսութեան։

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան առաջին բանախօս Պատուելի Սիսլեան. «Մենք այս հանդիսաւոր պահուն կ'ըսենք՝ մենք հոս ենք, կանք ու կը մնանք. մենք կ'ոգեկոչենք մեր մէկուկէս միլիոն զոհերու յիշատակը. երբեք պէտք չէ մոռնալ որ մեր ժողովուրդը դարերու պատմութիւն ունի. ժողովուրդ մը որ իր ծնունդէն մինչեւ օրս չէ մոռցած մահ կամ ազատութիւն նշանաբանը. մեր պատմութեան ընթացքին տեսեր ենք լաւ օրեր եւ գէշ օրեր, շրջապատուած ենք եղեր միշտ վայրենի ցեղերով, սակայն մեր կամքի եւ յարատեւութեան փաստը հպարտութիւն կը պատճառէ բոլորին. շատ ժողովուրդներ անհետացեր են սակայն մենք կանք ու կը մնանք. փաստ մեր ծաղկեալ հայրենիքը թէեւ փոքր. սակայն հաւատքն ունինք որ անիկա պիտի ընդարձակուի շնորհիւ մեր ժողովուրդի երկաթեայ կամքին։ Ազգի մը գոյութեան հիմնաքարը իր հաւատքն է. իւրաքանչիւր Հայ պէտք է կատարէ իր պարտականութիւնը, ծովմոյն վտանգէն զերծ մնալու համար, եւատոր միակ եւ միակ միջոցը ըլլալ՝ միակամ վաղուան մեր ապագայի նկատմամբ հաւատաւոր»։

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր Պր. Գրիշա Տէր–Ստեփանեան, որ իր գրաւոր ճառը սկսաւ հայ տառապանքի երգիչ Ահարոնեանի հետեւեալ խօսքերով.

«Այսքան չարիք թէ մոռանանք մեր որդիք, թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ նախատինք»։

«Մեր անմեղ նահատակներու կտակն է սխալ. ի՞նչպէս կարելի է մոռնալ եւ կամ արդեօք կարելի՞ է մոռնալ. դարուն է վերազարթնումի եւ վերականգնումի եղանակ, սակայն հայ ժողովուրդը 1915ի գարունը չվայելեց. Օսմանեան Պետութիւնը վերջակէտի փորձը կատարեց մեր ժողովուրդին նկատմամբ. առիթը յարմար էր, ուզեց գերեզմանել մեր ժողովուրդը. Թուրքը նախանձով կը դիտէր Հայուն յառաջդիմութիւնը եւ խորքին մէջ երբեք չէր հանդուրժեր, եւ ահա Ապրիլեան օր մը սարքեց այն ցեղասպանութիւնը, որ տարիներ առաջ յղացեր էր։

«Սակայն այդ ահաւոր Թուականէն հազիւ երեք տարիներ անցած, Մայիսեան առաւօտ մը նոր էջ մը բացուեցաւ մեր պատմութեան մէջ, Սարդարապատի ճակատամարտով, եւ Հայն ալ ունեցաւ իր հայրենիքը թէեւ փոքր։

«Անցեր են ողբի եւ սուգի օրերը. հիմա յստակօրէն նայինք դէպի ապագան որ լեցուն է վառ յոյսերով։

«Հայ երիտասարդութիւնը՝ Հայաստանի թէ արտասահմանի մէջ, ձեռք ձեռքի տուած, պէտք է հետապնդէ մեր դատը՝ Ամբողջական Հայաստան, ամբողջական Հայութեամբ նշանաբանով. իրաւունք չունինք տատամսելու։ Ապրիլ 24ը ուխտի օր պէտք է ըլլայ։ Մէկ է հայ ժողովուրդը, մէկ է անոր սրբազնագոյն դատը. յարատեւ պայքար բոլոր արգելքներուն դէմ միացեալ ուժերով, փոխադարձ յարգանքով։ Արդար է Հայուն դատը եւ մարդկային. պայքարող ժողովուրդները միշտ ալ յաղթած են»։

Խօսքը Պր. Զարեհ Մութաֆեանինն է։

«Սիրելի եւ ազնիւ հայրենակիցներ, երբ վայրկեան մը կը մտաբերենք մեծ Եղեռնի ողբերգութեանց, մենք մեզի դէմ կ'ըմբոստանանք եւ կ'ըսենք՝ ինչո՞ւ դեռ կը գտնուին երկրագունդի վրայ մարդակերպ գազաններ։ Պատմութիւնը ցոյց կուտայ մեզի որ խաղաղ միջոցներով ոչ մէկ ժողովուրդ տիրացեր է իր իրաւունքներուն, պէտք է յարատեւօրէն պայքարիլ, եւ երբեք չհրաժարինք մեր իրաւունքներէն։

«Ազատութեան վահանով է, որ գօտեպնդուած էին այն քաջամարտիկ հերոսները որոնք կերտեցին Սարդարապատներ. երէկ առանձին էինք, այսօր հայրենիքը մեզի հետ է. մեծերու մըրցակցութիւններուն մենք լաւ ծանօթ ենք քաղաքակիրթ ժողովուրդներու գերագոյն նպատակը շահն է. մենք պատգամ ունինք. մեր մեծանուն գրողներէն մին, տարաբախտ Եղիշէ Չարենց կ'ըսէր. «Հայ ժողովուրդ, քու միակ փրկութիւնդ քո հաւաքական ուժի մէջ է»։

«Վնասաբեր է անմիաբանութիւնը, դաշնակցական վրիժառու բազուկն էր որ լուծեց վրէժը այն քսան անմեղ Հնչակեաններուն, որոնք կախաղան բարձրացան Պայազիտի հրապարակին վրայ Անմիաբանութեան երեսէն։

«Մարդկային լեզուով Թուրքերու հետ չենք կրնար խօսիլ։ Ոչ մէկ գոյավիճակ յաւիտենական է եւ չի կրնար ըլլալ. այսօր ունինք հայրենիք եւ սփիւռք, սակայն վաղը կրնայ ըլլալ միայն հայրենիք. պէտք է շարունակենք մեր պայքարը. սերունդները պէտք է իրարու փոխանցեն Ապրիլ 24ի խորհուրդը, որուն նշանաբանն է՝ ամբողջական Հայաստան, ամբողջական Հայութեամբ։

«Պիտի գայ անպայման այն օրը, երբ Արաքսի երկու ափերը իրարու պիտի միանան եւ համբուրուին, որուն անունը պիտի ըլլայ Արդարութիւն. այդ օրուան կը սպասենք անխախտ հաւատքով»։

Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի Տէրունական աղօթքով վերջ գտաւ սգատօնը։

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Լիոն

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

գետնի տակէն դուրս կուգան իրարու վըրայ կուտակուած տարբեր մշակոյթներու չերտեր, այնպէս ալ մեզի հասած մատեաններու շատերու մէջ այսօր կը գտնենք քանի մը ձեռագիրներու հետքեր։ Լիմի ձեռագիրին մէջ իրարու միացած են երկու մատեաններ։ Մէկը արդէն գրողներու հաւաքածոն է, միւսը ԺԸ. դարու առաջին կէսին գրուած՝ Աբրահամ Կրետացիի «Պատմագրութիւն»ն է։ Ասոր հեղինակը ծնած է Կրետէ կղզին (մայրը Յոյն էր) եւ գրած է Վասպուրականցի գրուցագրէն հարիւրաւոր տարիներ ետք տեղի ունեցած դէպքերու մասին։ Սակայն ճակատագիրը ձուլելով ժամանակն ու տարածութիւնը, մէկ կազմի մէջ ամփոփած է իրարու հետ ոչ մէկ կապ ունեցող երկու տարբեր ձեռագիրներ

Աբրահամ Կրետացիի « պատմագրութիւն »ը նոյնպէս կարեւոր աղբիւր է Անդրկովկասի եւ շրջակայ ազգերու պատմութեան ուսումնասիրութեան համար։ Անիկա 1874ին հայերէնէ թարգմանուած է ֆրանսերէնի,

Մատեանի վերջին էջին վրայ հայերէն տառերով գրուած է պարսկերէն բանաստեղծութիւն մը։

Աբրահամ Կրետացի զայն լսած է Նատիր Շահի թագադրութեան արարողութեան մասնակցած բանաստեղծէ մը։ Հետեւաբար՝ Լիմի ձեռագիրը արժէքաւոր է նաեւ պարսկական բանաստեղծութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան առումով։

Հայ հեղինակին գործին մէջ գրի առնուած են նաեւ Թրքերէն խօսակցութիւններ եւ առ Աստուած ուղղուած օրհնութիւններ։ Կասկած չկայ, որ օրհնութիւններու էջերը հայերէն միւս էջերուն հետ 1916ին կը տրորուէին Թուրքերու ոտքերուն տակ, եթէ ճակատագիրը զանոնք էջմիածին չհասցնէր։

Հրաշքով փրկուած մատեանը այժմ բաց ճակատ իր էջերը պարզած է մարդոց եւ գիտութեան առջեւ եւ առատօրէն դարերէն եկած իր գանձերն ու իմաստութիւնը կը բաշխէ բոլորին...։

Գ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (173)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Ձեր բացակայութիւնը երեք շաբա՞թ պիտի տեւէ։

— Գրեթէ։

— Որքա՜ն երկար ժամանակամիջոց, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը։ Դուք ալ հոս պիտի չգտնուիք, ինծի ընկերակցելու համար, մայր Լիզոն։

— Անիկա ճշմարիտ ցաւ մը պիտի պատճառէ ինծի, աղուորս... մեծ ցաւ մը, ինչպէս գիտէք։ Բայց չեմ կրնար երեսի վրայ ձգել այն խեղճ կինը, որ այնքան բարի գտնուած է ինծի հանդէպ եւ կ'ուզէ որ ես խնամեմ զինքը։ Վստահ եղէք որ հոս պիտի գամ, ձեզ ողջագուրելու համար ամէն անգամ որ ազատ միջոց ունենամ։

— Այո, մայր Լիզոն, ըսաւ Լիւսիէն։

— Ուրեմն կծիկը կը դնեմ. ես վստահ եմ որ Տիկին Լըպրէ անհամբերութեան մատնուած է, տեսնելով որ չեմ վերադառնար։ Բարի ճամբորդութիւն կը մաղթեմ ձեզի, պարոն Լիւսիէն։ Ապահով եղէք որ հոս ոչ ոք պիտի մոռնայ ձեզ։ Ամէն ինչ պիտի ընեմ, յաճախ հսկելու համար ձեր սիրելի գանձին վրայ։

Ժանն Ֆորթիէ համբոյրներով ծածկեց Լիւսիի այտերը, յետոյ դուրս ելաւ։ Ժամը տասնի ատենները, Լիւսիէն բաժնուեցաւ նշանածէն, ամէն օր գրելու պայմանով։ Յաջորդ օրը, կառախումբին մէջ կը գտնէր գործապետը եւ երկու մեքենագէտները, որոնց պիտի ընկերանար մինչեւ Պէլկարտ։ Կառախումբը ընդհուպ ճամբայ ելաւ։

Գ.

Օվիտ առանց վարանումի եւ խղճահարութեան ընդունած էր Ժաք Կարոյի առաջարկած հրէշային դերը։ Գործարանատէրը անգամ մը եւս խաղալիկ պիտի դառնար այդ մարդուն ձեռքը։ Օվիտ միտքը դրած էր կացութիւնը շահագործել եւ կարելի եղածին չափ օգտուիլ անկէ։ Ասկէ զատ, յուզումներէ կ'ախորժէր ան, ինչ որ ալ ըլլային անոնք։

Ծրագրուած ոճիրին նախապատրաստութիւնը կը զուարճացնէր Օվիտը, եւ երբ ծրագիր մը հաճոյք պատճառէ, մարդ դիւրաւ կրնայ հնարքներ գտնել, զայն յաջողցնելու համար։ Այդ հնարքները գտնելու էր սովորութեանց մէջ այն անձին, զոր հարուածելու պաշտօն ստացած էր Ժաք Կարոյէն։ Օվիտ խորհեցաւ որ այլազան ծպտումներու պէտք ունէր, որպէսզի զանազան մարդոց դեր կատարէր ու ի դերեւ հանէր այն հետազօտութիւնները, որոնք կրնային կատարուիլ Լիւսիի բնաջնջումէն յետոյ։

Առտուն կանուխ ելած, Օվիտ Սոլիվօ ամէնէն հին զգեստները հագաւ, ու երբ Թափառաշրջիկ՝ Թամբըլը գնաց, որ հընավաճառներու թաղն է։ Քիչ մը դրամի փոխարէն՝ գնեց քանի մը քօթիմներ, որոնք որոշ յատկանիշ մը ունէին։ Իւրաքանչիւր հագուստի մանրամասնութիւններով զբաղեցաւ, ամբողջութիւնը կատարեալ դարձնելու համար, որպէսզի ամէնէն վարժ դիտողն իսկ խաբուէր։

Նախ Օվիտ պիտի հասկնար թէ Լիւսի ամէն օր Տիկին Օկիւսթէնի աշխատանոցը կ'երթա՞ր, ո՞ր ժամուն բնակարանէն կը մեկնէր եւ տուն կը վերադառնար։ Այդ բաները ստուգելէ առաջ, անկարելի էր ծրագիր մը պատրաստել։

Երեքշաբթի առտու, Օվիտ դրոշմանիշ տունէն, Քլիշի հրապարակը հասաւ ու հոնկէ օմնիպիւս մը նստաւ, որ Սէն–Լուիէն քիչ մը անդին պիտի տանէր հազորդակցութեամբ։ Օվիտ անճանաչելի դարձած էր բեռնակիրի երեւոյթով ու խորշոմած դէմքով։ Լիւսիի բնակարանէն քանի մը քայլ հեռու, Օվիտ գրպանէն թուղթ մը հանեց, որուն վրայ գրուած էր մանկամարդ աղջկան հասցէն։

Կեղծ բեռնակիրը կամարին տակէն անցաւ, բակը մտաւ ու դռնապանուհիին խցիկը գնաց ուղղակի, ու թուղթին վրայ գրուած անունը կարդալ կեղծելով ըսաւ.

— Տիկին, ո՞ր յարկն է Օր. Լիւսի։

— Վեցերորդ, ձախակողմի դուռը։

— Տո՞ւնն է հիմա։

— Ապահովաբար։

— Շատ շնորհակալ եմ։

Օվիտ սանդուխէն վեր ելաւ։ Երկրորդ յարկին վրայ կանգ առաւ։

— Քանի որ այս ժամուն դուրս չէ ելած աղջիկը, ուրեմն իր տունը կ'աշխատի, կ'ըսէր Օվիտ մտովի։ Իր աշխատութիւնը դերձակուհիին տանելու համար միայն դուրս կ'ելլէ ան։ Պիտի ստուգեմ այս պարագան։

Զորս–հինգ վայրկեան կեցաւ ու յետոյ վար իջաւ։

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար.)

Տիկին Մարկրիթ Ուզունեան, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Թորոսեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հարսին եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Ասթրա Աւետիսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 5ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի Մայիս 9, ժամը 16ին, Փարիզի Հայ Առաքելական Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Պր. Հոթոթեանի մահուան առթիւ Մարսէյլ – Սէն Ժերոմի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պաղտասարեան 20 Փր., Տէր եւ Տիկին Ալպէր Զորպաճեան 50, Պր. Մկրտիչ Զորպաճեան 10 Փր.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը 12 Մայիս, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

DIMANCHE 20 MAI 1973

PÉLERINAGE NATIONAL à VERDUN et à DOUAUMONT

à la mémoire des Arméniens morts au Champ d'Honneur pour la France
Organisé par l'UNION DES ARMENIENS DE FRANCE
avec le concours des
ANCIENS COMBATTANTS ET RESISTANTS ARMENIENS
Sous la présidence effective de
Monsieur Alain POHER
Président du Sénat
et de
S. Exc. Mgr. Pierre BOILLON
Evêque de Verdun

VERDUN

Cérémonie sous la présidence de M. ALAIN POHER, Président du Sénat
10 h. 45 Messe solennelle en rite arménien à la Cathédrale de Verdun.
12 h. 30 Cortège et dépôt d'une gerbe au Monument aux Morts de Verdun.
12 h. 45 à l'Hôtel de Ville de Verdun, Allocution de bienvenue de M. André Beauguitte, Ancien Ministre, Député-Maire de Verdun.
Allocution de Alain Poher, Président du Sénat.

OSSUAIRE DE DOUAUMONT

Cérémonie sous la présidence de S. Exc. Mgr Pierre BOILLON
15 h. 30 Dépôt d'une gerbe au Cimetière militaire de Douaumont.
Prières de Requiem par les Représentants des trois Communautés religieuses arméniennes
Discours officiels.
Défilé militaire.
18 h. 30 Réception à l'Hôtel de Ville de Verdun.

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Համակիր մը, խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ 350 Փր.:

×

Պ. Մարթայեան 20 Փր.:

×

Լիոնէն Պ. Հ. Թադէոսեան Նոր խմբագրատան բացման առթիւ 100 Փր.:

×

Տիկին Հ. Զիլինկիրեան 10 Փր.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մելքումեան Հագիկ Պարոնիկ, ծնած 1921ին Սխխանի շրջան գիւղ Տոլորս:

1938ին աւարտած է միջնակարգ դըպրոցը եւ 1938ին ընդունուած է համալսարան, մեկնած է բանակ 1940 Յունուարին: Հայրը՝ Մելքումեան Պարոն Մարգարի, ծնած է 1897ին, Մայրը Մելքումեան Լուսիկ Յովսէփի ծնած 1904ին, քոյրերը՝ Մելքումեան Աղաւնիկ Պարոնի ծնած 1924ին, Մելքումեան Սաթենիկ Պարոնի ծնած 1926ին, Մելքումեան Համեստ Պարոնի ծն. 1928ին, եղբայրները՝ Մելքումեան Միշա Պարոնի ծն. 1934ին, Մելքումեան Վահրամ Պարոնի ծն. 1939ին հօրեղբայրներ՝ Մելքումեան Մելքում, Մելքումեան Արտաշէս, հօրաքոյրը՝ Մելքումեան Արփենիկ: Հայրը մեռած է 1940 Յունիսին Կրասնավոտսկի: Քեռիները՝ Բագրատ, Պարոն եւ Մելքում:

Զինքը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Համեստ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝ Գասպարեան Բարդէն, Երեւան 56, Նորք 1 մասիվ, տուն 40, բնակ. 13:

LE SAMEDI 12 MAI DE 21 H. A 4 H.

Grande Soirée Annuelle

de l'**U. J. A.**

DANS LES SALONS DE L'HOTEL
ORLY-HILTON

ANIME PAR :

LES ARMENIAN'S SUNSHINE
PARTIE ARTISTIQUE : *GROUPE CAUCASE*
ENTREE 25 F.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ,
Մայիս 12, ժամը 20ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի սրահը:
Պարախումբ ՆԱՅԻՐԻ
Գեղարուեստական բաժին
Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Ճաշագին 35 փրանք

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՆՈՒԷՐ

Հայրենիք իր այցելութեան առթիւ, Տիկին Աստղիկ Ճանիկեան 10ական Փր. կը նուիրէ «Հայաստան»ի, «Աշխարհ»ի, «Ցաղթանակ»ի, «Նոթր-Վուայի» (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՎԷՐՏԷՕՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 20

Արարողութեանց սկիզբ ժամը 10.45ին Վերտէօնի Մայր Տաճարը:

Ժամադրութիւն, կիրակի առտու 6.45ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Քաֆէ Թերմինիւս եւ 7ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր: Մեկնում դէպի Վերտէօն, Մօ, Շալոն սիւռ Մառն, Սէնթ-Մենեհուլտ ճամբով եւ ժամանում՝ Վերտէօն մեծպատարագին, ի ներկայութեան կրօնական եւ զինուորական անձնաւորութեանց: Պաղ ճաշ, կամ ճամբան կամ Վերտէօն: Պտոյտ, այցելութիւններ, մեկնում ժամը 14.30ին Տուօմոնի Օսսիւէրը: Ժամը 16ին զինուորական արարողութիւն մասնակցութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու: Արարողութենէն ետք, վերադարձ Փարիզ եւ ժամանում ժամը 21ի շուրջ:

Մասնակցութիւն՝ 49 Փր.: Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ Մայիս 16էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 20.30ին, Սէն-Ժօր սրահը, Ավընիւ Տը Լա Քորս
Կը նախագահէ.— Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Կը խօսի.— ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Նիւթ.— « Աւարայրէն Սարդարապատ »
(Հայ ժողովուրդի անցեալի պատգամը եւ ապագայի պահանջը)
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
OPERA COMIQUE
Նախագահութեամբ՝
MR. ALAIN POHER
Président du Sénat
Կիրակի 13 Մայիս կ. վ. ժամը ճիշդ 17.15ին
ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ

ՂԵԿ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կոմիտաս, Կանաչեան, Ալէմշահ, Տիգրանեան, Ալթունեան, Ափրիկեան
Մեներգողներ՝ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան *եւ* Մկրտիչ Պօղոսեան
Տոմսերը փնտռել երգչախումբի անդամներու մօտ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը
ժամը 19.30*էն մինչեւ* 22
17, Rue Bleue — Paris (9e)
Գիներ.— 10 փրանքէն մինչեւ 50 փր.

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Փարիզի Խասեան Սանուց Միութեան կողմէ, 3 Յունիս, Կիրակի, ժամը 15.30ին, Սամուէլ Մուրատ վարժարանի Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ սրահին մէջ, Իսի Թուլոյն, Սեր:

Միութիւնս կազմակերպած է արտասանական մրցում մը, որուն կը հրաւիրուին մասնակցիլ՝

Ա) Ամէնօրեայ վարժարաններու (Մխիթարեան, Դպրոցասէր, Անարատ Յղութեան քոյրերու վարժարան) աշակերտութիւնը:

Բ) Չորեքշաբթօրեայ դասընթացքներու աշակերտութիւնը:

Գ) Առհասարակ 8–15 տարեկան փափաքողները (երկսեռ):

Մրցանակները կը տրուին վարժարաններուն եւ աշակերտներուն, հետեւեալ ձեւով.—

1. Մրցանակաւոր աշակերտները կը ստանան՝ Ա. մրցանակ՝ 100 Փր. Բ. մրցանակ՝ 70 Փր., Գ. մրցանակ 50 Փր.:

2. Ա. մրցանակ շահող աշակերտին պատկանած վարժարանը կը ստանայ՝ Ա) Ամէնօրեայ ըլլալու պարագային 200 Փր., Բ) Չորեքշաբթի օրեայ ըլլալու պարագային 100 Փր.:

Ժիւրին կը բաղկանայ Տիկ. Հայկուհի Խտըշեան – Լաշաասնեէ, Պր. Սարգիս Պօղոսեանէ, Օր. Սոնա Վարդանեանէ, Տիկ. Զարուհի Անտոնեանէ, Օր. Ասրինէ Տատրեանէ, Օր. Հիլտա Գալֆայեանէ, Պ. Գրիգոր Համբարձումեանէ:

Մրցումի մասնակցելու պայմանը.— Իւրաքանչիւր աշակերտ պիտի արտասանէ առաւելագոյն երեք վայրկեան տեւող կտոր մը:

Մասնակցութեան պայմանաժամ.—

Մինչեւ 20 Մայիս մասնակցողները իրենց անունները եւ արտասանելիք կտորի անունը պէտք է տեղեկացնեն Միութեան, հեռախօսելով 842–08–57 եւ 885–08–25 թիւերուն, կամ նամակով, հետեւեալ հասցէին.—

Mlle Hilda Kalfayan
25, Ave. du Maréchal Lyautey
Paris (16e)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
9
MERCREDI
9 MAI
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15079-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.708
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.708

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ԴՈՒՐԵԱՆ

(1860–1930)

—0—

Քառասուներեք տարի առաջ, 1930 Ապրիլ 27ին, իննամեայ պատրիարքութենէ ետք Երուսաղէմայ Աթոռին, կը վախճանէր հայ մտքի ու հոգիի գլխաւոր բոլոր մարզերուն մէջ իր վաստակով մեծարելի, նկարագրային եւ բարոյական յատկանիշներով պատկառելի եւ գրական-եկեղեցական գործունէութեան մէջ խորհրդանշական վարկով ու հմայքով մեծ՝ Եղիշէ Արք. Դուրեան, կրտսեր եղբայրը փառաւորեալ «սոխակին», Պետրոսի:

Ծնած է 1860ին, Սկիւտար: Աշխարհական անունով՝ Միհրան: Յաճախած է նախ գիւղին ճեմարանը, ապա Ս. Խաչ վարժարան: 1878ին ձեռնադրուած է կուսակրօն քահանայ (վարդապետ) եւ 1880-1889 տեսչական ու քարոզչական պաշտօն վարած՝ Պարտիզակի մէջ, — հայութեամբ եւ իմացական հետաքրքրութիւններով խանդավառ այս գիւղին մէջ:

1889ին, Պոլսոյ Ազգ. Պատրիարքարանին կողմէ պաշտօն կը ստանայ այցելելու Եւրոպայի հայկական գաղութները: 1890ին կը կարգուի փոխ տեսուչ Արմաշու դպրեվանքին ու վանահայր՝ վանքին: Գլխաւոր գործակիցը կը դառնայ Օրմանեանի, Արմաշու մտաւոր այս կեդրոնին մէջ, որ 1890–1896 տարիներուն ապրած է իր տարեգրութեանց ամէնէն փայլուն շրջանը:

1898ին եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւն կը ստանայ Խրիմեան Հայրիկէն՝ Էջմիածնայ մէջ: 1904ին՝ առաջնորդ Իզմիրի: 1909ին՝ պատրիարք Պոլսոյ, իբրեւ յաջորդ Իզմիրլեանի: 1911ին կը հրաժարի պատրիարքական պաշտօնէն եւ մինչեւ 1921 քարոզչական պաշտօն կը վարէ Պոլսոյ եկեղեցիներուն մէջ: 1921ին՝ պատրիարք Երուսաղէմայ աթոռին, — մինչեւ իր վախճանումը (1930):

×

Հոգեւորականի տիպար, ներշնչելու ընդունակ ուսուցիչ, բանասիրական եւ պատմագրական աշխատանքներու տրամադիր որոնող միտք, հեղինակ դասագիրքերու, եւ վերջապէս՝ գեղագէտ ու իմացապաշտ քերթող, Եղիշէ Արք. Դուրեան մաս կը կազմէ փաղանգին յաւէ՛րժ յիշատակելի մեծ հոգեւորականներու, — Օրմանեան, Բաբգէն կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Թորգոմ Գուշակեան, Գարեգին Արք. Տրապիզոնի, Մեսրոպ Նարոյեան, եւայլն:

Իր երէց եղբօր՝ Պետրոս Դուրեանի ճակատագրօրէն եղերական հոգեպայքարին, չկարենալ ապրելու ճնշիչ մտասեւեռումին կը հակադրէ իմաստաբան, խորասոյզ ու վերլուծող մտքի մը բիւրեղները: Աւետարանական դէպքերէ ու դրուագներէ, սուրբ գրքերէն ու Թուղթերէն թելադրուած իմացումներէ մեկնելով հանդերձ՝ գրքունակ չէ եղած երբեք: Ընդհակառակն, իրենց խորունկ իմաստին մէջ վերծանելով զանոնք, հասած է ծաւալումներու՝ որոնք կ'ընդգրկեն մարդկային, բարոյական եւ ընկերային ըմբռնումներ. կեանքի եւ ապրումի սկզբունքներ՝ զորս իր անձով արժեցուցած է, անոնց մասին քարոզելէ առաջ:

Գրչի իր վաստակին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն «Ընթացք ի գրոց բարբառ»-ներու երեք հատորիկները, «Այբուբենք հայերէն բանասիրութեան», «Ազգային Պատմութիւն»՝ մինչեւ Բագրատունիներու շրջանը, «Պատմութիւն հայ մատենագրութեան»՝ մինչեւ ԺԴ. դար, «Բանագիտութիւն կամ ուր մասունք բանի», «Հայոց հին կրօնը», «Համառօտ պատմութիւն փիլիսոփայութեան», «Դասական մատենագրութիւն», «Կրօններու պատմութիւնը», «Բարոյագիտութիւն», եւայլն:

Քերթողական իր վաստակը ամփոփուած կը գտնենք երեք հատորներու մէջ. «Հովուական սրինգ», «Դրուագներ Մանուկ Յիսուսի կեանքէն» եւ «Սրբազան Քնար», որոնցմէ յատկապէս առաջինը՝ հրատարակուած 1909ին, հակառակ լեզուական ճշգրտութեան եւ դասականութեան պարտադրած որոշ կաշկանդումներուն, քերթողի իր արժանիքներուն վկայութիւնը կը մնայ:

Աստուածաշնչական պատկերացումներու եւ պատումներու ծանօթ մարդոց ջերմօրէն մատչելի (նաե՛ւ սիրելի) բանաստեղծն է Դուրեան Արք.՝ որ առաջին ներկայացուցիչներէն մէկն է Գեղապաշտ-Արուեստագէտ սերունդին:

Մ. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

—0—

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

—0—

Իր հրաժարականը տալէ առաջ Լիբանանի վարչապետը պատերազմական վիճակ հռչակեց Լիբանանի մէջ, ինչ որ կը նշանակէ նախ լուսարգելի վերահաստատում, մամուլի գրաքննութիւն, գըլխաւորաբար օտար թղթակիցներու համար: Պէյրութի միջազգային օդակայանն ալ փակուած է:

Ի՞նչպէս կացութիւնը յանկարծ այս եղերական բնոյթը առաւ, երբ նոյն Երկուշաբթի օրը, երկու ժամ արդիւնաւոր խօսակցութիւններէ ետք, լիբանանցի ղեկավարներուն եւ Պաղեստինցիներու միջեւ, կարելի եղած էր ապրելակերպ մը դտնել: Հանդիպումին մասնակցած էին, արաբական Լիկայի եւ Սուրիոյ ներկայացուցիչները: Ամէն ոք գոհ էր որ լուծում մը գտնուած է բայց նոյն ատեն երեւան կ'ելլէր որ կռիւները վերսկսած էին եւ մեծ սաստկութեամբ: Ո՞վ սկսած է: Պարզ է որ Լիբանանցիներու համար Պաղեստինցիներն են, մինչ Պաղեստինցիները կը պնդեն որ լիբանանեան բանակն է որ խախտելով զինադադարը ռմբակոծած է պաղեստինեան կայանները:

Պատերազմական վիճակ յայտարարած ատեն, վարչապետ Հաֆէզ կը շեշտէր.— «Որոշեցինք պատերազմական վիճակ հռչակել որովհետեւ խափանարարական տարրեր կան որոնք վճռած են մնասել երկրին ապահովութեան, վճռած են քանդել, սպաննել եւ խառնակութիւն սերմանել: Այս միջոցը ուղղուած է թշնամիին դէմ: Թշնամին ան է որ կը վըտանգէ երկրին ապահովութիւնը, այդ ձեւով ուղղակի թէ անուղղակի կերպով Իսրայէլացիներու խաղը ընելով»: Երկուշաբթի գիշեր լիբանանեան բանակը զեկոյց մը կը հրապարակէր ուր կ'ըսէր. — «Երկուշաբթի գիշեր, ժամը 10ի ատենները, յանկարծ կրակ բացուեցաւ բանակի ուժերուն վրայ՝ Բիր Հասան: Մեր ուժերը պատասխանեցին: Երեք վիրաւոր ունինք»:

Կռիւները կը շարունակուէին ամբողջ գիշերը Պէյրութի եւ արուարձաններուն մէջ եւ ձայնասփիւռի Եւրոպա Մէկ կայանի Պէյրութի թղթակիցը կը հաղորդէր Երեքշաբթի առաւօտ թէ իր թաքսիին վարորդը մերժած էր Պէյրութի կեդրոնը երթալ վտանգաւոր նկատելով:

Լիբանանի այս դէպքերը կը յիշեցնեն անշուշտ Յորդանանի 1970 Սեպտեմբերը: Հիւսէյն կրցած էր ի վերջոյ տէրը մնալ կացութեան բայց ի գին հազարաւոր զոհերու:

Երեքշաբթի առտու եղբայրասպան կռիւները կը շարունակուէին Պէյրութի մէջ: Օդուժը կը ռմբակոծէր պաղեստինեան կայանները մինչ Պաղեստինցիք կրակ կը բանային լիբանանեան ուժերուն վրայ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

Իսրայէլ իր հիմնադրութեան 25ամեակը զինուորական արտակարգ տողանցքով մը յիշատակեց Երուսաղէմի մէջ: 300.000 հոգի ներկայ գտնուեցան տողանցքին, որու ընթացքին, իսրայէլեան բանակը իր ուժը ցուցադրեց: Յարդ նախորդ տարեդարձներուն Իսրայէլ կը խուսափէր իր ուժը ցուցադրելէ: Այս անգամ, սակայն, հարիւրաւոր օդանաւեր՝ Ֆանթոմ, Միրաժ եւայլն թռիչք կատարեցին, իսկ անդին զրահապատ գունդեր, ծանր հրասայլեր, թնդանօթներ բազմութեանց առջեւէն անցան: Զրահապատ գունդերու մէջ կային ոչ միայն ամերիկեան «Փաթոն»ներ, այլեւ Սինայի մէջ գրաւուած խորհրդային ծանր հրասայլեր:

Իսրայէլացիք ցուցադրած են նաեւ իրենց շինած թեթեւ եւ ծանր զէնքերը: Երուսաղէմի արաբ թաղամասը «լուռ» քաղաքի մը տպաւորութիւնը թողած է, քանի որ Արաբները իբրեւ բողոքի արտայայտութիւն փակած են իրենց խանութները եւ դուրս չեն ելած իրենց տուներէն: Նախապէս Թռուցիկներ ցրուած են՝ ժողովուրդը հրաւիրելով «պոյքոթ»ի:

Ապահովութեան Խորհուրդը, ինչպէս նաեւ Ֆրանսա, Անգլիա եւ քանի մը ուրիշ երկիրներ պահանջած էին Թել Ավիվէն՝ որ զինուորական տողանցք չկատարուի Երուսաղէմի մէջ: Արդէն բազմաթիւ երկիրներու դեսպաններ, ինչպէս Ֆրանսայինը, ներկայ չեն գտնուած տողանցքին:

Միւս կողմէ, Տիկին Կոլտա Մէյր յայտնեց, թէ առաջարկած է Եգիպտոսի նախագահին հանդիպում մը կազմակերպել երկու երկիրներու ղեկավարներու միջեւ, սակայն պատասխան չէ ստացած Սատաթէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԻՏԱԿ ՏՈՒՆԸ բացարձակապէս հերքեց թէ նախագահ Նիքսըն որեւէ ձեւով կրնայ մաս կազմած ըլլալ Ուաթըրկէյթի գայթակղութեան: Ողբացեալ Քենըտիի խորհրդատուն՝ Սալինճըր յայտարարեց սակայն թէ այն երեք տարիներու ընթացքին որ Սպիտակ Տունը կը գտնուէր բան մը չկար որմէ Քենըտի տեղեակ չըլլար, ինչ որ կը նշանակէ թէ Նիքսըն չէր կրնար տեղեակ ըլլալ այս խնդրէն: Միւս կողմէ Ուաշինկթըն Փոսթ թերթը Փուլիցեր մրցանակին արժանացաւ: Այս մրցանակը սահմանուած է մամուլին եւ այս ձեւով կը վարձատրուի ամերիկեան թերթը, որ հրապարակած էր այս գայթակղութիւնը:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ վեցէն եօթը հազար ցուցարարներ, աջակողմեան տարրեր, հակակառավարական ցոյց մը կատարեցին՝ պահանջելով Ներքին Նախարարին պաշտօնազրկումը: Ցոյցը տեղի ունեցաւ սպաննուած երիտասարդ ոստիկանի մը յուղարկաւորութեան առթիւ: Ոստիկանը սպաննուած էր Մայիս 1ին, երբ ձախակողմեան տարրեր ցոյց կատարած էին եւ ոստիկանութիւնը Ներքին նախարարէն հրաման ստացած էր չկրակել:

ԱԹԷՆՔԻ կեդրոնը երկու ռումբեր պայթեցան՝ նիւթական վնաս հասցնելով միայն: Աթէնքի եւ Փիրէայի մէջ տասը օր առաջ չորս ռումբեր պայթած էին: Ոստիկանութիւնը միշտ կը փնտռէ պատասխանատուները: Ահաբեկչական արարքներուն տէր կը կենայ «Համաժողովրդական յոյն երիտասարդութիւն» անունով գաղտնի կազմակերպութիւն մը:

ԼՈՆՏՈՆ ժամանեց Սպանիոյ Արտաքին նախարարը: Լոփէզի կ'ընկերանայ բանակի սպայակոյտի պետը՝ Զօր. Տիէզ Ալեկրիա: Խօսակցութեան նիւթ պիտի դառնայ հաւանաբար Ճիպրալթարի հարցը, ինչպէս նաեւ անգլիական զէնքերու գնումի խնդիրը Սպանիոյ կողմէ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ յատուկ դատարանի որոշումով Զօր. Գրիգորենկօ «ցկեանս» արգելափակուած պիտի մնայ հոգեբուժարանի մէջ: Զօրավարը արգելափակուած է «իբրեւ յիմար» 1969էն ի վեր, երբ բողոքեց Չեխոսլովաքիոյ գրաւումին դէմ, ինչպէս նաեւ Խրիմի Թաթարներու դատը պաշտպանեց: Խրիմի Թաթարները զանգուածօրէն կեդրոնական Ասիա աքսորուած են Սթալինի հրամանով եւ ցայսօր իրաւունք չեն ստացած իրենց ծննդավայրը վերադառնալու:

ՄԱՆԻԼԱՅԷՆ կը հաղորդեն, թէ Մ. Նահանգները զէնք եւ ռազմաթերք կը հայթայթեն Փիլիփփեան կղզիներու ուժերուն, որոնք կը կռուին մահմետական ըմբոստներու դէմ:

ԱԻՍՏՐԻՈՅ նախագահը Փոն ժամանեց, հինգ օրուան պաշտօնական այցելութեան համար:

ՔՈՆԱՔՐԻԻ ձայնասփիւռի համաձայն, «Փրանսական գաղթատիրութիւնը եւ փորթուկալեան ֆաշականութիւնը» իրարու հետ կը գործակցին դաւ նիւթելու համար Կինէի դէմ: Ըստ Քոնաքրիի, վարձկան զինուորներու խմբակ մը կը ծրագրէ յարձակիլ Կինէի վրայ եւ տապալել Նախագահ Սեքու Թուրէի վարչակարգը:

ՇՈՒԷՏԻ Հաղորդակցութեան Նախարարը հաղորդեց լրագրողներու, թէ Շուէտ եւ Դանիա մտադրած են ծրագրել փապուղիի մը շինութիւնը, երկու երկիրներու միջեւ, ծովի տակէն: Շուէտ եւ Դանիա չորս քիլոմեթր լայնք ունեցող ծովի շերտով մը բաժնուած են իրարմէ, Հելսինկպուրկ եւ Էլսինոր շրջանին մէջ:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Մեր թղթակիցներէն եւ պաշտօնակիցներէն կը խնդրուի նկատի առնել «Յառաջ»ի նոր հասցէն՝

83, Rue D'Hauteville
75010 PARIS

En tant qu'homme, en tant qu'ami, en tant que prêtre

———0———

ԽՄԲ. — Ստորեւ կը հրատարակենք այն քարոզը, զոր Հ. Ժան–Փիէռ Մանժէս արտասանեց Կիրակի օր, Նոտր–Տամի Մայրտաճարին մէջ, ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն:

Frères Arméniens,

Bien qu'étranger, c'est moi qui aujourd'hui, ai reçu mission de vous adresser la parole. Je vous parlerai d'abord en tant qu'homme, et en tant qu'ami.

En ami, car si ce n'est que récemment que j'ai eu l'occasion de rencontrer et de connaître des Arméniens dans la banlieue nord de Paris où je suis prêtre ,ils ont su conquérir ma sympathie et pour certain même, mon amitié. Je dois dire que cette rencontre a été une découverte pour moi, qui ignorais tout de votre peuple. Car si je suis mortifié en tant que Français d'avoir appris que mon pays n'a pas fait mieux que les autres grandes puissances en oubliant les promesses faites à Sèvres au peuple arménien, je dois reconnaître en plus, qu'issu d'une province où il ne se trouve pas d'Arméniens, ce n'est malheureusement pas l'histoire, telle qu'elle me fut enseignée à l'école française qui m'a documenté, puisque, à l'époque au moins, elle restait muette à ce sujet. Ce ne sont donc que ces rencontres récentes qui ont déclenché mon intérêt et m'ont ouvert à l'histoire si courageuse bien que parfois si tragique du peuple arménien.

Et donc en homme, en Français et en ami, je voudrais que beaucoup de mes concitoyens découvrent eux aussi la question arménienne, pas tant par des livres, que parce qu'ils seront entrés en relation d'amitié avec un membre de ce peuple arménien, petit par le nombre, mais grand par son courage et ses qualités.

Ce soir, nous nous retrouvons, Arméniens et Français amis, pour exprimer par notre démarche, notre volonté de fidélité vis à vis de tous ceux, père, frère, parent de beaucoup d'entre vous, qui ont été victimes de la haine, de l'intolérance, et de l'esprit d'homicide lors des massacres arméniens, particulièrement ceux qui, à partir d'Avril 1915 furent méthodiquement organisés et préparés par des dirigeants de la Turquie de l'époque, à qui on ferait trop d'honneur en rappelant leur nom aujourd'hui dans ce sanctuaire.

J'aime cette fidélité que vous exprimez par cette démarche, et je m'en sens solidaire, ayant moi-même perdu mon père, mort dans un camp de concentration, victime de la barbarie nazie. Et au delà du souvenir d'êtres chers disparus si tragiquement dans les massacres, je crois sentir aussi de votre part.

— une fidélité à un peuple, dont vous vous sentez solidaires malgré sa dispersion actuelle à travers le monde.

— une fidélité à une exigence de justice, dont tout homme de bonne foi reconnaîtra, une fois bien informé, qu'elle ne vous a pas encore été rendue.

Cette fidélité, cette ténacité avec lesquelles le peuple arménien veut célébrer ses morts, ne sont pas dues à je ne sais quel regard morbide ou malsain qui s'attarderait complaisamment sur une horreur passée. Ce n'est pu'après être passé par certaines choses qu'on a droit à la parole. qu'on peut parler. Si le peuple arménien avec ses amis continue de commémorer son deuil, c'est parce qu'après son épreuve, il a droit à la parole. Mieux, il *doit* parler. Parler non pas par haine, mais dans un esprit de service de la communauté humaine, pour qu'une telle chose ne soit plus possible à l'avenir. Il doit parler pour qu'un épisode de l'histoire humaine tel que celui qu'ont dû endurer à leurs dépens un million et demi d'Arméniens pose toujours actuellement question, une question qu'on ne puisse écarter, balayer, oublier, et ceci d'autant plus qu'aujourd'hui encore justice n'est pas faite :

— question posée à la concience de tout homme avide de paix et de justice.

— question posée à la conscience des grandes puissances aujourd'hui responsables du déroulement de l'histoire humaine.

— question posée à la conscience des grandes instances internationales.

Si les Arméniens d'aujourd'hui oubliaient, si nous oublions avec eux, non seulement se réaliserait à retardement l'intention génocide de ceux qui voulurent régler la question arménienne en supprimant le problème plutôt que de lui apporter une solution, mais encore grand serait le danger que de pareils événéments recommencent, puisqu'on en aurait oublié les précédents.

×

Au delà des promesses qui furent faites au peuple arménien, et qui souvent sont devenues lettre morte pour ceux qui les ont proférées, je souhaite de tout cœur qu'un jour, elle vous soit rendue, cette justice dont vous témoignez de l'exigence avec ténacité et fidélité par votre présence ce soir. C'est dire si, comme homme, le côté politique de la question arménienne ne me laisse pas indifférent. Cependant, ce soir, ce n'est pas en homme politique que je vous parle, parce que je n'en suis pas un. Je suis prêtre et c'est comme prêtre, comme frère en Jésus Christ que je peux vous manifester ma fraternité et ma solidarité. C'est seulement ainsi, comme prêtre, que je peux vous dire comme Pierre et Jean, mes saints patrons dirent à l'homme qu'ils rencontrèrent à la Porte du Temple de Jerusalem « de l'or ou de l'argent, je n'en ai pas ; mais ce que j'ai, je vous le donne ! ». Même si elles me tiennent à cœur, des solutions enfin justes à la question arménienne, je n'en ai pas. Mais ce que j'ai, je vous le donne. C'est en effet comme prêtre que je m'adresse à vous :

Après un si long anonymat, des commémoraisons des massacres arméniens ont enfin lieu — telle dernièrement l'érection de ce monument à Marseille — et c'est bon que les Arméniens et leurs amis français montrent ensemble avec courage ce à quoi ils se veulent fidèles même si on fait pression pour tenter de les en empêcher. Mais pour tous ceux d'entre nous qui sommes croyants, nous sommes ici rassemblés pour encore plus que pour l'érection d'un monument ou la célébration d'un souvenir de passé. Nous, croyants arméniens et français, lions cette commémoration à une messe. Si, à la messe, les chrétiens veulent simplement se souvenir de l'amour qui, un jour dans le passé, a poussé à donner sa vie pour eux, la messe ne serait alors que le constat d'échec d'une belle grandeur d'âme qui, comme tout le reste, bon ou mauvais, est venue en définitive s'écraser sans rémission sur la mort.

Mais non ! c'est Jésus vivant, leur contemporain, leur compagnon de chemin que viennent célébrer les chrétiens au cours de la messe. Et nous aujourd'hui dans cette église, puisque nous associons notre commémoration à une messe, à la célébration de l'amour fidèle du Christ vivant au milieu de nous, c'est, pour tous ceux d'entre nous qui sont croyants, non pas seulement un souvenir du passé, mais une fidélité au Christ vivant à qui nous en appelons aujourd'hui.

On constate comment, de manière étonnante, les Arméniens se veulent fidèles à la foi de leurs pères. Or le Dieu de vos pères arméniens, le Dieu de nos pères, comme le dit Jésus, n'est pas le Dieu des morts, mais celui des vivants. Notre démarche de ce soir ne veut rien dire si, rappelant à Dieu les promesses qu'Il fit à nos pères, nous nous en détournions aujourd'hui ou si vous ne les gardiez plus que par simple tradition nationale. Elle ne prendra tout son sens que si, rappelant à Dieu ses promesses, nous nous inscrivons nous mêmes dans cette même fidélité, et que nous lui ouvrons nos vies pour qu'en le suivant et en cherchant sa volonté les promesses que nous lui rappelons aujourd'hui pour nos pères puissent s'appliquer à nous aussi.

Car attention ! croyants ou incroyants, comprenons bien cet appel des béatitudes que nous venons d'entendre. Ne tombons pas dans le travers de ceux qui les dénatureront au point d'en faire une fade mièvrerie spirituelle,, refuge des âmes meurtries, camouflage d'une résignation bêtifiante ou d'une lâche faiblesse. Ce sont les béatitudes de la force que le Christ propose à notre fidélité. De la force. il en a fallu à tous les Arméniens à qui il suffisait de renier leur foi et de passer à l'Islam pour épargner leur vie. De la force, le récit de leurs passions en est rempli. Eux surent relire dans cet appel et ces promesses du Christ ce qu'avant eux St. VARTAN Mamigonian avait su y lire. Car si la vie humaine ne devenait plus que simple recherche de son propre intérêt matériel immédiat, que signifierait encore l'héritage de tous ceux qu'avant nous on s'est plu à appeler « peuple martyr », c'est-à-dire peuple témoin ?

C'est pour que tous, Arméniens et amis français, nous soyons plus intégralement fidèles à cet héritage que nous devons tous aujourd'hui nous remettre loyalement face à cet appel.

Amen.

JEAN-PIERRE MANGÈS

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ՏՊԱՐԱՆԸ

———0———

Հայ տպագիր գիրքի եւ տպագրութեան մասին բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ կատարուած են ցայսօր: Ճշդուած է յատկապէս, որ Կիւթէնպէրկի գիւտէն (1445) հազիւ եօթանասուն տարի ետք, Հայերէն գիրք է տպուած՝ «Պարզատումար» 1512ին, «Պատարագատետր» 1513ին, «Ուրբաթագիրք», «Աղթարք», «Տաղարան» եւ ուրիշներ յաջորդաբար:

Տպագրական առաջին կեդրոնը եղած է Վենետիկ, երկրորդը՝ Պոլիս, ապա կարգով Հռոմ, Լվով, Միլանօ, Փարիզ եւ այլուր: Նոր Ջուղայի Ս. Ամենափրկիչ վանքի տպարանը՝ հիմնուած Խաչատուր Վրդ. Կեսարացիի ջանքերով 1636–1637ին, Թուականի կարգով եօթներորդ տեղը կը գրաւէ: Ծշդենք, թէ մինչեւ վերջերս իբրեւ հիմնադրութեան տարի կը նկատուէր 1640–1641ը, որովհետեւ Նոր Ջուղայի առաջին գիրքը կը համարուէր «Հարանց վարք»ը: Վերջերս, սակայն, յայտնաբերուած է 1638ին լոյս տեսած «Սաղմոս» մը:

Բանասէր Լ. Մինասեան՝ տարիներու տքնաջան պրպտումներու եւ հետազօտութիւններու վրայ հիմնուած, լուրջ աշխատութիւն մը լոյս ընծայած է «Նոր

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Երզնկայի առաջնորդ նշանակուած Սահակ Վրդ. Օտապաշեան ճամբորդութեան ընթացքին սպաննուած էր կառավարութեան հրահանգով. լուրեր շրջան կ'ընէին նաեւ գաւառի Հայութեան տեղահանութեան մասին:

Կառավարութիւնը պատերազմական շրջանի գրաքննութիւն հաստատած էր, որ հետզհետէ խստացաւ եւ տարածուեցաւ նաեւ մարդոց տեղափոխութիւններու վրայ. Թղթակցութիւն եւ հաղորդակցութիւն կտրուեցան Պոլսոյ եւ շրջաններուն միջեւ. այսուհանդերձ, ըստ տոյգ աղբիւրէ իմացած ըլլալով Հայոց տեղահանութեան մասին, Կիլիկիոյ Սահակ Բ. կաթողիկոսը կրցած էր 1915 Մարտի կէսերուն լուրը Պատրիարքարան հասցնել:

Կառավարութիւնը կը խուսափէր իրեն ուղղուած հարցումներուն լուսաբանութիւն տալէ, կասկածները փարատելէ, իսկ Գերմանիոյ դեսպանը՝ Վանկէնհայմ, որ 1915ի Նոր տարուան շնորհաւորութեան գացող Հայոց պատրիարքական փոխանորդը վստահեցուցած էր թէ «որչափ ատեն որ Գերմանիա Թուրքիոյ դաշնակից է, ոչ մէկ քրիստոնեայ պէտք չէ վախնալու իրաւունք ունենայ: Ապահով եղէք բոլորովին, ոչ մէկ Հայու քիթը պիտի արիւնի, ոչ հոս եւ ոչ գաւառներու մէջ», այժմ կ'օրօրցնէր Հայերը գաւառներու մէջ հակառուս քարոզչութեան համար խառն յանձնախումբեր կազմելու ծրագիրներով, երբ միւս կողմէ շատ լաւ գիտէր որ կարգ մը գաւառներու մէջ կոտորածն ու տեղահանութիւնը սկսած էին արդէն: Երբ այս վերջին դէպքերը տեղի կ'ունենան, երբ քսան Հնչակեաններ կախաղան կը հանուէին Պոլսոյ մէջ, երբ Հայերու տուները զէնք փնտռելու պատրուակով խուզարկութեան կ'ենթարկուէին, երբ կառավարութեան հայ պաշտօնեաները, ոստիկանները գործէ կ'արձակուէին, երբ հայ զինուորները, հակառակ Պատերազմական նախարար Էնվէր փաշայի իսկ նպաստաւոր վկայութեան (*), զաւաճանութեամբ կ'ամբաստանուէին եւ զինաթափ կ'ըլլային, երբ հայկական նահանգներէն աւելի ծանրակշիռ դէպքերու լուրերը կը հասնէին, եւ երբ վերջապէս, պատրիարքը, Ազգ. իշխանութիւնները եւ պետական հայ երեսփոխանները ասոնց մասին բացատրութիւններ կը պահանջէին Թուրք կառավարութենէն, մեծ Եպարքոս Սայիտ Հալիմ փաշա, Պատերազմական նախարար Էնվէր փաշա, Ներքին Գործոց նախարար Թալէաթ պէյ չնական անտարբերութեամբ մը կ'ուրանային վերոյիշեալ բոլոր եղելութիւնները:

×

Ասկէ ետք, Հայերու կոտորածն ու տեղահանութիւնը, իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, գործադրուեցաւ այնպէս՝ ինչպէս իր Յուշերուն մէջ կը պատմէ Իթթիհատի մէ Թէրաքքը կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի անդամ Մեվլանզադէ Րիֆաթ, որ մասնակցած էր 1915ի սկիզբները գումարուած ժողովին, ուր նախապէս արդէն կայացուած Հայերը բնաջնջելու որոշման գործադրութիւնը կը մշակուի. այս գործը կը յանձնուի գործադիր յանձնախումբի, որ բաղկացած էր Տոքթ. Նազըմէ, Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիրէ եւ Կրթական նախարար Շիւքրիէ: Անհրաժեշտ է մէջբերել գործադիր յանձնախումբի մշակած ծրագրի հիմնական մասը, որուն գլխաւոր հեղինակը եղած է Պէհաէտտին Շաքիր.—

(7 Տար.)

(*) 1915ի Փետրուարին, Էնվեր փաշա կովկասեան ճակատի վրայ կատարած իր ձախող արշաւանքէն վերադարձաւ Պոլիս. Զաւէն պատրիարքին, որ բարի գալուստ մաղթելու էր գացած իրեն, կը յայտնէ թէ հայ զինուորները օրինակելի արիութեամբ ու հաւատարմութեամբ կը կռուէին, եւ թէ Յովհաննէս չաւուշ անունով Հայու մը եւ անոր ընկերներուն կը պարտին իրենց փրկութիւնը, թէ ինք եւ թէ իր սպայակոյտի անդամները: Պատրիարքին կ'արտօնէ նաեւ թերթերուն մէջ հրատարակութեան տալ Գոնիայի առաջնորդին գրած իր նամակը, որուն մէջ ի միջի այլոց ըսուած է «... Օսմանեան բանակի հայ զինուորները կռուի ճակատին վրայ խղճմտաբար կը կատարեն իրենց պարտականութիւնները, բան մը որուն մասին կրնամ վկայել՝ անձամբ տեսած ըլլալուս համար: Կը խնդրեմ ձեզմէ որ հայ ազգին, որուն զոհաբերութիւնը Կայսերական կառավարութեան հանդէպ ծանօթ է, ներկայացնէք իմ գոհունակութեանս եւ երախտագիտութեանս զգացումները»:

Ջուղայի տպարանն ու իր տպագրած գիրքերը» խորագրով:

Հեղինակը նախ նկատել կու տայ, թէ Նոր Ջուղայի Ս. Ամենափրկիչ վանքի տպարանը կը հանդիսանայ ոչ միայն Պարսկաստանի, այլեւ բովանդակ Մերձաւոր Արեւելքի առաջին տպարանը, «որի պատճառով էլ իր իւրայատուկ տեղն ունի թէ այս շրջանի զարգացման ու վերելքի եւ թէ հայկական այս ուղղութեամբ տարուող ճիգերի ու աշխատանքների մէջ»:

Բանասէրին առաջադրութիւնը յստակ է՝ նախ ներկայացնել տպարանին հիմնադիրն ու հիմնադրութեան պարագաները, իրենց մանրամասնութեամբ, ապա պատկերացնել անոր զարգացման յաջորդական փուլերը եւ թուել տպագրուած գիրքերը: Ասոնց առնթեր, իբրեւ յաւելուած, համառօտ տեղեկութիւններ տալ Սպահանի այլ տպարաններուն մասին:

Նոր Ջուղայի տպարանի հիմնադիրը կը նկատուի Խաչատուր Վրդ. Կեսարացի, որ 1620ին շրջանի թեմին առաջնորդ կը կարգուի Մովսէս կաթողիկոսի կոնդակով: 1630ին իբրեւ նուիրակ կ՛այցելէ Յունաստան եւ Լեհաստան: Եւրոպայի մէջ ծանօթանալով տպագրութեան գործին, վերադարձին կը լծուի տպարան մը հիմնելու աշխատանքին: Ամբողջ միաբանութիւնն է, որ զօրավիգ կը կենայ առաջնորդին՝ պատրաստելով մամուլ, թուղթ, մելան եւ տառեր:

Խաչատուր Վրդ. Կեսարացիի օրով չորս գիրք կը տպագրուի. առաջինը 1638ին «Սաղմոս ի Դաւիթ», երկրորդը 1641ին՝ «Հարանց վարք», երրորդը նոյնպէս նոյն տարին՝ «Խորհրդատետր» եւ, վերջապէս, չորրորդը 1642ին՝ «Ժամագիրք Ատենի» խորագրով»:

Բանասէրը համառօտ գիծերով ներկայացնելէ ետք Կեսարացիի կեանքն ու գործունէութիւնը, մանրամասն կը նկարագրէ հրատարակուած գիրքերուն ծաւալը, տառերու ձեւը եւ, առհասարակ, անոնց բովանդակութիւնը:

Նոր Ջուղայի տպարանին երկրորդ երախտաւորեալը եղած է Յովհաննէս Վրդ. Քթրչենց, որ Լիվոռնոյի մէջ 1644ին լոյս ընծայելէ ետք «Գիրք եւ Սաղմոսք Դաւթի որ եւ Սաղմոսարան կոչի» գրքոյկը, երեք առանձին գիրքեր ալ կը տպագրէ Նոր Ջուղայի մէջ: Ասոնք են «Գիրք տումարաց որ եւ Պարզատումար կոչի» (1647), «Աստուածաշունչ» եւ «Պօղոսի թուղթ», հաւանաբար 1650ին:

Տպարանը մինչեւ 1687 թուականը փակ կը մնայ, որմէ ետք երեք գիրք կը տպագրուին յաջորդող երկու տարիներու ընթացքին: Այնուհետեւ 184 տարի կրկին կը դադրի տպարանի գործունէութիւնը, մինչեւ որ 1872ին կը սկսի տպարանի պատմութեան երրորդ փուլը:

Հեղինակը մէկ առ մէկ կը թուէ բոլոր փուլերն ու տպագրուած գիրքերը: Ցատկապէս շահեկան են տրուած մանրամասնութիւնները տպագրական աշխատանքներու եւ բովանդակութեանց մասին: Առանձին հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն Ս. Ամենափրկիչ վանքի տպարանէն լոյս տեսած գիրքերու ընդհանուր ցանկը, ինչպէս նաեւ հրատարակուած պարբերականներու թուարկումը:

Լ. Գ. Մինասեանի «Նոր Ջուղայի տպարանն ու իր տպագրած գրքեր» հատորը, 175 էջ, վերոյիշեալ տպարանի վերջին հրատարակութիւններէն է, որ ընդհանուր յայտարարի կը բերէ այդ գրքի օճախէն 1636էն ցայսօր լոյս տեսած հատորները, օրացոյցները, պարբերականները եւայլն:

Բանասիրական լուրջ աշխատանք մըն է կատարած Լ. Գ. Մինասեան:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Հայ արհեստի կեանքէն

—0—

Մարտ 4ի հանդէսէն յետոյ Հայ Արիներու Փարիզի շրջանը սկսաւ իր գարնանային յայտագիրը:

Արշաւներէն զատ սկսան շաբաթավերջի բանակումները: Ապրիլ ամսուան ընթացքին Փարիզի շրջանի սկաուտները ունեցան երկու բանակումներ. մին Զատկուան առթիւ, Պիէռվիլ եւ Մորսէրֆ: Արենոյշներն ալ չորս օր բանակեցին Մորսէրֆ. մասնակցողներու թիւը շատ էր: Յառաջիկայ Յուլիսի սկիզբը տեղի պիտի ունենայ նաեւ գայլիկներու, սկաուտներու եւ արենոյշներու ամառուան բանակումը Սարթի շրջանը, կը յուսանք մեծ թիւով ըլլան մասնակցողները:

Այս տարուան միջազգային սկաուտական յայտագիրն ալ շատ կարեւոր է: Մայիս 23ին, Գերմանիոյ Շթութկարտ քաղաքին մէջ տեղի կ՛ունենայ գայլիկներու խմբապետներու եւ խմբապետուհիներու միջազգային համաժողովը: Եւրոպայի շրջանէն պիտի մասնակցին աւելի քան 300 պատասխանատու վարիչներ: Հայ Արիներու կողմէ ալ պիտի մասնակցին երկու խմբապետուհիներ:

Իսկ Յուլիս ամսուն, Հայրապիի մէջ (Քենիա, արեւելեան Ափրիկէ) համաշխարհային սկաուտական համաժողովն է որ տեղի կ՛ունենայ ամէն երկու տարին: Պիտի մասնակցին 105 երկիրներու ներկայացուցիչները, ամէն ազգ 6–8 պատուիրակ կը նշանակէ:

Համաժողովին ընթացքին տեղի պիտի ունենայ նաեւ մեծ ցուցադրութիւն մը:

Ամէն ազգ պիտի պատրաստէ մշակութային, մանկավարժական եւ սկաուտական ցուցադրութիւն մը: Հայ Արիներն ալ կը պատրաստեն հայկական պատուիրակութիւն մը ամբողջ թիւով որ այս անգամ ալ պիտի ներկայացնէ հայ սկաուտութիւնը:

Նոյնպէս լաւ առիթ մը պիտի ըլլայ որ Քէնիայի հայ գաղութին անդամներն ալ հանդիպելով հայ Արիներուն, խանդավառուին եւ հպարտ ըլլան որ Հայերն ալ կը մասնակցին այս համաշխարհային հաւաքոյթին: Հայկական մասնակցութիւնը շատ կարեւոր է մեզի համար, եւ հակառակ շատ մը նիւթական եւ ուրիշ դժուարութեանց, հայկական մասնակցութիւնը պէտք է ըլլայ լայն եւ փայլուն:

Հայ Արիներու Միութիւնը միշտ կը ջանայ իր աշխատանքով ճարել իր նիւթական ծախքերը, բանակումի կազմակերպութեան, բանակումի գոյքեր, վրաններ, եւայլն, եւ մանաւանդ միջազգային հաւաքոյթներու եւ ճէմպորիներու մասնակցութիւն:

Որքա՜ն փափաքելի պիտի ըլլայ, որ քաջալերելու եւ օգնելու համար հայկական այս նուիրեալ Միութեան, բարեսիրտ եւ առատաձեռն հայրենակիցներ, նիւթապէս օգնէին նաեւ Հայ Արիներու Միութեան:

Օգնած պիտի ըլլան այս ձեւով հայ նոր սերունդին հայկական ոգիին պահպանման եւ յառաջդիմութեան:

ՀԱՅ ԱՐԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Գատըգիւղի Արամեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Ապրիլ 8ին, Պետրոս Դուրեանի մահուան հարիւրամեակին առթիւ, յուշահանդէս մը տեղի ունեցած է: Բացման խօսքը արտասանած է Տիկին Աստղիկ Քէհեաեան: Բանախօսած է Վենետիկի Մխիթարեան միաբաններէն Լեւոն Վրդ. Զէքեան, որ լուրջ ուսումնասիրութեամբ մը ներկայացուցած է Դուրեանի ստեղծագործութիւնը:

ՈՒՈՐՔԻԿԸՆԻ (Մ. Նահանգներ) քաղաքապետ ընտրուած է Պարոյր Սապոնճեան: Հինգերորդ անդամն է, որ քաղաքապետ ընտրուած է, ինչ որ կը նկատուի բացառիկ երեւոյթ մը քաղաքի պատմութեան մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Ապրիլ 17ին նուագահանդէս մը տուած է դաշնակահար Ռաֆֆի Պետրոսեան: Նուագահանդէսը կազմակերպած է Սահակեան Սանուց Միութիւնը: Ռաֆֆի Պետրոսեան նախապէս, Ապրիլ 11ին, «Թեհրան Ֆիլհարմոնիք»ի հովանաւորութեամբ նուագահանդէս մը տուած է Թեհրանի մէջ:

ՀԱԼԷՊԻ «Կարդինալ Աղաճանեան» նորակերտ թատերասրահին մէջ մեծ շուքով կատարուած է Հ. Վահան Յովհաննէսեանի քահանայական եւ գրական գործունէութեան 50ամեայ յոբելեանը՝ նախագահութեամբ երեք համայնքներու հոգեւոր պետերու: Ներկայ գտնուած են պաշտօնական անձեր՝ բոլոր հաստատութիւններէ, Հալէպի Ազգային քաղաքական եւ գաւառական ժողովի անդամները, «Համազգային»ի մարմինը, բարեսիրական հաստատութիւններու ներկայացուցիչներ, դպրոցներու տնօրէններ, ուսուցչական միութիւններ եւայլն: Յոբելենական հանդիսութեան բացումը կատարած է Տաթեւ Ծ. Վրդ. Սարգիսեան: Բանախօսած է Թորոս Թորանեան, իսկ փակման խօսքը արտասանած է Հալէպի Հայ Կաթ. առաջնորդ՝ Գերպ. Գէորգ Արք. Լայիքեան: Յոբելենական նման հանդիսութիւն մըն ալ տեղի ունեցած էր նախապէս՝ Պէյրութ:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Ապրիլ 21ին «Յուսաբեր» Մշակ. Ընկերակցութեան «Սարդարապատ» պարախումբը շատ յաջող փառատօն մը կազմակերպած է: Մամուլը՝ հայ եւ արաբ մեծ գովեստով արտայայտուած է հայկական պարարուեստին մասին: Պարախումբի ղեկավարն է Շաքէ Յովակիմեան:

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ կաթողիկոսարանի բակին մէջ 25.000 Հայեր «հսկում» մը կատարած են Ապրիլ 23էն Ապրիլ 24 լուսնալիք գիշերը: Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» աշակերտական միութեան նախաձեռնութեամբ երեք հազարէ աւելի երիտասարդներ ջահերով տողանցք կատարած են մինչեւ Անթիլիասի Ապրիլ 24ի նահատակներու աճիւններ պարունակող Յուշարձան – մատուռը: Կաթողիկոսարանի մուտքին, երիտասարդական ջահերթը դիմաւորուած է խուռներամ բազմութեամբ մը և Մայր տաճարի զանգակներու ղօղանջով: Եկեղեց. կարճ արարողութենէ մը ետք յաջորդաբար խօսք առած են Խորէն Ա., Աւ. Իսրէնճեան, Կարօ Սասունի, Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան, Մէթր Խաչիկ Պապիկեան, Մուշեղ Իշխան, Մէթր Մուսա Փրենս, Փրոֆեսէօր Շաւարշ Թորիկեան եւ Յակոբ Պալեան:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 3)

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Երեւանի մէջ «Արարատ» մրցում մը ունեցած է «Դնեպր» խումբին հետ, որ ներկայ տարեշրջանին առաջին դիրքի վրայ կը գտնուի, Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի ախոյենական մրցաշարքին մէջ:

Մրցումի 65րդ վայրկեանին Արկադի Անդրէասեան գլխու գեղեցիկ հարուածով մը կոլ մը արձանագրած է: Այս ձեւով «Արարատ» պարտութեան մատնած է Ուկրանիացիներու խումբը:

«Արարատ» վեց կէտով այժմ չորրորդ դիրքի վրայ կը գտնուի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (174)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

Օվիտ Քէ Պուրպոնէն հեռանալով՝ Սէնթ-Օնորէ փողոցը գնաց, ուր պէտք չունեցաւ փնտռելու Տիկին Օկիւսթինի դերձակատունը: Մեծ դերձակուհիին անունը խոշոր ու ոսկեզօծ տառերով կը տարածուէր առաջին յարկի պատշգամին երկայնքը:

Ինքնակոչ բեռնակիրը աշխատանոց ելաւ ու զանգակը հնչեցուց: Մաքուր սպասազգեստներով ծառայ մը բացաւ դուռը ու զայն յարաբերութեան մէջ դըրաւ փորձի սրահի մէկ օրիորդին հետ, որ շատ աղուոր աղջիկ մըն էր, վերջին նորաձեւութեամբ հագուած. մանըքէնի դեր կը կատարէր ան, դերձակուհիին ստեղծագործած արդուզարդերը ցուցադրելու համար: Օվիտ յարմար դատեց որ քիչ մը տեղական գոյն տայ իր լեզուին, Օվերնիացիի մը շեշտը գործածելով.

— Մատմըժէլ Լիւսի հո՞ս է:

— Ո՞վ է այդ մատմըժէլ Լիւսին, հարցուց փորձի օրիորդը:

— Ձեր տան մէկ գործաւորուհին:

— Հա՛, Լիւսին...: Հոս չաշխատիր: Տուն կը տանի գործը:

— Քէ Պուրպո՞ն:

— Այո: Նամա՞կ մը պիտի յանձնէք:

— Ոչ, պարոնի մը կողմէ յանձնարարութիւն մը ունիմ:

— Լաւ: Մտքէս կ՛անցնէր: Ա՛հ, պարոննե՞ր կը ճանչնայ այդ կեղծաւոր աղջիկը: Թող անոր տունը երթայ այդ պարոնը: Լիւսի յաւակնոտ աղջիկ մըն է, որ տունը կ՛աշխատի, ու հոս կ՛երեւայ, աւարտած գործը բերելու կամ պիտոյք առնելու համար:

— Շնորհակալ եմ, մատմըժէլ:

Օվիտ մեկնեցաւ: Իսկ օրիորդը փորձի սալոնը վերադարձաւ, չափազանց նեղացած այդ անմիտ աղջկան լաւ բախտին համար, ինչպէս կ՛ըսէր ինք:

Ու Օվիտ վար իջած պահուն կը խորհէր:

— Այս աղջիկը նախանձոտ է ու կ՛ատէ իր ընկերուհին: Թերեւս պիտի կրնամ չահագործել այդ բանը ի նպաստ մեր գործին: Իմ նշանաբանս է ոչ մէկ բան զանց ընել:

Օվիտ մայթին վրայ կեցաւ ու մտովի ըսաւ.

— Լիւսի հոս կու գայ, աշխատած գործը բերելու համար: Ուրեմն ցերեկ ատեն կու գայ, իսկ ցերեկ ատեն ալ կարելի չէ բան մը ընել: Պէտք է որ նոր ու մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալէ յետոյ գործեմ: Ո՞վ պիտի տայ: Վերի Օրիորդը: Քիչ մը առաջ կ՛ըսէի թէ պէտք չէ բան մը զանց ընել: Այս աղջկան շնորհիւ միջոցը պիտի գտնեմ նպատակիս հասնիլ:

Փոխանակ հեռանալու, Օվիտ ուզեց խսկոյն ի գործ դնել մտքէն անցածը: Ուստի Տիկին Օկիւսթինի շէնքը մտաւ ու դռնապանին հարցուց: Էրիկը դուրս ելած էր ու կինը կաթով կը զբաղէր:

— Տիկին, ներեցէք, փոքր տեղեկութիւն մը պիտի հարցնեմ:

— Ի՞նչ տեղեկութիւն:

— Կրնա՞ք ինծի ըսել թէ Տիկին Օկիւսթինի գործաւորուհիները ո՞ր ժամուն կ՛ելլեն աշխատանոցէն:

Դռնապանուհին ժպտեցաւ իբր կին մը որ փարիզեան կեանքի գաղտնիքները գիտէ ու խօսքերուն իմաստը կը հասկնայ:

— Ձեզի՞ համար է որ կը հարցնէք, ըսաւ դռնապանուհին:

Օվիտ սկսաւ ծիծաղիլ:

— Իսկոյն հասկցաք, պատասխանեց Օվիտ ու խօսած պահուն ոսկի մը սահեցուց անոր ձեռքին մէջ: Ոչ, ինծի համար չէ: Յանձնարարութիւն մըն է որ կը կատարեմ:

Դռնապանուհին աչք մը նետեց դրամին վրայ ու իր ժպիտը բարեացակամ դարձաւ:

— Այո, պատրաստ եմ տեղեկութիւններ տալու, ըսաւ դռնապանուհին: Տիկին Օկիւսթինի քով քանի մը տեսակ աշխատաւորուհիներ կան. կարուհիները, վաճառատան օրիորդները, փորձի աղջիկները:

— Վերջիններուն մասին է իմ խօսքս:

— Անոնք ժամը ութին դուրս կ՛ելլեն: Երեք աղջիկներ են. Օր. Իրմա, Օր. Ռէն եւ Օր. Ամանտա. այս վերջինը բաւական սիրուն եւ պչրոտ թխադեղ մըն է... Երեքին մէջէն ամէնէն պզտիկն է:

— Այտին վրայ, աջակողմը նշան մը ունեցո՞ղն է:

— Այո:

— Ցերեկը չե՞ն բացակայիր երբեմն:

— Մէկ ժամ հանգիստ ունին ճաշի համար, ու ժամը տասնըմէկէն սկսեալ, մէկը միւսին ետեւէն կ՛երթայ քովի փոքր ճաշարանը:

— Շնորհակալ եմ, սիրելի տիկին:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար.)

Տիկին Մարկրիթ Ուզունեան, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Թորոսեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հարսին եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Ասթրա Աւետիսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 5ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի Մայիս 9, ժամը 16ին, Փարիզի Հայ Առաքելական Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը 12 Մայիս, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, Ռիւ Պլէօ 17: Կարեւոր օրակարգ.— Ընտրութիւն նոր վարչութեան եւ այլ հարցեր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 20.30ին, Սէն-Ժօր սրահը, Ավընիւ Տը Լա Քորս

Կը նախագահէ.— Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Կը խօսի.— ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ.— « Աւարայրէն Սարդարապատ »

(Հայ ժողովուրդի անցեալի պատգամը եւ ապագայի պահանջը)

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Սրբուհի Զէքէթեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Տիրեան 50 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին, նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տիրեան 20 ֆր. «Յառաջ»ին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Զատկուան առթիւ, հետեւեալ նուէրները.—

Պր. Բաղաղուրեան 100 ֆր., Պր. Բաղդասարեան 100 ֆր., Պր. Պետրոս Պէդիրջեան 50, Տէր եւ Տիկին Բաղդասարեան 25, Պր. Կարապետ Շահինեան 25, նաեւ Պր. Կարօ Պետրոսեան 60 ֆր., ի նպաստ կայանի շէնքի շնութեան:

"ՅԱՌԱՋ„ Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վալանսէն Ազատ Պալեան 20 ֆր. կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին:

×

Վիէնէն Պ. Սուքիասեան 50 ֆր.:

×

Վալանսէն Պ. Ց. Կօշկակարեան 30 ֆր.:

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղ՝ 150 ֆր.:

×

Պ. Պ. Պետեան (Վիրոֆլէ) 30 ֆր.:

LE SAMEDI 12 MAI DE 21 H. A 4 H.

Grande Soirée Annuelle

de l'U. J. A.

DANS LES SALONS DE L'HOTEL
ORLY-HILTON

ANIME PAR :

LES ARMENIAN'S SUNSHINE

PARTIE ARTISTIQUE : *GROUPE CAUCASE*

ENTREE 25 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Յակոբ Հոթոթեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Մալումեան 50 ֆր., այրի Տիկ. Սինանեան, այրի Տիկ. Պէրպէրեան 20ական, Պր. Մկրտիչ Զորպաճեան 10, Տէր եւ Տիկ. Բիւզանդ Զորպաճեան եւ Խօրտէքեան ընտանիք 20ական, դպրոցին՝ Պ. Հմայեակ Կարապետեան 10, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Տէր-Մինասեան 20, Մի ոմն 10, Տէր եւ Տիկ. Պուլկուրեան 20 ֆր.:

×

Ուսանողներու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ճեպրայէլ Պահատուրեան (Լիոն) 50, Ժանօ Սահակեան (Սէնթ-էթիէն) 50, Րաֆֆի Պօտիկեան 50, Քիւրեան (Ֆիրմինի) 50 եւ Ոմն՝ 50:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Սարդարապատի փառապանծ ճակատամարտին եւ Հայաստանի Հանրապետութեան 55րդ տարեդարձին առթիւ

ԽՐԱԽՃԱՆՔ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչին:

Կը խօսի ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Շաբաթ 16 Յունիս ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին մէջ, Կիրակի, 17 Յունիս:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA COMIQUE

Նախագահութեամբ՝

MR. ALAIN POHER

Président du Sénat

Կիրակի 13 Մայիս կ. վ. ժամը ճիշդ 17.15ին

ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԻՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ

ՂԵԿ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կոմիտաս, Կանաչեան, Ալէմշահ, Տիգրանեան, Ալթունեան, Ափրիկեան

Մեներգողներ՝ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան եւ Մկրտիչ Պօղոսեան

Տոմսերը փնտռել երգչախումբի անդամներու մօտ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը

ժամը 19.30էն մինչեւ 22

17, Rue Bleue — Paris (9e)

Գիներ.— 10 ֆրանքէն մինչեւ 50 ֆր.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ,
Մայիս 12, ժամը 20ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի սրահը:

Պարախումբ ՆԱՅԻՐԻ

Գեղարուեստական բաժին

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Ճաշագին 35 ֆրանք

ԿՈՉ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ, Մայիս 20ի Վերտէօնի ուխտագնացութեան, կազմակերպուած Ֆրանսայի Հայերու Միութեան կողմէ:

Այս առթիւ, Միութիւնս կոչ կ'ընէ իր անդամներուն եւ ընդհանրապէս գաղութին, որպէսզի մասնակցութիւնը խուռներամ ըլլայ: Մայիս 22ը, նուիրագործուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ՝ Յաղթանակի օր: Արարայի ճակատէն մինչեւ Սարդարապատ, Վերտէօնէն, Մոսկուայէն մինչեւ Պերլին հայ ժողովուրդը իր արիւնը տուաւ վասն Հայրենեաց, վասն ազատութեան:

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը վերջերս կազմակերպած էր այցելութիւն մը Հայաստան եւ պատուիրակութիւնը ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով: Այդ ճամբորդութիւնը դրոշմուած կը մնայ մասնակցողներու յիշողութեան մէջ:

Մօտ օրէն Միութիւնը պիտի ունենայ իր նոր կեդրոնատեղին.— 32 Ռիւ տը Թրեվիզ:

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Նախագահ՝ ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

nuit de la quatra

Vendredi 18 Mai 1973
à 21 heures
Salle Gaveau

LOCATION
OUVERTE
A LA SALLE

CONCERT DE GALA

SOUS LE HAUT PATRONAGE DE SON PRÉSIDENT D'HONNEUR

ARNO BABADJANIAN

avec le concours de **nombreux solistes** *et la participation de*

ANNIE KAVAFIAN

Œuvres de : Katchaturian, Babadjanian, Tcheknavorian, Komitas et Maurice Ravel

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՎԷՐՏԷՕՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 20

Արարողութեանց սկիզբ ժամը 10.45ին Վերտէօնի Մայր Տաճարը:

Ժամադրութիւն, Կիրակի առտու 6.45ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Քաֆէ Թերմինիւս եւ 7ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր: Մեկնում դէպի Վերտէօն, Մօ, Շալոն սիւռ Մառն, Սէնթ-Մենեհուլտ ճամբով եւ ժամանում՝ Վերտէօն մեծ-պատարագին, ի ներկայութեան կրօնական եւ զինուորական անձնաւորութեանց: Պաղ ճաշ, կամ ճամբան կամ Վերտէօն: Պտոյտ, այցելութիւններ, մեկնում ժամը 14.30ին Տուօմոնի Օսսիւէռը: Ժամը 16ին զինուորական արարողութիւն մասնակցութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու: Արարողութենէն ետք, վերադարձ Փարիզ եւ ժամանում ժամը 21ի շուրջ:

Մասնակցութիւն՝ 59 ֆր.: Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ Մայիս 16էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
10
JEUDI
10 MAI
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15079-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·709

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.709

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԱՑՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

Խորհրդային Միութեան մաս կազմող զանազան Հանրապետութեանց մէջ ծայր տուած ազգայնական շարժումները իրենց սաղմին մէջ խեղդելու համար, Մոսկուայի Կոմկուսի Կեդրոնական Կոմիտէն 1971 Դեկտեմբեր 30ին գաղտնի «ուքազ»ով մը հրահանգեց Զեկայի (Ներկայիս Քա. Ժէ. Պէ. = Պետական Անվտանգութեան Կոմիտէ) գործակալները խիստ հետապնդումներու ձեռնարկել մասնաւորապէս Ուկրայինայի եւ Պալթեան երեք Հանրապետութեանց մէջ — Լիթուանիա, Լեթոնիա եւ Էսթոնիա: Այս վերջինները Խ. Միութեան կցուեցան 1940ին: Միացեալ Նահանգները ցարդ չեն ճանչցած անոնց «բռնագրաւումը»:

Անրաղձալի տարրերը ժամանակին հեռացուեցան Ուկրայինայի եւ Պալթեան երկիրներու վարիչ դիրքերէն: Անոնց տեղ նշանակուեցան Ռուսեր կամ ռուսացման քաղաքականութեան կողմնակիցներ:

Ազգայնականութեան հովեր սկսեր էին փչել նաեւ Կովկասի մէջ, — Վրաստան եւ Հայաստան, ուր վերջերս Մոսկուա զգալի դարձուց իր թաթը:

Ժամանակին արձանագրեցինք Վրաստանի Համայնավար կուսակցութեան վարիչ մարմնին մէջ կատարուած փոփոխութիւնները: «Ազգայնական» նկատուած տարրերու հեռացումը եւ ռուսական հակակշռի խստացումը:

Յառաջի Մարտ 25ի թիւով մանրամասնութիւններ տուինք Հայաստանի ղեկավար տարրերուն ռուսացման մասին, իբրեւ շարունակութիւն 1972 Նոյեմբերին սկսած ռուսացման քաղաքականութեան: Նոյեմբեր 21ին Բադամեանց «ազատուած» էր Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի առընթեր «Պետական Անվտանգութեան Կոմիտէ»ի նախագահի պաշտօնէն: Տեղը նշանակուած էր Արգամի Պավլովիչ Ռագոզին: Ուրեմն անցեալ Նոյեմբերէն ի վեր Հայաստանի «Զեկա»յի նախագահը Ռուս մըն է: Նոյն օրը Բադալ Ա. Մուրատեանի տեղ Նախարարապետի պաշտօնին կոչուած էր Գրիգոր Արզումանեան:

Հայաստանի Կոմկուսի Կեդրոնական Կոմիտէն Մարտ 22ի իր լիակատար նիստին մէջ «ազատ արձակեց» Գ. Ա. Տէր-Ղազարեանցը Կենտկոմի Բ. քարտուղարի եւ Պոլիտբիւրոյի անդամի իր պաշտոններէն եւ տեղը նշանակեց Հայաստանի մէջ բոլորովին անծանօթ Ռուս մը՝ Պ. Պ. Անիսիմով, նախկին քարտուղար Լենինգրադի Համայնավար կուսակցութեան եւ 1969–1972 կցորդ Խ. Միութեան Կոմկուսի Կենտկոմի «կուսակցական աշխատանք եւ կազմակերպութիւն» բաժանմունքին՝ ի Մոսկուա: Ճարտարագէտ է: Ծնած է 1928ին: 1952էն սկսեալ կուսակցական պատասխանատու պաշտոններ վարած է:

Ցատկանշական երեւոյթ է, որ Հայաստանի Կոմկուսի լիակատար նիստին մասնակցած է յատկապէս Մոսկուայէն ղրկուած Ն. Ա. Պետրովիչեւ՝ Խ. Մ. Կենտկոմի անդամակցութեան թեկնածու եւ կազմակերպական – կուսակցական աշխատանքի բաժնի վարիչի առաջին տեղակալ, որ փոխանակ Քոչինեանի ինքն է ներկայացուցած զեկուցումը: Այս վերջինը կը վերաբերէր կուսակցական անդամատետրերու փոխանակութեան:

«Անդամատետրերու փոխանակութիւն» կը նշանակէ շարքերու մաքրագործում եւ կարգապահութեան խստացում: Այլ խօսքով Բրեժնեւի դիրքի ամրապնդում:

Ուրեմն Հայաստանի Ա. քարտուղար Անտոն Քոչինեանի եւ Գ. քարտուղար Ռոբերտ Խաչատրեանի մէջտեղ դիրք գրաւած է ռուս Անիսիմով, «Մոսկուայի աչքը», իբրեւ Բ. քարտուղար: Կը թուի թէ ընդհանրացած կանոն է ոչ-ռուս Հանրապետութեանց Կոմկուսի Բ. քարտուղարի պաշտօնին կոչել Մոսկուայի հաւատարիմ զտարիւն Ռուս մը:

Հայաստանի Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէն Ապրիլ 23ի իր լիակատար նիստին մէջ կատարած է նոր փոփոխութիւններ: Ա. Հ. Ստեփանեանի փոխարէն Կենտկոմի կազմակերպական – կուսակցական աշխատանքի բաժնի վարիչ եւ Բիւրոյի անդամութեան թեկնածու նշանակած է Հ. Մ. Ոսկանեանը: Լ. Գ. Սահակեանի տեղ Բիւրոյի անդամութեան թեկնածուի պաշտօնին կոչուած է Ռ. Ա. Արզումանեանը:

Իսկ ամէնէն կարեւորը՝ նոյն նիստին մէջ Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի գիւղատնտեսութեան բաժնի վարիչ «հաստատուեր» է Ն. Ս. Կարպենկոն (Սով. Հայաստան, 24 Ապրիլ):

Ուրեմն 1972 Նոյեմբեր 21էն ի վեր ռուսացման քաղաքականութիւնը հետեւողականօրէն կը շարունակուի Հայաստանի մէջ:

Վերջին ամիսներուն մեր հայրենիքի վարիչներուն կողմէ խօսուած ճառերը շեշտը կը դնեն «սովետական մարդու համազգային հպարտութեան» վրայ, ըստ Բրեժնեւի յայտարարութեան, այսպանեւ – լով «ազգային սահմանափակուածութիւն»ը:

Այս տեսակէտէն ուշագրաւ է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Անտոն Ե. Քոչինեանի անցեալ Ապրիլ 4ին «Հանրապետական կուսակցական Ակտիւ»ի ժողովին մէջ արտասանած ճառը, որուն կ'արժէ անդրադառնալ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԶԻՆԱԴՈՒԼ ՄԸ ԵՒՍ
ԵՒ ԿՐԿԻՆ ՀՐԱՑԱՆԱՁԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զինադուլ մը եւս կնքուեցաւ Երեքշաբթի իրիկուն Պաղեստինցիներու եւ Լիբանանցիներու միջեւ բայց Չորեքշաբթի առտու Փարիզ հասած լուրերու համաձայն հրացանաձգութիւնները վերսկսած էին:

Կասկած չկայ որ Լիբանանի դիրքը ոչ միայն փափուկ է, այլեւ շատ խախուտ: Արաբական երկիրները երկար ատեն է որ չեն հանդուրժեր Միջին Արեւելքի այդ փոքրիկ «Զուիցերիան» եւ հակառակ իր բոլոր ջանքերուն, օրէ օր Լիբանանի կացութիւնը մտահոգիչ կը դառնայ:

Ներկայիս Սուրիան արդէն կը սպառնայ յարձակիլ Լիբանանի վրայ, կռուելու համար Պաղեստինցիներու կողքին եւ Իսրայէլ կը դիտէ: Թել-Ավիվի համար ամէն ինչ կախում ունի Դամասկոսի բռնելիք դիրքէն: Չմոռնանք նաեւ որ Լիբանան ներկայիս վարչապետ ալ չունի: Տագնապը սուր է երկրին համար: Աւելցնենք թէ Սուրիացիներէն զատ, Ալժերիա եւ Լիբիա իրենց կարգին յայտնած են թէ զօրավիգ կը կենան Պաղեստինցիներուն:

«ՅԱՌԱՋ»՝ ՕՐ ԵՐԿՐՈՐԴ

—o—

Նպատակս ոչ նոր տոմար մը բանալ է, ոչ ալ օրագիր մը կազմել, այլ սրտի անխառն հրճուանքով եւ գոհունակութեամբ ողջունել «Յառաջ»ի նոր յաղթանակը, նոր թռիչքը, նոր հորիզոնը:

Ի՜նչպէս այս նոր հանգրուանը չորակել յաղթանակ, երբ ան 48 տարիներու «գաղթականութենէ» ետք, այսօր ունի իր խմբագրատունը, իր տպարանը, իր տունը:

Ի՜նչպէս այս նոր հանգրուանը չորակել նոր թռիչք եւ նոր հորիզոն, երբ ան 48 տարիներու «գաղթականութենէ» ետք, այսօր ամենայն ապահովութեամբ կրնայ շարունակել իր առաքելութիւնը, դիտել իր լուսաւոր ապագան:

Թէպէտ «Յառաջ»ի կտրած ճամբան այնքան ալ երկար չէ, Փարիզի նոյն (10րդ) թաղամասէն, ուր էր 1925ին, անցնելով 13րդ թաղամաս, ապա՝ 9րդ եւ կրկին 10րդ՝ տ'Օթվիլ փողոցը: Սակայն այդ քանի մը պողոտաներու եւ փողոցներու իւրաքանչիւր քարի եւ քայլի վրայ, որ կը տանի առաջինէն վերջինը, անջնջելի գիրերով քանդակուած են մօտ յիսուն տարուան կեանք, գործունէութիւն, պատմութիւն:

« Յառաջ » մօտ իր կէս դարու կեանքի ընթացքին ճաշակեց շատ մը դառնութիւններ, գտնուեցաւ շատ մը խոչընդոտներու, արգելքներու, դժուարութիւններու առջեւ, մղեց կենաց ու մահու պայքար որովհետեւ ան նուիրական կոչումն ու առաքելութիւնը ունէր ապրելու ժողովուրդին հետ եւ ժողովուրդին համար, ըլլալու հարազատ դիմագիծը ազգային կեանքի, քալելու ու նոյնանալու տարագիր Հայութեան ճակատագրին հետ:

Եւ ինչպէս այդ տարագիր Հայութեան իր առաջին օրերու ահաւոր դժուարութիւններէն մինչեւ այժմեան ապահով եւ բարեկեցիկ կեանքը, այնպէս ալ «Յառաջ» Չմշկածագցի Կարապետ Ց. Ներսէսեանի աղքատիկ եւ մութ տպարանէն հասաւ մինչեւ այսօրուան լուսաւոր եւ արդի սարքաւորումներով օժտուած կեդրոնատեղին:

Այո՛, թերթ մը կ'ապրի, կը բարգաւաճի, կը զարգանայ ժողովուրդին հետ, եւ մանաւանդ երբ ան ինչպէս «Յառաջ» հաւատարմօրէն թարգմանը կ'ըլլայ այդ ժողովուրդի, հայրենաբաղձ ժողովուրդի, հոգեկան ապրումներուն, մտային պահանջներուն, ազգային ձգտումներուն:

Ճիշդ է որ ընդհանուր ըմբռնումով թերթ մը ամէն բանէ առաջ ուղղութիւն է:

Սակայն « Յառաջ » չէր կրնար բաւականանալ միայն այդ տեսական առաքելութեամբ: Ան միակ օրաթերթը Ֆրանսայէն մինչեւ Անգլիա, Գերմանիա, Իտալիա եւ Եւրոպայի այլ երկիրներ, հրամայական կոչումն ունի կատարելու առաջնորդի եւ ղեկավարի դեր, պայքարելու Հայութեան իրաւունքներուն համար, քաջալերելու երիտասարդութիւնը, հրհկելու մայրենի լեզուին, զինելու ապազգայնացման դէմ, այլ խօսքով՝ անսակարկ ծառայելու Հայութեան:

Այսօր «Յառաջ», հաւատարիմ իր անմահ հիմնադիր – խմբագրապետի՝ Շաւարշ Միսաքեանի պատգամին, որուն նախախնամական շունչն ու շունչը մշտնջենականօրէն կը հսկեն, կը ներշնչեն ու կ'ուղղեն իր քայլերը, իր յիսնամեակի սեմին ա՛լ աւելի զօրացած, ա՛լ աւելի ամուր հիմերով կը դիմաւորէ իր ապագան:

Կարելի չէ ըսել Յառաջի համար որ նոր էջ մը կը բացուի: Ընդհատում չկայ ու չի կրնար ըլլալ: Կայ աւելի հաստատ եւ ամուր շարունակութիւն: Խաւարէն լոյս: Առժամեայէն վերջնականը: Գաղթականութենէն ապահովութիւն: Օր մըն է՝ օր երկրորդ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԼՈՆՏՈՆ ԳՆԱՑ

—o—

Փելիսանի ոճիրը կը շարունակէ սիւնակներ լեցնել ֆրանսական թէ բրիտանական մամուլին մէջ: Այս վերջինը թէեւ խորթ աչքով կը նայի ֆրանսական ոստիկանութեան եւ գոհ չէ անոր գործելակերպէն: Ֆրանսական մամուլը սակայն մեծ գովեստով կը խօսի Կրեկուառ Գրիգորեանի մասին եւ առջի իրիկուն Ֆրանս-Սուառ կը գրէր թէ ան ծանօթ է էքս-ան-Փրովանսի մէջ իբրեւ «հաշտարարը»: Թերթը կը յիշէ նաեւ թէ Գրիգորեան, 35 տարեկան, իրաւագիտութեան տոքթոր է, վկայուած Սէն-Սիր օ Մոն-տ'Օրի ոստիկանութեան նշանաւոր դպրոցէն եւ «յոյսեր»էն է Մարսէյլի ոստիկանութեան: Երբ Լոնտոն ժամանեց, կարգ մը անգլիական թերթեր «Ֆրանսացի Մէկրէ»ն անուանեցին զինք:

Պարզ է որ Գրիգորեանի գործը բաւական փափուկ է մանաւանդ երբ նկատի առնենք Ժերեմի Թարթլատի դիրքը: Զոհին տղան չընդունիր որ կասկածելի նկատուի եւ շատ խիստ է ֆրանսական ոստիկանութեան մեթոտներուն նկատմամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ չեխեւզերման խօսակցութիւնները սկսան: Երկուստեք լուծում մը գտած են Միւնիխի դաշնագիրը «անվաւեր» նկատելու համար: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն երկու երկիրներու միջեւ կնքուելիք դաշնագիրը կրնայ Պոնի մէջ եւ Փրակայի մէջ ստորագրուիլ Մայիսի վերջը եւ Յունիսի ընթացքին: Ջեխ շրջանակներու համաձայն դիւանագիտական յարաբերութիւնները կրնան հաստատուիլ աշնան:

ՊՈԼԻՏԲԻՒՐՈՅԷՆ դուրս ձգուած երկու խորհրդային դէմքերը՝ Շելեստ եւ Վորոնով, «ազատ արձակուած» են նաեւ իրենց կառավարական պաշտօններէն:

ՓԵՐՈՒ ազգայնացուց ալիւրի եւ ձկան իւղի ճարտարարուեստները:

ՓԱՐԻԶԻ Փըթի Փալէի մէջ բացումը կատարուեցաւ չին հնագիտական ցուցահանդէսին, որ պիտի տեւէ չորս ամիս: 400 հնագիտական իրեր ցուցադրութեան դրուած են:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորի շիրիմին, Մայիս 8ի, զինադադարի տարեդարձին առթիւ:

ԼԻՈՆԻ Սէն-Ֆօլ բանտին մէջ ապստամբութիւն մը ծագած է առջի իրիկուն եւ բախումները բաւական երկար տեւած են: Շուրջ 50 վիրաւոր կայ, ոմանք բաւական ծանր վիճակի մէջ: Արգելափակուածները դժգոհ են ճաշի քանակութենէն եւ եղած պայմաններէն:

Ա. ՔՈՉԻՆԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Ապրիլ 23ին գումարուած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի լիակատար նիստը: Կեդր. կոմիտէի առաջին քարտուղարը՝ Ա. Ե. Քոչինեան երկար զեկուցում մը կատարած է Հայաստանի տնտեսութեան շուրջ: Զեկուցումը, որ կրճատումներով ներկայացուած է «Սով. Հայաստան»ի Ապրիլ 25ի թիւին, թերթին չորս մեծադիր էջերը կը գրաւէ: Կը ներկայացնենք զեկուցումին հիմնական կէտերը.—

Կենտրոնական Կոմիտէի Դեկտեմբերեան պլենումը *ամենայն յստակութեամբ ու պարզութեամբ նշեց, որ ընթացիկ տարուայ մեր աշխատանքներից է մեծապէս կախուած հնգամեայ* պլանի *յաջող կատարումը:*

Դա 1973 *թուականը դարձնում է 9րդ հնգամեակի վճռական տարի:*

Ուստի, այսօրուայ պլենումում *դրուած հարցերը քննարկելիս, մենք պէտք է հնգամեակի անցեալ ժամանակաշրջանում ձեռք բերուած յաջողութիւններին, աշխատանքում տեղ գտած թերութիւններին ու չլուծուած հարցերին, եւ, որ գլխաւորն է, յառաջիկայ անելիքներին մօտենանք հէնց ընթացիկ տարուայ* պլանները *անպայման կատարելու եւ գերակատարելու դիրքերից:*

Դա յատկապէս կարեւոր է այն պատճառով, որ անցած երկու տարիներին ժողովրդական տնտեսութեան առանձին ճիւղերում նկատուեց աճի՝ հնգամեայ պլանով *սահմանուած* տեմպերի *որոշ նուազեցում: Առանձնապէս աննպաստ էր* 1972 *թուականը:*

Անցած տարի արդիւնաբերական արտադրանքի ծաւալի պլանը *կատարուեց* 98,5 *տոկոսով: Համախառն արտադրանքի աճը* 8,6 *տոկոսի դիմաց կազմեց* 4,1 *տոկոս:*

Միաժամանակ, հէնց այստեղ էլ ասենք, որ թերակատարման զգալի բաժինը ընկնում է այն ճիւղերին, եւ յատկապէս, սննդաբերութեան ձեռնարկութիւններին, որոնք անցեալ տարի գիւղատնտեսութեան մէջ բնակլիմայական աննպաստ եղանակների հետեւանքով առաջացած դժուարութիւնների պատճառով չստացան պլանաւորուած *քանակի հումք:*

Ամբողջ բանն այն է, որ անցած տարի անբաւարար աշխատեցին ոչ միայն մի շարք ձեռնարկութիւններ, այլեւ արդիւնաբերութեան նոյնիսկ ամբողջական ճիւղեր:

Ահա, օրինակ, Հանրապետութեան թեթեւ արդիւնաբերութեան մինիստրութեան 1972 *թուականի աշխատանքի պատկերը:* Մինիստրութեան սիստեմում *արտադրանքի իրացման* պլանը *կատարուեց* 94,8 *տոկոսով, արտադրանքի ծաւալինը՝* 95,3 *տոկոսով: Զախողուեցին աշխատանքի արտադրողականութեան առաջադրանքները, թոյլ տրուեց միջին աշխատավարձք աճի գերազանցում աշխատանքի արտադրողականութեան աճի* տեմպերի *նկատմամբ: Ձեռնարկութիւններում թողարկուող կարեւորագոյն արտադրատեսակներից մի քանիսի արտադրանքի ծաւալը միայն վատ աշխատանքի հետեւանքով իջել է: Արտադրանքի իրացման աճի եւ արտադրութեան ծաւալի* տեմպերը *զգալիօրէն ետ են մնում* պլանաւորուած *մակարդակից: Այս ամէնին եթէ աւելացնենք, որ անմխիթարական են նաեւ ընթացիկ տարուայ առաջին եռամսեակի ցուցանիշերը, ապա առաւել ակնյայտ կը դառնայ* մինիստրութեան *տնտեսական գործունէութեան անհրապոյր վիճակը:*

Մինիստրութեան *ղեկավարները յաճախակի են վկայակոչում բանուորական ուժի պակասը եւ բարձրորակ* կադրերի *բացակայութիւնը: Բայց* մինիստր *ընկ. Ա. Գէորգեանից եւ* մինիստրութեան կոլեգիայից *բացի, ուրիշ էլ ո՞վ պէտք է զբաղուի այդ, ինչպէս նաեւ արտադրական կարողութիւնները լրիւ օգտագործելու, բանուորական ուժի հոսունութիւնը կանխելու եւ արտադրութեան կազմակերպման հետ կապուած միւս հարցերով:*

Ամբողջական մինիստրութիւնների *եւ գերատեսչութիւնների անբաւարար աշխատանքի օրինակներ, ցաւօք, էլի կարելի է բերել: Բայց հարկ եմ համարում համառօտակի անդրադառնալ Հանրապետութեան մի խումբ խոշոր ձեռնարկութիւնների տնտեսութեան գործունէութեան հարցերին:*

Մեր մի խումբ խոշոր գործարաններում ու կոմբինատներում, *որոնց արտադրութեան տեսակարար կշիռը կազմում է Հանրապետութեան արդիւնաբերական արտադրանքի մօտ* 20 *տոկոսը, վերջին տարիներին նկատւում է արտադրութեան փաստական աճի նուազեցման* տենդենց՝ *նոյնիսկ հանրապետական միջին ցուցանիշների համեմատութեամբ, չնայած, որ այդ ձեռնարկութիւնները հիմնականում կատարում եւ գերակատարում են իրենց* պլանային *առաջադրանքները:*

Հնգամեակի անցած ժամանակաշրջանում Հանրապետութեան արդիւնաբերական մի շարք մինիստրութիւններ *ու գերատեսչութիւններ, ոչ քիչ թւով ձեռնարկութիւններ նկատելիօրէն իջեցրին* տեխնիկա *– տնտեսական այնպիսի կարեւորագոյն ցուցանիշերը, ինչպիսիք են՝ աշխատանքի արտադրողականութեան բարձրացումը, արտադրանքի որակի բարելաւումը, նորագոյն* տեխնիկայի *արմատաւորումը,* փոնդա*հատուցումը, շահութաբերութիւնը եւ արտադրութեան հաշուենկատ կազմակերպման ու նրա արդիւնաւետութեան բարձրացման միւս* կոմպոնենտները:

Հնգամեակի անցած ժամանակաշրջանում Հանրապետութեան կուսակցական, սովետական եւ տնտեսական օրգանները պատշաճ ուշադրութիւն չնուիրեցին ձեռնարկութիւնների բոլոր ռեզերվների *ու* ռեսուրսների *օգտագործմանը, արտադրութեան նորացմանն ու* տեխնիկական *վերազինմանը, գործող հզօրութիւնների* ռացիոնալ *օգտագործմանը, արտադրութեան աճի ապահովմանը, մի խօսքով՝ չկարողացան հարկ եղածին պէս գործողութեան մէջ դնել արդիւնաբերական արտադրութեան արդիւնաւէտութեան բարձրացման բոլոր շարժափոկերն ու ուղիները:*

Ու դա այն դէպքում, երբ, որպէս ինտենսիվ *զարգացման* ստրատեգիական *գծի տրամաբանական հետեւութիւն, հնգամեայ* պլանի դիրեկտիւներով *նախատեսւում է Հանրապետ. արդիւնաբերական արտադրութեան ծաւալի աճի 74, իսկ շինարարութեան մէջ նոյնիսկ 100 տոկոսը ապահովել աշխատանքի արտադրողականութեան բարձրացման հաշուին:*

Արդիւնաբերութեան առանձին ճիւղերում ստեղծուած լարուած կացութեան հիմնական պատճառները պէտք է փնտռել արտադրութիւնը ոչ արդիւնաւէտ, անհաշուենկատ վարելու մէջ, որոշ կուսակցական, սովետական ու տնտեսական օրգանների, *արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնների ղեկավարների անբաւարար աշխատանքի մէջ, կազմակերպական –* տեխնիկական *ցածր մակարդակի մէջ:*

Արդիւնաբերական մի շարք ճիւղերում, բազմաթիւ ձեռնարկութիւններում անբաւարար են բացայայտւում եւ օգտագործւում արտադրողական կարողութիւններն ու ռեզերվները: *Այսպէս, Սեւանի ապակեմեկուսիչների, Էջմիածնի* պլասմասայի *գործարանների մի շարք արտադրամասեր զանազան պատճառներով աշխատում են իրենց կարողութիւնների* 60–80 *տոկոսի չափով: Լրիւ կարողութեամբ չեն գործում մետաղամշակման սարքաւորումները մեքենաշինական ձեռնարկութիւններում:*

Պէտք է նշել, որ Հանրապետութիւնում արդիւնաբերական սարքաւորումների հերթափոխայնութեան գործակիցը վերջին տարիներին չի բարձրանում 1,3*ից: Այնինչ, հաշուարկումները վկայում են, որ եթէ այդ գործակիցը հասցուի գոնէ* 1,5*ի, ապա կարելի կը լինի ստանալ մօտ հարիւրաւոր միլիոն ռուբլու լրացուցիչ արտադրանք: Հանրապետութիւնում քիչ չէ այն ձեռնարկութիւնների թիւը, որոնք թէեւ տարիներ առաջ շարք են մտել, բայց դեռ չեն հասել իրենց նախագծային կարողութիւնների մակարդակին:*

Տնտեսական աշխատանքի ցածր մակարդակով, արտադրութեան անբաւարար կազմակերպումով է բացատրւում, որ վերջին տարիներին արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններում խիստ նուազել է փոնդա*հատուցումը: Այսպէս, եթէ* 1971 *թուականին Հանրապետութեան ամբողջ արդիւնաբերութեան մէջ արտադրական* փոնդերի *մէկ ռուբլու դիմաց թողարկուել է* 1,67 *ռուբլու արտադրանք, ապա* 1972 *թուականին թողարկուել է* 1,55 *ռուբլու արտադրանք:*

(1 – շար.)

ԱՐԱԳՈՒԹԻՒՆ ԱՆՆԿՈՒՆ...

Մեր ապրած դարաշրջանի յառաջդիմութեան բարձունքին տիրող տիտանն է՝ արագութիւնը, բոլոր մարզերուն մէջ, բայց մանաւանդ այերքին վրայ, ուր՝ մեքենային թռչուններ, իմա՛ օդանաւեր, իրենց կայծակնային ճախրումով, աշխարհի երկրամասերը կը մերձեցնեն իրարու այնքան կարճ ժամանակամիջոցի մէջ, որ հեռաւորութիւնը ինքնաբերաբար կը կորսնցնէ կարծես իր եզական հմայքը, նահանջելով նոր արագութեան շարունակական նուաճումներուն առջեւ: Մասնաւորաբար սա վերջին տարիներուն, գիտութիւնը այլազան կալուածներու մէջ կ'արձանագրէր անընդհատ շարք մը զարմանահրաշ յաջողութիւններ, որոնց իրագործումը՝ դեռ երէկ, կը թուէր որպէս բացարձակապէս անհաւատալի ու աներեւակայելի իսկ: Անոնց ամէնէն ապշեցուցիչն էր, անտարակոյս, բոլոր ժամանակներու ախոյեան արկածախնդրութիւնը՝ մարդոց երթը երկրէն դէպի լուսին, ու մանաւանդ գլուխ գործոցը այդ կատարքին՝ վայրէջքը հոն, լուսնին վրայ ու բազում ժամեր հոն մնալէ վերջ կրկին վերելք ու վերադարձ դէպի աշխարհ: Քանի անգամներ, մէկը միւսէն գերազանց կատարելութեամբ պսակուած այդ առասպելային յաղթանակները, մարդկային մտքի, յղացումի, ինչպէս նաեւ անչափելի յանդգնութեան եւ քաջագործութեան քանդակումն էր բնութեան ծոցին երբեմնի անխոցելի ու անմատչելի նկատուած սահմաններուն վրայ:

Ներկայացնելով նաեւ, շատերու մէջէն, միայն պատկերը օդանաւային պատմութեան, փութանք յիշեցնել որ առաջին անգամ, Ֆրանսացի օդանաւորդ՝ Պլերիօն էր 1900ին *որ Ֆրանսայի և Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ տարածուող Մանշի երկարութիւնը, Քալէէն Տուվր, մօտաւորապէս քառասուն քիլոմեթր, իր օդանաւով կ'անցնէր կէս ժամէն քիչ մը աւելի. այսինքն եօթանասուն քիլոմեթր միջին ժամականով: Ու տարիներ վերջ,* 1927*ին, ամերիկացի նշանաւոր օդանաւորդը՝ Լինտպէրկ, բոլորովին առանձին, իր հերոսական թռիչքով պարտութեան կը մատնէր առաջին անգամն ըլլալով ա—*

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

«Ո'ր քաղաքի եւ գիւղաքաղաքներու մէջ որ Հայ կայ եւ ատենցմէ ո'ր մէկուն առաջին անգամ բնաջնջուիլը հարկ է, այդ քաղաքները Ներքին նախարարին հետ կ'որոշենք եւ իւրաքանչիւր շրջանակին պէտք եղածին չափ այս ուժերէն կը ղրկենք (*ակնարկութիւնը բանտերէն արձակուելիք ոճրագործներուն եւ աւազակներուն մասին է, որոնցմէ կը յուսային* 10–20 *հազարնոց ուժ մը գոյացնել, Ե. Փ.*). ատենք մեր նշանակելիք յարմար վայրերուն վրայ հասնելիք հայ կարաւաններուն կը սպասեն. Ներքին նախարար Թալէաթն ալ այդ քաղաքներու վարչական պաշտօնեաներուն կը հրահանգէ, որ հոն գտնուող բոլոր Հայերը, պատերազմական շրջանակէն դուրս գտնուելու հարկը պատճառաբանելով, խումբ խումբ եւ ամէն օր երկու անգամ, ոստիկան զինուորներու հսկողութեան տակ այսինչ ճամբէն այնինչ տեղ ղրկուին: Ոստիկանները այս հրամանին վրայ բոլոր Հայերը հաւաքելով, հսկողութեան տակ, խումբերով որոշուած ճամբաներէն ղրկել կը սկսին, ճամբան ատենց գալուն սպասող յատուկ կազմակերպութեան՝ չէթէներուն կեցած վայրը հասնելուն, խումբերը մեր չէթէներուն կը յանձնեն եւ կը վերադառնան. չէթէներն ալ այս Հայերը մինչեւ վերջին անհատը անմիջապէս կը սպաննեն եւ, որպէսզի հանրային առողջութիւնը չվնասուի, դիակները նախապէս պատրաստուած փոսերուն մէջ կը ձգեն ու կը թաղեն: Եւ այս կերպով յաջորդաբար բնաջնջման գործողութիւնը կը լրանեն: Այս Հայերուն քով գտնուող գոյք, դրամ, գոհարեղէնները ալ իբրեւ աւար՝ չէթէներուն կը բաժնուի»:

Այն ինչ որ կը պատրաստուէր գործադրուելու համար պատերազմի ընձեռած բացառիկ պատեհութիւններէն օգտուելով, բոլորովին տարբեր էր համիտեան շրջանի ջարդերէն, որոնք հայկական հարցը մարելու կամ ժողովուրդին վրայ սարսափ տարածելու բնոյթը ունէին: Այս մէկը կը ձգտէր հայկական հարցը միանգամընդմիշտ թաղելու բնաջինջ ընելով ամբողջ Հայութիւնը: Ցեղասպանութեան այս հրէշային ծրագիրը կանխօրօք ենթարկուած էր բազմակողմանի ուսումնասիրութեան, ճշդուած էին գործադրութեան բոլոր կարելիութիւններն ու միջոցները իրենց ամենայետին մանրամասնութիւններուն մէջ. Իթթիհատի Կեդր. կոմիտէն եւ շրջանային բոլոր կոմիտէները զօրավիգ պիտի ըլլային կառավարութեան, որ ամբողջովին իւրացուցած էր կուսակցութեան ոճրային ծրագիրը. նկատի առնուած էին մոլլաները որ Իթթիհատի պիտի գործակցէին թուրք ամբոխը գրգռելու համար Հայութեան դէմ՝ ժողովուրդն ալ մասնակից դարձնելով ջարդին ու կողոպուտին. կառավարութիւնը բանտերէն պիտի արձակէր տասնեակ հազար մը աւազակներ եւ ոճրագործներ ու զէնք պիտի բաժնէր անոնց, իսկ Իթթիհատի տեղական կոմիտէները պիտի կազմակերպէին ու ղեկավարէին զանոնք չէթէական խումբեր կազմելով. ատոնց պիտի վստահուէր ճամբայ հանուած կարաւանները կոտորելու գործը: Կառավարական պաշտօնեաները «վստահելի» մարդիկ պէտք է ըլլային, որպէսզի կէտ առ կէտ գործադրէին կեդրոնէն եկած հրահանգները. ատոր համար ուշադրութիւն դարձուեցաւ հայատեաց եւ վայրագ բնաւորութեան տէր վալիներով ու գայմագամներով փոխարինելու անոնք՝ որ կասկածելի կը համարուէին Իթթիհատէն: Այս բոլորը, ինչպէս նաեւ Ներքին Գործոց նախարար Թալէաթի ղրկած բազմաթիւ հեռագիրները շրջանային կառավարութիւններուն, անվիճելի ապացոյցը կուտան հայկական կոտորածներու կանխօրօք որոշուած եւ ծրագրուած ըլլալուն. ծրագիր, որ սերտօրէն կապուած է համաթուրք եւ համաթուրանական վարդապետութիւններու կենսագործման հետ: *Ներքին նախարարութենէն Հալէպի կուսակալութեան յղուած հետեւեալ հեռագիրը աւելի քան պերճախօս է այս տեսակէտով. ան կ'ըսէ.—*

(8 – Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ժէն Ատլանտեանի անծայրածիր հորիզոնները, Նոր Աշխարհը կապելով հինին, Նիւ Եորքէն Փարիզ 5900 քիլոմեթր հեռաւորութիւնը ճեղքելով երեսուն եւ 3 ժամէն, զգայացունց մրցանիշ մը այն օրերուն համար, եւ որ ոչ միայն ընդհանուր հիացման կ'արժանանար համայն աշխարհի ժողովուրդներուն, այլեւ անօրինակ խանդավառութիւն մը կը ստեղծէր անոնց մէջ, տիեզերքի հեռաւոր վայրերու միջեւ օդային գնացքի համբորդութեան մօտալուտ հնարաւորութիւնը ընծայելով: Նոյն ժամանակներուն, ուրիշ նշանաւոր օդաչուներու ձեռնարկութեամբ, նմանօրինակ յաջողութիւններ ևս հետզհետէ ձեռք կը բերուէին. մինչ յաջորդական տարիներուն, արագութիւնը, տարբեր երկինքներու տակ, կը կրկնապատկուէր եւ կը քառապատկուէր, երբ գործնագիտական կատարելութեամբ օժտուած հսկայ օդանաւեր սկսած էին կտրել արդէն, օրինակ, Ֆրանսայի մայրաքաղաքէն մինչեւ Միացեալ Նահանգներու առաջին նաւահանգիստի հեռաւորութիւնը, վեց ժամէն քիչ մը աւելի տարօրինակ ժամանակամիջոցով եւ ի մօտոյ, օդանաւերու նոր տեսակ՝ Քոնքորտը, պտուղ՝ ֆրանքեւ-անգլիական գործակցութեան, նոյն տարածութիւնը պիտի գլէ անցնի երեք ժամէն պակաս շանթահարիչ արագութեամբ:

Որքա՜ն երանելի պիտի ըլլար, որ գիտութեան ընծայած բազմատեսակ բարիքները, մարդիկ չփոխարկէին այլեւս չարիքներու, ծնունդ տալով բարբարոսական արարքներու, սպանիչ եւ կործանարար աւերներով, ինչպէս պարզուեցաւ մանաւանդ երկրորդ աշխարհամարտին ու վերջերս դեռ Թարմ՝ Ասիոյ հեռաւոր անկիւններուն:

Մինչ, այն ժամանակներուն, երբ արագութիւնը դանդաղութիւն էր լոկ, երբ Թերեւս Փարիզէն Մարսէյլ ձիերով լծուած կառքերը քեզ կը տանէին հազիւ քառասուն եւ ութ ժամէն, եւ կամ նոյնիսկ, երկաթուղիի սկզբնական շրջանին, վայրաշարժը ութ օրուան կարօտէր գուցէ, Մոսկուայէն հասնելու համար Փարիզ, անտրամաբանական պիտի չըլլար կարծես հետեւցնել որ, իշխանք կամ արքունիք հազուադէպօրէն կը կատարէին պաշտօնական կամ դիւանագիտական այցելութիւններ դէպի աւելի կամ նուազ իսկ հեռաւոր երկիրներ, ու մինչ այսօր, լուսափոյթ ճամբորդութեանց արդիւնք այդ դիւրութեանց հետեւանքով, Տէրութեանց պետեր կամ քաղաքական անձնաւորութիւններ, նոյն կարգի տեղաշարժումներու կը ձեռնարկեն յաճախակի անգամներ:

Արդեօք այս առթիւ, անճի՞շդ պիտի ըլլար յայտնել միջանկեալ, որ երթեւեկութեան ընծայած այդ հնարաւորութիւններուն շնորհիւ էր որ, մենք սփիւռքացրիւ Հայութիւնս, հոգեպարար հրճուանքը կ'ունենայինք քանի անգամ այցը ընդունելու Ամենայն Հայոց մեր Կաթողիկոսին, որ իր վեհութեամբ մեզի պիտի բերէր բուրմունք մը՝ մեր դարաւոր Էջմիածնայ ծաղկազարդեալ խորանէն ու նաեւ կայծ մը արեւէն՝ մեր յաւիտենական հայրենիքէն: Պահելով հանդերձ անբաղդատելի համեմատութիւնը օդանաւային արագութեան հետ, աւելորդ պիտի չըլլար մատնանշել նաեւ որ, երկաթուղին իր կարգին ահագին յաջողութիւններ ձեռք բերաւ տարիներու ընթացքին, մանաւանդ ընդհանուր ելեկտրականացումով, չէ՞ որ ներկայիս, միայն Ֆրանսան օրինակ բերելով, ճեպընթացը մայրաքաղաքէն քեզ կը փոխադրէ մինչեւ Ալփեան եզերքները շատ աւելի կարճ ժամանակամիջոցով քան նախապատերազմական շրջանին եւ անկից ալ բաւական վերջ նոյն ատենով քեզ պիտի հասցնէր Լիոն միայն:

Մեր սքանչացումը յայտնելով հանդերձ ի սէր արագութեան, բայց դիտելով, այսպէս ըսենք չքանչանը իր հակառակ կողմով, տեսակ մը անձկութեամբ կը տարուինք կարծես ենթադրել թէ արագութեան այս դարուն, գողցես զուգահեռաբար ժամանակն ալ ինք եւս կը սուրայ ու կը սահի աւելի արագ քան երբեք, հակառակ անոր — աւելորդ է իսկ փաստել — որ տարիները ինչպէս երէկ, այսօր եւս կը բաղկանան նոյնքան ամիսներէ կամ օրերէ. չէ՞ք դիտեր որ ներկայիս եւ հետզհետէ, Ամանորէ մը միւս Ամանորը, կամ մէկ արձակուրդէն յառաջիկայ արձակուրդը, ժամանակը կ'անցնի հովի նման, ինչպէս կ'ըսուի ընկալեալ ասացուածքով. այժմեան հեւ ի հեւ կեանքը, մանաւանդ մեծ քաղաքներու, աշխատութեան նորագոյն պայմաններն ու եղանակները աւելի կ'արագացնեն անվիճելիօրէն ժամանակին վազքը, եթէ տպաւորութիւն մը իսկ ըլլայ այս, ամէն պարագայի մէջ կը պարփակէ կարծես իր մէջ որոշ իրականութիւն մը: Ի՞նչ կը մնայ ուրեմն մեզի եթէ ոչ աղաղակել պաղատագին.— Պարոնայք գիտուններ, արագացուցէք ամէն ինչ, բայց դանդաղեցուցէք դէթ ժամանակը, որպէսզի ան, իր դաւադիր թաւալումով մեզ չտանի այնքան արագ, դէպի խորխորատը ոչնչութեան...:

Ի՛նչ փոյթ սակայն, սիրելիս, մի՛ խռովիր, կը հայցեմ ես ինծի, Թողո՛ւր նուազն ընթանալ... ինչպէս կ'ըսէ, մէկ անգամով նշանաւոր դարձած զուգերգող ամոլի մը երգին բառերը: Լե՛ս ալլէ լա միւզիք...:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՅՈՒՍԱՀԱՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Մէկը կը հարցնէ բարեկամին.

— Ի՞նչ եղաւ, տղադ դեռ չաւարտե՞ց համալսարանը:

Բարեկամը կը պատասխանէ.

— Դժբախտաբար ոչ: Եթէ իր ուսումը հիմակուան պէս շարունակէ, յիսուն տարեկանին հազիւ պիտի կրնայ աւարտել:

ԹՐԹՌՆՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

———O———

Երաժշտագէտ Ռոբերտ Աթայեան երաժշտութեան նուիրուած միջազգային համագումարներու մասնակցելով՝ զեկուցումներ կատարած է հայ երաժշտութեան մասին: «Սով. Հայաստան» ամսաթերթի Մարտի թիւին մէջ երաժշտագէտը իր զեկուցումներուն «եզրակացութիւններ»ը կը ներկայացնէ ի մէջ այլոց.

1.— Միջնադարու հայ վարպետներու հոգեւոր երգերը իրենց դարաշրջանի վաւերագրերը կը նկատուին եւ, հետեւաբար, երաժշտագիտական մեծ արժէք կը ներկայացնեն ոչ միայն հայ երաժշտութեան, այլեւ ընդհանրապէս քրիստոնեայ եկեղեցիի երաժշտական մշակոյթի զարգացման հին շրջաններու ուսումնասիրութեան համար:

2.— Այդ երգերուն մէջ պարզ կը զգացուի ժողովրդական շունչը՝ մարդկային, բազմազան եւ խոր ապրումով արտայայտուած: Ուստի զանոնք գնահատելու ժամանակ պէտք է կիրարկել այն սկզբունքը, որով կ'առաջնորդուին երաժշտագէտները, երբ քննութեան կ'առնեն Եւրոպայի Վերածնունդի շրջանի հոգեւոր երաժշտութիւնը:

3.— Այդ երգերը ցայտուն ազգային դիմագիծ ունին. ազգային արուեստ մը կը ներկայացնեն: Եւ ասիկա ասոնց կարեւոր արժանիքն է: Ժողովրդական հիմքը եւ ազգային դիմագիծը նպաստած են անոնց ժողովրդականութեան:

4.— Միջնադարու հայ երաժիշտները, քաղաքական անբարենպաստ պայմաններու հետեւանքով, հնարաւորութիւն չեն ունեցած իրենց երաժշտութիւնը զարգացնելու բազմաձայն ուղիով: Սակայն յատակ է անոնց վարպետութիւնը միաձայն մեղեդիի ճիւղին մէջ: Այս բնագաւառին մէջ հայ երգահանները իրենց ժամանակէն առաջ անցած են:

5.— Հին միջնադարեան հայ վարպետներու մեղեդիական արուեստը պէտք է գնահատուի իբրեւ համաշխարհային հինգասական երաժշտական մշակոյթի աչքի զարնող երեւոյթներէն մէկը, քանի որ անոնց երգերը ցայսօր կը պահպանեն իրենց գեղարուեստական արժէքը:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Մայիս 18ին, Սալ Կավոյի մէջ, Քաթրա կը կազմակերպէ բացառիկ երեկոյթ մը, որուն պատուոյ նախագահութիւնը ստանձնած է Արնօ Բաբաջանեան:

Ծանօթ երաժիշտը անձամբ կը մասնակցի այս երեկոյթին եւ կը նուագէ իր գործերը:

ԴԻԷԳՐ Մ. ՂԱԶԱՐ

———O———

Եթէ աշխարհիս որեւէ մէկ աննշան անկիւնը գոյութիւն ունենար միայն եւ միայն Ս. Ղազար մը՝ Մխիթարեան Միաբանութեան մը հսկողութեան տակ, վստահ եմ որ արար աշխարհ, հրապուրուած այդ մենաստանի մէջ ցուցադրուած Հայկազեան գանձերէն, պաշտամունքի առարկայ պիտի դարձնէր անպայման, ազգը մեր Արամեան՝ պահելով եւ պաշտպանելով զայն ի գին ամէն զոհողութեանց: Այս եղաւ համոզումս երբ Ապրիլ 22ի Զատկուան օրը առաջին անգամ ըլլալով այցելեցի Ս. Ղազար:

Կասկած չկայ որ այս անգամ եւս, յաջող պարահանդէսէ մը ետք, Խասյեան Սանուցի վարչութիւնը անկարելին ըրած էր որ Ապրիլ 22ի ուխտագնացութիւնը, դէպի Ս. Ղազար, ըլլայ յաջողագոյններէն:

Պէտք է խոստովանիլ որ Խասյեան Սանուց Միութիւնը մեծ հաւատքով մօտեցած է հանրային գործերուն եւ ըմբռնած է միանգամ ընդմիշտ, որ առանց բազմաթիւ զոհողութիւններու, ազգային գործ չի կատարուիր:

14 ժամուան երազախառն ճամբորդութենէ մը ետք վերջապէս մեր աչքերուն առջեւ պարզուեցաւ Վենետիկ՝ Ադրիականի Թագուհին իր բոլոր գողտրիկ հրմայքներով, համակ կենդանի պաստառ մը, որ առաջին ակնարկէն իսկ երջանկաւէտ խաղաղութիւնով կը պատէ անխաիր բոլոր հոգիները:

Շոգեմակոյկնիս ամենայն աշխուժութեամբ ճեղքելով Մեծ-Քանալի ալեակները կը յառաջանար դէպի Լիտօ, դէպի մեզի սահմանուած Լակունա պանդոկը, շատերուս երազկոտ աչքերուն մէջ անհամբերութեան նշաններ կային:

Ինչպէս ես, եթէ չեմ սխալիր, բոլորս անխտիր կը սպասէինք անհամբեր, երկրորդ օրուան՝ Ապրիլ 22, մեր այցելութեան օրը՝ Ս. Ղազար, ուր ըստ եղած խոստումներուն, մեզի պիտի հրամցուէր հայկական Զատկուան ձայնաւոր պատարագը եւ ճաշ մը Միաբանութեան կողմէ:

Վերջապէս եղաւ առաւօտ եւ Մխիթարեան նաւակներով մեզ փոխադրեցին Ս. Ղազար:

Այն ինչ որ ես տեսայ ու զգացի Յարութեան օրով մը Ս. Ղազարի մէջ, երկրային ըլլալէ աւելի երկնային բնոյթ կը կրէր անտարակոյս, Զատկուան օր մը՝ անզուգական, օր մը բոյրի ու աղօթքի:

Վերադարձի ճամբուն վրայ, շատերս վերյիշելով Ս. Ղազարի խնկաբոյր պահերը, տեսակ մը ափսոսանքով կը շարունակէինք մեր ճամբան դէպի Փարիզ, եւ պարզ էր որ ամէն մէկս կը նախընտրէինք հրաշքով մը վերադառնալ ի սրբավայրն Ս. Ղազար, ըմբոշխնելու համար անգամ մը եւս շարականը հայկական:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (175)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

Ուզածը հասկնալէն յետոյ՝ Օվիտ հեռացաւ: Մէկ վայրկեան յետոյ՝ Օր. Ամանտա երեւցաւ սանդուխին ստորոտը, դռնապանի խցիկին սեմին վրայ կանգ առաւ ու հարցուց.

— Զիս հարցնող եղա՞ւ:

Տիկին Պարտէ շրթունքը խածաւ խորհրդապահ երեւոյթով մը ու ըսաւ.

— Կրնայ ըլլալ:

— Ի՞նչ կայ, օ՜հ, ի՞նչ կայ...: Տիկին Պարտէ, ազնուութիւնը ունեցէք ըսելու:

— Բան մը չունիմ ըսելիք, բայց գիտեմ թէ, երեւցածին նայելով, մօտերս լուր պիտի առնէք ձեզմով չհագրդուող մէկէն:

— Իմ վրաս խօսեցա՞ն քեզի:

— Ձեր մասին հարցափորձեցին զիս:

— Շի՞ք պարո՞ն մը:

— Ոչ թէ զիս հարցափորձողը, այլ զայն ղրկող մարդը չիք մէկը ըլլալու է անշուշտ:

— Ի՞նչ հարցուցին քեզի:

— Ո՞ր ժամուն ճաշի կ'երթաք... իրիկուան ո՞ր ժամուն կը մեկնիք աշխատանոցէն...:

— Ի՞նչ պատասխանեցիք:

— Ինչ որ հարկ էր պատասխանել. աղէկ մը պանծացուցի քեզ:

— Տիկին Պարտէ, եթէ երբեք բախտս ժպտի, աչքս նայէ...: Շղթայով ոսկի ժամացոյց մը պիտի նուիրեմ քեզի:

— Ուրեմն հիմակուընէ առած եմ այդ նուէրը:

— Ճաշի երթամ... ուշ մնացի:

Ամանտա Ռէկամի քսանըերկու տարու էր: Շատ աղուոր էր ու գրաւիչ արդուզարդ մը կը կրէր: Ահա ինչո՛ւ, այդ աղջիկը ընդունուած էր Տիկին Օկիւսթինի տան մէջ: Պերճանքով կը հագուեցնէն զայն, որպէսզի համբաւաւոր դերձակուհին ստեղծագործած արդուզարդերը արժեցնէ, շնորհիւ իր վայելուչ ձեւերուն: Ամանտայի սորվեցուցած էին փորձել այդ արդուզարդերը:

Ամէնէն տարրական սկզբունքներէն բոլորովին զուրկ, Ամանտա անգործութեան, պերճանքի ու նիւթական վայելքներու կը բաղձար: Իր իտէալն էր սխոյեանը դառնալ այն կիներուն, որոնց արհեստն է գեղեցիկ ըլլալ, ամբողջ Փարիզը իրենցմով զբաղեցնելու համար: Գիտնալով որ գեղեցիկ է, ճաճանչագեղ ապագայի մը հեռանկարին մէջ կ'ընդնշմարէր մասնաւոր բնակարան մը Փրոնի փողոցը ծառաներ՝ Քուփէ մը կամ Վիքթորիա կառք մը, բեմին վրայ նայող օթեակներու մասնասենեակներու մէջ Պորտոյի խեցգետիններ:

Տիկին Օկիւսթինի աշխատանոցը մըտնելէ առաջ, Ամանտա մէկ տարի բնակած էր Ժուանեիի մէջ, Նորդիկի մը քով: Հոնկէ հեռացած էր ցաւալի դէպքի մը հետեւանքով, որուն պիտի տեղեկանանք յետոյ:

Այդ օրը, Ամանտա դէշ կերպով փորձեց հագուստները, ու յաճախորդներէ ոմանց միտը ծակեց, գնդասեղ անցուցած ատեն: Վայրկեանները երկար կը թուէին իրեն: Մեկնումի վայրկեանը չէր հասներ: Վերջապէս, ժամը ութին քառորդ մնացած, Ամանտա զարդախուցը մտաւ, Տիկին Օկիւսթինի պատկանող ճոխ շրջազգեստը հանեց, իր պարզ զգեստը հագաւ ու ամէնէն վերջը դուրս ելաւ:

Ամանտա դռնապանուհիին հետ չխօսեցաւ ու դէպի փողոցին դուռը ուղղուեցաւ: Հոն կանգ առաւ, ակնարկ մը ձգեց մայթին վրայ, աջ ու ձախ: Ցխուննոց մարդ մը նշմարեց, ալեխառն մազերով, լաւ հագուած ու յարգելի երեւոյթով:

— Ան ըլլալու չէ, մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը:

Ու սկսաւ մանրաքայլ յառաջանալ: Ալեխառն մազերով մարդուն առջեւէն անցած պահուն, ան բարեւեց զինքը ժըպտուն դէմքով մը: Ամանտա մտովի ըսաւ, առանց մեծ զարմանք մը զգալու.

— Կ'երեւայ թէ ան է...: Ունեւոր եւ շնորհքով մարդ մը կ'երեւայ:

Ամանտա ոչ բարեւը առաւ եւ ոչ ալ ժպտեցաւ, այլ սկսաւ աւելի դանդաղօրէն քալել փոքր ու կոտրատուող ոստոստումներով. մանկամարդ աղջիկը կը կարծէր որ այդպէս աւելի վայելուչ քալուածք մը կ'ունենար: Մեր ընթերցողները հասկցած ըլլալու են թէ Օվիտն էր որ աղջկան շարժումները կը դիտէր:

— Աղուորս, ուզածիդ չափ կոտրտուէ, կը խորհէր Օվիտ: Դռնապանուհին քու մասիդ խօսեցաւ... Քու օճիքդ չեմ ձգեր:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ճօլօլեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, Պուքրէշի մէջ նորոգ հանգուցեալ իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ

յիշատակին, 13 Մայիս, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողնե – րուն:

×

Այրի Տիկին Ս. Թօփալեան, այրի Տիկին Գամպուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Փօլատեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Մայիս 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՇԱՆ ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Ժընըվիէվ Տօնիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԱԶԱՐԷԹ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

մահուան 9րդ տարելիցին առթիւ ինչպէս նաեւ Վահան եւ Կատար Դարբինեանի յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա – տակը յարգողներուն:

Պ. Մեսրոպ Մարթայեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Մարթայեան, Օր. Իզապէլ Մարթայեան, Ֆրանսուա Սէյխեան, ինչպէս նաեւ Միքայէլեան, Զատրճեան, Նշան Միքայէլեան եւ Մինասեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր, մեծ հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 6ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Իսիի Սէն–Պրիւօ եկեղեցին, 14 Ռիւ տը լ'Էկալիթէ, Ուրբաթ, Մայիս 11, ժամը 15·30ին:

Մարմինը կ'ամփոփուի Իսիի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուր – բաթ իրիկուն ժամը 8·30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն-Մօրիսի վարչու – թիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Կիրակի, Մայիս 13, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, ընկերուհի Աստղիկ Միսցեանի բնակարանը (Միրիպէլ): Կարեւոր օրակարգ: Ընկերուհիներու ներ – կայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը 12 Մայիս, Շաբաթ երե – կոյեան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA COMIQUE

Նախագահութեամբ՝

MR. ALAIN POHER

Président du Sénat

Կիրակի 13 Մայիս կ. վ. ժամը ճիշդ 17·15ին

ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԻՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ

ՂԵԿ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կոմիտաս, Կանաչեան, Ալէմշահ, Տիգրանեան, Ալթունեան, Ափրիկեան

Մեներգողներ՝ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան եւ Մկրտիչ Պօղոսեան

Տոմսերը փնտռել երգչախումբի անդամներու մօտ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը

ժամը 19·30էն մինչեւ 22

17, Rue Bleue — Paris (9e)

Գիներ.— 10 ֆրանքէն մինչեւ 50 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 20·30ին, Սէն-Ժոր սրահը, Ավընիւ Տը Լա Քորս

Կը նախագահէ.— Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Կը խօսի.— ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ.— « Աւարայրէն Սարդարապատ »

(Հայ ժողովուրդի անցեալի պատգամը եւ ապագայի պահանջը)

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Ճանիկեան 20 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն) Զարուհի Քէօսէեանի մահուան առթիւ:

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղց. Թաղական Խորհուրդը, Աւագ շաբթուան առթիւ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւն – ները.—

Դռնբացէքի՝ Տիկ. Նոնոյեան 20 ֆր., Տիկ. Սիմոնեան, Ս. Գինոսեան, Վ. Ճամճեան, Տ. Համբարձումեան, Տիկին Սարգիսեան, Զ. Դաւիթեան, Զ. Պօչուքեան, Ա. Պօչուքեան, Ե. Մինասեան, Զ. Յովհաննէսեան 10ական, Տիկ. Մարկոսեան, Թ. Յովհաննէսեան, Հող. քոյրեր 5ական:

Ոտնլուայի՝ Տիկ. Զ. Թիրէքեան, Ֆ. Մարգարեան, Մ. Փիլոյեան, Ռ. Էնէզեան 10ական, Ա. Տէր–Մխսեան, Է. Տէրպատեան, Պ Քիւրէճեան 5ական, Տիկին Ա. Շէլէլէկեան 15:

Խաւարումի՝ Տիկ. Ե. Սիմոնեան 12:

Թաղման կարգի՝ Տիկ. Տ. Համբար – ձումեան, Ֆ. Մարգարեան, Թ. Մուրատեան 20ական, Տիկ. Տ. Յովհաննէսեան 50, Զ. Թիրէքեան, Ե. Կէօնճեան, Շ. Թապիպեան, Վ. Պապուչեան, Մ. Շը – վոտեան, Ա. Տէր–Մխսեան, Ա. Մարկոսեան, Պ. Մակարեան, Մ. Հորոյեան, Ա. Մելիքեան, Ա. Պէրպէրեան, Զ. Դաւիթեան, Պ. Տիրանեան, Ե. Սիմոնեան, Ե. Զաքարեան, Պ. Քիւրէճեան, Է. Յով – սէփեան, Ա. Յովհաննէսեան, փոքրիկն Մինասեան 10ական: Վ. Ճամճեան, Կ. Դարբինեան, Թ. Յովհաննէսեան, մի ոմն, Է. Տէր–Պատեան, Զ. Քէօսէեան, Ա. Պօչուքեան, մի ոմն 5ական:

Զատիկ՝ Տիկ. Ա. Այլանաքեան (Փարիզ) 70, Պ. Պօղասեան, Ե. Յակոբեան, Մ. Ժամկոչեան, Ռ. Ժամկոչեան, Յ. Կուտսուզեան 10ական:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղց. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Պր. Ճեպրայէլ Պահատուրեան (անկար ծերերուն 500) ֆր եւ 100, այրի Տիկին Գոհարիկ Ոսկերիչեան, իր ամուսնոյն Յակոբ Ոսկերիչեանի մահուան 5րդ տարելիցի հոգ. առթիւ 100, այրի Տիկին Պերճուհի Գարակէօզեան, իր ամուսնոյն Գէորգ Գարակէօզեանի մահուան քառասունքին առթիւ Աղքատախնամին 50, Պր. Պետրոս Պէճիտեան, իր թոռնիկին Աստղիկ Մարտիրոսեանի մկրտութեան առթիւ 50 եւ Աղքատախնամին 50, Պր. Կարպիս Շահինեան 25 եւ Աղաքատախնամին 25, Պր. Ոսկեան Նալպանտեան իր տոհմի մեռեալներու յիշատակին 30 եւ 30 դպրոցին, Պր. Կարապետ Պետրոսեան 20, եւ Աղքատախնամին 20, Տիկ. Ոսկի Յարութիւնեան Աղքատախնամին 10, Ոմն դպրոցին 100, իւղագին՝ այրի Տիկ. Շընորհիկ Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Մակէսեան, Պր. Մինաս Մկրտիչեան, Տիկին Լուիզ Յովհաննէսեան 100ական, Տիկին Մառի Գարաքիւլահեան, Պ. Հայկ Մովսէսեան, Դանիէլեան ընտանիք, Օր. Վերժին Կոստանեան, Տիկ. Տէր–Ահարոնեան, Պր. Մկրտիչ Թէրզիպաշեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Նահապետեան, Տիկ. Թագուհի Զպլաքեան, Տիկ. Հռիփսիմէ Գըլճեան, Տիկ. Ա. Թումիկեան, Տիկ. Բըռլանդի Կարապետեան, Տիկ. Պ. Գապաքճեան 30ական, Տիկ. Վեհանոյշ Բազումեան, Տիկ. Սաղաթէլեան, Տիկ. Նազելի Զալըքեան 20ական, Տիկ. Վիկտոր Գազազեան, այրի Տիկ. Գասպարեան, այրի Տիկ. Սիւզմէճեան, Տիկ. Գըրըք – ճեան 10ական:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

LE SAMEDI 12 MAI DE 21 H. A 4 H.

Grande Soirée Annuelle

de l'U. J. A.

DANS LES SALONS DE L'HOTEL

ORLY-HILTON

ANIME PAR :

LES ARMENIAN'S SUNSHINE

PARTIE ARTISTIQUE : *GROUPE CAUCASE*

ENTREE 25 F.

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

nuit de la quatra

Vendredi 18 Mai 1973
à 21 heures
Salle Gaveau

LOCATION OUVERTE A LA SALLE

CONCERT DE GALA

SOUS LE HAUT PATRONAGE DE SON PRÉSIDENT D'HONNEUR

ARNO BABADJANIAN

avec le concours de ***nombreux solistes*** *et la participation de*

ANNIE KAVAFIAN

Œuvres de : Katchaturian, Babadjanian, Tcheknavorian, Komitas et Maurice Ravel

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, Մայիս 12, ժամը 20ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի սրահը:

Պարախումբ ՆԱՅԻՐԻ

Գեղարուեստական բաժին

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Ճաշագին 35 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
11
VENDREDI
11 MAI
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, Rue d'Hauteville, 75010 Paris
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15079-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր

49րդ ՏԱՐԻ — 12.710
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.710

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԶԱՇՏ ՊԱՅՔԱՐ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ԶԳԱՑՈՒՄԻՆ ԴԷՄ

ԿԸ ՀՐԱՄԱՅԷ ԱՆՏՈՆ ՔՈՉԻՆԵԱՆ

———0———

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան (Կոմկուս) Կեդր. Կոմիտէի (Կենտկոմ) առաջին քարտուղար Անտոն Երկանդովիչ Քոչինեանի 4 Ապրիլին «Համառնդովիչ կուսակցական ակտիւ»ի ժողովին ներկայացուցած Զեկուցումը կը գրաւէ Ս. Հայաստան օրաթերթի Ապրիլ 6ի երեք էջերը, 15 երկար սիւնակ։

Զեկուցման հիմնական միտքն է «գաղափարական աշխատանքը բարձրացնել կուսակցութեան ժամանակակից պահանջների մակարդակին»։ Քոչինեան իր զեկուցման մէջ բազմաթիւ մէջբերումներ կ'ընէ Խ. Միութեան յիսնամեակին առթիւ Բրեժնեւի խօսած պատմական ճառէն, ինչպէս նաեւ, անխուսափելիօրէն, Լենինի գրութիւններէն։ Ջերմօրէն կը փափաքի, որ յառաջիկայ տասը տարիներու ընթացքին իրագործուի Լենինի «Երկերի լիակատար ժողովածուի բարձրորակ հրատարակումը եւ լայն տարածումը աշխատաւորական զանգուածների շրջանում»։

Քանիցս կ'ակնարկէ «ազգային հարցի Մարքս–լենինեան տեսութեան», ըսելու համար, որ շնորհիւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան յաղթանակին՝ ժողովուրդները ազատագրուած են «սոցիալական եւ ազգային ճնշման կապանքներից»։ Եւ 1922 Դեկտեմբերին Խորհրդ. Ընկերվարական Հանրապետութեանց Միութեան ստեղծումով յաղթած է լենինեան ազգային քաղաքականութիւնը՝ «բազմազգ սոցիալիստական միասնական պետութեան կազմաւորումը»։

Շնորհիւ Համայնավար կուսակցութեան, վերացուած է ազգերու իրաւական անհաւասարութիւնը, վիթխարի աշխատանք տարուած է նաեւ վերացնելու համար անոնց տնտեսական ու մշակութային յետամնացութիւնը։

Հայաստանի Կոմկուսի Ա. քարտուղարի Զեկուցման գլխաւոր նպատակն է ջատագովել «խորհրդային հայրենիք»ը եւ Համայնավար կուսակցութիւնը։

Ըստ իրեն, «բազմազգ սովետական ժողովրդի կուլտուրան սոցիալիստական է բովանդակութեամբ, իր զարգացման գլխաւոր ուղղութեամբ. բազմազան է իր ազգային ձեւերով եւ ինտերնացիոնալիստական է իր ոգով ու բնոյթով։ Ինչպէս ընկ. Լ. Ի. Բրեժնեւը պատկերաւոր ասաց, նա իրենից ներկայացնում է բոլոր ժողովուրդների կողմից ստեղծուող հոգեւոր արժէքների օրգանական համաձուլուածք»։

Խորհրդային վարչաձեւի պարտադրած կեանքը, ժողովուրդներու մերձեցման «պրոցես»ը ինտերնացիոնալիզմի ոգիով կը դաստիարակէ «սովետական մարդիկ»ը։ Խոր աշխատանք պէտք է ծաւալել աշխատաւորներու «ինտերնացիոնալ» դաստիարակութեան ուղղութեամբ։

Ահա՛ թէ ինչպէս Կրեմլին Խ. Միութեան այլազան տարրերը կը մղէ դէպի ուծացում։

Քոչինեան կ'ըսէ.

«Սովետական մարդը ինտերնացիոնալիստ է ու ջերմ հայրենասէր։ Նրա զգացմունքների եւ պատկերացումների մասշտաբները վաղուց դուրս են եկել ազգային սահմաններից։ Նա մեծագոյն հպարտութիւն է ապրում մեր անծայրածիր երկրի բոլոր Հանրապետութիւնների յաջողութիւնների համար»։

Ուրեմն հրաժեշտ պէտք է տալ ազգային սահմանափակ զգացումներուն։ Բոլոր միջոցներով պէտք է դաստիարակել սովետական մարդու համազգային էրսովետական մարդու համազգային էր – պարտութեան զգացումն ու գիտակցութիւնը Հայաստանի աշխատաւորներուն մէջ, «նրանց սրտերում միշտ վառ պահել մեր մեծ հայրենիքի նկատմամբ սիրոյ եւ անսահման նուիրուածութեան կրակը»։

Եւ որպէսզի աշխատաւորներու գաղափարական եւ «ինտերնացիոնալ» դաստիարակութիւնը յաջողութեամբ պսակուի, համայնավարները ո՛չ մէկ զիջողութիւն եւ ներողամտութիւն թոյլ պէտք է տան սկզբունքի, «խէյոլոգիական» հարցերու մէջ։ Մանաւանդ անհաշտ պայքար պէտք է մղեն նացիոնալիզմի ամէն տեսակ դրսեւորումների դէմ։

Քոչինեան դժգոհ է սակայն անոր համար, որ Հայաստանի մէջ կան ինքնագոհ մարդիկ, որոնք կը թերագնահատեն «նացիոնալիստական» տրամադրութիւններու դէմ պայքարի անհրաժեշտութիւնը։ Կոմկուսի քարտուղարը համոզուած է, որ «քաղաքականապէս ոչ բաւական հասուն մարդկանց հոգեբանութեան մէջ» ազգային զգացումները ուռճացած են, չափազանց կենսունակ են եւ կը պահպանուին յամառօրէն։

Փա՞ստ կ'ուզէք։

« Ազգային սահմանափակութեան եւ բացառիկութեան դրսեւորման արտայայտութիւն է այն, որ երբեմն Հանրապետութեան մամուլում, ռադիոյի եւ հեռուստատեսութեան հաղորդումներում, գրքային պրոդուկցիայում (արտադրութիւն) տարփողւում են անցեալի եւ մեր ժամանակների առանձին գործիչներ՝ անկախ նրանց դասակարգային պատկանելիութիւնից եւ գաղափարական դիրքերից։ Նման դէպքերում դասակարգային սկզբունքը փոխարինւում է ազգային պատկանելիութեան սկզբունքով։ Այդպիսի երեւոյթներ տեղ են գտնում մանաւանդ արտասահմանի հայ մշակութային գործիչներին գնահատելու հարցում »։

Եւ իրերու բնական կարգով Քոչինեան «քանի մը խօսքով» կ'անդրադառնայ Հայաստանի եւ սփիւռքի կապերուն։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՐԷՆՃԻՒ ՎԱՐՁԸՊԵՏ ԿԸ ՓՆՏՌԻ

———0———

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԴԱԴՐԱԾ ԵՆ

Կը թուի թէ այս անգամ կռիւները դադրած են բանակին եւ Պաղեստինցիներու միջեւ բայց եւ այնպէս ամէն ինչ վերջացած չէ։ Մոշէ Տայեան յայտարարած է թէ Իսրայէլ կը միջամտէ միայն այն պարագային երբ իր ապահովութիւնը վտանգուած ըլլայ։ Լիբանանի մէջ ալ բանակը ազդարարութիւն մը ըրած է չեշտելով թէ հակառակ զինադուլին զոր կը յարգէ, իր ուժերը տեւական յարձակումներու ենթակայ են Լիբանանի հարաւը եւ Պեքայի մէջ։

Դէտերը կը նկատեն որ ցարդ յարանուանական գետնի վրայ խզում չէ պատահած եւ հակառակ այն անախորժ մթնոլորտին որ կը տիրէ մահմետական Սիւննի համայնքին մէջ, համերաշխութիւն կը տիրէ։ Խորհրդարանը որ դուրսփակ նիստ գումարած էր առջի օր բացարձակ հաւանութիւնը տուաւ իշխանութեանց բռնած վճռական դիրքին համար։ Միւս կողմէ սակայն կարգ մը արաբ ղեկավարներ, ինչպէս Գնդ. Խատաֆի կը գրգռեն Պաղեստինցիները։ Խատաֆի գրգռած է Պաղեստինցիք որպէսզի գրաւեն Պէյրութի օդակայանը, որեւէ գնով։ Խոստացած է որ եթէ յաջողին, իր օդուժը (այլ խօսքով Ֆրանսայի ղրկած Միրաժները) կը տրամադրէ Պաղեստինցիներուն։

Հինգշաբթի առաւօտ հասած լուրերու համաձայն համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէր Լիբանանի մէջ թէեւ փոքր միջադէպեր պատահած են սուրիական սահմանին մօտ։

Իշխանութիւնները հրաւիրած են բոլոր պահեստի զինուորականները որ ներկայանան եւ արձանագրուին

ՕՐԷ ՕՐԻՆ

ԱՇԽԱՐՀԷՆ ԼՈՒՐ ՈՒՆԻ՞Ք

———0———

«Աշխարհ» կը կարդա՞ք։ Խօսքս մեր «Աշխարհ»ին մասին է անշուշտ եւ ոչ Մոնտի։ Եթէ չէք կարդար, սխալ կ'ընէք։ Պէտք է կարդալ, անպա՛յման կարդալ։ «Յառաջ»ը չի բաւեր ձեր ընդհանուր զարգացման համար։ Մանաւանդ միայն «Յառաջ» կարդալով, կրնաք շեղիլ մարքս–լենինեան ուղեգիծէն եւ ժամանակի ընթացքին ալ վարակուիլ «Յառաջ»ի յետադիմական գաղափարներէն։ Ուրեմն խօսքս մտիկ ըրէ՛ք, «Աշխարհ» կարդացէ՛ք, ու լա՛ւ կարդացէք։ Հոն բացառիկ մտքեր կան, գաղափարական հիմնական տեսակէտներ, ինտերնացիոնալիզմի դասընթացքներ եւ ինչե՜ր, ինչե՜ր։

Այն Ֆրանսահայը, որ միայն «Յառաջ» կը կարդայ, հաւատացէ՛ք, բարեկամ, շատ բան կը կորսնցնէ։ Հորիզոնը կը մթագնի, հակասովետ մոլուցքէ կը տարուի, ամէն բան ծուռ կը հասկնայ ինչպէս՝ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը։

Այսպէս «Յառաջ» գործ–բան ձգած Հայաստանեան թերթերը կը քրքրէ, որպէսզի ժամ առաջ հայրենիքի լուրերը տայ իր ընթերցողներուն, երբ ուրիշներ աշխարհի հոգերը ձգած պըլոք կը խաղան կամ սինեմա կ'երթան։ Լաւին հետ գէշն ալ կուտայ։ Ծերմակին հետ սեւն ալ կը տեսնէ ու հայրենիքի հոգերն ալ կը մատնանշէ, վասնզի այդ հոգերը ի՛րն ալ են, բոլոր Հայերու հոգերն են։ Բայց «Յառաջ» այնքան պէխապէր է մարքսլենինեան սկզբունքներէն, որ իրար կ'անցնի երբ մտահոգիչ լուրեր կ'առնէ Երեւանէն։ Այսպէս, չես գիտեր ինչո՞ւ, «Յառաջ» յուզուեր է որովհետեւ Հայաստանի Ապահովութեան (Երեւանի հայերէնով՝ անվտանգութեան) պետը փոխուեր է եւ Հայուն տեղ Ռուս մը դրուեր է։ Քիչ եւք ալ Կոմկուսի Բ. քարտուղարը, որ Հայ էր փոխուեր է եւ հոն ալ Ռուս մը դրուեր է։ Եղածը ի՞նչ է որ։ Եւ եթէ «Յառաջ» կարդալու տեղ «Աշխարհ» կարդաք, այն ատեն կը հասկնաք որ իրար անցնելիք բան չկայ։ Ասանկ բաները մաս կը կազմեն ինտերնացիոնալիզմի տարրական օրէնքներուն եւ որովհետեւ Մոնտի խմբագիրներուն խելքն ալ շատ բանի չի հասնիր, այդ լուրերը տուած ատեն, ելլեր են «Ռուսացում Հայաստանի ղեկավար տարրերու» դրեր են իբրեւ խորագիր։ Մեղա՜յ, մեղա՜յ։ Այսքան տգիտութիւն ըլլա՞յ։ Մարդ խակապէս ոչ մէկ գաղափար պէտք է ունենայ ինտերնացիոնալիզմէ, սովետական կարգերու կառոյցէն, ընկերվարութեան կառուցումէն, որպէսզի իրար անցնի այսքան բնական բաներէ։ Ի վերջոյ ծուռ նստինք, շիտակ խօսինք։ Եղածը բան մը չէ։ Ընդհակառակն։ Եւ հաւանաբար հարկ է երախտապարտ ըլլալ ընկեր Բրեժնեւի, որ այսքան գուրգուրանք ցոյց կուտայ մեր մինուճարին նկատմամբ ի՞նչ պիտի ըլլայ այս փոփոխութեանց հետեւանքը։ Շատ շատ Կոմկուսի նիստերը հայերէն չեն ըլլար ռուսերէն կ'ըլլան քանի որ Ռուս մը բազմած է հոն։ Ուրի՞շ։ Գու հայրենիքիդ մէջ Ապահովութեան պետը Ռուս մը կ'ըլլայ որ ամէն մէկ քայլիդ պիտի հետեւի։

Et puis après !

Իրար անցնելիք ի՞նչ կայ, ընկե՛ր ջան։ Բան մըն ալ չկայ։ Ասոնք լաւ բաներ են եւ կարելի է նոյնիսկ խնդրել Կրեմլինէն որ կամաց – կամաց ուրիշ հայ ղեկավարներ ալ Ռուսերով փոխարինէ, որպէսզի ինտերնացիոնալիզմը լրիւ ըլլայ։ Ազգութիւն – մազգութիւն պարապ բաներ են։ Յետամնաց գաղափարներ։

Համաձայն չէ՞ք։ Ըսել է աշխարհէն բնաւ լուր չունիք։

ՇԱՀԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ ընդդիմադիր Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահը՝ Պարցել իր հրաժարականը տուաւ, որովհետեւ իր կուսակցութիւնը դէմ է երկու Գերմանիաներու անդամակցութեան Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ։

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐԻ հարցին շուրջ ոչ մէկ համաձայնութիւն ձեռք ձգուած է Լոնտոնի մէջ, Անգլիոյ եւ Սպանիոյ Արտաքին Նախարարներու խօսակցութեանց ընթացքին։ 18 ամսուան մէջ չորրորդ անգամ էր, որ երկու երկիրներու Արտաքին Նախարարները խօսակցութիւններ կ'ունենային այս հարցին լուծման համար։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆԻ անձնական խորհրդատուն՝ Քիսինկէր, Մոսկուայէն Լոնտոն գնաց։ Քիսինկէր չորս օր մնացած էր Մոսկուա, եւ խօսակցութիւններ ունեցած խորհրդային վարիչներու հետ։ Բրեժնեւի Մ. Նահանգներ այցելութեան թուականը դեռ չէ ճշդուած։

ԹՐԻՓՈԼԻԻ քարիւղի խօսակցութիւնները ընդհատուեցան։ Քարիւղ արտադրող երկիրները տոլարի արժեզրկման պատճառով 11,1 տոկոսի յաւելում կ'ուզեն քարիւղի գինին վրայ։ Քարիւղի ընկերութիւնները, ըստ լաւատեղեակ շրջանակներու, տրամադիր են 9 տոկոսի յաւելում մը ընդունիլ։ Մայիս 21ին Վիէննայի մէջ պիտի շարունակուին խօսակցութիւնները։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ բաւական դժուարութեանց կը բախի Լոնտոնի մէջ, ուր իրեն ի նպաստ հանրային կարծիք մը չկայ, բայց կը թուի թէ շատ հոգ չըներ ատոր համար եւ կը շարունակէ իր քննութիւնը, կարգ մը հարցաքննութիւններ կատարելով Քարթլանտներու մտերիմներու մօտ։

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

—o—

Հայ գրականութիւնը դժուար թէ ներէ Տիգրան Կամսարականին գինքը լքած ըլլալու անոր մեծ մեղքին համար՝ այն աղքատ էջերէն որով իր մասնակցութիւնն էր բերեր արեւմտահայ իրապաշտ շարժման անդրանիկ ճիգերուն, իրապաշտ առաջին վէպը պարգեւելով հայ գրականութեան:

Պոլիս ծնած 1866ին՝ Կամսարական գրեթէ պատանի մըն էր, երբ գրական կոչում էր զգացեր իր ներսը, եւ մէկն էր եղեր անոնցմէ որ պիտի խմբուէր խոկոյն Արփիարեանի շուրջ երբ ան իր առաջին փորձերը կ'ընէր նոր ուղի բանալու համար արեւմտահայ գրականութենէն ներս:

Արեւմտահայ նոր արձակին առաջին հինգ ռահվիրաներէն Լեւոն Բաշալեան եւ Մելքոն Կիւրճեան նորավէպեր եւ պատկերներ ստորագրեր էին առաւելապէս, ինքը՝ Արփիարեան, պատկերներ տուեր էր նոյնպէս ի սկզբան, եւ անոնց կողքին քանի մը վիպակ, Զօհրապ իր նորավէպերուն հետ փորձեր էր նաեւ վէպ մը որով հպարտանալ պիտի դժկամակէր յետոյ. Կամսարական իր գրական համբաւը պիտի կառուցանէր իր անդրանիկ վէպով, որ վերջինը պիտի ըլլար, աւա՜ղ:

Արդարեւ, Վարժապետին աղջիկը, լոյս տեսած 1888ին, թուական մը կը բանար: Գրուած պահու մը երբ իրապաշտ վէպը իր յաղթանակը ապահոված էր արդէն Արեւմուտքի մէջ, Կամսարական իր այդ վէպը գրեր էր ազդեցութեանը տակ իր ընթերցումներուն մեծ վարպետներէ եւ Ալֆոնս Տոտէէն, առաջին հերթին, ինչպէս ինքն իսկ պիտի խոստովանէր յետոյ:

Ծամածռութիւններ անշուշտ որ եղան: Մգլոտած խաւ մը դեռ կար հայ մտաւորականութեան մէջ որ պիտի չհանդուրժէր իրապաշտ այդ էջերը: Բայց նոր ծաղկող երիտասարդութիւնը զուրգուրանքով ընդունեցաւ վէպը, ու ճամբայ բացաւ նորընծայ վիպասանին, ու անոր յաջորդական պատմուածքներուն, որոնցմէ ոմանք, ինչպէս՝ Գրատունը, Ընկուզին կողովը, Հովկուլը, Հարօն, պիտի ապրէին յետագային ալ:

Կամսարական կը մասնակցէր օրուան մամուլին այժմէական նիւթերով ալ: 1891ին Հայրենիքի մէջ երեւցին իր յօդուածները «Ասեղ» եւ «Շողեգրիչ» ստորագրութեան տակ: Յաջորդ տարին Մասիսի մէջ, որուն խմբագրութեան կը մասնակցէր Զօհրապի եւ Հրանտ Ասատուրի կողքին, լոյս տեսան «Հորիզոնին վրայ» խորագրով իր քրոնիկները «Մոլորակ» ստորագրութեամբ: Ու մէկէն...

Կամսարական լքեց գրիչ ու գրականութիւնը: Առիթէ առիթ պատահական յօդուածներ միայն լոյս պիտի տեսնէին այլեւս իրմէ, որոնցմէ ոմանք հինէն շունչ մը կը պահէին այնուամենայնիւ:

Ու իմացուեցաւ օր մըն ալ թէ Կամսարական դարձեալ միտքն է բերեր հայ գրականութիւնը, այս անգամ արդէն գրական նոր սերունդ մը ստեղծուած տեսնելու մտահոգութեամբ, ու յանուն այդ սերունդին հաստատեր է գրական մրցանակ մը, մրցանակ, որ առիթ պիտի տար մեր սա տողերուն.

«Խղճի խայթն է որ հիմա կը խլրտի իր մէջ: Կ'ուզէ դարմանել չարիքը զոր հայ գրականութեան հասցուց: Կ'ուզէ նորերը մղել արուեստին գիրկը: Դեռ վերջերս, խմբագրութեանս կողմէ իրեն ուղղուած հրաւէրի մը ի պատասխան, մեզի ցոյց կուտար նորերը «տեղ տուէք նորերուն» կը գրէր, զգացնելով ո ր պէտք է ալ յոյսը կտրել հիներէն, ու ասպարէզը նորերուն ձգել: Աւելին: կը փորձէ ճամբայ բանալ նորերուն: Ուրիշ նպատակ չունի գրական մրցանակը զոր վերջերս հաստատեց, Հայաստանի կառավարութեան յանձնելով անոր գործադրութեան հոգը: Հիանալ կը մնայ մեզի նախանձախնդրութեանը վրայ հին զինուորի մը որ երկար ատեն դասալիք՝ հիմա փնտռելու ելած է զէնքի իր հին ընկերները, կամ զէնք բաժնելու նորադիրներուն: Մեզ յարգանքի կը կանչէ գրականութեան համար մեռած մարմի գրագէտի մը մէջ մէկէն բունկող այս նախանձախնդրութիւնը»:

Կամսարականի նախանձախնդրութիւնը կանգ չառաւ այդտեղ:

Սկսաւ պատուէր էջեր ստորագրել ի նորոյ: Անոնք լոյս տեսան Թէքէեանի «Տաբեցոյց»ին եւ Զօպանեանի «Անահիտ»ին մէջ: Ասոնցմէ էին Դեռ մեզի բարեխօս (1927), Մերկիկ (1932), Մեծ վէճ մը հայր սուրբի խուցին մէջ (1938): Հաճոյքով կարդացուեցան նաեւ, իրենց գեղեցիկ շունչին համար, յօդուածները զորս նուիրեց Լեւոն Բաշալեանին եւ Թորգոմ Գուշակեանին, ինչպէս որ յուզումով կարդացուեր էր ատենէն այն որ Նախատակին նուիրուած էր անոր Աղեքսանդրիոյ համերգէն յետոյ:

Կամսարական իր աչքերը փակեց 1941ին Նիսի մէջ: Ռումբերու որոտը աննշմար դարձուց իր մահը:

Եւ այնուամենայնիւ Զօհրապին ու Երուխանին, Կիւրճեանին ու Բաշալեանին կողքին Տիգրան Կամսարական եւս իր պատուոյ տեղը ունի արեւմտահայ նոր արձակին մէջ: Առանց իրեն եւ իր նմաններուն այդ արձակը պիտի չհասնէր իր այսօրուան բարձունքին եւ պիտի չհասուննային զոյգ մը սերունդներ գուրգուրալու համար փարպետներու աւանդին վրայ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ (*)

(*) Ի յիշատակ իր մահուան քառասունքին:

Ա. ՔՈՉԻՆԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՅՈՒՄԸ

—o—

Բ.

Մեր զարգացման արդի փուլում արդիւնաբերութեան վերելքի եւ նրա արդիւնաւէտութեան բարձրացման արագ տեմպերի ապահովումն աներեւակայելի է առանց արտադրութեան մէջ գիտութեան եւ տեխնիկայի նուաճումների արագ արմատաւորման, առանց տեխնոլոգիական պրոցեսների կառավարման աւտոմացման եւ աշխատանքի գիտական կազմակերպման, առանց արտադրութեան տեխնիկական մակարդակի բարձրացման, էլեկտրոնային հաշուողական տեխնիկայի կիրառման:

Չնայած հնգամեակի երկու տարիների ընթացքում կատարուած որոշակի դրական աշխատանքին, այդ բնագաւառում եւս լուրջ թերութիւններ կան: Նշուած ժամանակաշրջանում թերակատարուել են նոր տեխնիկայի արմատաւորման պլանները: 1971 թուականին դրանք կատարուել են 79, իսկ 1972 թուականին՝ 80,6 տոկոսով, չնայած, որ սահմանուած առաջադրանքներն էլ միշտ չէ, որ ապահովում են արտադրութեան տեխնիկական մակարդակի նպատակասլաց բարձրացումը, նրա կոմպլեքսային աւտոմատացումն ու մեքենայացումը:

Պէտք է ասել, որ չնայած Հանրապետութեան գիտնականների կատարած արդիւնաւէտ աշխատանքին, արտադրութեան հետ գիտութեան կապի զգալի ամրապնդմանը, մեր որոշ գիտահետազօտական հիմնարկները դեռեւս հարկ եղած օգնութիւնը ցոյց չեն տալիս ժողովրդական տնտեսութեան յետագայ արագ զարգացմանը:

Մեզանում դեռ կան այնպիսի գիտական հիմնարկներ, որոնք տարիներով ժողովրդական տնտեսութեանն առհասարակ ոչ մի աւարտուն գիտական արտադրանք չեն տալիս: Դրանց թւին են պատկանում կենսաբանութեան, գիւղատնտեսութեան էկոնոմիկայի եւ կազմակերպման ինստիտուտները եւ մի շարք այլ գիտահետազօտական հիմնարկներ: Դրա հետ մէկտեղ, հարկաւոր է նշել, որ յաճախ աւարտուն գիտահետազօտական աշխատանքների արմատաւորումը՝ յատկապէս նոր տեխնիկայի ներդրման բնագաւառում, կասեցւում է մեր որոշ մինիստրութիւնների, գերատեսչութիւնների եւ պլանային օրգանների աշխատողների, որոշ ձեռնարկութիւնների եւ արտադրութիւնների ղեկավարների պահպանողական վերաբերմունքի հետեւանքով, որոնք, ուղղակի ասենք, չեն կարողանում, կամ չեն ցանկանում կազմակերպել գործը, գերադասում են հանգիստ կեանքը:

Նախ եւ առաջ հարկաւոր է նկատի ունենալ, որ հնգամեակի այս վճռական տարում նախատեսւում է արդիւնաբերական արտադրութեան ծաւալի մեծացման 80 տոկոսը ստանալ աշխատանքի արտադրողականութեան հաշուին: Ահա ընթացիկ տարուայ առաջին եռամսեակի արդիւնքները: Նշուած ժամանակաշրջանում ամբողջութեամբ վերցրած Հանրապետութեան արդիւնաբերական արտադրութեան մէջ պլանաւորուած 7,2 տոկոս աճի փոխարէն աշխատանքի արտադրողականութիւնը նուազել է 1,2 տոկոսով: Հանրապետութեան ձեռնարկութիւնների գրեթէ մէկ երրորդում աշխատանքի արտադրողականութեան աճ տեղի չի ունեցել:

Հաշուարկումները ցոյց են տալիս, որ եթէ յիշեալ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններն ապահովէին աշխատանքի արտադրողականութեան բարձրացման իրենց պլանային առաջադրանքները, ապա կարելի կը լինէր թողարկել եւս 15,4 միլիոն ռուբլու լրացուցիչ արտադրանք:

Արտադրութեան նկարագիրը բնորոշող միւս կարեւոր տեխնիկա – տնտեսական ցուցանիշը շահութաբերութիւնն է: Պէտք է ուղղակի ասել, որ այս ասպարէզում եւս դրութիւնն առայժմ անբաւարար է: տարեցտարի թերակատարւում են շահութաբերութեան պլանային առաջադրանքները: Այսպէս, 1972 թուականին արդիւնաբերական արտադրութեան մէջ շահոյթների պլանը կատարուեց ընդամէնը 92,9 տոկոսով:

Գործերի վիճակն անբաւարար էր նաեւ այս տարուայ առաջին երկու ամիսներին: Յիշեալ ժամանակաշրջանում շահոյթների պլանը կատարուել է հազիւ 83 տոկոսով: Թերակատարուել է նաեւ ինքնարժէքի իջեցման առաջադրանքը: Արտադրանքի ինքնարժէքի թանկացում է թոյլ տրուել գունաւոր մետալուրգիայի, թեթեւ, անտառային եւ փայտամշակման, տեղական, շինանիւթերի արդիւնաբերութեան ձեռնարկութիւններում:

Մեր Հանրապետութեան ձեռնարկութիւններում դեռեւս շատ են ցածրորակ արտադրանքի թողարկման, պետական ու պլանային, աշխատանքային ու արտադրական կարգապահութեան խախտման, անտնտեսավարութեան, թափթփուածութեան եւ շռայլութեան փաստերը, անարտադրողական ծախսերն ու նիւթական արժէքների կորուստները:

Հանրապետութեան արդիւնաբերութեան աշխատողները ընթացիկ տարուայ առաջին եռամսեակում արտադրանքի իրացման պլանը կատարեցին 101,7 տոկոսով, համախառն արտադրանքի թողարկմանը՝ 102 տոկոսով: Ապահովուած է հիմնական արտադրատեսակների թողարկման առաջադրանքը: Աշխատանքի արտադրողականութեան պլանը կատարուած է 100,8 տոկոսով:

Չնայած ձեռք բերուած որոշ յաջողութիւններին, մենք հանգստանալու որեւէ հիմք չունենք, ընդհակառակն, ընթացիկ տարուայ մնացեալ ամիսներին մեզ սպա-

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

«Թէեւ ժամանակին որոշում տրուած էր բնաջնջել հայ տարրը, որ դարերէ ի վեր կը ջանայ խախտել Պետութեան ամուր հիմերը եւ որ կառավարութեան համար լուրջ չարիքի մը երեւոյթները առած էր, բայց ժամանակի պահանջները չէին թոյլատրեր բնաւ այս սրբազան նպատակին իրագործումը: Հիմա բոլոր խոչընդոտները վերցուած ըլլալով եւ հայրենիքը այս վտանգաւոր տարրէն ազատելու ժամանակը հասած ըլլալով, ձեզի մասնաւոր կերպով կը յանձնարարուի գութի զգացումներէ չտարուիլ անոնց խղճալի վիճակին առջեւ. իրենց գոյութեան վերջ տալով, աշխատիք ամբողջ հոգիով հայ անուան ջնջումին Թուրքիայէն: Ուշադրութիւն ըրէք, որ այս նպատակի իրագործման համար նշանակուած պաշտօնեաները ըլլան հայրենասէր եւ վստահելի մարդիկ»:

Ասիկա ծրագրուած Ցեղասպանութեան աննախընթաց արարք մը պիտի ըլլար, նմանը չունեցող ամբողջ պատմութեան մէջ, որուն գլխաւոր պատասխանատուները եթէ թրքական կառավարութիւնը եւ Իթթիհատն էին, բայց որուն գործադրութեան մէջ ամբողջ թուրք ազգը, իր բոլոր դասակարգերով եւ իր ամբողջ ցեղային ոճրալի բնազդներով, գործնական մասնակցութիւն պիտի ունենար:

×

Դէպքերը սկիզբ առին 1915ի Յունուարին, կովկասեան ճակատի վրայ թուրք յարձակողական արշաւանքի ընթացքին. Արդուինի, Արտանուշի եւ շրջակայ գիւղերու Հայերը յարձակման ենթարկուեցան քրտական համիտիէ գունդերու եւ չէթէներու կողմէ. հոս տեղի ունեցան առաջին բռնութիւնները: Ապա, արշաւանքի ձախորդութենէն ետք, փախստական թուրք զօրքը, համիտիէ քիւրտերը եւ չէթէները համախմբուեցան Ալաշկերտի դաշտին մէջ, ուր սկսաւ աւելի մեծ ծաւալի կոտորած մը, որ տարածուեցաւ մինչեւ Վան նահանգի եւ Ուրմիոյ լճի սահմանները. Էնվէրի փեսան՝ արիւնարբու Ճեվտէթ եւ ազգական Խալիլ՝ թրքական բանակի գլուխն անցած ասպատակեցին հիւսիսային Պարսկաստան, ուր հայկական եւ ասորական գիւղերը իրենց յարձակումներուն թիրախ հանդիսացան: Գիշատիչներէ հալածական թռչուններու նման Հայերը փախուստ կուտային ամէն ուղղութեամբ՝ ապաստան գտնելու համար. շատեր անցան ռուսական սահմանը եւ ազատեցան. ուրիշներ ռուսական բանակի հակայարձակողանէն ետք փրկուեցան. այսպէս սկըսաւ գաղթականներու հալածական կարաւանը դէպի Էջմիածին: Վանի դաշնակցական երեսփոխան Վռամեան Յունուար 16ին արդէն բողոքած էր Ճեվտէթի եւ Էրզրումի վալի Թահսին պէյի՝ կատարուող այս ծանրակշիռ դէպքերու առիթով. յաջորդ դիմումներն ու բողոքներն ալ ապարդիւն պիտի անցնէին մինչեւ որ Վանի Հայութիւնը ինքը բնաջնջման բռպառնալիքին տակ առնուէր:

Կառավարութեան ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր արեւելեան նահանգներու հոծ Հայութեան, ինչպէս նաեւ Կիլիկիոյ մէջ իր քաջութեամբ եւ ազատասիրութեամբ հանրածանօթ Զէյթունի վրայ: Առաջին եւ ուժեղագոյն հարուածը ասոնց պէտք էր հասցնել:

Պատերազմի սկզբնաւորութենէն Զէյթունցիները զրգռելու բոլոր փորձերը ապարդիւն էին անցած. զօրահաւաք, զինահաւաք, խուզարկութիւններ, բռնագրաւումներ, ծեծ ու խոշտանգում չէին կրցած «ապստամբեցնել» Զէյթունը. կառավարութիւնը պատրուակ չունէր այս արծուեբոյնը ընկճելու համար: Բայց քանի մը անպատասխանատու եւ դասալիք երիտասարդներու ընդդիմութիւնը պատճառ եղաւ որ Հալէպէն մեծ զօրաբաժին մը բերուի. Զէյթունցիները ճերմակ դրօշակներով դիմաւորեցին եկող բանակը եւ իրենց օժանդակութիւնը առաջարկեցին բռնելու համար մօտակայ վանքի մը մէջ ապաստանած երիտասարդները. բանակը չկրցաւ այդ ըմբոստները ձեռք ձգել. կրակի տուաւ վանքը եւ 300 Զէյթունցի երեւելիներ հաւաքելով աքսորեց. այսպէս, Ապրիլ 8ին, սկսաւ Զէյթունի Հայութեան տեղահանութիւնը:

Բնակչութեան մէկ մասը, շուրջ 8.000 հոգի, ծեծի եւ խոշտանգումի տակ քշուեցաւ դէպի Գարաբունար, Գոնիայի վիլայէթին մէջ. միւս մասը, 16.000 հոգի, առաջնորդուեցաւ դէպի Տէր Զօր, ուր տարագրուողներու ջարդուած խըլեակները միայն հասան:

(Շար. – 9)

ՄԵՐ ԿՈԹՈՂՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԸ

վիէն.— Այո՛, կոթող մըն ալ այս։

Պողոտայ մը, բայց իր իմաստով, տարողութեամբ կոթող մը ճշմարտապէս։

Ապրիլի այս օրերուն, մեր համատարած սուգին, մեր մատուցած խունկ ու մոմին առընթեր, մխիթարիչ երեւոյթներ ալ կ'արձանագրենք հոս ու հոն։

Երէկ, հոն Տէսինի մէջ, «Ազատագրութեան Հրապարակ»ին վրայ յիշատակի կոթող մը բարձրացուցինք։ Դարձեալ երէկ, հոն՝ Մարսէյլ քաղաքին մէջ, լայնանիստ պողոտայի մը կուշտին, մեր եկեղեցիի բակին մէջ ուրիշ կոթող մը՝ նոյն նպատակին նուիրուած։

Այսօր, հոս, Ապրիլի այս օրերուն, հին, հոմէական փարթամ շինութիւններով պատմական այս քաղաքին — Վիէնի մէջ, լայնկեկ, լուսաւոր ու ծաղկաւոր պողոտայ մը՝ նուիրուած դարձեալ Ապրիլեան զոհերուն։

Այստեղ, իւրաքանչիւր պողոտայի բաժանումքի եզրին, ցուցանիշերուն վրայ 1915 Ապրիլ 11–24ի քովիկը «Ժենոսիտ»ն ալ գրուած է, Թուրք անունն ալ գրուած է ու տակաւին յաւելեալ բաժիններ ալ կան։

Այս բոլորը, անտարակոյս, մէկական ժանգոտած մեխեր են Թուրքի սրտին։

Թուրքը սիրտ ունի՞,— պիտի հարցնէք։

Ես ալ հաւատացողներէն եմ որ, Թուրք կամ Թրքութիւն կոչուածները սիրտ չունին։ Եթէ այդպէս չըլլար, ապահովաբար այսքան տարիներ ետք գոնէ տեղին ու արդար խոստովանանք մը պիտի ընէին։

Ջեղա՛ւ։ Ջեղա՛ւ, չըրին մինչեւ հիմա, ընելու միտք չունին ասկէ ետքն ալ, այլ ընդհակառակն... ամէն միջոց կը փորձեն զոհը՝ ոճրագործ, ոճրագործը՝ իբրեւ զոհ ներկայացնելու համար։ Ու... յենարաններ ալ ունին։ Ձիւղեր կան, որոնց կրնան կառչիլ դժբախտաբար։ Լոթիներ կային երէկ, կան նաեւ այսօր մեր դիտցածէն աւելի շատ։

«Թափած գաւաթ մը կաթ»ի համար յիսուն տարիներէ ի վեր կուլանք եղեր ... ի՛նչ լալկան ժողովուրդ, ի՛նչ անպէտք բազմութիւն։

Քաղաքակիրթ, բարի, աշխատասէր, շինարար ժողովուրդի մը կէսէն աւելին յուղարկաւոր դարձաւ միւս կէսին։ Ծաղկալի, դրախտանման աշխարհամաս մը, աւերակի, մոխրակոյտի վերածուեցաւ։ Անթիւ, անհամար արուեստի գանձեր անխնայ փճացուեցան։ Ոսկոր ու կաշիի վերածուած բազմութիւններ աշխարհի չորս հովերուն տարտղնեցան իրենց կամքէն անկախ, իրենց կամքին հակառակ... Ու ... այս բոլոր չարիքը Թուրքին կողմէ, անոր ձեռքով Աստուծոյ եւ «քաղաքակրթուած» կոչուած մարդոց աչքերուն դիմաց։ Եւ այսօր, աւելի քան յիսուն տարի ետք, մեր կոտտացող, կսկծացող սրտերուն որպէս սպեղանի, գաւաթ մը կաթի պատմութիւն՝ զարդարած, պատմութիւն գիտցող Եւրոպացի, — ըսէք Ֆրանսացի — մտաւորականի մը կողմէ։ Ի՛նչ հեգնանք։—

Գիտենք, նոր չէ որ համոզուած ենք։ Թրքական «սարմա»ն ու «տոլմա»ն բաւականին զօրեղ են եւ շա՛տ հեշտութեամբ իրենց սիրահարներ կը գտնեն։

Բարեբախտաբար որ, այս բախտախնդիր, պատեհապաշտ մարդոց քով կան նաեւ սիրտ, հոգի ունեցող մարդիկ։ Լոթիներու, Ֆարէրներու օրօք, Ժոռէսներ, Պէռարներ կային։ Այսօր ալ Ժան Սավարներու մօտ՝ Քոմիթիներ, Մէրմազներ կան եւ ուրիշ շատեր կան։

Դառնալով մեր հօտին, ըսենք աւելին, ուրախութեամբ, հրճուանքով արձանագրենք, որ այս բոլոր կատարուած աշխատանքները — արձան, յուշարձան, կոթող կամ պողոտայ — կատարուեցան մեր երիտասարդներուն կողմէ, անոնց յամառ ու յարաճուն աշխատանքով։ Հոս ծնած, հոս մեծցած տղոց կողմէ։

Միւս վայրերու մասին գրուած է, ըսուած է առենին։ Երկու խօսք Վիէնի տօնակատարութեան մասին։ Կիրակի Ապրիլ 29։ Առաւօտուն պատարագ, հոգեհանգիստ։ Պատարագիչը՝ վարդապետավանական։ Յուզիչ, բովանդակալից քարոզ։ Ուխտի եւ հաւատքի յորդոր։ Քաջութեամբ եւ յամառութեամբ մեր ազգային դատին ի խնդիր Թելադրանք՝ ուղղուած առաւելապէս երիտասարդութեան։

Յուշատօնի պաշտօնական բացումին գովելի բազմութիւն՝ գրեթէ բոլոր միջին Ֆրանսայի շրջաններէն — պաշտօնյաներ, բայց մանաւանդ անպաշտօններ՝ մասնաւորապէս երիտասարդներ։ Տեղացի եւ օտար իրար խառնուած։

Մեզի համար ուրախալի է նաեւ արձանագրել որ օրուան տօնակատարութեան խօսնակը երիտասարդ — չեշտենք, հոս ծնած երիտասարդ — Հ. Խօքսիւզեան։ Օրուան բուն բանախօսը դարձեալ հոս ծնած երիտասարդ՝ Ա. Լուսարբեւեան։ Մեր շատ համակրելի քաղաքապետն ալ — Պ. Մերմազ՝ նոյնպէս երիտասարդ բայց եւ երեսփոխան։ Ասոնցմէ դուրս կար միայն յարգելի Պատուելի Հելվաճեան, բայց ան ալ այնքան խանդավառուած էր որ խօսեցաւ երիտասարդի եռանդով՝ պարզ, յստակ, տեղին։

Բոլոր ճառերն ալ ունկնդրեցինք յուզումով եւ հետաքրքրութեամբ։

Թղթակցութիւն մը չէ այս տողերս, այլ ոտքի վրայ գրի առնուած տպաւորութիւն։ Ապահով եմ որ Վիէնի Թղթակիցը իր կարելին կ'ընէ օրուան տօնակատարութեան լրիւ պատկերը տալու համար։

Այսքանը արձանագրեցինք պարզապէս մեր ուրախութիւնն ու հրճուանքը յայտնելու համար եղած շարժումին։ Խոր հաւատացողներէն եղանք որ այս «այլասերած» կոչուած սերունդը օր մը իր անդրադարձը կ'ունենայ, տէր կը կանգնի իր Թանկագին ժառանգին։ Կը փնտռէ իր ճամբան։

Երէկ յուսատու երեւոյթներ կային, որոնք այսօր բազմապատկուած են։ Երիտասարդներ են այսօր ասպարէզ իջնողները եւ լաւ որ այդպէս է։ Անոնք, ծնած ու սնած այս հողին վրայ, ապահովաբար մենէ շատ աւելի լաւ պիտի կրնան քալել ժամանակին հետ։ Լեզու ունին, գրիչ ունին, սորվելու եւ սերտելու լայն պայմաններ ունին

Այս հաստատումով ըսել չենք ուզեր թէ այլեւս ամէն ինչ կարգին է եւ ապահով կրնանք հանգչիլ այլեւս։ Ոչ։ Ընելիք դեռ շատ բան կայ։Մեր ուսերուն վրայ դրըուած ծանր բեռան քիչ մը թեթեւնալն է որ հրճուանք կը պատճառէ մեզի։

Երէկ, Լուսարբեւեանները դեռ երիտասարդ՝ Ամերիկայի իրենց հանգիստը ձգեցին, զինուոր դարձան — կամաւոր — նետուեցան մեր ազգային ազատագրական արիւնոտ գուպարին մէջ ու իրենց մինչեւ վերջին շունչը մնացին իրաւ հայ կամաւորներ

Այսօր «այլասերած» կարծուած երիտասարդ Լուսարբեւեանները, բեմ կը բարձրանան, օտար, հասուն մարդոց առջեւ համարձակօրէն մեր պատմութիւնը կը մաղեն, մեր ազգային արդար պահանջները յստակօրէն կը բանաձեւեն։ «Ֆրանսացի եմ, բայց մանաւանդ Հայ եմ, եւ յաւիտենական պահանջատէրը մեր անկորնչելի իրաւունքներուն, ասիկա պարզ թող ըլլայ բոլորին համար»։

Ահա յստակ միտք մը, բանաձեւ մը, կամ նշանախօսքը մեր երիտասարդութեան։

Եւ ահա անկէ՛ նաեւ մեր ուրախութիւնն ու հրճուանքը։

Այս լուսատու կամ յուսատու երեւոյթները խարանիչ պատասխան մըն են նաեւ բոլոր տեսակի հողմաղացներուն, «մեռանք կորանք»ը իրենց դրամագլուխ դարձուցած յոռետեսներուն։

«... Ու ես կ'երթամ ու ես կ'երթամ դէպի աղբիւրը լոյսին...» ըսած է մեր անմահ Վարուժանը։

Երիտասարդութիւնը, զոր կ'ըմբռնենք իբրեւ Թափ ու կենսուրախ սլացք, քալած է միշտ դէպի լոյսը, այս պարագային՝ մեր լոյսը որ օր մը անպայման պիտի բոցավառի։

Ասոր հաւատացողներէն ենք ։

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

ում է մեծ ու լարուած աշխատանք։

Բանն այն է, որ անցած եռամսեակում արտադրութեան պլանի կատարումը չապահովեցին 55 ձեռնարկութիւններ։ Համախառն արտադրանքի աճի տեմպերը կազմեցին 1,6 տոկոս, որը 3,5 անգամ քիչ է պլանաւորուածի համեմատութեամբ։ Արտադրութեան ծաւալի աճ տեղի չունեցաւ 148 ձեռնարկութիւննեռում։

(2 – շար.)

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

ՍԱՀԱԿ ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ ԴԻՒԱՆԸ

Սահակ Ամատունի ծնած է Օշական 1856ին։ Նախնական ուսումը իր ծննդավայրին մէջ ստանալէ ետք յաճախած է Էջմիածնի ժառանգաւորացն ու Ճեմարանը։ 1876ին ձեռնադրուած է սարկաւագ, իսկ 1887ին՝ աբեղայ, մաս կազմելով Էջմիածնի միաբանութեան։

1891ին նշանակուած է Էջմիածինի մատենադարանապետ և սկսած է ուսումնասիրել ձեռագիրները՝ ցուցակագրելով զանոնք։ Կազմած է նաեւ Սեւանի ձեռագիրներու ցուցակը 1899ին Խրիմեան կաթողիկոսի կողմէ նշանակուած է Շողակաթի վանահայր, ուր զբաղած է հայկական շարականներու ուսումնասիրութեամբ եւ բառարանագիտութեամբ։ 1906ին վերստին նշանակուած է մատենադարանապետ, իսկ 1908ին դարձած է Էջմիածինի հոգեւոր խորհուրդի անդամ։ Գէորգեան Ճեմարանի մէջ դասաւանդած է հայկ. ձայնագրութիւն։ Անոր աշակերտած են Կոմիտաս եւ ուրիշներ։

1894–1906ին «Արարատ»ի մէջ լոյս տեսած են անոր շարք մը հայագիտական հետազօտութիւնները։ Այնուհետեւ առանձին գիրքերով հրատարակուած են անոր «Հին եւ նոր անվաւեր, անծանօթ շարականք» (1911), «Հայոց բառ ու բան» (1912), «Ի վերա լերանց Խնկարերանց» (1913) եւ այլ հետազօտութիւններ։

Սահակ Ամատունի մեռած է 1929 Յունուար 28ին։ Նոյն տարին, յետ մահու, կը կազմուի անոր դիւանը Էջմիածինի մատենադարանին մէջ։ Այժմ Երեւանի մատենադարանը կը գտնուին հեղինակին անտիպ (եւ տպագրուած) հետեւեալ աշխատութիւններուն ձեռագիրները. «Մնացորդ ի ժամագրոց Մովսէսի Քերթողահօր Սիւնեաց եպիսկոպոսի», «Յաղագս կարգաց եկեղեցւոյ Յովհաննու Իմաստասիրի», «Մեկնութիւն ժամագրոց Մեծին Ստեփաննոսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի», «Հայոց գիւղերի եւ քաղաքների անուններ այբբենական կարգով», «Պատմութիւն Վաչականա եւ Անահտա» «Բաղդատութիւն Եղիշէի ձեռագրաց», «Ձեռագիր պատմութիւն Մատթէոսի Ուռհայեցւոյ», «Յաղագս հիմնարկութեան եկեղեցւոյ Մեծին Ստեփաննոսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի» եւայլն։

Նոյն դիւանին մէջ կը գտնուին անոր հեղինակած քարոզները, « Հոգեւոր երգք », «Ձայնագրեալ երգարան» աշխատութիւնները, նիւթեր՝ «Հայոց բառ ու բան» բառարանին համար, «Շարականք Գրիգոր կաթողիկոսի Անաւարզեցւոյ», «Հին շարականներ», «Շարական եւ ութն ձայներ» եւայլն։

Ս. Ամատունիի դիւանին մէջ նիւթեր կան օրուան խմբագրութիւններու, միաբանութիւններու, զանազան գիտական հաստատութիւններու, Գէորգեան Ճեմարանի, վանքերու, եկեղեցիներու եւ այլ հաստատութիւններու եւ հարցերու մասին։

Ն. ԱԴԱՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (176)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

Ամանտա ու Օվիտ իրարու ետեւէ սկսան յառաջանալ Փէ փողոցէն. Պուլվաները անցնելէ յետոյ Ֆօպուր Մոնմարթրը փողոցը մտան ու յետոյ հասան Մարթիր փողոցը։ Մանկամարդ աղջիկը կանգ առաւ ճերմակեղէնի վաճառատան մը առջեւ։ Օվիտ գնաց կեցաւ անոր քով։

— Օրիորդ Ամանտայի՞ հետ խօսելու բարեբախտութիւնը ունիմ, մինչեւ Օվիտ ողջակուն չեշտով մը։

Ամանտա խօսակցին նայեցաւ ու զարմանք ձեւացնելով պատասխանեց.

— Այո, պարոն։ Բայց ձեզ ճանչնալու պատիւը չունիմ։

— Ձեզ ճանչցողները շատ են. դուք չէք կրնար ամէնքն ալ ճանչնալ, պատասխանեց Օվիտ կնամեծարութեամբ։

Ամանտա հպարտութենէն կարմրեցաւ, այդ փաղաքշական խօսքը լսելով։ Ու ինքնիրեն ըսաւ.

— Շատ երիտասարդ չէ այս մարդը, բայց առոյգ ու շատ շիք է։

Ցետոյ իր ճամբան շարունակեց. բայց այս անգամ Օվիտ փոխանակ աղջկան ետեւէն երթալու, քովէն քալեց։

— Մարթիր փողոցը երկար ու զառիվեր է, յարեց Սոլիվօ։ Օրիորդ, Թոյլ կու տա՞ք որ թեւս առաջարկեմ ձեզի։

Ամանտա թոթուեց.

— Ինչո՞ւ թոյլատրեմ, պարոն։ Կը կրկնեմ որ ձեզ չեմ ճանչնար։

— Անտարակոյս, բայց ես կը ճանչնամ ձեզ, ու շատոնց կը փափաքիմ աւելի լաւ ճանչնալ։ Բայց երկչոտ ըլլալուս, մինչեւ հիմա բնաւ չհամարձակեցայ ձեզի մօտենալ, այդ բանը ըսելու համար։

— Ձեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ կը փափաքիք ինծի հետ խօսիլ։

— Երեք բառեր առոր բացատրութիւնը պիտի տան ձեզ. կը սիրեմ ձեզ...։

— Ձիս կը սիրէ՞ք, կրկնեց մանկամարդ աղջիկը խնդալով։ Ահ, պարոն, երէկ մարդիկ բոլոր կիներուն կ'ըսեն ատիկա։

— Միւսները կրնան ստել, բայց ես անկեղծ եմ։

— Պարոն, քանի որ կը սիրէք, ի՞նչ մտադրութիւն ունիք։

— Ցարգելի օրիորդ, մի տարակուսիք բնաւ. բայց դժուար է, նոյնիսկ անկարելի է փողոցին մէջ լուրջ եւ անընդհատ խօսակցութիւն մը ունենալ։ Թերեւս ճաշած չէք տակաւին։

— Ոչ պարոն։

— Ես ալ չեմ ճաշած։ Ուրեմն թոյլ տուէք որ ձեզի հրամցնեմ ոստրէ, կաքաւ ու խեցգեղին Արմունկները սեղանին կրռթնցուցած՝ պիտի խօսակցինք։

Ամանտա սկսաւ խնդալ։

— Անպատուաբեր է ասանկ գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը ունենալ անմիջապէս, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը։

— Ոչ իմ տարիքս ունեցող անձի մը հետ, որ պարկեշտ մտադրութիւն ունի։ Անվարան ընդունեցէք։

— Լաւ, ձեր վրայ վստահութիւն ունիմ...։ Կ'ընդունիմ։

— Շատ լաւ...։ Ֆէզան մտնենք։ Գէշ չէ։

Հինգ վայրկեան յետոյ, Օվիտ Սոլիվօ ու Ամանտա իրարու դիմաց նստած էին մասնասենեակի մը մէջ։ Ալեխառն մազերով եւ վայելուչ երեւոյթով մարդը շատ հայրական վարմունք մը ցոյց տուաւ։ Ամանտա սիրուն գտաւ զայն եւ լուրջ յոյսեր դրաւ անոր վրայ։ Ճաշը աւարտելէ յետոյ՝ Օվիտ կառք մը կանչեց ու ըսաւ.

— Ձեր տան առջեւ պիտի բաժնուիմ ձեզմէ, ու յետոյ բնակարան պիտի երթամ, ձեր պատկերը ունենալով մտքիս մէջ։ Ո՞ւր կը բնակիք։

— Ռիւ տէ Տամ, Թիւ 29, Պաթինեօլ։

Կառքը սկսաւ յառաջանալ ու մէկ քառորդ ժամ յետոյ կանգ առաւ մատնանշուած տեղը։

— Ե՞րբ նորէն պիտի տեսնուինք, հարցուց Ամանտա, ոտքը գետին դնելով։

— Վաղը առտու, ժամը տասնըմէկին, ամէն առտու կերակուր կերած ճաշարանդ, պատասխանեց Օվիտ։

— Գիտէ՞ք այդ ճաշարանը։

— Ինչպէս ձեզի վերաբերեալ ամէն բան։ Ձեզմէ առաջ հոն պիտի գտնուիմ ու պիտի սպասեմ, ձեզի հաճոյ թուած կերակուրները ապսպրելու համար։

— Սիրուն մարդ էք...։ Վաղը կը տեսնուինք։

Ամանտա իր տունը գնաց։ Օվիտ կառապանին հրամայեց որ Քլիշի փողոցը տանի զինքը։ Ճամբան ձեռքերը կը շփէր ու ինքնիրեն կ'ըսէր.

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ճօլօլեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, Պուքրէշի մէջ նորօք հանգուցեալ իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ

յիշատակին, 13 Մայիս, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողնե - րուն:

×

Այրի Տիկին Ս. Թօփալեան, այրի Տի- կին Գամպուրեան եւ զաւակները կը ծա- նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փա- րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Ճամճեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար- ուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ԹԱԳՈՒՀԻ ՃԱՄՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ա. Լուսարեւեանի, իրենց աներհօր եւ հօր՝ Թաթուլ Տէրտէրեանի *մահուան առթիւ (Ռոման):*

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինաս- եան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուր - բաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆ-Մօրիսի վարչու - թիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն- կերուհիները Կիրակի, Մայիս 13, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, ընկերուհի Աստղիկ Մխիչեանի բնակարանը (Միրիպէլ): Կա- րեւոր օրակարգ: Ընկերուհիներու ներ - կայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Մի- ութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէս- օրէ ետք ժամը 3ին, Փարիզի Հայ Մշա- կոյթի Տունը, Ռիւ Պլէօ 17: Կարեւոր օրակարգ.— Ընտրութիւն նոր վարչու - թեան եւ այլ հարցեր:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Finale Coupe de Provence

A DIGNE

O. M. contre UGA - ARDZIV

Մասնաւոր օթոռայլ Մարսէյլէն ժամը 9.24, *գին երթուդարձ* 25 *ֆր.:*

Արձանագրուիլ Հ.Մ.Ը.Մ. - Արծիւի պատասխանատուներու մօտ.—

Քոնքուառ տիւ Միւզէ, 3 *Պուլ. Կա - ռիպալտի:*

Քաֆէ Սիկօ, 12 *Ռիւ Նասիոնալ:*

Պառ-Թապա, 303 *Ավընիւ Սէն-Ժիւլիէն:*

Պառ-Փասքալ, 329 *Ռիւ տը Լիոն:*

Պառ Սիլիսի, 34, *Պուլվ. Կռան Փէն:*

Սերքլը Ռիփէր, *Սէնթ-Մարկրիթ*

Տեսողութեան եւ Լսողութեան
Ձեր բոլոր հարցերուն համար Մի՛ Վարանիք
ԱՆՏՐԷ եւ ՏԱՆԻԷԼԸ ՀԱՍՊԱՆԵԱՆ

POUR TOUS VOS PROBLEMES DE VUE ET D'AUDITION

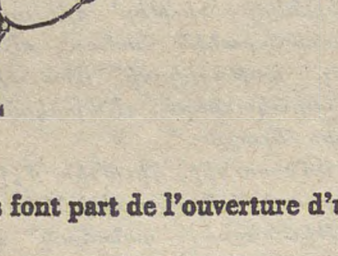

ANDRÉ & DANIELLE HASBANIAN

Opticiens diplômés de Paris
Acousticiens diplômés de la Faculté de Médecine de Marseille

Vous font part de l'ouverture d'un magasin d'optique et laboratoire de surdité

- ՎԱԼԱՆՍ - 60, Rue Madier de Montjau Tél. : 43-56-23 **26000 VALENCE**

STUDIO d'ART MINI **PHOTO**

J. ARSLANIAN
35 années d'expérience
PORTRAITS BEBES, COMMUNIONS
Assiette en porcelaine, céramique, Photo émail sur faïence vitrifiée dans le fond, Médaillon
50/100 մասնաւոր զեղչ հայ յաճախորդներուն
1, Rue de l'Olivier — MARSEILLE — Tél.: 42-64-16

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à
Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 073-58-82 et 073-39-99
de 9 h. à 19 h. tous les jours
Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)
Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19
Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
395 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

DIMANCHE 20 MAI 1973

PÉLERINAGE NATIONAL à VERDUN et à DOUAUMONT

à la mémoire des Arméniens morts au Champ d'Honneur pour la France
Organisé par l'UNION DES ARMENIENS DE FRANCE
avec le concours des
ANCIENS COMBATTANTS ET RESISTANTS ARMENIENS
Sous la présidence effective de
Monsieur Alain POHER
Président du Sénat
et de
S. Exc. Mgr. Pierre BOILLON
Evêque de Verdun

VERDUN

Cérémonie sous la présidence de M. ALAIN POHER, Président du Sénat
10 h. 45 Messe solennelle en rite arménien à la Cathédrale de Verdun.
12 h. 30 Cortège et dépôt d'une gerbe au Monument aux Morts de Verdun.
12 h. 45 à l'Hôtel de Ville de Verdun, Allocution de bienvenue de M. André Beauguitte, Ancien Ministre, Député-Maire de Verdun.
Allocution de Alain Poher, Président du Sénat.

OSSUAIRE DE DOUAUMONT

Cérémonie sous la présidence de S. Exc. Mgr Pierre BOILLON
15 h. 30 Dépôt d'une gerbe au Cimetière militaire de Douaumont.
Prières de Requiem par les Représentants des trois Communautés religieuses arméniennes
Discours officiels.
Défilé militaire.

18 h. 30 Réception à l'Hôtel de Ville de Verdun.

ALLER :
Départ Gare de l'Est 6 h. 58, changement Chalons, arrivée VERDUN à 10 h. 11
RETOUR
Départ de VERDUN à 18 h. 34, changement Chalons, arrivée PARIS 22 h. 05

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 20.30ին, Սէն-Ժոր սրահը, Ավընիւ Տը Լա Քորս
Կը նախագահէ.— Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Կը խօսի.— ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Նիւթ.— « Աւարայրէն Սարդարապատ »
(Հայ ժողովուրդի անցեալի պատգամը եւ ապագայի պահանջը)
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Պոմոնի Հայոց եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ Երեքշաբթի 15 Մայիս ժամը 20.30ին
ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ, ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ
Հարցազրոյցը կը վարէ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Մուտքը հրաւիրատոմսով

A VENDRE

Sans intermédiaire, Bd. Voltaire même, Métro Parmentier, 4ème étage immeuble pierre de taille nouvellement ravalé, deux pièces, cuisine, douche, moquette, téléphone.

85.000 Frs.
Téléphoner : 331-83-56

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԼԻՈՆ.— Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգ. Միութիւնը կը փնտռէ այր ու կին մը եկեղեցւոյ մաքրութեան և պահպա- նութեան համար: Բնակարան ապահով - ուած է: Մանրամասնութիւններու հա - մար դիմել 295, Ռիւ Պուալօ, Լիոն:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ,
Մայիս 12, ժամը 20ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի սրահը:
Պարախումբ ՆԱՅԻՐԻ
Գեղարուեստական բաժին
Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Ճաշագին 35 փրանք

LE SAMEDI 12 MAI DE 21 H. A 4 H.

Grande Soirée Annuelle

de l'**U. J. A.**
DANS LES SALONS DE L'HOTEL
ORLY-HILTON
ANIME PAR :
LES ARMENIAN'S SUNSHINE
PARTIE ARTISTIQUE : *GROUPE CAUCASE*
ENTREE 25 F.

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
12
SAMEDI
12 MAI
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15079-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.711
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.711

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

—0—

Յիսուն տարի առաջ նոր դիմագիծ կը զգենուր լոյս–քաղաքի հայկական գաղութը, որ ԺԹ. դարու քառասունական թուականներէն սկսեալ գործօն դեր կը կատարէր մշակութային – կրթական դետնի վրայ: Փոքր էր քանակով, սակայն մեծ՝ որակով:

Ներկայ դարու երկրորդ տասնամեակին Փարիզի Հայերը կը բաղկանային մաս մը հարուստ ջոջերէ, մանր առեւտրականներէ, արհեստաւորներէ եւ ուսանողներէ: Ունէին իրենց բարեսիրական, եկեղեցական, քաղաքական եւ երիտասարդական կազմակերպութիւնները սահմանափակ շրջանակի մէջ:

1922 Սեպտեմբերի Իզմիրի աղէտը աքսոր գաղթականներու իր յորձանուտ հոսանքով կ'ողողէր հայկական Փարիզը, որուն առջեւ կը բացուէին նոր հորիզոններ, լուսաւոր հեռանկարներ:

Ծնունդ կը կազմուէին հայրենակցական, մշակութային, մարզական ու երիտասարդական այլ միութիւններ, իբրեւ վահան ինքնապաշտպանութեան — ազգապահման:

Անոնց շարքին առաջիններէն մէկն եղաւ Սիփան Երգչախումբը, որ կեանքի կոչուեցաւ 1923ին հայրենասէր ու անձնազոհ կրթական մշակի մը՝ Սաքօ Յակոբեանի կողմէ:

Սաքօ ծնած էր Սիմֆերոպոլ (Խրիմ) եւ միջնակարգ ուսումը ստացած էր Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանին մէջ: Ուսուցչական պաշտօններ վարած է Սիմֆերոպոլի եւ Եալթայի հայկական վարժարաններուն մէջ, այս վերջին քաղաքը պաշտօնավարած շրջանին, երաժշտութեան դասեր առած է Ալեքսանդր Սպենդիարեանէն եւ առով հիմը դրած իր երաժշտական ասպարէզին: Անհուն սէր ունէր հանդէպ հայ երգին, զոր խորապէս ուսումնասիրած էր: Հոգեւին նուիրուած էր երաժշտական արուեստին:

Երիտասարդ երաժիշտը իր կեանքի ընկերուհիին՝ վերջերս Ամերիկայի մէջ հանգուցեալ Մարոյին հետ գործի լծ–ուեցաւ: Շատ կարճ ժամանակի մէջ իրենց շուրջ համախմբուեցան Փարիզի նոր գաղութի մեր երիտասարդ տղաքն ու աղջիկները (100 հոգի):

Դիւրին չէր երգչախումբ կազմել եւ զայն կանգուն պահել Փարիզի դժնդակ պայմաններուն մէջ: Չկար կանոնաւոր հաւաքատեղի՝ փորձերուն համար: Երգչախումբի անդամները բոլորն ալ աշխատաւորներ էին եւ շատեր կը բնակէին փարիզեան արուարձանները: Դժուար էր օրուան խոնջէնքէն ետք փակուիլ սրահի մը մէջ եւ շունչ հատցնել:

Հայ երգի սէրն է, որ անհուն զոհողութեանց յանձնառու կը դարձնէր Սիփանի տղաքն ու աղջիկները: Սաքօ եւ Մարօ իրենց բարեմոյն նկարագրով ու բնաւորութեամբ իբրեւ քոյր եւ եղբայր իրենց խանդաղատանքին ու գուրգուրանքին առարկայ կը դարձնէին զանոնք:

Սիփան շուտով դարձաւ մեր հանդէսներու գլխաւոր զարդը: Մասնաւորաբար անմահ Կոմիտասի անման երգերը նոր կենդանութիւն կը ստանային շնորհիւ երգչախումբին, խանդավառութեան ալիքներ բարձրացնելով հայրենակարօտ հոգիներու մէջ:

Նոյն այդ օրերուն հայ եկեղեցական երգերուն եւ հայկական ձայնագրութեան մասնագէտ երաժիշտ մը՝ պոլսահայ Նշան Սերգոյեան, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն դպրապետ նշանակուած՝ կը կազմէր դպրաց դաս մը, զոր յետագային կը մկրտէր հայ երգի անզուգական վարպետին՝ Կոմիտաս վարդապետի անունով:

1931ին Կոմիտասեան Յանձնաժողովը, Վարդապետին 60ամեակին առթիւ Սոր–պոնի մեծ թատրոնին մէջ կը կազմակերպէր Փառատօն մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին Սիփան եւ Կոմիտաս երգչախումբերը, Սաքօ Յակոբեանի եւ Նշան Սերգոյեանի ղեկավարութեամբ:

Այս առաջին ձեռնարկին բացառիկ յաջողութիւնը խթան մը պիտի ըլլար յառաջիկային զոյգ երգչախումբերը միաձուլելու: Սաքօ Յակոբեան 1935 Ապրիլին կը մեկնէր Փարիզէն Սան–Փաւլօ (Պրազիլիա), իբրեւ տեսուչ տեղւոյն հայ վարժարանին: 1941ին պիտի անցնէր Հիւսիսային Ամերիկա, ուր իբրեւ ուսուցիչ եւ երաժիշտ – խմբավար օգտակար ծառայութիւն պիտի մատուցանէր մինչեւ իր մահը:

1936ին տեղի ունեցաւ Սիփանի եւ Կոմիտասի միաձուլումը, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի, որ մնաց անոր գլուխը մինչեւ 1942:

Այդ թուականին Սիփան – Կոմիտասի ղեկավար նշանակուեցաւ անմոռանալին Գուրգէն Ալէմշահ, Կիլիկիա երգչախումբի հիմնադիր – խմբավարը: Երիտասարդ երաժիշտը հինգ տարի միայն պիտի վարէր միացեալ երգչախումբը, մինչեւ իր վաղաժամ մահը 1947ին:

1953ը նոր դարձակէտ մը կը կազմէ Սիփան–Կոմիտասի պատմութեան մէջ: Այդ թուականին Աղեքսանդրիայէն Փա–րիզ կը հասնէր 27ամեայ երաժիշտ Կարպիս Աֆրիկեան, որ Եգիպտոսի մէջ երաժշտութեան հետեւելէ վերջ լոյս–քաղաքը կուգար իր ուսումը կատարելա–գործելու: Ու անմիջապէս կը ստանձնէր երգչախումբի ղեկավարութիւնը:

Իր օրով նոր կենդանութիւն կը ստանար Սիփան – Կոմիտասը, որուն երգացանկը կը ճոխանար նոր երգերով: Երիտասարդ բծախնդիր խմբավարի ղեկա–վարութեան տակ երգչախումբը կոչուած էր բոլորելու փայլուն շրջան մը: Բացի հայկական հանդէսներուն բերած իր մասնակցութենէն եւ երգահանդէսներէն, շատ կարեւոր յաջողութիւն մը արձանագրեց 1957ի ամառը, հրաւիրուելով Հոգեւոր Երաժշտութեան երրորդ համագումարի Փառատօնին, որ տեղի ունեցաւ Փալէ տը Շայոյի մէջ, հովանաւորութեամբ Պիոս ԺԲ. Պապին:

Երկրորդ կարեւոր թուական մը կը կազմէ 22 Յունիս 1969ը, երբ Երգչա–խումբը, Վարդապետին ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, Փարիզի Սէն Թ'էօսթաշ եկեղեցիին մէջ տուաւ հոգեւոր եւ ժողովրդական երգերու ճոխ յայտա–գրով աննախընթաց Փառատօն մը, արժանի տուրքը տալով անմահին Կոմիտասի:

Յիշենք նաեւ, որ Երգչախումբը տրամադրուեցաւ ծանօթ երաժիշտներ Վարդան Սարգսեանի եւ Օհան Տուրեանի իրենց երգահանդէսներուն համար:

Իր հիմնադրութենէն կէս դար վերջ այսօր տակաւին կանգուն է Երգչախումբը, Կարպիս Աֆրիկեանի հեղինակաւոր ղեկավարութեան տակ եւ իր յիսնամեակը կը տօնէ այս Կիրակի Օփերա–Քոմիքի շքեղ սրահին մէջ, ընկերակցութեամբ Սէնֆոնիք նուագախումբի:

Ողջունելով իր յիսնամեակը, նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք Սիփան – Կոմիտասին:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

—0—

Մ. Նահանգներու երկու նախկին նախարարներ՝ Ճոն Միչըլ (Արդարութեան) եւ Մօրիս Սթանս (Առեւտուրի) Դաշնակցային դատախազին կողմէ ամբաստանուեցան, որ «ղեղծարարութեան դիմած են, որպէսզի արգիլեն արդարութեան գործը»: Ամբաստանութիւնը կապ ունի այսպէս կոչուած «Վեսքոյի հարց»ին: Վեսքօ, որ Նիւ Ճըրսիի դրամատէր մըն է 224 միլիոն տոլարի ղեղծարարութեան մը համար կ'ամբաստանուի: Այս վերջինը 200.000 տոլար վճարած է երկու նախկին նախարարներուն, որպէսզի ամերիկեան իշխանութիւններուն մօտ ի նպաստ իրեն միջամտեն: Այս 200.000 տոլարը սահմանուած է «Նախագահին վերընտրութեան կոմիտէի» գաղտնի սընտուկին: Վեսքօ երկրէն փախած է:

Երկու նախկին նախարարներուն դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 21ին, Նիւ Եորք: Եթէ յանցաւոր նկատուին, կրնան տասը տարուան բանտարկութեան եւ 15.000 տոլար տուգանքի ենթարկուիլ:

Ուաթըրկէյթի հարցէն ետք, այս խընդիրն ալ աննպաստ կացութիւն մը կը ստեղծէ Նիքսընի համար: Արդարեւ, ամբաստանեալները նախագահին նախարարները եղած են, ինչպէս նաեւ անոր մօտիկ գործակիցները:

× Երեք կարեւոր նշանակումներ եղան Ուաշինկթընի մէջ: Այսպէս Ճոն Քոնէլի կը դառնայ Նիքսընի յատուկ խորհրդատուն, Ճէյմս Շլէսինկէր՝ Պաշտպանութեան նախարար եւ վերջապէս Ֆրէտ Պըժհարտ, «յատուկ խորհրդատու ամբողջական պատասխանատուութիւններով Ուաթըրկէյթի քննութեան հետ կապ ունեցող հարցերուն մէջ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ «Սուրբ Տարի» հռչակեց 1975ը: Պօղոս Զ. շեշտեց այս առթիւ թէ 1975ը կը զուգադիպի Վատիկանի ժողովին տասնամեակին եւ պէտք է որ բոլոր արարողութիւնները համերաշխութեան, միութեան եւ խաղաղեցման բնոյթ կրեն:

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ Թագաւորը՝ Ֆէյսալ, յառաջիկայ շաբաթ պաշտօնական այցելութեամբ Ֆրանսա պիտի գայ եւ երկու հանդիպում ունենայ Ֆրանսայի Նախագահին հետ: Առաջին անգամն է, որ Սէուտական Արաբիոյ վեհապետ մը Ֆրանսա կ'այցելէ: Խօսակցութեան նիւթ պիտի դառնայ Մերձ. Արեւելքի կացութիւնը:

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ բանակը մեծ ծաւալի զինուորական փորձեր կը կատարէ Կոլանի գրաւուած բարձունքներուն վրայ: Դէտերու կարծիքով Իսրայելացիք «ազդարարութիւն» մը կ'ուղղեն այս ձեւով Սուրիոյ, որպէսզի կարեւոր ուժեր չղրկէ Լիբանան:

ՔԱՐԱՇԻ աշխարհի ամէնէն աղտոտ քաղաքը կը նկատուի: Անկէ ետք յաջորդական կարգով կուգան Կալկաթա, Մանիլլա, Լակոս, Ճաքարթա եւ Պանքոք:

ԱԼԺԻՐ մէջ իշխան Սիհանուք յայտարարեց, թէ «այս տարի պիտի չգրաւենք Փնոմ Փէնը»: «Մեր նպատակն է աստիճան մը աւելի առանձնացնել Փնոմ Փէնը եւ ամրացնել մեր դիրքը Քամպոճի մընացեալ մասին մէջ»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

—0—

Թուրքերը կը շարունակեն մեզմով զբաղիլ եւ այս անգամ Ազգ. ժողովի մէջ է որ հարցը ծեծուած է: Կուտանք այնպէս ինչպէս կուտան Պոլսոյ թերթերը:

ԱՆԳԱՐԱ.— Արտաքին նախարար Հալուք Պայիւլքէն Ազգ. Ժողովին մէջ օրակարգէ դուրս խօսեցաւ եւ պատասխանելով իրեն եղած հարցումներուն, բացատրութիւններ տուաւ արտասահմանի մէջ պատահած հայկական դէպքերուն եւ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերուն վիճակին շուրջ: Արտաքին նախարարը շեշտեց թէ «կառավարութիւնը ոչ մէկ առէն տկարութիւն ցոյց տուած է այդ դէպքերուն հանդէպ», բայց դաշնակից եւ բարեկամ Պետութիւններու մօտ բողոք բառնալն ալ իր պատշաճ եղանակն ունի:

Այս խնդիրը յուզեց Ժողովին մէջ Տեմոքրաթ երեսփոխան Նուրի Էրօկան, որ ուզեց գիտնալ թէ կառավարութիւնը ինչպիսի միջոցներ ձեռք առած է, արտասահմանի հակաթուրք ցոյցերուն եւ դէպքերուն դէմ, որոնք արձագանգ կը գտնեն աշխարհի չորս կողմերը:

Արտաքին նախարար Պայիւլքէն պատասխանեց թէ կառավարութիւնը ետ կանչեց Փարիզի իր դեսպանը, երբ Մարսէյլի Հայերը հակաթուրք յիշատակարան մը կը կանգնէին, եւ ազգային արժանապատուութեան անվայել ոչ մէկ ընթացքի մէջ գտնուեցաւ: Տկարութիւնը եւ պարտութիւնը Թուրքին չեն վայլեր: Միայն թէ կառավարութիւնն ալ շատ լաւ գիտէ դիւանագիտական ձեւակերպութիւնները եւ իր արդար մէկ դատը արժեցնելու համար չի փորձուիր տեղի տալ ցաւալի դէպքերու: Ամէն դժգոհութիւն իր արտայայտութեան ձեւը եւ եղանակը ունի: Թուրք կառավարութիւնը յարգեց այս սկզբունքը եւ խուսափեցաւ յուզումնալից ընթացքներէ:

Հալքեան երեսփոխան Մէմտուհ Էքշի եւս ըսաւ.— Աշխարհի որ կողմն ալ ըլլայ, եթէ մէկէ աւելի Հայեր քով քովի գան, անմիջապէս կը գործեն Թուրքերու եւ Թրքութեան դէմ: Լիբանանի մէջ երկու հայկական կազմակերպութիւններ հիմնուեր են: Կ'ուզէինք լուսաբանուիլ:

Արտաքին նախարար Պայիւլքէն պատասխանեց թէ կառավարութիւնը հարկ եղած դիմումները կատարած է:

ՓԱՐԻԶԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Պոլսոյ թերթերը կը հաղորդեն թէ Փարիզի մեծ դեսպան Հասան Ըշըք Մայիսի վերջ Փարիզ կը վերադառնայ: Այս առնչութեամբ Արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերը յայտարարեր է.—

« Ֆրանսացիները անհրաժեշտ բարեացակամութիւնը ցոյց կուտան չճանչնելու համար մեր կրած ցաւը դէպքէն: Հաստատեցինք որ երկու Պետութեանց միջեւ աւանդական սիրոյ եւ յարգանքի վրայ յենող բարեկամական կապերը շարունակելու համար անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած են: Մայիսի ընթացքին ֆրանս. պաշտօնական իշխանութեանց այս ուղղութեամբ երաշխաւորութիւններուն կը սպասենք: Մեր մեծ դեսպանը Մայիսի վերջաւորութեան պաշտօնին գլուխը պիտի վերադառնայ »:

Մեզի ծանօթ չեն թէ Ֆրանսացիք ի՞նչ բարեացակամութիւն ցոյց տուած են, մանաւանդ երբ յիշենք թէ քանի մը օր առաջ Վիէնի մէջ փողոց մը կը մկրտուէր «24 Ապրիլ 1915, Ցեղասպանութիւն գործուած Թուրքերու կողմէ Հայերու դէմ»: Բայց հաւանաբար Անգարա տեսած է որ աւելի լաւ է կարճ կապել:

« ՄԵՐ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ »

—0—

Փարիզի մեր պաշտօնակիցը, «Յառաջ», Մարտի իր թիւին մէջ այս խորագրով նշմարի մը տեղ էր տուած, Մարսէյլի թղթակից – աշխատակցին՝ Կարօ Յով – սէփեանի ստորագրութեամբ:

Յօդուածագիրը Ֆրանսածին երիտասարդ սերունդէն է, — եփուն Հայ՝ լեզուով, ոգիով, բոլորանուէր գործունէութեամբ, ծառայութեան առաջին գիծերուն վրայ՝ լուրջ, սրատես, համեստ: Այն քիչերէն, որոնք յոգնելէ ե՛տք միայն իրաւունք կը զգան խօսելու...:

Իր կողմէ հրապարակային խորհրդածութեան նիւթ դարձուած երեւոյթը — ինչպէս ինք եւս կը զգացնէ իր գրութեան առաջին տողերուն մէջ իսկ — Ֆրանսահայութեան յատուկ չէ միայն: «Ձեռնարկ»ներու տեղատարափը լպրծուն ու վտանգաւոր դարձուցած է հողը մեր գաղութներէն շատերո՛ւ մէջ, եւ մտահոգութեան առարկայ իրողութիւն մը կը կազմէ ոչ միայն միութենական եւ կազմակերպական տարողութեամբ՝ այլեւ ընկերային ծաւալով, ազգային առումով, որովհետեւ զիրար խաչաձեւող հանդիսութեանց, տօնակատարութիւններու, ժամանցային հաւաքոյթներու կամ հացկերոյթներու ընթացիկ հրմշտուքը նոր ունակութիւններու դուռ բացած է արդէն համահայկական իրականութեան մէջ:

«Յառաջ»ի աշխատակցին կողմէ հանրային կարծիքին ներկայացուած եւ շահագրգռուողներու ուշադրութեան յանձնուած կէտերը կարելի է սեղմել հետեւեալ հաստատումներուն եւ յանձնարարութեանց մէջ.

1.— Ֆրանսահայ կեանքի զանազան ճակատներուն վրայ եւ զանազան անուններու տակ՝ տարեկան նուազագոյն երկու հարիւր «ձեռնարկ»ներ տեղի կ'ունենան. «այլ խօսքով՝ միջին հաշուով երեք օրը մէկ ձեռնարկ»:

2.— Թուական այս պատկերը երաշխիք պէտք չէ նկատել ազգային կենսունակութեան: Ընդունելով հանդերձ որ այդ ձեռնարկներէն շատեր առիթ ու միջոց կը դառնան առնուազն Հայութիւնը համախմբելու եւ յարաբերական որոշ կապ հաստատելու անոր անդամներուն միջեւ, անոնք բովանդակութիւն եւ իմաստ չեն ունենար յաճախ. ընդհակառակն «տեղի կուտան անհաճոյ դէպքերու, երբ շրայլօրէն խօսք կը տրուի այս կամ այն անձնաւորութեան, հակասական խօսքեր կ'ըսուին մէկուն ու միւսին կողմէ՝ այս կամ այն ազդեցութեան տակ»:

3.— Հիմնական նշանակութիւն ունի մեր ձեռնարկներու որակական կշիռը: Եւ անոնք այս տեսակէտով կը բարելաւուին այն ատեն միայն՝ երբ տեղի կ'ունենան համակարգումով, ծրագրումով, նախապատրաստական լուրջ աշխատանքով. կը բնորոշուին իրենց հայեցիութեամբ, դաստիարակիչ բնոյթով, յարգելի նպատակով մը, իմաստո՛վ:

4.— Ներկայ ընթացքով՝ հայկական ձեռնարկները դէպի ճապաղում կ'երթան. «պարպուած են իրենց իմաստէն, որոշ նպատակ չունին, անմիջական որեւէ պահանջի կամ ազգօգուտ կարիքի չեն պատասխաներ»: Հետեւաբար, դգստութեան պահը հնչած է: Մտային եւ հոգեկան սնունդ պէտք է տան անոնք՝ նոյնիսկ հացկերոյթի սեղաններու շուրջ: Այլապէս, մեր սրահները պիտի ամայանան հետզհետէ:

5.— Եթէ գլխաւոր առաջադրութիւններէն մէկն է երիտասարդութեան համախմբումը հանրային, ազգային եւ միութենական գործունէութեանց շուրջ, ատեն է որ ականջ տանք անոնց քննադատութեան, վերջ տանք մաշած սովորութիւններու, յարգե՛նք աւանդութիւնները՝ սակայն թօթափենք հասարակ տեղիք կրկնութիւններ, ունակութիւններ, եւ անբովանդակ յայտագիրներով հանրութեան ներկայանալու սխալը: Եթէ իմաստ ու նպատակ պիտի ունենան մեր հաւաքոյթները՝ շատցնե՛նք անոնց թիւը. այլապէս, սահմանափակենք զանոնք ու բարելաւենք:

Ինչպէս կը տեսնէք, պատկերը նոյնն է գրեթէ ամէն տեղ: Ամերիկահայութիւնը աւելի բախտաւոր չէ այս տեսակէտով, եթէ նկատի չունենանք վերջին քանի մը տարիներու ճիգը մշակութային եւ գեղարուեստական շարժումներու:

Կարօ Յովսէփեան խօսքը չըներ այլապէ՛ս մտահոգիչ այն եռուցեռին՝ որուն եռեւ պատահական մարդիկ կան, — շըսելու համար պատեհապաշտ տարրեր, անհատ կամ խմբակցութիւն, որոնք՝ չլացուցի՛չ պիտակներու կամ հրապարակ անուններու ապաւինած՝ ազատ ասպարէզ կ'ուզեն գտնել շահարկումի, նիւթական հասոյթի կամ կողմնակի նպատակներու իրագործման:

Արդիւնքը կ'ըլլայ այն, որ չարիքը ընկերային համեմատութիւն ստանայ: Լրջութիւն ու ճաշակ կը ցնդին՝ երբ հանրութիւնը կրաւորական ամբոխի կը վերածուի եւ բծախնդրութիւնը կը չքանայ: Աւելի լաւը ընելու, նորոգուելու եւ նորոգելու ձգտումը կը կասի՝ երբ դիւրահաճութիւնը կը չփոթուի քաջալերանքի հետ: Արժէքներու գիտակցութիւնը անիմաստ բանի մը կը վերածուի՝ երբ աժեմաժեմի գործունէութեան հանդէպ հանդուրժողութիւն ցոյց կը տրուի: Ոչ կարգ կը մնայ, ոչ ներդաշնակութիւն եւ ոչ ալ որակ՝ երբ անտէր այգիի կը վերածուի հայ կեանքը ու գրո՛ւխը առնողը Արշակուան կ'իջնէ ծափ եւ ողջոյն մուրալու համար:

Տարասփիւռ կեանքի պայմաններուն ծանօթ մարդոց համար դժուար չէ կատարել ախտաճանաչումը հիւանդկախ այն

Ա. ԲՈՁԻՆԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՅՑՈՒՄԸ

—0—

Գ.

Անցած երկու տարիներին կապիտալ շինարարութեան պլանները չեն կատարուել, ընդ որում, 1972 թուականին թոյլ է տրուել նոյնիսկ շինարարութեան տեմպերի որոշ նուազում: Հիմնական արտադրական ֆոնդերի գործարկման պլանները 1972 թուականին կատարուել են ընդամէնը 63,1 տոկոսով: Հանրապետութեան ժողովրդական տնտեսութիւնը չըստացաւ զգալի թւով արտադրական կարողութիւններ, որը չէր կարող իր բացասական ներգործութիւնը չունենալ արտադրութեան աճի տեմպերի վրայ, ինչպէս նաեւ մեծ թւով բնակելի տարածութիւն, դպրոցներ, նախադպրոցական հիմնարկներ եւ այլ օբիեկտներ: Կապիտալ շինարարութեան պլանաւորման եւ իրականացման գործում շարունակում է տեղ գտնել մեծաթիւ օբիեկտների վրայ ուժերի եւ միջոցների փոշիացումը, չկենտրոնացուած կապիտալ ներդրումների հաշուին մեծ քանակութեամբ օբիեկտների շինարարութեամբ հրապուրուելը: Հանրապետութիւնում ամբողջութեամբ վերցրած այս տարուայ առաջին եռամսեակի համար սահմանուած կապալային աշխատանքների պլանը կատարուել է 101,3 տոկոսով եւ, անցեալ տարուայ համապատասխան ժամանակամիջոցի համեմատութեամբ, ապահովուել է 8,9 տոկոս աճ, իսկ սեփական ուժերով կատարուած աշխատանքների ծաւալը աճել է 11,6 տոկոսով: Իրացուած են 23,5 տոկոսով աւելի կենտրոնացուած կապիտալ ներդրումներ, այդ թւում կատարուել են 28,9 տոկոսով աւելի շին–մոնտաժային աշխատանքներ, քան անցեալ տարուայ նոյն ժամանակամիջոցում: Շահագործման է յանձնուել 102,2 հազար քառ. մեթր ընդհանուր բնակելի տարածութիւն կամ առաջին եռամսեակի պլանից 36,5 տոկոսով աւելի: Այս ցուցանիշները, ինչպէս տեսնում էք, վատ չեն: Չնայած առաջին եռամսեակի համար սահմանուած ծաւալների ձեռք բերուած աճին, կապիտալ ներդրումների եւ շին–մոնտաժային աշխատանքների պլանները, Հանրապետութիւնում ամբողջութեամբ վերցրած, թերակատարուել են: Կապիտալ ներդրումների պլանը կատարուել է 84,3 տոկոսով, այդ թւում շին–մոնտաժային աշխատանքներինը՝ 94,6 տոկոսով:

Բոլոր շինարարական կազմակերպութիւնների կողմից 1973 թուականի պլանային առաջադրանքների կատարումն ապահովելու, շինարարական արտադրութեան կազմակերպումը բարելաւելու եւ կարգապահութիւնը բարձրացնելու ուղղութեամբ մինիստրութեան նախատեսած միջոցառումները դեռեւս շօշափելի արդիւնք չեն տալիս: Իսկ արդիւնաբերական շինարարութեան մինիստր ընկ. Ս. Շահնազարեանը կարծես թէ հաշտուել է ստեղծուած դրութեան հետ:

Ժողովրդատնտեսական այս բնագաւառի միւս լուրջ թերութիւնը շինարարութեան ցածր որակն է: Շինարարական եւ մոնտաժային կազմակերպութիւնների ղեկավարների անբաւարար պահանջկոտութեան հետեւանքով կառոյցներում թոյլ են տրւում արտադրական նորմաների եւ կանոնների մեծաթիւ խախտումներ, որոնք խիստ իջեցնում են շինարարութեան որակը, նիւթական մեծ վնաս պատճառում Պետութեանը: Առանձնապէս ցածր է բնակարանային շինարարութեան որակը:

Շինարարութեան մէջ դեռեւս բաւարար չեն աշխատանքի արտադրողականութեան աճի տեմպերը: Շինարարական մեխանիզմները եւ մանաւանդ տրանսպորտային միջոցները վատ են օգտագործւում:

Անհրաժեշտ է շինարարութեան մէջ աշխատավարձի կազմակերպումը բարելաւելու միջոցով խթանել աշխատանքի արտադրողականութեան յետագայ բարձրացումը:

Հանրապետութիւնում կապիտալ շինարարութեան խնդիրների յաջող կատարումը զգալի չափով կախուած է նախագծային աշխատանքների ճիշդ կազմակերպումից: Սակայն այդ գործում մեզանում խոշոր թերութիւններ կան: Հանրապետութեան Պետշինը եւ նրա նախագահ ընկ. Գ. Աղաբաբեանը անհրաժեշտ հաստատակամութիւն չեն ցուցաբերում նախագծային գործը բարելաւելու հարցում:

Արդիւնաբերութեան, շինարարութեան եւ առհասարակ ժողովրդական տնտեսութեան միւս բոլոր ճիւղերի համաչափ, անխափան գործունէութիւնը մեծապէս կախուած է տրանսպորտի յստակ, ճշգրիտ աշխատանքից: Չնայած երկաթուղային եւ աւտոմոբիլային տրանսպորտի աշխատողները հիմնականում կատարում են փոխադրումների պլանները, սակայն նրանց գործունէութեան մէջ դեռեւս կան շատ թերութիւններ: Ընդհանուր օգտագործման աւտոմոբիլային տրանսպորտի գործունէութեան գլխաւոր թերութիւնները բեռնաշրջանառութեան աճի անբաւարար տեմպերն են, մեքենաների օգտագործման վիճակին՝ որուն մատնուած ենք այսօր ընդհանրապէս:

Տարաբախտօրէն, սակայն, մատնանշումները օգուտ չունին, — չեն ունենար, որովհետեւ նուիրապետական կարգերէ մինչեւ հանրային յետին մարդ՝ մարդիկ ինքնագոհութեամբ կ'ապրին եւ հաճոյքի ըմբռնումներն ու հակումները ապասէրած են, ուրիշ շա՛տ մը բաներու հետ:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Արեւելեան Հայաստանի՝ մանաւանդ Վանի եւ Պիթլիսի վիլայէթներուն մէջ, կառավարութիւնը տարբեր քաղաքականութեան հետեւեցաւ: Վասպուրականի, Մշոյ եւ Սասունի հոծ Հայութեան տեղահանութիւնը դիւրին իրագործելի չէր համարուեր. խաբէութեան եւ խորամանկ միջոցներուն պէտք է հոս յաջորդէր բիրտ ուժը: Պարսկաստանէն վերադարձին, փետրուարի կէսերուն, Ճէվտէթ պէյ հաշտարար ընթացք ցոյց տուաւ Վանի մէջ, ուր կը գտնուէին Վռամեան, Արամ եւ Իշխան. ասոնց հետ պիտի գործակցէր խռովութիւն յարուցանող տարրերը ձերբակալելու եւ պատժելու համար, պայմանաւ որ Հայերը իրեն 3.000 զինուոր տային: Յանձնախումբեր ալ կազմուեցան շրջանները մեկնելու համար. Շատախի մէջ ընդհարում տեղի ունեցած էր Հայերու եւ Քիւրտերու միջեւ. Ճէվտէթ պէյ կը խնդրէ Դաշնակցութեան ներկայացուցիչներէն երթալ եւ խաղաղեցնել շրջանը. կ'որոշուի Իշխանը երեք ընկերներով ղրկել. Ապրիլ 16ի գիշերը, իրենց իջեւանած գիւղին մէջ, Ճէվտէթի հրահանգով, չորսն ալ կը սպաննուին: Յաջորդ առաւօտ Ճէվտէթ իր մօտ կը կանչէ Վռամեանն ու Արամը. առաջինը միայն կը ներկայանայ ու հազիւ կառավարական շէնքէն ներս մտած՝ կը ձերբակալուի եւ կ'ուղարկուի Պիթլիս, ապա դէպի Տիարպէքիր, բայց ճամբան կը սպաննուի: Էրզրումէն պահանջուած զօրքերը հասած ըլլալով, Ճէվտէթ կը հրահանգէ Արճէշի եւ Հայոց Ձորի կոտորածը, իսկ ինք կը պատրաստուի յարձակելու Վանի հայկական թաղամասերուն վրայ. կը սպառնար թնդանօթի բռնել զանոնք եթէ իր պահանջներուն գոհացում չտրուէր. Հայերը հասկցած էին վերջապէս Ճէվտէթի նպատակը. սկսան դիրքերով ամրացնել Այգեստանը:

Կռիւը սկսաւ Ապրիլ 20ին, երբ Թուրք զինուորները քաղաք մտնող հայ կին մը բռնել ու բռնաբարել կ'ուզէին. հայ երիտասարդներ վրայ կը հասնին եւ կը պահանջեն ազատ ձգել կինը. զինուորները կրակ բանալով կը սպաննեն Հայերը: Վանի Հայութեան հերոսական դիմադրութիւնը տեւեց ամիս մը, մինչեւ Մայիս 16, երբ Թուրքերը զօրքով եւ բնակչութեամբ հեռացան քաղաքէն. Մայիս 18ին հայ կամաւորական գունդերու յառաջապահները մտան Վան, իսկ յաջորդ օր կամաւորներն ու ռուսական զօրքերը հասան:

Յետագային Թրքական կառավարութիւնը պիտի շահագործէր Վանի դէպքը, զայն ներկայացնելով որպէս ծրագրուած հայկական ընդհանուր ապստամբութեան փորձ մը՝ որուն նպատակն էր թիկունքէն հարուածել Թուրք բանակը: Վանի հերոսամարտի նկարագրութիւնը, զոր մանրամասն կերպով կատարած են Վան գտնուող ամերիկացի միսիոնարները, ցոյց կուտան որ Հայերը, տեսնելէ ետք թէ ինչեր կը կատարուէին շրջաններու մէջ լոկ ինքնապաշտպանութեան էին դիմած: Արդէն պատերազմական ճակատի, սահմանային շրջաններու կոտորածները, ինչպէս նաեւ Զէյթունի տեղահանութիւնը աւելի կանուխ տեղի ունեցած էին. շատ աւելի կանուխ քան Վանի Հայութեան կարծեցեալ ապստամբութիւնը, որ իբր թէ պատճառ եղած է Հայութեան ընդհանուր տեղահանութեան ու ջարդին:

Մշոյ դաշտը աւելի արիւնալի դէպքերու թատր հանդիսացաւ: Հոս նաեւ պատերազմի սկիզբէն, կառավարութիւնը նոյն միջոցներուն դիմեց, սակայն առաւել խստութեամբ. — բռնագրաւում, կողոպուտ, սպանութիւն. այր մարդիկը քշեցին դէպի ճակատ կամ որպէս շալակաւոր եւ կամ ամէլէ թապուրիներու մէջ աշխատցնելու համար. շրջանի Քիւրտերը աւելի գործօն մասնակցութիւն ունեցան թալանի եւ սպանութիւններու մէջ: Հայերը համբերեցին, զոհանալով Առաջնորդին եւ պետական երեսփոխան Վահան Փափազեանի (Կոմս) բողոքներով կառավարութեան: Բանտերը լեցուեցան անմեղ Հայերով. քանի մը հոգի նոյնիսկ կախաղան հանուեցան Մուշի մէջ:

Մայիսի վերջերուն, հարստահարութիւնները պահ մը դադրեցան. կառավարութիւնը նոյնիսկ սկսաւ սիրալիր վերաբերմունք ունենալ Հայերու նկատմամբ, որոնք գրեթէ լքուած վիճակի մէջ յուսահատութեան էին մատնուած:

Քաղաքականութիւն փոխելու պատճառը ռուսական բանակի յառաջխաղացումն էր, որ Խլաթ էր հասած եւ Պիթլիսի կը մօտենար:

(10 – Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ Թեհրան մեկնած է, Ապրիլ 27ին, Խորէն Ա., ընկերակցութեամբ Լիբանանի եւ Ցունաստանի Հայոց առաջնորդներուն: Խորէն Ա. նախքան իր մեկնումը, Ապրիլ 26ին, հրաժեշտի այցելութիւն մը տուած է Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ Սլէյման Ֆրէնճիէի:

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի վեհարանին մէջ, Ապրիլ 23ին, Խորէն Ա. Կիլիկեան Ասպետի շքանշանը յանձնած է նկարիչ Գառզուի, որ Ապրիլի ընթացքին իր գործերը ցուցադրած էր Պէյրութի «Վալըրի Մոտիւլար»ի մէջ: Շքանշանի տուչութեան ներկայ գտնուած են պետական հայ երեսփոխաններ եւ ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Ապրիլ 25ին, «Գասպար Իփէկեան» Թատերախումբի գործունէութեան 30ամեակը յիշատակուած է, ի ներկայութեան Խորէն Ա.ի, Լիբանանի եւ Ցունաստանի Հայոց առաջնորդներուն, պետական երեսփոխաններ Տոքթ. Մ. Խպլիզաթեանի, Տոքթ. Ա. Մանուկեանի, մամուլի ներկայացուցիչներու եւ ուրիշներու: Տոքթ. Եղիկ Գոնեալեան հակիրճ խօսքերով անդրադարձած է թատերախումբի գործունէութեան գլխաւոր դիծերուն: Այս առթիւ Կիլիկեան Ասպետի շքանշաններ յանձնուած են Ժորժ Սարգիսեանի եւ Զեփիւռ Շանթի:

ՀԱԼԷՊԻ մէջ Զատկուան օրերուն երկու մեծ մրցումներ տեղի ունեցած են Պէյրութի Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Արապի եւ Հալէպի Հ.Մ.Ը.Մ.ի ոտնագնդակի խումբերուն միջեւ: Երկու մրցումներուն ալ յաղթական հանդիսացած է Պէյրութի Հ.Մ.Ը.Մ.ը: Հալէպի քաղաքապետարանի դաշտին մէջ 12.000 հոգի ներկայ գտնուած են աւանդական դարձած Հ.Մ.Ը.Մ. Հալէպ – Հ.Մ.Ը.Մ. Պէյրութ մրցումին:

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ աւելի քան հազար Հայեր տպաւորիչ ցոյց մը կատարած են Ապրիլ 28ին, Մեծ Եղեռնի տարեդարձին առթիւ: Ցուցարարները՝ ոստիկաններու եւ Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան կարգադիր յանձնախումբի առաջնորդութեամբ թափօր կազմած տողանցած են քաղաքի գլխաւոր պողոտային վրայ: Բարձրախօսներով տեղեկութիւններ տրուած են Ամերիկացիներու՝ ցոյցին առիթին եւ պատճառներուն մասին: Թերթերու, ձայն – պատկերասփիւռի թղթակիցներ հետեւած են թափօրին: Տողանցքը տեւած է շուրջ մէկ ժամ: Պոսթըն Քամըն հրապարակին վրայ խօսք առած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդր. Կոմիտէի եւ Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները՝ Լ. Սարգիսեան եւ Մ. Վարատեան: Պոսթընի հեռատեսիլը, ինչպէս նաեւ «Պոսթըն Կլոպ» թերթը արձագանգ հանդիսացած են Ապրիլեան ցոյցին, յիշատակելով Թուրք կառավարութեան կողմէ Հայոց վրայ գործադրուած ցեղասպանութիւնը, մէկուկէս միլիոն Հայերու նահատակութիւնը, 1915ին:

ՇԻՔԱԿՕՅԻ մէջ աւելի քան 800 հոգի Ապրիլ 28ին մասնակցած է Եղեռնի ցոյցին: Ցոյցը կազմակերպուած էր Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան եւ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» կոմիտէի կողմէ: Թափօրը երկար տողանցելէ ետք հաւաքուած է Սիվիք Սենթըրի հրապարակը, ուր խօսք առած են Մ. Թօփալեան եւ Մ. Խթէեան: Այնուհետեւ թափօրը ուղղուած է մինչեւ Թրքական հիւպատոսարան:

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՕՅԻ Նահատակաց Յուշարձանին ընդարձակ դաշտին մէջ, Ապրիլ 29ին, հազարաւոր Հայերու ներկայութեամբ ոգեկոչուած է Ապրիլ 24ը: Օրուան բանախօսներն եղած են Եր. Ֆրնտրքեան, Զ. Մելքոնեան եւ Մ. Թէօլէօլեան:

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ մէջ Մայիս 2էն 4 գումարուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ամերիկայի Թեմի Ազգ. Երեսփոխանական ժողովը: Նորընտիր Ազգային Վարչութեան անդամներն են Տոքթ. Ճան Տէր-Մանուէլեան, Եղիշէ Մելիքեան, Մուշեղ Յարութիւնեան, Պապ Տէրեան, Վահագն Յովնանեան, Ճէք Թիւթէլեան եւ Տոքթ. Միշըլ Միքայէլեան: Ազգ. Երեսփոխանական ժողովը օրակարգի հարց ունեցած է առաջնորդական ընտրութեան խնդիրը: Առաջնորդ ընտրած է Գարեգին Արք. Սարգիսեան:

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ « Աղաջանեան » սրահին մէջ, Ապրիլ 28ին, 500է աւելի հանդիսականներու ներկայութեամբ երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, որու ընթացքին 142 հազար տոլար հաւաքուած է «Ֆերահեան» ամէնօրեայ երկրորդական վարժարանի նոր շէնքի շինութեան համար: Հ. Բ. Ը. Մ.ի նախագահը՝ Ալեք Մանուկեան 50.000, իսկ Արշակ Տիգրանեան 25 հազար տոլարով մասնակցած են հանգանակութեան: Օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ ընկ. Մինաս Թէօլէօլեան, հայ դպրոցի եւ հայեցի դաստիարակութեան պատմական անցեալն ու ներկան ընդհանուր գիծերու մէջ պատկերացնելէ ետք ծանրացած է ամերիկահայ կրթական շարժումի կարեւորութեան վրայ եւ դիտել տուած է, թէ Հայուն համար ազգային պարտաւորութիւն մըն է նիւթապէս կռուան դառնալ ապագայ սերունդներու ազգային դաստիարակութեան գործին:

...տագործման ցածր գործակիցը, աշխատանքային թոյլ կարգապահութիւնը, ե...ած ռեզերվների ոչ լրիւ օգտագործումը: Միստեմատիկաբար չեն կատարւում բեռնատար աւտոմոբիլների եւ աւտոբուսների պարկի օգտագործման պլանները: ...խտ անբաւարար է աւտոմեքենաների տեխնիկական վիճակը:

Մինիստր ընկ. Դ. Դանիէլեանը պէտք է հետեւութիւններ անի աւտոտրանսպորտի աշխատանքի վերաբերեալ արուած քննադատական դիտողութիւններից եւ անյապաղ միջոցներ ձեռնարկի դրութիւնը շտկելու համար:

Վերջին ժամանակներու երկաթուղու Երեւանի բաժանմունքում նկատելի դրական աշխատանք է կատարւում: Սակայն փոխադրումների յարաճուն ծաւալը բաժանմունքի կոլեկտիւի առջեւ դնում է նրա գործունէութեան մակարդակի արմատական բարելաւման խնդիրը: Անհրաժեշտ է ըստ ամենայնի բարձրացնել երկաթուղայինների կարգապահութիւնը, կատարելագործել բաժանմունքի տնտեսական աշխատանքի մեթոդները:

(3 – շար.)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ

———0———

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին Ապրիլ 29ին Կիրակի օր իր պատմական օրերէն մին կ'ապրէր: Եկեղեցին առտուան կանուխ ժամերէն իսկ սկսած էր լեցուիլ, զանազան արուարձաններէ փութացած հաւատացեալներով:

Օրուան հանդիսաւոր պատարագը մատոյց հոգ. Նորվան Վրդ. Զաքարեան, որ ներշնչեալ քարոզով մը մխիթարեց հաւատացեալները: Երգեցողութիւնները ներդաշնակ կերպով կատարուեցան Առնուվիլի դպրաց դասու եւ հրաւիրեալ դպիրներու կողմէ. տօնական օրերու երեւոյթ մը կար եկեղեցիին եւ շրջաբակին մէջ. խուռներամ բազմութիւն մը ներկայ էր: Եկած էին զանազան արուարձաններէ իրենց յարգանքը ընծայելու Ամասիոյ եւ շրջանի Մեծ Եղեռնի բոլոր նահատակներուն: Երրորդ տարին էր որ տեղի կ'ունենար այս հոգեհանգիստը եւ ճաշը, որուն նախաձեռնարկը եղած էր Պր. Նիկողոս Նիկողոսեան իր շուրջը հաւաքելով նուիրեալ ու անձնուէր տիկիններ եւ պարոններ, որոնք ձեռք ձեռքի աշխատեցան ամէն տարի նոր եռանդով եւ խանդավառութեամբ:

Յաւարտ պատարագի, աւանդական հոգեճաշը տեղի ունեցաւ Առնուվիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Սեղանները ճաշակով պատրաստուած էին, Ամասիացի տիկիններու եւ պարոններու կողմէ, որոնք միեւնոյն ատեն կը հսկէին սպասարկութեան:

Օրուան խօսնակներն էին պարոններ Կարպիս Նիկողոսեան եւ Միհրան Շիքարճեան, երկուքն ալ իրենց զուարթ տրամադրութեամբ միշտ կրցան խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծել սրահին մէջ:

Առաջին անգամ խօսք տրուեցաւ Ամասիացիներու երիցագոյն անդամ Պր. Միրիճան Հաճիճանեանի, որ իր անցեալի յուշերը վերապրեցաւ եւ նկարագրեց հաճելի կերպով: Խօսք առաւ նաեւ Պ. Ժ. Միրիճեան:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին, ծանօթ երգիչ Պր. Միքայէլ Գարանֆիլեան, որ մէջ ընդ մէջ իր զուարթ երգերով եւ գեղեցիկ ձայնով ուրախութիւն պատճառեց բոլորին: Յաջորդաբար երգեցին պարոններ Գէորգ Պէկեան, Եդուարդ Խազէրեան, Անդրանիկ Խախամեան եւ Յովակիմ Թօսունեան: Նոյնպէս յաջող եւ զգայուն կերպով արտասանեց Պր. Օննիկ Ժամկոչեան Դանիէլ Վարուժանի «Ջօն»ը եւ Ահարոն Տատուրեանի Կարմիր Աւետարանէն «Զունենալ ոչ մէկ բան ընկեր» բանաստեղծութիւնները, ընդհանուր գնահատութեան արժանանալով:

Խօսնակի հրաւէրով բեմ ելան պարոններ Բիւզանդ Ֆրնտրգեանէ (երգ), Ժիրայր Ունճեանէ (կիթառ), Սերժ Արզումանեանէ (ջութակ), եւ Կարպիս Նիկողոսեանէ (թմբուկ) բաղկացած խումբը, որուն անունը Պր. Կ. Նիկողոսեանի կողմէ «Ամասիա» կնքուեցաւ:

Ներկաներու մէջ կը նշմարուէին ոչ միայն Փարիզի Ամասիացիներ, այլ նաեւ Պելժիայէն, Սէնթ Էթիէնէն եւ Վիէնէն յատկապէս եկած Ամասիացիներ, որոնք փութացած էին ներկայ ըլլալու եւ վերապրելու իրենց անցեալի փառաւոր յուշերը:

Բոլորն ալ յուզումով դիտեցին Ամասիոյ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ խաչը որ այս օրուան առթիւ յատկապէս տրամադրուած էր Տիկին Գաքամաճեանի կողմէ:

Երեկոյեան մինչեւ ուշ ժամերը բոլորն ալ հաճելի եւ անմոռանալի օր մը ապրած ըլլալու գոհունակութեամբ զուարճացան եւ ակամայ բաժնուեցան մաղթելով որ ամէն տարի կրկնուի այս հաւաքոյթը:

Կը շնորհաւորենք Ամասիացիներու այս նախաձեռնութիւնը եւ կը մաղթենք որ օրինակ ըլլայ ուրիշներու ալ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԺՊԻՏ

Տիկին Ա. — Բնութեամբ վերջին աստիճան դժուարահաճ — կ'ըսէր միշտ ընթերցումով զրաղեալ իր ամուսնոյն.

— Երանի գիրք ըլլայի, որպէսզի միշտ ինձմով զբաղէիր, ու միշտ քեզի հետ ըլլայի:

— Շատ աղէկ կ'ըլլար, կը պատասխանէ ամուսինը, միայն օրացոյց ըլլայիր, որպէսզի տարին անգամ մը կարենայի փոխել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (177)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

— Հինգ–վեց օրէն պիտի հասկնամ Տիկին Օկիւսթինի տան մէջ անցած դարձածը եւ Օր. Լիւսիի վերաբերեալ բաները:

Յաջորդ օրը, ժամը տասնըմէկին, Օվիտ հասաւ փոքր ճաշարանը, ու ընտիր ճաշ մը ապսպրեց, որուն մասնակցեցաւ Ամանտա: Իրարմէ բաժնուելէ առաջ, Օվիտ ու մանկամարդ աղջիկը իրարու ժամադիր եղան, իրիկուան միասին ճաշելու համար: Որոշուեցաւ որ ամէն օր այդպէս պիտի ընէին: Վաղայաջորդ օրը, ժամը ճիշդ տասնըմէկին ճաշարան հասած պահուն Ամանտա ըսաւ իր սիրահարին.

— Այսօր աճապարելու ենք: Գործատիրուհիին համար տեղ մը պիտի երթամ. պարահանդէսի շրջազգեստին կերպասը եւ կարնիթիւրները գործաւորուհիի մը պիտի տանիմ, որ դուրսը կ'աշխատի: Ստիպողական գործ մըն է:

— Հեռո՞ւ է երթալիք տեղերնիդ:

— Փարիզի անդին ծայրը... Քէ Պուրպոն, թիւ 9:

— Լիւսիին բնակարանը ըլլալու է, ըսաւ Օվիտ մտովի: Յետոյ բարձրաձայն ըսաւ. Թոյլ կուտա՞ք որ ձեզի ընկերանամ: Գէթ աւելի երկար ատեն իրարու քով պիտի գտնուինք:

— Այո: Կառք մը վարձեցէք ու ինծի սպասեցէք տունէն քանի քայլ հեռու:

Մանկամարդ աղջիկը փութացուց ճաշը ու յետոյ ճաշարանէն դուրս ելաւ:

Տասը վայրկեան յետոյ՝ Ամանտա կառք նստաւ իր ծեր սիրահարին հետ: Օվիտ խորհեցաւ որ հարցափորձելու ատենը եկած էր. ուստի սկսաւ հարցնել.

— Ձեր գործատիրուհին դուրսը աշխատող գործաւոր ունի՞, աղուորս:

— Ոչ, պատասխանեց Ամանտա: Զուգեր: Սակայն բացառաբար քանի մը հատ ունի զորս կ'ուզէ պահել: Օրինակի համար Լիւսի...:

— Ո՞վ է այդ Լիւսին, ընդմիջեց Օվիտ:

— Այն գործաւորուհին, որուն քով կ'երթամ:

— Մանկամարդ աղջի՞կ մըն է:

— Այո:

— — Աղուո՞ր է:

— Ոչ աղուոր, ոչ տգեղ, բայց խայտահաւի մը պէս անմիտ ու ցուցամոլ: Դուրսը միամիտ կը ձեւանայ: Պէտք է խոստովանիլ որ շատ ճարտար է, ու տիկինը իրաւունք ունի վստահելու անոր: Ահա պարահանդէսի շրջազգեստ մը, որուն փորձը ընելու համար, պէտք է որ վաղը կարէն տը Քոլոմպ երթայ ան, շաբաթ իրիկուն, ժամը իննին պէտք է յանձնուի անպայման: Որոշեալ ատենին պէտք է բոլորովին աւարտած ըլլայ այդ շրջազգեստը:

— Պարահանդէսի շրջազգեստ մը, կարէն տը Քոլոմպի՞ մէջ, յարեց Օվիտ զարմացած:

— Քաղաքապետին կնոջ համար է: Սէնի կառավարչին կողմէ հրաւիրուած է ան:

— Օրիորդ Լիւսի այդքան հեռուները պիտի երթա՞յ, շրջազգեստին փորձը ընելու համար:

— Այնքան հեռու չէ կառախումբով: Ես քանիցս գացած եմ այդ կնոջ բնակարանը: Սէն Լազարէն կառախումբ կը նստիք, Պուա Քոլոմպ վար կ'իջնէք: Վերսայլի երկաթուղագծէն կ'անցնիք ու անոր երկայնքը կը հետեւիք փոքր ճամբու մը, որ Պ. քաղաքապետին տան դիմաց կ'առաջնորդէ, Փարիզի ճամբուն վրայ: Ցերեկը աղուոր պտոյտ մըն է, բայց ոչ գիշերը:

— Գիշերը այդ ճամբէն անցա՞ծ էք, նոնոշս:

— Այո, անգամ մը Լիւսիի հետ: Այդ կնոջ տարած էինք երեկոյթի շրջազգեստ մը, ու պէտք էր որ մեր առջեւ հագուէր ան, հասկնալու համար թէ որեւէ թերութիւն ունէ՞ր զգեստը: Այդ յաճախորդուհին բծախնդիր եւ դժուարահաճ է: Մինչեւ ժամը տասը վար դրաւ մեզ:

— Հետեւաբար ստիպուեցաք Պուա Քոլոմպէն կառախումբ նստիլ:

— Այո, կէս գիշերը վեց վայրկեան անցած:

— Արդարեւ, զուարճալի բան մը չէ ուշ ատեն անցնիլ ամայի արահետներէ: Վստահ եմ որ վախցած էք:

— Անտարակոյս: Տերեւի մը պէս կը դողայինք:

— Այդ շրջազգեստին համար պիտի ստիպուի՞ք հո՞ն երթալ նորէն, հարցուց Օվիտ, ցոյց տալով նստարանին վրայ դրուած ծրարը:

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ճօլօլեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան, Պուքրէշի մէջ նորոգ հանգուցեալ իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ

յիշատակին, 13 Մայիս, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողնե- րուն:

×

Պ. Օննիկ Նաշալեան կը ծանուցանէ թէ իր կնոջ

ՄԱՐԻ ՆԱՇԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ հոգե- հանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կի- րակի, Մայիս 20, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վար- չութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ժիրայր Պառաւեանէ (Տէսին) 20 Փր. իր թոռան մկրտութեան առթիւ:

LA GENERALE ELECTRIQUE

M. Gérard DERDERIAN

108, Bld. Galliéni
92130 Issy-les-Moulineaux
ALLO : 644-22-92
Ouvert lundi après-midi

•

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԷԼԵՔԹՐՕ-ՄԵՆԱԺԻ
ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒԷՐ
ԿԱՃԷՏ

Ամուսնական Նուէրի Ցանկ

Նուէր հարսին, ցանկին 5%ի արժէքով

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վալանսէն Տիկին Վերոնիք Դաւիթեան Հրանդ-Սամուէլի ապաքինման ուրախ առթիւ 100 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

×

Լա Սիոթայէն Տիկին Վարդուհի Ճէլալեան, իր ամուսնոյն՝ Սահակ Ճէլալեանի յիշատակին 50 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

Պ. Մ. Աւետիսեան (Պանեոլէ) 100 Փր., Տիկին Նազըշքեարեան (Վէնսէն) 80 Փր., Պ. Հայկազ Մարտիրոսեան (Մարսէյլ) 30 Փր.:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կո- միտէի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ամասիացիներու հացկերոյթին առթիւ հաւաքուած գումարէն, ձեռամբ Պ. Նի- կողոս Նիկողոսեանի, եղած են հետեւեալ նուէրները.— 650 Փր. Ս. Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի կառուցման (ըս- տանալ «Յառաջ»էն), 650 Փր. Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ, չապիկ - ներու նորոգութեան համար: 200 Փր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Բերբոն Քէթէնճեան իր ամուսնոյն Մովսէսի մահուան երրորդ տարեդարձին առթիւ Իզմիրի եւ շրջան - ներու Հայրենակցական Միութեան 100 Փր. կը նուիրէ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցա - կան Միութիւնը հարիւրական Փր. կը նուիրէ Դպրոցասէր եւ Մխիթարեան վար- ժարաններու, միութեան լանձապահ Էտուար Մէնէվիշի կսկծալի մահուան ա- ռիթով:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA COMIQUE

Նախագահութեամբ՝

MR. ALAIN POHER

Président du Sénat

Կիրակի 13 Մայիս կ. վ. ժամը ճիշդ 17.15ին

ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ

ՂԵԿ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կոմիտաս, Կանաչեան, Ալէմշահ, Տիգրանեան, Ալթունեան, Ափրիկեան

Մեներգողներ՝ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան եւ Մկրտիչ Պօղոսեան

Տոմսերը փնտռել երգչախումբի անդամներու մօտ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 19.30էն մինչեւ 22

17, Rue Bleue — Paris (9e)

Գիներ.— 10 փրանքէն մինչեւ 50 Փր.

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԲԱՅԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Finale Coupe de Provence

A DIGNE

O. M. contre UGA - ARDZIV

Մասնաւոր օթոպիւս Մարսէյլէն ժամը 9.24, գին երթուդարձ 25 Փր.:

Արձանագրուիլ Հ.Մ.Ը.Մ. - Արծիւի պատասխանատուներու մօտ.—

Քոնթուար տիւ Միւզէ, 3 Պուլ. Կա - ռիպալտի:

Քաֆէ Սիկօ, 12 Ռիւ Նասիոնալ:
Պառ-Թապա, 303 Ավընիւ Սէն-Ժիւլիէն:
Պառ-Փասքալ, 329 Ռիւ տը Լիոն:
Պառ Սիլիսի, 34, Պուլվ. Կռան Փէն:
Սերքլը Ռիփէր, Սէնթ-Մարկրիթ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՎԷՐՏԷՕՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 20

Առաւօտուն Փարիզէն մեկնում ժամը 10.45ին Վերտէօնի Մայր Տաճարը:

Ժամադրութիւն, կիրակի առտու 6.45-ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թեր- մինիւս եւ 7ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր: Մեկնում դէպի Վերտէօն, Մօ, Շալոն սիւռ Մառն, Սէնթ-Մենեհուլտ ճամբով եւ ժամանում՝ Վերտէօն մեծ- պատարագին, ի ներկայութեան կրօնա- կան եւ զինուորական անձնաւորութեանց: Պաղ ճաշ, կամ ճամբան կամ Վերտէօն: Պտոյտ, այցելութիւններ, մեկնում ժա- մը 14.30ին Տուօմոնի Օսսիւէռը: Ժամը 16ին զինուորական արարողութիւն մաս- նակցութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկնե- րու եւ Դիմադրականներու: Արարողու- թենէն ետք, վերադարձ Փարիզ եւ ժա- մանում ժամը 21ի շուրջ:

Մասնակցութիւն՝ 59 Փր.: Սահմանա- փակ տեղեր, արձանագրուիլ Մայիս 16էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Պօմոնի Հայոց եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ Երեքշաբթի 15 Մայիս ժամը 20.30ին

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ, ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հարցազրոյցը կը վարէ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Մուտքը հրաւիրատոմսով

LE SAMEDI 12 MAI DE 21 H. A 4 H.

Grande Soirée Annuelle

de l'U. J. A.

DANS LES SALONS DE L'HOTEL
ORLY-HILTON

ANIME PAR :

LES ARMENIAN'S SUNSHINE

PARTIE ARTISTIQUE : *GROUPE CAUCASE*

ENTREE 25 F.

ԵՐԲ ՎԱԼԱՆՍԷՆ ԱՆՑՆԻՔ
ԿԱՄ
ՎԱԼԱՆՍ ԵՐԹԱՔ

Մէկ հասցէ՝

Hôtel California

—— SNAK-BAR ——

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ՝ Ա. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

Ave. Maurice-Faure
Sortie Autoroute Sud à droite

VALENCE

CALME — CONFORT — PARKING

Tél. : 44-36-05

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Հայաստանի Հանրապետութեան հըռ - չակման 55րդ տարեդարձի, Սարդարա - պատի ճակատամարտի առթիւ Հայ Դատի օր՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մայիս 25ին, Ուրբաթ Մութիւալիթէ:

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մայիս 27ին, ժամը 16էն 24, կը խօսի ընկ. Կարօ Յովսէփեան:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՄԱՅԻՍ 19 ԻՆ

15 ՕՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ՝ 2230 ՖՐ.

ՅՈՒՆԻՍ 9ԷՆ 23

2580 ՖՐԱՆՔ

Pension complète avec excursions quotidiennes

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

MONDOTOURS

2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
13
DIMANCHE
13 MAI
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15079-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.712

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.712

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒԺԵՂԱՑՆԵԼ ՊԱՅՔԱՐԸ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

———0———

Հայաստանի կոմկուսի Ա. քարտուղար Ա. Քոչինեան Ապրիլ 4ի իր երկարաշունչ Զեկուցումին մէջ «մի քանի խօսքով» կ'անդրադառնայ Հայրենիքի եւ սփիւռքի կապերուն: «Օրէցօր զարգացող մեր յարաբերութիւններում, կ'ըսէ, մենք յենւում ենք մեր կուսակցութեան ԻԴ. համագումարի մշակած խաղաղութեան ծրագրի վրայ»:

Հայաստանի Թիւ մէկ պատասխանատու վարիչը չուրանար, որ Հրէի եւ հեթանոսի խտրութիւնը կը չարունակէ իբրեւ հիմ ծառայել իրենց կողմնակալ եւ վերապահ ուղղութեան, ինչ որ ճշմարտութիւն է եւ ինչ որ մատնանշած ենք միշտ:

Քոչինեան առանց բառերը ծամծմելու անկեղծօրէն կը խոստովանի, երբ կ'ըսէ. «Մենք պաշտպանում ենք սփիւռքի առաջադիմական, դեմոկրատական բոլոր այն ուժերին, որոնք քաղաքականութեան ընդգաւառում հանդէս են գալիս յանուն խաղաղութեան ու դեմոկրատիայի, ըսփիւռքահայութեանը Սովետական Հայաստանի շուրջը համախմբելու դիրքերից»:

Այս առաջին հաստատումէն ետք Ա. քարտուղարը դիտել կուտայ.— «Միաժամանակ յայտնի է, որ սփիւռքը իր սոցիալական կազմով միատարր չէ: Այնտեղ գործում է նաեւ ռէակցիոն, բուրժուա – նացիոնալիստական դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը»: Այսինքն յաւիտենական մղձաւանջը Երեւանի վարիչներուն:

Գեղեցիկ ածականներով զարդարելէ ետք Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ուժ կուտայ իր հիւանդագին երեւակայութեան եւ անոր կը վերագրէ աններելի մեղքեր: Թէ ի՛նչ:

«Դաշնակները եղել ու մնում են ռէակցիոն ուժերի, իսկ մեր օրերում յատկապէս ամերիկեան իմպերիալիզմի վարձու գործակալները (?): Նրանց հակասովետական, հակակոմունիստական գործունէութիւնը կազմում է համաշխարհային հակակոմունիզմի մի օղակը»:

Ո՛չ աւելի, ոչ պակաս:

Ու դեռ բանե՜ր, բանե՜ր, ի՜նչ բաներ: «Պատահական չէ, որ իմպերիալիստական հետախուզութիւնները, պրոպագանդիստական կենտրոնները նրանց տրամադրում են ոչ միայն դրամական միջոցներ (?), այլեւ հակասովետական գրպարտչական պրոպագանդա վարելու համար բազմաթիւ հնարաւորութիւններ»:

Ուրիշ ինչե՞ր կ'ընէ այդ Դաշնակցութիւնը: Լսե՛նք չարունակութիւնը եւ զարմանանք:

«Ինչպէս առհասարակ հակակոմունիզմի բոլոր սեւ ուժերը, այնպէս էլ Դաշնակցութիւնը մեր ժամանակներում յատկապէս թիրախ է ընտրել կոմունիստական կուսակցութեան լենինեան ազգային քաղաքականութիւնը: Թշնամական այդ քայքայիչ աշխատանքն ուժեղացաւ մասնաւորապէս Խ. Միութեան կազմաւորման փառապանծ 50ամեակի տօնակատարութեան օրերին»:

«Լենինեան ազգային քաղաքականութիւն» ըսելով կ'ուզէ հասկցնել Խ. Միութեան բոլոր ազգերու միաձուլումը ռուսական ամենակուլ հալոցին մէջ: Քոչինեան քանիցս կը յեղյեղէ Լենինի անունը, պսակ մենաշնորհութիւն տալով անոր «ազգային քաղաքականութեան»: Իրականութեան մէջ Լենին ցարական կայսրութիւնը կ'ամբաստանէր իբրեւ ժողովուրդներու ճուլարան եւ կը ջատագովէր ազգերու ինքնորոշումն ու ազատութիւնը:

Բայց չարունակենք լսել իր մենատիրական պատգամները.—

«Մեզ անհրաժեշտ է այսուհետեւ է՛լ աւելի ուժեղացնել պայքարը բուրժուական, հակասովետական գաղափարախօսութեան ներթափանցումների դէմ, մերկացնել Դաշնակցութեան թունոտ նացիոնալիստական պրոպագանդան եւ հակասովետական գործողութիւնները: Դա պէտք է նաեւ սփիւռքի աշխատաւորական զանգուածներին եւ դեմոկրատական ուժերին օգնելու եւ ճիշդ կողմնորոշելու համար»:

Իր դիրքը պահելու եւ իր նախորդին՝ Յ. Զարոբեանի օրին չհանելու համար Անտոն Քոչինեան պարտաւոր է անշուշտ իր տուրքը տալու Բրեժնեւի եւ Կրեմլինի ամենազօր Պոլիտբիւրոյին: Ինք ալ չի հաւատար անշուշտ իր բամբասանքներուն, սակայն պարտաւոր է հետեւելով Ցիսուսի ծանօթ պատասխանին՝ ուղղուած գինքը հարցաքննող հրեայ ռաբուններուն.

«Տուք զկայսերն՝ կայսեր եւ զԱստուծոյն՝ Աստուծոյ»:

Քոչինեան իր տուրքը կուտայ Մոսկուայի իր մեծաւորներուն:

Դաշնակցութիւնը դիւրին սրտ չէ սակայն: Փա՛ստ՝ 53 տարիէ ի վեր Երեւանի եկող–գացող վարիչներուն «ուժեղ պայքար»ը, որ ո՛չ մէկ արդիւնք է տուած:

Ընդհակառակն, քանի խստացուցած են պայքարը, ա՛յնքան ծաւալ է ստացած ազգայնական զգացումը հայրենիքի մէջ, ինչպէս ինք ալ կը խոստովանի իր խեցբեկ հայերէնով Զեկուցումին մէջ, երբ կ'ըսէ թէ «ազգային սահմանափակութեան եւ բացառիկութեան դրսեւորման արտայայտութիւն է ա՛յն, որ երբեմն Հանրապետութեան մամուլում, ռադիոյի եւ հեռուստեսութեան հաղորդումներում, գրքային պրոդուկցիայում տարփողւում են անցեալի եւ մեր ժամանակների առանձին գործիչներ» եւայլն:

Մեկնութիւնները աւելորդ են:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԺՈՒՄԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

———0———

Վիժումի հարցը օրէ օր աւելի հրատապ կը դառնայ Ֆրանսայի մէջ ուր 1920ի ժամանակավրէպ օրէնքը դեռ ի զօրու է եւ վիժումը՝ արգիլուած:

Վերջերս մանաւանդ աւելի սուր հանգամանք ստացաւ եւ այլեւս կառավարութիւնը ստիպուած էր հարցը քննել եւ արդէն Ազգ. Ժողովի օրակարգի վրայ է: Նախկին ժողովը քուէարկած էր սակայն, ինչ որ ծանօթ է իբրեւ «Նէօվիրթ օրէնք» բայց օրէնքը երբեք չհրատարակուեցաւ եւ գործադրութեան չանցաւ:

Վիժումի կողմնակիցները ունին զանազան պատճառաբանութիւններ: Բժշկական եւ ընկերային երկու գետիններու վրայ զանազան դրդապատճառներ կան արտօնելու համար բժշկական վիժումը: Նախ յղի կնոջ առողջութիւնը կամ ծնելիք զաւկին առողջութիւնը, ապա ընկերային մարզի մէջ կան 8–9 զաւակներու մայրեր, բռնաբարուած աղջիկներ, առանց բնակարանի երիտասարդ զոյգեր, եւայլն, եւայլն: Ազատ վիժումի հակառակորդները կը յենուն նախ կրօնքին վրայ, ապա ոմանք կ'առարկեն թէ յղութեան առաջին օրն իսկ ողջ էակ մը կայ զոր ոչ մէկը սպաննելու իրաւունք ունի: Վերջերս հրապարակուած կարգ մը վիժումներ աւելի այժմէական դարձուցին հարցը

Պէտք չէ մանաւանդ անտեսել հիմնական կէտ մը: Վիժումի դէմ եղած արգելքը չի բաւեր որպէսզի վիժումներ չըլլան: Եւ վիժեցնել ուզող կինը երկու միջոց ունի: Կամ հարուստ է եւ յարաբերութիւններ ունի, ուրեմն Անգլիա կամ Զուիցերիա կ'երթայ, կամ միջոց չունի եւ ռեւէ մէկուն ձեռքը կ'իյնայ, լրջօրէն վտանգելով իր կեանքը:

Վերջին հրապարակուած վիժումները մէջտեղ ելան Կրընոպլի մէջ, ուր նոյնիսկ հրապարակային վիժում մը պիտի կատարուէր Ուրբաթ իրիկուն, բայց իշխանութիւնները արգիլեցին:

Առողջապահութեան նախարարը սակայն յայտարարեց թէ 1920ի օրէնքը անպայման պիտի վերաքննուի, ի մօտոյ:

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՀԱՅ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՊՐՈՂ ՆԱՀԱՊԵՏԸ՝ «ԲԱԶՄԱՎԷՊ»

(1843–1973)

———0———

Ճիշդ 130 տարի առաջ, 1843 Մայիս 1ին, Մխիթարեան Հայրերու Վենետիկի մեղուանոցին՝ Ս. Ղազարու վանական կեդրոնին մէջ լոյս կը տեսնէր «Բազմավէպ» կիսամսեայ հանդէսը, «օրագիր բնական, բանասիրական, բարոյական եւ ազգային գիտելեաց», նախաձեռնութեամբ Հայր Գաբրիէլ Այվազովսքիի:

Հայ պարբերական մամուլի պատմութեան մէջ առաջինը չէր անշուշտ Վենետիկեաններու այս հրատարակութիւնը: — Ի՛նչ սրտառուչ անցեալ է Հայ Մամուլը, եթէ փորձենք մեկնիլ Նախահայր «Ազդարար»էն, (չարաթաթերթ, 1794 Հոկտեմբերի) ու թուել չարքը մինչեւ 1843 թուական հրատարակուած պարբերականներու...

Սակայն ապրող կամ գոյատեւող հանդէսներու երիցագոյնն է ան՝ «Բազմավէպ»ը (այսօր 130 տարու), ինչպէս ապրող ու գոյատեւող օրաթերթերու նահապետն է Պոսթընի «Հայրենիք»ը (այսօր 74 տարու):

Իր 130 տարիներու կեանքին մէջ միշտ կիսամսեայ հրատարակութիւն մը չեղաւ անշուշտ: Պայմաններն ու ստիպութիւններ հարկադրեցին որ ան դառնայ եռամսեայ, երկամսեայ, ամսագիր՝ համաձայն շրջանի կարելիութեանց: Էականը այն, որ մնաց պատնէշի վրայ եւ դարձաւ մտքի, գրական վարուցանի, մանաւանդ բանասիրական պրպտումներու հանդէս մը, իբրեւ ժամադրավայրը գիտական – իմացական աշխատանքի լրծուած հին ու նոր արժէքներու

Հարկ է գնահատութեան եւ արժեւորումի չափանիշ ունենալ 19րդ դարու մեր կեանքը 1840ական թուականներէն սադին, մեծարելու համար վաստակը պարբերականի մը՝ որուն հիմնական առաքելութեան մէջ դեր կը կատարէին մեր ժողովուրդը մտաւոր վերելքի եւ ընկերային հասունութեան առաջնորդելու հրայրքը, նորընձիւղ աշխարհաբարը հայացնելու եւ քերականօրէն արեւմտականացնելու գիտական բծախնդրութիւնը, զարթօնքով խմորուող իմացական հետաքրքրութիւնները խորացնելու բծախնդրութիւնը, — մէկ խօսքով՝ մտքին ու գրին արմատացումը կենսական դաւանանք հռչակելու ձգտումը

Մերօրեայ իրականութեանց ու հարիւրէ աւելի տարիներու ընթացքին իրագործուած նուաճումներու բարձունքէն սեւեռիլ նահապետ «Բազմավէպ«ի հին վաստակին, ու տարրական, դրեթէ նախնական աշխարհաբար մը գտնել հոն, կամ համեմատութեան եզր ունենալ 1900–ական թուականներու որակը հայ գրական եւ բանասիրական աշխատասիրութեանց, — անհեթեթ ու ծիծաղելի պիտի ըլլար բնականաբար: Անհրաժեշտ է ի՛ր ժամանակին, ի՛ր պայմաններուն եւ ի՛ր միջավայրին մէջ սահմանափակուիլ կշռադատումի ամէն փորձ հիմնաւորելու համար արդար ու առարկայական տուեալներով:

Այս մեկնակէտով, « Բազմավէպ »ի նպաստը՝ հայ մտքին եւ առհասարակ պարբերական մամուլի ճամբով զարգացող ուսումնական – բանասիրական մարզերուն, յարգանք եւ երախտապարտութեան զգացում թելադրող վաստակ է:

Վերջին հարիւրէ աւելի տարիներու մտաւոր մեր կեանքի պատմութեամբ հետաքրքրուող ոեւէ անձ, այլ աղբիւրներու եւ վաւերագրական տուեալներու չարքին, գուրգուրանքով պէտք է հակի « Բազմավէպ »ի հաւաքածոներուն վրայ՝ փնտռելու, ստուգելու եւ գտնելու համար վկայութիւնները գիտական – իմացական այն երկունքին, որուն ճամբով հասած ենք մեր դարու բոլոր իրագործումներուն:

Հասկնալի ընկրկումներու, նիւթական անձկութեանց հետեւանք դիմայեղութիւններու կամ սեղմումներու հակառակ՝ «Բազմավէպ» այսօ՛ր ալ, տակաւին, իրմէ ակնկալելի բարձրութեան վրայ է, յատկապէս Հայր Մեսրոպ Վրդ. Ճանաչեանի խորացման, ծաւալումի, լրջութեան ու ճաշակի գծով ի յայտ բերած բծախնդրութեամբ

Յարգա՛նք 130ամեայ Նահապետին, ու մաղթանք՝ նոր եւ նորագոյն նուաճումներու:

Մ. Թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ ինքնաշարժ մը ականի մը վրայէն անցնելով պայթեցաւ Երկու հոգի մեռաւ: Պաղեստինցիներու եւ բանակի բախումներու հետեւանքով 300 հոգի մեռած եւ 500 հոգի վիրաւորուած են: Մեռեալներու մօտ հարիւրը Լիբանանցիներ են՝ զինուորական թէ քաղաքացի:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Խորհրդարանը 51 ձայնի առաւելութեամբ վաւերացուց երկու Գերմանիաներու բընականոն յարաբերութիւնը հաստատող դաշնագիրը: 268 հոգի թեր եւ 217 հոգի դէմ քուէարկեցին: Խորհրդարանը վաւերացուց նաեւ երկու Գերմանիաներու ՄԱԿի անդամակցութեան օրինագիծը: Թեր քուէարկեցին 365 հոգի, դէմ քուէարկեցին 121 հոգի:

ՉԻԼԻԻ կառավարութիւնը պաշարման վիճակ հռչակեց Օհիկինս նահանգին մէջ: Առջի օր պղնձահանքի հանքագործներ արիւնալի բախումներ ունեցած էին ոստիկանութեան հետ: Հանքագործները ամսականի յաւելում կը պահանջեն: Պաշարման վիճակի հաստատումով կ'արգիլուին ցոյցերը եւ գրաքննութեան կ'ենթարկուի մամուլը, եւայլն:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՈՍԿԵՂԷՆ ՏԱՐԻՆԵՐ

Վաստակաւոր Յ. Ճ. Սիրունիի մահուան առթիւ «Յառաջ» շատ իրաւամբ կ'եզրակացնէր թէ Պոլսոյ համաշխարհային առաջին պատերազմին եւ զինադադարի շրջանի, հայ մտաւորականներու եւ ազգային գործիչներու վերջին վըկան եւ վերջին հերոսն էր որ կ'անհետանար։

1915 Ապրիլեան ձերբակալութիւններու եւ սպանութիւններու, փոքրաթիւ ազատողներէն մին՝ Յ. Ճ. Սիրունի, Զինադադարի եւ անոր յաջորդող երեք տարիներու (1918–1921) որոնք կարելի է «ոսկեղէն տարիներ» կոչել, մասնակցեցաւ եւ նուիրուեցաւ Պոլսոյ հայ մշակութային, քաղաքական եւ ազգային կեանքի վերածնունդին։ Վկաները մեկնած են, բոլորն ալ վերջնապէս, եւ այդ տարիներու մթնոլորտը նկարագրելու, եւ կամ յիշելու համար խանդավառ գործունէութիւնը եւ երազները կրնանք միայն վերյիշել։ Ինչ որ մեր ծնողքը եւ կամ իրենց ընկերները պատմեցին մեզի, աւելցնելով նաեւ մանկական յուշեր եւ տպաւորութիւններ որոնք հաւանաբար յաջորդիւ հրատարակուին «Յառաջ»ի մէջ, աւելի մանրամասնօրէն։

Պոլիս 1918ի ամրան եւ աշնան։

Ձերբակալուած եւ աքսորուած մտաւորականներէն ոչ մէկ լուր կար. դեռ չեն վերադարձած վերապրողները. կը խօսուէր նաեւ որ Մայիսէն ի վեր Ռուսահայաստանը անկախ Պետութիւն մըն էր դարձած եւ թէ Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչները Թուրք կառավարութեան հետ համաձայնագիր մը ստորագրած էին Պոլսոյ մէջ։ Աշնան կը նախատեսուէր որ շուտով վերջնապէս պարտուած պիտի ըլլան Պուլկարիան, Թուրքիան, Աւստրիան եւ Գերմանիան։

Եւ Հոկտեմբերի վերջ (1918) Թուրքիա պարտուած է, կ'ընդունի Համաձայնականներու պայմանները եւ Զինադադարը կը հռչակուի։ Եւ այդ օրերուն առաւօտ մը կը շրջի սպասուած մեծ լուրը, յաղթական նաւատորմիղը Պոլիս կը մտնէ։

Կէտիկ Փաշա ենք, բարձունքի մը վրայ գտնուող թաղամաս մը. վազելով կը բարձրանանք տան ամենավերջին յարկը։ Տեսարանը աննկարագրելի է, մարտանաւեր, մեծ կամ պզտիկ, երկար շարքով մը, իրարու ետեւ կ'անցնին դէպի Վոսփոր։ Կը ջանանք նշմարել անգլիական, ֆրանսական, յունական կամ ճափոնական ռազմանաւերը։

Ժողովուրդը վերջապէս կը խօսի բարձր եւ ուրախ. հրաշալի լուրն է որ կը տարածուի։ Հայերը եւ Յոյները բարեկամացած եւ միասին կը շրջին. ոչ մէկ Թուրք կայ մէջտեղը։

Պոլսոյ մէջ, մանաւանդ Բերա հեղհեղէ կը պարզուին ֆրանսական, ամերիկեան եւ անգլիական դրօշները. յունական կապոյտ դրօշին քով առաջին անգամ հիացումով կը տեսնենք հայկական դրօշակը՝ կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն։

Պոլսահայերը կարծես թէ կ'երազեն, ապշած են եւ զարմացած. բայց խանդավառութիւնը կը տարածուի ամէն տեղ. բոլորն ալ գիտակից են թէ, նոր շրջան մը կը բացուի Պոլսոյ հայ կեանքին համար։

Առաջինը, հայ մամուլի վերածնունդն է։ Վերապրող ընկերները Յ. Ճ. Սիրունի, Թադէոս Մեծատուրեան, Վրթանէս Մարտիկեան, Լեւոն Գեւոնեան, Շաւարշ Միսաքեան եւ ուրիշներ։ «Ազատամարտ»ը կ'ուզեն վերհրատարակել։

Յուզումով կը բացուի նախկին տպարանը. ամէն բան մնացած առաջուան վիճակին մէջ, լի յիշատակներով եւ վերջին գոյքերով անհետացած պատասխանատուներէն։

Եւ կը հրատարակուի «Արդարամարտ»ը, յաջորդը եւ ժառանգորդը «Ազատամարտ»ին. կը հրատարակուին նաեւ օր ըստ օրէ շատ մը հայերէն օրաթերթեր՝ «Վերջին Լուր», «Ժողովուրդի ձայն», «Նոր Կեանք» եւայլն, նաեւ պարբերաթերթեր՝ «Կավռօշ», «Հայ Կին», եւայլն։

Ժողովուրդը իր հինգ տարիներու կարդալու ծարաւը կ'ուզէ յագեցնել. կը հրատարակուէին այդպէս գիրքեր, յուշեր. Թէոդիկ կը հրատարակէր դարձեալ իր «Ամէնուն Տարեցոյցը»։

Կը սկսին ազգային կարեւոր ձեռնարկներ. — որբերու հաւաքումը անապատներէն եւ արաբ երկրամասերէն, յանձնախումբերը կ'աշխատին մեծ նուիրումով. կը հաստատուին որբանոցներ Պոլսոյ մէջ, բայց հեռանկարը անոնց փոխադրումն է Հայաստան։ Կը կազմուի Հայ Տրամաթիք Թատերախումբը, հայկական եւ եւրոպական խաղացանկով, ամէն Շաբաթ եւ Կիրակի Բերայի «Փըթի Շան» թատրոնը լեցուն է հայ հասարակութեամբ։

Գրական, գեղարուեստական, հայրենակցական միութիւններ կը կազմուին։

Հանդէսներ, հաւաքոյթներ գրեթէ ամէն օր։

Ջաւէն պատրիարքի վերադարձը կը տօնուի մեծ խանդավառութեամբ. 1919ի ընթացքին Պոլիսէն կ'անցնէին ամերիկահայ գործիչներ, երթալու համար Հայաստան. վերադարձին աւելի երկար կը մնան Պոլիս, բանախօսութիւնները կը յաջորդեն իրարու։

«Ողջոյններ ենք բերել հայրենիքէն» մագնիսական բառն էր որ կը բանար բոլոր սրտերը եւ դուռները։

Կը կազմուի Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը եւ կը վերսկսի մարզական եւ սկաուտական կեանքը։

«Արդարամարտ»ը իր նոր խմբագրատան մէջ, Բերա, Գապրիսթան փողոց, դարձած է մշակութային եւ քաղաքական կեանքի կեդրոն մը. Շաւարշ Միսաքեան թերթին շուտով կուտայ բարձր մակարդակ մը. Յ. Ճ. Սիրունի բոլորովին նուիրուած է թերթին եւ հասարակական կեանքի. հոն է նաեւ երիտասարդ խմբագիր Գուրգէն Մխիթարեան։

Անհետացողներուն պակասը միշտ զգալի էր բայց վերապրողները կապուած իրարու ընկերական մեծ սիրով, եռանդով ու հաւատքով կը շարունակեն մեկնողներուն կէս ձգած գործը։

Բայց վերապրողները քիչ են, որ կը վերադառնան։

Բոլորին յոյսն է «միացեալ եւ անկախ Հայաստան»ը, կը սպասեն վերադարձի օրուան, դէպի հայրենիք. կ'ապրին այդ հեռանկարով. կան արդէն մեկնողներ։

Պոլիս դարձած է միջազգային քաղաք մը, բոլորին յոյսը դրուած է «Համաձայնականներուն» վրայ, մանաւանդ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի։

Գրաւման բանակը, հանգիստ օրեր կ'ապրի, ժողովուրդին համակրութեամբ, շատ մեղմ է գրաւման բանակին լուծը Թուրքերուն վրայ։

Այս երեք տարիները, վերածնունդի տարիները եղան Պոլսահայութեան համար եւ Պոլիսը դարձեալ դարձած էր մշակոյթի եւ հայրենասիրական հայկական կեդրոն մը։

Բայց ոսկեղէն տարիները երկար չտեւեցին, մնացին դառնութիւն եւ յիշատակներ այդ յոյսի օրերէն։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Ա. ՔՈՉԻՆԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՅՈՒՄԸ

Դ.

Ներկայիս առաջնահերթ նշանակութիւն է ստանում բնակչութեան սպասարկման ոլորտի ձեռնարկութիւնների գործունէութեան բարելաւումը։ Ճիշդ է, վերջին երկու տարիներին առեւտրի եւ հասարակական սննդի, բնակչութեան կենցաղային սպասարկման բնագաւառներում քիչ գործ չի արուել։ Մասնաւորապէս ներդրուել են աշխատանքի պրոգրեսիվ ձեւեր եւ մեթոդներ, զարգացում է ապրել խանութների, ճաշարանների, կենցաղային ձեռնարկութիւնների ցանցը, որոշ չափով ամրապնդուել է առեւտրի եւ կենցաղային սպասարկման նիւթատեխնիկական բազան։ Նշուած ժամանակաշրջանում մանրածախ ապրանքաշրջանառութիւնը աճել է 237 միլիոն ռուբլով կամ 18,6 տոկոսով։ Բարելաւուել է բընակչութեանը առաջին անհրաժեշտութեան ապրանքներով մատակարարելու գործը։

Միաժամանակ, պէտք է նշել, որ ինչպէս Հանրապետութեան Առեւտրի մինիստրութիւնը, այնպէս էլ Հայկոոպի վարչութիւնը 1972 թուականին վատացրել են իրենց աշխատանքը։ Հանրապետութիւնում ընդհանուր առմամբ մանրածախ ապրանքաշրջանառութեան պլանը կատարուեց 97,2 տոկոսով, այդ թւում՝ Առեւտրի մինիստրութեան գծով՝ 98,1 տոկոսով եւ Հայկոոպի գծով՝ 95,7 տոկոսով։

Առեւտրի բնագաւառի աշխատանքում եղած հիմնական թերութիւններն են՝ մանրածախ ապրանքաշրջանառութեան աճի հնգամեայ պլանների թերակատարումը, սպասարկման ցածր կուլտուրան, բնակչութեանը անհրաժեշտ ապրանքներով ոչ ժամանակին ապահովումը, պահանջարկի եւ շուկայի կոնիւնկտուրայի անբաւարար հաշուառումը, առեւտրի առաջաւոր մեթոդների դանդաղ արմատաւորումը, նրա նիւթատեխնիկական բազայի անբաւարար ամրապնդումը։

Հարկաւոր է նշել, որ իրենց հերթին Հանրապետութեան արդիւնաբերական մի շարք ձեռնարկութիւններ թերակատարում են ժողովրդական սպառման ապրանքների թողարկման իրենց պլանները՝ ինչպէս ծաւալով, այնպէս էլ ասորտիմենտով։ Միայն 1972 թուականին Հանրապետութեան արդիւնաբերութիւնը առեւտրական կազմակերպութիւններին չի մատակարարել 45 միլիոն ռուբլու ապրանք։

Խիստ անհանդստացուցիչ է առեւտրի սիստեմում սոցիալիստական սեփականութեան պահպանութեան վիճակը։ Դեռեւս շատ են սովետական առեւտրի կանոնների խախտումները։ Պետական եւ կոոպերատիվ առեւտրի ցանցում սահմանուած վատ վերահսկողութեան հետեւանքով լայն տարածում են ստացել թերաչափումներն ու թերակշռումները, բարձր պահանջարկի ապրանքների սպեկուլիացիան։ Քիչ չեն նաեւ սոցիալիստական սեփականութեան խոշոր չարաշահումների եւ իւրացումների, պակասորդի եւ նիւթական արժէքների փչացման փաստերը։

Առեւտրի մինիստրութիւնը (մինիստր ընկ. Հ. Յովհաննիսեան) եւ Հայկոոպի վարչութիւնը (նախագահ ընկ. Գ. Ստեփանեան) դեռեւս հարկ եղած միջոցները չեն ձեռնարկում նշուած երեւոյթները կանխելու համար, պատշաճ պահանջկոտութիւն չեն ցուցաբերում պետական կարգապահութիւնը ամրապնդելու եւ առեւտրի կուլտուրան բարելաւելու գործում առեւտրի ղեկավար աշխատողների նկատմամբ։

Լուրջ թերութիւններ գոյութիւն ունեն նաեւ բնակչութեան կենցաղային սպասարկման ասպարէզում։ Անցած տարի եւ 1973 թուականի առաջին եռամսեակում թերակատարուեցին կենցաղային ծառա-

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Ռուսերու մօտալուտ գալուստէն յուսադրուած՝ Տարօնի Հայութիւնը շունչ մը քաշեց. բայց Ռուսերը չեկան, ոչ իսկ Պիթլիս մտան, ուրուն հայ ազգաբնակչութիւնը քիչ ետք ամբողջութեամբ կոտորուեցաւ Թուրքերու եւ Քիւրտերու կողմէ։

Ռուսական բանակը, առանց ռազմավարական լուրջ պատճառի, քաշուեցաւ իր գրաւած շրջաններէն. Վանի եւ Վասպուրականի Հայութիւնը, որ քառասուն օրուան ինքնավար գոյութիւն մը ունեցած էր, յանկարծ ստիպուեցաւ քաշուիլ ռուսական բանակին հետ. շրջապատուած թշնամի զօրքերէ, որոնք կը դժուարացնէին նահանջը, հայ կամաւորներու քաջարի պաշտպանութեան տակ Վասպուրական գրեթէ ամբողջ Հայութիւնը, շուրջ 180.000 հոգի, գաղթեց դէպի Էջմիածին եւ Երեւան։ Ռուսական բանակները քանի մը անգամ եւս կրկնեցին իրենց ետ–առաջ գործողութիւնները եւ չմտան Տարօն։ Հայ ժողովուրդի ամէնէն ճգնաժամային օրերուն, ռուսական կառավարութիւնը դիւային ծրագիրներ կ'որոճար հայ ժողովուրդի գլխուն, որուն հայրենիքը կ'ուզէր գրաւել բայց Լոպանոֆեան քաղաքականութեան համաձայն՝ իր բնիկ ժողովուրդէն պարպելէ ետք միայն․․․։ Ռուսերու քաշուելէն ետք, Յուլիսի սկիզբը, Թուրքերը Վանի իրենց ձախողութեան վրէժը առնել ուզեցին Տարօնէն. Մուշի հայկական թաղամասերը թնդանօթի բռնուեցան. Հայերու համար սկսաւ յուսահատական պայքար. քանդուող տուներէն կատաղօրէն կը դիմադրէին, բայց ի զուր. աւերակոյտի վերածուած թաղերէն կ'անցնէին մէկ ուրիշը. շատեր իրենց հարազատները Թուրքերուն ձեռքը չձգելու համար՝ կրակի կուտային պապենական տունը եւ կը նահատակուէին բոցերուն մէջ։ Ռմբակոծման երկրորդ օրը քաղաքի հայ բնակչութենէն մնացած էր 10–12.000 հոգի, որ վճռեց դիչերը դուրս գալ հրդեհէն լափլիզուող քաղաքէն. նահանջի ժամանակ նշմարուած ըլլալով թշնամիէն, կրակի բռնուեցաւ ու փախչողներուն հազիւ կէսը կրցաւ ապաստանիլ մօտակայ լեռները։ Յաջորդ օրը, Քիւրտերը հաւաքեցին վիրաւորեալները ու քաղաքին մէջ մնացողները ու խարոյկներու մէջ նետեցին զանոնք։

Կարգը եկած էր Սասունի։ Դաշտի գիւղերը արդէն ենթարկուած էին Մուշ քաղաքի ճակատագրին. շատ մը գիւղեր ու ճամբաներ, ուր հարիւրներով եւ հազարներով կիներ ու մանուկներ համախմբուած էին կրակի տրուեցան. ով որ կրցած էր փախչիլ՝ ապաստանած էր Սասնոյ բարձունքներուն վրայ, ուր տեղացի 20.000 Հայերուն վրայ աւելցած էին 30.000 ուրիշներ՝ ջարդերէն ճողոպրածներ։ Մինչ այդ, կառավարութիւնը չէր կրցած ընկճել այս լեռնաստանը. Սասունցիները, իմացած ըլլալով, որ բանակ մեկնողները զինաթափ եղած եւ կոտորուած էին, որոշեցին այլեւս մերժել իրենց զէնքերը յանձնել եւ նոր շալակաւորներ տալ. ապարդիւն անցան կառավարութեան գործածած թէ սպառնալիքները եւ թէ խաբէական միջոցները. հարիւրաւոր Սասունցիներ տարուեցան բանտ. իրենց կիներն ու աղջիկները բռնաբարուեցան իրենց աչքերուն առջեւ. բայց եւ այնպէս Սասունը տեղի չտուաւ. եւ մղեց նաեւ քրտական յարձակումները։ Այժմ, Մշոյ եւ դաշտի Հայութեան կոտորածէն ետք, կառավարութիւնը հրակայ զօրք եւ շրջակայ քիւրտ ցեղերը, ընդամէնը 30.000 կռուող, համախմբած էր Սասունի եւ մօտակայ լեռներուն շուրջ։ Յարձակումները սկսան այս վերջիններու ուղղութեամբ եւ շարունակուեցան դէպի բարձունքները։ Թշնամի բազմապատիկ զօրքին դիմաց, Սասունցիները իրենց նախնական զէնքերով եւ հաշուած փամփուշտներով հերոսական դիմադրութիւն ցոյց տուին, բայց եւ ստիպուեցան նահանջել դէպի Անտոքի բարձունքները. հոս եւս, կռիւները, թէեւ կատաղի, երկար չէին կրնար տեւել. 50.000 ժողովուրդ, մեծ մասամբ կիներ, մանուկներ եւ ծերունիներ՝ կերակրելու պաշար չէր մնացած. կռուողներէն շատերու ռազմամթերքը սպառած էր. հրացանները կը կոտրէին ու դաշոյններով կը մարտնչէին յրոհող թշնամիին դէմ։ Կիները եւս կը մասնակցէին օրհասական կռուին եւ ի վերջոյ, թշնամիին ձեռքը չիյնալու համար, կը նետուէին ժայռերէն վար։ Օգոստոս 5ին Անտոքն ալ գըրաւուեցաւ։

Սասնոյ լեռները կարմիր արեամբ էին ներկուած․․․։

(11 – Շար.)

յութիւնների պլանները։ Ցածր է բնակչութեան սպասարկման կուլտուրան, շատ օբիեկտներ հարկ եղածին պէս կոմպլեկտաւորուած չեն բանիմաց, բարձրորակ մասնագէտներով։ Քիչ չեն պատուէրների ձգձգման, յաճախորդներից դրամ շորթելու փաստերը։ Հանրապետութեան բնակչութիւնն արդարացի դժգոհութիւն է արտայայտում առեւտրական կազմակերպութիւնների, կենցաղային սպասարկման, հասարակական տրանսպորտի ձեռնարկութիւնների, առողջապահական հիմնարկների եւ քաղաքային տնտեսութեան աշխատանքում եղած լուրջ թերութիւնների առթիւ։

Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմը մինիստրներ ընկ. ընկ. Հ. Ցովհաննիսեանից, Ա. Ալեքեանից, Դ. Դանիէլեանից, Զ. Նարիմանովից, Երեւանի Քաղսովետի Գործկոմի նախագահ ընկ. Հայրաթեանից, տեղական սովետների միւս գործկոմների ղեկավարներից սպասում է կոնկրետ գործեր՝ իրենց ենթակայութեան կազմակերպութիւններում եւ հիմնարկներում պետական պատշաճ կարգ ու կանոն հաստատելու համար։

Յաղթահարելով բնակլիմայական աննպաստ պայմանների հետեւանքով առաջացած դժուարութիւնները, անցած տարի գիւղի աշխատաւորները յաջողութեամբ կատարեցին գիւղատնտեսական հիմնական մթերքների արտադրութեան եւ վաճառքի պլանային առաջադրանքները։ Միաժամանակ, պէտք է ասել, որ որոշ շրջանների կուսակցական, սովետական օրգանների, բազմաթիւ տնտեսութիւնների անբաւարար աշխատանքի հետեւանքով 1972 թուականին Հանրապետութիւնում ամբողջութեամբ վերցած չկատարուեցին խաղողի, պտղի, կարտոֆիլի, շաքարի ճակնդեղի արտադրութեան եւ մթերումների առաջադրանքները։

Ինչպիսի՞ն են առաջին եռամսեակի արդիւնքները։

1973 թուականի Ապրիլի 1ի տուեալներով նախորդ տարուայ նոյն ժամանակաշրջանի համեմատութեամբ մսի արտադրութիւնն աւելացել է մօտ 17,5 տոկոսով, ձուինը՝ 14,5 տոկոսով։

Ապրիլ 15ի տուեալներով մսի մթերումների պլանները կատարուել են 147,7 տոկոսով, լրացուցիչ առաջադրանքը 137,9 տոկոսով, կաթի պլանները՝ 118,5 տոկոսով, լրացուցիչ առաջադրանքը՝ 103,5 տոկոսով, ձուի մթերումները 130,1 տոկոսով, լրացուցիչ առաջադրանքը՝ 109,2 տոկոսով։ Աւելացել է բոլոր տեսակի անասունների գլխաքանակը։

Թւում էր, թէ անցած տարի աւելի շատ կուտակուած, ինչպէս նաեւ Պետութեան կողմից յատկացուած կերերը, կովերի գլխաքանակի զգալի աճը պէտք է որ լուրջ նախադրեալներ ստեղծէին կաթի արտադրութեան աւելացման համար, մինչդեռ, Ապրիլի 1ի տուեալներով Հանրապետութիւնում նախորդ տարուայ համեմատութեամբ կաթի արտադրութիւնը նուազեց։ Հանրապետութեան կոլտնտեսութիւններում եւ սովխոզներում անցած տարուայ նոյն ժամանակաշրջանի համեմատութեամբ աւելացել են անասունների անկումները։

Ներկայումս գիւղի աշխատաւորները սոցիալիստական լայն մրցութիւն են ծաւալում 1973 թուականը բարձր բերքի տարի դարձնելու նշանաբանով։ Այժմ նրանք առաջ են տանում գարնան գիւղատնտեսական աշխատանքները։ Ցածրադիր գօտու տնտեսութիւններում սկսուել է գարնանացանը։ Յաջողութեամբ են ընթանում խաղողի ու պտղատու այգիների մշակման, ինչպէս նաեւ ջերմոցային ու դաշտային աշխատանքները։

Միաժամանակ հարկաւոր է նշել, որ դեռեւս դանդաղ է ընթանում գարնանացանը։ Այսպէս, Ապրիլի 16ի դրութեամբ Հանրապետութիւնում կատարուել էր ընդամէնը 31,5 հազար հեկտար գարնանացան, դա մօտ վեց հազար հեկտարով պակաս էր նախորդ տարուայ համեմատութեամբ։ Այդ տեսակէտից յատկապէս անբաւարար են հացահատիկի, կարտոֆիլի ցանքի տեմպերը։

(4 – շար.)

ԱՊՐԻԼ 24

—0—

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 1918ի զինադադարի առենները մենք՝ մատղաշ պատանիներ, անտէր մնացած որբի ցաւատանջ չեչոտերով, երբեմն նոյնիսկ հեկեկանքով, կ'երգէինք Թրքերէն լեզուով յօրինուած երկարաշունչ եւ եղերական երգ մը՝ որուն առաջին տողերը, Ապրիլ 24ի տարեդարձի տօնակատարութենէն ի վեր, յամառօրէն կը շարունակեն կառչած մնալ շրթներուս։

Զատիկի կիրակին վրաններր քանդեցին,
Լաց ու կսկիծով մեզ անապատ թափեցին։

Կ'արժէ՞ շարունակել։ Բայց ի՞նչպէս կարելի է արգիլել որ մեր մանկական անմեղ հոգիները այնքա՜ն խոր կերպով ցնցող այդ երգէն, ծուէններ չուլլուին կոկորդս ի վեր, շրթունքներուս տալով նոյն դողը, երբ այդ չարաղէտ թուականի 58րդ տարեդարձը այս տարի եւս կը զուգադիպի Զատկի տօներուն, ինչպէս 1915ին։

Եթէ այս տարի դիպուածով, մեզի համար նոյնացաւ Ապրիլ 24ի տարեդարձը Զատիկի տօներուն հետ, խորքին մէջ ալ ի՜նչքա՜ն նմանութիւն այս երկու տարեդարձներուն միջեւ։ Խաչուեցաւ Յիսուս՝ սպաննելու, վերջ տալու համար քրիստոնէական վարդապետութեան։ Աստուծոյ կամքով յարութիւն առաւ Ան ու ապրեցաւ եւ զարգացաւ իր վարդապետութիւնը։

Իր գոյութեան համար մղած աննկուն պայքարով, ապրելու, տեւելու իր անդրդուելի կամքով, ոտքի կանգնեցաւ, յարութիւն առաւ նոյնպէս երկրորդ խաչեալը՝ հայ ժողովուրդը, ու ներկայիս ըլլայ հոն՝ մեր հայրենիքին մէկ մասին վրայ թէ հոս՝ սփիւռքի մէջ, ան կ'աճի կը բարգաւաճի եւ իր իրաւունքներուն հետ հատուցում կը պահանջէ Թուրքէն եւ արդարութիւն քաղաքակիրթ մարդկութենէն։

Եթէ երէկ Թուրքը իրեն յատուկ մեծամտութեամբ հեգնական ժպիտով մը կը դոհանար, Ապրիլ 24ի առթիւ կազմակերպուած ցոյցերը նկատելով ժամանակավրէպ եւ անիմաստ, այսօր նոյն առթիւ տեղի ունեցած ցոյցերը, կամ յուշարձաններու բացումը, սկսած են իրեն մտահոգութիւն պատճառել, իր քունը փախցնել ու զինք ջղայնացնել, որովհետեւ, հայ ժողովուրդի յարութեան եւ նաեւ կենսունակութեան փաստերն է որ կը տեսնէ այս հետեւողական եւ հետզհետէ աւելի չեչտուած կերպով կազմակերպուած ցոյցերուն մէջ։ Կը ջղայնանայ, որովհետեւ այս բոլորը կը հաստատեն թէ իր այնքան բծախնդրութեամբ պատրաստած ցեղասպանման ծրագիրը չէ տուած իր ակնկալած արդիւնքը։

Անպայման պետականօրէն սխալ է իր հակադդեցութեան եղանակը, բայց իրաւունք ունի խորհելու թէ հայկական ճակատին վրայ բան մը փոխուած է ու այդ եղածը ի նպաստ իր շահերուն չէ, վտանգաւոր է։

Տեսէ՛ք «անմխաբան» Հայը, այսօր կատարեալ համերաշխութեամբ ամէն տեղ, նո՛յն օրը, նո՛ն սրահին մէջ, բոլորը ձեռք ձեռքի տուած կ'ոգեկոչէ իր նահատակներուն յիշատակը եւ մէկ մարդու պէս կը պահանջէ իր արդար իրաւունքները։

Իրապէս ալ հոգեկան այս սփոփարար ապրումներու մթնոլորտին մէջ է որ կազմակերպուեցաւ Ապրիլ 24ի տարեդարձը այս տարի։ Բնական է Կրընոպլը բացառութիւն չէր կրնար կազմել։ Տեղւոյս Ազգային Միութիւնը, համաձայնութեամբ ազգային բոլոր կազմակերպութիւններուն, որոշեց այս տարի արտակարգ ձեւով յարգել մեր, շուրջ երկու միլիոն նահատակներու յիշատակը ու այդ ցանկութեամբ իր բոլոր ուշադրութիւնը կեդրոնացուց հետեւեալ երեք գլխաւոր կէտերուն շուրջ.

Ա) Զատկի Երկուշաբթի հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն։

Բ) Ծաղկեպսակի զետեղում, Ֆրանսացի աքսորական նահատակներու յուշարձանին առջեւ։

Գ) Երեքշաբթի, 24 Ապրիլ, արիւն տալու օր։

Հասկնալի է որ մեզի համար, այս երեք հանդիսութիւնները, իրարու հետ սերտօրէն կապուած մէկ ամբողջութիւն կը կազմեն, բայց նոյնը չէր տեղական մամուլի ներկայացուցիչներուն համար։ Այս ուղղութեամբ նախօրօք տրուած յատուկ լուսաբանութիւններու շնորհիւ, չորս օր շարունակ Ապրիլ 24ի շուրջ, յայտարարութեան, թղթակցութեան եւ այլ ձեւի տակ գրութիւններ հրատարակուեցան տեղական մամուլին մէջ եւ ամէն անգամ ալ, Ապրիլ 24ի դէպքերու էութիւնը բնորոշող ձեւով։

Անպայման մամուլի միջոցաւ տրուած այս աշխատանքը իր բարերար դերը կատարեց, բայց մենք կը խորհինք թէ մեր ժողովուրդի գիտակից հայրենասիրութեան պէտք է վերագրել պատարագին եւ հետեւաբար հոգեհանգստեան պաշտօնին ներկայ գտնուող հայրենակիցներու խուռն բազմութիւնը, որուն համար անկեղծօրէն ուրախ էին նախ իրենք՝ ներկաները եւ ապա ի հարկէ կազմակերպիչները։

Պատարագէն վերջ ներկաներէն կարեւոր թիւով բազմութիւն մը ուղղուեցաւ դէպի Տէփորթէններու յուշարձանի վայրը՝ ուրտեղի հրապարակէն, հայ մարտիկներու դրօշակը առջեւէն, թափօրով, ծաղկեպսակը տարուեցաւ դէպի յուշարձան, ուր Տէր Թորգոմ քահանայի պահպանիչէն ետք խօսք առաւ (ֆրանսերէն) Ազգ. Միութեան քարտուղարը եւ յուշեց ետք 1914 թուականին, Ֆրանսական Երեսփոխանական Ժողովին առջեւ Ժ. Ժօրէսի բրած յայտարարութիւնը, աւելցուց. «Եւ սակայն սպաննուած ժողովուրդին դիակը, շարունակեց եւ կը շարունակէ մնալ քաղաքակիրթ մարդկութեան խղճին վրայ եւ հայկական հարցն ալ առանց լուծումի»։ Մենք հոս չենք հաւաքուած ողբեր հիւսելու։ Մենք մեր իրաւունքները կը պահանջենք Թուրքիայէն եւ 58րդ անգամ ըլլալով, այս պահանջը հրապարակաւ կը դնենք քաղաքակիրթ մարդկութեան առջեւ եւ կը յայտարարենք թէ պիտի չդադրինք մեր արդար իրաւունքները պահանջելէ ու այս պահանջը պիտի փոխանցենք սերունդէ սերունդ, մինչեւ որ մեզի դոհացում տրուի»։

Թորգոմ քահանայի հետ, ներկայ բազմութեան յուզիչ «Հայր Մեր»ով, կատարեալ կարգապահութեան մէջ վերջ գտաւ Ապրիլ 24ի հանդիսութիւններուն այս երկրորդ մասը։

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24. ժամը 17էն մինչեւ 20, իրարու ետեւէ արեան նուիրման կեդրոնի նշանակած սրահը ներկայացան մեր, շուրջ երկու միլիոն նահատակներու թափած արեան յիշատակը իրենց արիւնով յարգելու համար արձանագրուածներէն գրեթէ բոլորը, 45 հոգի։

Բնականաբար արիւն տալը ունի իր մարդասիրական իմաստը, բայց այսպէս հաւաքականօրէն, նոյն օրը եւ յատկապէս Ապրիլ 24ի օրը, 45 հայ երիտասարդներու կողմէ իրենց արեան նուիրաբերումը, մեր շուրջ երկու միլիոն նահատակներու արիւնը իրենց սեփական արեամբ յարգելու յուզիչ խորհուրդէն զատ, խորհուրդն ունի նաեւ իր մէջ, մեր ժողովուրդի գոյութեան եւ անոր անկորնչելի իրաւունքներու պաշտպանութեան համար, մեր ներկայ երիտասարդութեան զոհաբերութեան ոգին։ Եւ վերջապէս խորհուրդ մը մարդկային արեան մասին երկու տարբեր ըմբռնումներու հակադրութեան.— Թրքականը՝ որ արիւն թափելով ցեղասպանման ոճիրը կը գործէ, հայկականը՝ որ իր սեփական արիւնը տալով կը ջանայ մարդոց ցաւերն ամոքել եւ ինչու չէ, թերեւս ալ մարդկային կեանքեր փրկել մահէն։

Այդ օրը, արիւն տալու յատկացուած սրահը դարձաւ ուխտավայր է՛ւ իր խորհրդաւորութեամբ է՛ւ իր ուրախ ու գոհունակ մթնոլորտով։ Երջանիկ, բայց ի՛նչպէս երջանիկ էին բոլոր արիւն տուողներն անխտիր։ Երջանիկ էր մանաւանդ հայ մայր մը, որ յաջողած էր, հակառակ Ազգ. Միութեան կողմէ տարեցներուն առջեւ դրուած արգելքին, իր ամուսնացած երկու զաւակներուն հետ գալ իր արիւնը տալու, տալով միեւնոյն ատեն գեղեցիկ օրինակ մը։

Յաջորդ օրը մամուլով շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ Կրընոպլի Հայ Հասարակութեան, բացատրելով միեւնոյն ատեն թէ ինչո՞ւ համար եւ ի՞նչ առթիւ կազմակերպուած էր հաւաքականօրէն արիւն տալու այս օրինակելի ձեռնարկը։

Նոյն օրը Տօֆինէ Լիպերէ եւ Փրոկրէ թերթերը խմբանկարով միասին, տուին նախորդ օրուան հրապարակային հանդիսութեան ամփոփ բայց պատշաճ նկարագրականը, մէջբերումներ ընելով եղած բանախօսութիւններէն։

Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (178)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

— Վախնամ այնպէս ըլլայ, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը։ Ահ, տաղտկալի արհեստ մըն է ասիկա։

— Համբերեցէք, համբերեցէք, Նոնոշիկս... Թերեւս, երկար ատեն ի գործ պիտի չդնէք այս արհեստը։ Իմ փոքր մատս ինծի իմաց կուտայ որ ձեր վրայ հիացում ու համարում ունեցող մէկը քիչ ատենէն փայլուն դիրք մը պիտի ընծայէ ձեզի։

Այդ պահուն կանգ առաւ կառքը։ Քէ Դուրպոնի թիւ 9 շէնքին առջեւ հասած էին։ Ամանտա առաւ ծրարը ու կառքէն վար իջաւ, Օվիտի ըսելով.

— Հոս սպասեցէք ինծի, հինգ վայրկեանէն պիտի դառնամ։

Վիթխի մը պէս թեթեւ, Ամանտա շուտով բարձրացաւ Լիւսիի բնակած շէնքին վեց յարկերը։ Երկու անգամ զարկաւ Լիւսիի դուռը։

— Մտէք, ըսաւ Լիւսիէնի նշանածը... Դո՞ւք էք, Օր. Ամանտա...։ Գրաւ կը դնեմ որ ստիպողական գործ մը բերած էք։

— Ձեր գրաւը կանխաւ շահեցաք։ Ստուգիւ, շատ ստիպողական գործ մըն է, դժուարահաճ յաճախորդուհիի մը կողմէ յանձնարարուած։ Գուշակեցէք թէ որո՞ւնն է։

— Կարէն տը Քոլոմպ բնակող կնո՞ջն է, ըսաւ Լիւսի ծիծաղելով։

— Այո։ Պարահանդէսի շրջազգեստ մըն է։

— Փորձը ե՞րբ պիտի ըլլայ։

— Վաղայաջորդ օրը, ժամը երեքին։ Այդ Տիկինը իր արդուզարդին պէտք ունի Շաբաթ իրիկուն, Սէնի կառավարչին ընդունելութեան ներկայ գտնուելու համար։

Լիւսի դէպի ձեղունը բարձրացուց ձեռքերը։

— Շաբա՜թ, մինչդեռ այսօր Զորեքշաբթի է, գոչեց Լիւսի։

— Գիշերները պիտի աշխատիք. եղածը աս է։ Գործատիրուհին ինծի պաշտօն յանձնեց ձեզի խոստանալ պատշաճ պարգեւ մը։ Կարէն տը Քոլոմպի անհամբոյր յաճախորդուհին կարեւորութիւն կ'ընծայէ, եւ բան մը չի խնայեր, զայն գոհ ձգելու համար։

— Թող այնպէս ըլլայ։ Անցեալ անգամուան պէս, շրջազգեստը պիտի տանի՞ք նորէն։

— Բնականաբար, բայց միասին պիտի երթանք։ Գործատիրուհին այսպէս ըսաւ։

— Սակայն աղէկ վախցանք ամայի ճամբուն մէջ...։ Ի՞նչ ընենք, քանի որ պէտք է։

— Ուրեմն, հոս պիտի գամ դարձեալ, միասին մեկնելու համար։ Ցտեսութիւն, օրիորդ Լիւսի։

Կէս ժամ յետոյ, Ամանտա կը վերադառնար Տիկին Օկիւսթինի աշխատանոցը, իրիկուան համար Օվիտի հետ ժամադիր ըլլալէ ետք։ Օվիտ չափազանց մտադրաղ, գնաց պուլվարին վրայ պտըտեցաւ, ձգելով որ իր երեւակայութիւնը գործէ։ Սպասեց որ ժամը ութին Ամանտա դուրս ելլէ, ու ճաշի տարաւ զայն։

— Պիտի չկրնամ առտու ձեզի հետ ճաշել, Նոնոշս, ըսաւ Օվիտ։ Անձնական գործերու համար, Ֆոնթէնպլօ պիտի երթամ։ Բայց իրիկուան միասին պիտի ընթրենք...։

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար.)

ՋԵԿՈՅՑ

Կկակակատար Պր. Միքայէլ Եավէրի հետ համախորհուրդ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի վարչութեան մատակարարած հանգուցեալ Անդրանիկ Տէմիր–ճեանի կտակէն հետեւեալ յատկացում–ները եղած են 1973 տարուան համար.—

1. Մարսէյլի Պոլսեցիներու Մշակութային Միութիւն 800 Ֆր., 2. Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութիւն 800 Ֆր., 3. Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ.ին 800 Ֆր.:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Շեխիկեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Արիներու Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, իր ամառուան գործունէութեան ի նպաստ 600 Ֆր. Պ. Գէորգ Պագըրճեանէ, 500 Ֆր. Պ. Վազգէն Սէրէնկիւլեանէ, 200 Ֆր. Տոքթ. Սիմոնեանէ, 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկ. Աւագեանցէ, 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ս. Սապունճեանէ, 50 Ֆր. Տիկին Տօնիկեանէ:

JEUNESSE et ACTION

Ընկերակցութիւնը ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ մասնաւոր նպաստ կը յատկացնէ այն ընտանիքներուն, որոնք սահմանափակ եկամուտ ունին եւ կը փափաքին 8էն 14 տարեկան իրենց զաւակները որեւէ բանակումի ղրկել: Կը պահանջուի ծնողքներու նախընտրած բանակումի վարչութենէն արձանագրութեան վկայական մը: Հարցարաններու համար դիմել մինչեւ Մայիս 31 հետեւեալ հասցէին.—

M. le Pasteur A. Helvadjian
« Le Sphinx » A I, La Maurelle
13013 Marseille

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի երիկուն ժամը 8.30ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Նոր տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ
Կիրակի 27 Մայիս, ժամը 16ին

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի Բ. յարկի կառուցման համար.—

Պր. Ճէնտէրէճեան 1000 Ֆր.,
Պր. Ջրբաշեան 1000 Ֆր.,
Պր. Ոսկերիչեան 500, Պր. Թիւթինճեան 500, Տիկ. Պայեան 500, Պր. Պողաճեան 500, Պր. Սերոբեան 200 Ֆր.:

ՎԷՐՏԷՕՆԻ

Ուխտագնացութիւն

ՄԵԿՆՈՒՄ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԷՆ

Կիրակի 20 Մայիս առաւօտեան ժամը 6ին. Ժամանում Վէրտէօնի Մայր Տաճարը հանդիսաւոր պատարագին: Ճաշ–բոլորութեան ընթացքին օթոքարին մէջ նախատեսուած է պաղ ճաշ:

Մասնակցութիւն զանազան արարողութիւններու եւ Տուօմօնի Զինուորական Գերեզմանատան այցելութեան: Պաշտօնական յայտագրի վերջաւորութենէն ետք վերադարձ դէպի Իսի լէ Մուլինօ. Ժամանումը նախատեսուած է ժամը 21.30ին շուրջ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 55 Ֆր.:

Ժամադրավայր՝ ժամը 6ին Հօփիթալ Փէրսիի դրան առջեւ: Ժամը 6.15ին Ռիւ տը լա Տէֆանսի եւ Պուլվար Ռոտէնի խաչաձեւումը:

Արձանագրութիւն՝
Diffusion Voyages
118, Avenue de Verdun
92130 Issy les Moulineaux
Tél. : 644-52-00 (lignes groupées)

DIMANCHE 20 MAI 1973

PÉLERINAGE NATIONAL à VERDUN et à DOUAUMONT

à la mémoire des Arméniens morts au Champ d'Honneur pour la France
Organisé par l'UNION DES ARMENIENS DE FRANCE
avec le concours des
ANCIENS COMBATTANTS ET RESISTANTS ARMENIENS
Sous la présidence effective de
Monsieur Alain POHER
Président du Sénat
et de
S. Exc. Mgr. Pierre BOILLON
Evêque de Verdun

VERDUN

Cérémonie sous la présidence de M. ALAIN POHER, Président du Sénat

10 h. 45 Messe solennelle en rite arménien à la Cathédrale de Verdun.
12 h. 30 Cortège et dépôt d'une gerbe au Monument aux Morts de Verdun.
12 h. 45 à l'Hôtel de Ville de Verdun, Allocution de bienvenue de M. André Beauguitte, Ancien Ministre, Député-Maire de Verdun.
Allocution de Alain Poher, Président du Sénat.

OSSUAIRE DE DOUAUMONT

Cérémonie sous la présidence de S. Exc. Mgr Pierre BOILLON

15 h. 30 Dépôt d'une gerbe au Cimetière militaire de Douaumont.
Prières de Requiem par les Représentants des trois Communautés religieuses arméniennes
Inauguration de pierres commémoratives et votives.
Discours officiels.
Défilé militaire.
18 h. 30 Réception à l'Hôtel de Ville de Verdun.

VOYAGES

A la demande de nombreux correspondants un service d'autocars Pullmann est organisé par l'U.A.F. pour 30 francs Aller-Retour. Réserver les places auprès de M. BAKERDJIAN, 35 rue de Trévise Paris (9e). Pour tous renseignements complémentaires, tél. PRO. 07-25.

La réservation sera effective dès réception par tout moyen à la convenance des pélerins (chèque, C. P., mandat, es-pèces) de la somme de 30 frs. par place, dernier délai Jeudi 17 Mai à 19 h. Ils recevront leur billet par retour du courrier. Ils peuvent également venir s'inscrire et recevoir immédiatement leurs billets 35 rue de Trévise, même délai.

Départ dimanche 6 h. 50, 77 rue Lafayette
Retour à Paris, dimanche vers 23 h. 30

500 repas chauds. REPAS 15 francs, boisson et service compris sont prévus pour dimanche 13 h. 30. Les billets de repas peuvent être retirés jusqu'à jeudi 17 Mai à 19 h. et jusqu'à épuisement des billets, chez BAKERDJIAN, 35 rue de Trévise, Paris (9e)

×

ALLER :
Départ Gare de l'Est 6 h. 58, changement Chalons, arrivée VERDUN à 10 h. 11
RETOUR
Départ de VERDUN à 18 h. 34, changement Chalons, arrivée PARIS 22 h. 05

Տեղերը ապահովել ժամ առաջ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Խմբական մեկնում օթոքառով, երթուդարձ 120 Ֆր.:
Արձանագրուիլ մինչեւ Մայիս 16
ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ, հեռաձայն 50–53–29 եւ 62–53–78
ՇԵՀԻՐԵԱՆ, 66–24–25
ՑՈԹՕ ԵՆՕ, 62–44–97

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Պոմոնի Հայոց եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ Երեքշաբթի 15 Մայիս ժամը 20.30ին
ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ, ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ
Հարցազրոյցը կը վարէ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Մուտքը հրաւիրատոմսով

nuit de la quatra

aa
aa

Vendredi 18 Mai 1973
à 21 heures
Salle Gaveau

LOCATION OUVERTE A LA SALLE

CONCERT DE GALA

SOUS LE HAUT PATRONAGE DE SON PRÉSIDENT D'HONNEUR
ARNO BABADJANIAN

avec le concours de nombreux solistes et la participation de
ANNIE KAVAFIAN

Œuvres de : Katchaturian, Babadjanian, Tcheknavorian, Komitas et Maurice Ravel

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՎԷՐՏԷՕՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 20

Արարողութեանց սկիզբ ժամը 10.45ին Վէրտէօնի Մայր Տաճարը:

Ժամադրութիւն, Կիրակի առտու 6.45ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւս եւ 7ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր: Մեկնում դէպի Վէրտէօն, Մօ, Շալոն սիւռ Մառն, Սէնթ–Մենեհուլտ ճամբով եւ ժամանում՝ Վէրտէօն մեծ–պատարագին, ի ներկայութեան կրօնական եւ զինուորական անձնաւորութեանց: Պաղ ճաշ, կամ ճամբան կամ Վէրտէօն: Պտոյտ, այցելութիւններ, մեկնում ժամը 14.30ին Տուօմօնի Օսսիւէռը: Ժամը 16ին զինուորական արարողութիւն մասնակցութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու: Արարողութենէն ետք, վերադարձ Փարիզ եւ ժամանում ժամը 21ի շուրջ:

Մասնակցութիւն՝ 59 Ֆր.: Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ Մայիս 16էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբը կը կազմակերպէ Սիւրփրիզ–Փարթի մը, Մայիս 19, երեկոյեան ժամը 20.30ին, Գասպար Իփէկեան սրահին մէջ:
Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ

Հայ Կարմիր Խաչի օղափոխութեան կայանին մէջ, Կիրակի, 17 Յունիս:
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Հասարակութիւն Սէն Շամօնի Երիտասարդաց Միութեան դաշտահանդէսը Կիրակի 24 Յունիս Սէն Շամօնի մէջ:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
15
MARDI
15 MAI
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15079-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·713 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 49e ANNÉE — N° 12.713

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ, ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՆԴԷՊ

—0—

Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէն ստեղծուած է, կը կարծենք, գլխաւոր նպատակ ունենալով սերտացնել յարաբերութիւնները Հայրենիքի եւ սփիւռքի միջեւ։ Այլ խօսքով՝ իրարմէ «մրրկաւ ցրուած» Հայութեան երկու հատուածները փոխադարձաբար լաւագոյնս ճանչցնել եւ սիրցնել իրարու, հիմ ունենալով ազգապահպանման գերագոյն սկզբունքը։

Կը կարծենք նոյնպէս, որ Երեւանի պետական վարիչներն եւս տոգորուած պէտք է ըլլան հայրենասիրական նոյն զգացումներով, այսինքն հայրենիքն ու սփիւռքը իրարու մօտեցնելու, արտասահմանի Հայերուն ինքնապաշտպանութեան ճիգերը քաջալերելու եւ անոնց միջեւ սէր–միութիւն եւ համերաշխութիւն քարոզելու սրբազան գաղափարականով։

Աւելի քան երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր դիւրութիւններ կ'ընծայուին սփիւռքէն հայրենիք կարճ ժամանակով այցելութեան համար, իբրեւ զբօսաշրջիկ։ Փափաքելի է անշուշտ, որ բոլորովին վերցուին սահմանափակումներն ու անցագրային ձեւակերպութիւնները, որպէսզի հայրենիք – սփիւռք կապերը աւելի սերտացուին եւ հայրենադարձութիւնը աւելի լայն ծաւալ ստանայ։

Հակառակ շինարարական ծաւալուն աշխատանքներուն, որոնց շնորհիւ հայրենիքը օրէ օր կ'աճի ու կը բարգաւաճի, հակառակ այն փաստին, որ բնակարաններ կը շինուին եւ ճարտարարուեստական նորանոր հիմնարկութիւններ կը կառուցուին Հայաստանի երկայնքին՝ հնարաւորութիւն ընծայելով նորեկներուն գործ հայթայթելու, ներգաղթը տեղքայլ կ'ընէ։ Տարեչափը համեստական յաւելում չարձանագրեր դժբախտաբար։

Հայրենիքէն դէպի արտասահման այցելութիւնները շատ աւելի մեծ սեղմումներու ենթակայ են։ Մոսկուայի բարեացակամութենէն կախեալ է ամէն բան։ Պաշտօնական հանգամանքներ ներկայացնող պետական անձնաւորութիւններ, մտաւորականներ, արուեստագէտներ, երբեմն նաեւ երգչախումբեր ու պարախումբեր աւելի շատ դիւրութիւն ունին այցելելու սփիւռքի զանազան հայկական գաղութները, քան անհատները։

Տարակոյս չկայ որ այս հազուադէպ այցելութիւնները կը սատարեն Հայրենիք – սփիւռք յարաբերութեանց սերտացման։ Բաղձալի է, որ անոնք աւելի յաճախակի դառնան։

Հայրենիքէն եկող կռունկները սիրով ու կարօտով գրկաբաց կ'ընդունուին հայրենաբաղձ տարագիր Հայերուն կողմէ։ Անոնք կուգան ու աչօք բացօք կը տեսնեն այն դերբնական ճիգերը, որոնց լծուած են սփիւռքի Հայերը, առանց դաւանանքի ու հաւատամքի խտրութեան, իրենց դպրոցներով, մամուլով, մշակութային, երիտասարդական, մարզական, բարեսիրական, եկեղեցական եւ այլ կազմակերպութիւններով պաշտպանելու համար մայրենի լեզուն ու հայրենի մշակոյթը՝ հակառակ ամէն կարգի խոչընդոտներու, — բնական հետեւանք օտար միջավայրի։

Սփիւռքը կը կարօտի հայրենիքի բարոյական անվերապահ քաջալերութեան։ Դժբախտաբար Հայաստանի վարիչները խորհրդայնացումէն 53 տարի վերջ ալ տակաւին չեն կրցած ձերբազատուիլ կոշկոռ կապած նախապաշարումներէ, կը շարունակեն Հրէի եւ հեթանոսի խտրութիւն դնել սփիւռքի զանազան հատուածներուն միջեւ, ու փոխանակ համերաշխութիւն քարոզելու, որոմ կը սերմանեն։

Ցաւալի է այս երեւոյթը, զոր կ'արձանագրենք խոր ցաւով։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆ

—0—

Կռիւները դադրած են, օդանաւային երթեւեկութիւնը վերսկսած է բայց պարզ է որ հարցը այդքանով չի լուծուիր եւ քաղաքական գետնի վրայ ոչ մէկ կարգադրութիւն եղած է Պաղեստինցիներու եւ Լիբանանի միջեւ։ Միւս կողմէ Լիբանան պէտք է վարչապետ մը գտնէ եւ այդ ալ այնքան դիւրին չէ ներկայ պայմաններու մէջ։ Շփումները կը շարունակուին եւ Հանրապետութեան նախագահը յաջորդաբար ընդունած է ղեկավար դէմքեր։ Ներքին գետնի վրայ սակայն կացութիւնը փայլուն չէ։ Պատերազմական վիճակը զոր հռչակած է հրաժարեալ վարչապետը պէտք էր վաւերացուէր Երեսփոխանական Ժողովին կողմէ, հռչակումէն մինչեւ ութ օր, բայց կարելի է՞ նման քայլ մը առնել երբ կառավարութիւն չկայ։ Ըստ Սիւննի մահմետականներուն կարելի չէ։ Յիշենք որ ասոնք կարեւոր դիրք ունին երկրին քաղաքական կեանքին մէջ եւ ընդհանրապէս իրենց կը վիճակուի վարչապետութիւնը։ Ժողովին նախագահը սակայն, որ Շիի մահմետական հոսանքին կը պատկանի, համաձայն է Հանրապետութեան նախագահին հետ ըսելու համար թէ Խորհրդարանը գերիշխան է։

×

Լիբիոյ նախագահը՝ Քատաֆի յայտարարած է թէ ոչ ոքի հաշիւ ունին տալիք ինչ կը վերաբերի Միրաժ օդանաւերուն։ «Ամբաստանեալի՞ աթոռը նստած ենք մենք զմեզ արդարացնելու համար»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարութիւնը « պետական ապահովութեան դատարաններ » պիտի հաստատէ։ Ասոնք պիտի փոխարինեն պաշարման վիճակի դատարանները, երբ պաշարման վիճակը, որ երկու տարիէ ի վեր կը կիրարկուի եօթը նահանգներու մէջ, վերնայ։ Նոր դատարանները բաղկացած պիտի ըլլան հինգ դատաւորներէ, երկու զինուորական, երեքը քաղաքային։

ՀԻՆԳ ՈՒԿՐԱՅՆԱՑԻՆԵՐ որոնք ամբաստանուած էին ազգայնակ. եւ հակախորհրդային գործունէութեան համար, 4էն 7 տարի պատիժներու դատապարտուած են աշխատանքի կայաններու մէջ։ Ասոնց մէջ են գրական քննադատ Սվիթլիչնի, 42 տարեկան, քոյրը եւ երեք ուրիշ գրագէտներ։

ՄՈՍԿՈՒԱ եւ Ուաշինկթըն միաժամանակ հաղորդեցին, թէ Բրեժնեւ Մ. Նահանգներ պիտի այցելէ Յունիս 18էն 26։ Քիսինկէր, որ Մոսկուայի մէջ չորս օր տեսակցութիւններ ունեցած էր խորհրդային վարիչներու հետ, Բրեժնեւ – Նիքսըն յառաջիկայ խօսակցութիւններուն անդրադառնալով ճշդեց, թէ անոնց նիւթ պիտի դառնան հիւլէական զէնքերու սահմանափակման հարցը, խորհրդային–ամերիկեան առեւտուրի ընդլայնումը, միջազգային խնդիրներու լուծման շուրջ համագործակցութիւնը։ Միջազգային հարցերու շրջագիծին մէջ կը մտնեն Հնդկաչին, Մերձ. Արեւելք եւ Եւրոպական խնդիրներ։

ՊԱՊԸ Հարաւ. Վիէթնամի առժամեայ կառավարութեան երկու ներկայացուցիչները ընդունեցաւ։ Տեսակցութիւնը տեւեց կէս ժամ, որու ընթացքին Վիէթնամցիները շնորհակալութիւն յայտնած են Պապին՝ խաղաղութեան ի նպաստ իր կատարած աշխատանքին համար։

ՍՊԱՆԻԱ առաջին անգամ ըլլալով դեսպան մը նշանակեց Փեքինի մօտ։ Վերջերս դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատուած էին Սպանիոյ եւ Չինաստանի միջեւ։

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐՈՒ Զամպոանկա տել Սիւր նահանգին մէջ հարիւր հոգի մեռած է բախումներու ընթացքին, որոնք տեղի կ'ունենան քրիստոնեաներու եւ մահմետականներու միջեւ։ Ոստիկանութիւնը կրցած է անդորրութիւնը վերահաստատել երկու շաբթուան միջադէպերէ ետք։

ԲՐԵԺՆԵՒ Արեւելեան Գերմանիա այցելեց։ Միացեալ զեկոյցը կը շեշտէ, թէ Արեւմտեան Պերլին մաս չի կազմեր Դաշնակցային Գերմանիոյ եւ չի կրնար կառավարուիլ այս վերջինոյն կողմէ «'ոչ այսօր եւ ոչ ապագային»։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Ռոճըրս, Մեքսիկօ ժամանեց։ Ուաշինկթընէն մեկնումի պահուն նախարարը նկատել տուաւ, թէ «այս ճամբորդութիւնը դէպի Լատին Ամերիկեան երկիրներ, ամէնէն կարեւորն է վերջին 40 տարիներու ընթացքին»։ «Համագործակցութիւնը նոր դարագլուխ մը պիտի բանայ Մ. Նահանգներու եւ իր հարաւի դրացիներուն միջեւ»։ Ռոճըրս 17 օրուան ընթացքին Մեքսիկայէն զատ պիտի այցելէ Նիքարակուէ, Վենեզուելա, Քոլոմպիա, Փերու, Պրազիլ, Արժանթին եւ Ժամայիք։

ԱՆԳԼԻԱ եւրոպական երկիրներու այն երկիրն է որ առաջին տեղը կը գրաւէ գործադուլներու հետեւանքով կորսուած աշխատանքի ժամերու մէջ։ Իտալիա երկրորդ դիրքի վրայ է։

ԻՏԱԼԻՈՅ երեք գլխաւոր սենտիքաները ընդհանուր գործադուլի հրահանգ տուին Մայիս 18ի համար։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹԻԷՕ յայտարարեց թէ որպէսզի Վիէթնամի հարցը լուծուի պէտք է որ համայնավար զօրքերը պարպեն Հարաւային Վիէթնամը։ Ասոնց թիւը 300 հազար է ըստ Հարաւային Վիէթնամի նախագահին։

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ ռումբ մը պայթած է կաթողիկէի մը պատկանող սրճարանի մը մէջ։ 11 վիրաւոր կայ։

ՓԱՔԻՍՏԱՆ Լա Հէյի միջազգային ատեանին բողոքեց Հնդկաստանի դէմ, որ Փաքիստանցի գերիներ Պենկլա Տէշի պիտի յանձնէ, որպէսզի անոնք «ցեղասպանութեան» յանցանքով դատուին։

ՓԱՐԻԶԵԱՆ «Լ'էքսփրէս»ի թղթակիցին հետ զրոյց մը ունենալով իշխան Սիհանուք յայտարարեց, թէ ամերիկեան ռմբակոծումները «չօշափելի վնաս» կը հասցնեն իր ուժերուն։ «Ամերիկեան ռմբակոծութեանց հետեւանքով է առաւելաբար, որ չենք կրցած գրաւել ցարդ Փնոմ–Փէնը»։

Իի. Տէ. Էն.ի ընդհ. քարտուղարը՝ Փէյրըֆիթ յայտարարեց թէ Քիսինկէրի առաջարկածը Ատլանտեան Ուխտի մասին, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ նոր Եալթա մը։

ՊՐՈՒՍԷԼԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ բուռն կռիւներ ծագած են Պուրունտիի զինեալ ուժերուն եւ ըմբոստ Հութու ցեղախումբերուն միջեւ։ Տարի մը առաջ արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցած էին ափրիկեան այս փոքր երկրին երկու գլխաւոր ցեղերուն՝ Հութու եւ Թութսի միջեւ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ 53 տարեկանին մեռած է Լեքս Պարքըր, որ շարժանկարի մէջ 10րդ Թարզանի տիպարը մարմնաւորած է։

«Երկնքի Առանձնատուն»ը

—0—

Երկուշաբթի օր Ամերիկացիք Քափ Քենըտիէն Սաթիւրն–5 հրթիռով «երկնքի առանձնատուն» մը կ'արձակէին։ Արդարեւ, «Սքայլապ»ը երկրէն 435 քիլոմեթր բարձրութեան վրայ շուրջ տարի մը գիտական փորձերու իսկական տարբալուծարան մը կոչուած է դառնալ։ «Սքայլապ»ի արձակման յաջորդ օրը երկրորդ հրթիռ մը այս անգամ «Ափոլլօ» այերանաւ մը պիտի արձակէ։ Հոն տեղ գրաւած պիտի ըլլան երեք աստղանաւորդներ, որոնք 28 օր «Սքայլապ»ի մէջ պիտի բնակին։ Այս այերանաւը, որ «Ափոլլօ»էն երեսուն անգամ աւելի մեծ է, «բնակութեան» լայն յարմարութիւններ ունի։ Այսպէս, աստղանաւորդները իրենց մկանները շարժման մէջ կրնան դնել հեծանիւի մը ոտնարանները դարձնելով։ Ժամանցն ալ անպակաս պիտի ըլլայ՝ սթերէօ երաժշտութիւն, գիրք, թղթախաղ եւ ճատրակ. շաբաթը մէկ օր հանգիստ ընելու իրաւունք տրուած է։

Առաջին «բնակութեան», որ, ինչպէս ըսուեցաւ 28 օր պիտի տեւէ, պիտի յաջորդեն երկու այլ «բնակութիւններ»։ Այսպէս, առաջին խումբին վերադարձէն 80 օր ետք, երկրորդ խումբ մը տեղ պիտի գրաւէ հոն 56 օրուան համար։

Նոյն ձեւով, այս երկրորդ խումբին վերադարձին 80 օր ետք, երրորդ խումբ մը եւս 56 օր պիտի «բնակի» «Սքայլապ»ի մէջ։

Անկէ ետք, «Սքայլապ»ը սպառած ըլլալով իր ջուրի, թթուածինի, վառելանիւթի եւ սննդեղէնի պաշարները՝ այլեւս անօգտագործելի պիտի դառնայ։

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Մեր թղթակիցներէն եւ պաշտօնակիցներէն կը խնդրուի նկատի առնել «Յառաջ»ի նոր հասցէն՝

83, Rue D'Hauteville
75010 PARIS

Տեղացիներուն համար աւելցնենք թէ Մեթրոյի մերձաւոր կայանն է՝ Փուասոնիէռ եւ օթոպիւսներու թիւերն են՝ 32, 49, 26, 43 եւայլն (Փլաս Լաֆայէթ)

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՎԵՐԱՊՐՈՒՄՆԵՐ

ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԱՐՑՈՒՆՔՈՎ ՈՒ ՀԻԱՑՄՈՒՆՔՈՎ

Արդէն մեր սերունդը աչք բացեց Հայ Յեղափոխականների սխրագործութիւն – ների լոյսի տակ: Նրանք սովորական մահկանացուներ չէին, այլ Րաֆֆու գըր– քերից դուրս եկած խենթեր, Սիամանթոյի չունչից կերտուած առասպելներ եւ Վարուժանեան ոգով տոգորուած դիւ – ցազներ: Կարդում էինք նրանց մասին եւ մեր պանդուխտ, փխրուն ողնաչարները պրկւում էին, կարծրանում ու երկաթա– նում: Եթէ հայ գաղափարական գրիչ – ները վառում էին մեր միտքն ու երեւա– կայութիւնը Հայոց Ազատագրութեան ոս– կեղէն դրուագներով, ապա մեզ կամք ու յարատեւութիւն ներշնչողները եղան հայ յայտնի ու անյայտ բիւրաւոր Ֆէդայի– ները, որոնց հերոսական սխրանքների մէջ թաթախեցինք մեր տկար թեւերը:

Իմ ճանաչած առաջին հերոսը եղաւ Ար– շաւիր Շիրակեանը:

Մի չնաշխարհիկ զուգադիպութեամբ, բազմաթիւ անգամներ, ինձ գտել եմ նոյն բեմի վրայ, Շիրակեանի կողքին, ազգա– յին հանդիսութիւնների ժամանակ: Եւ որքան մեծ է եղել իմ բերկրանքը՝ վա– յելելով նրա ներկայութիւնը, նոյնքան ձախաւեր է եղել իմ ելոյթը, երբ ինձա– նից առաջ կամ յետոյ խօսք է առել նա: Եթէ Շիրակեանը բեմ բարձրանար եւ խօ– սէր, ասենք, խոհանոցի մասին, միեւ – նոյնն է: Ժողովուրդը որոտընդոստ ծա– փերով կը դիմաւորէր նրան: Եթէ ան– գամ փորձէիր հանճարեղ մտքեր ար – տայայտել: Նոյն է: Շիրակեանի մէկ խօսքը բաւական էր, որ ելեկտրականա– ցնէր մթնոլորտը: Կատարեալ հերոս էր: Ժողովուրդը գիտէր այդ: Եւ հայ ժողո– վուրդը գիտակցօրէն գնահատեց նրան:

Միջահասակ էր, բարեկազմ ու վայե– լուչ: Եթէ չգիտնայիր իր ով լինելը, պի– տի կարծէիր, թէ ինչ որ արդիւնաբերա– կան հաստատութեան նախագահն է կամ ելեւմտական գիտութիւնների համալսա – րանական մի դասախօս: Միշտ ճաշա – կաւոր հագուած, մաքուր սափրուած, կոկիկ ու անմիջական: Համակ առողջու– թիւն էր, մարզուած ու արագաշարժ: Գեղեցիկ գլուխ եւ ազնուական դիմագծեր: Յաւիտենական երիտասարդ էր:

Անցեալ տարի Մայիսին, Շիրակեանին ու ինձ հրաւիրել էին Քալիֆորնիա ելոյթ ունենալու Դաշնակցութեան օրուայ հան– դիսութիւններին: Ամէնուր խուռներամ բազմութիւն՝ լսելու Ազգային Հերոսին: Լոս Անջելոսում Շիրակեանը իր ելոյթով տապալեց ինձ: Ֆրէզնոյում արդէն նսե– մացել էի: Երբ հասանք Սան Ֆրանսիս– կօ, դարձաւ ինձ ու ասաց.

— Դուք գրող–բրոցներդ միշտ խօսելիք բան մը կը գտնէք: Ըսելիքս ալ սպառե– ցաւ: Ըսէ՛, ծօ, հոս ինչի՞ մասին խօսիմ:

— Սիրելիս, — պատասխանեցի, — մտահոգուելու որեւէ պատճառ չունես: Քո համակ կեանքը կենդանի պատմու – թիւն է: Ամէն քաղաքում եթէ մի դրուագ պատմես, տակաւին քսան տարուայ նիւթ կ'ունենաս:

Ինչ խօսք, որ Սան Ֆրանսիսկոյում էլ յաղթական դուրս եկաւ Շիրակեանը:

«Շոգեկառքով Մարսիլիայէն Իտալիա անցնելէս առաջ ուսումնասիրած էի Հռո– մի քարտէզը. այնպէս որ, երբ Փիացա Թերմինիէն ելայ, կարծես ծանօթի պէս եկաւ քաղաքը: Ուղղուեցայ Քուաթրա Ֆոնթանա. պահ մը նստեցայ, սիկարէթ մը վառեցի եւ խորհեցայ ընելիքներուս վրայ: Իտալիոյ մայրաքաղաքը, օտար այցելուին կամ զբօսաշրջիկին համար, գուարճութեան, վայելքներու, պատմա – կան եւ արուեստի քաղաքն էր. ինձ հա– մար «վտանգի գօտի»: Եկած էի յօժար կամքովս, նահատակուած ազգակիցնե – րուս արեան վրէժը լուծելու եւ արդա– րութիւնը տեղը բերելու համար»:

Իր մօտ ամենայատկանշականը հա – ղորդականութիւնն էր: Հետաքրքրւում էր ամէն մի խնդրով, ամէն մի երեւոյ– թով: Ազգային չարժուն հաստատութիւն էր: Գլխին կարծես հերոսութեան դափ– նի կար: Հայ իրականութեանը նայում էր համայնապատկերային տեսանկիւնից: Եւ խօսքը տեղ էր հասնում: Իր բաղ – ձանքն էր միմեայն զօդել հայ հատուած– ները, սատեղծել միասնութիւն ու անխոր– տակ ամբողջականութիւն: Գիտակ էր իր հերոսի կոչումին եւ ըմբոշխնում էր իր հերոսականութիւնը: Մարդ էր մարդկայ– նական իմաստով:

Մի օր, Լոս Անջելոսի հայ ազգային– ներից Արշակ Տիգրանեանը ծովափնեայ իր տունն էր հրաւիրել Շիրակեանին, նրա նոյնքան ազնիւ ու հաղորդակից կնոջը՝ Տիկին Գայեանէին, գրագէտ Լե– ւոն Սիւրմէլեանին եւ ինձ: Նախորդ կէս գիշերին հիւրընկալն ու Արշաւիրը ծովն էին մտել եւ զամբիւղներով ահագին ձուկ որսացել: Ու մինչ տանեցիները զբաղուած էին ձկնեղէնի պատրաստութեամբ, վեր– նայարկի առանձնասենեակում Շիրակեա– նը պատանեկան ոգեւորութեամբ դըր – ուագներ էր պատմում իր կեանքից: Սիւրմէլեանը մտադիր էր իր մի նոր վէպի ամբողջ մի գլուխը յատկացնել Շի– րակեանի սխրագործութիւններին: Ժա – մեր չարունակ գամուել էինք մեր աթոռ– ներին եւ ունկնդրում Հերոսին, որի խօս– քերը կարկուտի պէս տեղում էին, յոր – դանում ու վարարում:

« … Անմիջապէս քալեցի միւս մայթը, որպէսզի լաւագոյն դիրքով մը ահաբե– կումը կատարեմ. բայց քանի մը ակն – թարթ ուշացած ըլլալուս, քիչ մնաց ձիե– րու տակ մնայի. ձեռքս վերցուցի, ըը– ռունցքս ցցած. ձիերը խրտչեցան եւ ծա– ռացան: Այդ խրարանցումին մէջ, արագ ոստումով մը անցայ եւ ցատկեցի կառ– քին վրայ, կոխելով ոտնատեղին: Մէկ ձեռքով բռնեցի կառքին յենարանը, քիչ մը երերացի բայց հաւասարակշռութիւնս կրցայ պահել: Մինչ թիկնապահը կա – ռապանին կը նայէր ու բաներ մը կ'ըսէր, երեւի հասկնալու համար ձիերուն խրտ– չիլը, Սայիտ Հալիմ փաշային աչքերը հանդիպեցան աչքերուս: «Երէն», ըսաւ թիկնապահին: Այս եղաւ Սատրազամին վերջին բառը: Աչքերը սարսափով լե– ցուն էին՝ երբ ատրճանակիս փողը ուղ– ղեցի աջ քունքին եւ կրակեցի: Երկրորդ փամփուշտի մը հարկ չմնաց: Խռպոտ ձայն մը եւ փաշան նստած տեղէն տա– պալեցաւ կառքին մէջ, գլուխը իմ կողմս, գրեթէ ոտքերուս տակ: Կառքը դեռ կ'ար– շաւէր… »:

Շիրակեանը պատմում էր գնդացիրա – յին արագութեամբ՝ վերապրելով ու տենդագին չարժումներով վերարտադրե– լով դէպքերը: Եօթանասուն երկու տա – րեկան էր, սակայն հազիւ քառասուն երկու տարեկանի տպաւորութիւն էր թողնում: Ժիր, կայտառ ու կենդանի: Մտովին պատկերացնում էի նրա երի– տասարդութիւնը եւ զարմանում թէ ի՞նչ– պէս է եղել, որ այն օրերի թուրք վեր– նախաւը ի սպառ չի վերացել: Ամերիկ– եան հրատարակչական ականաւոր մի քանի հաստատութիւններ ցանկանում էին անգլերէնով լոյս ընծայել Շիրակեանի «Կտակն էր Նահատակներուն» գիրքը: Խանդավառուել էր:

— « Թող աշխարհը գիտնայ, որ Հայն ալ զարնել գիտէ»:

Առ հասարակ անհանգիստ էր: Ան – հանգիստ էին յատկապէս նրա աչքերը: Բարի եւ միաժամանակ չեչտակի աչքե– րը: Տեղում նստած չէր մնում: Քայլում էր, ծխում, խօսում, ծիծաղում եւ հմա– յում չրջապատին: Յարաշարժ, հոսուն մի կեանք, որ անվերջ էր, անհատնում: Ու հիմա նրա մահուան գաղափարը ան– հեթեթ է թւում: Մեռնում են սովորա– կան մարդիկ: Չէ՞ որ հերոսները անմահ են: Չէ՞ որ նրանց կեանքն ու գործը ան– բաժան մասն են կազմում ապրող ու գա– լիք սերունդների: Չէ՞ որ հոգիների մա– տուռում թողած նրանց կտակը աւելի յաւերժական է քան մտքի ու մշակոյթի բովանդակ կոթողները…:

«Կտակն էր Նահատակներուն»:

Հուժկու բազուկի հետ նաեւ հոգի էր Շիրակեանը: Արտասուել գիտէր: Երգել գիտէր: Սիրել գիտէր: Ու մանաւանդ ներ– շնչուել ու ներշնչել գիտէր: Իրմով եւ իր հետ նոյնանում էր Հայութիւնը: Ժո– ղովրդի սրտից ելած մի քաջորդի, որն իր ժողովրդի սրտի մատեանում քան– դակեց արիութեան պատգամը: Ու երբ Հայոց հողակալած ճակատներին թուխպն էր մթագնել, չանթեց Նեմեսիսը եւ յու– սալքումի տեղ անվեհերութեան ճաճանչ– ներ ցանեց կորացող գլուխների վրայ: Շիրակեանը: Շիրակեանները:

— « Ըսէ՛, ծօ, հոս ինչի՞ մասին խօ– սիմ… »:

Խօսե՞լ: Ինչո՞ւ խօսել, երբ քո գործը աւելի խօսուն է քան ծով խօսքերը: Երբ քո փամփուշտի կայծը ծիածանել է հայ նորագոյն դիւցազներգութեան անկործնե– լի կամարը: Եւ երբ քո կեանքը նոյնա– ցել է մեր եւ դեռ ապագայ սերունդների կեանքին:

Դու արդէն ասել ես քո խօսքը:

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

Ա. ՔՈՉԻՆԵԱՆԻ ՁԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

(Ե. եւ վերջին մաս)

ՍՄԿԿ Կենտկոմի Դեկտեմբերեան պլե– նումի որոշումներում եւ յոբելեանական հանդիսաւոր նիստում ընկ. Լ. Ի. Բրեժ– նեւի զեկուցման մէջ առանձնայատուկ ուշադրութիւն է հրաւիրւում աշխատան– քի նկատմամբ անբարեխիղճ վերաբեր – մունքի, թափթփուածութեան, անկար – գապահութեան, ընչաքաղցութեան, սո – ցիալիստական համակեցութեան նորմա – ների ամէն տեսակ խախտումների դէմ մղուող պայքարի ուժեղացման անհրա – ժեշտութեան վրայ:

Ցաւօք, արդիւնաբերութեան, շինարա– րութեան, տրանսպորտի, սպասարկման ոլորտի որոշ ձեռնարկութիւններում ու կազմակերպութիւններում, մի շարք կոլ– տնտեսութիւններում ու սովխոզներում քիչ չեն մեր հասարակութեան խորթ փաս– տերը: Որպէս կանոն դրանք ղեկավար– ների անձնական անպատասխանատուու – թեան, կուսակցական կազմակերպու – թիւնների անբաւարար աշխատանքի հե– տեւանք են, կուսակցական կոմիտէների եւ պետական օրգանների բացթողումնե– րի, իսկ երբեմն էլ ուղղակի բարձր դիրք գրաւող առանձին ղեկավարների ինքնա– կարգապահութեան բացակայութեան եւ իր նկատմամբ նուազ պահանջկոտու – թեան արդիւնքը:

Իսկ պաշտօնական դիրքը անձնական նպատակով չարաշահելու, քաղքենիու – թեան դրսեւորումների, աշխատանքի նը– կատմամբ անբարեխիղճ վերաբերմունքի, կուսակցական – պետական կարգապա – հութեան խախտումների, քաղաքական ոչ հասունութեան, քմահաճութեան, ան – տակտութեան եւ կոմունիստական բա – րոյականութեան նորմաների ոտնահար – ման օրինակները, ցաւօք, դեռեւս քիչ չեն: Վերջին ժամանակներս Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմը, կուսակցութեան շրջկոմներն ու քաղկոմները պատժել եւ աշխատանքից ազատել են ոչ քիչ թուով նման վայ–ղեկավարների:

Այսօր մենք հարկ ենք համարում ա– մենայն խստութեամբ զգուշացնել, որ Հանրապետութեան չատ կազմակերպու– թիւններ եւ նրանց ղեկավարները անհրա– ժեշտ եզրակացութիւններ չեն հանել սո– րինեանից, Հանրապետութեան դատա –

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Ողջ մնացողները, որոնց մէջ Ռուբէնն ու Կոմսը, որոշեցին խումբերու բաժ – նուած՝ ճամբայ բանալ եւ ռուսական գօտի անցնիլ. քիչեր յաջողեցան. մեծ մասը զոհ գնաց հետապնդող Քիւրտերուն եւ զօրքին. փոքր թիւով կրցան ծուարիլ անմատչելի վայրերու եւ քարայրներու մէջ, սպասելով ռուսական բանակներուն, որոնց թնդանօթներուն գոռոցը կը լսուէր հեռուէն եւ որ կը յամառէր Տարօն չմըտ– նել արիւն լացող ժողովուրդի մը փըր– կութիւն բերելու համար:

×

1915ի գարնան եւ ամրան սկիզբը հայ– աշխարհի մէջ տեղի ունեցող այս արիւ– նալի դէպքերուն Պոլսահայութիւնը՝ հա– ղորդակցութիւններու խզման պատճա – ռով՝ անտեղեակ կը մնար. մինչեւ որ կարգը իրեն հասաւ: Ապրիլ 24ի գիշերը Թուրք ոստիկանութիւնը իրենց տուներէն կը հանէր չուրջ 225 աչքի զարնող Հա – յեր. յետագային ասոնց թիւը 600ի բար– ձրացաւ. բոլորն ալ յայտնի անձնաւո – րութիւններ. ազգային եւ կուսակցական գործիչներ, մտաւորականներ, գրողներ, հոգեւորականներ եւ ազատ ասպարէզի մարդիկ: Ամբողջ ղեկավարութիւնն էր, հայ ժողովուրդի ընտրանին, գլուխը, ո– րուն հասած հարուածը պիտի ջլատէր մարմնին միւս անդամները: Գիշերով ձերբակալուած այդ մարդիկը, ոստիկան զինուորներու հսկողութեան տակ, Հայ – տար փաշայի կայարանէն չոգեկառքով ճամբայ հանուեցան դէպի Անգարա:

Այսքան լայն ծաւալի վրայ կատար – ուած ձերբակալութիւններէն երկու օր ետք, Ազգ. իշխանութիւնները Պատրիար– քարանի մէջ ժողով մը գումարելով որո– շեցին կառավարութեան դիմել, Հայերու հանդէպ ցոյց տրուած այս անվստահու– թեան համար բացատրութիւն խնդրելու. պատուիրակութիւն մը՝ բաղկացած Զա– ւէն պատրիարքէ, Դուրեան Սրբազանէ, Գրիգոր Զօհրապէ եւ Տոքթ. Դաւիթեանէ՝ նոյն օրն իսկ դիմեց Եպարքոս Սայիտ Հալիմ փաշայի. այս վերջինը կը պա – տասխանէ որ Վանի եւ այլ վայրերու մէջ Հայերու մօտ մեծաքանակ զէնքեր գըտ– նուած ըլլալով՝ զինուորական իշխանու– թիւններու թելադրութեամբ եղած են ձերբակալութիւնները. ատոնք պարզա – պէս ներքին ապահովութեան համար ձեռք առնուած միջոցներ են. արդէն մի– այն կուսակցութիւններու ղեկավարները ձերբակալուած են. նկատի առնելով պատուիրակութեան առարկութիւնները, աշխատանք պիտի տարուի որ չընդար – ձակուին անոնք: Նոյնիմաստ պատասխան կը ստանայ պատուիրակութիւնը նաեւ Ներքին Գործոց նախարար Թալէաթ պէ– յէն, որ խոստովանելով հանդերձ որ Պետութեան հանդէպ որեւէ լուրջ չարժ– ման մը ապացոյցներ չունին, կ'աւելցնէ. «Այն բոլոր Հայերը որ Հայաստան մը շի– նելու համար խօսքով, գրիչով կամ ըոր– ծով աշխատած են կամ կրնան աշխատիլ, Տէրութեան թշնամի կը նկատուին եւ այսպիսի ժամանակի մը մէջ պէտք է մե– կուսացուին»:

Դիմումները արդիւնք մը չէին տուած: Քանի մը օր ետք, Ապրիլ 29ին, Պոլսոյ Հայերէն պահանջուեցաւ իրենց մօտ գըտ– նուող զէնքերը կառավարութեան յանձ – նել. զէնքերը բերուեցան, բայց ասոնք չէին կրնար ապացոյց ծառայել ապըս – տամբութեան վերագրումներ կատարելու Հայերուն: Պոլսոյ մէջ ազատ կը մնային տակաւին Վարդգէսն ու Զօհրապը, որոնք կը կարծէին թէ ծանօթութիւններու եւ բարեկամներու միջոցաւ կարելի էր տա– կաւին համոզել Իթթիհատը, որ կասկած– ներ չունենայ Հայերու հաւատարմու – թեան մասին եւ աքսորեալները ետ բե– րել տայ: Մայիս 12ին, Թալէաթի տան մէջ ունեցած իր մէկ խօսակցութեան ըն– թացքին, Վարդգէս՝ հայկական կոտո– րածներու գլխաւոր պատասխանատու Ներքին Գործոց նախարարի իսկ բերնէն կ'իմանայ Իթթիհատի բուն նպատակը. Թալէաթ կ'ըսէ. «Մեր տկարութեան օրե– րուն, էտիրնէի վերագրաւումէն ետք (ակնարկութիւնը պալքանեան պատերազ– մին է. Ե. Փ.), մեր կոկորդին ցատկե– ցիք եւ հայկական բարենորոգումներու հարցը արծարծեցիք. ահա թէ ինչու մենք կ'օգտուինք մեր նպաստաւոր կացութենէն ձեր ժողովուրդը ցրուելու այնպէս, որ յիսուն տարուան համար ձեր մտքէն հա– նէք բարենորոգումներու ամէն գաղա – փար»:

Վարդգէսի հարցումին թէ «ուրեմն չարունակե՞լ մտադրած էք Աբտիւլ Հա– միտի գործը», «Այո՛» կը պատասխանէ Թալէաթ:

(12 – Շար.)

փոխիստական սեփականութեան պահպանութեան պաշտօնի եւ վատնումներն ու յափշտակումներն արմատախիլ անելու ուղղութեամբ պայքարն ուժեղացնելու մասին ՍՄԿԿ կենտկոմի համապատասխան որոշումներից ։

Նիւթատեխնիկական արժէքների հաշուառումը բարձր-թողի մատնելու, դրանց պահման նկատմամբ անբաւարար վերահսկողութիւն սահմանելու, հումքի, նիւթերի ծախսման նորմաների ոչ ճիշդ օգտագործման, ինչպէս նաեւ վերադաս տնտեսական օրգանների եւ համապատասխան ծառայութիւնների անհրաժեշտ վերահսկողութեան բացակայութեան պատճառով ժողովրդական տնտեսութեան առանձին ճիւղերում դեռեւս մեծ է վատնումների եւ իւրացումների հետեւանքով պետութեանը հասցուած վընաս։

Սոցիալիստական սեփականութեան պահպանութեան մասին ինչ խօսք կարող է լինել, երբ Հայկոոպի եւ Ներքին Գործերի մինիստրութեան օրգանների անփութութեան հետեւանքով Սպիտակի անփվերմագից վերջերս յափշտակուեց 180 հազար ռուբլու ապրանք։ Միթէ՞ կոոպերատիւների գծօնութեան բացակայութեամբ չի բացատրըւում Երեւանի էլեկտրամեքենաշինական, առաւել մեատղակոնստրուկցիաների գործարանների եւ «Օլիմպ» կոմբինատի մի խումբ աշխատողների կողմից պետական միջոցների իւրացումը։

Կոպիտ խախտումներ եւ չարաշահումներ են յայտնաբերուած ոչ արդիւնաբերական մինիստրութիւնների, գերատեսչութիւնների եւ առեղծագործական միութիւնների արտադրական ձեռնարկութիւններում։ Վերջին ժամանակներս Հայաստանի Կոմկուսի հասցէով ստացւում են անհատական ամարանոցների անօրինական կառուցման փաստերի մասին բաղմաթիւ նամակներ ու ահազանգումներ։ Ներկայումս Կենտրոնական Կոմիտէն անցկացնում է ստուգումներ, որոնց արդիւնքները մօտը է մօտ ժամանակներս քննելու եւ կուսակցական ու պետական օրէնքի ամբողջ ուժով պատասխանատուութեան ենթարկելու մեղաւորներին։

Յափշտակումների, սպեկուլյացիայի եւ կաշառակերութեան դէմ մղուող պայքարում դեռեւս անբաւարար են Ներքին Գործերի մինիստրութեան աշխատողների ջանքերը. նրանք լուրջ միջոցների չեն ձեռնարկում կանխելու չարաշահումները, թոյլ են բացայայտում կատարուած յանցագործութիւնները։ Դեռեւս անբաւարար է Ներքին Գործերի մինիստրութեան պահպանութեան ծառայութեան աշխատանքը։ Տակաւին անհեռեւողական են իրականացւում պատժողական քաղաքականութիւնը Հանրապետութեան դատախազութիւններն ու դատարանները։

Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմը երկին Գործերի մինիստր ընկ. Վ. Դարբեղ Ս. Օսիպեանից, Արդարադատութեան մինիստր ընկ. Ա. Գէորգեանից, Գերագոյն դատարանի նախագահ ընկ. Ա. Քոչարեանից պահանջում է սոցիալիստական սեփականութեան պահպանութեան համար մղուող պայքարում ուժեղացնել վարչական, դատական ու դատաքննչական հիմնարկութիւնների աշխատանքը։

Անհրաժեշտ է իւրաքանչիւր կազմակերպութիւնում ստեղծել բարձր պահանջկոտութեան, թերութիւնների, աշխատանքում ցուցաբերուող բարեհոգութեան նկատմամբ բոլշեւիկեան անհաշտուողականութեան մթնոլորտ։ Վերջին ժամանակներս, սակայն, քննադատութեան դրօշի տակ քօղարկուելով, յաճախակի են դարձել զրպարտչական յարձակումները, բազմաթիւ անանուն նամակները, որոնցում փորձ են արւում վարկաբեկելու ազնիւ մարդկանց, անտեսելու, իսկ յաճախ նաեւ սեւացնելու դրական աշխատանքը։ Այստեղ անհրաժեշտ է միանգամայն որոշակի կերպով սահմանազատել դեմագոգիան գործին օգնող քննադատութիւնից, դէն նետել այն, ինչ խորթ է կոմունիստների մեր բնութիւն։

Զուիցերական Նամականի

—————O—————

ԺԸՆԵՒ.— Փոքրիկ գաղութ մը։ Գըլխաւորաբար Ժընեւի եւ Ցիւրիխի մէջ կեդրոնացած։ Կան նաեւ ընտանիքներ Լօզանի, Պէռնի մէջ եւ այլուր։

Համեստ եւ կոկիկ գաղութ մը, որ տարին քանի մը անգամ, հացկերոյթի կամ պարահանդէսի մը առթած պատեհութեամբ, ի մի կուգայ։

Դժուար է բաղդատել կամ համեմատել Զուիցերիոյ հայ գաղութը այլ երկիրներու գաղութներուն հետ պարզապէս այն պատճառով որ թուով քիչ են Հայերը, այս խաղաղ երկրին մէջ, ուր միասնականութիւն կը տիրէ բայց գործունէութիւնը բնական է, քիչ է

Գովելի է այն աշխատանքը, զոր կը տանին տիկնայք, կազմակերպելու Ժընեւի տարեկան «Քէրմէս»ը, որուն հասոյթը հայ եկեղեցւոյ կարիքներուն յատկացուած է։ Երկու օր շարունակ, չհաշուած նախապատրաստական աշխատանքները, «Քերմէս»ի սրահին մէջ կը տիրէ աշխուժութիւն, գործունէութիւն, անձնուիրութիւն, եւ ջերմ մթնոլորտ, հաւասար չափով բաժնուած մեծերու թէ երիտասարդներու կամ մանուկներու կողմէ։

Ըսինք որ փոքրիկ գաղութ է մեր գաղութը։ Բայց հայ հոգին մէկ է ամէն տեղ, ինչ երկինքի տակ ալ գտնուի։ Եւ երբ Ապրիլ ամիսը գայ, մէն մի Հայ իր հոգիի խորքին մէջ կը խոնարհի նահատակաց յիշատակին առջեւ։

Սակայն երկու տարիէ ի վեր, կ՚արձանագրենք ուրախ երեւոյթ մը։ — Ապրիլեան Սգատօնը կը նշուի նաեւ այստեղ։

Երբ յետադարձ ակնարկ մը նետենք անցեալ տարիներու Ապրիլեան Սգատօնի հանդէսներուն, թէ՛ Արեւելքի եւ թէ Ֆրանսայի տարբեր քաղաքներու մէջ, կազմակերպուած միշտ ալ նուիրումով, կ՚արձանագրենք անգամ մը եւս այն յուզումը որով կը տոգորուէր մեր հոգին, յուզում՝ աւելի շուտ օրուան նշանակութենէն առաջ եկած քան հանդէսին պատճառած ապրումներէն։ Ճառեր, արտասանութիւններ ու Կոմիտասեան անհերքելի գեղեցկութեամբ ու հարստութեամբ քանի մը երգերու կատարմամբ։

Մարսէյլի Ցուշարձանի յառաջացուցած Ազգիս յօղուտ միջադէպերը նոր թափ մը տուին անտարակոյս ազգային շարժումներուն ու հայրենական մթնոլորտի ուժեղացման, ոչ միայն աւագներու շրջանակէն ներս, այլ նաեւ երիտասարդներու, ինչ որ երջանկալի երեւոյթ մըն է մեզի՝ բոլորիս համար։

Տեղւոյս վրայ, վերջին երկու – երեք տարիներուն, զգալիօրէն աւելի հակում կայ դէպի ազգայինը, թերեւս որոշ չափով ընդգծուած հայ եկեղեցւոյ շինութեան Ժընեւի մէջ եւ նոր ընտանիքներու ժամանումով երկրիս մէջ։

Հետեւելով տեղւոյս հայկական շարժումներուն, յոյժ քաջալերական է մանաւորապէս Զուիցերիոյ Հայ Երիտ. Միութեան գործունէութիւնը, որ թէպէտեւ դեռ մշակութային մակարդակի մը չէ հասած բայց եւ այնպէս հետաքրքիր, եւ Ազգ. մշակոյթին ի խնդիր, մեծ ջանք կը թափէ։

Այդ գործունէութիւններէն յիշենք նախ եւ առաջ հայերէն լեզուի շարաթական ուսուցումը՝ Ժընեւ թէ Լօզան, յանձին Օր. Ս. Գազանճեանի սիրայօժար դասաւանդութեանց։

Դասախօսութիւններէ եւ շարժանկարի լուսարձակումէ զատ, ամէնէն յուզիչ եւ արժանին նշելու, 1972 Ապրիլեան Սգատօնի հանդէսն էր, կազմակերպուած Երիտասարդաց Նախաձեռնութեամբ։

Լոկ երիտասարդ ուժերով՝ թէեւ ոչ « փրոֆեսիոնէլ » արուեստագէտներ, բայց ապրումով եւ մտածուած ծրագիրով հանդէս եկան։

Աչքառու էր յայտագիրը։ Իր բովանդակութեամբ՝ բազմակողմանիօրէն հարուստ բացատրականներով, կենսագրականներով եւ երգերու ու բանաստեղծութիւններու թարգմանութիւններով, զարդարուած հայկական մանրանկարչութիւններով եւս։

Այդ հանդէսի ընթացքին, վեր հանուած էր այն պայծառ գաղափարը թէ, «Բաւական է ողբանք մեր անցեալով, այլ ապրինք ու գործենք մեր ներկայով, յարգելով յիշատակը մեր նահատակներուն, պահպանելով մեր հողերու պահանջքին հարցը ու պայքարելով անոնց ի խնդիր»։

Այս տարի Սգատօնը նշուեցաւ Ապրիլ 29ին, երէցներու կողմէ։ Սակայն հանդէսին կը պակսէր այն ջերմ մթնոլորտը որ գիտէ ստեղծել երիտասարդ տարրը։ Եւ զգալի էր այդ տարրի բացակայութիւնը սրահէն ներս։

Հանդէսին կը մասնակցէին, տեղւոյս յայտնի բանաստեղծ եւ գրականագէտ՝ Վահէ Կոտէլ, իր թարգմանած երկերու արտասանութեամբ, ու երկու արուեստագէտներ՝ երիտասարդ տարրէն, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին.— Օր. Սիրվարդ Գազանճեան՝ մեներգչուհի, որ յուզականութեամբ, եւ օրուան պատշաճ ծրագիրով երգեց Հայ երգի գեղեցկագոյն նմոյշներէն։ Ապա Պր. Գէորգ Խմիեան՝ դաշնակի վրայ նուագեց Շումանի «Փափիյոն»ը։

Ցանկալի պիտի ըլլար երիտասարդ ու աւագ՝ այս կազմակերպութիւններու միասնութիւնն ու միահամուռ գործակցութիւնը։ Չմոռնանք, որ մէկը միւսին լրացուցիչն է, «հիները» առանց «նորերու» անյոյս են ապագայի տեսակէտով, ինչպէս եւ այս վերջինները առանց իրենց աւագ եղբայրներուն ու անոնց փորձառութեանց։

Թոյլ տանք նոր սերունդին գործել ազգային գետնի վրայ, նեցուկ կանգնելով անոնց կողքին ու քաջալերելով եւ ամէն կերպ օգտակար հանդիսանալով որպէսզի յարատեւէ իր ձեռնարկած գործունէութեանց մէջ եւ ով գիտէ... թերեւս աւելի երկար ապրի Սփիւռքի Հայութիւնը։

ՎԱՐԴԱՆ ՀԱՅԿԱԶ

ԳԱՌԶՈՒ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

—————O—————

Ապրիլ 25ին, Գառզու իր կնոջ հետ Պէյրութէն եւ Հալէպէն Աղեքսանդրիա անցած է, ուր ընդունուած է Աղեքսանդրիոյ Ազգ. քաղաքական ժողովի անդամներու կողմէ։ Յաջորդ օրը, ընկերակցութեամբ Եգիպտահայոց առաջնորդ Զաւէն Եպս. Չինչինեանի, այցելած է Պօղոսեան Ազգ. վարժարան, Առաջնորդարան եւ Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցի։

Գահիրէի մէջ Գառզու այցելած է Գալուստեան վարժարան, կրթական հարիւրամեայ օճախը, ուր աշակերտած է ան երբ պատանի էր։ Նկարիչը ներկայ գտնուած է «Յուսաբեր» ակումբի երեկոյթին։

Գահիրէի «Փրոկրէ Էժիփսիէն» թերթի թղթակցին հետ իր ունեցած խօսակցութեան ընթացքին, Գառզու նկատել տըւած է, թէ «այս ճամբորդութիւնս ուխտագնացութիւն մըն է մանկութիւնս անցուցած վայրերու մէջ։ Յուզումով այցելեցի Գահիրէի Գալուստեան վարժարանը։ Շատ տխրեցայ իմանալով, որ կը մտածեն գայն փակել։ Այս գեղեցիկ կրթական հիմնարկութեան ի նպաստ եղած են կըտակներ, որոնք բաւական են թոյլ տալու, որ ան շարունակէ իր առաքելութիւնը։ Գրեցէք ի նպաստ ասոր»։

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

— Այս յոյսը ունենալուս՝ ցերեկը երկար պիտի չթուի ինծի։

— Պաշտելի էք։

×

Լիւսիէն Լապրու եւ անոր ընկերացող սրդիկը Պելկարտ հասած էին իրիկուան ժամը տասնին։

Յաջորդ առտու, Լիւսիէն գործարան գնաց ու ճարտարապետներուն հետ հաւաքնեցաւ այն աշխատութիւններու մասին, որոնց վրայ հսկելու պաշտօն ունէր, յաջորդ օրուընէ իսկ։ Այս տեսակցութենէն յետոյ՝ պարտք համարեցաւ Պ. Հարմանի տեղեկացնել իր ժամանումը եւ յաճախորդներուն հետ ունեցած տեսակցութիւնը։

Ճամբորդութեան միջոցին, Լիւսիէն մտածումներու մէջ թաղուած էր։ Իր նշանածին վրայ կը խորհէր, ու անոր դէմքին քով կը տեսնէր Օր. Հարմանի դէմքն ալ։

Լիւսիէն կը յիշէր ամենափոքր մանրամասնութիւնները այն տեսարանին, որ պարզուած էր Լիւսի խուցին մէջ։

Աչքին առջեւ կուգար խեղճ Մէրիի գունատ դէմքը, կծկուած շրթունքը, արտասուալից աչքերը։ Ան կ՚ըմբռնէր տառապանքը Մէրիի սրտին զոր իր անտարբերութեամբ կը խորտակէր, չարչարանքները այդ հոգիին, որ յուսահատութեան մատնուած էր Լիւսին սիրելուն համար։ Խոր եւ մեծ կարեկցութիւն մը կը զգար Մէրիի նկատմամբ, ու կը ցաւէր որ չէր կրնար զայն սիրել, խղճալուն համար։

— Մէրի մեռնելու վրայ է, ու ես անոր ցաւերը կ՚աւելցնեմ, կը խորհէր Լիւսիէն։ Անոր կեանքը կը կարճեցնեմ, երդումիս հաւատարիմ մնալով։ Լաւ գործ մը, բարեգութ արարք մը պիտի չըլլա՞յ մինչեւ վերջը Մէրիի հաւատացնել թէ օրին մէկը պիտի կրնամ սիրել զինքը։ Շատ քիչ ատեն ունի ապրելու։ Ցոյսը պիտի սրտապնդէ ու նուազ տխուր պիտի դարձնէ մօտալուտ մահը։ Այս բարի գործը ընելու եմ Լիւսիի գիտութեամբ, որ պիտի հաւանի անշուշտ, շատ ազնիւ սիրտ մը ունենալուն համար։

Սոյն կարեկից մտածումներու ազդեցութեան ներքեւ, Լիւսիէն սա տողերով վերջացուց Փօլ Հարմանի ուղղած նամակը.

« Սիրելի պարոն Հարման, հաճեցէք Օր. Մէրիի մօտ թարգմանը ըլլալ իմ խիստ երախտագէտ զգացումներուս եւ յարգալիր խանդաղատանքիս։ Հակառակ մեզ բաժնող հեռաւորութեան, Օր. Մէրի մտքիս առջեւէն չի հեռանար միշտ։ Չեմ մոռնար ու երբեք պիտի չմոռնամ որ անոր կը պարտիմ ձեր մօտ ունեցած պաշտօնս, իբր համեստ այլ անձնուէր աշխատակից»։

— Ինծի այնպէս կը թուի որ այս տողերը գրելով թեթեւցուցած կ՚ըլլամ իմ խիղճս, խորհեցաւ Լիւսիէն։

Այս նամակէն յետոյ՝ Լիւսիի գրեց ուրիշ նամակ մը, ուր իր խորունկ ագապատանքը, անհուն սէրը կը յորդէին։ Իրիկուան սուրհանդակը տարաւ երկու նամակները։ Լիւսի երջանկութիւն զգաց, Լիւսիէնի նամակը ստանալուն պէս. իսկ Փօլ Հարման ոչ նուազ բարերախտութիւն մը զգաց, այն վերջին տողերը կարդալով, զոր քիչ մը վերը առաջ բերինք բառ առ բառ։ Լիւսիէնի այդ տողերը այնքան բարեգուշակ կը թուէին որ Փօլ Հարման քիչ մնաց եւ կենար Լիւսին անհետացնելու ծրագրէն։

Խիստ ուրախ, գործարանատէրը Մէրիին սենեակը ելաւ, Լիւսիէնի նամակին վերջին հատուածները անոր հաղորդելու համար։ Լիւսիի սենեակին մէջ պարզուած տեսարանէն ի վեր, խեղճ աղջիկը տըխուր էր ու մռայլ դէմք մը ունէր։ Անհուն տխրութիւն մը կը զգար, երբ Լիւսիի դէմքը իր ու սիրած մարդուն միջեւ կը տեսնէր։ Փօլ Հարման ներս մտնելուն պէս ըսաւ.

— Լիւսիէնէն նամակ կայ, անուշիկս։

Տժգոյն ժպիտ մը առաջ եկաւ Մէրիի շրթունքներուն վրայ, ու խուսափուկ շող մը փայլեցաւ իր աչքերուն մէջ։

— Ի՞նչ կ՚ըսէ

— Քեզի համար լաւ բաներ։

— Իրա՞ւ, յարեց Մէրի լռութեամբ։

— Կարդա՛ սա քանի մը տողերը։

Ու Փօլ Հարման բաց նամակը աղջկան երկարելով ցոյց տուաւ անոր մասին գրուած պարբերութիւնները։

Մէրի դողդոջուն ձեռքով մը լռնեց նամակը։ Արիւնը կը խուժէր այտերուն վըրայ։ Մանկամարդ աղջիկը կարդաց զայն։

— Ի՞նչպէս է, հարցուց գործարանատէրը։

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Տրչ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ալֆորվիլի իր մասնաճիւղէն 11.000 ֆրանք, ի նպաստ օղափոխու – թեան կայանի նոր շէնքի կառուցման։

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ Ա. ՑԱՆԿ ՎԵՐՏԷՕՆ – ՏՈՒՕՄՈՆԻ ՀԱՄԱՐ

Պ. Պ. Մուշեղ Ճիէրճեան 10.000, Հայկ Գրըգճեան (Վեռէօն) 10.000, Գէորգ Պադըրճեան 6000, Ն. Պիլիւքեան (Լիոն) 3000, Փ. Եագուպեան (Իսի) 100, Փ. Փիլիպպոսեան 100, ոմն 50, Խա. Ադամեան 100, Թորոսեան 15, Պէքեան 10, Մոս – տիչեան եղբ. 1000, Ա. Ադապէկեան (Լը Հավր) 1000, Սարգիս Պադըրճեան 1000, Ե. Զիմչիրեան 500, Ա. Պահատուրեան 50, Կ. Զադմաճեան 500, Վ. Պէչիրեան 200, Յ. Սարըգասապեան 200 (գումար 31.270)

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

Կ. Ջրբաչեան 1000, Ն. Արփիարեան 1000 Ֆր.։

Հասցէ.—

U. A. F.
57, Bd. Jourdan — 75014 Paris
CCP Paris La Source 32 379-72

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԻՏԱԼԻԱ

Շատ մը բարեկամներու փափաքին՝ այս տարի դարձեալ, արձակուրդը պիտի անցընենք, անցեալ տարուան գեղեցիկ եւ հանգստաւէտ ծովեզերեայ վայրը, իր առաջնակարգ պանդոկով եւ ամէն յարմարութիւններով։

TORRE PEDRERA près de RIMINI

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրու – թեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ ետք՝

Mr. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, 75019 Paris
Mr. KRIKORIAN
261, Rue St. Denis
1er étage, 75002 Paris
Հեռ. 231–09–06

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի 27 Մայիս, ժամը 16ին

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի նոր տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կը խօսի՝ ընկ. Կ. Մեհեան։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Danseurs, danseuses, débutants ayant le sens du rythme désireux de travailler pour spectacle professionnel (Ballets de caractère arménien).

Ecrire à Mme Eva Arzouian
142, Rue de Paris — 92 Bagneux
Date limite d'inscription : 15 Juin 1973

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՎԷՐՏԷՕՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 20

Արարողութեանց սկիզբ ժամը 10.45ին Վերտէօնի Մայր Տաճարը։

Ժամադրութիւն, կիրակի առտու 6.45-ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Քաֆէ Թերմինիւս եւ 7ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր։ Մեկնում դէպի Վերտէօն, Մօ, Շալոն սիւր Մառն, Սէնթ-Մենեհուլտ ճամբով եւ ժամանում՝ Վերտէօն մեծապատարագին, ի ներկայութեան կրօնական եւ զինուորական անձնաւորութեանց։ Պաղ ճաշ, կամ ճամբան կամ Վերտէօն։ Պտոյտ, այցելութիւններ, մեկնում ժամը 14.30ին Տուօմոնի Օսսիւէր։ Ժամը 16ին զինուորական արարողութիւն մասնակցութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու։ Արարողութենէն ետք, վերադարձ Փարիզ եւ ժամանում ժամը 21ի շուրջ։

Մասնակցութիւն՝ 59 Ֆր.։ Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ Մայիս 16էն առաջ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

nuit de la quatra

Vendredi 18 Mai 1973
à 21 heures
Salle Gaveau

LOCATION OUVERTE A LA SALLE

CONCERT DE GALA

SOUS LE HAUT PATRONAGE DE SON PRÉSIDENT D'HONNEUR
ARNO BABADJANIAN
avec le concours de ***nombreux solistes*** *et la participation de*
ANNIE KAVAFIAN

Œuvres de : Katchaturian, Babadjanian, Tcheknavorian, Komitas et Maurice Ravel

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

DIMANCHE 20 MAI 1973

PÉLERINAGE NATIONAL à VERDUN et à DOUAUMONT

à la mémoire des Arméniens morts au Champ d'Honneur pour la France
Organisé par l'UNION DES ARMENIENS DE FRANCE
avec le concours des
ANCIENS COMBATTANTS ET RESISTANTS ARMENIENS
Sous la présidence effective de
Monsieur Alain POHER
Président du Sénat
et de
S. Exc. Mgr. Pierre BOILLON
Evêque de Verdun

VERDUN

Cérémonie sous la présidence de M. ALAIN POHER, Président du Sénat

10 h. 45 Messe solennelle en rite arménien à la Cathédrale de Verdun.
12 h. 30 Cortège et dépôt d'une gerbe au Monument aux Morts de Verdun.
12 h. 45 à l'Hôtel de Ville de Verdun, Allocution de bienvenue de M. André Beauguitte, Ancien Ministre, Député-Maire de Verdun.
Allocution de Alain Poher, Président du Sénat.

OSSUAIRE DE DOUAUMONT

Cérémonie sous la présidence de S. Exc. Mgr Pierre BOILLON

15 h. 30 Dépôt d'une gerbe au Cimetière militaire de Douaumont.
Prières de Requiem par les Représentants des trois Communautés religieuses arméniennes
Inauguration de pierres commémoratives et votives.
Discours officiels.
Défilé militaire.
18 h. 30 Réception à l'Hôtel de Ville de Verdun.

VOYAGE

A la demande de nombreux correspondants un service d'autocars Pullmann est organisé par l'U.A.F. pour 30 francs Aller-Retour. Réserver les places auprès de M. BAKERDJIAN, 35 rue de Trévise Paris (9e). Pour tous renseignements complémentaires, tél. PRO. 07-25.

La réservation sera effective dès réception par tout moyen à la convenance des pélerins (chèque, C. P., mandat, es-pèces) de la somme de 30 frs. par place, dernier délai Jeudi 17 Mai à 19 h. Ils recevront leur billet par retour du courrier. Ils peuvent également venir s'inscrire et recevoir immédiatement leurs billets 35 rue de Trévise, même délai.

Départ dimanche 6 h. 50, 77 rue Lafayette
Retour à Paris, dimanche vers 23 h. 30

500 repas chauds. REPAS 15 francs, boisson et service compris sont prévus pour dimanche 13 h. 30. Les billets de repas peuvent être retirés jusqu'à jeudi 17 Mai à 19 h. et jusqu'à épuisement des billets, chez BAKERDJIAN, 35 rue de Trévise, Paris (9e)

×

ALLER :
Départ Gare de l'Est 6 h. 58, changement Chalons, arrivée VERDUN à 10 h. 11
RETOUR
Départ de VERDUN à 18 h. 34, changement Chalons, arrivée PARIS 22 h. 05

Տեղերը ապահովել ժամ առաջ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Խմբական մեկնում օթոքառով, երթուղարձ 120 Ֆր.։
Արձանագրուիլ մինչեւ Մայիս 16
ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ, հեռաձայն 50–53–29 եւ 62–53–78
ՇԵՀԻՐԵԱՆ, 66–24–25
ՖՈԹՕ ԵՆՕ, 62–44–97

ՎԷՐՏԷՕՆԻ Ուխտագնացութիւն

ՄԵԿՆՈՒՄ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԷՆ

Կիրակի 20 Մայիս առաւօտեան ժամը 6ին. Ժամանում Վերտէօնի Մայր Տա – ճարը հանդիսաւոր պատարագին։ Ճամ – բորդութեան ընթացքին օթոքառին մէջ նախատեսուած է պաղ ճաշ։

Մասնակցութիւն զանազան արարողու – թիւններու եւ Տուօմոնի Զինուորական Գերեզմանատան այցելութեան։ Պաշտօ – նական յայտագրի վերջաւորութենէ ետք վերադարձ դէպի Իսի լէ Մուլինօ. Ժա – մանումը նախատեսուած է ժամը 21.30ին շուրջ։

Տախքերու մասնակցութիւն 55 Ֆր.։

Ժամադրավայր՝ ժամը 6ին Հօփիթալ Փէրսիի դրան առջեւ։ Ժամը 6.15ին Ռիւ տը լա Տէֆանսի եւ Պուլվար Ռոտէնի խաչաձեւումը։

Արձանագրութիւն՝
Diffusion Voyages
118, Avenue de Verdun
92130 Issy les Moulineaux
Tél. : 644-52-00 (lignes groupées)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

THEATRE MUNICIPAL DE VERDUN

Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 21

Grand Gala Arménien

բանաստեղծական եւ երաժշտական երեկոյթ
Կը նախագահէ ԱՆՏՐԷ ՊՕԿԻԹ
Նախկին նախարար,
երեսփոխան – քաղաքապետ Վերտէօնի
եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի Հայերու Միութեան
Քերթուածներ կ'արտասանէ.—
ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ
Կոմիտասի, Տիգրանեանի, Կանաչեանի, Ալթունեանի և Յարութիւնեանի գործերը՝ Իլ տը Ֆրանսի Ֆիլհարմոնիք նուագա – խումբի մենակատարներու քառեակին եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
(Սթեփան Տօնէեան –թրոմփէթ, Նօժէնի Ալէսեան, դաշնակ)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբը կը կազմակերպէ Սիւրփրիզ-Փարթի մը, Մայիս 19, երեկոյեան ժամը 20.30ին, Գասպար Իփէկեան սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
16
MERCREDI
16 MAI
1973

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15079-82 R. C. Seine 57 A 2731

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.714

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.714

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ԼՌԵՑՆԵԼ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՁԱՅՆԸ

Անգարայի եւ Պոլսոյ թրքական մամուլին մէջ լայն արձագանգ գտած էին Սանթա Պարպարայի դէպքը, Մարսիլիոյ եկեղեցւոյ յուշարձանը, Ապրիլ 4ին Փարիզի մէջ տեղի ունեցած խորհրդանշական աննշան զոյգ ցոյցերը, վերջին անգամ ալ՝ Մեծ Եղեռնի տարեդարձին առթիւ սփիւռքի զանազան երկիրներուն մէջ կազմակերպուած հաւաքոյթներն ու թափօրները։

Չէին բաւեր մամուլի չափազանցուած, խեղաթիւրուած եւ գրգռիչ հրատարակութիւնները, այս անգամ «արտասահմանի մէջ պատահած դէպքերը» օրակարգի նիւթ դարձեր են Անգարայի Ազգային Ժողովին մէջ։

Դեմոկրատ երեսփոխան Նուրի Էրոկան ուզեր է գիտնալ թէ «կառավարութիւնը ինչպիսի միջոցներ ձեռք առած է արտասահմանի հակաթուրք ցոյցերուն եւ դէպքերուն դէմ, որոնք արձագանգ կը գտնեն աշխարհի չորս կողմերը»։ («Ցառաղ», 12 Մայիս)։

Ուրիշ երեսփոխան մը՝ Հալքեան Մէմտուհ Էքշի դիտել տուեր է, որ «աշխարհի որ կողմն ալ ըլլայ, եթէ մէկէ աւելի Հայեր քով քովի գան, անմիջապէս կը գործեն Թուրքերու եւ Թրքութեան դէմ»։ Ու լուսաբանութիւններ ուզեր է Լիբանանի մէջ հիմնուած հայկական երկու կազմակերպութեանց մասին։

Արտաքին Նախարար Պայիւլքէն ընդհանուր խօսքերով ուզեր է հանդարտեցնել դիւրաբորբոք երեսփոխանները, յայտնելով որ «կառավարութիւնը ո՛չ մէկ ատեն տկարութիւն ցոյց տուած է այդ դէպքերուն հանդէպ, բայց դաշնակից եւ բարեկամ Պետութիւններու մօտ բողոք բառնալն ալ իր պատշաճ եղանակն ունի»։

Նախարարը ուզեր է հասկցնել թէ 1915ի Մեծ Եղեռնը արդարացնելու համար շատ երկար չէ իրենց լեզուն։ Դաշնակից եւ բարեկամ Պետութիւնները տեղեակ են ճշմարտութիւններուն։ Եւ որովհետեւ «տկարութիւնն ու պարտութիւնը չեն վայելեր Թուրքին», մեծ քաջութիւն գործեր են Փարիզի դեսպանը Անգարա կանչելով, բացատրութիւն պահանջելու համար։

Աւելի քան երեք ամիս անցաւ դեսպան Հասան Էշրէքի մեկնումէն ի վեր։ Այդ օրէն ի վեր գոհացում չէ տուեր դեսպանին։ Կը սպասեն եղեր, որ Մայիսի ընթացքին Ֆրանս. պաշտօնական իշխանութիւնները երաշխաւորութիւններ տան Թուրքերու հետ բարեկամական յարաբերութիւնները շարունակելու մասին։ Այդ պարագային դեսպանը մեծ պատիւ ընէ Ֆրանսային՝ իր պաշտօնատեղին վերադառնալով։

«Ապրիլ 24»ի առթիւ արտասահմանի թուրք դեսպանները դիմումներ կատարած էին արգիլել տալու համար Հայերու հակաթուրք ցոյցերը։ Դժբախտաբար իրենց համար ո՛չ մէկ արդիւնք տուած են այդ դիմումները։ Արտասահմանի ազատ երկիրներուն մէջ ո՛չ մէկ կառավարութիւն ուզած է արգիլել հայկական խաղաղ ցոյցերն ու թափօրները ի յիշատակ մէկուկէս միլիոն նահատակներուն։

Լիբանանի, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Միացեալ Նահանգներու, Հարաւային Ամերիկայի, Քանատայի եւ այլ երկիրներու մէջ հայկական կազմակերպութիւնները, առանց դաւանանքի խտրութեան, պատշաճօրէն — երկիւղածութեամբ — յարգած են Թրքական ցեղասպանութեան զոհերուն յիշատակը։

Ի զո՛ւր իրար կ'անցնին Անգարայի վարիչները, Խորհրդարանն ու Թրքական մամուլը։

Բռնի միջոցներով կարելի չէ լռեցնել արդարութեան ձայնը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԷՅՍԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Սէուտական Արաբիոյ Թագաւորը պաշտօնապէս ընդունուեցաւ Նախագահ Փոմփիտուի կողմէ, Օրլիի մէջ։ Թնդանօթի աւանդական 101 հարուածէն ետք Ֆէյսալ եւ Փոմփիտու Էլիզէ առաջնորդուեցան, ուր Ֆրանսայի Նախագահը բարի գալուստի խօսք արտասանեց։ Այս այցելութիւնը Ֆրանսայի Նախագահին համար, փաստ մըն է, թէ երկու երկիրներու միջեւ սքանչելի յարաբերութիւն հաստատուած է եւ, վերջապէս, աւելա ցոյց կու տայ, թէ բոլոր ժամանակներուն ալ քրիստոնեայ Ֆրանսայի եւ մահմետականութեան միջեւ փոխադարձ յարգանքի կապ եղած է։

Ֆէյսալ իր ճառին մէջ գնահատեց Ֆրանսայի դերը Մերձ. Արեւելքի հարցին բարւոք լուծման ուղղութեամբ։

Արդէն առաջին իսկ հանդիպումին՝ Ֆէյսալ եւ Փոմփիտու քննութեան առին Մերձ. Արեւելքի հարցը։ Ըստ լաւատեղեակ աղբիւրներու, Ֆէյսալ հանդիպում մը ունենալէ ետք Նախագահ Սատաթի հետ, նպատակ ունի առաջարկելու Փոմփիտուի, որ հրապարակ դնէ Չորս Մեծերու գործակցութեան հարցը Մերձ. Արեւելքի ուղղութեամբ, որպէսզի լուծում մը գտնուի արաբ-իսրայէլեան հակամարտութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Խորհ. Միութիւնը կարեւոր դեր խաղացած է Պաղեստինցիներու եւ Լիբանանեան իշխանութեան միջեւ վերջին տագնապին լուծման համար։ Պէյրութի խորհրդային դեսպանը անձնապէս միջամտած է եղեր Պաղեստինցի հայդուկներու եւ նախագահ Ֆրէնճիէի մօտ։ Ազիմով տագնապէն առաջ յայտնած է եղեր նախագահին, որ Խորհ. Միութիւնը կը փափաքի որ Լիբանան չէզոք երկիր մը մնայ։

ՊԱՐՍԻՑ Շահը յայտարարած է ամերիկեան Նիւզուիք պարբերականին, որ 1 տարուան մէջ 15 միլիառ ֆրանք ծախսած է իր երկրին տարհամօղման ուժ մը տալու համար։

ՈՍԿԻՆ կրկին կը բարձրանայ բոլոր շուկաներուն վրայ։ Փարիզի մէջ Երկուշաբթի օր օնսը 106 տոլարի հասած էր ինչ որ կը նշանակէ թէ ընդհանուր վերապահութիւն կայ տարադրամներու նը-կատմամբ եւ դրամական նոր տագնապ մը կրնայ ծնիլ։

«ՍՔԱՅԼԱԲ», որուն արձակումը յաջողութեամբ կատարուեցաւ Երկուշաբթի օր, անակնկալ խանդարում մը ունեցաւ։ «Սքայլապ»ի երկու թեւերը չբացուեցան։ Ասոնք սահմանուած են արեւի ճառագայթներով ելեկտրուժ հայթայթելու այերանաւին։ Երեք աստղանաւորդները, փոխանակ Երեքշաբթիի Կիրակի կը մեկնին եւ 28ի տեղ 21 օր պիտի մնան։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Խորհրդարանի նիստը տեղի չունեցաւ, որովհետեւ 99 երեսփոխաններէն միայն 30ը ներկայ գտնուեցան։ Որպէսզի նիստը տեղի ունենայ, նուազագոյնը 50 երեսփոխան ներկայ պէտք է ըլլայ։ Խորհրդարանը օրակարգ ունէր պաշարման վիճակի հարցը։ Այս խնդրին շուրջ, ինչպէս հաղորդած ենք, տարակարծութիւններ կան քաղաքական շրջանակներու մէջ։

ՀԻՒՍԻՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ երեք հոգի սպաննուեցան։ 1969էն ի վեր մեռեալներու թիւը 789ի հասած է։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ գաղտնի ոստիկանութեան (Էֆ. Պի. Այ.) նոր տնօրէնը յայտարարած է մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին որ «հեռաձայնի ունկնդրութիւնները» գետեղուած էին 1969էն 1971 13 բարձրաստիճան պետական պաշտօնեայի եւ չորս լրագրողներու համար, գտնելու համար լուրերու «փախուստին» աղբիւրը եւ թէ Քիսինկէր ոչ միայն տեղեակ էր այլեւ՝ համաձայն։ Առաջին անգամն է որ Նիքսընի խորհրդատուին անունը կը խառնուի այս դայթակղութեան

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարները գործադուլ պիտի ընեն Մայիս 25ին։ Պատճառը աշխատավարձքի հետ կապ չունի այլ հանրային սպասարկութեան մը սխալ գործելակերպին։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ դիւանագէտներ մեկնաբանելով Ուաթերկէյթի դայթակղութեան հարցը դիտել կուտան, թէ իրենց տեսակէտով աւելա «դաւ» մըն է, կազմակերպուած «զօրաւոր ուժեր»ու կողմէ, որոնք դէմ են ամերիկեան – խորհրդային մերձեցումին։ Լեհ լրագրող մը կը գրէ. « Մեր տեսանկիւնով, Նիքսըն Մ. Նահանգներու կարելի լաւագոյն նախագահն է ներկայ պայմաններու մէջ, եւ չենք ուզեր զինքը տեսնել անախորժ կացութեան մը մէջ»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

« ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

«Արարատ» մրցում մը ունեցաւ Լվովի «Կարպատներ» խումբին հետ։ Ասիկա «Արարատ»ի վեցերորդ մրցումն էր խորհրդային ախոյենութեան շարքին։

Մրցումի 53րդ վայրկեանին Ջանազանեան կոլ մը արձանագրեց։ Երկրորդ կոլը արձանագրեց 64րդ վայրկեանին Ղազարեան, իսկ երրորդը՝ Անդրէասեան։ Խաղը վերջ գտաւ 3–0 կէտով, ի նպաստ Երեւանի խումբին։

Մայիս 8ին «Արարատ» 8 կէտով երկրորդ տեղը կը գրաւէր։ Նախապէս վեց կէտով չորրորդ դիրքի վրայ կը գտնուէր։ Առաջին դիրքի վրայ գտնուող «Շախտէօր» խումբը, Մայիս 8ին 9 կէտ ունէր։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՖԷՅՍԱԼ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Ֆէյսալ Իպն Ապտէլ Ազիզ Պէն Ապտէլ Ռահման Ալ Սէուտ, որ Փարիզ կը գտնուի պաշտօնական այցելութեամբ, զաւակն է Ապտէլ Ազիզ Իպն Սէուտի, հիմնադիրը Սէուտական Արաբիոյ Թագաւորութեան։ Ֆէյսալ ծնած է 1906ին, երբ իր հայրը ապստամբներու խմբակի մը պետն էր։ Հայրը իր խումբով կը յարձակէր Թշնամի կարաւաններու վրայ, կը գրաւէր ովասիսներ։ 15 տարեկանին Ֆէյսալ արդէն պատերազմիկ մըն է եւ իր հայրը պաշտօն կը յանձնէ անոր պատժել ըմբոստները Ասիրի մէջ։ Ապա տարիներ շարունակ Ֆէյսալ իր հօրը կ'օգնէ հիմնելու համար Թագաւորութիւնը։ Հաշեմիթները, որոնք կ'իշխէին Մեքքէի՝ դուրս կը վռնտուին, ըմբոստութիւններ կը ճզմուին, ցեղեր կը հպատակեցուին։ Իպն Սէուտ շուտով կը նշմարէ, որ Ֆէյսալ իր բազմաթիւ զաւակներէն ամէնէն փայլունն է, որով զինքը 1930ին կը կարգէ Արտաքին Նախարար։ 24 տարեկան էր այդ ժամանակ։ 1935ին ալ կը դառնայ վարչապետ։

Երբ Իպն Սէուտ 1953ին կը մեռնի, անոր երէց զաւակն է, Սէուտ Իպն Ապտէլ Ազիզ, որ գահ կը բարձրանայ։ Անոր իշխանութեան ժամանակաշրջանը քատիլյաքներու եւ ոսկի ժամացոյցներու շրջանն է, որովհետեւ ամէնուն նուէր կուտար ամերիկեան շքեղ ինքնաշարժներ կամ ոսկիէ ժամացոյցներ։ Ուլեմաները, որ իրականութեան մէջ իշխանութիւնը իրենց ձեռքին մէջ կը պահեն մահմետական երկիրներու մէջ, կ'որոշեն գահընկէց ընել Սէուտ Իպն Ապտէլ Ազիզը եւ, բնականաբար, կը հրաւիրեն Ֆէյսալը դառնալու Թագաւոր։ Ֆէյսալ Թագաւոր կը հռչակուի 1964ին։

Սէուտական Արաբիա, իր մէկ միլիոն 600.000 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ Ֆրանսայէն երեք անգամ մեծ է, սակայն անոր բնակչութիւնը հինգէն եօթը միլիոն կը հաշուուի, կէսը վրանաբնակ։ Մայրաքաղաքը՝ Ռիատ, 400.000 բնակիչ ունի. գլխաւոր քաղաքներն են Ճետտա, 200.000 բնակչութեամբ եւ Մեքքէ, նոյն թիւը ունեցող բնակչութեամբ։ Օտար երկիրներու դիւանագէտները հաստատուած են Ճետտա

Քարիւղի արտադրութեամբ Մերձ. Արեւելքի առաջին, իսկ աշխարհի երրորդ տեղը կը գրաւէ։ 1972ին 285 միլիոն թոն քարիւղ արտադրեց եւ իրեն ապահովեց 3,5 միլիառ տոլար։ Աշխարհի քարիւղի ծանօթ աղբիւրներուն 30 տոկոսը Սէուտական Արաբիոյ մէջ կը գտնուի։Եւրոպա անոր քարիւղի արտածումին կէսը կը սպառէ. ապա կարգով կուգան Ճափոն եւ Մ. Նահանգները։ Ֆրանսա Սէուտական Արաբիայէն 1972ին 2.700 միլիոն ֆրանքի ներածում կատարեց, փոխարէնը արտածեց 259 միլիոն ֆրանք արժողութեամբ ապրանք։

ԱՐՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի օր Փարիզ կը ժամանէ ծանօթ երաժշտագէտ Արնօ Բաբաջանեան, որ Ուրբաթ իրիկուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ «Քաթրա»ի գիշերուան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՐՀԸ ՆՈՐ Է ՍՏԵՂԾՈՒՄ

Ա.

Տատիկի երեսը կարմիր է: Բայց ոչ այնքան կարմիր, որ քաշուի, ամաչի, ինչպէս լինում էր այն հին, հեռացած օրերին, երբ…

Ով ծեր է, անշուշտ, ջահել եղել է: Ե՞րբ, տատի:

— Երբ ձորի գիւղից ինձ հարս բերին լերան գիւղը:

— Իսկ դա ե՞րբ եղաւ, Սաթէ տատի:

— Է՜, երէկ էլի՝ եօթանասուն տարի առաջ: Միտդ չի՞:

Չէ, միտս չի: Եօթանասուն տարի առաջ սկի իմ մայրը չի ծնուել եղել եւ չի եղել ձորի գիւղը լերան գիւղի հետ կապող այս ճանապարհը: Եւ այս վարար ջրերը չեն եղել այստեղ:

Եօթանասուն տարի առաջ ձէթի մի ճրագ է վառուել խոր ձորի քարանձաւում: Ձէթի ճրագը վառուել է մինչեւ կէս գիշեր, ու մի աղջնակէ լաց եղել հարսնանալու ահից, նաեւ այն ցաւից, որ այլեւս չի տեսնելու Ամուլի երեսը: Ո՛չ, այլեւս չի տեսնելու: Մի այրուած սիրտ եւ մի այրուող ճրագ՝ միակ ճրագը ձորի գիւղում, որ մայրն է փոխ առել հարեւանից՝ ձէթի ու պատրոյգի հետ:

— Մեր Սաթէին տանում են, խնդրել է Սաթէի մայրը: Ձեր ճրագը էս գիշեր մեզ տուէք:

Ճրագի լոյսի տակ է Սաթէն տեսել իրեն տանող տղային՝ իր մարդուն՝ լերան մէջքին նստած գիւղից՝ մի ուրիշ քարանձաւից, քարանձաւի խոնաւ հոտը հետը: Եւ հարսնառի տալիք ստանալիքը դեռ չվերաջացած, ձէթը սպառուել էր ճրագում, ձորի գիւղի միակ ճրագում՝ կաւից, կտուցը աղաւնու, մէջքին անցք՝ ձէթ լցնելու համար: Ձէթը սպառուել է: Քարանձաւը մթնել է փակուած աչքի պէս: Եւ ահ է զգացել լերան գիւղը հարս գնացող Սաթէն՝ խաւարից ու օտար տղայից եկող քարանձաւին խոնաւ հոտից ու էլի բաներից, որ խաւարն է ծնում: Մթութիւնից վախեցած հարցրել է իրեն կին առնողին.

— Ձեր տանը ճրագ կա՞յ:

— Չէ:

×

— Իսկ դա՞ երբ եղաւ, Սաթէ տատի:

— Է՜, երէկ էլի՝ եօթանասուն տարի առաջ: Մի՞տդ չի:

«Գագիկով» գնում եմ լերան գիւղը: Լեռներ են՝ աշնան քամին ծոցերում, լեռներ եւ նոր ճանապարհ՝ լերան ուսին: Ճանապարհի եզրին կանգնած է կանաչ-կարմիր մի տատիկ, կարմիր մի հարս ու կանաչ-կարմիր մանչուկ:

— Քանի՞ տարեկան ես, փոքրիկս:

— Չորս:

— Անունդ ի՞նչ է, փոքրիկս:

— Չորս. Հը՞… անունս Արմէն է:

Սաթէ տատը յոյսով ինձ է նայում՝ կը վերցնե՞նք իրենց մինչեւ լերան գիւղը: Ի հարկէ, կը վերցնենք, իրենք երեք հոգի են ու «Գագիկում» տեղ կայ:

Տատին նստած է ճանապարհի եզրին՝ պարկի վրայ, փէշերը լայն փռած:

— Տատի, նստիր աւտո:

Տատի հին տարազի փէշերը հողի վրայ են: Հողը չոր է, ճաքճքած՝ տատի ձեռքերի պէս: Տատը կանգնում է տեղը ու նրա փէշերի տակից ճռուողելով դուրս են գալիս փոքրիկներ՝ երկու աղջիկ, երկու մանչուկ: Տատը Թխսամայր էր՝ անձրեւի տակ: Ա՜խ, դու, կարմիր-սիրուն տատիկ, խորամանկել գիտես, չորս Թոռնիկդ Թաքցրել ես փէշերիդ տակ, որ անցնող աւտոյից *չնկատեն, կարծեն, Թէ հէնց երեքով էք ու վերցնեն: Ա՜խ, դուն կարմիր-սիրուն տատիկ:*

Տատի դերդաստանը՝ եօթ հոգի, մի կերպ տեղաւորում ենք աւտոյի *մէջ: Ես Արմէնին գնում եմ ծնկներիս: Տատը նաեւ ծանր կապոցներ ունի ու մի ծանր պարկ, մէջը՝ խնձոր:*

Գնում ենք: Աշնան քամի է, միայնակ քամի, կպչում է մեզ ու գալիս մեզ հետ, մեր ետեւից: Աշնան քամի է՝ մարդու կարօտ ունի: Աշնան քամի է՝ հնձած արտերի բոյրերով եւ տատի ծոցի բոյրերով, որ նոյնպէս հնձած արտ է:

— Ձորի գիւղից ինձ հարս բերին…

Հիմա ձորի գիւղը չկայ: Հիմա ձորի գիւղում անտէր քամին է խաղում, եւ քարանձաւները մռնչում են ծխի կարօտ, լոյսի կարօտ, մարդու կարօտ, շատ բանի կարօտ: Սաթէ տատն ինձ հարցնում է.

— Դու մեր չէնի՞ց ես:

— Չէ:

Նրա համար աշխարհն իրենց չէնն է, եւ զարմանում է, որ ես իրենց չէնից չեմ:

Քամին ետ մնաց, երեւի յոգնեց: Հիմա էլ մեզ ուղեկցում է ջուրը: Այո, այո՝ ջուրը՝ կապոյտ, վարար, նոր ջուր լերան ուսին, խանձուած հողի վրայ: Ջուրն ուղեկցում է մեզ, քրքջում բետոնէ առուադաշտի մէջ՝ կապոյտ հրմայքներով, կապոյտ ձայնով, որ կարծես Սաթէ տատի արծաթէ սուրմանների *գնդոցն է: Հին տարազ է Սաթէ տատի հագին՝ մոռացուած նշխար լերան ուսի Հազարանփրկիչ խաչքարի պէս և նրա պէս հին ու նոր, նոր՝ այս կապոյտ ջրի պէս: Ի՞նչ ջուր:*

— Էս ջուրն, էլի՜, — ասում է Սաթէ տատը: — Էս ջուրը մի շաբաթ առաջ հասցրին լերան գլուխը, տուին մեր տափերին: Տեսնո՞ւմ ես, հողը տապ է կացել: Իր օրում ջուր չտեսած հող է, վախենում է, Թէ երազ լինի, Թէ ջուրը ամպ լինի, որ միայն քսուել է իր չոր երեսին ու գնացել՝ մի կաթիլ էլ չտալով իրեն:

Է՜հ, խանձուա՜ծ հող…

Դիմացից գալիս են երկու հոգի: Սաթէ տատը շտապ ուղղում է իր գլխաշալը, մաքրում գոգում դրած Թոռնիկի քիթը:

— Էն մէկը մեր կոլխոզի նախագահն է, էն մէկն էլ՝ էս ջուրը էստեղ հասցրած ինժեները*: Ես նրանց ջանին մատաղ: Երեխէք, խելօք կացէք:*

Զուլալ ջրի գոյնի կապոյտ կոստիւմով *է* ինժեները*, կապոյտ* բլուզով*: Կապոյտ են նաեւ նրա աչքերը՝ մեզ ուղեկցող այս ջրի պէս ու նրա նման զուլալ: Կանգնեցինք: Բոլորից առաջ* աւտոյից *դուրս եկաւ Սաթէ տատը՝ իր կանաչ-կարմիր զգեստով, կանաչ-կարմիր գլխանոցով, որոնց յար եւ նմանը տեսել եմ տասներորդ դարի մի մագաղաթէ մատեանի մէջ, «յօրինուած եւ ծաղկած» Հազարանփրկիչ լերան ուսին բազմած, տասներորդ դարից մեզ հասած դպրոցում:*

Սաթէ տատը սիրամարգ է: Սաթէ տատը բռնում է ինժեների *ձեռքը, որ համբուրի:* Ինժեները *ձեռքը ետ է քաշում, գրկում տատի ուսերը:*

— Այդ ի՞նչ ես անում, տա՛տ:

— Բա ի՛նչ անեմ, աղմկում է Սաթէ տատը: Բա քո ձեռքը չի՞ էս ջուրը բերել, բալաս: Բա դու փրկիչ չե՞ս:

Ջուրը հանել են ձորից: Ջուրը ելել է ձորից: Ջուրը խշշում է խանձուած հողի ծոցերում: Քարացած հողը հիմա փափկել է, կանաչ ծիլեր արձակել: Հողն արթնացել է խոկոյն, երբ իր խանձուած պռոշներին շփուել է այս ջուրը: Մի գիշերում կանաչ ծիլեր են ծնուել գուղձերի արանքից, կանաչ ընձիւղներ՝ դեղնած հողին կպած, ինչպէս այս կանաչ մանչուկ Արմէնը՝ դեղնած տատին:

— Բաքու ձեռքը չի՞ էս ջուրը բերել, բալաս:

Հիմա այստեղ, այս ընդարձակ ու չոր լեռնադաշտում օրն սկսւում է ջրի փայլատակումով: Ջրի մշուշի միջից ես տեսնում եմ հողի ողին եւ քարեր, որ քնքշացել են, քօքօն հացեր դարձել: Եւ յիշում եմ մի մոլորուած դառ, որ այստեղ ջուր չէր գտնում եւ ժայռի ստուերում էր ի զուր որոնում իր փրկութիւնը ծարաւից, այրող արեւից ու խանձուած հողի այրուցքից: Նաեւ ձէթը սպառուած մի ճրագ են տեսնում քարանձաւի մթութեան մէջ ու մի Թպրտացող սիրտ: Իսկ հեռւում լեռներն իրենց ահեղ չարքերից են խտացրել, փակելով հեռու ծովերից եկող խոնաւ քամիների ճանապարհը: Եւ կարծես Սաթէ տատի աղաչանքին լուր լինելով են լեռները երբեմն ամպի մի ծուէն նետել այս այրող լեռնադաշտի վրայ՝ մի քանի կաթիլ անձրեւ: Կաթիլներն ահով իջել են դէպի հողը, բայց դրանց հէնց Թռիչքից յափշտակել են դաշտամորեխն ու օձը՝ գլուխները տնկած եւ ցաքի սուր փշերն են յափշտակել: Ու նորից է զրկուած, խանձուած հողը դարերի իր այրող հառաչանքը նետել երկնքի երեսին:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

Jean ALTHEN

(ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)

———o———

ԽՄԲ.— «Աֆսիոն» թերթը Ավինեոնի 52րդ տօնավաճառին առթիւ բացառիկ թիւ մը լոյս ընծայած է, ուր Փօլ Անտրէ Սիմոն շահեկան յօդուած մը ունի Ժան Ալթէնի մասին:

Մեր պատմութիւնը կը սկսի 1709ին Հայաստանի մէջ տեղ մը, աւելի ճիշդ՝ Նախիջեւանի մէկ աւանը՝ Զաւք: Արդարեւ, հոն այդ Թուականին կը ծնի Յովհաննէս, զաւակը Պօղոս Ալթունեանի, որ Պարսկաստանի դեսպանն էր Եոզէֆ Ա.ի մօտ:

Սակայն ժամանակները յղի են տագնապներով եւ Յովհաննէս Ալթունեանի հայրը կը սպաննուի Նատիր-շահի հրամանով, քաղաքացիական կռիւներու օրերուն Յ. Ալթունեան, դեռ պատանի, փախուստ կուտայ, սակայն քիչ ետք գերի կ'իյնայ Արաբներու ձեռքը, որոնք կը ծախեն պատանին իբրեւ ստրուկ:

Յովհաննէսի ստրուկութեան ժամանակաշրջանը 14 տարի կը տեւէ, որու ընթացքին — եւ Թերեւս հակառակ իր կամքին — կը նուիրուի բոյսերու հետազօտութեան գործին: Ասոնք, ինչպէս բամպակն ու տորոնը, այսօր ճարտարարուեստի բոյսեր կը նկատուին

Պէտք է ըսել, Թէ նոյն օրերուն Ֆրանսայի մէջ մօտէն կը հետաքրքրուէին այս բոյսերուն եւ Լուի ԺԴ. եւ իրմէ առաջ Տակոպէր, փորձեր կատարած էին

Յովհաննէս, Ֆրանսայի դեսպանին աջակցութեամբ, առաւօտ մը Իզմիրէն նաւ կ'առնէ Մարսէյլ գալու համար: Ժամանումի Թուականը մօտաւորապէս 1736ի աւեններն է: Եւ հոն կը սկսի Յովհաննէսի նոր պատմութիւնը: Ան 26 տարեկան է եւ ամբողջ կեանք մը ունի իր առջեւ: Աւելին՝ մեծ գաղտնիք մըն ալ, այն է՝ տորոնի մշակութիւնը: Այս բոյսին քանի մը հունտերը յաջողած է իր դըլխարկին, կօշիկին եւ ձեռնափայտին մէջ պահելով իրեն հետ բերել:

Յովհ. Ալթունեան նախ ապաստան կը գտնէ Տոմինիկեան չորս Հայ հայրերու մօտ, որոնք զինքը կ'առաջնորդեն Վերսայլ, Լուի ԺԵ.ի արքունիքը: Թագաւորը անոր կը շնորհէ շքանշան մը եւ 300 ոսկի Թոշակ կը յատկացնէ:

Եւ Յովհաննէս կը սկսի իր փորձերը, քիչ մը ամէն տեղ Ֆրանսայի մէջ՝ գըտնելու համար տորոնի մշակութեան յարմար հող մը: Այսպէս՝ 1744ին զինքը կը գտնենք Քասթրի, իսկ 1746ին Մոնփելյէի մէջ: Մինչ այդ գիտութիւններու արքայական ակադեմիային կը ներկայացնէ իր հնարած մէկ մեքենան, որով կարելի

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Աւելի ուշ, երբ ամէն ինչ գրեթէ վերջացած էր, նոյն Թալէաթը՝ մերժելով Միացեալ Նահանգներու դեսպան Մորկընթաուի միջամտութիւնը ի նպաստ Հայերու, յոխորտալով կ'ըսէր. «Հայկական հարցը լուծելու համար, երեք ամսուան մէջ ես աւելի ըրի քան Ապտիւլ Համիտ՝ երեսուն տարիներու ընթացքին»:

Տասը օր չանցած Վարդգէսի տեսակցութենէն, ինք եւ Զօհրապ եւս ձերբակալուեցան եւ ուղարկուեցան Գոնիա:

Անգարա ուղարկուած 225 հոգինոց առաջին խումբէն 75 հոգի, որոնց մէջ կը գտնուէին Ռուբէն Զարդարեան, Խաժակ, Շահրիկեան, Սիամանթօ, Մելքոն Կիւրճեան, Տիգրան Չէօկիւրեան, Համբարձում Պօյաճեան (Մուրատ), տարուեցան Այաշ ու ջարդուեցան. խումբին մնացեալ մասը, 150 հոգի, տարուեցաւ Չանկըրը, ուր անոնց մեծագոյն մասը բարբարոսաբար խողխողուեցաւ. ասոնց մէջ կը գտնուէին հանճարեղ Դանիէլ Վարուժան եւ Ռուբէն Սեւակ: Մնացեալներուն մեծ մասը իրենց ընկերներու ճակատագրին ենթարկուեցաւ, Անգարայէն Տէր Զօր ճամբուն վրայ նահատակուելով: Վարդգէսն ու Զօհրապը Տիարպէքիրի մէջ կազմուած պատերազմական ատեանին տարուեցան դատուելու. Նախապէս հոն ուղարկուելու համար ճամբայ հանուած էր նաեւ Ակնունին, բայց երեքն ալ Ուրֆա — Տիարպէքիր ճամբուն վրայ սպաննուեցան չէթէներու կողմէ, որոնց յատկապէս հրահանգուած էր ողջ չանցնել զանոնք:

Այս դէպքերէն ետք, կառավարութիւնը Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերու ընդհանուր տեղահանութեան ձեռնարկեց: Բացի յիշուած Ալաշկերտի, Վասպուրականի, Տարօնի, Զէյթունի եւ Կիլիկիոյ կարգ մը ուրիշ շրջաններու իրադարձութիւններէն, Արեւելեան Նահանգներու եւ Անատոլուի Հայութեան տարագրութիւնը տեղի ունեցաւ գրեթէ նոյն ժամանակամիջոցին, Յունիս — Յուլիս — Օգոստոս ամիսներուն: Մինչդեռ Վասպուրականի եւ Տարօնի մէջ կառավարութեան քաղաքականութիւնը ջարդի միջոցաւ բնաջընջել էր ժողովուրդը, միւս շրջաններուն համար Իթթիհատը ծրագրած էր մասնակի եւ դանդաղ մահացումով անհետացնել Հայութիւնը: Հայերու կողմէ ցոյց տրուած լուրջ դիմադրութիւն մը կրնար ամբողջովին ձախողեցնել ծրագիրը. ատոր համար պատերազմի սկզբնաւորութենէն կառավարութիւնը Հայութեան նկատմամբ այնպիսի միջոցառումներու դիմեց, որ ընդհանուր ապստամբութիւն մը, եւ նոյնիսկ մասնակի ապստամբութիւն մը, անկարելի դառնան: Ըսուեցաւ արդէն, որ պատերազմի յայտարարութեան օրերէն, զինակոչի հետեւանքով Հայ երիտասարդութիւնը, 18–50 տարեկան, զինուորագրուած էր Հակառակ անոր որ Թէ կովկասեան ճակատի վրայ եւ Թէ Տարտանէլի ճակատամարտին Հայ զինուորները քաջութեամբ եւ հաւատարմութեամբ մասնակցած էին կռիւներուն, յանկարծ Պատերազմական Նախարարութեան հրահանգով զինաթափ եղան բոլոր Հայ զինուորները. անոնք պիտի աշխատէին կամ որպէս բեռնակիր եւ կամ «ամէլէ Թապուր»ներու մէջ ճամբաներու եւ երկաթուղիի շինութեան համար: Այս ալ երկար չտեւեց. յետագային յայտնի եղաւ որ շատ մը զօրանոցներու մէջ Թուրք զինուորները կը շրջապատեն անզէն Հայերը ու հրացանազարկ կ'ընեն զանոնք. ուրիշ տեղեր, կապելով զանոնք գունդերով կը հեռացնեն ամայի վայրեր ու կը կոտորեն. յաճախ զինաթափ եղած Հայ զինուորներուն փորել տուած են իրենց գերեզմանները զանոնք սահմանուած փոսերը:

Քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ մնացած էին մեծ մասամբ տարիքաւոր այր մարդիկը, կիները եւ երախաները: Ասոնցմէ պահանջուեցաւ, որ իրենց մօտ գտնուող բոլոր տեսակի զէնքերը կառավարութեան յանձնեն:

Իթթիհատը 1909ի եւ 1912ի հակայեղափոխական շարժումներէն ետք կարգ մը վայրերու մէջ Հայերուն եւս որոշ Թիւով զէնքեր բաժնած էր, որպէսզի նման դէպքերու կրկնումի պարագային՝ իրենց հետ պաշտպանեն սահմանադրական կարգերը:

Հայերը այդ զէնքերը ինչպէս նաեւ իրենց ունեցած նախնական զէնքերը կառավարութեան յանձնեցին, որ անոնցմով զինեց Թուրքերը: Բայց եւ այնպէս հանգիստ չձգեցին Հայերը, որոնցմէ կը պահանջէին պահուած զէնքերու պահեստներ ցոյց տալ:

Ոստիկան զինուորները կը մտնէին գիւղերը եւ կը ճշդէին Թէ քանի հարիւր զէնք պէտք է յանձնուի:

(13 – Շար.)

...էր յամպակը անջատել իր հունտէն: Այդ պահէն սկսեալ անոր անունը լրջօրէն կը հանչցուի, եւ 1756ին Պետական Խորհուրդը հրամանագրով մը քսան տարի համար կը ջնջէ այն տուրքերը, որոնք կը գանձուէին տորոնի մշակութեան յատկացուած հողերէն: Աուիթը ուքան մեծ է, սակայն Յովհաննէս դեռ բոլորովին չէ յաջողած իր ծրագրին մէջ. արդարեւ դեռ չէ գտած տորոնի մշակութեան յարմար հող մը:

Սակայն Յովհաննէս կ'ըմբռնէ, թէ պիտի յաջողի: 1763ին, Աւինեոնի Քաղաքային Խորհուրդը 3ի դէմ 28 ձայնով հինգ ոսկի Լուի կը նուիրէ անոր եւ որպէսզի ան փորձեր կատարէ՝ տորոնի մշակութեան առանձնաշնորհումը կուտայ անոր տասը տարուան պայմանաժամով: Մինեւոյն ատեն, Քոմոնի մարքիզը իր հողերէն մէկը կը տրամադրէ անոր: Եւ այս հողին վրայ մեծ երազը շուտով իրականութիւն կը դառնայ: Տորոնը Վոքլիւզ մուտք գործած էր, Քարփանթրայի մօտերը, հոն ուր այսօր Ալթէն–լէ–Փալիւտ գիւղը կայ:

Գալով Յովհաննէս Ալթունեանի, որուն մեծ բան կը պարտին Վոքլիւզի երկրագործութիւնը, ճարտարարուեստը եւ տնտեսութիւնը, կը մեռնի 1774 Նոյեմբեր 17ին, Քոմոնի մարքիզի տան մէջ: 65 տարեկան էր: Անոր աճիւնները այդ փոքր գիւղին մէջ պէտք է գտնուին: Փնտռտուք կ'ըլլայ գտնելու համար անոր գերեզմանը: Որովհետեւ Վոքլիւզ չէր ուզեր մոռնալ իր մեծ դէմքը:

Արդէն 1847 Նոյեմբեր 13ին Յովհաննէս Ալթունեանի պրոնզէ արձանին բացումը կը կատարուի, ի ներկայութեան բարձր անձնաւորութիւններու, Փլաս տիւ Փալէի հրապարակը: Արձանագործն էր Աւինեոնցի Պրիան: Աւելի քան երկու թոն կշռող եւ 3,50 մեթր բարձրութիւն ունեցող այս արձանը քանի մը տարի մնաց հոն, կը փոխադրուի Տոմի ժայռերուն վրայ: Ասիկա ցոյց կուտայ, թէ Աւինեոնցիները որքան կը յարգէին Յովհ. Ալթունեանն ու անոր գործը, որ հարստութեան աղբիւր հանդիսացած է շրջանին համար:

Տորոնը լայնօրէն զարգացաւ Վոքլիւզի մէջ: Անցեալ դարասկիզբին, 1801ին, Վոքլիւզ կը հաշուէր երեք գործատուն՝ քսան ջաղացքներով եւ 90 տորոնի յեսաններով: Ուրիշ թիւ մըն ալ կը հաստատէ տորոնի մշակութեան զարգացումին ատրիճանը: 1836ին, այսինքն Յ. Ալթունեանի մահուընէն դար մը ետք Իզմիրէն, Վոքլիւզն ու Պուշ տիւ Ռոնը 55 գործատուն ունէին: Կարելի է դիւրաւ երեւակայել թէ շրջանի բնակչութիւնը որքան օգտուած է տորոնի մշակութենէն:

Արձանը եւս իր պատմութիւնը ունի: 1939ին Ալթէնի շրջանը, որ նոր ստեղծուած էր, Աւինեոնէ կը խնդրէ իրեն յանձնել իր հողերու բարերարին արձանը: Բանակցութիւնները երկար կը տեւեն եւ, վերջապէս, օր մը, 1940ի ամիսները, արձանը կը տեղափոխուի Ալթէն–լէ–Փալիւտ: Սակայն 1942ին Գերմանացիք կը վերցնեն զայն ու կը տանին անծանօթ ուղղութեամբ:

Հիմա նոր արձան մը շինելու ծրագիրը մէջտեղ դրուած է եւ յանձնախումբ մըն ալ կազմուած է ծրագիրը իրագործելու համար:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԻՒՂԵՐԷՆ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

—0—

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ.— Ինչպէս ժամանակին հաղորդուած էր, Սէն Շամոնի Հայ համայնքը արտակարգ շուքով կատարեց Մեծ Եղեռնի 58րդ տարեդարձը: Հռոմի հայ վարժարանի հայ ժառանգաւորները, թիւով 15, յատկապէս հրաւիրուած էին ոգատօնին փայլը աւելցնելով, անոր համազգային իմաստ մը տալու:

Ապրիլ 23ին, Ջատկի Մեռելոցին եւ նախատօնակ Ապրիլեան նահատակներու, Սէն Շամոնի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Գերապայծառ Հ. Նիկողոս Քէհեաեան, հանդիսաւոր պատարագ մատոյց, շըրջապատուած՝ աւրնթերակայ, սարկաւագ ու սեղանի ծառայող տեղւոյն փոքր դըպիրներով: Երգեցողութիւնները կը կատարէին երիտասարդ ժառանգաւորները շատ ներդաշնակօրէն, երբեմն բազմաձայն, երբեմն ալ միաձայն մայր եղանակով: Երգէոնը կը վարէր՝ Գերապայծառ Սէթեան, տեսուչ ժառանգաւորաց վարժարանի:

Պատարագի միջոցին, ժառանգաւորներէն Տ. Գէորգ Ջապպարեան վարդապետը օրուան արարողութեան իմաստն ու տարողութիւնը հակիրճ կերպով վեր հանեց:

Պատարագէն յետոյ, հայ ժողովուրդը Թաղական Խորհուրդի եւ քաղաքիս Հայ Մշակութային անդամներու հրաւէրին վրայ, առաջնորդուեցաւ դէպի Մեռելներու Յուշարձանը, դեռեղելու չքեղ ծաղկեպսակը որուն վրայ գրուած էր՝

ՍԷՆ Շամոնի Հայերը 1915ի ցեղասպանութեան զոհերուն.

Իսկ սգահանդէսը տեղի ունեցաւ Սալ Ժան–Տ'Արք ուր ժառանգաւորները դանազան ելոյթներ ունեցան, ոգեկոչումով, արտասանութեամբ եւ երգերով: Մանաւանդ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց ցուցադրութիւնը Վազգէն Կաթողիկոսի հանդիպումը, Պ. Ջ. Պապին հետ: Ուշ ատեն վերջ գտաւ սոյն սգահանդէսը, որով անգամ մը եւս Հայ համարակութիւնը եկած էր ոգեկոչելու մեր անթաղ զոհերուն խնկելի յիշատակը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

—0—

Կիրակի, Մայիս 6ին, կէսօրէ վերջ Հայ Արիներու փարիզեան շրջանը կազմակերպած էր ծնողական եւ բարեկամական հաւաքոյթ մը, Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, Փարիզ: Հովանաւորող մարմնի անդամները, խմբապետներն եւ ծնողքները պատրաստած էին ճոխ պիւֆէ մը հիւրասիրելու հրաւիրեալները: Ծնողքներ եւ բարեկամներ պատասխանած էին իրենց ներկայութեամբ Հայ Արիներու հըրաւէրին:

Հաւաքոյթը բացաւ ընդհ. պետ Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան եւ ներկայացուց երկու ֆիլմեր: Առաջինը 1957ի Անգլիոյ ճէմպորիին մասնակցութեան ֆիլմը, Պէյտըն Փաուըլի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, ուր հայ արիները մեծ թիւով մասնակցեցան: Տեսանք Անգլիոյ թագուհին որ կ'ողջունէ հայ արիները: Այս ֆիլմը ներկայացուեցաւ իր պատմական արժէքին համար, պատրաստուած Միութեան դանձապահ Սերոբ Ֆարշեանի կողմէ:

Երկրորդ ֆիլմը որ կը տեւէ մօտաւորապէս մէկ ժամ, հայ արիներու ճափոնի ճէմպորիին մասնակցութիւնը կը ներկայացնէ, 1971ին, պատրաստուած շրջանային պետ Ժիրայր Աւագեանի կողմէ, նոյնպէս գունաւոր:

Հանդիսականները մեծ գոհունակութեամբ տեսան այս ֆիլմը եւ ծափահարեցին մասնակցող 30 հայ արիները Ֆրանսայէն եւ Արժանթինէն:

Հանդէսին երկրորդ մասին խօսեցաւ

Հանդէսին Բ. մասին խօսեցաւ Տիկին Թադէոսեան Կապ. Խաչի Փարիզի վարչութեան կողմէ, շնորհաւորելով հայ արիները եւ յայտնելով Կապոյտ Խաչի համակրանքը հայ արիներու գործունէութեան հանդէպ: Յիշեցուց նաեւ թէ միեւնոյն շէնքին մէջ ամէն Ջորեքշաբթի կէսօրէ վերջ հայերէնի դասընթացքներ կան եւ կոչ ուղղեց ներկայ ծնողքներուն ղրրկել իրենց երախաները, որպէսզի սորվին իրենց մայրենի լեզուն: Հայ արիներն ալ խոստացան ղրկել փոքրիկները այդ դասաւանդութեանց:

Հանդէսին այս մասին հայ արիներու երգչախումբը երգեց հայկական երգեր, որոնք մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին: Եղան նաեւ հայկական պարեր եւ մեներգներ:

Երկրորդ մասին մեր աւանդական հայկական ուտելիքները մեծ յաջողութիւն գտան... եւ ներկաները պատուեցին զայն իրենց ախորժակով: Ստեղծուեցաւ հաճելի մթնոլորտ մը ուրախ եւ խանդավառ:

Այս հաւաքոյթներուն նպատակն է, աւելի մօտէն ծանօթացնել Հայ արիներու գործունէութիւնը. պիտի կազմակերպուին ուրիշներ ալ որպէսզի Հայ գաղութին անդամները մօտէն տեղեկանալով հայ արիներու գործունէութեան, քաջալերեն զանոնք բարոյապէս եւ նիւթապէս:

ՀԱՅ ԱՐԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Այս տարի քառասնամեակն է Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան: Քառասուն տարի:

Երկար ու դժուարին ճանապարհ է անցեր ան: Միշտ եղեր է ոտքի եւ անսակարգ՝ Հայ գիրին ու գրականութեան ծառայեր: Ան չէ ընկրկեր դժուարութիւններու առջեւ: Հաւատքով է շարունակեր գործ մը, որ իրեն համար եղեր է նուիրական ու սուրբ: Եղեր է նախանձախնդիր որպէսզի հայ գիրն ու լեզուն մնան անսասան:

Գիտենք թէ որքան դժուար է այսօր Հայ մնալ սփիւռքի մէջ ու Հայ ապրիլ, մանաւանդ՝ գրականութիւն մշակել:

Ահա այս դժուարին պայմաններու մէջ է որ, Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը «Քառասնամեակ»ի այս օրերուն որոշած է զարկ տալ իր գործունէութեան:

Ծրագրած է.

1.— Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան քառասնամեակը տօնել մեծ հանդիսութեամբ Հոկտեմբերին եւ գրական – գեղարուեստական բացառիկ մը լոյս ընծայել:

2.— Նոյնպէս՝ Գրողներու Ընկերակցութիւնը օժտել գրական եռամսեայով մը: Խիստ կարեւոր գործ մը որուն պակասը ամէն ատենէ աւելի զգալի է այսօր:

3.— Հրատարակել Ֆրանհ. գրողներու 40ամեայ գրական կեանքը պատկերացնող «Յուշամատեան» մը, անաչառ եւ անկողմնակալ մօտեցումով, աջակցութեամբ ամբողջ Ֆրանսահայ գրողներու:

Այս առթիւ Հայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը որոշած է այս օրերուն «Պատուոյ Տոմս»եր հրապարակ հանել: Կը յուսայ որ իր այս ձեռնարկը յաջողութեամբ կը պսակուի:

Անոր ընծայուած ամէն օգնութիւն, պիտի գայ իրագործել իր փայփայած ծրագիրները, որոնք անքան սրտի մօտ են եւ հրամայական:

Գրականութիւնը ժողովուրդի մը իմացական հայելին է: Հայ գրողը եւ արուեստագէտը կրնան տառապիլ դեռ, որպէսզի հայ գիրն ու լեզուն մնան եւ ապրին:

Հաւատքով ճամբայ կ'ելլէ ան:

Ձեզի կը մնայ գնահատել անոնց տաժանելի աշխատանքն ու ճիգերը, յանուն եւ ի շահ հայ գիրին ու գրականութեան:

Հայ Գրողներու Ընկերակցութեան

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԿՆԻՔ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (180)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

— Այո, մրմնջեց Մէրի հառաչանքով մը, ան կը յիշէ թէ իր դատը ես պաշտպանեցի քու քովդ: Կը հաւատամ իր երախտագիտութեան: Նոյնիսկ կը հաւատամ ինծի նկատմամբ ունեցած բարեկամութեան: Բայց այս քանի մը տողերուն մէջ նորափթիթ սիրոյ նմանող բան մը չկայ...: Լիւսիէն չի սիրեր զիս ու պիտի չսիրէ երբեք...: Ան չի կրնար սիրել զիս, քանի որ ուրիշ մէկը կը սիրէ...:

Ու կուրծքին վրայ ինկաւ Մէրիի գլուխը: Փօլ Հարման որ աւելի գուշակած էր քան թէ լսած իր աղջկան խօսքերը, փութաց ըսել.

— Լիւսիէն Լապրուի կողմէ ինծի գրըուած այս նամակը պատշաճ չէշտ մը ունի, ու չէր կրնար անկէ անդին անցնիլ: Բարեկիրթ մարդ մըն է ան: Պատշաճութեան համաձայն գրած է, բայց ես կը կարծեմ որ ան շատ խորհած է մեր ունեցած լուրջ խօսակցութեան վրայ: Լիւսիէն խոհական կը դառնայ, ու կ'ըմբռնէ որ ապագան պիտի խորտակէ, եթէ երբեք ամուսնանայ գիրքէ զուրկ աղջկան մը հետ, զոր պահ մը կրցած է սիրել:

— Զոր կը սիրէ դեռ, ըսաւ Մէրի:

— Ակներեւօրէն կը պաղի անկէ: Ապացոյցը այս տողերուն մէջ կը գտնուի:

— Կը սխալիս, գոչեց Մէրի: Սրտիս բնազդը անվրէպ է: Այդ մանկամարդ աղջիկը, այդ Լիւսին խոչընդոտ մը, անանցանելի խոչընդոտ մըն է...: Իր աչքերուն մէջ կարդացի ինքնավստահութիւնը: Լիւսիէնին վրայ վստահ է ան: Լիւսի կը սիրէ ու կը սիրուի: Որեւէ յոյս չեմ կրնար ունենալ:

— Ոչ, հարիւր անգամ ոչ: Ընդհակառակն, յուսա, եւ իրաւունք ունիս յուսալու: Քեզի պատուոյ խօսք կուտամ որ Լիւսիէնի նամակը առաջին քայլ մըն է դէպի քեզ: Այն խոչընդոտը, որ անանցանելի կը թուի քեզի, կրնայ անհետանալ...: Լիւսի կրնայ մեռնիլ...: Մահը կը հարուածէ ամէն տարիք:

— Ճիշդ է: Կ'երդնում որ բնաւ չեմ մաղթեր անոր մահը: Բայց եթէ մահը հարուածէ զայն, բախտը ապացուցած պիտի ըլլայ որ զիս կը պաշտպանէ...:

— Քու կողմէդ ի՞նչ կ'ուզես որ ըսեմ Լիւսիէնի:

— Դուն չես կրնար անոր հաղորդել ըսելիք միակ բանս...:

— Ի՞նչ է այդ բանը:

— Թէ կը սիրեմ զինքը, եւ եթէ ան չսիրէ զիս, այս պատճառով պիտի մեռնիմ, յարեց Մէրի տարփանքով:

Փօլ Հարման, սիրտը սեղմուած, աղջիկը ողջագուրեց ու դուրս ելաւ, ժայթքելու պատրաստ արցունքները ծածկելու համար: Մէրիի տառապանքները խոր զայրոյթ մը կը պատճառէին գործարանատէրին:

— Թերեւս իրաւունք ունի աղջիկս, ըսաւ Հարման մտովի: Իր սրտին բնազդը կը լուսաբանէ զինքը...: Ես ալ կը սկսիմ հաւատալ թէ երախտագիտութիւնը միայն տուն տուած է Լիւսիէնի այդ խօսքերուն: Ես կ'ուզեմ որ երախտագիտութիւնը սիրոյ փոխուի, եւ ասոր համար ալ պէտք է որ խոչընդոտը մէջտեղէն վերնայ: Այդ Լիւսին խոչընդոտ մըն է: Պիտի ջախջախուի այդ աղջիկը: Ամէն բանէ առաջ, ամէն գնով ու բոլոր միջոցներով՝ աղջկանս երջանկութիւնը պէտք է իրականանայ:

Փօլ Հարման ցերեկին պատասխանեց Լիւսիէն Լապրուին ու սապէս վերջացուց իր նամակը.

«Սիրելի աշխատակիցս, վստահ եղէք որ աղջկանս մասին ձեր գրած քանի մը տողերէն զգացուեցաւ ան, երբ փութացի իր աչքերուն առջեւ դնել: Սակայն Մէրի այդ տողերը կը վերագրէ ձեր երախտագիտութեան միայն, ու պէտք է գիտնալ որ երախտագիտութիւնը ցուրտ զգացում մըն է: Ինչպէս գիտէք, խեղճ Մէրիս հիւանդ է...: Հիւանդութեան յաղթելու, ապրելու ուժ տալու համար անոր, պէտք է ստեղծել ջերմագին մթնոլորտ մը ու փոխադարձ սիրոյ ստատուածային ուրախութիւնը պարգեւել: Ահա ասոր մէջ կը կայանայ աղջկանս փրկութիւնը...: Այն անձը, որմէ կախում ունի այդ փրկութիւնը, պիտի ձգէ՞ որ աղջիկս մեռնի...»:

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սարաֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եղեկիէլ Մինասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մկրտիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Սարաֆեան (Պրազիլիա), Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Սարաֆեան Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Սարաֆեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սարաֆեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Խորէն Սարաֆեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մ. Մկրտիչեան, Տէր եւ Տիկ. Պալապանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Գէորգեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարաօղլանեան (Պոլիս) եւ Մարիլոսեան (Լիոն) ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 14ին, 80 տարեկանին (Քլամար):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Մայիս 17) ժամը 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը (ժամը 11.45ին):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը ցաւով կը ծանուցանէ իր անդամներէն՝

ՏՈՔԹ. ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՇԱՄԼԵԱՆԻ

(Վերտէօնի չէմպիօն,
14–18 պատերազմական խաչ)

մահը, որ պատահեցաւ 88 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 10ին Սէն-Փիէր տը Լիգիէօյի Մայր տաճարին մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պոմոնէն այրի Տիկին Եղիսաբէթ Տէր-Վարդանեան՝ ողբացեալ Սահակ Սաղաթէլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 50 Ֆր., Շաւիլի Կապոյտ Խաչին:

×

Շաւիլէն Տիկ. Ազատուհի Յովակիմեան իր խաչուհի մօր՝ ողբացեալ Թագուհի Գարօղլանեանի յիշատակին կը նուիրէ 50 Ֆր. Շաւիլի Կապ. Խաչին:

×

Կարապետ Բագոսեանի եւ Աբիգիա Կարապետեանի մահերուն առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի այրի Տիկին Էլմաս Հաճիթորոսեան 50 Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, 30 Ֆր. Ալֆորվիլի Նոր Սերունդին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Կապ. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին հանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի — Մայիս 20:

"ՅԱՌԱՋ„ Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Թորոս Օսմանճեան 110 Ֆր.
Համպուրկէն Պ. Հ. Բաղդասարեան 100 Ֆր.
Փարիզէն ոմն՝ 100 Ֆր.
Մարսէյլէն Տիկին Լ. Կարապետեան իր ամուսնոյն յիշատակին 30 Ֆր.
Պ. Մարտիրոսեան 30 Ֆր., Փարիզէն Պ. Թաշլեան 10 Ֆր.:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ՛

Փարիզէն Տիկին Արաքսի Բազումեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Օրիորդ Զարդիկ Դամիանեանի (Պրոն):

THEATRE MUNICIPAL DE VERDUN

Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 21

Grand Gala Arménien

բանաստեղծական եւ երաժշտական
երեկոյթ
Կը նախագահէ ԱՆՏՐԷ ՊՕԿԻԹ
Նախկին նախարար,
երեսփոխան – քաղաքապետ Վերտէօնի
եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի Հայերու Միութեան
Քերթուածներ կ՚արտասանէ.—
ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ
Կոմիտասի, Տիգրանեանի, Կանաչեանի, Ալթունեանի և Յարութիւնեանի գործերը՝ Իլ տը Ֆրանսի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբի մենակատարներու քառեակին եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
(Սթեփան Տօնէեան –Թրոմփէթ, Էօժէնի Ալէսեան, դաշնակ)

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի 27 Մայիս, ժամը 16ին
կը մասնակցին
— Վարժարանի քառաձայն խմբերգը
— Կովկասեան պարախումբը
— Էրեբունի նուագախումբը
— Հայկական գունաւոր ժապաւէններ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Պիւֆէ — պար — փարքինկ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

nuit de la quatra

Vendredi 18 Mai 1973
à 21 heures
Salle Gaveau

LOCATION
OUVERTE
A LA SALLE

CONCERT DE GALA

SOUS LE HAUT PATRONAGE DE SON PRÉSIDENT D'HONNEUR
ARNO BABADJANIAN
avec le concours de nombreux solistes et la participation de
ANNIE KAVAFIAN
Œuvres de : Katchaturian, Babadjanian, Tcheknavorian, Komitas et Maurice Ravel

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

DIMANCHE 20 MAI 1973

PÉLERINAGE NATIONAL à VERDUN et à DOUAUMONT

à la mémoire des Arméniens morts au Champ d'Honneur pour la France
Organisé par l'UNION DES ARMENIENS DE FRANCE
avec le concours des
ANCIENS COMBATTANTS ET RESISTANTS ARMENIENS
Sous la présidence effective de
Monsieur Alain POHER
Président du Sénat
et de
S. Exc. Mgr. Pierre BOILLON
Evêque de Verdun

VERDUN

Cérémonie sous la présidence de M. ALAIN POHER, Président du Sénat
10 h. 45 Messe solennelle en rite arménien à la Cathédrale de Verdun.
12 h. 30 Cortège et dépôt d'une gerbe au Monument aux Morts de Verdun.
12 h. 45 à l'Hôtel de Ville de Verdun, Allocution de bienvenue de M. André Beauguitte, Ancien Ministre, Député-Maire de Verdun.
Allocution de Alain Poher, Président du Sénat.

OSSUAIRE DE DOUAUMONT

Cérémonie sous la présidence de S. Exc. Mgr Pierre BOILLON
15 h. 30 Dépôt d'une gerbe au Cimetière militaire de Douaumont.
Prières de Requiem par les Représentants des trois Communautés religieuses arméniennes
Inauguration de pierres commémoratives et votives.
Discours officiels.
Défilé militaire.
18 h. 30 Réception à l'Hôtel de Ville de Verdun.

VOYAGE

A la demande de nombreux correspondants un service d'autocars Pullmann est organisé par l'U.A.F. pour 30 francs Aller-Retour. Réserver les places auprès de M. BAKERDJIAN, 35 rue de Trévise Paris (9e). Pour tous renseignements complémentaires, tél. PRO. 07-25.

La réservation sera effective dès réception par tout moyen à la convenance des pèlerins (chèque, C. P., mandat, espèces) de la somme de 30 frs. par place, dernier délai Jeudi 17 Mai à 19 h. Ils recevront leur billet par retour du courrier. Ils peuvent également venir s'inscrire et recevoir immédiatement leurs billets 35 rue de Trévise, même délai.

Départ dimanche 6 h. 50, 77 rue Lafayette
Retour à Paris, dimanche vers 23 h. 30

500 repas chauds. REPAS 15 francs, boisson et service compris sont prévus pour dimanche 13 h. 30. Les billets de repas peuvent être retirés jusqu'à jeudi 17 Mai à 19 h. et jusqu'à épuisement des billets, chez BAKERDJIAN, 35 rue de Trévise, Paris (9e)

×

ALLER :
Départ Gare de l'Est 6 h. 58, changement Chalons, arrivée VERDUN à 10 h. 11
RETOUR
Départ de VERDUN à 18 h. 34, changement Chalons, arrivée PARIS 22 h. 05

Տեղերը ապահովել ժամ առաջ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Խմբական մեկնում օթօքառով, երթուդարձ 120 Ֆր.:
Արձանագրուիլ մինչեւ Մայիս 16
ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ, հեռաձայն 50-53-29 եւ 62-53-78
ՇԷՀԻՐԵԱՆ, 66-24-25
ՖՈԹՕ ԷՆՕ, 62-44-97

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի նոր տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կը խօսի՝ ընկ. Կ. Մեհեան:

«ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ»Ի ՑԱՑՏԱԳՐԵՐԸ

Անոնք որոնք կը փափաքին Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի յիսնամեակի համերգին յայտագրերը ունենալ, կրնան դիմել այս Հինգշաբթի, Մայիս 17, ժամը 19էն սկսեալ Մշակոյթի Տունը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբը կը կազմակերպէ Սիւրփրիզ-Փարթի մը, Մայիս 19, երեկոյեան ժամը 20.30ին, Գասպար Իփէկեան սրահին մէջ:
Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

«Իմաստութեանց Ուղիով»

Ամբողջական հատորը
(Հէքեաթներ եւ աւանդութիւններ)
330 էջ, ընտիր թուղթ,
մաքուր տպագրութիւն
Գին՝ թղթակազմ 15 Ֆր.
լաթակազմ 20 Ֆր.

×

Հայաստանի ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

իբրեւ գաղափար եւ իբրեւ առաջադրութիւն)
Գին 5 Ֆր.

Կարելի է ստանալ Փարիզի Մշակ. Տան գրասենեակէն

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
17
JEUDI
17 MAI
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15079-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.715

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.715

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՐԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐԸ

Թրքական կարգ մը թերթեր՝ Հիւրրիյէթ, Ճումհուրիյէթ, Կիւնայտըն-Թէրճիման եւայլն արտասահմանի մէջ ունին թղթակիցներ, որոնք յաճախակի լուրեր կը հաղորդեն Հայերու մասին, սուտն ու իրաւը իրար խառնելով:

Կիւնայտըն խեղաթիւրուած լուրեր կուտայ Միւնիխի եւ Փարիզի ցոյցերուն մասին, ըսելու համար որ շատ քիչ թիւով Հայեր մասնակցած են անոնց:

Հիւրրիյէթ կը գրէ, որ Ապրիլ 24ին աշխարհի զանազան կեդրոններուն մէջ Հայերը ցոյցեր ըրին Թուրքիոյ դէմ: Հազարաւոր Հայեր խմբուեցան Նիւ Եորք, Զբօսաշրջութեան պաշտօնատան եւ Լոնտոնի Թրքական դեսպանատան առջեւ եւ ցոյցեր ըրին Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ: Անցնող - դացողներուն թռուցիկներ բաժնեցին:

Այս լուրերուն տպաւորութիւնը փարատելու համար, թերթը կ'աւելցնէ, որ «Նիւ Եորքի և Լոնտոնի ոստիկանութիւնը շատ խիստ միջոցներ ձեռք առած էր, այնպէս որ միջոց մը վերջ ցուցարար Հայերը ստիպուեցան ցրուիլ»: Իբրեւ թէ Լիբանանի կառավարութիւնն ալ չէ ձգեր, որ Հայերը գնացք մը ընեն Թուրքիոյ դէմ: Հակառակ ատոր հազարաւոր Հայեր եկեղեցիներու մէջ սգահանդէսներ սարքեր եւ ջահեր վառեր են:

Սակայն ամէնէն զզուելին Հիւրրիյէթի յերիւրած հետեւեալ գրգռիչ լուրն է: Լիբանանի հայ երիտասարդները «պատրաստութեանց ձեռնարկած են զինեալ պայքար մը մղելու համար Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ: Հայկական հայդուկային ճամփեր հիմնուած են Լիբանանի մէջ, ուր հարիւրաւոր հայ երիտասարդներ զինամարզութիւն կ'ընեն եւ քարաթէ կը սորվին: Երկու հայդուկային կազմակերպութիւններ հիմնուած են «Հայկական Ուժ» եւ «Հայկական Ազատագրութեան Ճակատ» անուններուն տակ: Լիբանանեան կառավարութիւնն ալ հաշտ աչքով կը նայի անոնց, որպէսզի չվռնտացնէ իր հողերուն վրայ ապրող 200 հազար Հայերը»:

Իբրեւ թէ Գրիգորեան անուն Հայ մը ըսեր թէ «ներկայիս միմիայն Լիբանանի մէջ գոյութիւն ունին տասը հազարէ աւելի հայ զինեալ հայդուկներ, որոնք լեռներու մէջ կը մարզուին եւ յարձակողական մը կը պատրաստեն Թուրքերու դէմ (?):

Հիւրրիյէթի անոպայ թղթակիցը վկայութեան կը կանչէ Պէյրութի համալսարանի հայ փրոֆեսէօրներէն մէկը, իր սուտը կլլեցնելու համար:

Այս պոչաւոր սուտը կլլեր է Հալքեան երեսփոխան Մէմտուհ Էջչի, որ Ազգ. Ժողովին մէջ լուսաբանութիւններ պահանջեր է Արտաքին նախարար Պայիւլքէնէն «Լիբանանի մէջ հիմնուած երկու հայկական կազմակերպութեանց մասին»:

Հիւրրիյէթի գրածը երկու օր վերջ կը հերքէ Թէրճիմանի Պէյրութի թղթակիցը, որ կը գրէ. «Պէյրութի Հայերը ծիծաղելի կը գտնեն այն լուրը թէ Լիբանանի Հայերը տասը հազար հոգինոց հայդուկային բանակ մը կազմեր են, Թուրքիոյ դէմ գործելու համար: Կը պնդեն թէ պէտք է կասկածիլ մտքի պայծառութենէն այն մարդոց, որոնք այսպիսի սուտեր կը գրեն ... Թոյն եւ որոմ կը սերմանեն Թուրք ազգին եւ Հայոց միջեւ» (Մարմարա, 27 Ապրիլ 1973):

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ 58 տարի առաջ օսմանեան ցեղասպան կառավարութեան սարքած Մեծ Եղեռնի ոգեկոչումը սփիւռքի Հայերուն կողմէ քունը փախցուցած է Հանրապետական Թուրքիոյ վարիչներուն, որոնք իրենց ընթացքով կը հաստատեն թէ իրական յաջորդներն ու ժառանգորդներն են Թալէաթներու:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԷՅՍԱԼԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ելիզէի մէջ Ֆէյսալ եւ Փոմփիտու, իրենց շուրջն ունենալով Ֆրանսայի Նախարարապետն ու Արտաքին նախարարը, ինչպէս նաեւ Սէուտական Արաբիոյ Պաշտպանութեան նախարարն ու Ֆէյսալի խորհրդատուներէն երկուքը, խօսակցութիւններ ունեցան Մերձ. Արեւելքի, քարիւղի եւ երկու երկիրներու յարաբերութիւններու հարցերուն շուրջ Որոշ շրջանակներու համաձայն, Սէուտական Արաբիա հետաքրքրուած է ֆրանսական զէնքերով եւ գունաւոր հեռատեսիլի ֆրանսական եղանակով (Սեքամ): Անհաւանական չի նկատուիր, որ Ֆէյսալ ապսպրանքներ կատարէ:

Ֆրանսայի պաշտօնական հիւրը առջի օր Հօթէլ տը Վիլ այցելեց եւ ընդունուեցաւ Փարիզի Խորհուրդի նախագահ Տիկին Նիքօլ տը Հօթքլոքի, ինչպէս նաեւ նահանգապետներուն կողմէ: Ներկայ էր նաեւ Ներքին նախարարը:

Իրիկունը Քրիյոն պանդոկին մէջ, Նախագահը եւ Թագաւորը հիւրերն էին Փարիզի Սէուտական դեսպանին: Այս անգամ ֆրանսացի բոլոր հիւրերը յարգեցին զուրանական օրէնքը եւ պտուղի հիւթերով ոգեկոչեցին երկու երկիրներու բարեկամութիւնը: Նախագահին ժամանումէն առաջ, Ֆէյսալ առիթն ունեցած էր խօսելու Փարիզ կատարած իր նախորդ այցելութեան մասին: Արդարեւ, եթէ Թագաւորին առաջին պաշտօնական այցելութիւնն է, առաջին անգամը չէ սակայն որ Ֆէյսալ Փարիզ կուգայ: 1950ին երբ Արտաքին նախարար էր եւ Անգլիա կը գտնուէր, Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը՝ Վէնսան Օրիոլ հրաւիրած էր զինքը, որ վերադարձի ճամբուն վրայ Փարիզէն անցնի եւ այդ առթիւ մտերիմ ճաշ մը տեղի ունեցած էր Ելիզէ: Օրիոլ ճաշէն ետք, յայտնած էր Ֆրանսական Միութեան ընդհ. քարտուղարին՝ Մեչերիի «այս երիտասարդը Պետութեան ըմբռնումն ունի, հեռու պիտի երթայ»:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Յոյս կայ որ Պաղեստինցիներու եւ Լիբանանցիներու միջեւ տագնապը բարուոք լուծում մը գտնէ: Խօսք կայ նաեւ որ Հաֆէզ կրկին գրաւէ վարչապետի աթոռը: Նկատի կ'առնուի այս առթիւ որ առջի օր, 24 ժամուան ընթացքին երեք տեսակցութիւններ ունեցած է Նախագահ Ֆրէնճիէի հետ: Հանդիպումին ներկայ եղած է նաեւ բանակի հրամանատար մը՝ Զօր. Ղանէմ: Հաֆէզ տեսակցած է նաեւ պաղեստինցի պարագլուխ՝ Արաֆաթի հետ

Դրական կը նկատուի նաեւ պաղեստինեան դիմադրութեան դիրքը, քանի որ ան նշանակած է այն երեք պատուիրակները որոնք Լիբանանցիներու հետ կազմուած յատուկ յանձնախումբին մէջ, հարցերը պիտի քննեն հիմնապէս:

Պաղեստինցիք նախապէս վերապահ էին եւ կը ձգէին որ զարգանան լիբանանեան ներքին վէճերը: Հիմա այլեւս կողմերը իրենց պատուիրակները որոշած են եւ ասոնց կը մնայ կարգադրել երեք կարեւոր հարցեր.—

Ա) Ծանր զէնքերը որ կը գտնուին պաղեստինեան կայաններու մէջ:

Բ) Ֆետայիներուն զէնք եւ համազգեստ կրելը կայաններէն դուրս:

Գ) Լիբանանեան իշխանութեան ներկայութիւնը այդ նոյն կայաններուն մէջ:

Ասկէ զատ կար նաեւ պատերազմական վիճակի հռչակման խնդիրը: Ծանօթ է որ այդ հռչակումը զոր կատարած էր Հաֆէզ իր հրաժարումէն անմիջապէս առաջ, մինչեւ ութ օր պէտք է վաւերացուէր Խորհրդարանին կողմէ: Արդ, այդ նիստին Խորհրդարանին երեսփոխաններուն հազիւ մէկ երրորդը ներկայ էր եւ կարելի չէր անշուշտ օրինաւոր նիստ գումարել: Հիմա միջին ճամբայ մը գտնուած է: Միւս կողմէ մահմետական երկու պարագլուխները՝ Քարամէ (սիւննի) եւ Ճումպլաթ (շիի, յառաջդիմական), երկար տեսակցութիւն մը ունեցած են նախագահին հետ եւ կը կարծուի թէ խզում չէ պատահած այլ ընդհակառակն կապերը վերահաստատուած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆ վերադարձած է Իլիչեւ, որ բանակցութիւններ կը կատարէ Չինացիներուն հետ՝ չին-խորհրդային սահմանային հարցին շուրջ

ԱԹԷՆՔԻ չին դեսպանը Փեքին կանչուեցաւ: Չին դեսպանը առջի օր սխալմամբ Իսրայէլի դեսպանատունը այցելած է եւ ձեռքը սեղմած է Թել Ավիվի դեսպանին: Չին դեսպանը կը կարծէր, թէ Քուէյթի դեսպանատան մէջ կը գտնուի: Փեքին դիւանագիտական յարաբերութիւն չէ հաստատած Թել Ավիվի հետ եւ զօրավիգ կը կենայ Արաբներուն:

«ՍՔԱՅԼԱՊ»ը երկրորդ խանգարում մը եւս ունեցաւ այս անգամ այերանաւին խուցին մէջ: Ներքին ջերմութիւնը պէտք է 15էն 20 աստիճան ըլլայ, մինչդեռ այժմ 38 աստիճան է: Աստղանաւորդներու արձակումը կրնայ յետաձգուիլ:

ԱՐԱԲ չորս երկիրներ խորհրդանշական ձեւով «պոյքոթ»ի ենթարկեցին քարիւղի արտադրութիւնը: Լիբիա առջի օր 24 ժամ, իսկ Ալժերիա, Իրաք եւ Քուէյթ մէկական ժամ դադրեցուցին իրենց քարիւղահանքերու չահագործումը Արաբ երկիրներ յաճախ կը սպառնան քարիւղ չհայթայթել՝ եթէ Մ. Նահանգները չարունակեն զօրավիգ կենալ Իսրայէլի: Նախագահ Անուար էլ Սատաթ կրկնեց առջի օր, թէ արաբ երկիրները կրնան քարիւղի ճամբով ճնշում բանեցնել Ուաշինկթընի վրայ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ եւ Ճափոն դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեցին: Երեք ամսուան ընթացքին դեսպաններ պիտի փոխանակեն:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահին անձնական խորհրդատուն՝ Հաֆէզ Իսմայիլ, Փարիզ ժամանեց: Մերձ. Արեւելքի հարցին շուրջ խօսակցութիւններ պիտի ունենայ: Հաֆէզ Իսմայիլ տարեսկիզբէն Ուաշինկթըն, Մոսկուա, Պոն եւ Լոնտոն այցելած էր: Այս այցելութիւնները «ոչ-գոհացուցիչ» նկատեց:

ՆԻՔՍԸՆ առաջարկեց, որ ընտրական յանձնախումբը քննութեան առնէ երկու կէտ. Մ. Նահանգներու նախագահները ընտրուին վեց տարուան համար եւ իրաւունք չունենան վերստին նախագահական թեկնածու ներկայանալու. երկրորդ՝ երեսփոխանները չորս տարուան համար ընտրուին: Մ. Նահանգներու Սահմանադրութիւնը երկու անգամ չորսական տարի ժամանակաշրջան մը կը սահմանէ նախագահներու համար, իսկ երկու տարի երեսփոխաններու համար, Ծերակոյտի անդամներն ալ վեց տարի: Նիքսընի առաջարկը ընդունուելու պարագային փոփոխութիւն պէտք է մտնէ Սահմանադրութեան մէջ:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը Ուաշինկթընի մէջ խօսակցութիւններ ունեցաւ Նիքսընի հետ: Քննութեան առին միջազգային հարցեր:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ընդհանուր բնակչութեան 14,4 տոկոսը անգլիական, ըսկովտական կամ կելտ ծագում ունի: Ասոնց թիւն է 29,5 միլիոն: Երկրորդ տեղը կը գրաւեն գերման ծագում ունեցող Ամերիկացիները (25,5 միլիոն), երրորդ տեղը՝ Իրլանտացիները (16,4 միլիոն): Ասոնցմէ ետք կարգով կուգան Սպանացիները՝ 9,2 միլիոն, Իտալացիները՝ 8,8 միլիոն, Ֆրանսացիները՝ 5,4 միլիոն, Լեհերը՝ 5,1 միլիոն եւ Ռուսերը՝ 2,2 միլիոն:

ԲՐԵԺՆԵՒ առնուազն չորս հանդիպումներ պիտի ունենայ Պրանտի հետ, երբ Մայիս 18էն 22 Դաշնակցային Գերմանիա այցելէ: Երկուշաբթի օր թեքնիք եւ տնտեսական համագործակցութեան համաձայնագիր մը կնքուեցաւ Մոսկուայի մէջ՝ Խորհ. Միութեան եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ միջեւ:

ՊՈՒՐՈՒՆՏԻԻ Արտ. նախարարը յայտարարեց թէ Թանզանիի եւ Ռուանտայի ըմբոստներ յարձակած են Պուրունտիի սահմանային շրջաններու վրայ եւ «ջարդած» են քաղաքացիներ:

ՄԱՐՈՔԷՆ գունդ մը Սուրիա մեկնեցաւ:

ԱՒՍՏՐԻԱ – ՉԵԽ սահմանագլուխին վրայ միջադէպ մը պատահեցաւ: Երկու չեխ սահմանապահ զինուորներ Աւստրիոյ սահմանը մտած են, արգիլելու համար փախուստը Արեւելեան Գերմանացիի մը: Վիէննա բողոքեց:

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ արհեստակցութիւնները որոշած են «պոյքոթ»ի ենթարկել ֆրանսական ապրանքները, ինչպէս նաեւ օդանաւերն ու նաւերը, որով Փարիզ հիւլէական փորձ պիտի կատարէ Խաղաղականի մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ Խորհրդարանը ջնջեց մահապատիժը Հիւս. Իրլանտայի մէջ: Մահապատիժը արդէն ջնջուած է Անգլիոյ մէջ:

ԱԽ ՈՐ ԱՆԿ Է

Մեր թղթակիցներէն եւ պաշտօնակիցներէն կը խնդրուի նկատի առնել «Յառաջ»ի նոր հասցէն՝

**83, Rue D'Hauteville
75010 PARIS**

Տեղացիներուն համար աւելցնենք թէ Մեթրոյի մերձաւոր կայանն է՝ Փուասոնիէռ եւ օթոպիւսներու թիւերն են՝ 32, 49, 26, 43 եւայլն (Փլաս Լաֆայէթ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՐՀԸ ՆՈՐ Է ՍՏԵՂԾՒՈՒՄ

Բ.

Այս ի՞նչ շլացուցիչ լուսաբաց է բերել այս ջուրը։ Կարծես երբեք ծարաւ չի եղել այս հողը։ Կարծես այս ջուրը միշտ էլ քրքջացել է՝ այս հողի տաք ծոցերը խուտուտ տալով։ Նոր ջրեր են՝ կապոյտ հաւքեր, որ ալիք-ալիք վազում են դէպի խանձուած հողի հեռուները։

Մարել է ճրագը քարանձաւում, ձորի գիւղի քարանձաւում։ Մութ քարանձաւում մութը փակել է Սաթէ հարսին աչքն ու սիրտը եւ հառաչել է Սաթէ հարսը՝ մտքում այն թուխ Ամուլը, որ մնաց ձորում, ձորի գիւղում։ Մարեց ձորի գիւղի միակ ճրագի լոյսը։

Մինչեւ իր հարս դառնալը, իրեն ուզելու եկան Ամուլի հայրն ու քեռին։ Եկան կարգ ու պատշաճով, խոնարհ խնդրեցին։

— Մի աղջիկը մի տղայի կը հասնի։ Եկել ենք ձեր Սաթէին ուզելու…

— Ձեմ տա՛յ, քարանձաւում դղրդաց Սաթէի հօր ձայնը։ Մեղք է իմ Սաթէն։ Ձեր գիւղը ջուր չունի։ Ձեր գիւղի ջուրը օձի բերանից էք խլում, ձորի խաւարից էք խլում ձեր ջուրը եւ չալակած հանում ձեր քերծերի գլուխը։ Ձէ, չեմ տայ։

Ձտուեց։

Ձորի գիւղը ջուր չունէր։ Ձորի գիւղում ջուրը հացից էլ դժուար է ճարւում, հարսերի մէջքերը ծուում են ծանր կժերով խոր ձորից ջուր հանելով վերեւները։

— Ձեմ տայ։

Ամուլի վիզը ծուռ մնաց։ Մի ուրիշ վիզ էլ ծուռ մնաց…

Սաթէ տատը չունչը բարակած ձեռքով շոյեց ինժեների տաք երեսը։

— Դու Ամուլի թոռը չե՞ս։

— Նա եմ, պատասխանեց ինժեները։ Նա եմ, Սաթէ տատ։

— Անունի՛դ մատա՛ղ…

Սաթէ տատի սիրտը կարմիր հալաւի տակ գտաւ իր մոռացուած թրթռոցը եւ նրան թուաց, թէ աշխարհը նոր է ստեղծւում։

— Դու Ամուլի թոռը չե՞ս։

— Նա եմ։

Ջրերը զրնգում են Սաթէ տատի ոտքերի տակ։ Սաթէ տատի արծաթէ սուրմաների դունատ փայլը ընկնում է ջրի մէջ ու գուլալուելով՝ չափաղում։ Նաեւ երկու կաթիլ արցունք են ընկնում ջրի մէջ։ Արծաթէ չափաղը մնում, արցունքները կորչում են։

Եօթանասուն տարի այս լեռնադաշտում է իր օրը մարել Սաթէ տատը։ Ջուր է բերել ջուր չունեցող հողին ու ջրերի կարօտ հօտաղ ամուսնուն։ Պղնձէ կուժը ծանր սեղմել է ուսը, ծանր տնքացել է նաեւ ամուսինը։

— Հիմի ի՞նչ անեմ, Սաթէ՞։ Բերածդ ջուրը ե՞ս խմեմ, թէ տամ ծարաւ հողին։ Ի՞նչ անեմ։

Սաթէն թեքել է գլուխը ձորի կողմը, նայել մրկած ժայռերին՝ ծուխ չի՞ երեւում, արդեօք, ձորի գիւղի Ամուլի տան վրայ։ Բայց ինչո՞ւ է հիմա էլ ինժեներ տղայի ուսի վրայով նայում Ամուլի տան կողմը՝ ձորի գիւղի կողմը։ Ձորի գիւղը դուրս է եկել լեռնադաշտ ու հորիզոն ունի։ Ձորի գիւղում ծուխ չկայ, չկայ նաեւ Ամուլը՝ այն թուխ տղան, որի վիզը ծուռ մնաց…

Սաթէ տատը չիմացաւ, որ խօսում է լսելի։

— Աչքս ճամբիդ էր, անխի՛ղճ։

— Ո՞ւմ հետ ես խօսում, Սաթէ տատ, հարցրեց ինժեները, այս ջուրը բերող ինժեները։

— Ե՞ս, ահ զգաց Սաթէ տատը։ Ե՞ս։ Ա՛խ, հա՛։ Ջրի հետ եմ խօսում, արեւդ կծեմ, էս ջրի հետ։ Աչքս սրա ճամբին էր, սրա՝ էս ջրի, քու բերած ջրի ճամբին։ Էս ջրի։ Շա՞տ է։

— Ի՞նչը, Սաթէ տատ, ջո՞ւրը։

— Ջուրը, էս ջուրը։

— Ձեր հողերին էլ կը կշտացնէ, էս ձորերին էլ։

Եղել են, պահեր են եղել, որ Սաթէ տատը ելել է Հազարանփրկիչ ժայռի ծերպը, նայել ձորի գիւղի կողմը, Ամուխի տան կողմը։ Լուսաբացին է ելել, որ օդը պղտոր չլինի ու արեւը չկտրի իր աչքերի ճամբան։ Նայել է, չի տեսել Ամուլի գիւղը խոր ձորի մէջ, տները քարանձաւ։ Ոչ իր հառաչանքն է հասել այնտեղ, ոչ իր սրտի ղօղանջը։ Ջուր չի եղել այս լեռնատափում, որ ահա այս նոր ջրի նման գնար հասնէր Ամուլենց գիւղը, Ամուլի տան փէշերին, որ իր ծոցում տաքացած խնձորը գցէր ջուրը, որ գոնէ դա գնար հասնէր Ամուլին եւ շշնջար եւ հառաչէր Ամուլի ականջին.

— Աչքս ճամբիդ է, անխի՛ղճ։

Ջուր չի եղել հողին հոգի տալու, հորիզոն չի եղել աչք լիացնելու, ճամբայ չի եղել Սաթէ տատի կարօտների համար։

Փոքրիկ Արմէնը խաղում, զուարճանում է ջրի հետ, լիանում։

— Տատի, դու էլ ձեռքերդ դիր ջրի մէջ։ Ինչպէս լա՛ւն է։ Ախր ջուր է, տատի, ջուր… Ոնց որ կաթ լինի

Ջուրը հանել են ձորից։ Հանել են նախ՝ ջրմուղ մեքենայով, ապա՝ գետնի տակ թունել շինելով եւ բաց արձակել լեռնադաշտին ի վայելք։

— Ե՞րբ եղաւ։

— Սկի՞զբը։

— Նաեւ աւարտը։

— Սկիզբը ութ տարի առաջ, Սաթէ տատ, վերջը՝ մի շաբաթ։

Ամուլի այս կանաչ-կարմիր թոռն է ջրի ճամբայ արել խոր ձորի մէջ, խոր գետնի տակ ու բերել, ահա արար վարար փռել Սաթէ տատի ոտքերի տակ։ Հողը ջուր է վայելում, Սաթէ տատը՝ հին յուշերի ցաւը։ Նոր ցանած ցորենի սերմն արդէն ուռչում է եւ ուռչում են ծաղիկների արմատները՝ ծլարձակման արարչական խորհրդով։

— Շուտ լինէր, ուրախ ասաց Սաթէ տատը։ Էս ջուրը թէ շուտ հասնէր մեր ծարաւ հողերին, աշխարհում ծուռ վիզ չէր մնայ եւ պապդ ծարաւ չէր մտնի ծարաւ հողը։ Շուտ լինէ՛ր…

Փոքրիկ Արմէնը ճռուողելով խաղում է ջրի հետ։ Ջուրը զուլալ է, ջուրը նոր է այս դառամած հողի վրայ եւ Հազարանփրկիչ մատուռի խաչքարերի տակ։ Խաչքարերը զարմանում են՝ իրենց չքեղ արտացոլքը տեսնելով ջրերի մէջ, իրենք իրենց պատկերը տեսնելով առաջին անգամ։ Առաջի՛ն անգամ։

Սաթէ տատը պարկից խնձոր հանեց՝ կարմիր ու ծիրանագոյն խնձորներ եւ թափեց ջուրը։ Ջրի կապոյտի մէջ խնձորները մի-մի արեւ դարձան, գնացին սլանալով։ Շտապելով գնացին դէպի գիւղը, դէպի ձորի գիւղի քարանձաւները…։

Սաթէ տատը չորացած ձեռքը դրեց ջրի մէջ ու կատարուեց հրաշքը։ Ջահելացաւ Սաթէ տատի ձեռքը ջրի մէջ եւ խայտաց ուրախ ու նուրբ եւ, մանաւանդ, տաք, տա՛ք…։

Տաք ու ջահէլ հնչեց Սաթէ տատի ձայնը.

— Աշխարհը նոր է ստեղծւում, չէ՞։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

—0—

Յիսուն տարի…

Կէս դարու ճամբայ մը կտրելէ ետք՝ այսօր, հպարտ ճակատով մեզի կը ներկայանայ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը։

Յիսո՛ւն տարի…

Տարիներու սահանքին հետ՝ հայ եւ օտար բեմերէ, հայ երգի արեւահամ մեղեդիներ սփռած եւ արուեստի սիրոյ զգացումներ ճառագած այս երգչախումբը, այսօր՝ հպարտ ու կենսառոյգ, կանգնած է Փարիզի Օփերա-Քոմիքի բեմին վրայ, եւ կարծէք ըսել կ'ուզէ՝ «կէս դար է անցել, բայց մնացել եմ պատանի»։

Ժամը 5.15ին կը սկսի գեղարուեստական յայտագրի գործադրութիւնը։ Կը նախագահէր Պ. Ալէն Փոհէր, Ֆրանսայի Ծերակոյտին նախագահը։ Նախ կը կատարուին Կոմիտասի ստեղծագործութիւններէն՝ Հարալօ, Մեր բաղը ծառ ա, Իմ չինար եարինէ եւ Իմ չինարի եարը, որոնք կը կազմեն փունջ մը՝ բուրումնաւէտ մեղեդիներու ներդաշնակ յաջորդականութեան մը։ Ապա՝ Լուսնակ գիշեր եւ Առնեմ էթամ երգերու միաձուլումով եւ ներդաշնակ կատարումով՝ երգչախումբը մեր առջեւ կը բանայ գիշերային գեղատեսիլ պատկեր մը, որուն մէջ նուիրագործուած խոստում մը կ'արտացոլայ՝ սիրածին երբեք չմոռնալու, «Ո՛վ մոռանայ, ջուխտ աչքերով կուրանայ»…

Յայտագրի առաջին բաժնին մէջ՝ երգչախումբի մեներգչուհին, Օր. Սոնիա Նիկողոսեան, ունէր վեց մեներգներ՝ Կոմիտասէ, Ալէմշահէ եւ Ա. Տիգրանեանէ։ Ուշագրաւ էին երգչուհիի մեկնարկած Ջինար ես, Շողեր ջան եւ Կաքաւի երգը, երեքն ալ՝ Կոմիտասի ստեղծագործութիւններ։ Շնորհալի երգչուհին ունի ձայնանիշերու միջոցին մէջ արագ եւ ճկուն ոստումներ ընելու կարողութիւնը եւ երգարուեստի իբրեւ յատկանիշ՝ հաղորդականութիւնը։ Մասնաւոր գնահատանքի արժանի է դաշնակահարուհի Տիկին Աննիկ Մինք, որ կրցաւ լաւագոյնս մեկնաբանել երգերու ընկերակցութեան իր բաժինը եւ դրսեւորել՝ ստեղծագործութեան իմաստը։

Ապա՝ ներկայացաւ երգչախումբի մեներգիչ Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան, կատարելով Ա. Տիգրանեանի «Դաւիթ բէկ» օփերայէն հատուած մը եւ Բ. Կանաչեանի «Պճինկօ»ն։ Քնքոյշ, ախորժալուր եւ պայծառ ձայնով օժտուած այս երգիչը գիտցաւ յաջողութեամբ կատարել յիշեալ օփէրայի հատուածը, սակայն յայտագրի երկրորդ բաժնին մէջ՝ Ա. Սաթեանի Ասպետի երգի կատարման ընթացքին բացայայտ կերպով տկար էր ձայնը, որովհետեւ իրեն կ'ընկերային 75 հոգինոց երգչախումբ մը եւ 32 հոգիէ բաղկացած սէնֆոնիք նուագախումբ մը։ Եթէ ստիպողութիւն մըն էր այդ երգին մէջ մեներգի բաժինը այս երգչին յանձնելը, գոնէ օգտագործուէր բարձրախօսէ մը, ինչ որ կը նպաստէր ստեղծագործութեան աւելի յաջող արդիւնքին։

Յայտագրի առաջին բաժնի լաւագոյնս մեկնաբանուող երգը կարելի է համարել Կոմիտասի Սիփանայ քաջերը։

Լօ՞… լօ՜… լօ՛… լօ…

Երգի ալիքներուն ընդմէջէն «կտրիճ-ներ գալիս են»…

Կուգան այդ կտրիճները ու կ'ողողեն սրահը՝ իրենց խիզախումներու եւ յաղթանակներու հեղեղով։

«Կտրիճներ գալիս են»…

Կուգան անոնք՝ այդ կտրիճները Սիփանայ սարի, որոնք մօտիկ անցեալին, իրենց մաքրամաքուր արիւնը թափեցին յանուն մեր ժողովուրդի գոյատեւման համար մղուող օրհասական պայքարի։ Գալիս են եւ արդարեւ ինչքա՛ն տեղին ժամանում մը՝ անոնց գալուստը։ Անոնք կուգան այնպիսի ժամանակ մը, երբ ի-

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Գիւղացիները այդքան չունէին որպէսզի կարենային տալ. եւ ահա կը սկսէր մահուան տանջանքը. կը հաւաքէին այր մարդիկը եւ անմարդկային չարչարանքներու կ'ենթարկէին զանոնք, — եղունգներն ու մազերը քաշել. շիկացած երկաթով այրել. փալախայի տակ մինչեւ մահ ծեծել։

Շատ մը տեղեր, խուսափելու համար այս տանջանքներէն, Հայերը դրացի Քիւրտերէն կամ Թուրքերէն կը գնէին ու կուտային. այս անգամ կառավարական պաշտօնեան այս զէնքերու գոյութիւնը որպէս ապստամբութեան մը պաստութեան փաստ կ'արձանագրէր իր կազմած տեղեկագրին մէջ։

Յաջորդ արարը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 21էն Մայիս 19ի միջեւ, քաղաքներու մէջ ծայր տուաւ հարիւրաւոր հայ երեւելիներու ձերբակալութիւնը. քանի մը օր բանտի չարչարանքները ճաշակելէ ետք, առանց որեւէ դատավարութեան ենթարկուելու, ասոնք կը տարուէին ու կը կոտորուէին ամայի վայրերու մէջ. այսպէս Էրզրումի մէջ ձերբակալուեցան 600 հոգի, Սեբաստիոյ մէջ՝ 500, Տիարպէքիրի մէջ՝ 800, Կեսարիոյ մէջ՝ 200. աւելի փոքր քաղաքներու մէջ՝ 20էն մինչեւ 100 հոգի։ Այս ձերբակալութիւններուն նպատակը բնականաբար իւրաքանչիւր շրջանի ընտրանիին անճիտումն էր, որպէսզի զանգուածը անդեկ մնալով չկարենայ պաշտպանուիլ։ Մէկ տեղէ ուրիշ տեղ հաղորդակցութեան կապերը կտրուած էին. ճամբորդութիւնը արգիլուած էր. ոչ միայն կարելի չէր քաղաքէ քաղաք տեղափոխուիլ, այլ նոյնիսկ գիւղէ գիւղ. արգիլուեցաւ նոյնպէս գրաւոր հաղորդակցութիւնը, այնպէս որ մէկ վայրի մէջ գտնուող Հայերը չէին գիտեր թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ ուրիշ վայրերու մէջ։

Յունիսին սկսաւ արդէն բուն տեղահանութիւնը։ Շաբաթ մը կամ առաւելագոյն երկու շաբաթ առաջ, մունետիկ մը, երբեմն նաեւ ոստիկան զինուորներ, փողոցներուն մէջ կը պոռային որ 15-70 տարիքը ունեցող բոլոր այր մարդիկը պէտք է ներկայանան կառավարութեան չէնքին առջեւ. որոշուած օրը հաւաքուած բազմութիւնը կը նետէին բանտերու մէջ, քանի մը օր ետք ճամբայ հանելու համար։ Իրենց կ'ըսուէր որ ճամբորդութիւնը երկար պիտի տեւէ, բայց ժամանակ չէր տրուեր պատրաստութիւն տեսնելու. Հարուստներն ու բարեկեցիկները միայն կը յաջողէին փոխադրական միջոցներ ճարել, որուն համար կառավարութիւնը շրջաններէն բերել տուած կ'ըլլար մեծ թիւով սայլեր եւ կառապաններ։ Սեւ ծովեան շրջաններուն մէջ՝ Տրապիզոն, Կիրասոն, Րիզէ, Օրտու, եւայլն, տարբեր ձեւ մը կիրարկուեցաւ. այր մարդիկը հարիւրներով եւ հազարներով նաւերու վրայ հանուեցան եւ ուղղակի բացերը տարուելով ծով թափուեցան։

Քանի մը օր կամ շաբաթ ետք կարգը հասաւ կիներուն եւ երախաներուն, որոնց նոյն ձեւով կ'ըսուէր, թէ պատերազմի պատճառաւ կառավարութիւնը որոշած է զիրենք ապահով վայրեր փոխադրել, շատ յաճախ իրենց ամուսիններուն մօտ։ Երբեմն նոյնիսկ կ'արտօնէին անշարժ գոյքերը վաճառել, բայց գին տուող չկար. ոստիկանները կ'արձանագրէին իրենց ունեցածը, կը կնքէին տուները եւ կուտային ստացագիր, ապահովցնելով որ իրենց վերադարձին ամէն ինչ պիտի վերագտնէին իր տեղը. բայց յաճախ, նախ քան իրենց մեկնիլը, դրացի կամ այլ վայրերէ եկած Թուրքերը կը կողոպտէին տան կարասիները։ Երիտասարդ կիներն ու աղջիկները կրնային մնալ իրենց տեղը պայմանաւ որ մահմետական ըլլային եւ իրենց համար անմիջապէս ամուսին գտնէին. այդ պարագային պէտք է զատուէին նաեւ իրենց փոքրիկ զաւակներէն, որոնք կը հաւաքուէին կառավարական յատուկ որբանոցներու մէջ մահմետական դաստիարակութիւն ստանալու համար։ Ամէն տեղ այսպէս չեղաւ. շատ մը քաղաքներու մէջ կառավարութիւնը չթոյլատրեց կրօնափոխութիւնը եւ տեղահանութիւնը ընդհանուր եղաւ։

Իւրաքանչիւր կարաւան կազմուած կ'ըլլար 200էն սկսեալ մինչեւ 4.000 եւ աւելի մարդոցմէ, որոնց կ'ընկերանար ոստիկան զինուորներու ջոկատ մը, կարիքին համաձայն. ասոնք իբր թէ ճամբաներու վրայ շրջող աւազակներէն ու ոճրագործներէն պաշտպանելու համար տրուած էին։

(14 – Շար.)

...րենց դաւանած գաղափարաբանութեան սերմերը ծլած եւ ընձիւղած են հայկականութեամբ չհնչող սերունդ մը, որ տակաւին վերջին շրջանին՝ իր նահատակ հայրերու յիշատակը յաւերժացնող յուշակոթողներ կանգնեցնելով, յուզած էր զարաւոր ոսոխը:

Լօ՜... լօ՜... լօ՜...

Հայու սրտէն բխած փոթորկայոյզ ապրումներու պոռթկում մը: Իւրաքանչիւր լօի մէջ խտացած է վրէժի կանչ մը, որ Սիփանայ սարի գագաթներէն գրգիռով մը կը սուրար ու կը նուաճէր մեր հոգիները... Ու այս ապրումներու հորիզոնին վրայ կը շողար պատկերը ամենայն Հայոց երաժշտագէտի՝ Կոմիտասի, որուն անվրիճելի հանճարին պտուղներէն մէկն է այս երգը:

Գեղարուեստական ծրագրի երկրորդ մասը կը սկսի Կանաչեանի «Նանոր»ով

Նա՜նո՜ր... Նա՜նո՜ր...

Հետզհետէ կը հաւաքուին ուխտաւորները եւ արշալոյսի առաջին շողերուն հետ կը յառաջանան դէպի Մշոյ Ս. Կարապետ վանքը: Ուխտաւոր բազմութիւնը՝ հաւաքուած վանքի կամարներուն տակ, ի խորոց սրտի խօսք կ'ուղղէ Աստուծոյ: Ամենակալէն կը հայցէ իր իղձերուն եւ մուրազին իրականացում: «Զանկլի, իմ սրտի մուրազը տուր»... Եկեղեցւոյ զանգակներու ղօղանջներուն ընդմէջէն կը լսուին արձագանգները «չարականի գետին մօտ» կարկաչող մեղեդիներու: Ուխտի պատարագը կ'աւարտի սրտայոյզ «Ամէն»ով...:

Կը սկսի ուխտագնացութեան աշխարհիկ բաժինը:

Կանաչեան երաժշտագէտը ժողովրդական «անգիր բան»երով հիւսած է ուխտագնացութիւն ներկայացնող իր այս բաժինը, որուն մէջ ներառուած են ժողովրդական խաղերը՝ երգ ու տաղ, պար ու խաղ, սէր ու խնդութիւն: Ու այս խնդութեան մէջ գովքը կը հիւսուի Հայոց գինիի, կը խմուի կենացը՝ Հայոց արդաւանդ այգիներու, հայ ժողովուրդի յաւերժութեան...

Ահա հայկական ուխտագնացութիւն մը, որ պատկերուած է երաժշտութեան միջոցով՝ Բարսեղ Կանաչեանի տաղանդին իբրեւ արդիւնք: Շուրջ 20 վայրկեան տեւող այս ուխտագնացութեան երգերու շարքը, պէտք է ըսել որ բացառիկ յաջողութեամբ պսակուեցաւ: Երգչախումբն ու նուագախումբը՝ իրենց բոլոր բաժանումներով, կրցան ներդաշնակ ամբողջութեամբ մը մեկնաբանել ստեղծագործութեան բովանդակութիւնը, եւ ներկայ բազմութիւնը, արդարօրէն, գնահատեց զիրենք երկարատեւ ծափահարութիւններով: Եւ այս բացառիկ յաջողութեան մէջ իր կարեւոր դերը ունեցաւ ղեկավարը՝ Կարպիս Ափրիկեան, թէ՛ իր վարպետ ղեկավարութեան եւ թէ երաժշտական բաժնի դասաւորման շնորհիւ:

Յայտագրի երկրորդ մասին մէջ դարձեալ մեներգներով ներկայացան Սոնիա Նիկողոսեան եւ Մկրտիչ Պօղոսեան, որոնք կատարեցին Կանաչեանի եւ Ափրիկեանի ստեղծագործութիւններէն:

Այս բաժնին մէջ ուշագրաւ էին Կանաչեանի Վարդերի հետ և Ափրիկեանի Պարը: Երկու երգերուն մէջ ալ կը հնչէին հայկական ժողովրդական երաժշտութեան մոթիւները, պարզունակ ու ամօթխած ձայներու արտայայտութեամբ:

Ահաւասիկ յիսնամեայ ուղիէ մը անցած Երգչախումբին տարեդարձի հանդէսը: Սրտագին շնորհաւորանք՝ Երգչախումբի եւ անոր ղեկավար Կարպիս Ափրիկեանին: Թող մի՛շտ դալար մնայ իր ճպոտը և ինքնավստահ քայլերով յառաջանայ դէպի Հայ Երգի տարածման ուղիները:

Համերգը վերջացաւ ժամը 8ին:

Հ. Ա.

ԱՊՐԻԼ 24Ը
ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ

—0—

ՄԻՒՆԻԽ (Յառաջ).— Երեքշաբթի Ապրիլ 24 ժամը 12ին, խումբ մը Հայեր, մեծամասնութիւնը երիտասարդութիւն, համաձայն քաղաքիս ոստիկանութենէն նախապէս առնուած արտօնութեան, թափօր կազմեցին Հայ Գաղութի Ակումբին առջեւ եւ կանոնաւոր շարքերով ուղղուեցան դէպի Անծանօթ Զինուորի յուշարձանը՝ անցնելով քաղաքի գլխաւոր պողոտաներէն եւ կտրելով մօտ չորս քիլոմեթր ճամբայ: Թափօրի առջեւէն երիտասարդներ կը կրէին չքեղ ծաղկեպսակ մը եռագոյն երիզով, որուն վրայ գերմաներէն լեզուով գրուած էր. «Ի յիշատակ ցեղասպանութեան զոհ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, որոնց գերեզմանները, այս զինուորի գերեզմանին նման, անյայտ են»: Թափօրին կ'ուղեկցէր ոստիկանական ջոկատ մը:

Հակառակ Թուրք գործակալներու գրգռութիւններուն, որոնք մեր շարքերէն ներս կը մտնէին եւ մօտէն կը լուսանկարէին թափօրին մասնակցողները, մեր տղաքը պահեցին իրենց պաղարիւնութիւնը եւ թափօրը առանց միջադէպի հասաւ Անծանօթ Զինուորի յուշարձանը, ուր զետեղուեցաւ ծաղկեպսակը: Ցոյցը կազմակերպողներէն Լեւոն Պետրոսեան գերմաներէն կարճ ուղերձ մը կարդաց ցոյցի նիւթը բացատրելով ներկայ եղող Գերմանացիներուն:

Յիշենք որ ցոյցի նախօրեակին «Միւնիխի Թուրքեր» ստորագրութեամբ սպառնական նամակ մը ուղարկուած էր ընկ. Լեւոն Պետրոսեանի հասցէին, ուր խորհուրդ կը տրուէր հրաժարիլ «այս դաշնակցական մտայնութենէն», որ պատճառ եղած էր 1915ի ջարդերուն: «Մենք, կը գրէին, Միւնիխի Թուրքերը, 75.000 ենք Միւնիխի մէջ եւ 40 միլիոն Թուրքիոյ մէջ, եւ եթէ չարունակէք այդ մտայնութեան հետեւիլ, բոլորիդ ճակատագիրը նոյնը պիտի ըլլայ»:

Այս նամակը յանձնուեցաւ ոստիկանութեան:

Մեծ Եղեռնի յիշատակութեան հանդէսը տեղի ունեցաւ Շաբաթ Ապրիլ 28ի երեկոյեան ժամը 9ին Միւնիխի Հայ Գաղութի Ակումբին մէջ: Փոքրիկ ակումբը լեցուած էր հայրենասէր հասարակութեամբ, որուն մեծամասնութիւնը դարձեալ կը կազմէր երիտասարդութիւնը: Ներկայ էին նաեւ բաւական թիւով գերմանացի ուսանողներ, որոնք իրենց հայ ընկեր – ընկերուհիներու միջոցաւ սկսած են հետաքրքրութիւն ցոյց տալ հանդէպ հայ դատին:

Օրուան բանախօսն էր երիտասարդ ընկերուհի Ալիս Մարուխեան:

«Առանց անդրադառնալու հայկական ցեղասպանութեան մանրամասնութիւններին, ըսաւ ընկերուհի Մարուխեան, որ Թուրքիայի ներկայ իշխանութիւնները նոյնիսկ ծիծաղելի ճիգեր են թափում հերքելու այն, — ու յաճախ անլուրջ եւ ջղագար մարդու յատուկ մօտեցումով փորձում են նենգափոխել իրողութիւնները՝ խոյս տալու համար միջազգային կարծիքի որոշ անդրադարձումներից, — այսօր, 58 տարի յետոյ, մենք ուզում ենք հաւատարիմ մնալ 1965 թուին Հայկական Եղեռնի 50ամեակի առիթով ամբողջ հայ ժողովրդի յայտարարած կարգախօսին եւ ողբալու փոխարէն, ազգային ինքնագիտակցութեան մթնոլորտում՝ հաւաքաբար անել հաստատումներ, որոնք կապակցւում են գործնական այն աշխատանքներին, որ իւրաքանչիւր մի հայորդի, ուր էլ որ լինի նա, պարտաւոր է տանել՝ իր հնարաւորութիւնների առաւելագոյն ներդրումով:

«Գործնական այս աշխատանքների մէջ մեզանից որեւէ մէկին թերացումը աններելի յանցանք է, այն թանկագին աւանդի նկատմամբ, որ մեզ են թողել մեր մեծ մեռելները՝ իրենց նահատակութեամբ իսկ Հայերին պատկանող բոլոր հողերի ամբողջացումը վերածելով հաւատքի այն հանգանակին, որ անժամանցելի է այլեւս եւ որի շուրջ միակամ է եւ միակամ լինելու պարտաւորութիւնն ունի հայ ժողովուրդը:

«Մեր ժողովրդի ներկայ պայմաններում, Հայաստանը եւ Հայաստանի մէջ ապրող ժողովուրդը, հաւատարիմ մնալով հանդերձ Հայոց Հանգանակին, իր ձայնը չի կարող միշտ միացնել մեր ձայնին, որովհետեւ Մոսկուայի իշխանութիւնը եւ նրա վարած քաղաքականութիւնը թոյլ չի տալիս Հայրենի հողերի մէկ մասում՝ ներկայ Հայաստանում ապրող մեր հայրենակիցներին ազատ շարժուել եւ քաղաքական իր արդար իրաւունքները արտայայտել: Մոսկուայի համար, ըստ երեւոյթին, Բիաֆրայի մէջ բարբարոսութեան ենթարկուողների արիւնը աւելի կարմիր էր քան հայ ժողովուրդի մէկուկէս միլիոն նահատակների արիւնը: Թուրքիայի եղբայրական բարեկամութիւնը անխախտ պահելու համար Մոսկուան պատրաստ է որպէս արժէգին վճարել մեր նահատակների արեամբ ստորագրուած այն պարտքի մուրհակը, որի հանդէպ Թուրքիան պարտաւորութիւններ ունի: Նոյնն է պարագան Արեւմտեան Բլոկի մեծ ուժերի վերաբերմունքի տեսակէտից՝ Թուրքիայի նկատմամբ:

«Ապրիլը հայկական բարձրաւանդակի ամէնից լաւ ամիսներից մէկն էր եւ Թուրքը վերածեց այն սուգի:

«Հայութեան երազն է իր ամբողջացած հայրենիքի մէջ Ապրիլին տալ իր նախկին բոյրն ու գեղեցկութիւնը»:

Գերմանացի ունկնդիրներու համար, ընկերուհի Մարուխեան տուաւ նաեւ իր ճառի գերմաներէն ամփոփումը:

Գեղարուեստական բաժինը, երիտասարդ ջութակահար եւ երաժշտագէտ Լուդվիկ Բաղիլի ջանքերով, եղաւ բացառիկ վայելք մը Միւնիխի հայ հասարակութեան համար: Միւնիխի Գրաունկէ Սէնֆոնիք նուագախումբի մենակատարներէ բաղկացած լարաւոր քառեակը խոր ապրումով ու հասկացողութեամբ նուագեց հայկական երգեր:

Հանդէսի վերջաւորութեան, ներկաները մեծ յուզումով եւ հիացումով ունկնդրեցին փոքրիկ Արմէն Մարգարեանը, 5 տարեկան, որ ելեկտրական հարմոնիումի վրայ չափահաս արուեստագէտի մը ապրումով ու ձեռնհասութեամբ նուագեց Եկմալեանի «Յորժամ մտցես»ը եւ Պրահմսէն կտոր մը:

Երեքշաբթի Ապրիլ 24ին, յետ միջօրէի լուրերու բաժնին մէջ, Պաւարիոյ ձայնասփիւռը հաղորդեց ցեղասպանութեան զոհ գացած մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակին՝ Միւնիխի հայ գաղութի կատարած ցոյցը եւ Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին վրայ ծաղկեպսակի զետեղման արարողութիւնը:

Գ. Պ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔՈՒՅԹԻ փոքրաթիւ հայ գաղութը Ապրիլ 24ին յիշատակած է Մեծ Եղեռնի տարեդարձը: Գաղութի Հայերը այդ օրը փակած են իրենց խանութները, իսկ պաշտօնեաները գործի չեն ներկայացած: Առաւօտեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է: Երեկոյեան տեղի ունեցած է յուշատօն, կազմակերպութեամբ Քուէյթի Հայ Համայնքի վարչութեան: Երեկոյթին բացումը կատարած է Յակոբ Օհաննէսեան: Խօսած է ընկ. Յակոբ Իսկէնտէրեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (181)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ
ՕՎԻՏԻ ՀԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

Ամանտա կը ճանչնար Օվիտ Սոլիվօն տարբեր անունով, որովհետեւ ան ինքզինքը ներկայացուցած էր Պարոն Արնոլտ տը Ռայս կեղծանունով: Ինչպէս յայտնի է, Օվիտ մանկամարդ գործաւորուհիին իմաց տուած էր թէ յաջորդ օրը միասին պիտի չճաշէր, Ֆոնթէնպլօ կանչուած ըլլալուն համար:

Հետեւեալ օրը, առտուան ժամը իննին, Սոլիվօ տունէն դուրս ելաւ միջակօրեար քաղաքացիի մը պէս հագուած ու դէպի Սէն Լազարի կայարանը ուղղուեցաւ, ուր տոմսակ մը առաւ Պուա Քոլոմպի համար:

Կայարանին մէջ վար իջնելէ յետոյ՝ Օվիտ շատ լաւ յիշեց Ամանտայի պարզած ուղեգիծը, կայարանէն դուրս ելաւ ու սկսաւ յառաջանալ այն փողոցի երկայնքին, որ ուղիղ գծով կը տարածուէր դէպի Վերսայլի երկաթուղագիծը: Ամանտա ըսած էր.

— Երկաթուղագծի եզերքէն կը յառաջանաք, աջակողմի փոքր ճամբու մը մէջ մտնելով...:

Օվիտ դէպի աջակողմ ուղղուեցաւ ու այդ ճամբուն մէջ մտաւ, որ երկու մեթրէն աւելի լայնութիւն չունէր: Գրեթէ երկու հարիւր մեթր ճամբայ կտրեց, որուն աջ ու ձախ կողմերը ցանկապատեր կային. յետոյ կամուրջէ մը անցնելով՝ հասաւ այնպիսի տեղ մը, ուր պատ չկար այլեւս: Ձախակողմը կը տարածուէր ընդարձակ դաշտագետին մը, ուր հոս հոն ծառափունջեր կային: Այսպէս՝ մէկ կողմը կը տեսնուէին փուշերու ցանկապատեր, իսկ միւս կողմը՝ մշակուած գետիններ: Դէպի առաջ, աչքդ առածին չափ, մեծ ծառեր կը տիրապետէին Փարիզէն Արժանթէօյ ճամբուն վրայ:

Օվիտ ճամբան շարունակեց դանդաղօրէն, ամէն ինչ ուշադրութեամբ քննելով ու միշտ հետեւելով երկաթուղիի ճամբուն քովէն անցնող արահետին: Կէս ճամբուն վրայ, ձախակողմը, երեսունի չափ կաղամախիներու համախմբում մը կը տեսնէր. անոնք կ'աճէին փուշերու, ճօղած կաղնիներու եւ մակաբոյծ տունկերու թաւուտքի մը մէջ: Յետոյ յանկարծ դիմացը ելաւ արահետ մը, որ դաշտագետնին մէջ մխրճած էր:

Օվիտ սկսաւ յառաջանալ այդ արահետէն, ծառափունջին շրջանը ըրաւ, ամէն կողմերովը ուսումնասիրեց զայն, յետոյ մեկնակէտը դարձաւ ու ճամբան շարունակեց մինչեւ զառիվարը խճուղիին, ուր կարելի էր հասնիլ սանդուխի մը միջոցաւ, ու քիչ մը աւելի հեռուն՝ մեղմ զառիթափով մը: Օվիտ սանդուխէն վեր ելաւ ու ինքզինքը գտաւ երկաթուղագծի կամուրջին մօտ: Առանց կենալու, կամուրջէն անցաւ, ու հանդարտ եւ կանոնաւոր քայլերով հասաւ Քոլոմպ, դէպի կայարան ուղղուեցաւ, ու Փարիզի կառախումբը նստաւ:

Հինգշաբթի էր այդ օրը: Յաջորդ օրը, ժամը մէկուկէսին, Լիւսի տունէն դուրս ելաւ, ձեռքը խոշոր այլ թեթեւ ծրար մը բռնած, կառք մը նստաւ ու Սէն Լազարի կայարանը գնաց: Ժամը երկուքին քառորդ մնացած, կառախումբ նստաւ ու Պուա Քոլոմպ վար իջաւ:

Լիւսի ալ Օվիտ Սոլիվոյի պէս միեւնոյն ճամբուն հետեւեցաւ, երկաթուղագծէն անցաւ եւ մեզի ծանօթ արահետին մէջ մտաւ:

Ծառերուն դիմաց, զորս մանրակրկիտ կերպով քննած էր Օվիտ, Լիւսի զարմանքի շարժում մը ըրաւ, խեղդուկ փոքր ճիչ մը արձակելով: Կաղամախիներուն ստորոտը, խոտին վրայ մարդ մը փռուած էր երկայնքին, ձեռքերը գլուխին տակ խաչաձեւած. կը քնանար կամ քնանալ կը ձեւացնէր: Այդ մարդը կարծես չէր արթնցած: Լիւսի անոր քովէն անցաւ, մեղմաձայն ըսելով.

— Ի՜նչ անմիտ եմ եղեր: Խեղճ մարդ մը, որ յոգնած կը հանգչի, վախ պատճառեց ինծի...:

Ու մանկամարդ աղջիկը սկսաւ քալել: Հազիւ քանի քայլ յառաջացած, քնացող մարդը բացաւ աչքերը, պահ մը աչքերով հետեւեցաւ Լիւսիին, ու նորէն արտեւանունքները փակեց, քնացած մարդու մը երեւոյթը առնելով:

Ժամը երեք կը հնչէր, երբ սենեկապանուհի մը քաղաքապետին կնոջ քով մտցուց Լիւսիէն Լապրուի նշանածը:

Լիւսի զգեստը այդ կնոջ հագցուց խոկոյն, որ շատ դժուարահաճ յաճախորդուհի մըն էր, անվերջ փոփոխութիւններ ու սրբագրութիւններ կը պահանջէր:

Լիւսի գնդասեղներ խօթեց, փոփոխութիւններ ըրաւ, շտկեց անսպառ հաճոյակատարութեամբ: Երեք քառորդ ժամ յետոյ՝ Լիւսի մեկնելու պատրաստուեցաւ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար.)

Օր. Զարուհի Թորոսեան, Օր. Հայկանոյշ Թորոսեան, այրի Տիկին Ն. Իւլիւպճեան, զաւակներն ու թոռները (Պէյրութ), Պ. Եդուարդ Փափազեան, այրի Տիկին Մաննիկ Բարսեղեան, զաւակներն ու թոռները, այրի Տիկին Շաքէ Մալեան եւ աղջիկները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ քրոջ եւ ազգականին՝

ԶԱՊԷԼ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 15ին իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առտու (Մայիս 19) ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէր-Լաշէզի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Օր. Օր. Զարուհի եւ Հայկանոյշ Թորոսեանի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գ. Ճօլօլեան եւ զաւակները հրապարակաւ անգամ մը եւս իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր այն անձերուն եւ միութիւններուն, որոնք

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ

հոգեհանգստեան առթիւ, իրենց ներկայութեամբ եւ ցաւակցական արտայայտութիւններով, ջանացին մեղմել հանգուցեալին հարազատներուն վիշտն ու սուգը:

Շնորհակալութիւն մասնաւորաբար օրուան պատարագիչ՝ Հայր Գիւտ Ծ. Վրդ. Նազգաշեանի որ այս առթիւ իր յարգանքի ու գնահատանքի խօսքը բերաւ եւ վեր հանեց բազմավաստակ մտաւորականին գրական ու հանրային գործունէութիւնը:

ՆՈՒԷՐ

Օր. Մառի Նալպանտ իր մեծ-հօր, Հայկ Տաւուտեանի, նահատակուած 1915 Մայիս 15ին, ի յիշատակ 10ական ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի, Աղքատանամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի նոր տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կը խօսի՝ ընկ. Կ. Մեհեան:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին հանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի — Մայիս 20:

THEATRE MUNICIPAL DE VERDUN

Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 21

Grand Gala Arménien

բանաստեղծական եւ երաժշտական երեկոյթ

կը նախագահէ ԱՆՏՐԷ ՊՕԿԻԹ

Նախկին նախարար, երեսփոխան - քաղաքապետ Վերտէօնի

եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի Հայերու Միութեան

Քերթուածներ կ՚արտասանէ.—

ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ

Կոմիտասի, Տիգրանեանի, Կանաչեանի, Ալթունեանի և Յարութիւնեանի գործերը՝ Իլ տը Ֆրանսի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբի մենակատարներու քառեակին եւ Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

(Սթեփան Տօնէեան -թրոմփէթ, Լօժէնի Ալէսեան, դաշնակ)

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Տարեց այր ու կնոջ մը համար կը փնտռուի ընկերութիւն ընող եւ տնական գործերով զբաղող կին մը:

Հեռաձայնել՝ 642-60-52

IVE CONGRÈS MONDIAL 1, 2, 3 JUIN 1973

UNION GÉNÉRALE ARMÉNIENNE DE BIENFAISANCE

CONCERT DE GALA

LE VENDREDI 1ER JUIN A 20 H 45
SALLE DU MUSÉE GUIMET
6, PLACE D'IÉNA PARIS 16E
AVEC LA PARTICIPATION DE
MEDEA ABRAHAMIAN
J. TER MERGUERIAN
ZEPUYR BARSEGHIAN
ANNIE KAVAFIAN
AÏDA BASMADJIAN
LES PERCUSSIONNISTES
DE L'ORCHESTRE PHIL
HARMONIQUE D'ILE-DE-FRANCE
SOUS LA DIRECTION DE
RAFFI PETROSSIAN
ENTREE 30 F

GRAND BANQUET
SUIVI DE BAL

LE SAMEDI 2 JUIN 1973
20 H 30 DANS LES SALONS DE
L'HOTEL P.L.M. ST-JACQUES
17, BL. ST-JACQUES PARIS 14E
METRO SAINT-JACQUES
L'ORCHESTRE ARMENIAN
SUNSHINE ET DE NOMBREUSES
VEDETTES ARMÉNIENNES
PARTICIPATION AUX FRAIS
DINER, VIN COMPRIS : 90 F

RESERVATIONS : BUREAU DE L'U.G.A.B.
11, SQ. ALBONI PARIS 16E TEL. 870-03-18

DIMANCHE 20 MAI 1973

PÉLERINAGE NATIONAL à VERDUN et à DOUAUMONT

à la mémoire des Arméniens morts au Champ d'Honneur pour la France

Organisé par l'UNION DES ARMENIENS DE FRANCE

avec le concours des

ANCIENS COMBATTANTS ET RESISTANTS ARMENIENS

Sous la présidence effective de

Monsieur Alain POHER

Président du Sénat

et de

S. Exc. Mgr. Pierre BOILLON

Evêque de Verdun

VERDUN

Cérémonie sous la présidence de M. ALAIN POHER, Président du Sénat

10 h. 45 Messe solennelle en rite arménien à la Cathédrale de Verdun.

12 h. 30 Cortège et dépôt d'une gerbe au Monument aux Morts de Verdun.

12 h. 45 à l'Hôtel de Ville de Verdun, Allocution de bienvenue de M. André Beauguitte, Ancien Ministre, Député-Maire de Verdun.

Allocution de Alain Poher, Président du Sénat.

OSSUAIRE DE DOUAUMONT

Cérémonie sous la présidence de S. Exc. Mgr Pierre BOILLON

15 h. 30 Dépôt d'une gerbe au Cimetière militaire de Douaumont.

Prières de Requiem par les Représentants des trois Communautés religieuses arméniennes

Inauguration de pierres commémoratives et votives.

Discours officiels.

Défilé militaire.

18 h. 30 Réception à l'Hôtel de Ville de Verdun.

VOYAGE

A la demande de nombreux correspondants un service d'autocars Pullmann est organisé par l'U.A.F. pour 30 francs Aller-Retour. Réserver les places auprès de M. BAKERDJIAN, 35 rue de Trévise Paris (9e). Pour tous renseignements complémentaires, tél. PRO. 07-25.

La réservation sera effective dès réception par tout moyen à la convenance des pélerins (chèque, C. P., mandat, espèces) de la somme de 30 frs. par place, dernier délai Jeudi 17 Mai à 19 h. Ils recevront leur billet par retour du courrier. Ils peuvent également venir s'inscrire et recevoir immédiatement leurs billets 35 rue de Trévise, même délai.

Départ dimanche 6 h. 50, 77 rue Lafayette

Retour à Paris, dimanche vers 23 h. 30

500 repas chauds. REPAS 15 francs, boisson et service compris sont prévus pour dimanche 13 h. 30. Les billets de repas peuvent être retirés jusqu'à jeudi 17 Mai à 19 h. et jusqu'à épuisement des billets, chez BAKERDJIAN, 35 rue de Trévise, Paris (9e)

×

ALLER :

Départ Gare de l'Est 6 h. 58, changement Chalons, arrivée VERDUN à 10 h. 11

RETOUR

Départ de VERDUN à 18 h. 34, changement Chalons, arrivée PARIS 22 h. 05

Տեղերը ապահովել ժամ առաջ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Հրանտ - Սամուէլեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յակոբեան, Եղիա Սերոբեան, Սարգիս Շերպէթճեան, Գէորգ Սերոբեան, ամն 1000ական, Միհրան Հանտալեան 1500, Միհրան Քեհիայեան, Տիկ. Ալիս Փափազեան, Նուպար Նիկողոսեան, Բարգէն Մութաֆեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրեն 500ական, Պ. Յարութիւն Մրիկեան, Օր. Անահիտ Պըղտիկեան 300ական ֆր.:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է 100ական ֆր. Տիկիններ Ա. Գէորգեանէ եւ Զ. Կիւլպէնկեանէ Տիկին Աստղա Թորոսեանի մահուան առթիւ:

«ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ»Ի ՑԱՑՏԱԳՐԵՐԸ

Անոնք որոնք կը փափաքին Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի յիսնամեակի համերգին յայտագրերը ունենալ, կրնան դիմել այս Հինգշաբթի, Մայիս 17, ժամը 19էն սկսեալ Մշակոյթի Տունը:

ՃՇԴՈՒՄ

ՎԵՐՏԷՕՆ - ՏՈՒՕՄՈՆԻ հանգանակութեան համար Պ. Աւետիս Պահատուրեան (Փարիզէն) նուիրած է 500 ֆր. (ոչ թէ 50, ինչպէս հրատարակուած էր թիւրիմացութեամբ):

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբը կը կազմակերպէ Սիւրփրիզ-Փարթի մը, Մայիս 19, երեկոյեան ժամը 20.30ին, Գասպար Իփէկեան սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի 27 Մայիս, ժամը 16ին

Կը մասնակցին

— Վարժարանի քառաձայն խմբերգը
— Կովկասեան պարախումբը
— Էրեբունի նուագախումբը
— Հայկական գունաւոր ժապաւէններ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Պիւֆէ — պառ — փարքինկ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
18
VENDREDI
18 MAI
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15079-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0.70 ֆր

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.716

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.716

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՎԵՐՏԷՕՆ

—0—

Ա.

Նորակազմ Ֆրանսահայերու Միութիւնը, աջակցութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Միութեան, «Ֆրանսայի համար պատուոյ դաշտին վրայ ինկած Հայերու յիշատակին» կազմակերպած է դէպի Վերտէօն ուխտագնացութիւն մը, որ տեղի կ'ունենայ Շաբաթ 19 եւ Կիրակի 20 Մայիսին, նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ Ծերակոյտի նախագահ Պ. Ալէն Փոհէրի եւ Վերտէօնի եպիսկոպոս Գերապայծառ Փիէր Պուալոնի։

Այս հանդիսաւոր ուխտագնացութեան իրենց մասնակցութիւնը խոստացած են Ֆրանսայի պաշտօնական դէմքեր, մատենագիրներ եւ հոգեւորականներ։

Հանդէսին մանրամասնութիւնները տրուած են Յառաջի չորրորդ էջին մէջ։ Ֆրանսական հեռատեսիլն ու ձայնասփիւռը (Ֆրանս–Քիւլթիւր) եւս քանիցս ծանուցին այս մասին իրենց կիրակնօրեայ հաղորդագրութեանց մէջ։

1914ին 4000 Հայեր կ'ապրէին Ֆրանսայի մէջ։

Օգոստոսին երբ պայթեցաւ առաջին աշխարհամարտը, Փարիզի եւ Մարսիլիոյ մեր հայրենակիցներէն 500 հոգի անմիջապէս փութացին իբրեւ կամաւոր արձանագրուիլ Ֆրանսական բանակին, կռուելու համար Գերմանիոյ դէմ։

Հիւրընկալ երկրին հանդէպ երախտագիտական զգացումը չէր միայն, որ դէպի պատուոյ դաշտը կ'առաջնորդէր մեր երիտասարդները։ Ասպետական Ֆրանսան կը ներկայանար իբրեւ ախոյեան արդարութեան եւ օտարի անարգ լուծին տակ կեղեքուած փոքր ազգերու ազատութեան։ Ֆրանսական եռագոյնին տակ իրենց արիւնը թափելու յանձնառու մեր հայրենակիցները կը կռուէին յանուն արդարութեան եւ ազատութեան, անվերապահ եւ անսակարկ, իրենց երկրորդ հայրենիքի կողքին։ Տոգորուած Հայաստանի ալ ազատութեան խորունկ յոյսով։

Հայ կամաւորները՝ զինուորագրուած Օտար Լեգէոնի շարքերուն մէջ՝ առաջին կռիւներէն իսկ մեծ քաջութիւն ցոյց տուին, արժանանալով Ֆրանսայի հրամանատարներու գնահատական յիշատակութեանց, ճակատի վտանգաւոր կէտերուն վրայ իրենց կատարած անձնուէր ծառայութեանց համար։

Միայն գերմանական ճակատին վրայ պիտի չսահմանափակուէր հայ կամաւորներու զոհաբերութիւնը դաշնակիցներու դատին։

1917ին Կիպրոսի մէջ կը կազմուէր Արեւելեան Լեգէոնը՝ ֆրանսական դրօշին եւ Ֆրանսայի սպաներու հրամանատարութեան տակ։

Լեգէոնին առաջին տարրերը կը կազմէին հերոսական Մուսա Լերան քաջարի երիտասարդները, որոնք 1915 Սեպտեմբերին Միջերկրականի ֆրանսական նաւատորմին կողմէ ազատագրուելէ վերջ կ'ապրէին Փորթ Սայիտի գաղթակայանին մէջ, իրենց ընտանիքներուն հետ։

Շուտով հեռաւոր Ամերիկայէն եւ այլ երկիրներէ հարիւրաւոր հայ կամաւորներ կը փութային Կիպրոս, Լեգէոնի թիւը բարձրացնելով 5000ի, — չնչին մասը Սուրիացիներ։

Կիպրոսի մարզուանէն մեր հայրենակարօտ կամաւորները իրենց աչքերը կ'ուղղէին դէպի պատմական Կիլիկիոյ ափերն ու լեռները, մօտ օրէն ֆրանսական կողքին հայկական եռագոյնն ալ անոնց վրայ տնկելու անխախտ յոյսով եւ խոր հաւատքով։

Երկար սպասումէ ետք, 1918 Սեպտ. 18–19ի գիշերը վերջապէս կը հնչէր գերագոյն ժամը։ Հայ կամաւորները ֆրանսական դրօշի առաջնորդութեամբ դրոհ կուտային Արարայի անառիկ դիրքին վրայ, պաշտպանուած գերմանական թնդանօթներով, ու կուրծք կուրծքի ահաւոր զօտեմարտէ վերջ կը գրաւէին զայն, ճամբայ բանալով Զօր. Ալէնպիի արշաւաբանակին։

Աւելի քան երկու տասնեակ քաջարի հայորդիներ կ'իյնային պատուոյ դաշտին վրայ։ Ֆրանսայի հրամանատարը՝ գեր–գնդապետ Ռոմիէօ յուզիչ դամբանական մը կը խօսէր անոնց հողաթումբին վրայ, երդուըննալով, որ ի վերջոյ արդարութիւնը պիտի յաղթանակէր եւ Հայերը ընդմիշտ պիտի ձերբազատուէին Թրքական անարգ լուծէն։ Հայաստան պիտի ազատագրուէր։

Այսպէս, գերմանականէն ետք Պաղեստինի ճակատին վրայ եւս Հայերը իրենց կարմիր արիւնով կ'ոռոգէին պատուոյ դաշտը, Ֆրանսացիներու կողքին։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՆՈՐԷՆ ԻՐԱՐ ԱՆՑԱԾ ԵՆ...

—0—

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ՊԱՏՃԱՌԸ ՀԱՅԵՐԸ ՉԵՆ...

Եւրոպայի Խորհուրդը որ նիստ կը գումարէ Սթրազպուրկ անգամ մը եւս անդրադարձած է Թուրքիոյ վարչակարգին եւ Հոլանտայի ներկայացուցիչն է, որ ամբաստանեալի աթոռի վրան նստեցուցած է ոչ միայն Անգարայի կառավարութիւնը այլեւ Ֆրանսական Ձայն–Հեռատեսիլը։

Ինչպէս չորս տարի առաջ խնդրոյ առարկայ եղած է գնդապետներու Յունաստանը, այս անգամ ալ խնդրոյ առարկայ եղած են Թուրքիոյ վարչակարգը եւ անոր «զինակիցը», Ֆրանսական Ձայն–Հեռատեսիլը։

Հոլանտացի պատուիրակը յայտնած է թէ Անգլիոյ Արտաքին Նախկին Նախարարը, Երեսփոխան, յաջողած էր արտօնութիւն առնել որ պատուիրակներուն համար ֆիլմ մը ցուցադրուի, Թուրքիոյ մէջ գործադրուած չարչարանքներուն մասին։ Եւ պատուիրակը ուզած է գիտնալ թէ ճի՞շդ է որ Ֆրանսական Ձայն–Հեռատեսիլը հրաժարած է սրահը տրամադրելէ (Սթրազպուրկի) «իր կամ որոշ օտար կառավարութեան մը ճնշումին տակ»։

Դէպքը հետեւեալն է.— Անցեալ չորեքշաբթի Օռ. Էռ. Թէ. Էֆ.ի տեղական տնօրէնութիւնը ընդառաջ գացած էր բրիտանացի երեսփոխանին դիմումին սրահ տրամադրելու համար (ֆիլմը պատրաստած է անգլիական անհատական ընկերութիւն մը եւ վկայութիւններու շարք մըն է չարչարանքներու վրայ)։ Պատրաստողներէն մին Մք. Ֆատիլն Սթրազպուրկ եկած էր ներկայացնելու համար ֆիլմը երբ Ձայն–Հեռատեսիլը յայտնած է իրեն թէ ներկայացումը չէր կրնար տեղի ունենալ։ Քննութիւն մը երեւան հանած է որ Թուրքիոյ դեսպանատան միջամտութեան վրայ է որ Օ. Էռ. Թէ. Էֆ.ի արտաքին սպասարկութեանց տնօրէնութիւնը յայտնած էր Սթրազպուրկի տնօրէնութեան որ սրահը չտայ։ Երբ Հոլանտացին բողոքած է Ֆրանսայի ներկայացուցիչը (Կօլիտ) ըսած է թէ Ձայն–Հեռատեսիլի սրահը չարժանկարի սրահ չէր այլ՝ նուագահանդէսի։ Խնդիրը սկսած է բարդանալ եւ ժողովին մասնակցող Թուրք ներկայացուցիչները բուռն կերպով հերքած են իրենց դէմ եղած ամբաստանութիւնները իբրեւ արդիւնքները «քաղաքական զօրաւոր մեքենայի մը սնուցուած անոնց կողմէ որոնք կ'ուզեն մենատիրական վարչակարգ մը հաստատել Թուրքիոյ մէջ եւ զայն կտրել Ատլանտեան Ուխտէն»։ Թուրք խօսողները յաջորդաբար պնդած են որ քաղաքական բանտարկեալներ չկան իրենց երկրին մէջ այլ միայն «ոճրագործներ եւ գողեր» որոնք դատարան կը քաշուին։ Շեշտած են թէ պաշարման վիճակը միայն եօթը նահանգի մէջ կը գործադրուի եւ ատիկա կ'արդարացուի եղեր անով որ Չինաստան, Խորհ. Միութիւն եւ Չեխոսլովաքիա կը շարունակեն զէնք ներմուծել Թուրքիա։

Ինչպէս կը պարզուի, միայն Հայերը չեն որ աննպաստ մթնոլորտ կը ստեղծեն Թուրքիոյ նկատմամբ... արդէն Թուրքերը իրենք իրենց կը բաւեն։

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—0—

ՆՈՐ ՕՐԻՆԱԳԻԾ
ԱԶԳ. ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Նախարարաց հերթական Խորհուրդին օրակարգի հարց եղած է նաեւ Ազգ. ծառայութեան (իմա՛ զինուորական) հարցը եւ առանց ջնջելու անշուշտ ինչ որ «Տըպրէ օրէնք» կը ճանչցուի նոր ծրագիր մը մշակուած է։ Երիտասարդները պիտի կարենան ընտրել թէ ե՞րբ պիտի կատարեն իրենց զինուորական ծառայութիւնը, 18էն 22 տարեկանի միջեւ եւ ընդհանուր ձեւով «Տըպրէ օրէնքին» գործադրութիւնը աւելի ճկուն պիտի դառնայ։

Կառավարութեան բանբերը՝ Ժոզէֆ Քոմիթի յայտարարեց նիստէն ետք թէ կառավարութիւնը գիտակից է որ շատ ընդարձակ վիճաբանութեան մը առջեւ կ'երթայ, ինչ որ փափաքելի է եւ մաս կը կազմէ Խորհրդարանի դերին բայց պէտք է խուսափիլ ամբոխավար եւ կողմնակալ չափազանցութիւններէ։ Ժոզէֆ Քոմիթի աւելցուցած է թէ Նախագահ Փոմփիտու միջամտած էր եւ շեշտած.— «Հո՛ս եմ արդելք հանդիսանալու համար կուսակցութիւններու վարչաձեւի մը եւ արդելք պիտի հանդիսանամ»։ Այս փոքր նախադասութիւնը մեծ աղմուկ հանած է եւ բոլոր լրագրողները ուզած են բուն իմաստը հասկնալ եւ Քոմիթի բացատրած է թէ միայն կոչ մըն է կուսակցութեանց — ըլլան անոնք մեծամասնութեան կամ ընդդիմութեան անդամ — առաջքն առնելու համար ամբոխավարութեան։

× Գալով ֆրանսական հիւլէական փորձերուն, Ֆրանսա որոշած է մերժել Լա Հէյի Արդարութեան Միջազգային Ատեանին ձեռնհասութիւնը ընդունիլ։

ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐ ԵՐԿԻՐ ՄԸ՝ ՍԻՔՔԻՄ

—0—

Հիմալայան լեռներու վրայ ծուարած փոքր երկիր մըն է Սիքքիմ, որ Հնդկաստանի հովանաւորութեան տակ կը գտնուի։ Երկրին տարածութիւնն է 8.000 քառ. քիլոմեթր, իսկ բնակչութեան թիւն է 200.000։ Թագաւորութիւն մըն է, որ ներքին ինքնավարութիւն ունի։ Անոր արտաքին գործերը, պաշտպանութիւնը եւ հաղորդակցութիւնը կը վարէ Հնդկաստան։ Այս քաղաքականութիւնը որդեգրած են փոքրիկ երկրին վարիչները, որովհետեւ Չինաստան տեւական վտանգ մը կը ներկայացնէ իրենց։

Արդարեւ, Սիքքիմի պատմութիւնը, ինչպէս Պութանինը, սերտ կապ ունեցած է Թիպէթի հետ եւ, ասոր ճամբով՝ Չինաստանի հետ։ «Չոկեալ»ները (թագաւորներ) կը սերին Թիպէթեան հարստութենէ, եօթներորդ դարէն։ Թիպէթցիները պուտտայականութիւնը տարածած են Սիքքիմի մէջ եւ իշխանութիւնը յանձնելով պուտտայական կրօնաւորներու՝ իրենց ազդեցութիւնը տարածած են հոն։

Սակայն ԺԸ. եւ ԺԹ. դարերու պայքարները Թիպէթի եւ Սիքքիմի միջեւ, Նեփալի եւ Պութանի յարձակումները, ինչպէս նաեւ արքայական ընտանիքի ներքին հակամարտութիւնները առիթ տուին Հնդկաստանի անգլիական իշխանութիւններուն, որ միջամտեն 1826–1828ին եւ, վերստին, 1850ին։ Անգլիացիներու եւ Չինացիներու միջեւ կնքուած համաձայնագիրով մը 1890ին, Սիքքիմ անգլիական հովանաւորութեան ենթակայ կը դառնայ։

Ցետագային, Փեքին մերժեց Սիքքիմն ու Պութանը նկատել Հնդկաստանի հովանաւորութեան տակ գտնուող երկիրներ եւ Նոր Տելհիի հետ խօսիլ անոնց սահմաններուն մասին։ «Համառօտ պատմութիւն Չինաստանի» գիրքին մէջ, որ լոյս տեսած է Փեքին 1952ին եւ 1954ին, երկու երկիրներն ալ (Սիքքիմ եւ Պութան) առանց այլ եւ այլի չինական կայսրութեան նախկին հողերը կը նկատուին։ Չանկ Քայ Չէք եւս, որ Հնդկաստանի ազատագրութենէն առաջ բարեկամական ձեռք երկարած էր հնդիկ ազգայնականներու, ինչպէս Նեհրուի, թոյլ տուաւ, որ տպուած քարտէսներու մէջ իբրեւ Չինաստանի մաս կազմող շրջաններ երեւան Թիպէթ, Նեփալ, Պութան, Սիքքիմ եւ Արեւմտեան Փրատեշ։ Հակառակ Նոր Տելհիի բողոքներուն, Մաօ երբեք չհերքեց այս հաստատումը։ Չին–հնդիկ յարաբերութիւններու վատթարացման հետեւանքով Սիքքիմ կարեւոր տեղ գրաւեց միջազգային բեմի վրայ եւ, երբ 1962ին պատերազմ ծագեցաւ Հնդկաստանի եւ Չինաստանի միջեւ, Հիմալայայի շրջանները նոր պայքարներու թատերաբեմ դարձան։ Չիւմպի հովիտը, Թիպէթեան նեղ գօտի մը Սիքքիմի եւ Պութանի միջեւ, Հինտուստանի դաշտահովիտը առաջնորդող ամէնէն դիւրին անցքն է։

Ահա թէ ինչո՛ւ Նոր Տելհիի եւ Փեքինի համար ռազմագիտական մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Հիմալայան լեռնաշղթան եւ հոն ծուարած կարգ մը երկիրներու կարգին Սիքքիմը։

Թ. Ա. Թ.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլը անդրադարձաւ Ուաթըրկէյթի դայթակղութեան։ Ցարդ լուռ կը մնար։ Ոչ մէկ ամբաստանութիւն կատարուած է Սպիտակ Տան եւ Նախագահ Նիքսընի դէմ։

ՍԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԼԵՒՈՆ ՄԵԾԱԳՈՐԾ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ

—0—

Եօթը հարիւր յիսունը չորս տարի առաջ, 1219 Մայիս 2ին, Կիլիկիոյ մէջ մահկանացու իր կեանքը կը կնքէր 1080–1199 Թուականներու Ռուբինեան իշխանապետութեան և 1199–1375 Թուականներու Ռուբինեան թագաւորութեան ամէնէն փայլուն դէմքերէն Լեւոն Բ. պարոն (1187–1199), որ յետագային պիտի դառնար Լեւոն Ա. Թագաւոր՝ 1199–1219 վարելու համար Ռուբինեանց հարստութիւնը:

Իբրեւ պարոնի եւ իշխանապետի իր գործունէութեան սկզբնական օրերուն կը զուգադիպի Խաչակիրներու երրորդ արշաւանքը (1189–1192): Լեւոն 1187ին նախ ետ կը մղէ Հալէպի եւ Դամասկոսի սուլթաններուն միացեալ յարձակումը. յաջորդ տարի՝ 1188ին, նաեւ Իկոնիոնի (Գոնիա) Ռուստեմ սուլթանին գրոհը. եւ մայրաքաղաքը Տարսոնէն կը փոխադրէ Սիս: Խաչակիրներուն զօրավիգ, կ'ամրացնէ իր բանակը՝ ֆրանսացի, անգլիացի, գերման ու իտալացի զինուորներով: Կ'ամուսնանայ նախ Անտիոքի Իզապոյ իշխանուհիին հետ (1189), ապա Կիպրոսի Սիպիլ Լուսինեանի հետ (1210):

Լեւոն Բ. պարոն 1191ին կը մեկնի Կիպրոս, ներկայ գտնուելու համար Անգլիոյ Թագաւոր Առիւծասիրտ Ռիչըրտի ամուսնութեան: Գերմաններու Ֆրիտրիխ Ա. Պարպարոսա կայսրը, որ հրամանատարն էր Խաչակիրներու, մեծ համակրանքով կը վերաբերի իրեն հետ եւ արքայական Թագ կը խոստանայ իրեն: Պարպարոս չի կրնար սակայն անձամբ յարգել այդ խոստումը, որովհետեւ լողանքի մը պահուն կը խեղդուի Կալիկատնոս գետին մէջ. իր որդին՝ Հայնրիխ Զ. կ'իրագործէ այդ խոստումը եւ Թագադրութիւնը տեղի կ'ունենայ 1199 Յունուար 6ին (ըստ ոմանց՝ 1196ին), Ծննդեան օրը, Տարսոնի մայր եկեղեցիին մէջ, ի ներկայութեան Պապին ու կայսեր ներկայացուցիչ կարդինալ Քոնրատի, ու ձեռամբ Գրիգոր Զ. կաթողիկոսի:

Այս ձեւով, Լեւոն Բ. պարոնը կ'ըլլայ Կիլիկիոյ Ռուբինեան հարստութեան առաջին Թագաւորը՝ իբրեւ Լեւոն Ա. (1199–1219):

×

Լեւոն Ա. Թագաւոր յաջողեցաւ Վատիկանի եւ Բիւզանդիոնի տիրական ազդեցութենէն զերծ պահել Հայ. Առաքելական եկեղեցին: Իբրեւ օրինագիրք ընդունուեցան Անտիոքի իշխանապետութեան օրէնքները (Ասիզք Անտիոքայ). Հայերէնի մէջ մտան լատինաբանութիւն եւ նորման բառեր, օտար որոշ բարքեր՝ արքունիքի մէջ, ինչպէս նաեւ դատախաբակչական եւ տարազային ձեւափոխութիւններ՝ պալատի թէ կառավարութեան մէջ:

Անտիոքի իշխանապետութեան հետ Լեւոն Ա. սուր բախումներ ունեցաւ գահի յաջորդականութեան խնդրով. նաեւ լուրջ վէճեր՝ Իկոնիոնի սուլթանին, Ռիքնետտինի հետ, զոր Անտիոքցիները դրդած էին իրեն դէմ: Իր կարգին, Հալէպի սուլթանը, Կըյասետտին, կը ձգտէր ճնշում բանեցնել Լեւոն Ա.ի վրայ, ծանր հարկերու պահանջով: Ցաջողութեամբ դիմադրեց երկուքին ալ:

Թագաւորութեան վերջին օրերուն, 1217ին, Իկոնիոնի Իզզետտին Քէյքեաուս սուլթանը եկաւ ու պաշարեց Կապանը. Լեւոն Ա. յաջողեցաւ սակայն խորտակել օղակը եւ ճակատիլ, հայկական ուժերու առջեւ բանալով ճամբան դէպի Իկոնիոն:

Իր ամէնէն մեծ դառնութիւններէն մէկը եղաւ Իննովկենտիոս Գ. Պապին կողմէ արձակուած նզովքը՝ իրեն դէմ, Անտիոքի ժառանգական վէճին առթիւ: Հայոց Յովհաննէս Մեծաբարոյ կաթողիկոսը մերժեց Պապին այս ապօրինի բանադրանքը, իսկ Լեւոն Ա., հիասթափ ու զայրացած, գրաւեց Անտիոքը (1211) ու գայն յանձնեց իր ազգականներէն Ռուբէն–Ռէյմոնտի: Ապա վերադառնալով երկիր, հովուեմէջադաւան ասպետները վտարեց ու գրաւեց Տաճարականներու կալուածները:

Մեռաւ 1219 Մայիս 2ին. մարմինը ամփոփուեցաւ Սիսի մէջ, իսկ սիրտը՝ ըստ կտակի՝ Թաղուեցաւ Ակների վանքին մէջ:

33 տարիներու իշխանութենէ մը ետք, Կիլիկեան գահը անցաւ Հեթումեան տոհմին:

Մ. Թ.

ԽՈՐԷՆ Ա. ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Ապրիլ 27ին Թեհրան ժամանած է՝ հովուական այցելութիւն մը տալու համար Թեհրանի, Իրանահնդկաստանի եւ Ատրպատականի թեմերուն: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսին կ'ընկերանան լիբանահայ առաջնորդ Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, Յունահայոց առաջնորդ Սահակ Արք. Այվազեան եւ Վահան Վրդ. Պէրպէրեան:

Խորէն Ա. օդակայանին մէջ դիմաւորուած է Թեհրանի Հայոց առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի, Իրանահնդկաստանի առաջնորդ Գարեգին Արք. Սարգիսեանի, Ատրպատականի կաթողիկոսական փոխանորդ Տիրայր Վարդ. Փանոսեանի, Պարսկաստանի վարչապետի ներկայացուցիչին, կրօնական կալուածոց նախարար Տոքթ. Ազմունի, Լիբանանի դեսպան Խալիլ էլ–Խալիլի, Թեմական Խորհուրդի անդամներուն եւ բազմահազար ժողովուրդի կողմէ:

Պետական հեռատեսիլի Թղթակիցները տեսակցութիւն մը ունեցած են Խորէն Ա.ի հետ: Ապա կաթողիկոսը պաշտօնական չքախումբով առաջնորդուած է Թեհրանի Առաջնորդարանը եւ անոր կից նորակերտ Ս. Սարգիս Մայր եկեղեցին, որ եօթը տարիներու աշխատանքէ ետք իր լրումին հասած է:

Նորակառոյց Մայր եկեղեցիին օծումը կատարած է Ապրիլ 29ին: Օծման արարողութեան առթիւ Ս. Սարգիս Մայր եկեղեցին, անոր ընդարձակ բակը եւ դէպի եկեղեցին տանող երկու պողոտաները լեցուած են հսկայ բազմութեամբ:

Եկեղեցիին բարերարներն են Գուրգէն եւ Վազգէն Սարգիսեան:

Եկեղեցիի օծումի արարողութեան ներկայ գտնուած են նաեւ պետական դէմքեր եւ քրիստոնեայ այլ յարանուանութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս Թեհրանի կրօնապետ Իմամ Զոմէ, պապական նուիրակ Խոնէսթօ Գալինա Եպս. Քաղդէական, Նեստորական, Հայ կաթոլիկներու, բողոքական քանի մը այլ միաբանութեանց ներկայացուցիչներ, Իրանի Խորհրդարանի հայ երեսփոխաններ, Իրանի հայ ծերակուտական Ֆելիքս Աղայեան, պետական դէմքեր, դեսպաններ, ազգային կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, ձայն – պատկերասփիւռի եւ տեղական թերթերու Թղթակիցներ:

Ս. Սարգիս Մայր եկեղեցւոյ օծման արարողութիւնը մասնաւորապէս, Խորէն Ա.ի իրանահայ երեք թեմերուն տալիք այցելութիւնը ընդհանրապէս արձագանգ գտած են տեղական պարսկական եւ օտար թերթերու մէջ: Պետական ձայն – պատկերասփիւռն ալ անդրադարձած է այս այցելութեան յատուկ ձայնասփռումներով եւ հեռասփռումներով:

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը Մայիս 2ին այցելութիւն մը տուած է Լիբանանի դեսպան Խալիլ էլ–Խալիլի եւ շուրջ կէս ժամ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցած է անոր հետ:

×

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Մայիս 3ին, Թեհրանի Ս. Սարգիս նորակառոյց եկեղեցիի շրջաբակին մէջ տեղի ունեցած է Ապրիլեան Եղեռնի յուշարձանին պաշտօնական բացումը, Խորէն Ա.ի հովանաւորութեամբ եւ բազմահազար ժողովուրդի ներկայութեան: Յուշարձանի բարերարն է Արսէն Տէր–Յակոբեան:

Ապա խօսք առած են Խորէն Ա. եւ ազգային մարմիններու անունով Տոքթ. Օննիկ Սահակեան եւ Նորիկ Պահլաւունի:

ԺԱՆՍԷՄ(*)

—0—

Ժանսէմ գաղափարներ գտնելու դժուարութիւն չունենար: Ան գիտէ տեսնել մեզ շրջապատող հարստութիւնը: Ան կը նկարէ կեանքէն վերցուած պատկերներ, մանուկներ, կիներ, որոնց կը հանդիպի ճամբան, ինչո՞ւ չէ՝ նաեւ պատեր:

Ան համեստ մարդոց, աղքատներու նկարիչն է. գրեթէ իր բոլոր տիպարները բոպիկ են, այն տարբերութեամբ, որ անոնք նախապէս տխուր էին, իսկ այժմ, ուրախութեան ճառագայթ մը կը լուսաւորէ անոնց դէմքը: Այդ տիպարները կը նշմարենք մշուշի ետեւէն, որ կ'իջնէ դանդաղօրէն անոնց վրայ. այդ մշուշը տարուէ տարի թանձրանալով այդ տիպարներուն վրայ, վերջիններս կը վերածէ յիշատակի մը, Թերեւս դառն, Թերեւս ծանր, բայց եւ այնպէս կ'ընդունինք զայն՝ ափսոսանքի խոհական ժպիտով մը:

Ժանսէմի համար յիշատակը մոխրագոյն է, բայց ահա գոյն մը որ կը ժայթքէ, կանաչ մը, դեղին մը, վարդագոյն մը, ինչպէս այդ հիանալի կանաչ դուռը, որ կը ցցուի զինք շրջապատող մոխրագոյններուն եւ ճերմակներուն մէջէն (Տղան եւ կանաչ դուռը 195×130): Իսկ այդ տղա՞ն: Ժանսէմ կրցած է նկարել զայն մանուկներուն յատուկ դիրքի մը մէջ, — գլուխը քորելու ատեն: Ի՜նչ մարդկային դիրք, արդարեւ: Մանուկը իր առջեւ ունի ամբողջ կեանք մը, Թերեւս ան պիտի հանդիպի շատ մը դժուարութիւններու կամ դժբախտութիւններու, բայց երբ չափահաս դառնայ պիտի կրնայ գնահատել կեանքը իր իսկական արժէքով եւ ի վերջոյ ըսել ինքզինքին՝ կ'արժէր ապրիլ կեանքը: Ժանսէմի գործը այսօր կը դրսեւորէ հասուն մարդու փիլիսոփայութիւնը:

Ուշագրաւ էին նաեւ՝ Շուկայի տխրաքանը 130×160, Մերկը՝ կարմիր փոնի վրայ 114×146, որ պարզ, բայց եւ այնպէս խորունկ՝ աղօթքի մը պէս, եւ Մայրութիւն 100×81, որուն մէջ կը շնչէր զգայնութիւն մը, որ կուգար Արեւելքէն:

Ի՞նչպէս բնորոշել Ժանսէմի նկարչական արուեստը:

Արդեօք պէ՞տք է բնորոշել զայն եւ մոլորիլ՝ բառերու մշուշին մէջ: Ճիշդը ըսելու համար, կարելի չէ Ժանսէմի նկարչութեան մասին խօսիլ, քանի որ Ժանսէմ ի՛նք չի խօսիր, կ'արտայայտուի լռութեամբ:

Կարելի է լրջութիւն, զգայնութիւն, ուժգնութիւն բառերը գործածել բնորոշելու համար Ժանսէմի նկարչական ար-

---

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Այր մարդոց կարաւանները իրենց մեկնակէտէն բաւական հեռանալէ ետք, սայլապաններն ու կառապանները կանգ կ'առնէին ու կը մերժէին աւելի հեռու երթալ. կը սկսէր սակարկութիւնը. ոստիկան զինուորներու «բարեխօսութեան» վրայ յաւելեալ վարձքով մը կը համճէին ճամբան շարունակել, քիչ ետք սակայն կրկին կանգ առնելու եւ բեռներն ու մարդիկը գետին Թափելով ետ դառնալու:

Այր մարդոցմէ կազմուած կարաւանները շատ հեռուները չէին երթար. շուտով իրենք զիրենք շրջապատուած կը գտնէին զինուած ու ձիաւոր չէթէներէն, որոնք հայկական ներքին գաւառներու Քիւրտերուն դերը պիտի կատարէին հոս:

Իթթիհատի տեղական կոմիտէներուն կողմէ կազմակերպուած այս ոճրագործներու մօտենալուն ի տես, ոստիկան զինուորները քաշուելով կը հեռանային: Չէթէները բոլորակաձեւ շրջապատելով կը սկսէին կրակել անպաշտպան ու յաճախ կապկպուած մարդոց վրայ. հրացանաձգութիւնը կանգ կ'առնէր երբ այլեւս ոչ մէկ կենդանի Հայ մնար. այն ատեն կը սկսէր կողոպուտը, որուն կը մասնակցէր նաեւ շրջակայ գիւղերէն հասնող ամբոխը: Ոչինչ կը ձգուէր դիակներուն վրայ. կը պատռէին նոյնիսկ փորոտիքը կլլուած ոսկի գտնելու յոյսով: Այս գործը եւս աւարտելէ ետք, դիակները կամ գետի մը մէջ կը նետէին եւ կամ հսկայ տարածութեամբ փոսեր փորելով զանոնք հոն կը Թափէին ու հողով կը ծածկէին: Յաճախ այս աշխատանքը աւելորդ կը համարէին ու դիակները բաց օդին կը ձգուէին, մինչեւ որ Պոլսոյ կառավարութենէն խիստ հրահանգ եկաւ կանխաւ ճշդուած ցուցմունքներուն հետեւելու: Կիներէ կազմուած կարաւաններու պարագային, սպանութիւն տեղի չէր ունենար, բայց կողոպուտին աւելի յաճախ կը մասնակցէր ամբոխը: Այս տեսակի առիթներով, ինչպէս նաեւ քաղաքներէն անցքի ժամանակ, Թուրքերը եւ Քիւրտերը ազատ էին գալու եւ ընտրելու իրենց հաւնած կիներն ու աղջիկները. ճշդուած գիները չնչին էին, աւելի յաճախ՝ բոլորովին ձրի: Անոնց մէջէն գեղեցիկները, ամէն կայանի մէջ, կ'ենԹարկուէին բռնաբարումի, որուն կը մասնակցէին նաեւ «պահապան» ոստիկանները:

Ճամբու ընԹացքին, կարաւանները հետզհետէ կը փոքրանային: Ամիսներ տեւող տաժանելի ճամբորդութիւն մըն էր, որուն ամէնէն ամրակազմ մարդն իսկ դժուար Թէ տոկար, իսկ կիներու, երախաներու եւ հիւանդ ծերունիներու այս բազմութիւնը, ամրան կիզիչ արեւուն տակ, առանց պաշտպանութեան եւ հանգստեան կայանի, անօԹի ու ծարաւ՝ դատապարտուած էր անվերջ քալելու: Երբ աղբիւրի մը կամ գետի մը հանդիպէին, ոստիկանները հրացաններու ըսպառնալիքին տակ կը հեռացնէին զիրենք, արգիլելով այսպէս անոնց քանի մը օրուան ծարաւին յագեցումը: Ցատկապէս դժուար էր յղի կիներու պարագան, որոնցմէ շատ քիչերուն ճամբան երկար եղաւ: Պատահեցան ծննդաբերութիւններ, բայց պահակ ոստիկանները ոչ իսկ ժամի մը համար կ'ուզէին կանգնեցնել կարաւանին ընԹացքը. գազանային վայրագութեամբ կը բռնէին ու հեռուն կը նետէին նորածինները, կամ կը ջախջախէին ճամբու քարերուն վրայ: Շարքերը հետզհետէ կը նօսրանային ոչ միայն առեւանգումներու եւ վաճառումներու հետեւանքով, այլ մանաւանդ՝ ֆիզիքական եւ հոգեկան հիւծումի: Ով որ չէր կրնար հետեւիլ կարաւանին, կը կքէր ու կ'իյնար, իսկ գլխուն հասնող հրացանի կոԹին հարուածը վերջին շունչը փչել կուտար: Մարդկային երեւակայութեամբ, կարելի չէ նկարագրել օրերու եւ շաբաԹներու անօԹութենէն ու ծարաւէն կմախքացած այս արարածներու իսկական վիճակը: Գրեթէ դադրած էին այլեւս առեւանգումներն ու կողոպուտը, որովհետեւ առնելիք ոչինչ մնացած էր. յաճախ ոչ իսկ ցնցոտիներ: Քաղաքներու մէջ, ուրկէ կ'անցնէին անոնք, ոչ ոք կանգ կ'առնէր ուրուականներու նմանող այս էակներու անցքին ի տես. սովորական դարձած էր տեսարանը. շատեր արդէն խելագարած էին վերջնական կայան հասնելէ առաջ. ոմանք կորսնցուցած էին իրենց տեսողութիւնը, լսողութիւնը, նոյնիսկ ուտելու բնազդը...:

(15 – Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէն (Յառաջ). — Հովանաւորու–թեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան, նա–հատակներու յիշատակը ոգեկոչուեցաւ համազգութային արտակարգ շուքով:

Ապրիլ 29ին, առաւօտուն, Հոգեհան – գիստ կատարուեցաւ Նահատակներու յի–շատակին, Սէնթ Անտրէ ըը Հօ եկեղեցին, որ խուռներամ բազմութեամբ լեցուած էր: Ցետ պատարագի, Մաշտոց Վրդ. Ցովսէփեան (Լիոն) օրուան պատշաճ քա–րոզ մը ըրաւ: Եկեղեցին, ներկաներու կարգին կը նշմարուէին երեսփոխան – քաղաքապետ Լ. Մէրմազ ու Ֆրանսական թերթերու թղթակիցներ: Եկեղեցական արարողութենէն ետք ժողովուրդը շու – տով հաւաքուեցաւ Խաթըէսէն Թաղի Քոնվանսիոն փողոցին մօտիկ նորակա – ռոյց դպրոցի սրահը, ուր բարձրախօսներ զետեղուած էին, ինչպէս նաեւ բեմ մը յարդարուած էր: Ընդարձակ սրահը շու–տով լեցուեցաւ, մանաւանդ երիտասարդ–ներով:

Սրահին մէջ առաջին շարքերու վրայ տեղ գրաւած էին երեսփոխան – քաղա–քապետ Լ. Մէրմազ, Տոմէն (ընդհ. խոր–հրդական Իզէր նահանգի), Հրամանա – տար Բու, բանակի հրամանատար Տիւ–ժոմ, հարիւրապետ Քոմէյրա, Քոնֆոր – թօ, ընդհանուր քոմիսէր ոստիկաններու, Մարկոսեան, Տէսինի փոխ–քաղաքապետ եւ ուրիշներ: Ներկայ էին նաեւ հայ յա–րանուանութեանց ներկայացուցիչները՝ Հ. Լ. Քէչէճեան, Վերապ. Ցարութիւն Հէլվաճեան (Մարսէյլի Ցուշարձանի կո–միտէի փոխ–նախագահ), Մաշտոց Վրդ. Ցովսէփեան:

Ցուցատօնը բացաւ Ազգ. Միութեան փոխ–քարտուղար՝ երիտասարդ Համբար–ձում Խօքաւլեան եւ առաջին առթիւ բեմ հրաւիրեց Միութեան նախագահը՝ Աւագ Լուսարեւեան, որ հանդամանօրէն թր – ցուցեց Հայոց պատմութեան մօտիկ ան–ցեալին իրադարձութիւնները, յիշեց 1915ի եղեռնը, գործադրուած Թուրքե – րու կողմէ բարբարոսութեամբ:

Երկրորդ խօսողն էր Լ. Մէրմազ:

Երրորդ խօսողը եղաւ Վերապ. Ց. Հէլ–վաճեան, որ շնորհաւորեց Վիէնի հայ գաղութը, որովհետեւ ան միանական ճիգով աշխատած էր, որպէսզի քաղաքին փողոցներէն մէկը Ապրիլ 24ի անունով մկրտուի ու մատնանշուի նաեւ ցեղասպա–նին անունը:

Հանդէսին պաշտօնական մասը վեր – ջացած ըլլալով ներկաներու մեծ թա – փօրը (800–1000 հոգի) շարժեցաւ, քը – մայքոտ եւ մութ երկինքին տակ, դէպի այն փողոցը, ուր արդէն մեծ թիւով բազմութիւն մը հաւաքուած էր: Թափօրը կանգ առաւ սեւով շղարշուած ցուցա – տախտակին առջեւ եւ հագիւ շղարշը վերցուած, կարդացուեցան հետեւեալ երկու տողերը.

Rue du 24 Avril 1915
Génocide pérpétré par les Turcs
contre les Arméniens

Ցուզիչ էր պահը, որովհետեւ ահաւոր անցեալ մը կը վերակենդանանար այդ ցուցատախտակին առջեւ:

Ծաղկեպսակներու զետեղումէն ետք Մաշտոց Վրդ. պահպանիչը կարդաց եւ ներկաները միաձայնաբար «Հայր Մեր»ը երգեցին զսպուած յուզումով. երկինքն ալ յորդառատ կաթիլներով արցունք թա – փեց՝ մասնակից դառնալով մեր մեծ սու–գին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Հոգեհանգստեան պաշտօնով եւ հան – դիսութեամբ յիշատակուեցաւ Վասպու – րականի յաղթական հերոսամարտի 58րդ տարեդարձը, Տէսինի մէջ, Մայիս 6ին: Կազմակերպուած էր Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականի Հայրենակցական Միու–թեան Երիտասարդացի կողմէ:

Մայիս 6ի առաւօտուն, Տէսինի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշ – տօն կատարուեցաւ Վասպուրականի նա–հատակներու յիշատակին: Կրօնական ա–րարողութենէն ետք ներկաները ուղղուե–ցան Եղեռնի Ցուշարձանը, ուր ծաղկե – պսակ մը զետեղուեցաւ:

Ծաղկեպսակի զետեղումին յաջորդեց կարճ ընդունելութիւն մը քաղաքապե – տարանի սրահը: Ներկայ էին Տէսինի քաղաքապետը՝ Մուլթէն, երեսփոխան Փոփէր, Վասպուրականի Հայրենակցա – կան Միութեան Կեդր. վարչութեան ան–դամներ, Մարսէյլէն, եւ ուրիշներ:

Ժամը 16ին սկսաւ հանդիսութիւնը: Օրուան բանախօսն էր Կ. Փօլատեան, որ խօսեցաւ հերոսամարտի մասին եւ, այս առթիւ չեշտեց, թէ ազատութեան իտէա–լը միշտ կենդանի մնացած է մեր ժողո–վուրդին սրտին մէջ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մաս–նակցութիւնը բերին Տէսինի հայ դպրո–ցի աշակերտները, Տիկին Մ. Տէր–Կա – րապետեան, Տիկին Հրաչեան, Ղեւոնդ Տէրտէրեան եւ ուրիշներ: Եղան նաեւ հայկական պարեր:

Ա. Խ.

×

ՊՈՄՈՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ

ՊՈՄՈՆ. — Մայիս 6ին Կիրակի օր տե–ղի ունեցաւ Կապ. Խաչի ճաշը Պոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ: Բո–լոր սեղանները գրաւուած էին թաղեցի–ներով: Լաւագոյն աշխատանք տարուած էր, սեղանները ճոխ ու համեղ կերա – կուրներով ու ծաղիկներով զարդարուած էին: Օրուան սեղանապետ ընտրուեցաւ Սէն Ժերոմի հոգեւոր հովիւ Տէր Եղիշէ Ա. Քհնյ. Փանոսեան. ճաշը սկսաւ Տէ–րունական աղօթքով: Ներկաներու ծա–փերով գնահատուեցաւ Խաչուհիներու տարած աշխատանքը. Կապ. Խաչի կողմէ Տիկին Մկրեան կարդաց գրաւոր ճառ մը, Թաղականութեան կողմէ խօսելու հրաւիրուեցաւ Պր. Ց. Նիկողոսեան, որ գնահատելով Խաչուհիներու տարած աշ–խատանքը, պարզեց հաւաքոյթին նպա – տակը եւ կոչ ըրաւ ներկաներուն օժան–դակել նիւթապէս եւ բարոյապէս որ – պէսզի կայանի չէնքը կարելի ըլլայ ըն–դարձակել, բաւարարելով պահանջը: Տի–կին Շահմիրեանի եւ ուսուցիչ Պր. Ար – շաւիր Խարիթեանի սիրայօժար աշխա – տանքով, երախաները իրենց շքեղ տա – րազներով պարեցին, երգեցին ու արտա–սանեցին շատ գեղեցիկ հայկական կտոր–ներ: Քանի մը վայրկեանի ընթացքին ներկաներու սրտաբուխ նուէրներով գո–յացաւ 1600 Ֆր.ի գումար մը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Մինչեւ Մայիս 27, Փըթի Թ'Օտէոնի մէջ կը ներկայացուի Ժան–Ժաք Վարու–ժանի նոր թատերգութիւնը՝

Viendra-t-il un autre été ?

Ամէն իրիկուն ժամը 18.30ին, Ազգ. Երիտասարդ Թատրոնի կողմէ:

Ժան–Ժաք Վարուժան, հրապարակա – գիր եւ գրագէտ ծանօթ անուն մըն է թա–տերական աշխարհին մէջ, թէեւ իր գոր–ծերը միշտ մատչելի չեն եւ երբեմն ոչ իսկ համոզիչ: Բայց կասկած չկայ որ հեղինակը ըսելիք մը ունի, իր մտածում–ները կը հեռանան ծեծուած ճամբաներէն եւ առնուազն գնահատելի է իր «փըն – տռտուքը»:

Քննադատութիւնը լաւ ընդունելութիւն մը չըրաւ իր նախավերջին թատերգու – թեան՝ «Բարեբախտաբար ամէն օր Կիրա–կի չէ», որու բեմադրութիւնն ալ վնա–սած էր գործին:

Այս անգամ մանուկներու աշխարհ մըն է զոր կը ներկայացնէ Ժան–Ժաք Վա–րուժան, բայց մանուկներ որ կը խօսին յաճախ մեծերու պէս, ինչպէս սովոր է հիմա: Ակամայ, կը պահեն սակայն ման–կական բանաստեղծութիւն մը: Այս ան–գամ բեմադրութիւնը յաջող նկատուած է քննադատներու կողմէ եւ Ֆիկառոյի մէջ, Ժան–Ժաք Կօթիէ կը գրէ թէ շատ լաւ ներկայացուած է գործը:

- ՀԱՅԱՍՏԱՆ -

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

———0———

Մայիսի սկիզբէն Երեւանի հեռատեսիլի կայանը գունաւոր հեռասփռումներ կը կատարէ, առ այժմ շաբաթը երեք ան–գամ: Գունաւոր հեռասփռումները Մոս–կուայէն կը փոխանցուին: Երեւանի գու–նաւոր հ ե ռ ա տ ե ս ի լ ը գնուած է Ֆրանսայէն: Զետեղումի աշխատանքնե–րուն մասնակցած են Ֆրանսացի մասնա–գէտներ: Ֆրանսայէն ստացուած է նաեւ շարժական կայան մը, որու շնորհիւ յա–ռաջիկային Երեւանի արուեստանոցը հը–նարաւորութիւն պիտի ունենայ հեռա – սփռելու այն կարեւոր իրադարձութիւն–ները, որոնք տեղի կ'ունենան երկրին զանազան վայրերու մէջ:

ԱՐՓԻ – ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐԸ

———0———

Ապրիլ ամսին Արփի–Սեւան ջրատարը երկարած է 235 մեթր, կրազիսապատ – ուած է 364 մեթր Մայիս մէկին ջրատա–րի ընդհանուր երկարութիւնը հասած է 40.586 մեթրի, իսկ կրազիսապատուած մասը 29.248 մեթրի: Ցունուարէն Ապ – րիլ թերակատարուած են ջրատարի ծրա–գիրները: Ծրագրով պէտք է փորուէր 1481 մեթր. փորուած է՝ 1.022 մեթր:

ԱՌԵՒՏՈՒՐ

———0———

Երեւանի մէջ Մայիս 4ին խորհրդակ – ցութիւն մը տեղի ունեցած է առեւտուրի կանոններու խստիւ պահպանման հա – մար: Զեկուցաբերը՝ Հ. Թարջումանեան դիտել տուած է, թէ վերջին տարիներուն որոշ յաջողութիւններ ձեռք ձգուած են սպասարկութիւնը բարելաւելու գործին մէջ: Միայն 1972ին Երեւանի մէջ ծախ–ուած է 606.017 ռուբլիի արժողութեամբ ապրանք. ասոնց շրջանառութիւնը 1971ի համեմատութեամբ աւելցած է ինը տո–կոս: Բացուած են 4 նոր խանութ եւ 35 սնունդի սպասարկութեան կեդրոն:

Հայաստանի առեւտուրի մարմինները 1972ին ստուգումներ կատարած են 798 առեւտրական կեդրոններու մէջ: 364ին մէջ երեւան հանած են կանոններու խախ–տումի 872 պարագայ: 583 հոգի պատ – ժուած է. շատեր հեռացուած են իրենց պաշտօններէն: Թերաչափումները, չա – հագիտութեան նպատակով ապրանքներ պահելը, գիներու խախտումը շատ են:

Ուեանին յատկանիշերը: Աւելի՛ն: Ժան–ժէմ Թեքնիքի եւ վիրթիւոզիթէի ցու – ցադրութիւն չըներ, այլ՝ գիտէ պարզ ըլլալ:

Հոս է ահա իր իսկական մեծութիւնը:

Հ. Ա.

(*) Իր գործերը կը ցուցադրուին ներ–կայիս «Կալըռի Կառնիէ»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (182)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

— Օրիորդ, պէտք է գիտնաք որ այս ըրջազգեստը վաղը գիշեր առ առաւելն ժամը իննին պատրաստ ըլլալու է:

— Տիկինը կրնայ վստահ ըլլալ իմ ճշդապահութեանս վրայ:

— Օրիորդ, վերջին անգամուան պէս, հարկ եղած բաները միասին պիտի բե–րէք, թերիները լրացնելու համար...: Դուք սեննկապանուհիէս աւելի վայելուչ կերպով չփակիս ու չրջազգեստիս վրայ կրնաք յարդարել բնական ծաղիկներու այն կարնիթիւրները զորս ծաղկեվաճա–ռուհիս պիտի ղրկէ ցերեկը...: Ուրեմն վաղը, օրիորդ...:

Լիսաի տաղտկալի գործէ մը ազատած ըլլալուն գոհ, սփոփանքի հառաչ մը ար–ձակեց, տունէն մեկնեցաւ ու այն ճամ–բան բռնեց, որուն հետեւած էր քիչ ա–ռաջ:

Ծառափունջին մօտ հասած պահուն ստուգեց որ քնացող մարդը միշտ հոն էր, բայց այս անգամ վախ չզգաց բնաւ ու արագօրէն անցաւ:

Մանկամարդ աղջիկը երեսուն քայլ յառաջանալէ յետոյ՝ քնացող մարդը այն հնարքին դիմեց, զոր քիչ մը առաջ տե–սանք, այսինքն գլուխը վեր առաւ խա–չաձեւած ձեռքներուն վրայ, աչքերը բա–ցաւ ու նայուածքով երկար ատեն հետե–ւեցաւ Լիսաի:

— Ամանիտա լաւ տեղեկութիւն տուած է ինծի, կը խորհէր Օվիտ: Լիսաին ճամ–բան աս է, ու վաղը իրիկուն ալ հոսկէ պիտի անցնի...: Դժբախտաբար Լիսաի առանձին պիտի չգտնուի...: Տաղտկալի՛ բան...: Բայց ի՞նչ ընեմ...: Աւելի գէշ՝ Ամանիտայի համար:

Մէկ ժամ յետոյ, Օվիտ կը գտնուէր Փօլ Հարմանի գործարանը, Քուրպըվուա–յի մէջ: Նախապէս երկտող մը գրած ու խէժով գոցուած պահարանի մը մէջ դը–րած էր զայն: Սոյն նամակը Փօլ Հար – մանի ղրկեց, որ առանձին կը գտնուէր: Գործարանատէրը հրամայեց անյապաղ Օվիտը իր քով առաջնորդել: Երբ դուռը գոցուեցաւ այցելուին վրայ, Փօլ Հար – ման իսկոյն հարցուց.

— Ի՞նչ եղաւ:

— Հոս լսուած խօսքերը դուրսէն կ'ի–մացուի՞ն, մինչեւ Սոլիվօ մեղմաձայն:

— Ոչ... Կրնաս խօսիլ...: Նոր բան մը կա՞յ:

— Վաղը պիտի ըլլայ...:

Այդ պարզ պարբերութեան նշանակու–թիւնը այնքան պայծառ ու սոսկալի էր որ Ժաք Կարօ գունատեցաւ եւ սարսռաց:

— Վա՛ղը, կրկնեց Փօլ Հարման:

— Նուազ կասկածելի ու շատ լաւ պայ–մաններու մէջ:

Օվիտ մանրամասնօրէն պարզեց այն ծրագիրը, որուն տեղեակ են արդէն մեր ընթերցողները:

— Դուն ի՞նչ կը խորհիս, հարցուց Օվիտ:

— Կը խորհիմ որ, ըսաւ Հարման, քրտնաթաթաւ ճակատը սրբելով, ոճիրը պիտի վերագրուի պատուարներու շուրջը թափառող դատարկապորտի մը: Ոչ մէ–կու մաքէն պիտի անցնի մեր վրայ կաս–կածիլ: Դուն վարպետորդի մարդ ես...:

— Այո... այո... բաւական խորա–մանկ եմ: Քեզի պէս ճշմարիտ բարեկամի մը, լաւ մարդու մը համար աշխատող մը կը ներշնչուի...:

— Ես պիտի չյապաղեմ երախտագի–տութիւնս:

— Ցոյսս ատոր վրայ դրած եմ... Երբ ամէն ինչ վերջանայ ու Լիւսիէն Լապրու ամուսնանայ Մէրիի հետ, մեծապէս ե–րախտապարտ պիտի մնաս ինծի:

— Պէ՞տք ունիս ինծի:

— Այո... Ատոր համար հոս եկայ:

— Ի՞նչ պէտք է ընեմ:

— Սոխպողական աշխատանք մը պա–տրուակել, որով վաղը գիշեր հոս պի–տի մնաս մինչեւ ժամը մէկ

— Դիւրին է...: Ցետո՞յ:

— Ինծի միջոց մը ընծայել գործարան մտնելու եւ քովդ գալու, պայմանով որ դուռ չբացուի իմ առջեւս ու դռնապանին ցոյց չտամ դէմքս:

— Ատ ալ դիւրին է: Գործարանին փոքր դրան բանալին քեզի պիտի յանձնեմ... Ցետո՞յ:

— Քու լծուած կառքովդ Փարիզ եր–թալ, ամէնուն սա համոզումը ներշնչելու համար թէ գիշերը միասին աշխատած ենք: Պարզապէս ուրիշ տեղ գտնուելնիս ապացուցանելու համար է:

— Գործը ինքնին պիտի քալէ: Կրնա՞ս իրիկուան ժամը վեցին գալ: Քեզի պիտի սպասեմ, ու հոս, աշխատասենեակիս մէջ պիտի ճաշենք:

— Պէտք է որ ժամը ութուկէսին հոն ըլլամ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԻՆ

(Շար.)

Տիկին Անժէլ Թաթիկեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Մինթանճեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՅՈՎՍԷՓ ԹԱԹԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 15ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Մայիս 18, ժամը 14.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Օր. Զարուհի Թորոսեան, Օր. Հայկանոյշ Թորոսեան, այրի Տիկին Ն. Իւլիւպէեան, զաւակներն ու թոռները (Պէյրութ), Պ. Եդուարդ Փափազեան, այրի Տիկին Մաննիկ Բարսեղեան, զաւակներն ու թոռները, այրի Տիկին Շաքէ Մալեան եւ աղջիկները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ քրոջ եւ ազգականին՝

ԶԱՊԷԼ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 15ին իր բնակարանը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առտու (Մայիս 19) ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէր-Լաշէզի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԱՇՈՏ ՀՈԼՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ իր կնոջ՝

ԱՐԱՔՍԻ ՀՈԼՈՍԵԱՆԻ

յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Պ. Օննիկ Նաշալեան կը ծանուցանէ թէ իր կնոջ

ՄԱՐԻ ՆԱՇԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 20, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի։

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վերտէօնէն Պ. Հայկ Գրըգճեան 250 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի Վերտէօն-Տուօմոնի ազգային ուխտագնացութեան առթիւ։

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահ Պ. Զաւէն Յովհաննէսեան իր ապաքինման առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

×

Պր. Տիգրան Հորոյեան կը նուիրէ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի, իր հօր՝ Բարսեղ Հորոյեանի մահուան քառասունքին առիթով։

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կը խօսի՝ ընկ. Կ. Մեհեան։

THEATRE MUNICIPAL DE VERDUN

Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 21

Grand Gala Arménien

բանաստեղծական եւ երաժշտական երեկոյթ

կը նախագահէ ԱՆՏՐԷ ՊՕԿԻԹ

Նախկին նախարար,

երեսփոխան - քաղաքապետ Վերտէօնի

եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի Հայերու Միութեան

Քերթուածներ կ'արտասանէ.—

ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ

Կոմիտասի, Տիգրանեանի, Կանաչեանի, Ալթունեանի և Յարութիւնեանի գործերը՝ Իլ տը Ֆրանսի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբի մենակատարներու քառեակին եւ Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

(Սթեֆան Տօնէեան -թրոմփէթ, Խօժէնի Ալէսեան, դաշնակ)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբը կը կազմակերպէ Սիւրփրիզ-Փարթի մը, Մայիս 19, երեկոյեան ժամը 20.30ին, Գասպար Իփէկեան սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուի Հայ հասարակութիւնը։

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

nuit de la quatra

Vendredi 18 Mai 1973

à 21 heures

Salle Gaveau

LOCATION OUVERTE A LA SALLE

CONCERT DE GALA

SOUS LE HAUT PATRONAGE DE SON PRÉSIDENT D'HONNEUR

ARNO BABADJANIAN

avec le concours de ***nombreux solistes*** *et la participation de*

ANNIE KAVAFIAN

Œuvres de : Katchaturian, Babadjanian, Tcheknavorian, Komitas et Maurice Ravel

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

DIMANCHE 20 MAI 1973

PÉLERINAGE NATIONAL à VERDUN et à DOUAUMONT

à la mémoire des Arméniens morts au Champ d'Honneur pour la France

Organisé par l'UNION DE S ARMENIENS DE FRANCE

avec le concours des

ANCIENS COMBATTANTS ET RESISTANTS ARMENIENS

Sous la présidence effective de

Monsieur Alain POHER

Président du Sénat

et de

S. Exc. Mgr. Pierre BOILLON

Evêque de Verdun

VERDUN

Cérémonie sous la présidence de M. ALAIN POHER, Président du Sénat

10 h. 45 Messe solennelle en rite arménien à la Cathédrale de Verdun.

12 h. 30 Cortège et dépôt d'une gerbe au Monument aux Morts de Verdun.

12 h. 45 à l'Hôtel de Ville de Verdun, Allocution de bienvenue de M. André Beauguitte, Ancien Ministre, Député-Maire de Verdun.

Allocution de Alain Poher, Président du Sénat.

OSSUAIRE DE DOUAUMONT

Cérémonie sous la présidence de S. Exc. Mgr Pierre BOILLON

15 h. 30 Dépôt d'une gerbe au Cimetière militaire de Douaumont.

Prières de Requiem par les Représentants des trois Communautés religieuses arméniennes

Inauguration de pierres commémoratives et votives.

Discours officiels.

Défilé militaire.

18 h. 30 Réception à l'Hôtel de Ville de Verdun.

ALLER :

Départ Gare de l'Est 6 h. 58, changement Chalons, arrivée VERDUN à 10 h. 11

RETOUR

Départ de VERDUN à 18 h. 34, changement Chalons, arrivée PARIS 22 h. 05

Տեղերը ապահովել ժամ առաջ

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN

6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)

Tél. : 260-30-20 et 260-67-34

de 9 h. à 19 h. tous les jours

Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)

Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան

395 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարեց այր ու կնոջ մը համար կը փնտռուի ընկերութիւն ընող եւ տնական գործերով զբաղող կին մը։

Հեռաձայնել՝ 642-60-52

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL « HARATCH »

83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Տեսողութեան եւ Լսողութեան Ձեր բոլոր հարցերուն համար Մի՛ Վարանիք

ԱՆՏՐԷ եւ ՏԱՆԻԷԼԸ ՀԱՍՊԱՆԵԱՆ

POUR TOUS VOS PROBLEMES DE VUE ET D'AUDITION

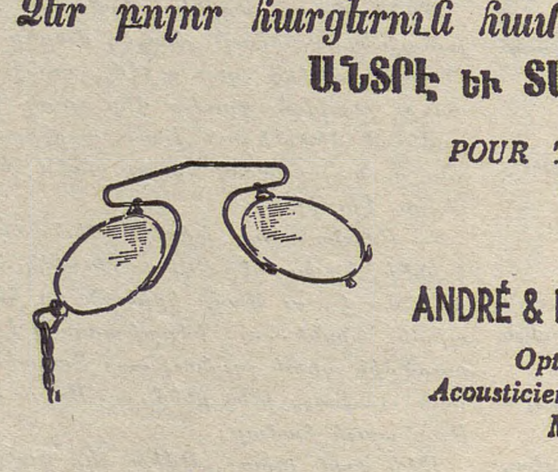

ANDRÉ & DANIELLE HASBANIAN

Opticiens diplômés de Paris

Acousticiens diplômés de la Faculté de Médecine de Marseille

Vous font part de l'ouverture d'un magasin d'optique et laboratoire de surdité

- ՎԱԼԱՆՍ - 60, Rue Madier de Montjau Tél. : 43-56-23 26000 VALENCE

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
19
SAMEDI
19 MAI
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15079-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12·717

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.717

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒԽՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՎԵՐՏԷՕՆ

Բ.

Արարայի փառապանծ յաղթանակէն վերջ Հայկական Լեգէոնը տաժանելի պայմաններու տակ տասնեւութ օրէն Հաստատ Պէյրութ, որ արդէն գրաւուած էր Ֆէյսալի զինուորներուն կողմէ:

Թրքական բանակը քայքայուած էր բոլորովին: Թուրք զինուորները խուճապահար կը նահանջէին: Թրքական բանակէն ապստամբ աւելի քան հազար զինուոր — ներ — որոնցմէ չուրջ 40ը սպաներ — զինաթափ կատարեցին Պէյրութ՝ իբրեւ կամաւոր արձանագրուելու համար Հայկական Լեգէոնին:

Անոնցմէ ութ հարիւր հոգի երկու խումբի բաժնուած՝ Դամասկոսէն Պէյրութ տարուեցան հետիոտն:

Պատերազմական նախարարութիւնը որոշած ըլլալով, որ հայ լեգէոնականները գրաւեն Կիլիկիան, 1918 Դեկտեմբեր 16ին 2րդ եւ 3րդ վաշտերը Պէյրութէն անգլիական Բազալէրբա փոխադրանաւով զրկուեցան Մերսին, ուր ցամաք ելան Դեկտ. 17ին եւ 18ին: Քանի մը օր վերջ 4րդ վաշտը մեկնեցաւ Աղեքսանտրէթ, փոխարինելու համար առաջին վաշտը, որ աւելի հիւսիս երթալով գրաւեց Տէօրթ-Եոլն ու Իսլահիէն:

Ֆրանսացիք Կիլիկիան գրաւած էին միայն հայ կամաւորներով: Թուրքերը փախուստ տուած էին նախօրօք վախնալով հայոց վրէժխնդրութենէն: Գրաւումէն հինգուկէս ամիս վերջ միայն, 1919 Մայիս 28ին է, որ Ափրիկէէն 250 որսորդ զինուորներ ցամաք ելան Մերսին, միանալու համար Ֆրանսական բանակին:

1919 Փետրուար մէկին Արեւելեան Լեգէոնը պաշտօնապէս մկրտուեցաւ Հայկական Լեգէոն անունով:

Հակառակ Պատերազմական նախարարութեան «հայկական ազգային բանակ» մը կազմելու հրահանգին՝ Ատանայի ֆրանս. իշխանութիւնները որոշ չկամութիւն ցոյց կուտային: Հալէպ ապաստանած չուրջ երկու հազար Հայեր դիմած էին Ատանա՝ Հայկական Լեգէոնին մէջ մտնելու համար: Անոնցմէ 750 հոգի միայն, 250ական երեք խումբերու բաժնուած, Հալէպէն հետիոտն զրկուեցան Ատանա, փոխադրական միջոցներու չգոյութեան պատճառաւ:

Քանի մը շաբաթ վերջ ալ Պոլսէն Ֆրանսական մարզպանի կարգադրութեամբ 600 հայ կամաւորներ զրկուեցան Կիլիկիա: Դժբախտաբար թէ՛ ասոնք եւ թէ Հալէպէն եկողները շատ լաւ ընդունելութիւն չգտան Ատանայի մէջ, ուր ստիպուեր էին տարբեր հովեր փչել: Նոյնիսկ 4րդ վաշտը պայմանաժամէն առաջ զօրացրումի ենթարկուեցաւ:

Մեր նիւթէն դուրս է տալ ամբողջական պատմութիւնը Հայկական Լեգէոնին, ըսենք միայն, որ հայ լեգէոնականները քաջաբար կատարեցին իրենց պարտականութիւնը Մարաշի եւ Կիլիկիոյ այլ շրջաններուն մէջ, ուր որ զրկուեցան: Ինկան պատուոյ դաշտին վրայ՝ Ֆրանս. եռագոյնին ուղղած իրենց հայրենակարօտ աչքերը:

Անփառունակ վախճան մը վերապահուած էր Հայկական Լեգէոնին, որ քաւութեան նոխազ պիտի դառնար քաղաքական ու տնտեսական հաշիւներու:

1921ին հայ կամաւորներու վերապրողները կազմեր էին «Ֆրանսական ճակատի հայ նախկին կամաւորներու Ընկերակցութիւն»ը: Սակայն 1922էն ետք երբ Ֆրանսա եկան Հայկական Լեգէոնի կամաւորները, Ընկերակցութիւնը զանոնք ալ ընդունելու համար իր շարքերուն մէջ իր անունին «ֆրանսական ճակատ» բառը վերածեց «ֆրանսական բանակ»ի:

1924ին Ընկերակցութեան եռագոյն (հայկական) դրօշակը Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ պատարագի ընթացքին օրհնուելէ վերջ թափօրով տարուեցաւ Էնվալիտ, որուն զինուորական կառավարիչը ուղերձով մը ողջունեց զայն եւ զետեղել տուաւ պատմական թանգարանին մէջ:

1926ին Ընկերակցութիւնը հայ կամաւորներու յիշատակին Ֆրանսացի զինուորներու համազգեստով արձան մը կանգնեց Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մուտքի աջակողմեան անկիւնը, կարելի եղած չըլլալով աւելի յարմար տեղի մը — հրապարակի — համար արտօնութիւն ձեռք բերել:

1926ին Ընկերակցութիւնն ունէր 200 գործօն անդամ:

Ընկերակցութիւնը 1928ին ուխտագնացութիւն մը կազմակերպեց դէպի Վերտէօն՝ Ռէնսի եւ Շալոն-սիւր-Մառնի ճամբով: Այցելեցինք Տուօմոնի ամրոցն ու Ոսկրատունը, որ կը տիրապետէ անոր բարձունքին վրայ: Այս այցելութեան առթիւ տեղւոյն վրայ կատարուեցաւ հանդանակութիւն մը՝ յուշատախտակ մը դնելու համար Ոսկրատան ներքին պատին վրայ, իբրեւ յիշատակ հայ կամաւորներու մասնակցութեան առաջին աշխարհամարտին:

Երեք հարիւր հազար զինուորներ զոհուեցան Վերտէօնի առջեւ, զոր կը պաշտպանէր մարեշալ Փէթէն: Գերմանները ի վերջոյ պարտուեցան: Հարիւր հազարաւոր «փայտէ խաչ»եր Տուօմոնի գերեզմանատանց մէջ պերճախօս ու եղերական վկաներն են Ֆրանսացի եւ դաշնակից զինուորներու անհուն զոհողութեանց:

Երկրորդ աշխարհամարտին հազարաւոր Հայեր — ֆրանսական քաղաքացի թէ «հայ գաղթական» — ծառայեցին ֆրանսական բանակներուն մէջ եւ զոհեր տուին պատուոյ դաշտին վրայ: Դիմադրական ճակատին եւս իրենց թանկագին նպաստը բերին բազմաթիւ Հայեր:

Հայ Կամաւորներու Ընկերակցութեան շարքերուն վրայ աւելցան 1939-1945ի պատերազմին զինուորներն ու դիմադրականները: Ընկերակցութիւնը այժմ կը կոչուի «Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Միութիւն»:

Դէպի Վերտէօն եւ Տուօմոն կատարելիք երկիւղած ուխտագնացութիւնը իր ծաւալով ու հանդիսաւորութեամբ մասնաւոր նշանակութիւն մը կը ստանայ այս օրերուն, երբ կ'ոգեկոչենք յիշատակը մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն եւ օրակարգի հրատապ հարց ենք դարձուցած Հայկական Դատի վերարծարծումն ու հետապնդումը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԸ

ԱՆԻՇԽԱՆԱԿԱՆ ՄԸ
ՁԵՌՆԱՌՈՒՄԲ ՄԸ ՆԵՏԵՑ — ԶՈՀԵՐ

Հինգշաբթի առտու պաշտօնական արարողութիւն մը տեղի կ'ունենար Միլանոյի նահանգապետարանը, որու ներկայ էր Ներքին նախարար՝ Ռումոր, ի յիշատակ ոստիկանապետ Քալապրեզիի, որ սպաննուած էր 1972 Մայիս 17ին, անծանօթի մը կողմէ: Ներքին նախարարը եւ շքախումբը դուրս կ'ելլէին շէնքէն Ֆաթա Պէնէ Ֆրաթելլինի (Բարեգործ եղբայրներ) փողոցէն երբ ժողովուրդին մէջէն, մէկը ձեռնառումբ մը նետեց: Առաջին զոհը կ'ըլլար կին մը որ Քուէսթուրա եկած էր անցագիրը նորոգելու, եւ մահը անմիջական կ'ըլլար: 37 հոգի ալ պիտի վիրաւորուէին: Ահաբեկիչը կը ձերբակալուէր եւ ոստիկանութիւնը հազիւ կը յաջողէր փրկել զինքը, ժողովուրդը կ'ուզէր լինչի ենթարկել: Պերթոլի անունով այս ահաբեկիչը, ինքզինքը անիշխանական կը նկատէ, բայց քննութիւնները ցոյց պիտի տային որ իր անունը անծանօթ է անիշխանական շրջանակներու մէջ եւ ծայրայեղ-ձախը կ'ամբաստանէ նոր-ֆաշական շարժումը: Պերթոլիի գործածած ռումբը իսրայելեան ծագում ունի եւ ինք ալ Հայֆայէն Մարսէյլ ժամներ է քանի մը օր առաջ, Միլանօ անցնելէ առաջ:

Շատ խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են ծայրայեղ բոլոր խմբակցութեանց դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԵՐԵՄԻ ԹԱՐԹԼԱՆՏ ներկայ չէր եղած Հինգշաբթի օր ոճիրին վերահաստատումին, որ կը կատարուէր դատաւոր Տէլմասի որոշումով: Ծանօթ է որ Փելիսանի այս ոճիրը երկու ամիս է բաւական լարուած մթնոլորտ մը ստեղծած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ոստիկանական շրջանակներու միջեւ եւ զոհին տղան՝ Թարթլանտ, շատ վերէն առած է հարցը եւ քանիցս ձաղկած ֆրանսական ոստիկանութեան մեթոտները: Վերջերս քոմիսէր Գրիգորեան Լոնտոն գացած էր եւ վերադարձին է որ տեղի կ'ունենար վերահաստատումը եւ դատաւոր Տէլմաս չէր վարաներ ամբաստանելու Ժերեմի Թարթլանտը եւ ձերբակալման միջազգային հրամանագիր հանելու: Պարզ է որ Տէլմաս եւ Գրիգորեան հարկ եղած տարրերը ունեցած են այս եզրակացութեան յանգելու համար բայց Անգլիա ինչպէս այլ երկիրներ չարտաքսեր իր հպատակները: Ֆրանսական արդարադատութիւնը սակայն, կրնայ, եթէ հարկ տեսնէ եւ եթէ իր թղթածրարը անառարկելի է, հրապարակել ամբաստանագիրը եւ անգլիական դատարանի առջեւ քաշել Ժերեմի Թարթլանտը, որ կը շարունակէ պնդել իր անմեղութեան վրայ:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ Աժանս Ֆրան-Փրէսի տնօրէնը՝ Ժան Մարէն զրոյց մը ունեցած է Շու էն Լայի հետ, որ այս առթիւ իր «անձնական» տեսակէտներն է պարզած միջազգային կարգ մը հարցերու շուրջ: Չին վարչապետին համար Միացեալ Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը կը փորձեն տիրական դիրք գրաւել նուաղ զօրաւոր ազգերու վրայ: Հելսինքիի մէջ երկու մեծ Պետութիւնները ջանք կը թափեն ներկայացնելու միւս Պետութիւնները, բայց խորհրդաժողովէն դուրս հակառակն է, որ տեղի կ'ունենայ. «երկու մեծ Պետութիւնները կը փորձեն բաժնել միւսները»: Շու էն Լայ յայտարարած է, թէ Չինացիք միշտ զօրավիգ կեցած են Հասարակաց Շուկայի գաղափարին, իսկ Խորհ. Միութեան դիրքն այն է, որ Չինաստանի այս դիրքորոշումը ուղղուած է իրեն դէմ: Ճափոն, ըստ չին վարչապետին, չի կրնար մասնակցիլ Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովին, քանի որ եւրոպական Պետութիւն չէ:

ԼԻԲԻՈՅ նախագահը յայտարարեց, թէ անցեալ շաբաթ ամերիկեան 14 օդանաւեր Լիբիոյ օդային սահմանէն ներս մտած են եւ Լիբիա Միրաժներ ղրկած է զանոնք հալածելու համար: Լիբիա, Ալժերիոյ եւ Եգիպտոսի օժանդակութեամբ « պաշտպանողական միջոցներ » ձեռք կ'առնէ «ապագայ յարձակումներու դէմ»: Խատաֆի աւելցուց նաեւ, թէ իրենք պատասխանատու պիտի չըլլան, եթէ «բան մը պատահի» ամերիկեան նոր ոտնձգութեան մը առթեն:

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը՝ Թանաքա, նախագահ Նիքսընի հետ պիտի տեսակցի Ուաշինկթընի մէջ, Յուլիս 31էն Օգոստոս մէկ:

ՌՈՏԵԶԻԱ ամբաստանեց Զամպիան, որ միջադէպեր ստեղծած է սահմանին վրայ: Զամպեան զինուորներ կրակած եւ սպաննած են երկու քանատացի կիներ եւ վիրաւորած են ամերիկացի զբօսաշրջիկ մը:

ՍԱՅԿՈՆ յայտարարեց, թէ կռիւներ եւ ահաբեկչական գործողութիւններ տեղի ունեցան: 14 հոգի մեռած եւ 40 հոգի վիրաւորուած են, երբ համայնավար ահաբեկիչներ ռումբ մը պայթեցուցած են բացօթեայ շարժանկարի սրահի մը մէջ: Բախումի ընթացքին ալ 24 համայնավար եւ մէկ կառավարական զինուոր սպաննուած է:

SIPAN - KOMITAS
a cinquante ans

La communauté arménienne a célébré dimanche, à l'Opéra-Comique, en présence de M. Alain Poher, président du Sénat, le cinquantenaire de la chorale Sipan-Komitas, qui associe le nom d'une montagne légendaire d'Arménie à celui du Père Komitas qui fut, au début du siècle, le Kodaly du folklore de son pays. Cette musique populaire, sur cette langue douce comme une tourterelle, n'a rien perdu de sa fraîcheur et de sa rudesse, et surtout n'a pas été déflorée par la standardisation que certaines compagnies officielles ont fait subir bien souvent au folklore slave.

Très vieille et comme née d'aujourd'hui, tendre, belle, profonde, sans âpreté et sans torsion, rarement teintée par les influences des autres pays du Proche-Orient, elle nous dit tout de ce pays éclatant de lumière et de ce peuple attachant et ultra-sensible, héroïque devant les épreuves, amoureux de la beauté du monde.

Il ne manque à cette musique que d'avoir suscité le Bartok qui en aurait transfusé la sève dans une musique savante : la seconde partie du concert, consacrée à des œuvres plus ambitieuses avec orchestre, était aussi la plus faible.

Cette séance était émouvante comme une réunion de famille où les anciens parlaient arménien, tandis que les jeunes s'entretenaient seulement en français. Mais la chorale elle-même, très jeune d'aspect, témoignait de la vigueur de la souche originelle sous la direction précise et harmonieuse de Garbis Aprikian. Et, aux côtés de l'excellent ténor Meguerditch Boghossian, s'épanouissait une des plus radieuses voix de mezzo qu'on puisse rêver, riche et pure, au galbe parfait, merveilleusement évocatrice, celle de Sonia Nigoghossian.

« Le Monde » J. L.

ՀԱՅԵՐԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

Շատ հին ժամանակներէ ի վեր Հայեր ապրած են Պուլկարիոյ մէջ: Նոյնիսկ կ'ըսուի, թէ Պուլկարիոյ հին ցարերէն մէկը Հայ եղած է:

Պուլկարիոյ ազատագրութենէն առաջ, բազմաթիւ Հայեր Թրքական զուլումներէն եւ ջարդերէն փրկուելու համար եկած եւ ապաստան գտած են Պուլկարիոյ ներքին գաւառներուն մէջ, ուր համեմատաբար աւելի մեղմ էր Թրքական բռնութիւնը:

1922 Թուականէն ետք, մինչեւ 1930–1935, Հայութեան թիւը բարձրացած է 35·000ի: Տարիներու ընթացքին գաղթելով դէպի Արեւմուտք՝ Ֆրանսա եւ Ամերիկա, Պուլկարիոյ Հայութեան թիւը այսօր կը հաշուուի 22·000:

Առաջին օրերէն, Հայերը հաստատուած են քաղաքներու մէջ, իրենց ապրուստը աւելի դիւրաւ ապահովելու համար: Հետզհետէ կարեւոր դիրքեր գրաւած են, տալով երկրին կարող բժիշկներ, ճարտարապետներ, առեւտրականներ, զինուորականներ եւ մասնագէտներ: Հայերը իրենց մասնակցութիւնը բերած են պուլկար ժողովուրդի ազատագրութեան պայքարին, կողք–կողքի կռուելով պուլկար յեղափոխականներուն հետ: Պուլկար մեծ յեղափոխական Փաւել Լեվսկին Հայերու կողմէ պաշտպանուելով փրկուած է Թուրք ոստիկաններու հետապնդումներէն եւ անցած Ռումանիա:

Մայրաքաղաք Սոֆիայի մէջ այսօր կը գտնուին 4000 Հայեր, Փլովտիւ՝ 6500, Վառնա՝ 2000, Ռուսէ, Պուրկազ 1500ական, Սլիվէն, Շումէն, Հասքով, Բազարճըգ, Եանպոլ, Թոլպուհին, Քըրճալի, Փլէվէն 500ական եւ շուրջ 3000՝ այլ փոքր քաղաքներու մէջ:

Յիշուած բոլոր քաղաքներուն մէջ գոյութիւն ունի «Երեւան» մշակութային միութիւնը, յատուկ վարչութիւններով, որոնք տեւական կապ կը պահեն Կեդրոնական Մարմնին հետ եւ իրենց հրահանգները կը ստանան անկէ:

Գոյութիւն ունին տասը եկեղեցիներ, որոնցմէ հինգը մնայուն քահանայ կը պահեն: Ամէն Կիրակի կանոնաւոր արարողութիւններ կը կատարուին: Մնացեալ հին եկեղեցիները կ'ունենան հիւր քահանաներ: Գրեթէ բոլոր եկեղեցիներն ալ ունին դպրաց դասեր, որոնք կազմուած են կիներէ: Եկեղեցիները կը կառավարուին Թաղական Խորհուրդներով եւ Թեմական Ժողովներով, որոնք կը նշանակուին «Երեւան»ի Կեդր. Կոմիտէին կողմէ: Ընտրովի մարմիններ չկան: Եկեղեցիներու եկամուտները կը գոյանան ծախուած մոմերէն, պսակէն, թաղումէն, հոգեհանգիստէն եւ հաւատացեալներու նուէրներէն: Ուրիշ եկամուտ չունին: Պուլկարիոյ Թեմի առաջնորդն է Տիրայր եպիսկոպոս Մարտիկեան, որուն առաջնորդանիստ քաղաքն է Պուքրէշ:

Անցեալի մէջ հայաշատ բոլոր քաղաքներն ալ ազգային վարժարաններ ունեցած են: Փլովտիւի մէջ ազգային վարժարանէն զատ գոյութիւն ունեցած է նաեւ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան ուսումնարանը, որ 1944 Սեպտեմբեր 9ին փակուած է: Սոֆիայի մէջ նոյնպէս ազգային վարժարանէն զատ գոյութիւն ունեցած է Բալըվօ հայկական ճեմարանը, որ փակուած է 1937ին: Ազգային վարժարանները փակուած են համայնավար վարչակարգի հաստատումէն ետք: Ներկայիս կը մնայ միայն Փլովտիւի «Սպենդիարեան» վարժարանը, շուրջ 700 աշակերտներով: Այս վարժարանն ալ ամբողջովին գործադրելէ ետք կառավարական յայտագիրը, միայն օրական մէկ պահ հայերէն կը դասաւանդէ:

Բարձրագոյն կրթութիւն ունեցող 150 Հայեր կ'աշխատին կառավարական ու քոոփերաթիւ հաստատութիւններու մէջ, գրաւելով բարձր դիրքեր եւ արժանանալով մասնաւոր պարգեւներու եւ գնահատանքի: Պուլկարիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ կայ հայ անդամ մը: Քաղաքներու խորհուրդներուն եւ շինարարական մարզերու մէջ եւս կան Հայեր:

ՍՈՖԻԱՅԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Սոֆիա ունի «Երեւան» երգչախումբը, որ ամէն տարի կանոնաւոր կերպով կու տայ իր համերգը: Երկսեռ 80 անդամներէ բաղկացած այս երգչախումբը Ապրիլ 9ին, «Պուլկարիա» նշանաւոր սրահին մէջ տուաւ իր համերգը, ի ներկայութեան հազարէ աւելի հայ հանդիսատեսներու: Հայերէն, պուլկարերէն եւ ռուսերէն երգերէ բաղկացած յայտագիրը գործադրուեցաւ մեծ յաջողութեամբ եւ անթերի կարգապահութեամբ: Յայտագրին մաս կը կազմէին Կոմիտասի «Կալի երգ»ը, Եկմալեանի «Սուրբ սուրբ»ը եւ ազգային այլ երգեր Պուլկար ծանօթ երկու երգահաններ՝ Թէոտոր Փոփով եւ Խմմանուէլ Մնով, որոնք ներկայ գտնուեցան համերգին, իրենց հիացումն ու գնահատանքը յայտնեցին:

Երգչախումբը կը ղեկավարէր պուլկար բանակի նախկին երաժշտապետ Պր. Գրիգորեան, որ քանիցս բուռն ծափահարութիւններ խլեց ներկաներէն եւ արժանացաւ մասնաւոր գնահատութեանը բանակին, որ յանուն բանակի երգչախումբին գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրեց:

«Երեւան» երգչախումբի երկու մեներգողները եւս կը պատկանէին բանակի երգչախումբին: Անոնք արժանացան լուրջ գնահատանքի եւ խլեցին երկարատեւ ծափեր:

Շատ մխիթարական եւ քաջալերական էր երեւոյթը: 4000 Հայութիւն հաշուող քաղաքի մը համար 1000 հոգիի ներկայութիւնը բացառիկ յաջողութիւն մըն է:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

Փլովտիւի «Երեւան» կազմակերպութեան գրադարանը մօտ 80 տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի: Մինչեւ այսօր կանոնաւոր պահուած է այս գրադարանը, որմէ կ'օգտուին ընդհանրապէս պատանիներ և երիտասարդներ: Երգչախումբը, որ նոյնպէս երկար տարիներու կեանք ունի, ամէն տարի կը կազմակերպէ երգահանդէսներ եւ հայ երգը կը ծանօթացնէ օտարներուն: Երգահանդէսներ տուած է Հայաստանի, Լեհաստանի եւ Պուլկարիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ:

Փլովտիւ ունի նաեւ թատերական խումբ մը, որ ամէն տարի թատերական ներկայացումներ կը պատրաստէ եւ կը ներկայացնէ Փլովտիւէն զատ ուրիշ քաղաքներու մէջ:

Վառնա ունի երգի ու պարի խումբ մը, որ մեծ համբաւ չահած է օտարներու մօտ: Վառնայի թատերական խումբն ալ նշանաւոր դարձած է, մասնակցելով պետական մրցումներու եւ շահելով մրցանակներ:

Շումէն փոքրիկ գաղութ մըն է, 500 Հայութեամբ, ունի երգի ու պարի համոյթը՝ հարիւր երգողներով, պարողներով եւ նուագողներով: Այս համոյթը մասնակցած ըլլալով երկրի երգի ու պարի մրցումներուն, երկու անգամ արժանացած է ոսկի մետալներու: Պարերու ղեկավարն է Զիլինկիրեան, որ Հայաստանի մէջ կատարելագործած է իր ուսումը: Այս պզտիկ գաղութին հայկական խումբը կը վայելէ քաղաքապետութեան ամբողջական օժանդակութիւնը: Ելոյթներ ունեցած է Երեւանի մէջ եւ մեծ գնահատանքի արժանացած:

Ռուսէ նոյնպէս հին գաղութ մըն է, Դանուբի եզերքը: Ունի «Երեւան» ակումբը, իր ճոխ գրադարանով եւ թատերական խումբ մը, որ յաճախ իր ներկայացումներով ծափեր կը խլէ: Ունի նաեւ երգչախումբ մը, որ զանազան պետական տօներու եւ ձեռնարկներու կը բերէ իր մասնակցութիւնը:

Բազարճըգ վաճառաշահ քաղաք մըն է Փլովտիւի մօտ. 200 Հայեր միայն կ'ապրին այս քաղաքին մէջ եւ մասնաւոր յարգանքի արժանացած են պուլկար ժողովուրդին եւ կառավարութեան կողմէ: Քաղաքին կեդրոնը կանգնած է Հայու մը՝ Յովհաննէս Սվաճեանի կիսանդրին: Այս Հայը փրկած է կեանքը ամբողջ այդ շրջանի բնակչութեան:

Թրքական տիրապետութեան շրջանին, Սվաճեան Բազարճըգի երկաթուղիի կայարանին տնօրէնը եղած է: Այդ օրերուն Թուրք կառավարութիւնը շրջանի Թուրք հրամանատարին հրահանգ կու տայ՝ ջարդելու Բազարճըգի եւ շրջակայքի բնակչութիւնը: Թուրք հրամանատարութեան բանակատեղին կը գտնուէր երկաթուղիի կայարանին մէջ եւ հեռագիրը կուգար երկաթուղիի տնօրէնութեան խողովակով: Սվաճեան բոլորովին փոխուած ձեւով կը ներկայացնէ հեռագիրը: Երկու օր ետք, ռուսական բանակը կը մտնէ քաղաք եւ կը փրկուի ժողովուրդը:

Այսօր կայարանը կը կրէ Սվաճեանի անունը: Քաղաքի թանգարանին մէջ պահուած է Թուրք կառավարութեան ղրկած հեռագրին ժապաւէնը, ուր կը հրահանգուէր այրել քաղաքը եւ ջարդել բնակչութիւնը: Սվաճեան յանդգնութեամբ վայրկեանապէս կ'անդրադառնայ կացութեան ծանրութեան եւ Թուրք հրամանատարին կը ներկայացնէ բոլորովին տարբեր հեռագիր մը, պահելով հեռագրի բուն ժապաւէնը:

Պուլկարիոյ բնակչութեան ընդհանուր թիւն է 8·500·000, որուն 650·000ը Թուրքեր են, 22·000ը՝ Հայեր, 6000ը՝ Հրեաներ, Գնչուներ՝ 200·000, Ռուսեր՝ 6000, Յոյներ՝ 7000, Թաթարներ՝ 6000 եւ Ռումանացիներ՝ 4000: Եթէ նկատի չունենանք Գնչուները, որոնք անուս են եւ թափառաշրջիկ, Հայերը կը գրաւեն երկրորդ տեղը եւ շնորհիւ իրենց աշխատասիրութեան եւ պարտաճանաչութեան՝ սիրուած են թէ՛ պուլկար ժողովուրդին եւ թէ կառավարութեան կողմէ:

ՀԱՅԿ ՊԱԼԵԱՆ

ՓԻԼԻՓՓԵԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐԸ

—o—

Փիլիփփեան կղզիները, որ արշիպեղագոս մը կը կազմեն, Ասիոյ հարաւարեւելքը կը գտնուին եւ 300·000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն ունին: Անկախութիւն ձեռք ձգած են 1946ին: Փիլիփփեան արշիպեղագոսը բաղկացած է 7080 մեծ ու փոքր կղզիներէ, որոնցմէ 4000ը անուն չունի: Ամէնէն ընդարձակներն են՝ Լիւսոն (108·172 քառ. քիլոմեթր) եւ Մինտանաօ (99·311 քառ. քիլոմեթր): Արեւադարձային շրջագիծի մէջ գտնուելով, Փիլիփփեան կղզիներու կլիման շատ տաք եւ, միեւնոյն ատեն, խոնաւ է:

Ցեղագրական գետնի վրայ երկրին ժողովուրդը կը պատկանի Մալեզիա–Ինտոնեզիացիներու, որոնց դարերու ընթացքին եկած խառնուած են Արաբներ, Չինացիներ, Ճափոնցիներ եւ Եւրոպացիներ (առաւելաբար սպանացի): Այսպէս, «Փիլիփփեան» ցեղերուն կողքին կան նաեւ նախադարեան կենցաղով ապրող ցեղեր: Առաջիններէն են Իլոքանները, Իկորսները եւ կամ Թակալները, որոնց բարբառը անգլերէնէն եւ սպաներէնէն ետք իբրեւ երրորդ պաշտօնական լեզու կը նկատուի: Երկրորդներէն են Նեկրիթոները, Այեթասները, Վեատտաները, որոնք կ'ապրին Լիւսոնի եւ Մինտանաօյի անտառներու խորերը:

Յիսուն տարիէ ի վեր ժողովուրդին ա-

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

×

Տարագրութեան կարաւանները ամէն կողմէ կը բռնէին Սուրիոյ եւ Միջագետքի անապատներուն ուղղութիւնը, որ ըստ կառավարութեան Հայութեան համար սահմանուած «ժամանակաւոր» բնակութեան վայր էր որոշուած:

Բայց տարագրութեան ընթացքը ցոյց տուաւ որ ամէն միջոց նախատեսուած էր, որպէսզի նուազագոյն թիւով Հայեր հոն հասնէին:

Բոլոր կարաւանները կոտորակուած հասան իրենց համար սահմանուած վայրերը. լաւագոյն պարագային, կէսը կը հասնէր, բայց յաճախ ճամբու ընթացքին կոտորուողներու եւ մահացածներու համեմատութիւնը սարսափելի էր. այսպէս, Խարբերդէն ճամբայ հանուած 5·000 հոգինոց կարաւան մը մինչեւ Հալէպ հասնիլը 213 հոգիի վերածուած էր. Խարբերդէն 2·000 հոգինոց ուրիշ կարաւան մը 600 հոգիով Հալէպ հասաւ, իսկ Խարկիայէն և Անատոլուէն եկող կարաւանկազմուած հսկայ կարաւանի մը 18·000 հոգիէն միայն 150 վերապրողներ հասան Հալէպ: Իսկ Հալէպը տարագրեալներուն համար տակաւին փրկութեան քաղաքը չէր, այլ պարզապէս ընդհանուր կեդրոնացման վայր մը, ուր կը համախմբուէին հայկական նահանգներէն, Կիլիկիայէն եւ Անատոլուէն եկող կարաւանները եւ անկէ դարձեալ կ'ուղարկուէին վերջնական ջարդի համար ճշդուած անապատի կեդրոնները:

Մինչեւ 1916ի առաջին ամիսներուն, Թուրքիոյ Հայութիւնը, բացի ռուսական բանակի մտած շրջաններէն, Պոլիսէն եւ Եւրոպական Թուրքիայէն, գրեթէ ամբողջութեամբ տեղահանուած կամ բոլորովին կոտորուած էր: Կարգ մը վայրերու Հայերը, ինչպէս Վասպուրականի, Տարօնի, Սասունի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի եւ Սուէտիոյ (Մուսա լեռ), գուշակելով Թրքական կառավարութեան ոճրային նպատակները եւ ականատես կամ ականջալուր ըլլալով իրենց հայրենակիցներու վիճակուած ողբերգական վախճանին, յուսահատ ինքնապաշտպանութեան դիմեցին իրենց կեանքը սուղ ծախելու եւ ապա պատուով մեռնելու համար: Ասոնցմէ ոմանք, ինչպէս Վասպուրականի եւ Սուէտիոյ Հայերը, նոյնիսկ փրկուեցան սպանդէն: Բայց Արեւմտահայութեան մեծագոյն մասը չկրցաւ, չգիտցաւ կամ չուզեց դիմադրել, որովհետեւ ոչ միայն պատրաստուած չէր ընդհանուր ապստամբութեան մը, ինչպէս արտաքին աշխարհին ուզեց հաւատացնել Թրքական կառավարութիւնը, այլեւ չէր իսկ մտածած այդպիսի ծրագրի մը մասին: Համիտեան շրջանի յեղափոխական գործունէութիւնը այժմ, Սահմանադրութեան շրջանին, տեղի տուած էր հայ եւ Թուրք գործակցութեան Անտեսուած էր ժողովուրդի զինման գործը եւ հայ քաղաքական կազմակերպութիններ՝ գործակցութեամբ, խաղաղ միջոցներով, բանակցութիւններու ճամբով կը յուսային Երիտասարդ Թուրքերուն հետ երկուստեք ընդունելի համակցութեան մը գալ հայկական բարենորոգումներու հարցին շուրջ: Իսկ պատերազմը եւ անոր հետեւանքով ստեղծուած կացութիւնը տեսնուեցաւ որ բոլորովին ջլատեցին Հայութեան դիմադրական ուժերը, նախ զրկելով զայն իր երիտասարդութենէն, ապա՝ ղեկավարութենէն

Հայ ժողովուրդի ողբերգութեան վերջին արարուածը կատարուեցաւ Սուրիոյ եւ Միջագետքի անապատներուն մէջ, ուր համախմբուեցան տարագրեալներու բեկորները, հիւծած, ոսկրացած, կմախքներու վերածուած խլեակներու նման: Վրայ հասնող ձմեռը եւ թիֆիւսը Տէր Զօրի, Րագգայի, Րաս–իւլ–Այնի, Իսլահիէի, Մէսքէնէի մէջ խռնուած հարիւր հազարաւոր բազմութիւններուն մէջ ջարդ գործել սկսան թափառաշրջիկ ցեղերէ եւ Թուրք վայրագ պաշտօնեաներէ հալածական այս խեղճ արարածները մասամբ պաշտպանութիւն կամ կարեկցութիւն գտան արաբ ազնիւ ժողովուրդին կողմէ, որ մէկէ աւելի անգամներ օգնութեան հասաւ պատուհասեալ Հայերուն

Արաբ պաշտօնեաները իրենց կարելիութեան սահմաններուն մէջ ջանացին մեղմութեամբ գործադրել կեդրոնէն եկող խիստ հրահանգները. գտնուեցան նոյնիսկ այնպիսիներ, որ կտրուկ կերպով մերժեցին գործադրել զանոնք, վտանգելով իրենց դիրքն ու պաշտօնը

(16 – Շար.)

ուր մեծ համեմատութիւն ստացած է։ Արդարեւ, հինգ տասնամեակի ընթացքին բնակչութիւնը եռապատկուած է՝ հասնելով 1970ին 37.933.000ի։ 1957էն ի վեր բնակչութեան աճի տոկոսը տարեկան 3,5 առ հարիւր է։ Այսուհանդերձ, բնակչութեան տեղաբաշխութիւնը անհաւասար ձեւով տեղի ունեցած է։ Լիւսոն կղզին մինակը երկրին ընդհանուր բնակչութեան կէսը կը բովանդակէ, անկէ ետք կուգայ Մինտանաօ։ Մինչ այս կղզիներուն որոշ մասերուն մէջ խիտ բնակչութիւն մը կայ, անդին մեծ տարածութեամբ մշակելի հողեր անմարդաբնակ կը մնան։

Բնակչութեան 70 տոկոսը կը զբաղի երկրագործութեամբ։ Երկրին 28,5 առ հարիւր տարածութիւնը երկրագործութեան յատկացուած հողեր են։ Բրինձը ժողովուրդին գլխաւոր սնունդը կը կազմէ։ Ապա եգիպտացորենը, ինչպէս նաեւ բանջարեղէնները (անուշ գետնանձոր, գետնախնձոր) եւ պտուղները (պանան, անանաս)։ Առեւտուրի մշակութեան գլխաւոր արտադրութիւններն են նարգիլենին (քոբրիչ), ապա՝ փայտը եւ շաքարեղէգը։ Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ ծխախոտը, ձկնեղէնը, մսեղէնը։

Երկրին ճարտարարուեստականացումը դանդաղ է, որովհետեւ ելեկտրուժի աղբիւրները քիչ են։ Այսուհանդերձ, երկաթի, քրոմի, մանկանէզի, պղինձի, ոսկիի եւ արծաթի արտահանումները զարգանալու վրայ են։ Ճարտարարուեստը սահմանափակ է (թեթեւ մետաղագործութիւն, հիւսուածեղէն, կերպընկալ, պարարտանիւթ, ծխագործութիւն)։ Սահմանափակ ճարտարարուեստը պատճառ դարձած է, որ առեւտուրի մարզին մէջ անհաւասարակշռութիւն մը ստեղծուի։ Ծշդենք, որ արտաքին առեւտուրի 40 առ հարիւրը Մ. Նահանգներու հետ տեղի կ'ունենայ։

Փիլիպպեան կղզիները, որ Ժ.—ԺԳ դարերուն Քրիվիժայայի եւ ԺԳ.—ԺԵ. դարերուն Մատժափահիթի կայսրութեան ենթակայ շրջաններ եղած են, ԺԶ. դարուն Սպանիոյ կողմէ կը գրաւուէին։ Աւատական շահագործումը, կրօնական մոլեռանդութիւնը, շահադիտութիւնը պատճառ կը դառնան, որ խլրտումներ ծայր տան Սպանիոյ տիրապետութեան դէմ, հակառակ այս վերջնոյն բիրտ ճնշումներուն։ Ազգայնական շարժումը ծնունդ կ'առնէ արեւմտացած շրջանակներու մէջ, գլխաւորութեամբ Եոզէ Ռիզալի, որ իբրեւ յեղափոխական կը գնդակահարուէր 1896ին։ Անոր կը յաջորդէ 1898ին Ակինալտօ, ղեկավարը Քաթիփիւնան գաղտնի կազմակերպութեան։ Ակինալտօ կը բանակցի Մ. Նահանգներու հետ, որոնք այդ օրերուն պատերազմի մէջ էին Սպանիոյ հետ։ Մ. Նահանգները Փիլիպպեան կղզիներու անկախութիւնը կը խոստանան ապահովել։ Փոխարէնը Փիլիպպեանցիք պիտի կռուէին Սպանացիներու դէմ։ Սակայն Փարիզի խորհրդաժողովին (1898),

Մ. Նահանգները փոխանակ Փիլիպպեան կղզիներու անկախութիւնը ապահովելու, կը ստիպէն Սպանիոյ, որ 20 միլիոն տոլարի գնով արշիպեղագոսը թողուն իրեն։ Միացեալ Նահանգները, որուն շահագրգռութիւնը առաւելաբար տնտեսական է, թոյլ կուտան, որ երկիրը աստիճանաբար ներքին ինքնիշխանութեան տիրանայ։ 1942ին Ճափոնցիք կը գրաւեն արշիպեղագոսը։ Մաք Արթըր 1945 Փետրուար 23ին կը գրաւէ Մանիլը, Փիլիպպեան կղզիներու մայրաքաղաքը։

1946 Յուլիս 4ին Փիլիպպեան Հանրապետութեան անկախութիւնը կը հռչակուի։

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ԱՒԱՐԱՅՐԷՆ... ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) — Աւարայրէն... Սարդարապատ նիւթն էր չահեկան դասախօսութեան զոր տուաւ Մարսէյլի մէջ, Շաբաթ Մայիս 12ին, Կարօ Մեհեան, հիւրն ըլլալով Մշակոյթի Տան Գրական Ակումբի։

Կարօ Փօլատեան, Գրական Ակումբի հիմնադիր վարիչ, անխոնջ եւ անձնուէր ղեկավար, իր բացման խօսքերուն մէջ չէշտեց յարգելի դասախօսին բեղուն գործունէութիւնը եւ անսակարկ նուիրումը ազգին իբր քաղաքական եւ ազգային գործիչ, ուսուցիչ, դաստիարակ, հրապարակագիր, ճառախօս եւ մանաւանդ գրագէտ։ Իր վերջին երկը, «Իմաստութեանց ուղիով» հարազատ արտայայտութիւնն ըլլալով իր առանձնայատուկ ոճին, մըտքին եւ լեզուին։

Կարօ Մեհեան նախ անդրադարձաւ Հայաստանի աշխարհագրական կառոյցի ու անոր գործած ազդեցութեան մեր ժողովուրդի նկարագրին եւ պատմութեան վրայ։ Լեռնաշղթաներով տիրապետուած այս երկիրը պիտի ըլլար տեւաբար արշաւանքներու եւ բախումներու ճամբայ ու փոխանակ նպաստելու, պիտի վնասէր։ Բայց այս դաւադրող աշխարհագրութեան դէմ, նոյն աշխարհագրութիւնը, իր լեռներու նման, պիտի տար մեր ժողովուրդին արու նկարագիր, աննկուն կորով եւ անխորտակ կամք տեւաբար դիմադրելու բոլոր թշնամիներուն։ Այս նկարագրին արդիւնքն եղած են Մեծն Տիգրանէն, Արշակ Բ.էն մինչեւ Աւարայր իջնող Վարդանը եւ ապա Վարդանէն, Բագրատունիներէն, Ռուբինեաններէն, Մելիքներու ազատական շարժումէն, Դաւիթ Բէկէն, Սպարապետ Մխիթարէն, Աշտարակեցիէն հայ յեղափոխութենէն մինչեւ վերջին հերոսական ճակատամարտը՝ Սարդարապատ։ Ու այսօր եթէ Աւարայրը լրացած պատերազմ մըն է, իր դերը ամբողջովին կատարած Սարդարապատը դեռ կը շարունակուի, որովհետեւ ան գոյութեան կռիւ էր, եւ այսօր եւս մենք գոյութեան կռիւ կը տանինք։

Ապա Կ. Մեհեան մատնանշեց մեր պատմութեան պարտութիւններու եւ դժբախտութիւններու հիմնական պատճառներէն՝ քանակի տեւական անբաւարարութիւնը, երէկ եւ այսօր։ Ու այսօր հազիւ վերապրած ենք մեր 1915ի թիւը։ Սակայն ուրիշ դժբախտութիւն մը եւս կը տառապեցնէ մեզ, այսօրուան քանակի երեք մասերու բաժանումը՝ Հայաստանի Հայութիւն, Խորհրդային Միութեան այլ Հանրապետութիւններու Հայութիւն, Սփիւռքահայութիւն։ Եթէ Հայութիւնը կտորրակուած է, կտորրակուած է նաեւ Հայաստանը իբրեւ հողամաս՝ հայրենիք, Խորհ. Միութեան մաս կազմող հողեր, եւ պատմական հողեր Թրքական տիրապետութեան ենթակայ։ Սակայն անհրաժեշտ է որ կշիռին միւս կողմը դրուի որակը։ Հայ ժողովուրդը որակով շատ աւելի գերազանց է քան իր քանակը։ Այս դրական կողմը ապացոյց է որ ան ունի այն ստորոգելիները որոնք կանգուն պիտի պահեն զինքը։

Հայաստանը օրէ օր կը փոքրանայ որովհետեւ կարողութիւնը իբրեւ մշակոյթ, ճարտարարուեստ, գիտութիւն օրէ օր կը ծաւալի, եւ այսօր խոր համոզում է այլեւս, Հայաստանէն ներս եւ դուրս, որ առանց ամբողջական Հայաստանի, հայ ժողովուրդը պիտի չկարողանայ տալ իր արժէքներուն ալ աւելի ծաւալ, բարգաւաճ եւ ազատ զարգացում։

Յարգելի դասախօսը թուեց մեր ժողովուրդի կարգ մը բացասական կողմերը, թերութիւնները՝ ինչպէս «ներկայապաշտութիւն»ը, այսինքն վաղուան հաւանականութիւններու եւ կարելիութիւններու անտեսութիւնը։ Նաեւ Հայութիւնը հաւաքաբար ինքնահաւատ չէ, արտահայտեց է, միշտ կը սպասէ ուրիշի օժանդակութեան. անհրաժեշտ է որ ան հաւատք ունենայ իր ստեղծագործութիւններու, իր ապագայի մասին թէ ոչ ազգային ինքնուրոյնութեան եւ ազգային անհատականութեան խորտակումն է հայ մարդուն մէջ։

Կարօ Մեհեան վերջացուց հետեւեալ խօսքերով.

« Ժողովուրդներու պատմութիւնը միայն դէպքերու եւ դէմքերու շղթայումն մը չէ, պատմութիւնը ստեղծագործութիւն է, պայքարէ, գոտեմարտէ, արիւնէ, նուաճումէ, յաղթանակէ, փառքէ... եւ մենք պարտաւոր ենք լսել ու ըմբռնել պատմութեան ձայնը, այն հաստատ համոզումով որ այդքան ծանր տառապանքներէ անցնող ժողովուրդը, այդքան յարձակումներու ենթակայ եղած ժողովուրդը, ոտքի կանգնող ժողովուրդը, վաղը դարձեալ կրնայ կանգնիլ, անցեալի նման իր սեփական ուժերուն վրայ կռթնելով։ Մենք պէտք է լըսենք վաղուան կանչը, ապագան մեզմէ կը պահանջէ որ անվթար պահենք մեր ժողովուրդի առաքինութիւնները, անփոփոխ պահենք մեր ժողովուրդի դարաւոր երկը, այսօր ամուր խարիսխ դարձնենք, ու այսօրուան պայքարը, Սարդարապատի անաւարտ պայքարը պէտք է տանինք մինչեւ այն օրը, երբ յոյսի դռները բացուին եւ ծիծեռնակը վերադառնայ իր տունը »։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ը ՍԻՏՆԷՅԻ ՄԷՋ

ՍԻՏՆԷՅ (Յառաջ) — «Ի յիշատակ երկու միլիոն Հայերու, որոնք 1915ին ջարդուեցան Թուրք ղեկավարներու հրահանգով»։ Ապրիլ 23ին, այս արձանագրութիւնը կրող պաստառին ետեւէն կը քալէին 500է աւելի Հայեր՝ երթալու եւ ծաղկեպսակ զետեղելու համար Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ, Մարթին Հրապարակը։ Կառավարութեան արտօնութեամբ եւ Հ. Յ. Դ. «Դրօ» կոմիտէի կարգադրութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկներ եւ արիներ, Հ. Օ. Մ.ի անդամուհիներ, Հայ Մշակութային Միութեան անդամներ եւ ազգայիններ մասնակցեցան այս խաղաղ ցոյցին, առաջնորդութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փողերու նուագախումբին։

Տողանցքի ընթացքին եւ հրապարակին վրայ Հայ Դատի յանձնախումբին տպած թռուցիկները բաժնուեցան Աւստրալիացիներու։

Պատկերասփիւռը իր երեկոյեան հաղորդումներուն մէջ պատկերասփռեց տողանցքը եւ թռուցիկին բովանդակութիւնը ներկայացուց՝ Մեծ Եղեռնի եւ Հայ Դատի մասին։ Սիտնէյի քաղաքական լուրջ օրաթերթը՝ «Տը Օսթրալիըն» յաջորդ առաւօտ նկարներով արձագանգ հանդիսացաւ։

Ապրիլ 24ին հարիւր Հայեր յատուկ կարգադրութեամբ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին ներկայացան՝ արիւն տալու համար, ի յիշատակ Մեծ Եղեռնի նահատակներուն։

Նոյնը կատարեցին Գամպերայի եւ Մելպուռնի փոքրաթիւ գաղութները։ Գամպերայի մէջ մեր հողային իրաւունքները պահանջող յուշագիրներ յանձնուեցան պետական պաշտօնատուներն ու դեսպանատուները։

Կ. ՄՈՄՃԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Նկարիչ Զարեհ Մութաֆեան ամսոյս 6ին Միթիալիթէի սրահին մէջ ստացած է «Ար, Սիանս, Լեթրը» ընկերակցութեան Ոսկի Մետալը, առ ի գնահատանք իր գեղարուեստական արժանիքներուն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (183)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

— Շուտով պիտի ճաշենք։ Մեզի սպասարկողը պիտի ճամբեմ։ Առանձին պիտի մնանք, եւ տան ետեւի փոքր դռնէն դուրս պիտի ելլես։ Յետոյ Փարիզէն Արժանթէյ տանող ճամբան պիտի բռնես, Պուա Քոլոմպ երթալու համար։ Միեւնոյն դռնէն հոս պիտի դառնաս։ Կառքս քարափին վրայ պիտի սպասէ, մեկնելու պատրաստ։ Բնականաբար, այնպէս պիտի հաւատան որ իրարմէ չենք բաժնուած։

— Հիանալի կարգադրութիւն։ Մնաց որ, չափազանց զգուշաւորութիւն է ասիկա, քանի որ վախնալիք բան չունինք բնաւ։ Վաղը իրիկուն, ճիշդ ժամը վեցին հոս պիտի գտնուիմ։ Սա պայուսակը ապահով տեղ մը դնելու բարեհաճութիւնը ունեցիր, ծպտուելու համար վաղը հագնելիք զգեստներս են։

Երկու թշուառականները իրարմէ բաժնուեցան։ Ժաք Կարօ ձեռքերը շփեց. վայրագ ուրախութիւն մը կը ճառագայթէր իր դէմքին վրայ։

— Վաղը, խոչընդոտը պիտի խորտակուի, մրմնջեց Հարման Լիւսիէն Լապրու իր սիրուհիին վրայ քանի մը կաթիլ արցունք թափելէն ու քանի մը օր սուգ պահելէն յետոյ՝ իր նպաստաւոր բախտին անձնատուր պիտի ըլլայ եւ Մէրիի սիրոյն պիտի պատասխանէ։ Ստուգիւ, Օվիտ թանկագին մարդ մըն է։ Սուղի պիտի նստի ինծի, բայց ի՛նչ փոյթ։ Աղջկնս երջանկութիւնը ապահովելու համար, հարստութիւնս պիտի տամ... կեանքս պիտի տամ...։

Ճիշդ ժամը ութին, Օվիտ կարի աշխատանոցէն քիչ հեռու, Օր. Ամանտայի կը սպասէր Արնոլտ տը Ռայս կեղծանունով։ Մանկամարդ գործաւորուհին բազմագրաղ անձի դէմքով մը միացաւ Օվիտի։ Այս վերջինը, որուն աչքէն չէր վրիպած Ամանտայի աճապարանքը, հարցուց անոր.

— Ի՞նչ կայ։

— Տարհապարհակ աշխատանք մը։ Ո՞վ գիտէ երբ պիտի ճաշենք...։ Պէտք է որ կառք մը վարձեմ ու մինչեւ Քէ Պուրպոն երթամ, հասկնալու համար թէ Պուա Քոլոմպ գացա՞ծ է Լիւսի։

Օվիտ կրնար Ամանտայի հաստատական պատասխան տալ, բայց զօրաւոր պատճառներ ունէր այդ բանէն ետ կենալու. ուստի զգուշացաւ բառ մը իսկ ըսելէ այդ մասին։

— Նոնոշս, ձեզի պիտի ընկերանամ, ըսաւ Օվիտ։ Հիմա, կառք մը փնտռենք... Յետոյ Թուր տ'Արժան ճաշարանը կ'երթանք, որ Քէ Պուրպոնէն հեռու չէ։

×

Ինչպէս յայտնի է, Լիւսի պուրակին մօտ պառկած մարդուն քովէն երկրորդ անգամ անցած պահուն Լիւսի ոչ զարմանք եւ ոչ ալ վախ զգացած էր, ու ճամբան շարունակած էր, առանց գլուխը ետին դարձնելու։ Պառկողին աչքէն ընդհուպ անհետացաւ ան, փշալից ցանկապատին ու հողային կալուածներու պատերուն միջեւ։ Լիւսի երկու-երեք վայրկեանէ ի վեր կը հետեւէր այդ արահետին, երբ կանգ առաւ, զարմանքի եւ ուրախութեան ճիչ մը արձակելով։ Մանկամարդ աղջիկը դէմ առ դէմ եկած էր մայր Լիզոնի։ Այս վերջինն ալ ոչ նուազ ապշեցաւ։

— Ահա դիպուած մը, գոչեց մայր Լիզոն։ Անուշիկս, ուրկէ՞ կուգաք։

Լիւսիէնի նշանածը բացատրեց իր ճամբորդութեան նպատակը։

— Մայր Լիզոն, դուք կը հետեւիք այն ճամբուն, որ Կարէն տը Քոլոմպ կը տանի. չէի գիտեր որ ամէն օր հոն հաց տանելու սովորութիւն ունիք...։ Ձեր պտոյտը քիչ մը երկար կը տեւէ։

— Այո, աղուորս։ Առաջին անգամն է որ հոս կուգամ. Փարիզի ճամբուն վրայ գտնուող Կարէն տը Քոլոմպի մէջ թիւ 41 տունը կ'երթամ։

— Մայր Լիզոն, հիմա ի՞նչ գործ ունիք Կարէնի մէջ։

— Գործատիրուհիիս Տիկին Լըպրէի մայրը տեսնելու կ'երթամ։

— Ձեր գործատիրուհիին վիճակը աւելի՞ կը վատթարանայ։

— Միշտ գէշ է... շատ գէշ... իր մայրը տեսնել կ'ուզէ։ Մէկ տարիէ ի վեր, Պ. Լըպրէ սրդողած է պառաւ զոքանչին հետ, դրամական խնդիրներու պատճառով, ու թոյլ չէ տուած որ տունը յաճախէ ան։ Գործատիրուհին չի համարձակիր իր ամուսնէն խնդրել որ նամակ գրէ մօրը։ Ուստի զիս կը ղրկէ անոր քով, խնդրելու համար որ մոռնայ անցեալ կռիւները, քինախնդրութիւնը ու գայ զինքը ողջագուրէ տառապանքի անկողնին մէջ։

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սերաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումն. Միութեան Փարիզի Կեդր. եւ Մարսէյլի իր մասնաճիւղի վարչութիւնները իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հայրենակից Մեսրոպ Մարթայեանի, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Մարթայեանի եւ զաւակին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին Միութեանս անդամ Մկրտիչ Մարքայեանի մահուան առթիւ։

×

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ա. Լուսարբեւեանի եւ զաւակներուն, իրենց հօր, աներհօր Թաթուլ Տէրտէրեանի (Ռոման) մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Գ. Բ. ի յիշատակ իր ծնողաց 50ական ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէր եւ Սամուէլ Մուրատ վարժարաններուն (ստանալ Յառաջէն) եւ 10 ֆր. «Յառաջ»ի։

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ

Հայ Կարմիր Խաչի օգնախումբեան կայանին մէջ, Կիրակի, 17 Յունիս։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔ

Օգնախմբեան կայանի (Յուլիս եւ Օգոստոս) արձանագրութեանց համար դիմել Մայիս 19էն Յունիս 14 Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը Ահարոնեան ակումբը, Ռիւ տէ Քոնվալէսան։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի։

DIMANCHE 20 MAI 1973

PÉLERINAGE NATIONAL à VERDUN et à DOUAUMONT

à la mémoire des Arméniens morts au Champ d'Honneur pour la France

Organisé par l'UNION DES ARMENIENS DE FRANCE

avec le concours des

ANCIENS COMBATTANTS ET RESISTANTS ARMENIENS

Sous la présidence effective de

Monsieur Alain POHER

Président du Sénat

et de

S. Exc. Mgr. Pierre BOILLON

Evêque de Verdun

VERDUN

Cérémonie sous la présidence de M. ALAIN POHER, Président du Sénat

10 h. 45 Messe solennelle en rite arménien à la Cathédrale de Verdun.

12 h. 30 Cortège et dépôt d'une gerbe au Monument aux Morts de Verdun.

12 h. 45 à l'Hôtel de Ville de Verdun, Allocution de bienvenue de M. André Beauguitte, Ancien Ministre, Député-Maire de Verdun.

Allocution de Alain Poher, Président du Sénat.

OSSUAIRE DE DOUAUMONT

Cérémonie sous la présidence de S. Exc. Mgr Pierre BOILLON

15 h. 30 Dépôt d'une gerbe au Cimetière militaire de Douaumont.

Prières de Requiem par les Représentants des trois Communautés religieuses arméniennes

Inauguration de pierres commémoratives et votives.

Discours officiels.

Défilé militaire.

18 h. 30 Réception à l'Hôtel de Ville de Verdun.

ALLER :

Départ Gare de l'Est 6 h. 58, changement Chalons, arrivée VERDUN à 10 h. 11

RETOUR

Départ de VERDUN à 18 h. 34, changement Chalons, arrivée PARIS 22 h. 05

Տեղերը ապահովել ժամ առաջ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները՝ Շաբաթ 26 Մայիս ժամը 21ին Ահարոնեան ակումբը։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Կարօ Սասունի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յ. Հարէլեանէ (Տէսին) 50 ֆր.։

×

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ողբ. Սահակ Սաղթէլեանի յիշատակին այրի Տիկին Թէֆար Պօղոսեան 20 ֆր., ողբ. Թորգոմ Էքպէրեանի յիշատակին Պ. Խաչիկ Արմաղանեան 50, Տիկին Թագուհի Ղարիպեան 50, ինչպէս նաեւ փոխան ծաղկեպսակի հաւաքուած դրամը 135 ֆր., ողբ. Սրբուհի Փանոսեանի յիշատակին, Տիկին Նուարդ Գչիկեան 100, Տիկին Անահիտ Աւագեան 100, Սերոբ Ձարչեան 10։ Տէր եւ Տիկին Վահան Արսլանեան – Ալթըգուլաճեան 100 ֆր (որուն 30 ֆրանքը Դաւրայի Հայրնկ. Միութեան համար)։

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Շարլ Կարապետեանէ 10 ֆր. ի նըպաստ տան ֆոնտին։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգնախմբեան կայանը կեդրոնական ջեռուցումով օժտելու նպատակին կը նուիրեն.—

Տիկ. Թամարա Պարպիրոթ 1000 ֆր., Պր. Ժան Քէչեան (Գուլոմբէ), Մէթր Արամ Գէորգեան, Պր. Խաչատուր Քէպապճեան, Պր. Արմենակ Աճէմեան (Լա Պառ) Պր. Արամ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Ազասի Դարբինեան, Պր. Փօլ Պէկեան (Սուասի), Տէր եւ Տիկին Հայկ Կարապետեան (Առնուվիլ), Տիկին Աւրինէ Ճիւհէրեան, Մարգարեան – Իգմիրլեան ընտանիք, Պր. Կարապետ Իշխանեան (Քոլոմպ), Պր. Ժ. Նազաչեան (Սարթրուվիլ), Տէր եւ Տիկին Ե. Արապեան (Օրմէսոն), Տիկին Գլարա Գայեան (Մարսէյլ) եկեղեցւոյ օծման 10րդ տարեդարձին այրի Տիկին Ազնիւ Տամլամեան (Գլամառ), Պր. Ս. Դաւիթեան, Տիկին Ժանէթ Սահակեան (Նիս) 50ական ֆր.։

Passez vos vacances en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525

Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

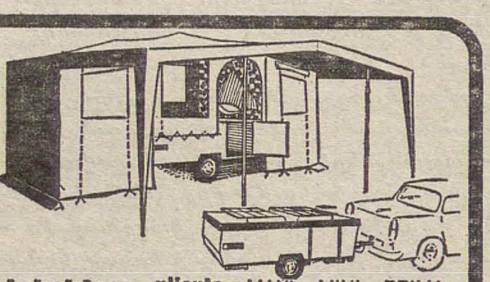

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA

Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST **la bohème** UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac

THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T. 928.03.88

N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79

NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

Հ. Յ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

իր վերջին գործերը կը ցուցադրէ

GALERIE DE SEVRES

(en face de BON MARCHE

Métro Sèvres Babylone)

Մայիս 24էն սկսեալ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարեց այր ու կնոջ մը համար կը փնտռուի ընկերութիւն ընող եւ տնական գործերով զբաղող կին մը։

Հեռաձայնել՝ 642-60-52

ՏԷՍԻՆ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հայ Դատի օրուան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման 55րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին։

Տեղի պիտի ունենայ 27 Մայիս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2.30էն մինչեւ 9, Տէսինի քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ։

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին եւ սիրուն անակնկալներ։

Առատ խմիչք ու համեղ աղանդերներ մատչելի գիներով։

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր։

Մուտքը ազատ է

Imprimé sur les Presses

du Journal « Haratch »

83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբը կը կազմակերպէ Սիւրփրիզ–Փարթի մը, Մայիս 19, երեկոյեան ժամը 20.30ին, Գասպար Իփէկեան սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ

Կիրակի Յունիս 24, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ օծման 15րդ տարեդարձին առթիւ մասնաւոր հանդիսութիւններ։

Կիրակի Յուլիս 1, Հայկազեան վարժարանի դաշտահանդէսը, Սէն – Մօրիսի ծանօթ դաշտին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մրցանակաբաշխութեան հանդէսը՝ Յունիս 23ին

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՄԱՅԻՍ 19 ԻՆ

15 ՕՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ՝ 2230 ՖՐ.

ՅՈՒՆԻՍ 9ԷՆ 23

2580 ՖՐԱՆՔ

Pension complète avec excursions quotidiennes

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

MONDOTOURS

2, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64

de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages **SEVAN**

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66

de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49

de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
20
DIMANCHE
20 MAI
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15079-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 120 ֆր· Վեցամսեայ 65 ֆր
Արտասահման Տար· 135 ֆր· Հատը 0,70 ֆր

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·718
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.718

ԼՃԱՑՈՒՄԻ ՎՏԱՆԳԻՆ ԴԷՄ

Խմբագրատան սեղաններէ մինչեւ ժամուն բակը, ակումբէն սրահը կամ միութենական հաւաքատեղիներ սեւեռելով՝ կարելի չէ ստուգել իսկապէս թէ ի՛նչ կացութեան մէջ կ'ապրի «ազգը», եւ գուշակել թէ ի՛նչ ճակատագիր կը սպասէ մեզի···

Բաւական չէ մանաւանդ կառչիլ մեր կուսակցութիւններուն, հանրային ծառայութեան լծուած կազմակերպութիւններու եւ միութեանց յամառ ճիգերուն՝ եզրակացնելու համար թէ համասփիւռքեան գոյապայքարը յաջողութեա՛մբ կը պսակուի ամէն տեղ։

Հայ Դպրոցը կը գործէ, — տարբե՛ր խնդիր՝ թէ ի՛նչ կրնայ տալ կամ ի՛նչ կը կոփէ։ Հայ երիտասարդութիւնը զարգացման բարձրագո՛յն գագաթներու վրայ կը փայլի, — տարբե՛ր հարց՝ թէ որո՛ւ հաշւոյն, ի՛նչ բարենպաստ արդիւնքներով, ազգին համար։

Անժխտելի այս իրողութիւններն ալ, սակայն, գրաւական չեն նուաճումի եւ իրաւունք չեն տար վառ լաւատեսութեան։

Լա՛յն պէտք է բանալ պատուհանները ու փնտռել ազգին կորսուած զաւակները, խորտակուած երազները, յումպէտս վատնուած ուժերը, անտէր ածուները ու մանաւանդ Հայութենէ կամովին հրաժարած բազմութիւնները՝ առարկայօրէն եզրակացնելու համար թէ ո՛ւր ենք իսկապէս եւ դէպի ուր կ'երթանք։

Տարասփիւռ մեր կեանքին եւ Հայրենի իրականութեան մասին մտածող ամէն մարդ՝ հարցումներու, թէականութեանց եւ խոր քննութեան կարօտ հաստատումներու դէմ յանդիման կը գտնէ ինքզինք, երբ կ'ուզէ նախ ինքնախաբութիւններու չյանձնուիլ ապա մանաւանդ չօրօրել ուրիշները պատրանքներով եւ զգացական ծայրայեղութիւններով։

Ցաւկապէս մամուլ եւ մտաւորականութիւն, պարտաւորութեան տակ են երեւոյթներն ու իրականութիւնները յանձնելու հանրային կարծիքի ուշադրութեան՝ անվերապահ սրտցաւութեամբ, քննական աննախապաշար կեցուածքով, — հաւաքական ապահովութեան եւ ազգային – ընդհանրական շահերու պաշտպանութեան թելադրանքով։ Ջանալով որ թանձր յոռետեսութիւնը սովորութիւն կամ դաւանանք չդառնայ, սակայն նաեւ խուսափելով աժան լաւատեսութեան ամէն հակամիտութենէ։

Եթէ յաճախ կացութեան մը իսկական պատկերը կամ խնդրի մը իրական բնոյթը չեն երեւիր դրչով արտայայտուած մտածումներու եւ հաստատումներու մէջ՝ գլխաւոր պատճառը այն է որ դիտող կամ դատող անձը իր անհատական տրամադրութիւններէն կ'առաջնորդուի եւ մասնաւոր ճիգ չըներ հարցերն ու երեւոյթները կարելի առարկայականութեամբ քննելու։

Նոյնքան ու աւելի կենսական է նանաչումը, համապարփակ ծանօթութիւնը հարցին՝ որ քննութեան առարկայ է։ — Հարկ է լայն հորիզոնի վրայ տեսնել մեր կեանքը, հրաժարիլ սահմանափակութենէ, եւ չմոռնալ երբեք որ ամէն ինչ օղակաւորուած է մեր կեանքին մէջ, ու անհրաժեշտ է գտնել ներքին այն աղերսը որ կայ երեւոյթներու, վիճակներու, դէպքերու եւ անցուդարձերու միջեւ։

×

Նոր չէ, որ կը փորձենք խորհրդածութեան նիւթ դարձնել տարասփիւռ հայ կեանքի դրական եւ բացասական երեւոյթները։ Եթէ վերստին կարգ մը վիճակներու եւ իրողութեանց անդրադառնալու հարկը կը զգանք, հիմնական պատճառը այն է որ վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին մեր մամուլը, երիտասարդութիւնն ու մտքի վրայ համբուող մտաւորականները կը միտին հահասփիւռքեան կենդանի հետաքրքրութեան նիւթ դարձնել Հայութեան ներկային ու մօտաւոր ապագայի ապահովութեան աղերսուող անյետաձգելի կարգ մը խնդիրներ, կոչ ու հրաւէր ուղղելով՝ որ մեր թերթերն ու հանրութիւնը աւելի յաճախ արտայայտուին արծարծուող մտահոգութեանց մասին։

Միայն վերջին քանի մը շաբաթներու ընթացքին, Լիբանանի «Ազդակ Շաբաթօրեակ»ին, «Ազդակ» օրաթերթին, «Նայիրի» շաբաթաթերթին ու Փարիզի «Յառաջ»ին մէջ մեր ուշադրութիւնը գրաւեցին յատկապէս միջին ու նոր սերունդի ներկայացուցիչներու կողմէ վերլուծումի եւ խորհրդածութեանց նիւթ դարձուած հանրային, մշակութային, քաղաքական ու ընկերային հարցեր՝ որոնց քննարկումը մեր կարգին էական կը նկատենք, առնուազն միտքերը թարմացնելու եւ համահայկական կեանքի երեւոյթներով հետաքրքրուող զանգուածներ մղելու համար աւելի՛ գործօն կեցուածքի, իրենց շրջաններուն մէջ։

Բացորոշ կը դառնայ, օրէ օր, որ Հայ Մամուլը ինքզինք կրկնելու գնով կը ձգտի լճացումէ փրկել յատկապէս հայ երիտասարդութիւնը՝ որ, ամէն հնարաւորութիւն ունենալով հանդերձ դրական ուժ եւ հեղինակութիւն դառնալու, կը վարանի խօսքով ու դրչով ասպարէզ իջնելու, արդար կամ վիճելի պատճառներու կ'ապաւինի՝ մանաւանդ չգործելու համար։

Անժխտելի կը թուի միւս կողմէ այն իրողութիւնը, որ գաղութներու անկազմակերպ վիճակը՝ համայնական – հանրային ժողովականութեան եւ ազգային ղեկավարութեան տեսակէտով, հայ քաղաքական կազմակերպութեանց ուսերուն վրայ կը բեռցնէ բազմապատիկ — գրեթէ անհնարին — ճիգերու եւ պատասխանատուութեանց յանձնառութիւն մը։

Իսկ անդին, հանրային հսկայ զանգուածներ կը մնան առօրեային գերի, — օրուան ապրուստին կամ նիւթական ինքնաբաւութեան հետամուտ· ինքնագոհ եւ անտարբեր· հանրային – հաւաքական մտահոգութիւններու հանդէպ գրեթէ բացարձակօրէն անհոգ եւ անփոյթ։

Թէ ի՛նչ չօշափելի օգուտ կ'ունենան մամուլի եւ մտաւորականութեան կոչերը՝ չենք գիտեր։ Սակայն կը հաւատանք, թէ իրենց պարտաւորութիւններու սահմանին մէջ կ'իյնայ անվհատ պայքարը՝ հաստատելի ընդհանուր վարանումներու դէմ···։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵՒ ՊՈՆԻ ՄԷՋ

Բրեժնեւ Պոն ժամանեց եւ անմիջապէս խօսակցութիւններ ունեցաւ Պրանտի հետ։ Առաջին հանդիպումին իսկ քննութեան առին տնտեսական համագործակցութեան զարգացման կարելիութիւնները։ Կրեմլինի առաջնորդը կը ձգտի, մասամբ Դաշնակցային Գերմանիոյ միջոցաւ, ճարտարարուեստականացման զարգացում մը ապահովել Խորհ. Միութեան համար, ինչպէս նաեւ զարկ տալով առեւտրական կապին Արեւմուտքի հետ, բարելաւել խորհրդային քաղաքացիին ապրուստի մակարդակը։ Այս միտքն է, որ յայտնեց Պրանտի։

Ինչպէս կարելի էր նախատեսել, Պերլինի հարցը մատնանշուեցաւ։ Դաշնակցային վարչապետի խորհրդատուն՝ Պահր, դիտել տուաւ, թէ Դաշնակցային Գերմանիա մտադիր է Արեւմտեան Պերլինը ներկայացնելու Ազգաժողովին մէջ, ինչ որ արդէն նախատեսուած է 1971ի աշնան համաձայնագրով։

Ի պատիւ Բրեժնեւի տրուած ճաշի ընթացքին Պրանտ նկատել տուաւ, թէ վերջին երկու-երեք տարիներուն մեր աշխատանքները յատկանշական յառաջդիմութիւն արձանագրեցին։ Սակայն անհրաժեշտ է, որ անկեղծութիւնն ու վստահութիւնը առանձնացած բնոյթ չունենայ քանի մը անձերու միջեւ, այլ ընդունուի մեր երկու երկիրներու քաղաքական ուժերուն եւ քաղաքացիներուն կողմէ։

Պրանտ, այնուամենայնիւ յիշեցուց, թէ Դաշնակցային Գերմանիա մաս կը կազմէ Ատլանտեան Ուխտին եւ Հասարակաց Շուկային։ «Մեզմէ ոչ ոք կրնայ մոռնալ միւսին կացութիւնը, ընկերային եւ գաղափարախօսական տարբերութիւնը եւ այն կապերը, որ ստեղծուած են քաղաքական թէ տնտեսական գետնի վրայ։ Մեզմէ իւրաքանչիւրը կը յարգէ իր յանձնառութիւնները եւ պարտաւորութիւնները ու նկատի կ'առնէ նաեւ իր գործակիցներունը»։

Բրեժնեւ պատասխանելով Պրանտի շեշտեց, թէ Խորհ. Միութեան եւրոպական քաղաքականութեան մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ լայն համագործակցութիւնը։ Ասոր նպատակն է գարձակէտ մը ստեղծել խաղաղութեան ճամբուն վրայ։ Պարզ է, որ այս տեսակ գործ մը կարելի է լաւագոյն ձեւով իրագործել Խորհ. Միութեան եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ դրացիներուն եւ բարեկամներուն հետ։ «Կը յուսանք, որ այս հաւաքական ճիգին մէջ, Դաշնակցային Գերմանիա իր դերը կը ստանձնէ, դեր մը, որ կը համապատասխանէ անոր կարեւորութեան եւ անոր գրաւած դիրքին հետ, այսօր, աշխարհի մէջ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն, թէ գաղտնի համաձայնութիւն մը գոյացած է լիբանանեան իշխանութիւններու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ։ Այս համաձայնութեան հիման վրայ Պաղեստինի Ազատագրութեան Բանակի «Եարմուք» գունդը, հինգ հազար հոգիէ բաղկացած, Սուրիա քաշուած է։ Լիբանանեան պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, Պաղեստինցիք ընդունած են լիբանանեան կառավարութեան բոլոր պահանջները։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ սպասարկութիւնները որոշեցին գործադուլի շարժում մը սկսիլ եւ անորոշ ժամանակի համար։ Շարժումը կրնայ տարածուիլ ընտանեկան նպաստներուն եւ ամբողջ Իւրսաֆին։

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

Դուրս ելայ դաշտ —
կանաչ ծով,
Կանաչ ծով էր, անափ ծով· —
Առաւօտն էր ժպտում հաշտ,
Բոցավառում նոր բոցով···

Եւ ուղիներ բիւրաւոր, —
հեռաւոր,
Կանչում էին, ակնարկում —
Նոր էր սէրըս, լայն ու խոր
Նոր էր աշխարհն իմ հոգում···

Թողի տնակն իմ աւեր,
մութ ու հին —
Ու հեռացայ խնդագին· —
Անյա՛յտ, անհո՛ւն հեռուներ,
Ձեր գիրկն առէք իմ հոգին···։

Վ· ՏԷՐԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 16)

ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի որոշումով Լուսաւորութեան նախարար նշանակուած է Սեմէոն Հախումեան։ Նախկին նախարարը՝ Շաւարշ Սիմոնեան «ազատուած է իր պարտականութիւններէն» առողջական պատճառներով։

Սեմէոն Հախումեան գրականագէտ եւ թարգմանիչ Տիգրան Հախումեանի զաւակն է։ Ռուսերէնի եւ գրականութեան մասնագէտ է նոր նախարարը։ Վերջին տարիներուն տեսուչն էր «Ռուսաց եւ օտար լեզուներու պետական մանկավարժական հիմնարկութեան»։

×

ՔՈՄԵՔՈՆԻ ՆԻՍՏԸ

Քոմեքոնի (Արեւելեան Եւրոպայի Հասարակաց Շուկայ) 34րդ նիստին բացումը կատարուած է Մայիս 15ին, Երեւան։ Նստաշրջանը պիտի տեւէ ութ օր։ Նիստին բացումը կատարած է Հայաստանի Պետպլանի (պետական ծրագիր) փոխնախագահը՝ Ի· Սոչինսկի։

×

ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

Մեծ ելեկտրաշարժիչներ ղրկուած են Արեւելեան Գերմանիա· ասոնք պիտի օգտագործուին երկու նոր ջերմելեկտրակայաններու մէջ։ Ելեկտրաշարժիչներու տարողութիւնը 2500 քիլովաթ է։ Հայաստանի գործատուներն ալ կ'օգտագործեն գերման մեքենաներ։

"ՔԱԹՐԱ"Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ուրբաթ իրիկուն Կավօ սրահը գրեթէ ամբողջութեամբ լեցուած էր եւ հարկ է ըսել թէ Քաթրան բացառիկ եւ ընտիր յայտագիր մը կը ներկայացնէր հասարակութեան։ Եթէ Ճգնաւորեանի Պալէ Ֆանթասթիքը արդար խանդավառութիւն մը ստեղծեց առաջին բաժնի վերջաւորութեան, երկրորդ բաժինն ալ, մանաւանդ տաղանդաւոր մասնակցութեամբը՝ ջութակահար Անի Գավաֆեանի եւ Արնօ Բաբաջանեանի ու Ռաֆֆի Պետրոսեանի միասնաբար նուագած Հայկական Ռափսոտին (գործ՝ Արնօ Բաբաջանեանի), արժանացաւ նոյնքան գնահատանքի։

Քաթրան կրնայ հպարտ ըլլալ իր երեկոյթով։

ՀԱՐՈՒՍՏ Է, ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ Է...

Բարեկամ մը անցեալ օր սրտցաւօրէն հետեւեալը պատմեց մեզի։

«Տարիներ առաջ, օր մը բազմաթիւ ազգայիններ քով քովի եկած էինք ընտրելու համար Կեդրոնական Վարչութեան թեկնածուներ եւ մի առ մի աչքէ կ՚անցընէինք մէջտեղ նետուած անունները։ Միջոց մը անուն մը արտասանուեցաւ եւ քիչ անդին պարոն մը ոտքի ելաւ գոչելու համար խանդավառութեամբ.

— Լաւ է, հարուստ է, վաճառական է։

Քիչ վերջ երբ ուրիշ անուն մը տրուեցաւ, տեսարանը կրկնուեցաւ։

— Շատ լաւ է, հարուստ է, վաճառական է։

Յաջորդեցին ուրիշ անուններ, որոնցմէ շատերուն համար մեր պարոնը ուրիշ ըսելիք ոչինչ գտաւ եթէ ոչ իր նոյն անախորժ յանկերգը.

— Հարուստ է, վաճառական է, լաւ է։

Ի վերջոյ չդիմացայ եւ խօսք ուզեցի։

— Պարոնը լուր ունի՞ արդեօք որ մենք առեւտրական ընկերութեան մը պաշտօնեաները չէ որ կ՚ընտրենք, այլ ազգային Կեդրոնական Վարչութեան անդամներ»։

×

Բաւական խնդացինք երբ մեր բարեկամը պատմեց վերի դէպքը։ Եւ յետոյ սակայն սկսանք մտածել։ Տարիները անցեր էին իրենց հետ տանելով Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնն ու տակաւին շատ ու շատ բաներ։ Բայց այդ օրէն ասդին բան մը կար որ չէր փոխուած։ Ոչ միայն չէր փոխուած, այլ նաեւ չէչտուած էր ծայր աստիճան։ Շեչտուած էր անհանդուրժելի դառնալու աստիճան։ Այդ բանը ուրիշ ոչինչ է եթէ ոչ ահաւասիկ սա նոյն մտայնութիւնը որ մեզի այսօր ալ գոչել կուտայ ամէն անգամ որ համայնական այս կամ այն գործին համար թեկնածու մը կը փնտռենք. «Լաւ մարդ է, խելք մարդն է, որովհետեւ հարուստ է, վաճառական մարդ է»։ Ամէն անգամ որ նեղը կը մնանք, ամէն անգամ որ պարապութիւն մը լեցնել կ՚ուզենք, ամէն անգամ որ նոր հարցի մը հետ դէմ յանդիման կուգանք, ամէն անգամ որ համայնական ընտրութիւն մը կ՚երեւի հորիզոնին վրայ, նոյն յամառութեամբ մեր աչքերը կը դարձնենք դէպի մեր առեւտրական երկնակամարին վրայ փայլող աստղերը, եւ մեր ամբողջ յոյսը կը կապենք անոնց, անոնցմէ միայն ստանալու համար լոյսը որուն կը կարօտինք։ Կը փնտռենք, վերջին տարիներուն ո՞վքեր կան արդեօք որ մեծկակ նուիրատուութիւններով ուշադրաւ դարձած են, ո՞վքեր կան արդեօք որ հիանալի բարեբարութիւններով երախտապարտ թողած են մեզ, ո՞վքեր կան տակաւին որ կազմակերպած են յաջողագոյն պարահանդէսները, իրականացուցած են սիրոյ սեղաններու ամենափայլուն արդիւնքները, այո, ո՞վքեր կան որպէս լեցուն քսակով, պաշտելի, ազնիւ զգացումներով զեղուն հայրենակիցներ, որպէսզի ահաւասիկ մեր թեւերը բանանք անոնց, անոնց կապենք մեր ամբողջ ճակատագիրը, եւ անոնց յանձնենք մեր համայնական հաստատութիւններուն պատասխանատուութիւնն ալ, ղեկն ալ, վարչութիւնն ալ, մէկ բառով՝ ամէն բանն ալ։

×

Դրա՞մ։ Հրաշագործ բան է իրապէս սա դրամը։ Ո՞վ պիտի ժխտէ հակառակը։ Այսօր ի՞նչ բան կրնայ ոտքի մնալ առանց դրամի։ Այնքան մեծցած են համայնական մարմիններու պիտոյքները որ այս վերջինները մէկ բան միայն տեսնել կ՚ուզեն բոլոր օրակարգերու վրայ. դրամ։ Ո՞ւրկէ դրամ գտնել, ո՞ւրկէ աւելի շատ դրամ գտնել, ո՞ւրկէ նորանոր դրամներ գտնել։ Օրակարգին բոլոր միւս նիւթերը կրնան յետաձգուիլ, կրնան սպասել կարգի մը որ թերեւս երբեք պիտի չգայ։ Հրատապ հարցը հետեւեալն է. դրամ գտնել։ Դրամ տուողը գտնել։ Դրամ տուողը սիրաշահիլ։ Եւ երբ այս է օրուան կարգախօսքը, այլեւս պէտք չէ զարմանալ որ մեր ազգայինները, փոխանակ ամէն օր նուիրատու փնտռելու, նոյնինքն նուիրատուն կը բերեն ու կը նստեցնեն վարչական սեղանին առջեւ։ Ամենակարճ ճամբան այդ է արդարեւ, չէ՞։

Բայց այդպէս չէ, ահաւասիկ, սիրելի բարեկամներ։ Ե՞րբ պիտի նշմարենք որ դրամը սպաննիչ ճնշումով նստիլ սկսած է բոլոր նուիրականութիւններու եւ բարոյական արժէքներու վրայ։ Դրամը խեղդել սկսաւ մեզ։ Դրամը այլեւս այնպէս մը ապականել սկսաւ մեր օդը որ ժամը հասած է քիչ մը պատուհան բանալու։ Սխալ չհասկնան մեզ։ Ցանցառ-ները դուք չէք, սիրելի մեծահարուստ բարերարներ եւ նուիրատուներ։ Դուք որ մեր բոլոր բարեսիրական, մշակութային եւ կրօնական հաստատութիւններուն նիւթական չէնքերը ոտքի կը պահէք, ձեզի հանդէպ ուրիշ ոչինչ կարելի է սնուցանել մեր մէջ եթէ ոչ երախտագիտական շատ խոր զգացում։ Առանց ձեզի տերեւ չի շարժիր։ Բայց եկէք դուք ալ մեր ազգայիններուն յիշեցուցէք որ դրամը ամէն ինչ չէ։ Դրամը միջոց մըն է միայն։ Դուք, մեր գրեթէ բոլոր հարուստները, մեր գրեթէ բոլոր վաճառականները, լաւ մարդ էք, պաշտելի մարդիկ էք, բայց ամէնէն առաջ դուք առարկեցէք եթէ տեսնէք թէ միայն հարուստը, միայն վաճառականը կը փնտռուի որպէս լաւ մարդ։ Առանց դրամի ինչ մարդեր ալ կան որոնք սիրտ ունին, որոնք միտք ունին։ Մերժեցէք եթէ ձեզի առաջարկուի միայն վաճառական գործակիցներ, եւ անպայման պահանջեցէք որ ձեր շարքերուն մէջ գտնուին այնպիսի ազգայիններ ալ, որոնց համար ամէնէն առաջ դուք պիտի ըսէք սա այնքան պարզ ճշմարտութիւնը.

— Հարուստ չէ, վաճառական չէ, բայց լաւ մարդ է։

(Պոլիս) Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

«ԱՆՀԱՏԻ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ»

Խորհ. Միութեան աւելի քան յիսնամեայ պատմութեան մէջ այսպէս կոչուած «անհատի պաշտամունք»ը գրեթէ միշտ ընթացիկ երեւոյթ դարձած է։ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի առաջին քարտուղարները՝ Ստալինէն մինչեւ Բրեժնեւ, բացառիկ դիրք գրաւած են եւ, փաստօրէն, իրենց ձեռքը կեդրոնացուցած են երկրին ղեկը՝ արտաքին թէ ներքին քաղաքականութեանց մարզերուն մէջ հաւասարապէս։ Երկրին Սահմանադրութեան անտեսումը մէկ կողմէ, եւ միահեծան տիրապետութիւնը կուսակցութեան մը միւս կողմէ, առիթ կ՚ընծայէ, որ այդ կուսակցութեան վերին իշխանութիւնը՝ Կեդր. Կոմիտէն, փաստօրէն ամբողջ երկրին անվիճելի տէրը դառնայ։ Իսկ այս մարմնին Ա. քարտուղարն ալ փորձէ կեդրոնական դէմքը դառնալ։ Ստալին կարճ ժամանակուան մէջ յաջողեցաւ մրցակիցներու մաքրագործման ճամբով եւ բիրտ ուժի կիրարկումով Խորհ. Միութեան մենատէրը ըլլալ։

Անոր մահէն ետք դատապարտուեցաւ «անհատի պաշտամունք»ի երեւոյթը եւ հրապարակ դրուեցաւ «հաւաքական ղեկավարութեան» սկզբունքը։ Սակայն Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարները միշտ ալ փորձեցին առանձին ղեկավարի դիրք մը գրաւել Կեդր. Կոմիտէի մէջ։ Այսպէս, Խրուշչեւ ժամանակ մը անվիճելի առաջնորդը եղաւ Խորհ. Միութեան եւ այդ օրերուն անոր դէմքն ու գործերը դրուատող, պանծացնող եւ փառաբանող խօսքերը մեծ տեղ գրաւեցին խորհրդային կեանքէն ներս։

Այժմ, հետեւելով Հայաստանի մամուլին, որ խորհրդային մամուլին անբաժան մասը կը կազմէ, «անհատի պաշտամունք»ի առարկայ է դարձած Լէոնիդ Բրեժնեւ։ Ասիկա յատկապէս ցայտուն կ՚երեւայ Ապրիլ 27ի Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստէն ետք։ Ծանօթ է, որ այդ նիստին ընթացքին Քաղաքական Բիւրոյէն դուրս հանուեցան Շելեստ եւ Վորոնով, որոնք դէմ էին Բրեժնեւի արտաքին քաղաքականութեան կարգ մը կէտերուն։ Ասոնց փոխարէն Քաղաքական Բիւրոյի լիազօր անդամ դարձան Բրեժնեւի համախոհ նկատուած երեք հոգի՝ Արտաքին նախարար Կրոմիքօ, Պաշտպանութեան նախարար՝ մառեշալ Գրեչկօ եւ Ապահովութեան (Քա. Ժէ. Պէ.) պետ՝ Անդրոպով։

Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարին անձին ուղղուած փառաբանութիւնները ծայր տուին Ապրիլ 30ին, այսինքն լիակատար նիստի գումարումէն երեք օր ետք, երբ Բրեժնեւի շնորհուեցաւ «միջազգային լենինեան մրցանակ»ը։ Այս մրցանակը յանձնուեցաւ «ժողովուրդներու խաղաղութիւնն ամրապնդելու» ուղղութեամբ անոր կատարած աշխատանքին համար։

Ապրիլ 30էն ցայսօր մամուլի բոլոր թիւերն ալ անխտիր էջեր կը յատկացնեն Բրեժնեւի հասցէին ուղղուած բարեմաղթութիւններու, շնորհաւորութիւններու եւ փառաւորումներու։

Ցստակ գաղափար կարելի է կազմել թուելով անոնց մէկ մասը։ Խորհրդային թղթակիցները ներկայացնելով Բրեժնեւի արտասանած ճառը Մայիս մէկին, Կրեմլինի հրապարակը, 15 անգամ փակագիծ բանալով կ՚արձանագրեն. «Բուռն, երկարատեւ ծափահարութիւններ։ Հրապարակում ծաւալւում է ուռռան... Ննրկաները վանկարկում են՝ ուռռա... Կարմիր հրապարակում ալիքւում է հուժկու ուռռան, չեն դադարում ջերմ օվացիաները... » եւայլն (տես «Սով. Հայաստան» Մայիս 2)։

«Սով. Հայաստան» Մայիս 2ի թիւով Ն. Տիխոնով ստորագրութեամբ յօդուած մը արտատպած է։ Խորագիրն է՝ «Խաղաղութեան բոցաշունչ մարտիկը»։ Յօդուածագիրը խօսելով Խորհ. Միութեան այժմու արտաքին քաղաքականութեան մասին՝ դրուատիքը կը հիւսէ Բրեժնեւի. մէջբերենք պարբերութիւն մը՝ «բոլոր սովետական մարդիկ Լէոնիդ Իլյիչին անկեղծօրէն մաղթում են քաջառողջութիւն, նոր ուժ ու եռանդ անդուլ աշխատանքում՝ ի բարօրութիւն ժողովրդի»։

Հանքագործ մը՝ Ն. Իզոտով «տիտանական գործունէութիւն» կ՚որակէ Բրեժնեւի աշխատանքը։ Կոլտնտեսուհի Ե. Դոլինիուկ կը գրէ՝ «բարձր պարգեւը վերստին վկայում է ձեր անձնական մեծ աւանդը ամբողջ աշխարհի խաղաղութեան գործում»։ Սովխոզի կթուորուհի Է. Իվակինա կ՚ըսէ՝ «Ես անչափ երախտապարտ եմ ձեզ եւ խոնարհւում եմ ձեր առջեւ, թանկագին Լէոնիդ Իլյիչ»։ Ռոստովէն խումբ մը երիտասարդներ կը գրեն. «Դուք, թանկագին Լէոնիդ Իլյիչ, կոմունիստ լենինեանի, երիտասարդութեան իմաստուն եւ խստապահանջ դաստիարակի, զգայուն եւ հոգատար մարդու իսկական տիպար էք»։ Եարոսլավլէ ուղարկուած հեռագիրի մէջ կ՚ըսուի. «Լէոնիդ Իլյիչ, առաջնորդեցէք մեզ այդ կուրսով»։

Նախկին զինուորականներն ալ դրուատանքի խօսքեր ունին. «Թամանցի ռազմիկներս անչափ հպարտ ենք, որ Հայ-

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Հալէպի նախկին վալի Ճէլալ պէյը, որ Թալէաթի հեռագիրներուն պատասխանած էր «Ես այս նահանգին վալին եմ. չեմ կրնար անոր դահիճը ըլլալ», պաշտօնանկ եղաւ. տեղը նշանակուեցաւ Պէքիր Սամի պէյ, որուն գործունէութիւնն ալ Պոլիսէն բաւարար չնկատուելով փոխարինուեցաւ Մուսթաֆա Ապտիւլհալիք պէյով։

Ուրիշ մը, Տէր Զօրի կառավարիչ Ալի Սուատ պէյը իր շրջանին մէջ խռնուած բազմահազար տարագրեալները իր մասնաւոր հոգածութեան առարկան դարձուցած էր. վրաններ էր տրամադրած անոնց ու արտօնած նոյնիսկ որ պզտիկ առեւտուր մը եւ իրենց արհեստները ի գործ դնեն, օրապահիկ մը վաստկելու համար շուտով կազմուած էր վրանաւան մը, որ կառավարիչին անունով Սուատիէ կը կոչուէր Սուատ պէյ Րաս-իւլ-Այնի գայմագամ Եուսուֆ Զիա պէյին ալ հրահանգած էր նոյն ձեւի բարեացակամ վերաբերում ունենալ գաղթականներու նկատմամբ։ Այս ազնիւ մարդն ալ երկար չպահուեցաւ իր պաշտօնին վրայ. 1915ի վերջերուն, Հալէպի նոր վալին՝ Մուսթաֆա Ապտիւլհալիքը հրահանգեց Սուատ պէյի անապատին մէջ աւելի խորերը քշել Րաս-իւլ-Այնի մէջ հաւաքուած գաղթականութիւնը, որուն այդքան մեծ թիւով հոն պահուիլը «կառավարութեան սրբազան նպատակին հակառակ է» կ՚աւելցնէր։ Սուատ պէյ հետեւեալ հեռագրով պատասխանեց. «Ժողովուրդը տեղահանելու համար փոխադրական միջոցներ կը պակսին. եթէ հետապնդուած նըպատակը զանոնք սպաննել է, ես ատիկա ոչ կրնամ ընել եւ ոչ ընել տալ»։ Իր այս ընթացքին մասին տեղեկագրուած ըլլալով Թալէաթին, կառավարութիւնը պաշտօնանկ ընելով՝ տեղը նշանակեց արիւնարբու Զէքի պէյը, որ գործադրեց Տէր Զօրի սարսռազդեցիկ սպանդը։

Րաս-իւլ-Այնի գաղթակայանին մահուան ժամը հնչեց երբ Պիթլիսի ջարդարար, «Ալաշկերտի նալպանտ» (այդպէս կը կոչէին զինք հայ մարդոց ոտքերը պայտած ըլլալուն համար) Ճէյտէթ պէյ Ատանայի վալի նշանակուած ըլլալով 1916ի Փետրուարին հոն այցելեց. անմիջապէս տեղական պաշտօնէութեան մէջ փոփոխութիւններ մտցուց ու կարգադրեց որ մօտակայ վայրերէն Քիւրտեր եւ Չէչէններ բերուին։ Ապա, Մարտի վերջերէն մինչեւ Յունիս տեղահանեցին Րաս-իւլ-Այնի 50.000 Հայերը, խումբ խումբ հեռացնելով զանոնք դէպի Շէտատտէ տանող ճամբան եւ բարբարոսաբար կոտորելով։

Երբ տեղի կ՚ունենար Րաս-իւլ-Այնի կոտորածը, կառավարութիւնը միաժամանակ Հալէպի եւ Սուրիոյ միւս շրջաններուն մէջ գտնուող եւ կէս միլիոնի հասնող գաղթական Հայերը քշել սկսաւ դէպի Մէսքէնէ, անկէ ալ կեդրոնացնելու համար ՏէրԶօր։ 1916 Յուլիսին աւելի քան 200.000 մարդ բռնած էր քաղաքին շըրջակայքը. Զէքի պէյ խումբերով զանոնք ճամբայ հանեց դէպի Մուսուլ, բայց Շէտատտէ չհասած արդէն ողջ մարդ չէր մնացած. անապատին մէջ ճամբու յոգնութիւնը եւ սնունդի բացարձակ չգոյութիւնը ոչնչացուցած էին քանի մը օրուան մէջ բազմութեան մեծագոյն մասը, իսկ մնացեալը ամբողջացուցին թափառաշրջիկ ցեղերն ու վայրենաբարոյ Չէչէնները։ Նոյն եւ յաջորդող ամիսներուն, նման կոտորածներ սարքուեցան անապատի այլազան կէտերուն վրայ, որ դժբախտ ու լքուած ժողովուրդի մը գերեզմանը դարձաւ։

Ի՞նչ կը մնար Արեւմտահայութենէն։

Առանց հաշուելու նիւթական, քաղաքակրթական եւ մշակութային անգնահատելի հարստութիւններու կորուստը, 1915–16 թուականներու Եղեռնին Հայութիւնը տուաւ շատ աւելի քան մէկ միլիոն մարդկային զոհ։ Այդպէս կը հաշուէ գերմանացի հայասէր Լեփսիուս, որուն համաձայն տեղահանութեան եւ կոտորածներու հետեւանքով մէկ միլիոն Հայ նահատակուած է, 200.000 մնացած իր բնակավայրին մէջ, 250.000 Կովկաս ապաստանած, 200.000 Միջագետքի մէջ ողջ մնացած եւ 200.000 կին ու երախայ կրօնափոխ եղած կամ մահմետականներու մօտ պահուած։

Իրողութիւնը այն է որ նախկին Օսմանեան Թուրքիոյ տարածութեան վրայ գտնուող աւելի քան երկու միլիոն հայ բնակչութիւնը, բացի Պոլսոյ եւ եւրոպական Թուրքիոյ Հայութենէն, տարագրուեցաւ. այս վերջինին հետ եթէ նկատի ունենանք նաեւ կոտորածներու ընթացքին Կովկաս ապաստանած 250.000 Հայերը, կ՚ունենանք Մեծ Եղեռնէն 425 հազար ստոյգ ազատածներու թիւ մը. մնացեալ 1.600.000ը իրենց դարաւոր հայրենիքէն կամ բնակավայրերէն սպանդանոց առաջնորդուածներն են։

(Շար. 17)

րենական մեծ պատերազմի ծանր փոր– ձութիւնների տարիներին Թամանցիների սերնդին վիճակուեց փաշիզմի դէմ մարտնչել ռազմաճակատի այն հատուած– ներում, որտեղ Դուք էիք գլխաւորում կուսակցական – քաղաքական աշխատանք– ները: Զօրքերի ղեկավարման ձեր զօր– ծունէութիւնը, կուսակցական աշխա– տանքի մեծ փորձը, անձնական քաջու– թիւնը Թամանցի ճակատայիններին սըխ– րանքների էին ոգեկոչում »:

Էջեր կը գրուեն այսպիսի տողերը Թեր– թերու բոլոր թիւերուն մէջ: Պարզ կը դառնայ, որ կազմակերպուած աշխա– տանք կը կատարուի, որ գիտութիւննե– րու ակադեմիաներէն մինչեւ սովխոզի աշխատաւորներ Բրեժնեւի արժանիքները թուող արտայայտութիւններ ունենան: Եւ, նկատելի է, որ Խորհրդային Միու– թեան արտաքին քաղաքականութեան «հայրը» մատնանշելով, ոչ ոք կուտայ անունը Խորհ. Միութեան միւս ղեկա– վարներուն, ինչպէս, օրինակ Կոսիգինի, Պոդկորնիի:

Արդէն քանի մը տարիէ ի վեր նկա– տելի էր, որ յօդուածներու, զեկուցում– ներու, տեսաբանական բնոյթի գրու– թիւններու մէջ մէջբերումներ կը կա– տարուէին միայն Բրեժնեւի մտքերէն, յայտարարութիւններէն, զեկուցումնե– րէն, շեշտելով թէ անոնք «խորապէս բովանդակալից» են (*): Այժմ, որ Բրեժնեւ ամրացուցած է իր դիրքը Քա– ղաքական Բիւրոյի մէջ, փառաբանու– թեան խօսքերու շարանն է սկսած:

Սթալինէն Խրուշչեւ եւ Բրեժնեւ, մեծ կամ փոքր համեմատութեամբ նոյն երե– ւոյթն է որ կը հաստատուի — «անհատի պաշտամունք»:

Ժ. Մ.

(*) Շատերէն օրինակ մը: Ա. Ե. Քո– չինեան Ապրիլ 23ի իր զեկուցումին մէջ, Հայաստանի տնտեսութեան մասին, իր խօսքը կը սկսէր հետեւեալ ձեւով. «ՍՍՀՄ 50ամեակին նուիրուած յոբելենական հանդիսաւոր նիստում ընկեր Լ. Ի. Բրեժ– նեւի խորապէս բովանդակալից զեկուց– ման մէջ եւ յատկապէս ՍՄԿԿ Կենտրո– նական Կոմիտէի Դեկտեմբերեան (1972) պլենումում ունեցած ընկեր Լ. Ի. Բրեժ– նեւի ելոյթում» եւայլն (տես «Սով. Հա– յաստան» Ապրիլ 25):

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ «ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ» Ի ՀԱՄԵՐԳԷՆ

ՕՓԵՐԱ ՔՈՄԻՔԻ ՄԷՋ

——0——

Տեղւոյն արժանավայել աշխատու– թեան մը գործադրութիւնն էր այդ:

Մեներգողներէն Օրիորդ Սոնիա Նիկո– ղոսեան (մէցցօ) պսակադրուած Փարիզի Երաժշտանոցէն, իրական յայտնութիւն մը եղաւ իր հայկական ձայնալարերով: Շատ մաքուր էին իր կոկորդի խաղերը եւ ջերմապէս շնորհաւորելի:

Պր. Մկրտիչ Պօղոսեան (թէնոր), միշտ եղած է Ափրիկեանի կողքին եւ միշտ յա– ջող: Իր ձայնին բնածին թեթեւութիւնը չի վնասեր իր ճարպիկ երգեցողութեան: «Սիփան–Կոմիտաս» երգչախումբը, ար– ուեստագիտականներէ հեռու չմնաց բո– լոր երգեցողութեան ընթացքին, շնորհիւ իր ճարտար ղեկավարին, որուն կը ձօ– նեմ, հրապարակաւ ալ, իմ ջերմ շնոր– հաւորութիւնը, երեսունըհինգ տարինե– րու անդադար ղեկավարութեանս առ– թիւ կազմած համեստ փորձառութիւ– թիւնովս:

Կարելի՞ է չյիշատակել յայտագրին վերջին երկու երգերը երաժիշտ Թ. Ալ– թունեանի հեղինակութիւններէն. հիա– նալի, ուրախ եւ զուարթ՝ իրենց դաշ– նաւորումով ալ:

Ցարդ չէի լսած երբեք իր գործերը եւ ծանօթ չէի թէ Երեւանի աստղերէն է ան եւ երիտասարդ:

Սիրելիներ, դարերէ ի վեր «տրտում, տխուր եւ անտէրունջ» երգեր ենք. ըը– ւարթանանք եւ պէտք զգանք կեանքին տարբերութիւնը. միայն՝ պարտինք գնա– հատել սորվիլ:

Այդ առաքինութեան ուսուցիչը ցարդ պակսեր է մեզի դժբախտաբար եւ այդ պատճառով որքան շատ տուժած ենք ազ– գովին:

«Առանց մեծի՝ պզտիկը չի մեծնար»:

Մեծ մըն է Ափրիկեան իր ճիւղին մէջ գործով ու եռանդով. ինչո՞ւ հայ երի– տասարդութիւնը չխորհի զարգացնել իր երաժշտական ճաշակը: Կ՚արժէ ստուա– րացնել երգչախումբը:

Ի՞նչ կայ երգէն աւելի գեղեցիկ, ժա– մանցը օգտագործելու համար: Երգը փրկարար դեր ունի երիտասարդին կեան– քին մէջ եւ ամէնէն օգտակար ու գեղեցիկ ձեռնարկն է իրեն համար

Կոմիտաս վարդապետի հինգ սաներուն մէջ կանաչեան եղաւ լաւագոյն հեղինա– կը խմբերգներու եւ մեներգներու եւ շը– նորհաւորելի: Ապահով եմ որ անոր գոր– ծերուն գործիական երաժշտութեան մաս– նակցութիւնը Ափրիկեանի աշխատութիւ– նով է եւ գնահատելի՝ ամէն տեսակէտով:

Թէ ի՞նչ է ղեկավարին դերը:

Խնջոյքի մը առթիւ հրաւիրեալներ կու– գան հացկերոյթի: Լաւ եւ խնամքով պատրաստուած կերակուրներ տէլիսիէօ բառով կը պսակուին, բնականաբար ա– ռանց խորհելու՝ թէ խոհարարը որպիսի՞ խնամք եւ աշխատութիւն դրած է հրամ– ցնելու իր պատրաստած տէլիսիէօ կե– րակուրները:

Երեւոյթը նոյնն է երգահանդէսի մը գործադրութեան առթիւ ուր, գէթ ներ– կայ մը չի խորհիր թէ ծափահարուած երգերը որպիսի՞ զոհողութեան եւ աշ– խատութեան արդիւնք են ղեկավարին եւ երգչախումբին համար:

ՆՇԱՆ Յ. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.

Դ. ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Նախագահութեամբ Հ. Մ. Ը. Միութեան ցկեանս նախագահ Ալեք Մանուկեանի

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ–ՅԱՅՏԱԳԻՐ ԺՈՂՈՎԻ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐՈՒ

Ուրբաթ, Յունիս 1

Պատգամաւորական ժողով — Նիստ Ա. առաւօտեան ժամը 9.30–1: Նիս Բ. յետ միջօրէի ժամը 3–6: Փ. Լ. Մ. – Սէն Ժաք պանդոկի «Ակաթ» սրահին մէջ, 17 Սէն Ժաք պողոտայ, Փարիզ 14րդ: Երեկոյեան ժամը 9ին Մեծ համերգ, մասնակցու– թեամբ միջազգային համբաւի տէր ար– ուեստագէտներու «Միւզէ–Կիմէ»ի սրա– հին մէջ, 6 Իէնա հրապարակ, Փարիզ 16:

Շաբաթ, Յունիս 2

Պատգամաւորական ժողով — Նիստ Դ. առաւօտեան ժամը 9.30–1: Նիստ Դ. յետ միջօրէի ժամը 3–6: Փ.Լ.Մ. — Սէն Ժաք պանդոկի «Ակաթ» սրահին մէջ:

Երեկոյեան ժամը 8.30ին շքեղ հացկե– րոյթ պատգամաւորական ժողովի փա– կումին առթիւ Փ.Լ.Մ. — Սէն Ժաք պանդոկի «Լէ Րոշ Պրիւն» սրահներուն մէջ: Հացկերոյթին կը յաջորդէ պարա– հանդէս ժամը 10.30էն մինչեւ առաւօտ նոյն վայրին մէջ: Հացկերոյթին եւ պա– րահանդէսին ընթացքին պիտի գործա– դրուի գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Կիրակի, Յունիս 3

Առաւօտեան ժամը 10ին. Հանդիսաւոր պատարագ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 15 Ժան Կուժոն փողոց, Փարիզ (8րդ): Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Արեւմտ. Եւրոպայի Հայրա– պետական պատուիրակ Գերշ. Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան: Յաւարտ պատա– րագի՝ հոգեհանգստեան պաշտօն Միու– թեան հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի, Նուպար գերդաստանի եւ Միութեան հա– մայն ողբացեալ բարերարներու, նուի– րատուներու, կտակարարներու, գոր– ծիչներու եւ անդամներու յիշատակին:

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք խըմ– բական ուխտագնացութիւն Պօղոս Նու– պարի շիրիմին, Փէր Լաշէզի գերեզմա– նատունը:

Կիրակի երեկոյեան ընդունելութիւն Պուրսոյի դղեակին մէջ (Մառն) ի պատիւ Դ. Համաշխարհային խորհրդ. ժողովի պատգամաւորներուն՝ հիւրասիրութեամբ Կեդր. Վարչ. Ժողովի անդամ, Ֆրան– սայի Շրջ. Յանձնաժողովի ատենապետ Պր. Նուրհան Ֆրէնկեանի:

Դղեակ երթի համար Փարիզէն մեկ– նում յետ միջօրէի ժամը 4ին:

Յ. Գ.— Այս յայտագրին մէջ որեւէ փոփոխութիւն պատգամաւորներուն ի– մաց պիտի տրուի Ֆրանսայի Շրջ. Յանձ– նաժողովին կողմէ:

Հ.Բ.Ը.Մ.
(Նիւ ոնրք)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆ ժամանած է Մայիս 12ին, Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան նախորդ աբբահայրը՝ Հ. Մեսրոպ Արք. Հապոզեան, պաշտօնապէս ներկայացնելու համար աբբահայր Հ. Գրիգորիս Ման– եանն ու Վիէննայի միաբանութիւնը՝ ի պատիւ Հ. Ղուկաս Առաքելեանի կազ– մակերպուած հրապարակային հանդի– սութեան: Պատուոյ հանդիսութիւնը կազմակերպուած է ի գնահատութիւն Հ. Ղուկաս Առաքելեանի կրթանուէր գոր– ծունէութեան, իր նախաձեռնութեամբ եւ հեղինակութեամբ հրատարակուած հայերէնի դասագիրքերուն եւ նոր սե– րունդի դաստիարակութեան ի նպաստ իր աշխատանքներուն համար:

ԱԹԷՆՔԻ «Պարնասոս» սրահին մէջ Ապ– րիլ 24ին ոգեկոչուած է Մեծ Եղեռնի նա– հատակներու յիշատակը: Յուշատօնին ներկայ գտնուած են համալսարանի փրո– ֆեսէօրներ, պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, մտաւորականներ, գիտնականներ եւ մամլոյ ներկայացու– ցիչներ: Նախագահած է Վարուժան Գնու– նի: Օրուան բանախօսներն են եղած Միհ– րան Քիւրտօղլեան եւ Կարապետ Գալ– ֆայեան:

Նոյն օրը առաւօտուն, մեծ թիւով Հա– յեր՝ երէց եւ երիտասարդ, Իբրոքաթիոն հիւանդանոցը հաւաքուելով իրենց ա– րիւնը տուած են: Ձայնասփիւռը արձա– գանգ եղած է: Հելլէն մամուլը եւս խօ– սած է հայկական ջարդերու մասին: Ար– ձագանգ հանդիսացած թերթերն են «Ա– բոյեվմաթինի», «Էսթիա», «Թօ Վիմա», «Վրատինի», «Թանէա»:

ԱԹԷՆՔԻ «Զափիոնի» ցուցասրահնե– րուն մէջ բացուած է համահելլենական գեղարուեստական 12րդ ցուցահանդէսը: Յանձնախումբը շուրջ հինգ հազար ներ– կայացուած գործերէն (արձանագործու– թիւն եւ նկարչութիւն) ընտրած է մի– այն 150ը: Ընտրուածներուն մէջ են Ար– թին Արթինեանի, Էլզա Մաղաքեանի, Յար. Պօյաճեանի եւ Կարօ Տապաննեանի գործերը:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Հ. Յ. Վրդ. Պզտիկեան, ուսումնապետ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի, ըս– տացած է Մշակութային Նախարարին ներկայութեամբ, Ասպետական խաչ փրան– սական Արժանեաց, Սէրքըլ Միլիթէրի դահլիճին մէջ, Մայիս 7ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (184)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

— Մի՛ղք որ շատ սոխպողական գործ մը ունիմ, մայր Լիզոն: Եթէ ոչ՝ կը սպասէի ձեզի: Բայց անկարելի է...: Նըրջագդեստ մը կայ, որ վաղը պատրաստ ըլլալու է, եւ նոյնիսկ պարտաւոր եմ երեկուան ժամը իննին՝ կարէն բերել զայն... ինչ որ զուարճալի բան մը չէ բնաւ:

— Ուրեմն, սիրունիկս, ողջագուր– ւինք. դուք ձեր գործին գացէք, ու ես ալ իմ յանձնարարութիւնս կատարեմ: Մայր Լիզոն ու մանկամարդ աղջիկը ջերմօր ողջագուրուեցին: Լիսի կայարան փութաց: Քանի մը վայրկեան յետոյ՝ մայր Լիզոն կը տեսնուէր Փարիզի ճամ– բուն վրայ: Իր դիմաց կը գտնուէր շէնք մը, որուն շրջափակի պատերը ծածկուած էին որթատունկերով եւ բաղեղով: Մուտ– քի ցիցերէն մէկուն վրայ հաստատուած էր երկաթէ տախտակ մը, որ 41 թուա– նշանը կը կրէր: Ժանն Ֆորթիէ զանգա– կին շղթայիկը երերցուց. պառաւ ու գեղջուկ սպասուհի մը երեւան եկաւ ընդ– հուպ, եւ կասկածոտ երեւոյթով մը ըն– դունեցաւ այցելուհին.

— Ի՞նչ կ՚ուզէք:

— Տիկին Լըպէլի հետ խօսիլ կ՚ուզեմ իր աղջկան կողմէ, որ հացագործուհի է Տօֆին փողոցը:

Սպասուհին մինչեւ տուն առաջնորդեց Ժանն Ֆորթիէն, գետնայարկի սենեակ մը մտցուց զայն, ուր կը գտնուէր Տիկին Լըպէլ, խոշոր կին մը, վաթսունը ան– ցած: Պառաւ սպասուհին ըսաւ անոր.

— Ահա կին մը, որ Տիկին Լըպրէի կողմէ կուգայ:

— Իմ աղջկա՛նս կողմէ, գոչեց գէր կինը: Հիւա՞նդ է:

— Այո, պատասխանեց Ժանն:

— Երբէ՞ն ի վեր

— Տասնըհինգ օրէ ի վեր:

— Պարոն Լըպրէ տասնըհինգ օր յե– տո՞յ կը խորհի ինծի իմաց տալ, յարեց Տիկին Լըպէլ դառնութեամբ եւ բար– կութեամբ:

— Տիկին, ան չէ զիս ղրկողը:

— Ուրեմն իմ աղջի՞կս է...: Ան գիտէ թէ իր էրկանը կողմէ տունէն վռնտուած ըլլալուս, երբեք հոն ոտք պիտի չկոխեմ:

— Տիկին Լըպրէ ծանր հիւանդ է, շատ ծանր:

— Աստուած չընէ, եթէ հոգեվարք ալ ըլլայ, դարձեալ նախատուելու համար պիտի չերթամ այդ մարդուն տունը, ուր հարստութիւն տարած եմ: Աղջիկս շատ լաւ գիտէ այդ բանը. ուստի կը զարմա– նամ որ ձեզ հոս ղրկած է, առանց ա– մուսինին գիտութեան...:

— Ան կը խորհէր որ իր ծանր հիւան– դութիւնը նկատի ունենալով՝ երբեմնի վէճերը պիտի մոռնայիք:

— Բան մը չեմ մոռնար: Աղջկանս քով պիտի երթամ այն ատեն միայն երբ ինք Պ. Լըպրէ կանչէ զիս, ներողութիւն խըն– դրելով:

Ժաննի սիրտը կը սեղմուէր, տեսնելով որ այդ կնոջ վիրաւորուած արժանա– պատուութեան մէջ կը խեղդուէր մայ– րական սէրը: Ժանն քանի մը խօսք ը– րաւ, բայց Տիկին Լըպէլ ընդմիջեց զայն:

— Ինչ որ ալ ըսէք, պարապ բան է, գոչեց քինախնդիր կինը: Իմ խօսքերս լսեցիք...: Աղջկանս ըսէք թէ կը ցաւիմ իր վիճակին վրայ, բայց երբեք ոտք պիտի չկոխեմ իր տունը, բացի այն պա– րագայէն, երբ իր ամուսինը ներողու– թիւն խնդրէ ինձմէ, նամակով մը յայտ– նէ թէ կը զղջայ իր գարշելի վարմունքին վրայ ու թախանձէ ինծի՝ երթալ տես– նելու համար իր կինը: Ահա վերջնա– գիրս... զոր պիտի չփոխեմ բնաւ...: Ես խրտուիլակ չեմ...:

Ժանն դուրս ելաւ, խորապէս տըխ– րած, մտածելով որ այդ անսիրտ մօր խօսքերը պիտի կրկնէր Տիկին Լըպրէի:

Ժանն Ֆորթիէ ժամը եօթին Տօֆին փողոց դարձաւ: Տիկին Լըպրէ անհամ– բերութեամբ կը սպասէր անոր վերա– դարձին, որովհետեւ գիտէր թէ իր վայր– կեանները համրուած էին, ու կը փափա– քէր որ մահուընէն առաջ վերջին անգամ ողջագուրէր սիրած էակները...:

— Մայր Լիզոն, մայրս տեսա՞ք, հար– ցուց հիւանդը տկար ձայնով մը:

— Այո, տիկին, յարեց Ժանն այնպիսի ակներեւ շփոթութեամբ մը որ հիւանդը հասկցաւ թէ ինչ անցած դարձած էր կա– րէն տը Քոլոմպի մէջ:

— Ուրեմն մայրս չէ՞ մոռցած ամուս– նիս հետ ունեցած վէճերը, թոթովեց տիկին Լըպրէ: Զուզե՞ր գալ զիս տեսնել:

— Ափսո՛ս, այո, տիկին:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար.)

"ՅԱՌԱՋ„ Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Իսի Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Հայկանդուխտ Ցակոբեան իր շատ սիրելի քրոջ զաւկին Նուրհան Թնկռեանի կսկծալի մահուան առթիւ 50 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Մեսրոպ Մարթայեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Մարթայեան, Օր. Իզապէլ Մարթայեան, Պ. Ֆ. Սէյլսեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալու- թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին

ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ

Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանին մէջ, Կիրակի, 17 Յունիս: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կին մը որ ուժ ունենայ օգնելու համար օրուան մէջ միայն, անդամալոյծ կնոջ մը: Գոհացուցիչ վարձատրութիւն: Դիմել Պ. Մատթէոսեանի

Հեռ. 236–58–99

Հ. Յ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ
իր վերջին գործերը կը ցուցադրէ
GALERIE DE SEVRES
(en face de BON MARCHE
Métro Sèvres Babylone)
Մայիս 24էն սկսեալ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մայիս 25, ժամը 21ին, Միւթիւալիթէի մէջ, 24, Ռիւ Սէն-Վիքթոր
Կը նախագահէ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ
Կը խօսին
ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ, ԺԻԻԼ ՎՈԼՖ, ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ
Մասնակցութեամբ
Ֆրանսական Ընկերվարական կուսակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Նոր Սերունդի եւ Փէ. էս. Իւ.ի

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 27, առաւօտ ժամը 10ին Սինեմա Սէն-Ժորժ, Ավընիւ տը լա Քորս
Կը նախագահէ.— ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Ուղերձ Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ՝ Ս. Գըլըճեան
Հանդիսութենէն ետք ճաշ, ժամը 13ին, ի պատիւ Կ. Սասունիի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ՝ Հայկական Դատի Կեդր. Յանձնախումբին
Կազմակերպութեամբ Հ. Հ. Հիմնադրոթեան տօնակատարութեան Յանձնախումբի
26 Մայիս, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20.30ին
Լիոնի «Լա Սիկալ» շքեղ սրահին մէջ, Ավընիւ տը Սաքս
Կը նախագահէ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Կը խօսին ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
Ալագեազ պարախումբը — երգ. Ալիս Գալուստեան (Ալթունեան) — ջութակ Վահան Պայանտրեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Տը Կաթթըլիէի — Արտասանութիւն Լիւսի Գըլըճեան եւ Խաչիկ Մխսեան — խօսնակ Շաքէ Խաչատուրեան
Այս առթիւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 27 Մայիս
Մուտքը ազատ է
Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հ. Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան

×

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Անտրէ-Վարուժան կոմիտէութեան և Նոր Սերունդի
Մայիս 27, Կիրակի ժամը 16էն 24
Institution St. Marie, Foyer des Jeunes
Route du Coin (après le Stade)
Կը նախագահէ ՍԵԴՐԱԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ
Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Հայկական նուագախումբ, գեղարուեստական բաժին — խնջոյք
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ հասարակութիւնը, մասնաւորապէս երկսեռ երիտասարդները լսելու Փարիզի հայ ուսանողներու տան տնօրէն՝

ՓՐՈՖ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԸ

Շաբաթ, Մայիս 26, երեկոյ ժամը 9ին, մասնաճիւղին Երուանդ Հիւսիսեան սրահին մէջ, նիւթ ունենալով

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅ ԱԶԳԻ ՃԱԿԱՏԱԳՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՏԷՍԻՆ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հայ Դատի օրուան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման 55րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին:

Տեղի պիտի ունենայ 27 Մայիս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2.30էն մինչեւ 9, Տէսինի քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ:

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին եւ սիրուն անակնկալներ:

Առատ խմիչք ու համեղ աղանդերներ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր:

Մուտքը ազատ է

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔ

Օդափոխութեան կայանի (Յուլիս եւ Օգոստոս) արձանագրութեանց համար դիմել Մայիս 19էն Յունիս 14 Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը Աճարոնեան ակումբը, Ռիւ տէ Քոնվալէսան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղ դաշտահանդէսը, Յունիսի ընթացքին:

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

ԵՒ ԱՆԿԻՒՆԱՔԱՐԵՐՈՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
6, Avenue Bourgain 92130 Issy les Moulineaux
ձեռամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)
Տեղի կ'ունենայ ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻՆ
Հինգշաբթի, 31 Մայիս, երեկոյեան ժամը ճիշդ 4ին
Կը հրաւիրուի Իսի լէ Մուլինոյի եւ ամբողջ Փարիզեան շրջանի հայ ժողովուրդը բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ սոյն բացառիկ արարողութեան

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին ճամբորդութիւն ՅՈՒԼԻՍ 10էն 26, մէկ գիշեր Մոսկուայի մէջ: 26 Յուլիսի առաւօտեան մեկնում՝ Երեւանէն, Մոսկուա–Փարիզ, նոյն օրուան ընթացքին Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ, լոգարանով, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ, երեք ճաշերով: Բազմաթիւ շրջապտոյտներ: Գին՝ 2650 ֆրանք:

Երկրորդ եւ երրորդ ճամբորդութիւններ՝ ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ եւ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre— Paris (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունճեանի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

MARSEILLE — Z. Aliksanian, 11 Rue du Bassin, St. Julien,
Tél. : 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ.Գարաեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

IVe CONGRÈS MONDIAL 1, 2, 3 JUIN 1973
UNION GÉNÉRALE ARMÉNIENNE DE BIENFAISANCE

CONCERT DE GALA

LE VENDREDI 1er JUIN A 20 H 45
SALLE DU MUSÉE GUIMET
6, PLACE D'IÉNA PARIS 16e
AVEC LA PARTICIPATION DE
MEDEA ABRAHAMIAN
J. TER MERGUERIAN
ZEPUYR BARSEGHIAN
ANNIE KAVAFIAN
AÏDA BASMADJIAN
LES PERCUSSIONNISTES
DE L'ORCHESTRE PHIL
HARMONIQUE D'ILE-DE-FRANCE
SOUS LA DIRECTION DE
RAFFI PETROSSIAN
ENTREE 30 F

GRAND BANQUET SUIVI DE BAL

LE SAMEDI 2 JUIN 1973
20 H 30 DANS LES SALONS DE
L'HOTEL P.L.M. ST-JACQUES
17, BL. ST-JACQUES PARIS 14e
METRO SAINT-JACQUES
L'ORCHESTRE ARMENIAN
SUNSHINE ET DE NOMBREUSES
VEDETTES ARMÉNIENNES
PARTICIPATION AUX FRAIS
DINER, VIN COMPRIS : 90 F

RESERVATIONS : BUREAU DE L'U.G.A.B.
11, SQ. ALBONI PARIS 16e TEL. 870-03-18

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
22
MARDI
22 MAI
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

49ՐԴ ՏԱՐԻ — 12·719

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.719

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ ՎԱՒԵՐԱԳԻՐԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Ա.

Յաճախ գրած ենք Հայկական Լեգէոնի ծնունդին ու գործունէութեան մասին:

Ֆրանսայի Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու կազմակերպած ուխտագնացութիւնն ի Վերտէօն առիթ ընծայեց անգամ մը եւս անդրադառնալու զինուորական այս կարեւոր ձեռնարկին, որ կոչուած էր մեր ժամանակակից պատմութեան ճակատագրական մէկ շրջանին շատ կարեւոր դեր մը խաղալու:

Լեգէոնի կազմութեան գաղափարը յղացան Մուսա Լերան մեր հայրենակիցները, որոնք 1915 Սեպտեմբերին ֆրանսական նաւատորմին կողմէ ազատագրուելով տարուած էին Փորթ Սայիտ (Եգիպտոս): Անգլիացիք մերժած էին ֆրանսացի ծովակալին առաջարկը զանոնք Կիպրոս տանելու մասին:

1916ին Ճէպէլ Մուսացիները նամակով մը դիմեցին նախարար Տընի–Քոչէնին, — որ իննսունական Թուականէն ի վեր անկեղծ բարեկամ մը եղած էր Հայերուն եւ քանիցս պաշտպանած մեր Դատը Ֆրանսայի Երեսփոխանական Ժողովին մէջ, — յայտնելով որ իրենց երիտասարդները կը փափաքին, առ ի երախտագիտութիւն, ծառայել Ֆրանս. բանակին մէջ:

Հարցը բարդ էր: Անգլեւֆրանսական մրցակցութիւնը մասնաւորաբար շեշտուած էր Մերձաւոր Արեւելքի առընչութեամբ: 1916ին երկու դաշնակից Պետութեանց օրակարգին վրայ դրուած էր Թուրքիոյ բաժանման խնդիրը: Ֆրանսայի կողմէ Ժորժ Փիքօյ, Անգլիոյ կողմէ Սըր Մարք Սայքս այդ օրերուն Լոնտոնի մէջ կը բանակցէին այդ մասին: Ի վերջոյ նոյն տարուան գարնան կը կնքէին ծանօթ գաղտնի դաշնագիրը, որուն պիտի միանային յետագային միւս երկու դաշնակիցները, Ռուսիա եւ Իտալիա:

Արեւելեան Լեգէոնի կազմութեան մասին կարեւոր տեղեկութիւններ կը հաղորդէ սուրիական բանակի զօրավար Արամ Գարամանուկեան, որ հանգստեան կոչուելէ վերջ Փարիզի մէջ հետեւեցաւ իրաւաբանութեան եւ անցած տարի ներկայացուց տոքթորայի իր թէզը, որուն նիւթն էր «Օտարները ֆրանսական բանակին մէջ»: Զօրավարը քանի մը տարի աշխատեցաւ՝ Պատերազմական նախարարութեան դիւանաթուղթերէն նիւթեր քաղելու համար իր թէզին համար, որուն մէջ մասնաւոր գլուխ մը (էջ 164–187) յատկացուց Արեւելեան Լեգէոնին:

Քննիչ մարմինը մեծապէս գնահատեց իր թէզը:

Ըստ իր քաղած տեղեկութեանց, Անգլիացիք, որ տէրն էին Եգիպտոսի, նախապէս իրենք կ'ուզէին Փորթ Սայիտի Հայերը զինուորագրել իրենց Արեւելեան Բանակին մէջ: Սակայն Հայերը կը պնդէին ծառայել ֆրանսական բանակին մէջ:

Ի վերջոյ Անգլիա եւ Ֆրանսա համաձայնեցան կեանքի կոչել հայ կամաւորներու զօրագունդ մը:

Ֆրանսական կառավարութիւնը ընդունեցաւ Լոնտոնի թելադրութիւնը՝ «Կիպրոսի մէջ համախմբելու այն Հայերը, որոնք կը փափաքէին գործակցիլ իրենց հայրենիքի ազատագրութեան՝ ֆրանսական դրօշակի տակ»: (Տեղեկագիր Պատերազմական նախարարութեան թիւ 7549–9/11, 14 Նոյ. 1916):

Միւս կողմէ Փարիզի Ազգային Պատուիրակութեան կողմէ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան ներկայացուած Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ ի պատասխան Մուսա Լեռնցիներու դիմումին, հազարապետ Ռոմիէօի գլխաւորութեամբ զինուորական առաքելութիւն մը ղրկուեցաւ Եգիպտոս, տեղւոյն վրայ քննելու համար խնդիրը: Գահիրէի Հայոց Ազգային Միութիւնը ամէն օժանդակութիւն ընծայեց Ռոմիէօի, որ զբաղեցաւ նաեւ Սուրիացիներու զինուորագրութեան հարցով:

1916 Հոկտեմբեր 27ին Պօղոս Նուպար, նախագահ Ազգային Պատուիրակութեան, Լոնտոնի մէջ Ժորժ Փիքոյի եւ Սըր Մարք Սայքսի հետ կնքեց համաձայնագիր մը, որով երկու Պետութիւնները կ'երաշխաւորէին ինքնավարութիւն շնորհել Հայերուն Կիլիկիոյ մէջ, որ պիտի ենթարկուէր Ֆրանսայի Թեւարկութեան: Պատուիրակութիւնը յանձնառու կ'ըլլար հայկական բոլոր գաղութներէն կամաւորներ հայթայթել՝ կռուելու համար Թուրքերու դէմ:

Հայ կամաւորներէ բաղկացեալ Լեգէոնը կազմուեցաւ 1916 Նոյեմբեր 15ի նախարարական հրամանագրով, որուն Ա. յօդուածին համաձայն՝

«Կիպրոսի մէջ պիտի ստեղծուի Արեւելեան լեգէոն մը օսմանեան ծագումով կամաւորներէ, որոնք յանձնառու պիտի ըլլան իբրեւ օժանդակ ծառայելու ֆրանսական դրօշին տակ, ամբողջ պատերազմի տեւողութեան, օգտագործուելու համար Ասիական Թուրքիոյ մէջ»: (Զօր. Գարամանուկեան, էջ 167):

Ազգ. Պատուիրակութեան առաջարկով է, որ Լեգէոնը կոչուեցաւ Արեւելեան եւ ոչ հայկական, Թուրք կառավարութեան վրիժառութեան չենթարկելու համար Թուրքիոյ վերապրող Հայերը: Նոյն մտահոգութեամբ է, որ հայ ըսելու տեղ «օսմանեան ծագումով կամաւորներ» բացատրութիւնը ընդունուեցաւ Լեգէոնի համար:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

0

ԲԱՅՑ ՍԵՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԱՊԱՀՈՎԵԼԷ ԵՏՔ ՊՈՆԻ ՀԵՏ

Տնտեսական, թեքնիք եւ մշակութային համագործակցութեան երեք համաձայնագիրներ ստորագրուեցան Պրանտի եւ Բրեժնեւի, ու անոնց նախարարներուն միջեւ: Առաջինը, որ թեքնիք բնոյթ ունի, հնարաւորութիւն կուտայ Լուֆթհանզայի՝ դէպի Ծայրագոյն Արեւելք կատարուած թռիչքներուն համար անցնիլ Սիպերիոյ վրայէն: Տնտեսութեան եւ առեւտուրի համաձայնագիրը նորոգելի է տասը տարիէն: Այս համաձայնագիրը կը նախատեսէ ճարտարարուեստական գործատուներու հաստատում Խորհ. Միութեան մէջ, երկուստեք շահագործում բնական աղբիւրներու:

Գերմանացիներուն համար լաւ անակնկալ մը եղած է Բրեժնեւի ձգտումը մեծ զարկ տալու երկու երկիրներու տնտեսական համագործակցութեան: Բրեժնեւ նախ փափաք յայտնած է, որ կնքուած համաձայնութիւնները քսան, երեսուն եւ, նոյնիսկ, աւելի երկար ժամանակաշրջանի մը վրայ երկարին: Գալով Գերմանացիներու հաստատելիք վարկերու տոկոսին, Բրեժնեւ շեշտած է, թէ «մենք հարիւրէն մէկ տոկոսի համար չենք վիճիր»: Բրեժնեւ ուզած է նաեւ որ համագործակցութիւնը ընդգրկէ «բոլոր ճակատները»: Պոնի մէջ արդէն իսկ կը խօսին Սիպերիոյ բնական կազի, քարիւղի համատեղ շահագործումի եւ գործատուներու հիմնումի մասին:

Բրեժնեւ Գերմանացիներուն յայտնած է, որ դիւրին չէ եղած իրեն ընդունիլ տալ տնտեսութեան համագործակցութեան գաղափարը Արեւմուտքի հետ, ինչ որ կը հաստատէ, թէ Կեդր. Կոմիտէի կազմին մէջ այդ գաղափարին դէմ դըտնուողներ եղած են: Բրեժնեւ աւելցուցած է, թէ այժմ 250 միլիոն խորհրդային քաղաքացիները զօրավիգ կը կենան իր այժմու քաղաքականութեան:

Արեւմտեան Պերլինի հարցը որոշ դըժուարութիւններ կը յարուցանէ ցայժմ:

× «Ընկեր» Լէոնիդ Բրեժնեւ որ կը շատ կը սիրէ լիւքս կառքերը, փառաւոր Մերսէտէս մը ստացած է իբրեւ նուէր, արծաթ-մոխրագոյն: Ամէն մէկ ճամբորդութեան, Բրեժնեւ փառաւոր կառք մը կը տանի հետը եւ արդէն իսկ ունի Ռոլսռոյս մը, Մաթրա մը, Ռընօ 16 մը եւ Քատիյաք մը բայց Մոսկուա պտըտելու համար, խորհրդային կառք մը կը գործածէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ ՎԷՐՏԷՕՆԻ ՄԷՋ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ, ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՒ ՀԱՅ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 2000 ՀԱՅԵՐՈՒ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Շաբաթ երեկոյ եւ, յատկապէս Կիրակի ամբողջ օր Վերտէօն «Հայկական ժամեր» ապրեցաւ: Արդարեւ, աւելի քան երկու հազար Հայեր, Փարիզի եւ Ֆրանսայի զանազան շրջաններէ եւ, նոյնիսկ, Պելժիայէ ու Գերմանիայէ, Վերտէօն եկած էին մասնակցելու համար ազգային ուխտագնացութեան: Այս ուխտագնացութիւնը կազմակերպուած էր նորակազմ Ֆրանսահայերու Միութեան կողմէ, որուն իր աջակցութիւնը բերած էր Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Միութիւնը:

Շաբաթ երեկոյ երաժշտական բաժինով հանդիսութիւն մը տեղի ունեցաւ Վերտէօնի Քաղաքապետարանի սրահը: Ընտրեալ հասարակութիւն մը, առաւելաբար բաղկացած ֆրանսացի անձնաւորութիւններէ եւ արուեստասէրներէ, առիթն ունեցաւ ճաշակելու մեր տոհմիկ երաժշտութիւնը: Յայտագիրը ընդհանուր առմամբ կազմուած էր Կոմիտասի գործերէ: Յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին Իլ տը Ֆրանսի Նուագախումբին քառեակը, Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը եւ Է. Ալէխեան ու Ս. Տոնեյեան:

Կիրակի առաւօտ հայկական ծէսով հանդիսաւոր պատարագ տեղի ունեցաւ Վերտէօնի Մայր տաճարին մէջ, ի ներկայութեան քաղաքային եւ զինուորական բարձր անձնաւորութիւններու: Պատարագիչն էր Հայ Առաքելական Էքզարք՝ Գերպ. Նիկողոս Քէհեայեան, որ այս առթիւ քարոզը նուիրեց Ֆրանսայի համար պատուոյ դաշտին վրայ ինկած Հայերու յիշատակին:

Կէսօրին, Ծերակոյտի նախագահը՝ Ալէն Փոհէր, շրջապատուած Բանակներու Նախարարի ներկայացուցիչ Զօր. Թուսէնի, նահանգապետ Ֆընոյի, քաղաքապետ Ա. Պոկիթի, ինչպէս նաեւ այլ անձնաւորութիւններու եւ հայ նախկին ռազմիկներու ներկայացուցիչներու, ծաղկեպսակ մը զետեղեց Մեռեալներու Յուշարձանին առջեւ:

Ծաղկեպսակի զետեղումէն ետք Քաղաքապետարանի մէջ Վերտէօնի երեսփոխան – քաղաքապետը՝ Պոկիթ բարի գալուստի խօսք ըրաւ Ծերակոյտի Նախագահին ի պատիւ: Ծերակոյտի Նախագահը՝ Ալէն Փոհէր, ինչպէս նաեւ Ֆրանսահայերու Միութեան Նախագահը՝ Հայկ Գըրքճեան, իրենց կարգին ճառեր արտասանեցին:

Կէսօրէ ետք պաշտօնական անձնաւորութիւններն ու հսկայ բազմութիւնը հաւաքուեցան Տուօմոնի Ոսկրատունը, ուր ճառեր խօսեցան Գեր. Պուատոն, Փրոֆ. Ն. Արփիարեան, Լ. Մերմազ, Ս. Ակոբոֆ, Փ. Ալեքսանեան, Կի Քութան տը Սեսոլիէ եւ Զօր. Թուսէն:

Զինուորական տողանցքով վերջ գտաւ ուխտագնացութիւնը: Երեկոյեան Քաղաքապետարանին մէջ տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը ի պատիւ հիւրերուն:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

Ժ. Մ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆ կրկին կառավարութիւն ունի քանի որ Հաֆէզ Եռ առաւ իր հրաժարականը: Կը սպասուի որ պատերազմական վիճակն ալ վերնայ այս օրերս եւ բնականոն կեանքը վերսկսի:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ապահովութեան սպասարկութեանց գործադուլը որ ծայր տըւած էր Փարիզի մէջ կրնայ տարածուիլ: Այս շարժումը, եթէ ժամ առաջ վերջ չգտնէ, ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ, առաւելաբար հիւանդութեանց եւ բժշկական ծախքերու հատուցման համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ռըկպիի տարւոյն ախոյեանը եղաւ Թարպ, որ պարտութեան մատնեց Տաքս քաղաքը: Այս առթիւ Երկուշաբթի օր Թարպի դպրոցները արձակուրդ ունեցան:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Քանի մը օր է թերթիս գլուխը Շէք–Փոսթալի թիւը սխալ տպագրուած է: Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ ներողամիտ ըլլան:

Ճիշդ թիւն է.—

15069–82

ՄՕԼԻԷՐ ՀԱՅ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

Մոլիէրի ստեղծագործութիւնները շնորհիւ իրենց համամարդկային բնոյթին եւ գրական արժանիքներուն 300 տարիէ ի վեր կը մնան թարմ:

Հայերը, որ Արեւելքի մէջ միշտ առաջին դիրքի վրայ գտնուած են Եւրոպայի գրականութիւնը եւ արուեստի մեծ երեւոյթները արձագանգելու գործին մէջ, բեմադրած են Մոլիէրի ստեղծագործութիւնները բաւական կանուխ:

Դեռ ԺԹ. դարու առաջին քառորդին Մոլիէրի թատերախաղերը մուտք գործած են Մխիթարեաններու դպրոցական թատրոնի խաղացանկը. «Երեւակայական հիւանդը»՝ 1812ին, «Ակամայ բժիշկը»՝ 1813ին: Ցետագային բեմադրուած է նաեւ «Թարթիւֆ»ը Սկիզբէն իսկ մոլիէրեան ներկայացումները արժանացած են բոլոր խաւերու ուշադրութեան:

ԺԹ. դարու 50–60ական թուականներուն հայկական թերթերու մէջ լոյս տեսած են հատուածներ անոր թատերախաղերէն: ԺԹ. դարու կէսին հիմնադրուած է Կ. Պոլսոյ «Արեւելեան Թատրոն»ը, որու խաղացանկին մէջ առաջին իսկ թատերաշրջանին մուտք գործած են երկու թատերախաղեր Մոլիէրէ՝ «Ագահը» եւ «Թարթիւֆ»ը, իսկ յաջորդ տարին չորս թատերախաղ՝ «Փուրսոնեաքը», «Ակամայ բժիշկը», «Բռնի ամուսնութիւնը» եւ «Ագահը»: Ցետագային բեմադրուած են նաեւ «Ժորժ Տանտէն», «Մարդատեացը» եւ «Սէրը՝ արարիչ» թատերախաղերը: Մոլիէրեան տիպարներու ներկայացման մէջ հռչակ ձեռք ձգած է կատակերգակ Դաւիթ Թրեան: Ան յաջողած է վարպետ ձեւով մարմնացնել Զկանարէլի, Ժորժ Փուրսոնեաքի եւ Ագահի տիպարները եւ, ինչպէս կը վկայեն ժամանակակիցները, իր բարձր արուեստով եւ խաղի ինքնատիպութեամբ մօտեցած է ֆրանսական բեմարուեստի մեծ վարպետներուն:

Ժամանակակից մամուլը բարձր գնահատած է նաեւ շնորհալի կատակերգակ Գ. Ռշտունիի խաղը: Հայ դերասանները մոլիէրեան խաղացանկով շրջագայած են Եգիպտոս, Պուլկարիա, Ցունաստան եւ Թուրքիոյ բազմաթիւ քաղաքները: Արեւելեան Հայաստանի մէջ եւս բազմաթիւ դերասաններ, ինչպէս Գէորգ Զմշկեան, Արամ Վրոյր, Սիրանոյշ, Ցովհ. Աբէլեան, Արմէն Արմէնեան բազմիցս մոլիէրեան դերեր խաղացած են:

ԺԹ. դարու երկրորդ կէսին, Գէորգ Զմշկեան, իր բեմական գործունէութեան տարիներ, բնագիրներէն թարգմանած է «Բռնի ամուսնութիւնը» եւ «Կիներու դըպրոցը»: Սիրանոյշ Համլէթի եւ Մեդիայի դերերու կողքին հաճոյքով խաղացած է Շարլոթա՝ «Տոն Ժուան»ի, Էլվիրա՝ «Թարթիւֆ»ի, Պելինա՝ «Երեւակայական հիւանդ»ին մէջ:

Ցովհաննէս Աբէլեան եւ վարպետ կատակերգակ Արամ Վրոյր Մոլիէրի թատերախաղերու մէջ երեւցած են. առաջինը խաղացած է Թարթիւֆ, Փուրսոնեաք եւ ուրիշ դերեր, իսկ Վրոյր՝ Հարպակոն, Զկանարէլ, Պապուլէ, Արկոն, Ժերոնթ:

Մոլիէրի թատերագրութիւնը հայ իրականութեան մէջ վայելած է այնպիսի ժողովրդականութիւն, որ յաճախ դերասաններ, թատերագիրներ, բեմադիրներ ձեւափոխած են զայն, ձգտելով յարմարցնել զանոնք իրենց հանդիսատեսին միջավայրին: Խորէն Գալֆայեան, օրինակ, 1862ին գրած է «Ալաֆրանկա» թատերախաղը, որ Մոլիէրի «Ազնուական քաղքենին» է, այն տարբերութեամբ, սակայն, որ միջավայրն ու տիպարները հայացուած են: Թատերագիր Նիկողայոս Փուղինեան «Բռնի ամուսնութեան» Դ. Լենսկիի ռուսերէն թարգմանութիւնը հայերէնի փոխադրած է եւ անոր վրայ աւելցուցած է քանի մը տիպարներ, Թիֆլիսեան կենցաղին վերաբերեալ տեսարաններ եւ զայն անուանած է «Վուր տրաքուխ, պիտի պսակուխ»:

Աւելի ուշ Գաբրիէլ Սունդուկեան մշակած է Մոլիէրի «Ժորժ Տանտէն» կատակերգութիւնը, հիմ առնելով հայ իրականութիւնը եւ անուանած է զայն «Թրնդան Գեւոն»: Այդ կատակերգութիւնը մեծ ազդեցութիւն թողած է նաեւ Ց. Պարոնեանի վրայ, որ լայն ընդհանրացումով հասած է մեծ ինքնատիպութեան: Նոյնը կարելի է ըսել «Մեծապատիւ մուրացկաններ»ու մասին, ուր Աբիսողոմ աղայի տիպարը ստեղծելու ժամանակ Պարոնեան նկատի առած է Փուրսոնեաքն ու Պարոն Ժուրտէնը:

Արմէն Արմէնեան 1922ին ձեռնամուխ եղած է Հարպակոնը մարմնացնելու եւ զայն իրականացուցած է 1924ին: Վահրամ Փափազեան մարմնացուցած է Տոն Ժուանը: Թատերական արուեստի հմուտ, նրբաճաշակ, բայց նաեւ իր գնահատումներուն մէջ ժլատ՝ Դերենիկ Դեմիրճեան գիտել տուած է, թէ հայ կատակերգական արուեստը Փափազեանի Տոն Ժուանէն բարձր թռիչք չէ ունեցած::

Իր թատերական գործունէութեան ընթացքին Փափազեան հարազատ մնացած է Տոն Ժուանին եւ այդ դերը խաղացած է հայերէն, ռուսերէն եւ ֆրանսերէն: Ան նոյնիսկ բնագիրէն թարգմանած է « Տոն Ժուան »ը եւ բեմադրած զայն: Իր յուշերուն մէջ ան կը բացատրէ իր ըմբռնումը Տոն Ժուանի մասին.— «Տոն Ժուանը ներկայացնելով իբրեւ իր միջավայրի ծնունդ, Մոլիէր աւելի շատ կը մեղադրէ այդ միջավայրը, քան անոր ծնունդը, որքան ալ հրէշային ըլլայ ան: Հետեւելով իր շրջապատին, Տոն Ժուան չի գայրանար, ինչպէս կը գայրանայ, օրինակ, Համլէթ, այլ ծաղր ու ծանակի կ'ենթարկէ զայն եւ կը համակերպի իր սկեպտիկ ժպիտով: Ան այդ աշխարհը չտկելու նուազագոյն ցանկութիւնն իսկ չունի եւ ախորժակով ձեռք կը ձգէ իր բաժինը, ոտնահարելով արդէն իսկ ոտնահարուած բարոյականութիւնը. միակ ամբողջական, անաչառ էակը այդ աշխարհին մէջ Քոմանտորի արձանն էր, եւ Տոն Ժուան դէպի անոր կը ձգտի՝ վտանգին ընդառաջ, պատրաստ ջախջախուելու քարէ կոտրին կողմէ, միայն թէ ընդհարում ունենայ իրեն արժանի ախոյեանի մը հետ: Այդ հռչակաւոր սկեպտիկը իբրեւ մարդ կը վերածնի միայն իր անձին կորուստով: Մոլիէրի հանճարը Քոմանտորի մէջ մարմնացուցած է ամբողջ մարդկային խիղճը»:

Մոլիէրեան թատրոնի նկատմամբ յատուկ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է բեմադիր Արշակ Բուրջալեան: 20ական–30ական թուականներուն ան Երեւանի, Թիֆլիսի, Լենինականի մէջ բեմադրած է «Սքափէնի չարաճճիութիւնները», «Երեւակայական հիւանդը»: Մեծ յաջողութիւն է ունեցած յատկապէս վերջին ներկայացումը:

Օլգա Գուլազեան 1923ին Բուրջալեանի բեմադրութեան մէջ ստանձնած է Թուանէթի եւ Տորինի դերերը: Նոյն դերին մէջ հանդէս եկած է Արուս Ոսկանեան:

Ֆրանսայի մէջ Մոլիէր կը նկատուի «մեծ դատախարակ» եւ, իսկապէս, անոր կատակերգութիւնները տգիտութեան, յիմարութեան, սնոբութեան դէմ ուղղուած հանճարեղ ստեղծագործութիւններ են: Անոր հերոսները կարծես գոյութիւն ունեցած են իրականութեան մէջ, ապրած են մեծ թատերագրին հետ կողք–կողքի եւ անոր հետ միասին անմահացած:

Ռ. ԱԼԱՎԵՐԴԵԱՆ

ՍԻԲԻՐԻՈՅ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

Աշխարհ չահագրգռուած է Սիպերիայով: Արեւմտեան Եւրոպայի ճարտարարուեստներ, այս հողամասին օգտագործման համար, առաջին շարքի վրայ կը գտնուին: Սիպերիա՝ արեւելքէն արեւմուտք 7.000 քիլոմեթր, իսկ հիւսիսէն հարաւ 3.500 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ կ'երկարի: Ճափոնցիները ուսումնասիրելու վրայ են այս շուկան: Խորհրդային իշխանութիւնները առաջարկած են անոնց, օրինակ, Տիւմենէն մինչեւ Նախոտկա քարիւղատար մը շինել, որ պիտի արժէ երեք միլիառ տոլար: Ամերիկացիք կը նախատեսեն կազուղի մը շինել եօթը միլիառ տոլարի արժողութեամբ, որով Սիպերիոյ կազը մինչեւ Մուրմանսկ պիտի բերուի: Չինացիք, իրենց կարգին, չեն կրնար չհետաքրքրուիլ այս շրջանով, որ դրացի է իրենց: Վերջապէս, խորհրդային իշխանութիւնները որոշած են առաւելագոյն չափով շահագործել այս ազատ տարածութիւնը, որ արտակարգ հարստութիւն մը կը պարփակէ իր մէջ: Բոլոր աղբիւրներն ալ ամբողջովին չեն ուսումնասիրուած, սակայն, արդէն իսկ գիտենք, թէ Սիպերիա աշխարհի ամէնէն հարուստ պաշարները ունի քարիւղի, բնական կազի, երկաթի, ածուխի եւ, հաւանաբար նաեւ՝ ոսկիի եւ ադամանդի:

Խորհրդային վարիչները երկար ժամանակ կը մտածէին, թէ իրենք պէտք եղածին չափ մեծ են եւ հզօր, որպէսզի առանց արտաքին օժանդակութեան իրագործեն իրենց ծրագիրները: Արդարեւ, Սթալինի օրէն ի վեր իրե՞նք չէին, որ կը հաւատային, թէ կրնային «մէկ երկրի մը մէջ ընկերվարութիւն կառուցանել»՝ արտադրութեան բոլոր մրցանիշները հաստատելով: Անկասկած նշմարեցին իրենց ձախողութիւնը: Միւս կողմէ ո՛չ միջոցները եւ ոչ ալ տրամադրութիւնը ունին անհանդուրժելի բեռ մը բարդելու այժմու բնակչութեան վրայ, որպէսզի ապագայ սերունդներ կարողանան երկրային դրախտի վրայ ապրիլ: Որով այժմ անոնք կը փորձեն իրենց առաջադրութեան իրագործման ընկերակից դարձնել երկիրներ, որ դրամ ունին ծախսելիք եւ նաեւ յառաջադէմ թեքնոլոժի ունին: Նիքսընի Մոսկուա ճամբորդութենէն ի վեր, ամերիկեան մեծ ընկերութիւններ, թղթածրարները կը քննեն: Նիւթական յատկացումներու միջոցները քննութեան առնուեցան անցեալ Մարտին, երբ Շուլց, Մ. Նահանգներու Ելմտական նախարարը, Մոսկուա գնաց: Բրեժնեւի Մ. Նահանգներ այցելութիւնն ալ, այս ամառուան սկիզբը, պէտք է նոր թափ տայ այս համագործակցութեան:

Խորհրդային գրեթէ բոլոր մարմիններն ալ կը չեշտեն, թէ անհրաժեշտ է մղում տալ Սիպերիոյ ճարտարարուեստականացման: Քսան տարիէ ի վեր դրամագլուխի գետեղման 16 առ հարիւրը Սիպերիոյ ուղղութեամբ կը կատարուի: Փրոֆ. Լավրենտիեւի նախաձեռնութեամբ գիտութիւններու ակադեմիան Նովոսիպիրսկի մօտերը գիտնականներու քաղաք մը հաստատեց, Ակադեմքորոդ, որուն առաջին կոչումն է երեւան հանել եւ շահագործման դնել Սիպերիոյ հարստութիւնները: Մամուլը կը դրուատէ բազմաթիւ մեծ իրագործումներ. բանաստեղծներ կը գովերգեն մեծ գործատուները: Եւ, այնուամենայնիւ, հոս ու հոն քննադատական խօսքեր կը լսուին:

Այսպէս, «Գիտական լրատուութիւն» բաժնին մէջ, «Կոմունիստ» հանդէսը, որ Կեդր. Կոմիտէի ամէնէն կարեւոր պարբերականն է, իր Փետրուարի թիւով քննադատական յօդուած մը լոյս ընծայած է: Յօդուածագիրը՝ Բոքաչեւ, բնականաբար խնդրոյ առարկայ չի դարձներ առաջադրութիւնները. կ'ուզէ միայն թելադրել այն միջոցներն ու կերպերը, որոնք ըստ իրեն անհրաժեշտ են իրագործելու համար 24րդ համագումարի որոշումները: Կ'առաջարկէ հաստատել վարչական մարմին մը, որ իշխանութիւն

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Բայց թէ այս վերջիններուն ո՛ր տոկոսը վերապրեցաւ՝ դժուար է ճշգրիտ կամ նոյնիսկ մօտաւոր գնահատական մը ընել:

Զոհերու թիւին մասին մօտաւոր գաղափար մը կազմելու համար, աւելի տրամաբանական պիտի ըլլար հաւանաբար բաղդատական տախտակ մը կազմել Հայութեան ընդհանուր թիւին, պատերազմէն առաջ եւ վերջ: 1914ի վիճակագրութեանց եւ գնահատումներու արդիւնքով Հայութեան ընդհանուր պատկերը հետեւեալ ձեւով կը ներկայանար.

Արեւմտեան Հայաստան եւ Թուրքիոյ միւս շրջանները 2.026.000

Արեւելեան Հայաստան եւ Ռուսիոյ միւս շրջանները 2.054.000

Արտասահմանեան երկիրներ 390.000

Գումար 4.470.000

1926ի վիճակագրութեամբ եւ գնահատումներով Հայութեան ընդհանուր թիւն էր 2.900.000, ինչ որ կը նշանակէ թէ Եղեռնէն տասը տարի ետք տակաւին շուրջ 1.600.000 հոգիի կորուստ մը կայ: Այս թիւին մէկ մասը, ամենաւելագոյն պարագային 400.000, հարկ է կարծել որ զոհուած են ընդհանուր պատերազմի տարբեր ճակատներուն վրայ, Հայաստանի Հանրապետութեան եւ խորհրդայնացման շրջանին, ինչպէս նաեւ համաճարակ հիւանդութիւններու հետեւանքով. այնպէս որ Մեծ Եղեռնի եւ անոր անմիջական հետեւանքներով նահատակուածներու թիւը կը մնայ դարձեալ մէկ միլիոն 200.000: Այս գնահատումը իրականութեան հետ բաղդատած կրնայ նըւազեցուած համարուիլ բայց երբեք՝ չափազանցուած, որովհետեւ անիկա տակաւին նկատի չառներ 1915–1926 տասնըմէկ տարիներու ընթացքին հայ ժողովուրդի ընդհանուր թիւին վրայ աւելնալիք տոկոսին աճի բաժինը:

×

Ցեղասպանութեան այս ահաւոր արարքը յաջողութեամբ գլուխ բերելու համար, առանց արտաքին արգելքի կամ միջամտութեան վախը ունենալու, համաշխարհային պատերազմը յարմարագոյն առիթը նկատուած էր Թուրքիոյ կողմէ: Խաբեպատիր յայտարարութիւններով եւ երկրէն ներս ու դուրս կատարուող երթեւեկութեան վրայ դրուած խստագոյն արգելքներով, կառավարութիւնը կը կարծէր քնացնել օտար հանրային կարծիքը: Շուտով սակայն դաղտնիքը երեւան ելաւ: 1915 Մայիս 24ին, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ռուսիա հաւաքական ազդարարութիւն մը կատարեցին պահանջելով դադրեցնել կոտորածները, այլապէս Թրքական կառավարութեան բոլոր անդամները անձնապէս պատասխանատու պիտի համարուէին: Այս եւ նման ուրիշ ազդարարութիւններու եւ քննադատութիւններու Թուրքիա պատասխանեց ուրանալով նախ տեղահանութեան կամ կոտորածի վերաբերեալ եղած մեղադրանքները, որոնք « բացարձակապէս սուտ » հռչակուեցան, «հնարուած դաշնակիցներու կողմէ»: «Էրզրումի, Դէրջանի, Ակնայ, Սասունի Պիթլիսի եւ Մուշի ինչպէս եւ Կիլիկիոյ Հայերը, կ'ըսէր Թրքական յայտարարութիւնը, երբեք կայսերական կառավարութեան մասնաւոր կարգադրութիւններու առարկայ չեն դարձեր, որովհետեւ անոնք չեն գործած որեւէ արարք որ կարգն ու հասարակաց հանգիստը խանգարելու բնոյթն ունենար »: Ինքնապաշտպանութեան այս խօսքերը կ'ըսուէին ճիշդ այն օրերուն երբ յիշեալ շրջանները կամ տարագրուած եւ կամ տեղահանութեան հրահանգը ստացած էին...: Երբ այլեւս կարելի չեղաւ բացայայտ ճշմարտութիւնը եւ աղաղակող փաստերը ծածկել, Թրքական կառավարութիւնը սկսաւ մեղադրել դաշնակից Պետութիւնները, որ իբր թէ Հայերը Թուրքիոյ դէմ ապստամբութեան կը մղէին, թէ կամաւորական գունդեր կազմակերպած են եւ թէ ընդհանուր ապստամբութեան ծրագիր մը գոյութիւն ունէր, որուն ապացոյցը տըւած էին Վանի եւ Զէյթունի Հայերը: Այս բոլոր պատճառներով, եւ երկրի ապահովութեան մասին հոգալով, կառավարութիւնը որոշած է աքսորել հայ կուսակցական ղեկավարները, որ ապա կը վերածուի պատերազմական շրջաններու մէջ գտնուող Հայերու տեղահանութեան դէպի ապահով վայրեր:

Եթէ այդպէս է, հարց կը տրուի թէ ինչո՞ւ արդեօք Պոլիսէն մինչեւ Սեւ ծով, Անատոլու եւ Կիլիկիա, ու տակաւին ռազմաճակատներէն հեռու եւ սակաւաթիւ հայ բնակչութիւն ունեցող շրջաններ տեղահանութեան կ'ենթարկուէին:

(18 – Շար.)

պիտի ունենայ զանազան նախարարութիւններու ենթակայ ձեռնարկութիւններու վրայ եւ պիտի իրագործէ երկարապայմանաժամով ծրագիրները: Սակայն որպէսզի արդարացնէ իր տեսակէտները, Բոքաչեւ հարկադրուած է մանրամասնութիւններ տալ աշխատանքի դժուարութիւններու մասին:

Իբրեւ դրական երեւոյթ նախ նկատել կուտայ, թէ աղբիւրները շատ լաւ դասաւորուած են եւ բազմաթիւ վայրերու մէջ զանոնք կարելի է շահագործել դրեթէ բաց երկինքի տակ: Միւս կողմէ, ծրագիրը մշակողները թերագնահատած են մեծ աշխատանքներու ծախքը: Ընդհանուր առմամբ, ծախքերը նախահաշիւէն 30-40 տոկոս բարձր եղած են: Կարգ մը վայրերու մէջ ալ, ինչպէս Տիումէն եւ Նորիլսկ, շինութիւնները նախատեսուածէն մէկուկէս անգամ սուղ արժեցին: Արդարեւ, հում նիւթերն ու մեքենաները հեռու տեղերէ պէտք է բերուին, որով ճշդուած գինէն 1,7–2,7 անգամ սուղ կ'արժեն: Սիպերիոյ չորս հինգերորդ մասին հողը մնայուն կերպով սառած է թեթեւ խորութեան վրայ: Ուրեմն շէնքերը ուրիշ շրջաններու կառոյցներէն նուազ «կեանք» կ'ունենան եւ գործիքներն ու մեքենաները կը փճանան: Վերջապէս, Բայկալ լիճէն անդին տարածուող շրջանները ենթակայ են շարժերու:

Աշխատավարձքերու խնդիրն ալ կայ: Շրջանէ շրջան 15էն մինչեւ 70 տոկոս բարձր աշխատավարձք կը վճարուի, բաղդատմամբ եւրոպական մասի աշխատավարձքերուն: Որպէսզի բանուորներ երթան եւ հաստատուին Սիպերիա՝ կենցաղային պայմանները պէտք է յարմար ըլլան: Արդ, ըստ գիտութիւններու ակադեմիայի, Պետութիւնը հանրային սպասարկութիւններու համար, ինչպէս հիւանդանոց, դպրոց, ակումբ եւայլն, 10 հազար ռուբլի կը ծախսէ մէկ բանուորի վրայ արեւմտեան շրջագիծին մէջ: Սիպերիոյ մէջ պէտք է յատկացնէ 15 կամ 20·000 ռուբլի եւ, նոյնիսկ, 30·000 կամ 40·000 հիւսիսի ծայրամասերը:

Ճիշդ է, որ հոն գացողները յաճախ յուսախաբ կ'ըլլան: Այս կապակցութեամբ 1970ին յօդուած մը լոյս ընծայած էր «Վոպրոսի էկոնոմիկի» պարբերաթերթը: 1959էն 1969ի միջեւ, «տասնեւմէկ տարուան մէջ, կը գրէր թերթը, Խորհ. Միութիւնը բնակչութեան դէպի հարաւ տեղափոխութեան կարեւոր շարժում մը արձանագրեց: Բնակչութեան զօրաւոր յաւելումի շրջանը Մոլտավիէն Ղազախստան կ'երկարի, անցնելով հարաւային Ուկրանիայէ, Հիւս. Կովկասէ, Անդրկովկասէ եւ Կեդրոնական Ասիայէ: Բնակչութեան յաւելումի այս պատկերը կարելի է բաղդատել 20ական թուականներու հետ, երբ բնակչութիւնը դէպի Ուրալ, Սիպերիա եւ Ծայրագոյն Արեւելք կ'ուղղուէր: Ամէնէն ծանր երեւոյթը այն է, որ բնակչութեան «արիւնահոսութիւնը» կ'արձանագրուի Սիպերիոյ մէջ... Արդիւնքն այն է, որ հակառակ անոր որ բնակչութեան աճը աւելի մեծ է, քան կեդրոնական շրջաններու մէջ, Սիպերիոյ բնակչութեան համեմատութիւնը կը նուազի ընդհանուր բնակչութեան մէջ: Եւ, ընդհանրապէս, երիտասարդներն են, որ կը մեկնին»:

Որով իշխանութիւնները հարկադրըուած են միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի աշխատող ձեռքերը, յատկապէս երիտասարդ ֆատրերը, որոնք իրենց ուսումը ստանալէ ետք հոն ղրկուած են, ետ չվերադառնան, երկու-երեք տարուան իրենց աշխատանքի պայմանաժամը լրացնելէ ետք: Իշխանութիւնները ստիպուեցան հրաժարիլ հոյակա՛պ ծրագիրներէ՝ մշակուած 15 տարի առաջ: Երբ խոպան հողերը մշակելու իր ծրագիրը կը ներկայացնէր, Ն. Խրուշչեւ խորհուրդ կուտար երիտասարդ աղջիկներու ընկերանալ տղոց, ընտանիք կազմել եւ շատ զաւակ ունենալ, որովհետեւ, կ'ըսէր ան, Սիպերիոյ բնակչութիւնը պէտք է շուտով հասնի հարիւր միլիոնի: Անոր յաջորդները աւելի համեստ մօտեցում մը ունին եւ կ'ուզեն, որ վաթսուն միլիոնի հասնի: Սակայն ի՞նչ գին պէտք է վճարել այս արդիւնքը ձեռք ձգելու համար:

Ըստ երեւոյթին, Խորհ. Միութեան մէջ տրուած պատճառները տնտեսական բնոյթի են: Ոմանք հմայուած են ակնկալելի հարստութենէն: Արդարեւ, միայն Արեւմտեան Սիպերիոյ մէջ, քարիւղի տարեկան արտադրութիւնը 44 միլիոն թոնէն (1971ին) 120 միլիոն թոնի պիտի բարձրանայ 1975ին: Այսուհանդերձ, ոմանք ալ մտահոգ են դրամագլուխի ծախքերուն համար:

Սակայն, բուն հարցը քաղաքական հանգամանք ունի անկասկած: Ամէն մարդ կ'ընդունի, թէ կարելի չէ արագօրէն շահագործել Սիպերիոյ հարստութիւնը առանց Արեւմուտքցիներու եւ Ճափոնցիներու օժանդակութեան: Կառավարութեան եւ կուսակցութեան այժմու ղեկավարութիւնը կը թուի թէ որոշած է այս ուղղութեամբ ընթանալ: Թերեւս նաեւ դեռ կը բաժնէ Խրուշչեւի մտահոգութիւնը: Խրուշչեւ կ'ուզէր կարելի եղածին չափ արագ բնակչութեամբ լեցնել Ծայրագոյն Արեւելքը, որպէսզի Չինացիք չհրապուրուին պարապութենէն: Ուրիշներ մտավախ են «դրամատիրութեան թափանցումին» համար: Անշուշտ, դէմ չեն, առնուազն բացայայտ կերպով, որ համաձայնութիւններ կնքուին ամերիկեան կամ ճափոն առեւտրական ընկերութիւններու հետ, սակայն անկասկած կը փափաքին սահմանափակել շարժումը: Կարելի չէ անտեսել եւ ստորագնահատել այս ձգտումը: Ցամենայն դէպս յատկանշական է, որ խորհրդային ամէնէն ազդեցիկ հանդէսներու մէջ խոր քննութիւններով կը ներկայացուին Սիպերիոյ ճարտարարուեստականացման դժուարութիւնները:

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ). — Երեքշաբթի Մայիս 15ին, Պոմոնի սրահին մէջ, Կարօ Մեհեանի մասնակցութեամբ, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Գրական Ակումբը, պահ մը դուրս գալով սովորականէն ու ընթացիկէն, կիրարկեց դասախօսութեան նոր ձեւ մը՝ Հարցազրոյց:

Կարօ Յովսէփեան, Գրական Ակումբի ատենապետ, որ կը վարէր այս հաւաքոյթը, ներկայացնելէ յետոյ յարգելի դասախօսը, կը ճշդէր հարցազրոյցին ձեւը, շեշտելով մանաւանդ որ՝ ո՛չ մօքերու, տեսակէտներու փոխանակութիւն է եւ ոչ ալ վիճաբանական ժողով, այլ ներկաներու կողմէ տրուած հարցումներու պատասխաններ:

Ընտրեալ բազմութիւն մը հաւաքուած էր, որ կարգով դասախօսին ուղղեց հարցումներ հայ կեանքը հետաքրքրող կենսական հարցերու շուրջ, ի մէջ այլոց՝

— Հայաստան եւ Արտահայաստան՝ այժմեան գոյավիճակ, ապագայի հաւանականութիւններ:

— Հայկական Դատ, հողերու պահանջ, ամբողջական Հայաստան:

— —Նոր սերունդի ազգային դաստիարակութիւն, հայեցիութիւն:

— Եկեղեցական միասնականութիւն:

— Արտահայաստանի կազմակերպումը վարչականօրէն:

— Համագործակցութիւն զանազան հոսանքներու:

Կարօ Մեհեան, որ իր նիւթին կը տիրապետէր, շատ յստակ, կուռ, տրամաբանական ձեւով վերլուծեց ու պատասխանեց հարցումներուն, գոհացում տալով բոլորին:

Այս առաջին փորձով, կրնանք անվերապահօրէն հաստատել որ այս ձեւի դասախօսութիւնը՝ հարցազրոյցը շատ աւելի կենդանի եւ հետաքրքրական է քան մենախօսութիւնը, որովհետեւ դասախօսը ուղղակիօրէն կը պատասխանէ որոշ մտավախութիւններու, կը պարզաբանէ որոշ տեսակէտներ եւ ունկնդիրները ա՛լ աւելի մօտ կը զգան զիրենք, ա՛լ աւելի կը կառչին հարցերուն:

Դասախօսութեան այս ձեւը, կը յիշեցնէ Կարօ Փօլատեանի գրական զրոյցները, որոնք յատուկ են իրենց եղանակով եւ որոնք շատ աւելի հետաքրքրութեամբ կը կարդացուին քան բարդ գրութիւններ:

Ուստի, փափաքելի է որ յաճախակի կրկնուին նման հարցազրոյցներ, ընդհանրանան, որովհետեւ արդիւնքն ու առաւել զգալի եւ թանձրացեալ է ժողովուրդին վրայ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՅԱՋՈՂ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

—0—

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի նախկին սանուհիներու նորակազմ Միութիւնով, Մարսէյլի մեր գաղութը օժտուեցաւ կանացի նոր կազմակերպութիւնով մը, որուն առաջին հրապարակային ելոյթը տեղի ունեցաւ Մայիս 6ի Կիրակին, կէսօրէ ետքը, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ, նախկին սանուհիներու եւ Դպրոցասէրը գնահատողներու հոծ բազմութեամբ մը:

Դաշնակի վրայ նուագուած Դպրոցասէրի քայլերգէն ետք, նորակազմ Միութեան վարչութեան կողմէ Տիկին Ա. Հայրապետեան բարի գալուստ մաղթելէ յետոյ ներկաներուն, հակիրճ պատմականը ըրաւ Դպրոցասէրի փառաւոր անցեալին եւ ներկայի ազգանուէր գործունէութեան: Տիկինը շեշտեց թէ, Դպրոցասէրը իր գոյութեան 94 տարիներու ընթացքին, հասցուց պատրաստուած ուսուցչուհիներ եւ գիտակից հայ մայրեր, որոնք շատ անգամ դժուարին պայմաններու տակ սատարեցին Հայութեան ազգային դիմագծի պահպանման եւ հայ մշակոյթի զարգացման: Անդրադառնալով անմիջական ներկային, հաստատեց թէ, այսօր Փարիզի մէջ, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը իր 75–80 աշակերտուհիներովը, պէտք ունի համայն Հայութեան անվերապահ գուրգուրանքին եւ դրական օժանդակութեան, որպէսզի լոյսի այս օճախը կանգուն մնայ եւ յարատեւէ սերունդէ սերունդ:

Ծոխ եւ ուրախ սեղաններու շուրջ հաւաքուած մեր հայրենակիցները, գաւաթներ պարպեցին Դպրոցասէրի արեւշատութեան համար: Խանդավառ տրամադրութիւնով լեցուն ճառեր արտասանուեցան Տիկ. Ա. Պապանեանի, Պ. Պ. Կ. Բիրեանի, Ս. Ալթունեանի կողմէ, որոնք իրենց կարգին գնահատելով Դպրոցասէրի գործունէութիւնը, երախտագիտութեամբ եւ յարգանքով յիշեցին անոր հիմնադիրներուն, ծառայողներուն եւ գործը շարունակողներուն անունները:

Գեղարուեստական բաժինը որքան ճոխ էր, նոյնքան եւ որակեալ: Հաւանական մոռացումներէ խուսափելու գիտումով, թոյլ տրուի մեզի որ անուններու յիշատակումներ չընենք: Ըսենք միայն, որ Էքս–ան–Փրովանսի մէջ Օր. Ի. Պօղոսեանի ջանքերով կազմուած հայ եւ օտար ուսանողներու փոքրիկ երգչախումբը, հարազատութեամբ գործադրեց Կոմիտասեան եւ այլ հայկ. երգեր՝ արժանանալով ներկաներու գնահատանքին: Տեղի ունեցան հայրենաշունչ արտասանութիւններ, մեներգներ, մէկը միւսէն յաջող եւ առինքնող: Երգչախումբը վարեց Տիկ. Սաթենիկ Յարութիւնեան: Տիկին Մկրտիչեան արտասանեց Ա. Իսահակեանէ եւ Ց. Թումանեանէ:

Պ. Կ. Բիրեանի ձեռամբ գծագրուած իւղաներկ նկար մը — Յաւիտենական Արարատը — աճուրդի դրուելով գոյացաւ 1330 ֆրանքի գումար մը:

Կիրակի երեկոյ ուշ ժամանակ, հաւաքոյթը վերջ գտաւ եւ ներկաները գոհունակութիւն յայտնեցին Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներուն, որոնք ջանք չէին խնայած թէյասեղանի պատրաստութեան եւ հիւրամեծարութեան մէջ:

Յաջողութիւն մաղթելով նորակազմ Դպրոցասէրի Նախկին սանուհիներու Միութեան, համոզուած ենք թէ, Մարսիլիոյ հայ ազգային կեանքէն ներս իր օգտակար գործունէութիւնը պիտի ունենայ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԺՊԻՏ

— Ամուսնական վիճակէդ գո՞հ ես, երջանի՞կ ես:

— Ո՛հ մի հարցներ սիրելիս, ամուսինս կատարեալ է, կատարեալ. առաւօտները շատ կանուխ կ'երթայ գործի, ցերեկուան ճաշը միատեղ կը տանի, եւ իրիկունններն ալ շատ ուշ կը վերադառնայ. այնքան հանգիստ եմ, որ կարծես թէ... այրի եմ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (185)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

— Անոր ըսի՞ք թէ հիւանդ... շատ հաւանդ եմ...:

— Ըսի

— Ի՞նչ պատասխանեց ձեզի:

— Ցայտարարեց թէ մինչեւ որ Պր. Լըպլէ գրաւոր ներողութիւն չխնդրէ, հոս պիտի չգայ: Ես թախանձեցի որ ան ներէ ձեր ամուսնին:

— Տէ՛ր Աստուած, Տէ՛ր Աստուած, հեծեծեց կինը: Մեռնելէս առաջ պիտի չկրնամ մայրս տեսնել:

— Պէտք չէ տրտմիլ, տիկին: Դուք կը չափազանցէք ձեր վիճակը: Թերեւս պարոնը պիտի չմերժէ նամակ գրել իր զոքանչին:

— Ամուսինս բացակայ է:

— Այո, բայց պիտի վերադառնայ:

— Վաղը իրիկուն միայն... ո՞վ գիտէ թէ ես վաղը իրիկուն ողջ պիտի մնամ...

Հիւանդը զալարեց ձեռքերը, ու արցունքի խոշոր կաթիլներ սահեցան այտերուն վրայ: Ժան իր տիրուհին կը դիտէր սրտի սեղմումով:

×

Ինչպէս ըսինք, այն կառքը որուն մէջ կը գտնուէին Օվիտ եւ Օր. Ամանտա, կանգ առած էր Բէ Պուրպոն, թիւ 9 տան առջեւ: Մանկամարդ աղջիկը աշխուժօրէն բարձրացաւ վեց յարկի սանդուխները ու բացաւ դուռը այն սանդուխին, ուր Լիւսի կ'աշխատէր գործաւորուհիի մը հետ:

Ամանտա վեր ելած պահուն Օվիտ առաջին անգամուան պէս կառքին խորը կծկտած չէր: Թիւ 9 շէնքին գետնայարկը կը գտնուէր դանակ ծախող վաճառատուն մը: Օվիտ այդ վաճառատունը նըշմարած էր այն օրը, երբ գետնէն վերցուցած էր պատուհանէն Լիւսիի վար ձգած թաշկինակը:

— Ահա գործիս եկող խանութ մը, ըսաւ Օվիտ Սոլիվօ:

Կառքէն վար իջաւ, վաճառատան ապակեպատ դուռը բացաւ ու սեմէն ներս մտաւ:

— Խոհանոցի դանակ մը կ'ուզեմ... ամուր դանակ մը, զոր մսավաճառները կը գործածեն, միսին մէջէն ոսկորները հանելու համար...:

— Ձեր ուզածը կայ, ըսաւ դանակավաճառը ապակեփեղկին մէջէն դանակ մը առնելով: Շատ լաւ ապրանք մըն է, զոր մենք կը շինենք: Տոկունութիւնը կ'երաշխաւորեմ ձեզի:

Օվիտ քննեց դանակին շեղբը: Լաւ պողպատէ էր:

— Գինը ի՞նչ է ասոր, հարցուց Օվիտ:

— Երկու ֆրանք եօթանասունըհինգ սանթիմ:

— Ահաւասի՛կ...: Ծրարեցէ՛ք:

Խանութպանուհին դանակին սուր ծայրը անցուց խցան մը, հաստ թուղթով մը պատեց զայն, գնորդին յանձնեց: Օվիտ դէպի կառք ուղղուեցաւ: Առանց նայելու որ անծանօթ յաճախորդը ո՛ր ուղղութեամբ յառաջացած էր, խանութպանուհին ձեռատետրին մէջ արձանագրեց. խոհանոցի դանակ մը, 2 Ֆրք. 57 սանթիմ: Ու այլեւս չխորհեցաւ ատոր վրայ:

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իրենց սիրեցեալ աղջկան եւ քրոջ՝ Միրէյ Գարայեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ եւ իրենց սիրեցեալ կնոջ ու մօր՝ Եպրուհի Գարայեանի (ծնեալ Ու - չագլեան) մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, Պ. Գաբրիէլ Գարայեան եւ Օր. Սիմոնն Գարայեան 100 ֆր. կը նուիրեն Աղքատախնամին, 50 ֆր. Կապ. Խաչին եւ 50 ֆր. Կար. Խաչին (ստանալ «Յա - ռաջ»էն):

(Հոգեհանգստեան պաշտօն մը կատարուած է, Մայիս 13ին, Քաննի Սէն-Նիքոլա եկեղեցին, Տարօն Վրդ. Ճէրէճեանի կողմէ):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յովսէփ Թաքիկեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Հրաչեայ Թէլլալեան Փարիզի Աղքատախնամին 100 ֆր. կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 27 Մայիս, Յիշատակ է Աշխարհազօրաց եւ Զօրավարացն Հայոց, որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սարդարապատի 1918 ամի, վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ:

Պատարագի ընթացքին՝ Հայր Մեքէն առաջ, պիտի կարդացուի Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի սրբատառ Կոնդակը՝ գրուած Սարդարապատի հերոսներուն համար:

Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի հանդիսաւոր հոգեհանգիստ:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու անոնց հոգիներուն համար:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Փարիզի 9րդ թաղամասը, 17, Ռիւ Կռանժ - Պաթըլիէռ, սենեակ, խոհանոց, տաք եւ պաղ ջուր, մէկ հոգիի կամ ուսանող զոյգի մը համար:

Դիմել.—

Mme Raquist
17, Rue Grange Batelière, Paris (9e)
6ème droite

ЀЀЀ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մայիս 25, ժամը 21ին, Միւ Թիւալիթէի մէջ, 24, Ռիւ Սէն-Վիքթօր
Կը նախագահէ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ
Կը խօսին
ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ, ԺԻԻԼ ՎՈԼՖ, ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ
Մասնակցութեամբ
Ֆրանսական Ընկերվարական կուսակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Նոր Սերունդի եւ Փէ. Էս. Իւ.ի

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 27, առաւօտ ժամը 10ին Սինեմա Սէն-Ժորժ, Ավընիւ տը լա Քորս
Կը նախագահէ.— ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Ուղերձ Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ՝ Ս. Գըլըճեան
Հանդիսութենէն ետք ճաշ, ժամը 13ին, ի պատիւ Կ. Սասունիի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ՝ Հայկական Դատի Կեդր. Յանձնախումբին
Կազմակերպութեամբ Հ. Հ. Հիմնադրոթեան տօնակատարութեան Յանձնախումբի
26 Մայիս, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20.30ին
Լիոնի «Լա Սիկալ» շքեղ սրահին մէջ, Ավընիւ տը Սաքս
Կը նախագահէ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Կը խօսին ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
Ալագեազ պարախումբը — երգ Ալիս Գալուստեան (Ալթունեան) — ջութակ Վահան Պայանտրեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Տը Կաթթըլիէի — Արտասանութիւն Լիւսի Գըլըճեան եւ Խաչիկ Մխսեան — խօսնակ Շաքէ Խաչատուրեան
Այս առթիւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 27 Մայիս
Մուտքը ազատ է
Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հ. Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան

×

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Անտոք-Վարուժան կոմիտէութեան և Նոր Սերունդի
Մայիս 27, Կիրակի ժամը 16էն 24
Institution St. Marie, Foyer des Jeunes
Route du Coin (après le Stade)
Կը նախագահէ ՍԵԴՐԱԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ
Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Հայկական նուագախումբ, գեղար ուեստական բաժին — խնջոյք
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԷՍԻՆ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հայ Դատի օրուան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման 55րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին:

Տեղի պիտի ունենայ 27 Մայիս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2.30էն մինչեւ 9, Տէսինի քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ:

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին եւ սիրուն անակնկալներ:

Առատ խմիչք ու համեղ աղանդերներ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր:

Մուտքը ազատ է

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ հասարակութիւնը, մասնաւորապէս երկսեռ երիտասարդները լսելու Փարիզի հայ ուսանողներու տան տնօրէն՝

ՓՐՈՖ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԸ

Շաբաթ, Մայիս 26, երեկոյ ժամը 9ին, մասնաճիւղին Երուանդ Հիւսիսեան սրահին մէջ, նիւթ ունենալով

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅ ԱԶԳԻ ՃԱԿԱՏԱԳՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ

Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանին մէջ, Կիրակի, 17 Յունիս:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Փարիզի Խասեան Սանուց Միութեան կողմէ, 3 Յունիս, Կիրակի, ժամը 15.30ին, Սամուէլ Մուրատ վարժարանի Պէշիկթաշլեան - Գ. Մ. Ալէմշահ սրահին մէջ, Ռիւ Թուայոն, Սևր:

Միութիւնս կազմակերպած է արտասանական մրցում մը, որուն կը հրաւիրուին մասնակցիլ՝

Ա) Ամէնօրեայ վարժարաններու (Մխիթարեան, Դպրոցասէր, Անարատ Յղութեան քոյրերու վարժարան) աշակերտութիւնը:

Բ) Զորեքշաբթօրեայ դասընթացքներու աշակերտութիւնը:

Գ) Առհասարակ 8-15 տարեկան փոփաքողները (երկսեռ):

Մրցանակները կը տրուին վարժարաններուն եւ աշակերտներուն, հետեւեալ ձեւով.—

1. Մրցանակաւոր աշակերտները կը ստանան՝ Ա. մրցանակ՝ 100 ֆր. Բ. մրցանակ՝ 70 ֆր., Գ. մրցանակ 50 ֆր.:

2. Ա. մրցանակ շահող աշակերտին պատկանած վարժարանը կը ստանայ՝ Ա) Ամէնօրեայ ըլլալու պարագային 200 ֆր., Բ) Զորեքշաբթի օրեայ ըլլալու պարագային 100 ֆր.:

Ժիւրին կը բաղկանայ Տիկ. Հայկուհի Խտըշեան - Լաշասանեէ, Պր. Սարգիս Պօղոսեանէ, Օր. Սոնա Վարդանեանէ, Տիկ. Զարուհի Անտոնեանէ, Օր. Ատրինէ Տատրեանէ, Օր. Հիլտա Գալֆայեանէ, Պ. Գրիգոր Համբարձումեանէ:

Մրցումի մասնակցելու պայմանը.— Իւրաքանչիւր աշակերտ պիտի արտասանէ առաւելագոյն երեք վայրկեան տեւող կտոր մը:

Մասնակցութեան պայմանաժամ.—

Մինչեւ 27 Մայիս մասնակցողները իրենց անունները եւ արտասանելիք կտորի անունը պէտք է տեղեկացնեն Միութեանս, հեռախօսելով 842-08-57 եւ 885-08-25 թիւերուն, կամ նամակով, հետեւեալ հասցէին.—

Mlle Hilda Kalfayan
25, Ave. du Maréchal Lyautey
Paris (16e)

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

ԵՒ ԱՆԿԻՒՆԱՔԱՐԵՐՈՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
6, Avenue Bourgain 92130 Issy les Moulineaux
ձեռամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)
Տեղի կ'ունենայ ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻՆ
Հինգշաբթի, 31 Մայիս, երեկոյեան ժամը ճիշդ 4ին
Կը հրաւիրուի Իսի լէ Մուլինոյի եւ ամբողջ Փարիզեան շրջանի հայ ժողովուրդը բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ սոյն բացառիկ արարողութեան

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Երեք մասէ բաղկացած լուսարձակում հին եւ նոր Հայաստանի մասին

— Սալվու չինար էջմիածին
— Օշականէն Հաղարծին
— Սարդարապատէն Բիւրական

MARSEILLE
Salle Saint-Georges, Corniche Kennedy
Samedi 26 Mai à 21 heures

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի, 3 Յունիս ժամը 15.30ին, Պանեէօի քաղաքապետարանի սրահին մէջ՝

Ռիւ Շարոլ Միշէլ

Գեղարուեստական բաժին — Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր, հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Կը ներկայացուի գեղեցիկ փիէս մը
ԳԱՐՆԱՆ ՀՐԱՒԷՐ

ինչպէս նաեւ երկու կատակերգութիւն
ԹԻՔ-ԹԱՔԸ եւ ՋԱԽԱԼԸՆ

կը ղեկավարէ ուսուցչուհի
Հռիփսիմէ Պալըքճեան
Դաշնակ՝ Օր. Ա. Տաքէսեանէ
Երգ՝ Տիկին Ս. Լոռէ

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տ'Օռլէանէն առնել օթոպիւս թիւ 188 ու 197 եւ իջնել Մարսէլ-Պոնէ

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
23
MERCREDI
23 MAI
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, Rue d'Hauteville, 75010 Paris
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·720

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.720

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Բ.

Գահիրէի Ազգային Միութեան կար–գադրութեամբ եւ Փարիզի Ազգային Պատուիրակութեան օժանդակութեամբ կամաւոր արձանագրուելու համար Ամե–րիկա ղրկուեցան երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, — Արտաւազդ Հա–րմեան (Հ. Յ. Դ.), Սապահգիւլեան (Ս. Դ. Հնչակեան) եւ Միհրան Տամատեան (Սահմ. Ռամկավար) :

Ազգ. Պատուիրակութեան Տեղեկագրին համաձայն, 1916 Նոյեմբերին կամաւոր–ները ղրկուեցան Մոնարկա, Կիպրոսի ա–րեւելեան եզերքը, Ֆամակուսթայէն 25 քիլոմեթր հիւսիս :

Մուսա Լեռցիները առաջին առթիւ տուին 600 կամաւորներ, որոնց միացան Եգիպտոսի հայկ. գաղութէն 300 երիտա–սարդներ : 1917 Մարտին Սումէրփուրի (Հնդկաստան) գերիներու ճամբարէն 236 Հայեր ղրկուեցան Կիպրոս, կազմելու համար 2րդ գումարտակը : Ասոնք Միջա–գետքի Թրքական բանակէն գերի ինկած հայ գերիներ էին : Ասոնք բոլորը կազմե–ցին առաջին վաշտը (պաթալյոն) :

Ամերիկայի մէջ աւելի քան չորս հազար Հայեր ներկայացան զինուորական ար–ձանագրութեան դիւանները : Սակայն փո–խադրութեան դժուարութեանց հետե–ւանքով 1917ի ամառը միայն կամաւոր–ները մաս մաս սկսան հասնիլ Կիպրոս, ուր 1918ի սկիզբը անոնց թիւը հասաւ 1600–1700ի : Ասոնք կազմեցին 2րդ վաշտը :

Մ. Նահանգները պատերազմի մէջ մը–տած ըլլալով, 1917 Ապրիլ 2ին, Ուա–շինկթընի կառավարութիւնը իր բանա–կին մէջ առաւ Ամերիկահայերը :

Երրորդ վաշտը կազմեցին Հելիոպոլիսի եւ Մէաթիի գերանոցներու Հայերը, ո–րոնք Անգլիացիներուն ձեռքը գերի ին–կած էին Պաղեստինի մէջ 1917ի Դեկտեմ–բերին :

Պօղոս Նուպար 1916 Դեկտ. 14 թուա–կիր նամակ մը ուղղելով Ռուսիոյ Պե–տական Դումայի անդամ եւ Ժողովրդա–կան կուսակցութեան վարիչ դէմքերէն Միքայէլ Պապաջանեանի, Թիֆլիզ, կը գրէր հետեւեալը.—

«Շտապում եմ յայտնել ձեզ, որ Ֆրան–սիական կառավարութիւնը, ի նկատի առնելով մօտ կամ հեռաւոր ապագա–յում հնարաւոր գործողութիւնը Ասիա–կան Թուրքիայում, որոշել է «Արեւելեան Լեգէոն» անուան տակ կազմակերպել հայ եւ սիւրիացի կամաւորների մի գունդ :

«Մենք, բնականաբար, առանց տա–տանուելու պատասխանեցինք մեզ ուղ–ղուած կոչին եւ որոշեցինք մեր տրա–մադրութեան տակ եղած բոլոր միջոց–ներով խրախուսել Եգիպտոսի, դաշնա–կից երկրների եւ Ամերիկայի մեր հայ–րենակիցներին, որ նրանք աւելի մեծ թի–ւով զինուորագրուեն նոր լեգէոնի մէջ, ի հարկէ, առանց մոռացութեան տալու զգուշութիւնից բղխող բոլոր միջոցները եւ բոլոր նախազգուշութիւնները, որ գո–յութիւն ունեցող պայմանները թելադ–րում են մեզ» : (Ակնարկութիւն Թուրքե–րու ձեռքը պատանդ գտնուող Հայերուն, որոնք կրնան վրիժառութեան ենթար–կուիլ) :

Նամակի շարունակութեան մէջ Ազգ. Պատուիրակութեան նախագահը կը շեշ–տէ.

«Միւս կողմից տեղեկանալով, որ Կով–կասեան արշաւանքներին մասնակցած Թուրքիայի կամաւորական գնդերը նո–րերս լուծուած են, մենք Ֆրանս. կառա–վարութեան հետ քննութեան ենք առել այն Թրքական հպատակներին օգտագոր–ծելու հնարաւորութիւնը, որոնք այսօր ազատ են կացուցուած, նպատակ ունե–նալով նրանց բերել տալ Ֆրանսիա զին–ուորագրուելու Արեւելեան Լեգէոնի մէջ : Մենք կոչ ենք արել Կովկասի մեր բա–րեկամներին, որ նրանք բարեհաճեն մեզ ցոյց տալու իրանց աջակցութիւնը եւ հա–մաձայնեն Ֆրանսիա ժամանելու համար բոլոր դիւրութիւնները տալու նրանց, որոնք տրամադիր են ծառայութեան մէջ մտնելու : Բնականաբար այս կարող է տեղի ունենալ միայն կայսերական կա–ռավարութեան հաւանութեամբ, եւ ես չեմ կասկածում, որ դուք կը ստանաք այդ հաւանութիւնը ստեղծելով Արեւել–եան Լեգէոնի դաշնակիցների ընդհանուր շահերի համար» :

Փաշան կը պատուիրէ խիստ գաղտնա–պահ ըլլալ եւ ո՛չ մէկ տող բան գրել հա–յերէն կամ ռուսերէն թերթերու մէջ հա–յոց զինուորագրութեան մասին : Ու կ'ա–ւելցնէ.

«Որ մենք Հայերս շահագրգռուած ենք ամենամեծ պատրաստակամութեամբ պա–տասխանելու մեզ արած կոչին, այդ դուրս է կասկածից, որովհետեւ վերջ–նական յաղթանակի պահին, որի վրայ մենք միշտ յոյս ենք դնում, դաշնակից Պետութիւններից է կախուած լինելու Հայաստանի ճակատագիրը : Ինչ վերա–բերում է ինձ, ես այդ կոչին պատաս–խանում եմ մեծ յօժարակամութեամբ, որովհետեւ ես Հանրապետական կառա–վարութիւնից ստացել եմ պաշտօնական հաւաստիներ, թէ յաղթանակից յետոյ մեր ազգային ձգտումները կը ստանան լիակատար բաւարարութիւն » : (Ստո–րագծումները մեր կողմէ : (Հ. Ս.) :

Ցետոյ ակնարկելով Սայքս – Փիքոյ գաղտնի համաձայնագրին, Պօղոս Նու–պար կ'ըսէ թէ «վեց վիլայէթները եւ Կիլիկիան չեն կազմելու մի ամբողջական հողամաս եւ որ նրանց մի մասը տրուե–լու է Ռուսաստանին, իսկ միւսը, որ սահմանափակուելու է Կիլիկիայով, տըր–ուելու է Ֆրանսային : Հետեւապէս միայն այս մասի նկատմամբ են ինձ տրուած հաւաստիացումները... եւ մենք կարող ենք յուսալ, որ Ֆրանսիայի հովանաւո–րութեան տակ տրուած տեղական լայն ինքնավարութեան շնորհումով այնտեղ կ'իրագործուեն մեր բաղձանքները : Ո–րոշուած է, որ Ֆրանսիան, մնալով հա–ւատարիմ ազատութեան սկզբունքներին եւ մեծահոգի աւանդութիւններին, ճըն–շուած Հայերին ազատելուց յետոյ հնա–րաւորութիւն կը տայ նրանց վերականգ–նելու իրանց ազգային դէմքը եւ գրաւե–լու այն դիրքը, որ պատկանում է նրանց քաղաքակիրթ աշխարհում, շնորհիւ ի–րանց անցեալի եւ ունակութիւնների» : (Լէօ, Անցեալից, Թիֆլիս, 1925, էջ 347–350) :

1917ի սկիզբները Պօղոս Նուպարի այս նամակը քննուած է Թիֆլիզի Ազգային Բիւրոյի բազմամարդ մէկ ժողովին մէջ եւ գրեթէ միաձայնութեամբ մերժուած :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻԹ - ՓՈՆՓԻՏՈՒ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

Անգլիոյ վարչապետը երկու օրուան համար Փարիզ եկաւ, կարեւոր խօսակ–ցութիւններ ունենալու համար Նախագահ Փոմփիտուի հետ : Առաջին օրը, աւելի քան վեց ժամ տեւեցին խօսակցութիւն–ները Ելիզէի մէջ : Երկուստեք, անդրա–դառնալով այս խօսակցութիւններուն կը շեշտեն, թէ ասոնք դրական եղած են : Քննութեան առնուած գլխաւոր հարցերը կապ ունեցած են Հասարակաց Շուկայի հետ, ինչպէս երկրագործութեան հասա–րակաց քաղաքականութիւն, շրջանային քաղաքականութիւն, տնտեսական եւ դրամական միութիւն, հիմնարկութիւն–ներու գործունէութիւն եւայլն : Նկատել կը տրուի, թէ խօսակցութիւնները մըտ–քերու փոխանակութեան բնոյթ ունեցած են, քանի որ քննուած հարցերը խօսակ–ցութեան նիւթ պիտի դառնան յետագա–յին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միւս եօթը գործակից Պետութիւններու հետ :

×

ԳԵՐՄԱՆԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՁԵԿՈՅՑ

Բրեժնեւ եւ Պրանտ միացեալ զեկոյց մը ստորագրեցին, որ 14 էջերու մէջ հաշ–ուեկշիռը կը ներկայացնէ իրենց խօսակ–ցութիւններուն : Նախ կը հաղորդուի, թէ Պրանտ հրաւիրուած է Խորհ. Միութիւն պաշտօնական այցելութեամբ : Այս վեր–ջինը ընդունած է հրաւէրը : Երկուստեք ապա կը հաստատեն, թէ իրենց խօսակ–ցութիւնները օգտակար եղած են, քանի որ ճամբայ բացած են երկու երկիրներու համագործակցութեան ընդլայնման եւ, յատկապէս, միջազգային հարցերու մէջ :

Միացեալ զեկոյցը կը շեշտէ, թէ միա–տեղ պիտի աշխատին քիմիական եւ հիւ–լէական ճարտարապետութեան եւ խոր–հրդային բնական հարստութիւններու շա–հագործման մարզին մէջ : Մզում պիտի տրուի շփումներուն, մշակութային փոխա–նակումներուն եւայլն : Այսուհետեւ եր–կու երկիրները տարացի կերպով պիտի յարգեն Պերլինի մասին Չորսերու կնքած համաձայնագիրը :

Ամէնէն բարդ հարցն էր Պերլինը : Այս մասին զանազան մեկնաբանութիւններ կան : Ոմանք կը նկատեն թէ Գերմանիա յաղթանակ մը տարած է յաջողելով որ Պերլինի անունը մուտք գործէ զեկոյցին մէջ եւ կ'ըսեն նոյնիսկ թէ այս ձեւով Խորհ. Միութիւն ընդունած կ'ըլլայ որ Արեւմտեան Պերլինը մաս կը կազմէ Արեւ–մըտեան Գերմանիոյ, թէեւ անշուշտ այդ–պիսի բան չէ ըսուած զեկոյցին մէջ եւ Գերմանացիք ալ համակերպած են ատոր : Բայց Պոն կ'ուզէ որ Դաշնակցային Հան–րապետութիւնը առանց տեւական ըսի–ըսաներու կարենայ տարածել մինչեւ Արեւմտեան Պերլին տնտեսական եւ մշա–կութային համաձայնութիւնները զորս կնքեց Մոսկուայի հետ : Ի վերջոյ Բրեժ–նեւ հասկցած է որ ճկուն պէտք է ըլլայ այդ ուղղութեամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ 75 տարեկանին մե–ռած է մառեշալ Իվան Կոնիեւ, որ Բ. աշ–խարհամարտի խորհրդային զինուորա–կան մեծ դէմքերէն մէկն էր :

ՊԱՊԸ պիտի ընդունի Ռումանիոյ պե–տական ղեկավարը՝ Չաուչեսկու :

Երբ յառաջդիմական Խորհ. Միութիւնը կը գովէ յետադիմական Թուրքիան...

« Նոր Ժամանակներ » (Թան – Նուվօ) խորհրդային շաբաթաթերթը, լոյս կը տեսնէ Մոսկուայի մէջ (ֆրանսերէն) եւ Մայիսի իր վերջին թիւին մէջ հարկ տե–սած է էջ մը նուիրել Թուրքիոյ «Պատ–կերներ Թուրքիայէն» խորագրին տակ :

Ահա թէ ինչ կը գրէ խորհրդային քա–ղաքական շաբաթաթերթը.—

«Թուրքիա, Խորհ. Միութեան սահմա–նակից երկիր, երկու երկրամասի վրայ կը գտնուի՝ Ասիա եւ Եւրոպա : Ճիշդ է որ իր հողամասի միայն 3 %ը — Արեւելեան Թրակիա — Եւրոպա կը գըտ–նուի : Եւրոպական եւ ասիական մասերը բաժնուած են Վոսփորի եւ Տարտանէլ–ներու նեղուցներով : Թուրքիա 767·119 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ու–նի եւ 37ուկէս միլիոնի հասնող բնակ–չութիւն մը : Իր մայրաքաղաքը՝ Անգա–րա շատ կարեւոր կեդրոն մըն է ճարտա–րարուեստի եւ մշակոյթի (??) :

«1920 Ապրիլ 23ին, Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը Պետութեան անկախութիւնը եւ ամբողջականութիւնը հռչակեց եւ կառա–վարութիւն մը կազմեց ղեկավարութեամբ Մուսթաֆա Քեմալ փաշայի, Թուրք ժո–ղովուրդին ազգ. ազատագրման պայքա–րի պարագլուխը : Կոթնելով Սովետներու երիտասարդ երկրին օգնութեան եւ օժան–դակութեան, Թուրք հայրենասէրները ճզմեցին Արեւմուտքի աշխարհակալ մի–ջամտողները եւ 1923 Հոկտ. 29ին, Թուր–քիա Հանրապետութիւն հռչակեց :

«Բնակչութիւնը մեծամասնութեամբ կը բաղկանայ գիւղացիներէ որոնք կը հայ–թայթեն ազգային արտադրութեան կեն–սականը : Վերջին տարիներուն, երկիրը ձգտում ունի հողագործական – ճարտա–րարուեստական Պետութեան մը վերած–ուելու, ինչ որ կը նպաստէ գլխաւորա–բար խորհրդային – Թուրք գործակցու–թեան, որ կը գործադրուի բարի դրաց–նութեան եւ խաղաղ համակեցութեան քաղաքականութեան շրջագծին մէջ : Ճարտարարուեստի բազմաթիւ հաստա–տութիւններ շինուած են խորհրդային օ–ժանդակութեամբ : Քարիւղի զտարանի եւ ասիտ ծծմբիկի գործատուն մը մէջ–տեղ ելան, մետաղագործական եւ ալիւ–մինիոմի գործատուն մը եւայլն, կը շին–ուին» :

×

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»Ի.— Ինչպէս կ'երեւի, խորհ. Միութիւնը կը նախընտրէ նախ անտեսել Թուրքիոյ վարչակարգը եւ... բարի դրացութենէ ճառել, երբ Թուր–քիոյ ԲՈՒՆ ԴՐԱՑԻՆ, որ խորհրդային Հանրապետութիւններէն մէկն է հողային հաշիւ ունի մաքրելիք եւ օր մը չէ օր մը այդ հաշիւը պիտի մաքրուի : Եւ Մոսկուա չի վարանիր նաեւ յիշեցնելու թէ Սովետ–ներու օժանդակութեամբ է որ թուրք «հայրենասէրները» ճզմեր են Արեւմուտքի « աշխարհակալները » բազմելու համար հայկ. դարաւոր հողերու վրայ : Սպասի՛–վա դավարիշ... :

Ներկայիս ալ խորհ. Միութիւնը կը հպարտանայ իր բերած օժանդակու–թեամբը Թուրքիոյ, որպէսզի ան բար–գաւաճի եղեր : Երանի՛ մեզի... :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ ԵՒ ԹԻԹՕ

—0—

Տէյվիտ Բիտ ուսումնասիրելով Եուկոսլաւիոյ ներկայ վիճակը կ'ըսէ թէ քանի ծեր Նախագահ Թիթոյի իշխանութիւնը կը հասնի իր վախճանին՝ այնքան աւելի վրդովիչ համեմատութիւններ կ'առնեն համայնավար ամէնէն ազատական երկրին դժգոհութիւնները:

Քիչ թիւով ղեկավարներ ունեցած են Թիթոյի ազդեցութիւնը, փառքը եւ հարստութիւնը: Ունի պալատներ, որսի տաղաւարներ, ամարանոցներ, օդանաւեր, զբօսանաւեր: Զորս քաղաքներ եւ լեռ մը իր անունը կը կրեն, եւ բազմաթիւ արձաններ իր փառքը կը ներբողեն:

Իսկ բոլոր անոնք որ կը համարձակին քննադատել զինքը հրապարակաւ, բանտերու մէջ կ'անցընեն իրենց կեանքը:

Մօտ երեսուն տարի է Եօսիփ Պռոզ աւելի ծանօթ իբրեւ Թիթօ, պետն է Եուկոսլաւ Պետութեան, վարիչը համայնավարներու Լիկային եւ հրամանատար բանակին:

Մայիս 25ին Թիթօ ութսունեւմէկ տարեկան կ'ըլլայ եւ քանի կը մօտենայ անոր կեանքի վախճանը՝ Եուսկոսլաւիա ամէնէն անկայուն երկիրը կը դառնայ Եւրոպայի: Մութին մէջ կը կազմուին անջատողական շարժումներ, որոնք կըրնան խզել ազգային միութիւնը: Տարիներով որոշ ազատականութիւն գործադրելէ ետք, ապագայի վախը կը մղէ զինքը ճնշումներ բանեցնել: Լայնածաւալ մաքրագործումներու հետեւանքով պաշտօնանկ եղան հազարաւոր պաշտօնակալներ, դուրս ձգուեցան Լիկայի հազարաւոր անդամներ եւ բանտարկուեցան բազմաթիւ անձեր:

Խորհրդային Միութիւնը մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւի այս յեղաշրջումին: Իր հսկայ նաւային ուժը հաստատելէ ետք Միջերկրականի մէջ, հիմա կ'երազէ խարիսխներ հաստատել Ադրիականի ափերը:

Թիթոյի յաջորդները պիտի կրնա՞ն 21 միլիոն Եուկոսլաւներու միութիւնը պահել եւ միեւնոյն ատեն խուսափիլ Խորհրդային Միութեան սեղմումէն, ահա այս է, կ'ըսէ Տէյվիտ Բիտ, Պելկրատի մէջ խօսակցութեանց նիւթը:

Հակառակ սակայն մաքրագործումներուն, Պելկրատ համայնավար աշխարհին ամէնէն հմայիչ մայրաքաղաքն է: Այս մէկ միլիոն հարիւր հազար բնակիչ ունեցող քաղաքին մէջ կեանքը կ'եռեւեփի եւ «առատութեան համայնավարութիւն»ը նկատելի է ամէն տեղ: Կը յորդին յաճախորդները այն խանութներուն մէջ, որոնք հիանալի տեղական արտադրութեան ապրանքներ կը ծախեն: Բազմաթիւ են եւ լաւ, պանդոկները եւ ճաշարանները, որոնք շատ լաւ կը սպասարկեն չնչին գինով մը, առնուազն արեւմտեան զբօսաշրջիկներուն: Պելկրատի կրպակներուն մէջ ազատ է օտար հրատարակութեանց վաճառքը, եւ ձայնափիւռը չի պղտորիր: Ժողովուրդը ազատօրէն կը ճամբորդէ, մանաւանդ դէպի Աւստրիա եւ Իտալիա: 1971ին օտար երկիրներու մէջ աշխատող այն մէկ միլիոն եուկոսլաւ աշխատողները կրցան վեց հարիւր միլիոն տոլար ղրկել երկիր:

Եուկոսլաւիա ունի ինքնակառավարութեան այնպիսի դրութիւն մը, որ նորութիւն է համայնավար երկիրներու մէջ: Պաշտօնական ծանր դիւանակալութեան կողմէ չէ որ կը ղեկավարուին ձեռնարկները, այլ բանուորական խորհուրդին կողմէ, որ կրնայ արձակել կամ ընդունիլ անձնակազմը եւ տնօրէնը, կը նշանակէ թոշակները, արտադրութեան գինը, դրամ փոխ կ'առնէ դրամատունէն եւայլն: Մինչեւ անգամ ազատ ձեռնարկութեան բաժինն ալ կայ: Գործի մարդիկ կը վարեն շինարարութեան ընկերութիւններ ճաշարաններ, պզտիկ պանդոկներ եւ փոքրաքանակի խանութներ: Գիւղացիները որ ժողովուրդին մէկ երրորդը կը կազմեն, կրնան մինչեւ տասը հեկտար ունենալ եւ 85 առ հարիւր մշակելի հողը մասնաւոր բաժինի կը պատկանի:

Եուկոսլաւիան ալ ունի իր դժուարութիւնները, փոխանակ աշխատաւորներու արքայութեան եւ առանց դասակարգի ընկերութեան, որու մասին կ'երազէին գաղափարապաշտները, Եուկոսլաւիոյ մէջ կազմուած է, ինչպէս Արեւելքի միւս երկիրներուն մէջ, «նոր դասակարգ» մը, դասակարգը արհեստագէտներու, կուսակցութեան մեծամեծներու որոնք ամսական մօտ 400էն 500 տոլար կը ստանան, բաւական բարձր թոշակ, բաղդատմամբ միջին բանուորին եւ գիւղացիին, որոնք միջին հաշուով հարիւր տոլար կը ստանան եւ շատ կը նեղուին, մանաւանդ գիներու բարձրացումէն որ 10,4 առ հարիւր էր 1972ի առաջին ինն ամիսներուն:

Գործազրկութիւնը որ տեսականօրէն պէտք չէ գոյութիւն ունենայ ընկերվարական երկիրներու մէջ 7 առ հարիւր է եւ մինչեւ 20 առ հարիւրի կը բարձրանայ Մակեդոնիոյ մէջ, ամէնէն աղքատը Դաշնակցային Հանրապետութեան:

Բառին բուն իմաստով Եուկոսլաւիա իբրեւ ազգ գոյութիւն առաւ 1918էն ի վեր երբ Աւստրեւհունգարիոյ եւ օսմանեան կայսրութեանց փլատակներէն ըստեղծուեցաւ ներկայ Եուկոսլաւիան: Սովորաբար կ'ըսեն թէ ան կը ներկայացնէ վեց Հանրապետութիւն, հինգ հարաւային սլաւ ազգ, չորս լեզու, երեք կրօնք, երկու այբուբեն եւ մէկ կուսակցութիւն, կարելի է աւելցնել 17 փոքրամասնութիւն, յաճախ հակառակորդ իրարու:

Այս մասերու բաժանումը սկսած է 395 թուականէն, երբ հռոմէական կայսրութիւնը երկուքի բաժնուեցաւ, սահմանային գիծը անցնելով ներկայ Եուկոսլաւիոյ սրտէն: Մէկ կողմէ Խռուաթները եւ Սլովաքները, որոնք ընդունեցան կաթոլիկութիւնը եւ լատին գիրերը, եւ հակեցան դէպի Արեւմուտք պատմութեան ընթացքին: Անոնց կեանքի մակարդակը կը հաւասարի Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ: Միւս կողմի ժողովուրդները դարձան օրթոտոքս կամ իսլամ եւ ընդունեցան սիրիլիք այբուբենը: Ասոնք աւանդաբար հակեցան դէպի Ռուսիա եւ սլաւ Արեւելք: Այս վերջիններուն գրաւած շրջանները տնտեսապէս նուազ զարգացած են: Ասոնք կը կազմեն Սերպիան, Պոսնիա–Հերձեկովան, Մոնթենեկրօն եւ Մակեդոնիան:

Դաշնակցային կառավարութեան խիստ կեդրոնացած կազմը, որոշ ատեն մը խեղդեց ազգային հակառակութիւնները, սակայն երբ քանի մը տարի առաջ Թիթօյին լիազօրութիւններ շնորհեց Հանրապետութեանց, այս ապակեդրոնացումը անսպասելիօրէն նորոգեց կռիւները, որովհետեւ ամէնէն հարուստ շրջանները երբեք տրամադիր չեն բաժնելու հարստութիւնը նուազ նպաստաւորուածներու հետ:

Ամէնէն ուժեղ հակառակութիւնը կուգայ Խռուաթներէն, որոնք 23 առ հարիւր կը կազմեն ժողովուրդին, դէմ են Սերպերուն որոնք մօտ 43 առ հարիւրը կը կազմեն եւ գերիշխող դիրք ունին: Խռուաթները անկախութիւն կ'ուզեն: Բազմաթիւ ծայրայեղ խմբակներ կը ղեկավարեն զայն արտասահմանէն, ուր աքսորուած են: Այս խմբակները ժառանգորդներն են Ուսթաշիներու (ապըստամբ), որոնք Ֆանթոշ կառավարութիւն մը կազմեցին նացիներու պաշտպանութեան տակ վերջին պատերազմին: Վերջերս մահափորձեր կատարեցին Պելկրատի դեսպանին դէմ եւ ռումբ մը զետեղեցին եուկոսլաւ օդանաւի բեռներու շտեմարանին մէջ, ինչ որ 24 հոգիի մահուան պատճառ դարձաւ: Այս ըմբոստներէն ոմանք կ'ուզեն խարիսխներ տալ Խորհ. Միութեան, որպէսզի նեցուկ կանգնի իրենց անկախութեան:

Թիթօ իսկոյն հակազդեց ուժգնօրէն եւ իր կատաղութիւնը թափեց ո՛չ միայն խռուաթ ազգայնականներու վրայ, այլեւ ազատականներու եւ ընդհանուր առմամբ « նոր դասակարգին », պաշտօնակալներու, համայնավարներու Լիկայի պատասխանատուներու, պատկերասփիւռի տնօրէններու վրայ, ստիպելով որ հրաժարին, իսկ ուսանողական շարժման ղեկավարները դատապարտուեցան մինչեւ չորս տարի բանտարկութեան:

Թիթօ պահանջեց որ կուսակցութեան հեղինակութիւնը վերահաստատուի:

— Շատ լայն դաշտ մը ձգեցինք ժողովրդավարութեան, հողը պատրաստ չէր, յայտարարեց: Պէտք է անդուլ ըլլալ:

Թիթօ ծնած է 1892ին խռուաթ գիւղի մը մէջ Քիմրովէք, անունը Եօսիփ Պրոզ: Անդրադէտ գիւղացի զոյգի մը 15 զաւակներէն մէկն է: Հայրը Խռուաթ էր, մայրը Սլովէն: Իր տարբեր ազգերէ ծընողքին պատճառաւ է թերեւս որ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին հեռու մնաց ազգայնական վէճերէ: Միայն չորս տարի յաճախեց իր գիւղին նախակրթարանը: Պատանեկութեան աշխատեցաւ կղպանքագործի մը քով: Յետոյ շրջապտոյտ մը ըրաւ Եւրոպայի մէջ եւ սորվեցաւ գերմաներէն, անգլերէն, չեխերէն եւ ռուսերէն: 1913ին իր զինուորական ծառայութիւնը կատարեց Աւստրեւհունգարական բանակին մէջ եւ իսկոյն յիսնապետ եղաւ:

Առաջին աշխարհամարտին զրկուեցաւ ռուսական ճակատ, ուր Չէրքէզ մը ծակեց կուրծքը: Իբրեւ պատերազմական գերի փոխադրուեցաւ Ռուսիոյ կեդրոնը, ուր ժանտատենդէ բռնուեցաւ եւ լաւցաւ:

Պոլշեւիկեան յեղափոխութեան ատեն զինուորագրուեցաւ կարմիր պահակներու մէջ եւ 1920ին միայն վերադարձաւ Եուկոսլաւիա երբ 28 տարեկան էր

1928ին Եուկոսլաւիոյ արքայական կառավարութեան կողմէ դատապարտուեցաւ բանտարկութեան: Առիթէն օգտուեցաւ բանտին գրադարանին մէջ խորապէս ուսումնասիրելու մարքսականութիւնը: Ազատելէն ետք Եօսիփ Պրոզ Կոմինտէրնի միջազգային գործակալը դարձաւ եւ ճամբորդեց Եւրոպայի մէջ կեղծ անցագիրներով: Սթալինի պաշտպանեալն էր եւ այդ ատենէն է որ ինքզինք Թիթօ կոչեց, իր բազմաթիւ կեղծ անուններէն մէկը:

Եուկոսլաւիա զրկուեցաւ կազմակերպելու Կուսակցութիւնը որ այն ատեն միայն 3000 անդամ կը հաշուէր: Երբ 1941ին Առանցքի բանակը երկիր խուժեց, Թիթօ քաշուեցաւ լեռները, ուր կազմեց դիմադրական նշանաւոր ճակատը, որ պատճառ դարձաւ թշնամի 26 զօրաբաժին զօրաշարժի ենթարկելու:

Թիթոյի նպատակակէտն էր իշխանութեան գլուխը անցնիլ թշնամին վտարելէ ետք: Ազգային փոքրամասնութեանց հաւասարութիւն եւ հաշտութիւն քարոզելով կրցաւ իրեն քաշել ոչ–համայնավարներու մեծ թիւ մը: Պատերազմէն ետք իր ձեռքին տակ ունէր 800.000 հոգի, վայելելով համաշխարհային համբաւ:

Առաջին տարիները սարսափ կը տարածէր Սթալինի պէս «դասակարգային թշնամիներու» դէմ: Սակայն 1948ին խըզուեցաւ Սթալինէն, ոչ թէ մեթոտը փոխելու, այլ չէր ուզեր ճկիլ իր նախկին տիրոջ հրամաններուն տակ: Մեկուսացած՝ եւ գանձը գրեթէ պարապ, դարձաւ դէպի Արեւմուտք: 1950էն մինչեւ 1956 Միացեալ Նահանգները երկուքուկէս միլիառ տոլար հայթայթեցին իբրեւ տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութիւն, որով յաջողեցաւ վերապրեցնել իր երկիրը:

Անկէ ի վեր բազմաթիւ վերանորոգումներ տեղի ունեցան: Թիթօ որ մեղմացուց

ԿՑԱՆՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Փաստօրէն, Թուրքիոյ համար Սուրիոյ եւ Միջագետքի անապատները միայն պատերազմական գօտի չէին համարուեր:

Գալով կամաւորական գունդերուն, որոնք կազմուած էին պատերազմի սկիզբը, անոնք ամբողջութեամբ բաղկացած էին Ռուսահայերէ եւ յետագային Թրքական կոտորածներէն ճողոպրած Արեւմըտահայերէ: Այս երեւոյթը նորութիւն մը չէր. ամէն անգամ որ Ռուսիա իր բանակներով քալէր Թուրքիոյ վրայ, հպատակ ժողովուրդները կամաւորական գունդերով անոր կ'օժանդակէին, իրենց հայրենակիցներու ազատագրութեան ի խնդիր: Այժմ եւս, հայ կամաւորական գունդերու կազմութիւնը ինքնին ապացոյց էր այն իրողութեան, որ Իթթիհատի իշխանութիւնը, վերջին վեց տարիներու ընթացքին, նուազագոյն բաւարարութիւնն իսկ չէր տուած իր հպատակ Հայերուն: Հայերու եւ դաշնակիցներու հասցէին Թուրքիոյ կողմէ կատարուած միւս վերագրումները եւս, առ հասարակ սուտի եւ զրպարտութեան վրայ հիմնուած, ապագայ պատասխանատուութենէ խուսափելու եւ ինքնարդարացման ձախող փորձեր են: Եթէ նոյնիսկ գոյութիւն ունեցած ըլլային անհատական անհաւատարմութեան պարագաներ կամ մասնակի դէպքեր, ատոնցմով ոչ մէկ կերպով կարելի է արդարացնել ամբողջ ժողովուրդի մը վրայ գործադրուած ցեղասպանութիւնը:

Թուրքիայէն ետք, հայկական կոտորածներու պատասխանատուութեան գըլխաւոր բաժինը կ'իյնայ Գերմանիոյ վըրայ, որ առաջին օրերէն տեղեակ էր առնուազն Հայոց ընդհանուր տեղահանութեան ծրագրին եւ ամէն կարելիութիւն ունէր արգելք հանդիսանալու անոր գործադրութեան: Պատերազմէն ետք, գերման հանրապետական կառավարութեան հրատարակած փաստաթուղթերը ցոյց կուտան, որ Գերմանիոյ դեսպանը՝ Վանկէնհայմ ոչ միայն չէ ուզած ճնշում բանեցնել Թրքական կառավարութեան վըրայ, ընդհակառակն ջանք չէ խնայած իր կառավարութիւնը եւս համոզելու որ գաղտնապահ կերպով զօրավիգ կանգնի Իթթիհատին: Հայոց տարագրութիւնը՝ Միջագետքի շրջանին մէջ Պոլիս–Պաղտատ հաստատուող երկաթուղիին համար աշխատող ձրի ձեռքեր պիտի հայթայթէր Գերմանացիներուն, մանաւանդ որ այս վերջինները յետագային վերջնական կերպով հոն տեղաւորուելու հեռանկար ունէին: Միւս կողմէ սակայն, գերմանական դեսպանատունը եւ Պերլինի կառավարութիւնը, իրենց հիւպատոսներու, զինուորականներու եւ միսիոնարներու ուղարկած բազմաթիւ ու մանրամասնեալ տեղեկագիրներով ամէնէն ստոյգ տեղեկութիւնները կը քաղէին համատարած կոտորածներու, բռնի կրօնափոխութեան եւ տարագրութեան ընթացքին կատարուած վայրագութիւններու մասին: Այս բոլորով հանդերձ, գերման պատասխանատուները արգիլեցին այդ լուրերու հրատարակութիւնը Գերմանիոյ մէջ, հերքեցին ու անհիմն հռչակեցին զանոնք եւ վերջապէս աղաւաղելով ճշմարտութիւնները իրենց կարգին անհիմն ու զրգռիչ վերագրումներ ըրին Հայոց հասցէին, զանոնք դատապարտելով որպէս խռովարար, ապստամբ եւ դաւաճան: Թուրքիոյ գաւառներուն մէջ գտնուեցան նոյնիսկ գերման զինուորականներ եւ գործակալներ, որ բացայայտ կերպով մասնակցեցան հալածանքներուն եւ հայ կիներու ու աղջիկներու վաճառումին:

Հարկ է անշուշտ հոս երախտագիտութեամբ յիշել այն բոլոր պաշտօնատարներն ու միսիոնարները, եւ յատկապէս Գերման – Հայկական Ընկերութեան նախագահ սքանչելի Տոքթ. Լեփսիուսը, որ մարդասիրական ազնիւ զգացումէ վարակուած՝ իրենց ամբողջ կարելին ըրին, հայ ժողովուրդի այդ սեւ օրերուն, մեղմելու համար անտէր տարագրեալներու տառապանքները եւ հրապարակելու համար ճշմարտութիւնը: Բողոքները այս ազնիւ մարդոց, որոնք չէին ուզեր իրենց երկրին անունը արատաւորուած տեսնել բարբարոսներու մեղսակցութեամբ, չըլսուեցան գերմանական կառավարութեան կողմէ, որ պատերազմի այդ օրերուն, ամենազօր զինակիցի իր հանգամանքով, աշխարհի Պետութիւններէն միակն էր որ կրնար որեւէ ատեն չարագործին «թաքը բռնել»:

(Շար. – 19)

վարչաձեւը, այսօր մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ: Շատեր, նոյնիսկ հակահամայնավարներ, կը խորհին թէ ան միակ ղեկավարն է որ կրնայ պահել ազգային միութիւնը:

Թիթոյի ժառանգորդ չի տեսնուիր, որով ան ստիպուած պիտի ըլլայ ստեղծել Դաշնակցային Նախագահութիւն մը, ուր 22 անդամներ պիտի նստին իր կողքին, երեք իւրաքանչիւր Հանրապետութիւններէ, երկու իւրաքանչիւր երկու ինքնավար շրջանէ: Տէյվիտ Րիտ կ'ըսէ թէ Թիթոյէն ետք հասկնալի է որ այս հիմնարկութիւնը պիտի նշանակէ Պետութեան վարիչը, ուշադրութիւն դարձնելով ընտրել ամէն անգամ տարբեր Հանրապետութենէ:

Ապագայի համար քաջալերական է որ երկիրը կը կառավարուի աւելի երիտասարդներէ, մինչ Թիթօ կ'իշխէ իբրեւ սահմանադրական միապետ քաշուած Պրիոնի իր կղզին:

Դիւանագէտ մը կ'ըսէ թէ՝ եթէ ներկայիս քիչ մը շատ խռովութիւն կայ, պատճառն այն է որ մառեչալը չի գնահատեր միւսներուն կառավարելու ձեւը:

Անցեալին բազմաթիւ դէտեր կը կարծէին թէ Խորհ. Միութիւնը անհամբեր կը սպասէր Եուկոսլաւիոյ ճարճատումին: Ներկայիս կը խորհին թէ անոնք կը նախընտրեն գործ ունենալ աւելի շատ միացած քան տկար երկրի մը հետ, վախնալով որ ազգային անջատում մը կրնայ Եւրոպայի մէջ ստեղծել այնպիսի տագնապ մը որ վտանգէ բարելաւելու իրենց բոլոր ճիգերը Արեւմուտքի հետ իրենց յարաբերութեանց մէջ, կէտ մը որուն աւելի արժէք կուտան Չինաստանի հետ իրենց ունեցած դժուարութիւններէն ի վեր: Աւելին, համոզելով, վախցնելով, տկար Եուկոսլաւիա մը կրնայ նաւային խարիսխներ տալ իրենց:

Արեւմտեան երկիրները պէտք ունին որ երկիրը միացած եւ ուժեղ մնայ: Շատ են դժուարութիւնները, սակայն մեծ ճիգերով Եուկոսլաւ մը կրնայ տակաւին միացած, զօրաւոր եւ Մոսկուայէն անկախ մնալ, երբ Թիթոյի երկարատեւ իշխանութիւնը վերջ գտնէ, կ'ըսէ Տէյվիտ Րիտ:

Մ. Մ.

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Մինչեւ Մայիս 31, Նանթէռի համալսարանական գրադարանին մէջ

ՀԻԼՏԱ ԵՌՍՄԱՅԵԱՆ

կը ներկայացնէ իր գործերը (իւղաներկ եւ մոնօթիփ) Երկուշաբթիէն Ուրբաթ ժամը 10էն 19, Շաբաթ 9էն 12:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԻՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՀԱՅՔ ԵՒ ՌՈՒՍ-ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ա.

ԽՄԲ.— «Մասիս» շաբաթաթերթը, Կ. Պոլիս, 1887 Փետրուար 14, 21 եւ 28 թիւերով կը նկարագրէ «Հայոց առ Ռուսս մատուցած ծառայութիւնները» 1828ի ռուս-պարսկական պատերազմին, մանրամասնութիւնները քաղելով Թիֆլիսի թերթերէն: Կը ներկայացնենք առաջին երկու հատուածները:

1824 Թուականի ամառն, Աբաս-Միրզա, Թագաժառանգ պարսկական գահուն, անցնելով ի գլուխ 80.000 զինուորաց՝ կ'անցնի վերստին Երասխ գետը: Ռուսք գրաւած էին Անդրկովկասն եւ Աբաս-Միրզա չէր կարող հանդուրժել, որ շարունակուէր այդ գրաւումը:

Պարսկական բանակին մէջ կը գտնուէին Ղարաբաղի երեք խաներ՝ որք հպատակութիւն երդուած էին Ռուսաց. իսկ յետոյ դաւաճանելով փախած էին Պարսկաստան եւ միացած Պարսից զօրքերու կ'աշխատէին ապստամբեցնել Անդրկովկասի մահմետականներն ընդդէմ Ռուսաց: Գահաժառանգի բանակին մէջ կը գտնուէին նաեւ վրացի ազնուականներ, որք կը գրգռէին իրենց հայրենակիցներն ընդդէմ Ռուսաց:

Աբաս-Միրզա կ'անցնի Երասխը, կը ջարդէ ռուսական մի գունդ եւ արագութեամբ կը մտնէ ի Ղարաբաղ եւ կը տիրէ նմա: Իշխանը կը պաշարէ Շուշի բերդն, ուր ապաստանած էին Ռուսք: Անտի նորա յառաջապահ զօրքերն, առաջնորդութեամբ Մահմուտ-Միրզայի եւ Ամիր-Խան սարտարի կը յառաջանան դէպի Գանձակ, կը տիրեն բերդին, կ'ոչնչացնեն գերմանական գաղթականութիւններն եւ անտի կը դիմեն Թիֆլիսի վրայ:

Սարսափի մէջ էին ամբողջ Անդրկովկասեան քրիստոնեայք. իրենց կոտորածն ապահով էր: Ցուղեալ էին մահմետականք. ամէնքը մէկ ոգի մէկ սիրտ եղած, պատրաստուած էին միանալ Պարսիկներուն, վանել Ռուսներն եւ վերականգնել Անդրկովկասու մէջ պարսկական իշխանութիւնը:

Վտանգը մեծ էր Անդրկովկասի համար. չուառած էր զօրապետ Երմօլով, գլխաւոր հրամանատարն Վրաստանի: Լուր ղրկեց իշխան Մադաթովի, մեծահամբաւ զօրապետին, որ այդ միջոցին հանքային ջուրերը կը գտնուէր դարմանելու իւր հիւանդութիւնը: Մոռցաւ հայ զօրապետն իւր հիւանդութիւնն եւ վազեց եկաւ փրկել իւր հայրենիք:

Բայց պահ մը թողունք Մադաթովն ու Երմօլով եւ նկարագրենք Շուշիի բերդն, ուր ապաստանած էին Ռուսք: Բերդն ընդդիմացաւ քառասուն եւ ութ աւուր սարսափելի պաշարման մը: Աբաս-Միրզա ունէր իւր բանակին մէջ Ֆրանսացի եւ անգլիացի ռազմագէտներ, բայց հակառակ իրենց բոլոր ջանքերուն բերդն անձնատուր չէր լիներ. անառիկ ստեղծած էր զայն բնութիւնը, բայց Հայերն էին, որ իրենց քաջութեամբը կը պաշտպանէին զայն: Ահա՛ ինչ որ կը պատմուի այդ մասին Ռուսաց կողմանէ Մադաթովի կենսագրութեան մէջ.

«Ռուսք անխռով էին վասնզի իրենց հետ էին Հայերն որք ամենայն քաջութեամբ կը պատասխանէին ընդդէմ բերդին եղած ամէն յարձակմանց: Բերդին մէջ ո՛չ բաւական պաշար կար եւ ո՛չ հրանօթ: Աբաս-Միրզա տեսնելով պահապան զօրքերուն այդ յամառ եւ աննուաճելի ընդդիմութիւնն, ըմբռնեց թէ կարող պիտի չլինի տիրել բերդին յարձակումներով: Ցուսահատած իշխանը խորամանկութեանց դիմեց. զանազան խոստումներով ուզեց հրապուրել Հայերն որպէսզի սոքա բաժնուին Ռուսներէն եւ բերդն յանձնեն. բայց Հայերն միահոգի եւ միասիրտ Ռուսներու հետ, մերժմամբ պատասխանեցին այդ հրաւէրին:

«Հայոց այս ընթացքն մեծ բարիք մը եղաւ Ռուսաց համար: Սահմանագլուխի այդ նշանաւոր բերդի գրաւումը անպատճառ շատ դէշ հետեւանքներ կ'ունենար մեզ Ռուսացս համար: Եթէ Պարսիկք տիրէին այդ բերդին, այնուհետեւ այլեւս առանց արգելքի կը դիմէին ի Թիֆլիս նախ քան անդ հասնելն Ռուսաց զինուորներու: Սքանչելի էին Շուշիի մէջ կատարուած գործողութիւնները: Գիշերը կը պատրաստէին վառօդ ու գնդակ եւ ցերեկը կը գործածէին զայս: Հայոց կանայք եւ աղջկունք ցոյց կուտային եռանդ ու քաջութիւն եւ կ'օգնէին պատերազմող զինուորաց, կը մասնակցէին կուոյն: Եւ մինչեւ ցայսօր կենդանի կը մնան Շուշուայ մէջ այդ ինքնապոհողութեան յիշատակները»: («Ժիզն գեներալ-լէյտենանտ կնեազիա Մադաթովա», Պետերբուրգ, 1863):

Առաջ բերենք այդ անձնազոհութեան օրինակներէն մին, սքանչելի ապացոյց դիւցազնութեան Ղարաբաղցի հայ կնոջ:

Երբ Աբաս-Միրզայի զօրքերն սկսած էին պաշարել Շուշի բերդը, նոյնիսկ պաշարման օրը, մի աղքատ կին պարկ մը ցորեն առած կը տանի ջաղացքն աղալու համար: Շուշի բերդի ջրաղացները կը գտնուէին Թարթար գետի ձորին մէջ, մօտ Ջիւնոտ անուն գիւղին: Պէտք է տեսնել այդ անդնդախոր ձորն, ով որ տեսեր է այն նեղ ճանապարհն որ քարափներու վրայէն, սարսափելի գահավէժներէն կը բարձրանայ դէպի բերդը, նա միայն կարող է վկայել թէ ո՛րքան քաջութիւն, ո՛րքան սրտի ամրութիւն պէտք էր մի կնոջ որ կարողացաւ անցնելով այդ ճանապարհներէ ո՛չ միայն ազատել իւր անձը պարսիկ զինուորներու ձեռքէն, այլ նաեւ կոտորել անոնցմէ շատերն:

Ամուսինը շալկած ալիւրի պարկը կնոջը հետ միասին կը բարձրանային քարափներու վրայէն, երբ յանկարծ վրայ կը հասնի պարսիկ զինուորներու խումբ մը: Ամուսինը մոռնալով պարկն — եւ միանգամայն կինը — երկուքն ալ անդ կը թողու եւ փախստեան մէջ կը փնտռէ իւր փրկութիւնը: Կինը մինակ կը մնայ անդէն, բայց չի փախչիր, պէտք է ազատել իւր զաւակներու ապրուստը: Կը սկսի վերցնել քարերն եւ արձակել զինուորաց դէմ եւ կը յաջողի չնորհիւ քարի հարուածի մը, ուշաթափ գետինը ձգել զինուորներէն մին եւ խլել նորա հրացանն ու սուրն: Այնուհետեւ, մի կողմէ կը պատերազմէր զինուորներու դէմ եւ միւս կողմէ քաշելով իւր ետեւէն ալիւրին պարկը, կը բարձրանայ դէպի բերդն:

Հեռուէն, բերդի մէջէն կը տեսնուի նորա կռիւն եւ աղաղակներով կը քաջալերեն կինը. նա մէկ կողմէն Պարսից կը սպաննէ, միւս կողմէն կը ջանայ փրկել իւր զաւակներու ապրուստը: Ուր ուրեմն պարկ եւ կին կը մտնեն ողջ առողջ բերդին մէջ:

Մինչեւ ցայսօր ամէն Շուշեցի կը յիշէ այդ կնոջ անունն որ կը կոչուէր Խաթարի: Յետոյ ռուս զօրավար Րէուտի առաջարկութեամբ Ռուսաց կառավարութիւնը թոշակ կապեց այդ կնոջ ցմահ:

ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսական առածը կ'ըսէ. «Կիները սուրբ են եկեղեցիին մէջ, հրեշտակ՝ փողոցին մէջ, կաչաղակ՝ դրան սեմին, այծ՝ պարտէզներու մէջ եւ սատանայ տան մէջ»:

Մինչդեռ՝ Ֆրանսացիին համար մէկ իմաստ ունի կինը, այն է հրեշտակը՝ եւ ոչ միայն փողոցին մէջ, այլ՝ ամէն տեղ: Եւ եթէ այսօր կին հրեշտակը թեւ չունի, պատճառը Ֆրանսացի է, որ զայն ըրած է բզիկ-բզիկ:

×

Արաբական առածը կ'ըսէ.

«Ընելիք որեւէ մէկ գործիդ համար խորհուրդ հարցուր կնոջդ բայց երբեք մի կատարեր անոր թելադրանքները»:

×

Պարսկական առածը կ'ըսէ.

«Կին մը երբ միայն մարմինը կուտայ եւ ոչ սիրտը, առանց փուշի վարդ կը պարգեւէ քեզի»: Ուրեմն Պարսիկին համար՝ վարդը կնոջ մարմինն է: Իսկ սիրտը՝ անոր փուշը: Բայց այս առածը գրողը ո՞ր մէկ իմաստասէրը եղած է արդեօք: Եւ կ'երեւի փնտռած է առանց փուշի վարդ՝ որ խելքը յիմարին տայ եւ իշուն վրայէն չիջնէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (186)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

Օվիտ երկու վայրկեանէ ի վեր կառքին մէջ կը գտնուէր, երբ օրիորդ Ամանտա երեւան եկաւ: Օվիտ ձեռքը կնամեծարութեամբ երկարեց գործաւորուհիին, որպէսզի կառք նստի:

— Ուզածնիդ հասկցա՞ք, նոնոշս, հարցուց Օվիտ:

— Այո: Շրջազգեստը վաղը պատրաստ պիտի ըլլայ, քանի որ գործաւորուհի մը կ'օգնէ Լիւսիին...:

— Վաղը իրիկուն պիտի ստիպուիք ընկերանա՞լ:

— Ոչ... Սուտ մը կլլեցուցի անոր... Համոզեցի որ գործատիրուհիս ինծի պէտք պիտի ունենայ, այնպէս որ ան առանձին պիտի երթայ Կարէն տը Քոլոմպ:

Այս խօսքը լսելուն պէս, Օվիտ սարսռաց: Գէշ ժպիտ մը երեւցաւ շրթունքին վրայ: Այլեւս վախնալիք բան չունէր, քանի որ Ամանտայի ներկայութիւնը Լիւսիի քով՝ խոչընդոտ մը կը ձեւացնէր իր ծրագրին գործադրութեան համար, ու հիմա այլեւս գոյութիւն չունէր այդ խոչընդոտը: Տփոթեցուցիչ կնճռոտութիւնը կ'անհետանար ու ծրագրին գործադրութիւնը շատ պարզ ձեւ մը կը ստանար:

— Աւելի լաւ, գոչեց Օվիտ, մեր սովորութիւնները խանգարելու չենք ստիպուիր:

— Նոյնիսկ կրնանք շատ կանուխ ճաշել, յարեց Օր. Ամանտա:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ:

— Վաղը ժամը հինգին, նմուշներ պիտի տանիմ Սէն-Մանտէ գտնուող կնոջ մը: Անշուշտ, հաճոյակատարութիւնը պիտի ունենաք ինծի ընկերակցելու, որպէսզի գիւղը ճաշենք:

— Կեցցե՛ս, նոնոշիկս, կեցցե՛ս, հիանալի գաղափար մըն է:

Յաջորդ օրը, սովորական ժամուն, Օր. Ամանտա վար իջաւ, ճաշելու համար: Առանց կանգ առնելու դռնապանուհիին խցիկին առջեւ, պիտի անցնէր երթար, երբ ան կանչեց.

— Օրիորդ, ձեզի նամակ մը կայ... յանձնակատար մը բերաւ:

Ամանտա պատռեց պահարանը ու մէջէն հանեց նամակը, որ սա տողերը կը բովանդակէր.

«Աղուորս, արգելք մը պատահեցաւ: Անակնկալ գործ մը գլխ կը ստիպէ Ֆոնթէնպլօ մեկնելու իսկոյն: Վաղը առտու միայն պիտի վերադառնամ: Ձեզի հետ ճաշելու պիտի գամ: Իմ վրաս խորհեցէք, աղուորիկ նոնոշիկս: Ձեր սիրուն թաթիկները կը համբուրեմ...:

ԱՐՆՈԼՏ»

Ամանտա ճմռթկեց նամակը:

— Ճշմարիտ ձախողութիւն մը, մըրմնջեց մանկամարդ աղջիկը: Ես ալ միտքս դրած էի այս իրիկուն Փորթ-Ժոնի մէջ ճաշելու:

Ու Ամանտա ամբողջ օրը սրտնեղութեամբ անցուց:

Է.

Փօլ Հարման առտուն գործարան գացած պահուն, աղջկան իմաց տուած էր որ ցերեկը եւ իրիկունը տան մէջ պիտի չճաշէր, քանի որ ցերեկուան եւ գիշերուան մէկ մասը պիտի աշխատէր Փարիզէն անցնող անգլիացի ճարտարագէտի մը հետ: Յետոյ գործարանատէրը Քուրպըվուա գնաց, իր կառապանին ըսելով.

— Փարիզ վերադարձէք...: Ամբողջ օրը պէտք պիտի չունենամ ձեզի: Բայց որովհետեւ մինչեւ ուշ ատեն գործարանը պիտի մնամ, ուր աշխատութիւն ունիմ, եկէք զիս առէք:

— Ո՞ր ժամուն, պարոն:

— Կէս գիշերը կէս անցած, քարափին վրայ գտնուեցէք, մեծ դրան դիմաց: Պէտք չկայ դռնապանը արթնցնելու...

— Լաւ, պարոն:

Փօլ Հարման գետեզերքի մէկ ճաշարանը գնաց, ուր երբեմն կը ճաշէր, երբ պէտք ունենար Քուրպըվուա երթալու կանուխէն: Հոն ճաշելէ յետոյ հրամայեց որ երկու հոգինոց կատարեալ ճաշ մը գործարան ղրկեն ժամը ճիշդ վեցին: Գործարան դարձին՝ խցիկը մտաւ ու դռնապանին կողակցին Տիկ. Մարշէի ըսաւ.

— Տեսա՞ք այն պարոնը, որ երէկ իրիկուն զիս հարցուցած էր, ժամը վեցէն առաջ:

— Այո, պարոն:

— Պիտի ճանչնա՞ք, եթէ նորէն տեսնէք զայն:

— Շատ լաւ պիտի ճանչնամ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սորմէն Հայրապետեան, զաւակներն ու թոռները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՄԱՆՈՒԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 20ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Մայիս 23, ժամը 10·30ին Իսիի Սէն-Պրիւնօ եկեղեցին, ուր- տը Լ'Էկալիթէ ուրկէ մարմինը կը փո- խադրուի Իսիի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ուսանողներու Օգն. Մարմինը շնոր- հակալութեամբ ստացած է 500 ֆր. Պ. Պերճ Ճէզվէճեանէ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ծագումով Հայ Ֆրանսացի նախկին Դիմադրականներու ուշադրութեան

Ժան – Մուլէն յուշարձանի կառուց – ման յանձնախումբի նախագահը հրաւի- րած է ծագումով Հայ Ֆրանսացի նախ- կին դիմադրականներու Միութիւնը մաս- նակցելու Ֆրանսական Դիմադրութեան Ազգ. առաջին խորհուրդի երեսնամեակի հանդիսութեանց

Կիրակի, Մայիս 27, Սալոն տը Փրո - վանս, յուշարձանին առջեւ ի ներկայու- թեան զինուորական եւ քաղաքային բարձր անձնաւորութեանց։

Միութիւնը կոչ կ'ընէ բոլորին — ան- դամ կամ ոչ — մասնակցելու այս հան- դիսութեան։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Պ. Տէրտէրեանի (նախագահ) 31, Ռիւ Սէն-Սիւֆրէն կամ հեռաձայնել իրիկուան 7էն ետք 48-67-26։

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի 27 Մայիս Լիոնի Ս. Յա- կոբ եկեղեցւոյ մէջ, ի մէջ պատարագի կը կարդացուի Ամենայն Հայոց Կաթո- ղիկոս Վազգէն Ա.ի սրբատառ կոնդակը Սարդարապատի հերոսներու փառքը հիւ- սող եւ ապա տեղի կ'ունենայ հոգեհան- գստեան պաշտօն ճակատամարտի մէջ ինկողներու յիշատակին։

IVE CONGRÈS MONDIAL 1, 2, 3 JUIN 1973
UNION GÉNÉRALE ARMÉNIENNE DE BIENFAISANCE

CONCERT DE GALA

LE VENDREDI 1er JUIN A 20 H 45
SALLE DU MUSÉE GUIMET
6, PLACE D'IÉNA PARIS 16[E]
AVEC LA PARTICIPATION DE
MEDEA ABRAHAMIAN
J. TER MERGUERIAN
ZEPUYR BARSEGHIAN
ANNIE KAVAFIAN
AÏDA BASMADJIAN
LES PERCUSSIONNISTES
DE L'ORCHESTRE PHIL
HARMONIQUE D'ILE-DE-FRANCE
SOUS LA DIRECTION DE
RAFFI PETROSSIAN
ENTREE 30 F

GRAND BANQUET SUIVI DE BAL

LE SAMEDI 2 JUIN 1973
20 H 30 DANS LES SALONS DE
L'HOTEL P.L.M. ST-JACQUES
17, BL. ST-JACQUES PARIS 14[E]
METRO SAINT-JACQUES
L'ORCHESTRE ARMENIAN
SUNSHINE ET DE NOMBREUSES
VEDETTES ARMÉNIENNES
PARTICIPATION AUX FRAIS
DINER, VIN COMPRIS : 90 F

RESERVATIONS : BUREAU DE L'U.G.A.B.
11, SQ. ALBONI PARIS 16[E] TEL. 870-03-18

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Սէն-Սիռ Լ'Էքոլէն Պ. Տարօն Նուրիճան- ճանեան 1000 ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Մշակոյթի Տան։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ Մայիս 26, երեկոյեան ժամը 8·30ին Ահարոնեան ակումբը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 27 Մայիս, Յիշատակ է Աշ- խարհազօրաց եւ Զօրավարացն Հայոց, որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սար- դարապատի 1918 ամի, վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի խօս- ուի աւուր պատշաճի քարոզ։

Պատարագի ընթացքին՝ Հայր Մերէն առաջ, պիտի կարդացուի Նորին Ս. Օծու- թիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի սրբատառ Կոնդակը՝ գրը - ուած Սարդարապատի հերոսներուն հա- մար։

Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի հանդիսաւոր հոգեհանգիստ։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօ- թելու անոնց հոգիներուն համար։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի 27 Մայիս, ժամը 16ին
Կը մասնակցին

— Վարժարանի քառաձայն խմբերգը
— Կովկասեան պարախումբը
— Երեւանի նուագախումբը
— Հայկական գունաւոր ժապաւէններ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Պիւֆէ — պառ — փարքինկ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մայիս 25, ժամը 21ին, Միւթիւալիթէի մէջ, 24, Ռիւ Սէն-Վիքթոր
Կը նախագահէ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ
Կը խօսին
ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ, ԺԻՒԼ ՎՈԼՖ, ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ
Մասնակցութեամբ
Ֆրանսական Ընկերվարական կուսակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Նոր Սերունդի եւ Փէ. Էս. Իւ.ի

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ օթոքարներ կը մեկնին ժամը 20·30ին Փըթի-Փոն, Փլաս Քար- նօ, Մէռի։

ԻՍԻԷՆ օթոքարը կը մեկնի ժամը 20·15ին Օփիթալ Փերսիէն եւ կը հանդիպի օթոպիւսի բոլոր կայանները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 27, առաւօտ ժամը 10ին Սինեմա Սէն-Ժորժ, Ավընիւ տը լա Քորս
Կը նախագահէ.— ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Ուղերձ Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ՝ Ս. Գըլըճեան
Հանդիսութենէն ետք ճաշ, ժամը 13ին, ի պատիւ Կ. Սասունիի, մասնակցու- թեամբ Կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ՝ Հայկական Դատի Կեդր. Յանձնախումբին
Կազմակերպութեամբ Հ. Հ. Հիմնադրութեան տօնակատարութեան Յանձնախումբի
26 Մայիս, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·30ին
Լիոնի «Լա Սիկալ» շքեղ սրահին մէջ, Ավընիւ տը Սաքս
Կը նախագահէ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Կը խօսին ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
Ալագեազ պարախումբը — երգ Ալիս Գալուստեան (Ալթունեան) — ջութակ Վա- հան Պայանտրեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Տը Կաթթըլիէի — Արտա- սանութիւն Լիւսի Գըլըճեան եւ Խաչիկ Մխսեան — խօսնակ Շաքէ Խաչատուրեան
Այս առթիւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 27 Մայիս
Մուտքը ազատ է
Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հ. Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան

×

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Անտոք-Վարուժան կոմիտէութեան և Նոր Սերունդի
Մայիս 27, Կիրակի ժամը 16էն 24
Institution St. Marie, Foyer des Jeunes
Route du Coin (après le Stade)
Կը նախագահէ ՍԵԴՐԱԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ
Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Հայկական նուագախումբ, գեղարուեստական բաժին — խնջոյք
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԷՍԻՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հայ Դատի օրուան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման 55րդ տա- րեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մաս - նակցութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խա- չի մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե- րունդի խումբին։

Տեղի պիտի ունենայ 27 Մայիս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30էն մինչեւ 9, Տէսինի քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ։

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին եւ սիրուն անակնկալներ։

Առատ խմիչք ու համեղ աղանդերներ մատչելի գիներով։

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր։

Մուտքը ազատ է

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մաս- նաճիւղին վարչութիւնը սիրով կը հրա- ւիրէ հասարակութիւնը, մասնաւորապէս երկսեռ երիտասարդները լսելու Փարիզի Հայ ուսանողներու տան տնօրէն՝

ՓՐՈՖ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԸ

Շաբաթ, Մայիս 26, երեկոյ ժամը 9ին, մասնաճիւղին Նրուանդ Հիւսիսեան սրա- հին մէջ, նիւթ ունենալով

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅ ԱԶԳԻ ՃԱԿԱՏԱԳՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Երեք մասէ բաղկացած լուսարձակում հին եւ նոր Հայաստանի մասին

— Սալվու չինար էջմիածին
— Օշականէն Հաղարծին
— Սարդարապատէն Բիւրական

MARSEILLE
Salle Saint-Georges, Corniche Kennedy
Samedi 26 Mai à 21 heures

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, 31 Մայիս տօն է Համ - բարձման Քրիստոսի։ Այս առթիւ Փա - րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի հանդի - սաւոր պատարագ։

Նոյն օրը յատկացուած է հայ մանուկ- ներու հաղորդութեան։

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոց - ներու աշակերտներն եւ հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողք կը հրաւիրուին մասնակցելու պա- տարագին եւ Ս. Հաղորդութեան։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
24
JEUDI
24 MAI
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·721

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.721

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Գ.

Փարիզի Հայ Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպար, երբ 1916 Հոկտ. 27ին Լոնտոնի մէջ կը բանակցէր Սըր Մարք Սայքսի եւ Ժորժ Փիքոյի հետ եւ յանձնառու կ'ըլլար հայ կամաւորներ հայթայթելու ֆրանսական բանակին՝ կռուելու համար Թուրքերու դէմ Ասիական Թուրքիոյ մէջ՝ որեւէ գրաւոր խոստում ունէ՞ր անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւններէն թէ Հայերու այս զոհողութեան փոխարէն յաղթանակէն վերջ «Հայկական օջախ» մը պիտի կազմուէր Կիլիկիոյ մէջ, Ֆրանսայի հովատարութեան տակ։

Շատ գրուած է այս հարցին մասին, բայց մեղադրուած է Պօղոս Նուպար, որ հաստատ հիմերու վրայ չէ դրած «Արեւելեան Լեգէոն»ի կազմութեան պայմանները։

Քննադատները իբրեւ օրինակ կը յիշեն Հրեաները, որ 1917 Նոյեմբեր 2ին գրաւոր խոստում առեր էին Մեծն Բրիտանիոյ Արտաքին Նախարար Լորտ Պալֆուրէն Պաղեստինի մէջ «Հրէական օջախ»ի մը կազմութեան մասին։ Յաղթանակէն վերջ Անգլիացիք յարգեցին իրենց գրաւոր խոստումը։ 28 տարի իրենց հովանաւորութեան տակ պահելէ ետք Պաղեստինը, 1948 Մայիս 14ին հեռացան անկէ, թոյլ տալով որ Հրեաները Իսրայէլի անկախ Պետութիւնը կազմեն Աւետեաց Երկրի մէկ մասին վրայ, իբրեւ հետեւանք ՄԱԿի 1947 Նոյ. 29ի որոշման՝ այս վերջինը երկու մասի բաժնելու մասին։

Պօղոս Նուպար ունէ՞ր նման խոստում մը։ Ցարդ կատարուած քննութիւնները բացասական արդիւնք են տուած։ Դաշնակից քաղաքագէտները պատերազմի այդ նեղ օրերուն բերանացի հաւաստիքներով օրօրած են Ազգային Պատուիրակութեան նախագահը։

Ֆրանսայի պետական դիւանաթուղթերուն մէջ պրպտում կատարողները ոչ մէկ գրաւոր յանձնառութեան հետք են գտած։ 1916 Դեկտ. 14ին Թիֆլիզ՝ Միքայէլ Պապաջանեանին գրած իր նամակին մէջ Պօղոս Նուպար կը շեշտէր որ «Հանրապետութեան կառավարութիւնից ստացել եմ պաշտօնական հաւաստիքներ, թէ յաղթանակից յետոյ մեր ազգային ձգտումները կը ստանան լիակատար բաւարարութիւն»։

Ազգային Պատուիրակութեան նախագահը տեղեակ էր Թուրքիոյ բաժանման մասին Սայքս-Փիքօյ գաղտնի դաշնագրի տրամադրութեանց, քանի որ նոյն նամակի շարունակութեան մէջ կ'ըսէ. «Թէեւ մեզ յայտնի չեն այս համաձայնութեան բոլոր պայմանները, բայց մենք գիտենք, որ վեց վիլայէթները եւ Կիլիկիան չեն կազմելու մի ամբողջական հողամաս եւ որ նրանց մի մասը տրուելու է Ռուսաստանին, իսկ միւսը, որ սահմանափակուելու է Կիլիկիայով, տրուելու է Ֆրանսիային»։

Ինչպէս կը խոստովանի Փաշան, հայկական վեց նահանգները պիտի տրուէին Ռուսիոյ, իսկ Կիլիկիան պիտի տրուէր Ֆրանսայի։ Ալ ի՞նչ անկախ Հայաստան կամ ինքնավար Կիլիկիա։ Սակայն Ազգ. Պատուիրակութեան բարեմիտ նախագահը կը յուսայ, որ Ֆրանսա Կիլիկիոյ մէջ իր հովանաւորութեան տակ «տեղական լայն ինքնավարութիւն» պիտի շնորհէ Հայերուն, այնտեղ «իրագործելով մեր բաղձանքները»։

Յետագայ դէպքերը ցոյց տուին, որ Ֆրանսա այդպիսի մտադրութիւն չէ ունեցած երբեք։

Այս առթիւ յիշենք, որ Փարիզի ռուսական դեսպան Իզվոլսկի Արտաքին Նախարար Սազոնովին ուղղած է 1916 Ապրիլ 18 – Մայիս 1 թուակիր հետեւեալ հեռագիրը.—

«Կամբոնն ինձ ասաց, որ Պետրոգրադում ստորագրուել է Ասիական Տաճկաստանում լինելիք ոլորտների բաժանման մասին համաձայնութիւնը, ըստ որում ֆրանսական ոլորտի մէջ բացի Կիլիկիայից՝ մտցուած է հայկական վիլայէթների մի մասը՝ Սվազով եւ Խարբերդով հանդերձ։ Այնինչ Փարիզում գտնուող Պօղոս Նուբար Փաշան շարունակում է իր պրոպագանդան՝ յօգուտ աւտոնոմ Հայաստանի, որ ելք պէտք է ունենայ դէպի Միջերկրական ծովը Մերսինում եւ լինի երեք Պետութիւնների ընդհանուր պրոտեկտորատի տակ։ Թէեւ ես ձեռք եմ առել բոլոր միջոցները, որպէսզի այստեղ չկարողանայ կասկած ծագել այն մասին, թէ այս պրոպագանդան վայելում է մեր աջակցութիւնը, որեւէ թիւրիմացութիւններից խուսափելու նպատակով՝ պարտք եմ համարում Ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել վերոյիշեալի վրայ։ Արդեօ՞ք հնարաւոր չէք համարիլ, ինձ անձնապէս իրազեկ կացուցանելու համար, վերոյիշեալ համաձայնութեան բնագիրը հաղորդել ինձ»։ («Հայաստանի աւտոնոմիան» յեւ Անտանտան, վաւերագրեր իմպերիալիստական պատերազմի շրջանից։ Երեւան, 1926, էջ 53)։

Սազոնով 20 Ապրիլ – 3 Մայիսին կը պատասխանէ, որ վերջնական համաձայնութեան բնագիրը իրեն պիտի հաղորդուի Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան կողմէ։

Նոյն Սազոնովը 14–27 Յունիս 1916ին Կովկասի փոխարքայ Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայեւիչին ուղղած նամակին մէջ հետեւեալը կը գրէ Ռուսիոյ խոստացուած հայկական վեց նահանգներու մասին—

«Ինչ վերաբերում է Հայերին լայն աւտոնոմիա տալուն, ապա չպէտք է մոռնալ, որ Մեծ Հայաստանում, որ այժմ նուաճել է Ռուսաստանը, Հայերը երբեք մեծամասնութիւն չեն կազմել. իսկ այն պատժիչ միջոցներից յետոյ, որ Տաճիկները կիրառել են նրանց վերաբերմամբ պատերազմի ժամանակ եւ այն էլ հէնց իրենց, Հայերի վկայութեամբ, զարհուրելի չափերով, Թուական այս յարաբերութիւնն էլ աւելի է փոփոխուել ի վնաս Հայերի, որոնք ներկայումս դժուար թէ կազմեն բնակչութեան նոյնիսկ մէկ չորրորդ մասը։ Այսպիսի պայմաններում Հայերի աւտոնոմիան իրապէս այն անարդար հետեւանքը կ'ունենայ, որ փոքրամասնութիւնը կը ստրկացնէ մեծամասնութիւն կազմող տարրին։ (Անդ, էջ 54–56)։

Ահա՛ թէ ինչ ճակատագիր կը նախատեսէին մեծ դաշնակիցները հայ բազմաչարչար ազգին, որուն պատմական հողերը իրարու միջեւ կը բաժնէին Ֆրանսա եւ Ռուսիա։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ՊԻՏԻ ՄՆԱՄ»

Կ'ԸՍԷ ՆԻՔՍԸՆ

—0—

Նախագահ Նիքսըն բերանացի արդարացումներէ ետք, այս անգամ երկար յայտարարութիւն մը հրապարակած է վճռական կերպով հաստատելու համար թէ անմեղ է։

Միացեալ Նահանգներու նախագահը չի վարանիր սակայն իր անմեղութիւնը փաստելու համար, ամբողջ մեղքը իր շրջապատին վրայ ձգելու։ Կ'ընդունի թէ իր շուրջ եղողները «անբարոյական եւ ապօրինի արարքներ գործած են, իր վերընտրութեան շրջանին»։ Կը պնդէ սակայն թէ երբեք լուր չէ ունեցած գողութեան եւ լրտեսութեան գործողութենէն որ կատարուած է։ Կը պնդէ նաեւ որ մաս չունի Ուաթըրկէյթի գործողութեան մէջ եւ թէ բան չէ ըրած յետագային հարցը խեղդելու համար։ Եւ եօթը կէտերու մէջ կը կրկնէ թէ որեւէ ձեւով, որեւէ ատեն, որեւէ դատապարտելի բան ըրած է եւ բացարձակ անմեղ մըն է։ Այս յայտարարութիւնը կը զուգադիպի շրջանի մը, երբ Ամերիկացիք համոզուած են որ եթէ նոյնիսկ ամբողջական պատասխանատուութիւնը իր վրայ չիյնար, Նիքսըն չի կրնար յանցանքի իր բաժինը չունենալ։ Արդէն Նիքսըն ալ ի վերջոյ ընդունած է թէ պատասխանատուութեան բաժին ունի իր անունով եղած չահագործումներուն մէջ եւ թէ հարկ եղածին չափ աչալուրջ չէ եղած։ Եզրակացութիւնը այն է թէ նախագահ ընտրուած է ու կը մնայ։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՇՈՒՆՉ ՔԱՇԵՐ ԵՆ...

Մինչ Անգարայի կառավարութիւնը կը մտադրէ արտակարգ Աթենններ հաստատել երկրին մէջ, Թուրքիոյ մէջ գործուած չարչարանքներու մասին ֆիլմ մը ներկայացուած է Սթրազպուրկի մէջ, ուր նիստ գումարած էր Եւրոպայի Խորհուրդը։ Ֆիլմը կը տեւէ 24 վայրկեան եւ 28 հոգիի վկայութիւնները կը բերէ չարչարանքներու մասին։ Վկաներուն մէջ է վիպասան Եաշար Քեմալ։ Միւս կողմէ սակայն Թուրքերը լայն շունչ մը քաշած են երբ Եւրոպայի Խորհուրդը Յուլիսին յետաձգած է «Թուրքիոյ ժողովրդավար ազատութեանց յարգանքի» օրակարգը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ օր սկսաւ լոյս տեսնել «Լիպերասիոն» նոր օրաթերթը, որուն հրատարակութիւնը քանիցս յետաձգուեցաւ առաւելաբար նիւթական պատճառներով։ Գինը 0,80 է եւ խմբագրութիւնը կ'ըսէ թէ ցարդ 50 միլիոն հին ֆրանքի նուէր առած է 23ուկէս միլիոնի ալ առանց պայմանի բաժնեգին գանձած է, բայց դեռ 15 միլիոն կ'ուզէ որ չարունակէ, վասնզի կ'ուզէ «ազատ» ըլլալ ծանուցումէ եւ նպաստէ։ Ձգտումը մաոյական է։ Պատասխանատու տնօրէնն է՝ Ժան-Փօլ Սարթր։ Առաջին թիւն իսկ բացառիկ ոչինչ ունի։

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ առջի օր երկու ոստիկան եւ քանի մը քաղաքայիններ վիրաւորուած են բախումներու ընթացքին Մակարիոսի եւ Գրիվասի կողմնակիցներու միջեւ։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 18)

«ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԳԱՐՈՒՆ» ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ Է

Մայիս 16ին, Երեւանի պետական համալսարանի հանդիսասրահին մէջ ամփոփուած են «Ուսանողական Գարուն» փառատօնի 1973ի արդիւնքները եւ այս առթիւ տեղի ունեցած է համերգ մը։ Մրցանակներ յանձնուած են այն խումբերուն եւ անձերուն, որոնք առաջնութիւն շահած են։ Փառատօնին մասնակցած են բարձրագոյն ուսումնական հիմնարկութիւններու եւ մասնագիտական վարժարաններու 30·000 ուսանողներ, ինչպէս նաեւ Լեհաստանէ, Արեւելեան Գերմանիայէ, Չեխոսլովաքիայէ, Պուլկարիայէ հրաւիրուած երիտասարդական պատուիրակութիւններ, Հայաստան ուսանող հայ եւ օտար երիտասարդներ։

×

ՔՈՄԵՔՈՆԻ ԺՈՂՈՎ ԾԱՂԿԱՁՈՐԻ ՄԷՋ

Ծաղկաձորի մէջ բացումը կատարուած է Քոմեքոնի (Արեւելեան Եւրոպայի Համարակաց Շուկայ) ելեկտրուժի յանձնախումբին 29րդ նիստին։ Քննութեան առնուած են ջերմելեկտրուժի մեծ կայաններու նախագծման հարցերը։ Նիստին բացումը կատարած է Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի առաջին փոխնախագահը՝ Ս. Մովսիսեան։

×

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

1972ին աւելցած են ճամբորդներու թիւը եւ ապրանքներու փոխադրութեան քանակը օդանաւերով։ Փոխադրուած է մէկ միլիոն 440·000 ճամբորդ, աւելի քան 20 հազար թոն բեռ եւ 3·000 թոն նամակ ու ծրար։ Բացուած են օդային նոր գիծեր, որոնք Հայաստանի մայրաքաղաքը կը կապեն խորհրդային մեծ քաղաքներու եւ առողջարաններու։ Աւելցած է նաեւ միջազգային փոխադրութիւններու ծաւալը։ Մէկ տարուան մէջ «քաղաքացիական աւիացիայի» հայկական վարչութեան օդային գիծերով փոխադրուած են աւելի քան 74·000 ճամբորդ, 1600 թոն բեռ, աւելի քան 60 թոն նամակ-ծրար։

Այս տարի Հայաստանի օդանաւորդները մեծ աշխատանք պէտք է կատարեն։ Պէտք է փոխադրեն 1,5 միլիոն հոգի։ Երեւանի եւ Մոսկուայի միջեւ ամէն օր 7 կանոնաւոր թռիչք պիտի արձանագրուի, իսկ երբեմն ալ մինչեւ 9։ Տարեսկիզբին օդային գիծեր հաստատուած են Երեւանի եւ Քիշնեւի (Մոլտաւիոյ մայրաքաղաքը), Երեւանի եւ Վիլնիյուսի (Լիթուանիոյ մայրաքաղաքը) եւ Երեւանի ու Աշխաբադի (Թուրքմենիստանի մայրաքաղաքը) միջեւ։ Նոր գիծեր բացուած են դէպի Լվով, Ստավրոպոլ, Աստրախան, Սարատով։ Ամառը օրական երեքական թռիչքներ պիտի կատարուին դէպի Սոչի, Միներալնիէ Վոդի, Սիմֆերոպոլ, երկուական ալ դէպի Պաթում եւ Սուխում։ Ամառը ամէն օր օդանաւ մը պիտի մեկնի Ամմանի ուղղութեամբ եւ երեք օդանաւ ալ Պէյրութի ուղղութեամբ։ Նախատեսուած է նաեւ Հայաստանէն եւ Անդրկովկասէն ճամբորդներ փոխադրել Պուլկարիա՝ Սոֆիա, Պուրկաս, Վառնա։

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Տարասփիւռ մեր ժողովուրդի կիսադարեան անցեալը, մանաւանդ անմիջական ներկան կը հարկադրեն մեզ որ ընդունինք սփիւռքեան իրականութեան մը գոյութիւնը՝ իր մասնայատուկ պայմաններով, ԻՆՔՆԱՊԱՐՏԱԴԻՐ ԵՒ ԱՆԺԽՏԵԼԻ:

Որքան ալ նպատակ դաւանինք ցիրուցան մեր համրանքին մէկտեղումը հայրենի հողերուն վրայ, փաստօրէն պիտի տեւէ գաղութային կեանքը, — ՆԱԽ անոր համար որ նախատեսելի ապագան որեւէ ապահովութիւն չընծայեր Խորհրդային Հայաստանի մէջ իրականացած տեսնելու «ամբողջական Հայութիւնը»: Եթէ յիսուն տարին բաւական չեղաւ, որպէսզի համայնավար վարչակարգը ուզէ հայրենադարձը իրագործել իր ազգային, հողային, ընկերային ու տնտեսական լրիւ իմաստին մէջ՝ ինքնախաբութի՞ւն է ակնկալել որ ուզէ այսուհետեւ:

Հայրենի հողի ուժին կը հաւատանք: Համոզուած ենք թէ ծանօթ ու յիսուն տարիէ ի վեր յեղյեղուող իր «ինտերնացիոնալիստ»ական կարգախօսներով Համայնավարութիւնը չի կրնար «սովետական ժողովուրդ»ի վերածել մեզ: Հետեւաբար կը ծառայենք հայրենադարձի գաղափարին, ընդունելով հանդերձ որ տրուեալ պայմաններուն մէջ ամբողջական գոհացումով չի կրնար ապրիլ ոեւէ Հայ: — Սակայն չենք հաւատար, որ խորհրդային իշխանութիւնները կ՚ուզեն համախումբ եւ ամբողջական Հայութիւն տեսնել իրենց եւ Թուրքիոյ միջեւ:

ԵՐԿՐՈՐԴ, մենք եւ ուրիշներ ո՛րքան ալ ուզենք հայրենիքի մէջ մէկտեղուած տեսնել հայկական սփիւռքը՝ ի վերջոյ չունինք իրաւունքն ու կարելիութիւնը պարտադրելու մեր այդ դաւանանքը բոլորին: Իրատեսութիւնը կը պահանջէ համակերպիլ Սփիւռքի մը գոյութեան եւ տեւականացման գաղափարին, ընդունելով հանդերձ, որ «Հայութեան» ստորոգելիներէն ստիպանաբար պիտի աղքատանան անոնք ճակատագրօրէն:

Չենք թուեր այլ պատճառներ, տրուեալներ եւ հաւանականութիւններ՝ որոնք յաւելեալ հիմնաւորումները կրնան կազմել Հայկական Սփիւռքի մը գոյատեւման: Ու ապագայի յատուկ ամէն խորհրդածութիւն սա բոլէիս ապաժամ նկատելով՝ կ՚ուզենք մեկնիլ այսօրուան իրականութենէն:

— Ի՞նչպէս ընել, որ այս Սփիւռքը մնայ Հայ՝ առաւելագոյն կարելիութիւններու սահմանին մէջ· ըլլայ ո՛չ թէ անհատ Հայերու եւ հայազգի քաղաքացիներու իրականութիւն մը — ինչպէս կը միտի դառնալ հետզհետէ, — այլ ըլլայ Հայութիւն· ազգային – հաւաքական ուժ ներկայացնող հասարակութիւն:

Այս կէտին առջեւ է ահաւասիկ որ իրատեսութիւնը եւ «ազգ.–ներքին պայմաններու իրականութիւնը» կը մղէ մեզ ընելու երկրորդ հաստատում մը:

Հայկ. Արտասահմանը, իր մօտ վաթսուն տարիներու հոլովոյթով եկաւ հաստատելու՝ թէ փաստօրէն միաձոյլ եւ միատարր չէ «սփիւռքը»· ինքն իր մէջ ունի իր ստորամասերը, որոնք կը հարկադրեն մեզ ընդունիլ թէ անոնք առանձնապէս եւ անջատաբար կը հպատակին տեղական տարբեր պայմաններու, պահանջներու եւ ստիպողութեանց, — ինչ որ անկարելի կը դարձնէ համազգային մեր նպատակներու նոյն ձեւով, նոյն տարողութեամբ եւ նոյն արդիւնաւորութեամբ հետապնդումը:

Իրանահայութիւն, Լիբանանահայութիւն, Ֆրանսահայութիւն, Ամերիկահայութիւն... ու, թուեցէ՛ք, տակաւին ա՛յլ «... Հայութիւն»ներ՝ ի յայտ կը բերեն ոչ միայն աշխարհաքաղաքական ուրոյն պայմաններու զանազանութիւն մը, այլ եւ ու մանաւանդ մարդկային անհատականութեան կազմաւորումի, միջավայրէն ու բարքերէն թելադրուող նկարագրային եւ հոգեկան խմորումի, քաղաքակրթական եւ մտաւոր մակարդակի, մէկ խօսքով կեանքի ըմբռնումներու այլակերպում մը՝ զոր կարելի չէ խափանել գաղափարական պատուաստումներով:

Զմոռնա՛նք որ յետ եղեռնի «մնացորդացը» չէ, այսօր, զանազան գաղութներու մէջ Հայութիւնը ներկայացնող, իր Հայութիւնը ապրող սերունդը: Առնուազն երկու նոր եւ նորագոյն սերունդներ հասակ առած են հիւրընկալ երկիրներու հողին վրայ· ու որքան ալ ընտանեկան եւ ընկերային ճամբով անոնք հաղորդուած ըլլան ազգային իրենց հոգեխառնութեան, ի՛նչ չափով ալ մայրենի լեզուն իւրացուցած ըլլան կամ ճանչցած համահայկական իրականութիւնը, մարդկային եւ քաղաքացիական իրենց պահանջներուն գծով մղուած են անհամեմատօրէն նուազ մխրճուելու ազգային հարցերու մէջ՝ քան ինչ որ կ՚ընէին իրենց հայրերն ու երէց սերունդը:

Արդ, առ այժմ մեկնելով Սփիւռքեան այս քանի մը իրողութիւններէն եւ իրականութիւններէն՝ հայապահպանումի ընդհանրական եւ համազգային նպատակի հետապնդումին մէջ էական կարեւորութիւն պիտի ընծայենք կերպերու եւ միջոցներու ընտրութեան: Հայկ. Արտասահմանը ամէն բանէ առաջ ընկերային – տնտեսական իրականութիւն մըն է, ու համաձայն գաղութային ուրոյն գօտիներու տեղական պայմաններուն եւ կարելիութեանց պիտի ձեւակերպէ հանրային կազմակերպումի գործը (իբրեւ առաջնահերթ խնդիր), ապա նաեւ ինքնութեան պահպանումի իր ծրագիրները:

Էական է սակայն, ամէն բանէ առաջ ու ամէն բանէ վեր, դադրիլ Սփիւռքը «մանրամասնութիւն» նկատելէ: Հայրենիքի գոյութիւնն ու զարգացումը տուեալ մը չէ իր բախտին ձգելու Արտասահմանը: Հայրենասիրութեան զգացումը անկատար է առանց համահայկական մտահոգութեան: Եւ յետոյ, Սփիւռքը շա՛տ բան կրնայ ընել, շա՛տ բան կրնայ տալ հայրենիքին՝ եթէ անշուշտ վերջ տանք ստորադասութեան զգացումով մը ապրելու հակամիտութեան:

Հայրենիքը յաւերժական է եւ անշուշտ ազգային ներշնչումի աղբիւր: Այս իրողութիւնը պատճառ մը չէ սակայն Արտասահմանը անտեսելու:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՎԵՐՏԷՕՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐԸ

Վերտէօնի ուխտագնացութիւնը՝ ի յիշատակ Ֆրանսայի համար պատուոյ դաշտին վրայ ինկած Հայերու, տեղի ունեցաւ Մայիս 19–20ին, Շաբաթ երեկոյ եւ Կիրակի օր: Ուխտագնացութիւնը կազմակերպուած էր Նորակազմ Ֆրանսահայերու Միութեան կողմէ, որուն նախագահն է Հայկ Գրըքճեան, աջակցութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Միութեան:

Ֆրանսայի զանազան կողմերէն, եւ մասնաւորապէս, Փարիզէն, ինչպէս նաեւ Պելժիայէ եւ Գերմանիայէ ժամանած աւելի քան երկու հազար Հայեր ներկայ գտնուեցան ուխտագնացութեան պաշտօնական արարողութիւններուն եւ հանդիսութիւններուն: Այսպէս է, որ Ֆրանսայի հերոսական քաղաքը շաբաթավերջին հայկական պատկեր մը պարզեց:

Ուխտագնացութեան նախագահութիւնը ստանձնած էին Ծերակոյտի նախագահը՝ Ալէն Փոհէր եւ Վերտէօնի եպիսկոպոսը՝ Գերպ. Փիէր Պուայոն: Ասոնց կարգին ուխտագնացութեան զանազան ձեռնարկներուն ներկայ գտնուեցան Մէօզի նահանգապետ Քոլօ, փոխ–նահանգապետ՝ Ֆրնօ, Բանակներու նախարարի ներկայացուցիչ Զօր. Ռ. Թուսէն, Ծերակոյտի առաջին փոխ–նախագահ Շլէյթըր, Վերտէօնի եւ Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետներ Ա. Պոկիթ եւ Լ. Մերմազ, Երուսաղէմի Ս. Ղազարի կարգէն Կի Քութան տը Սեավալ, զօրավարներ, Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամներ, Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Էջմարք՝ Հ. Նիկողոս Ծ. Վ. Քէհեայեան, Վեր. Գարեգին Սիւլեան, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը՝ յանձինս Հ. Խորէն եւ Հ. Յարութիւն վարդապետներու Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ կողմէ Նորվան վարդապետ Ֆրանսահայերու Միութեան վարչութիւնը՝ գլխաւորութեամբ Հայկ Գրըքճեանի, Գէորգ Պագըրճեանի եւ Փրոֆ. Նուպար Արփիարեանի, Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Միութիւնը, գլխաւորութեամբ իր նախագահին, «Յառաջ»ի խմբագիրը, ինչպէս նաեւ Հայ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ Փարիզէն, Մարսէյլէն եւ այլ շրջաններէ:

Շաբաթ երեկոյ, Քաղաքապետարանի սրահին մէջ երաժշտական յայտագրով երեկոյթ մը տեղի ունեցաւ, որուն բացումը կատարեց Հայկ Գրըքճեան: Յայտագիրը խնամուած էր եւ ֆրանսացի բարձրաստիճան անձնաւորութիւններուն ու արուեստասէր հասարակութեան առիթ տուաւ գաղափար մը կազմելու հայ երգարուեստին մասին:

Իլ տը Ֆրանսի նուագախումբի քառեակը՝ կազմուած Ֆրանսուազ Ռուրէ (Ա. ջութակ), Մատլէն Թունայէ (Բ. ջութակ), Լիզէթ Կարոյէ (ալթօ) եւ Նահապետ Ալէքսեանէ (թաւ– ջութակ) կոմիտասեան ութ կտորներ նուագեց՝ ճարտար մեկնաբանութեամբ: Ապա Օր. Խօժէնի Ալէքսեան վարժ թեքնիքով եւ գեղեցիկ մեկնաբանութեամբ Ալպէնիզէ եւ Կոմիտասէ մէկական կտոր նուագեց (Սեվիլանա եւ Մարալի):

Երկրորդ բաժինը ճոխացուց Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի: Կոմիտասէ հինգ, Արմէն Տիգրանեանէ եւ Բարսեղ Կանաչեանէ մէկական ու Թ. Ալթունեանէ երկու երգեր հայկական երգարուեստին հմայքը փոխանցեցին ունկնդիրներուն: Երգիչներ Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Ռընէ Մարթայեան իրենց գրաւիչ ձայնով հաճելի վայրկեաններ ստեղծեցին:

Երեկոյթի յայտագրին վերջին նուագը Յարութիւն Յարութիւնեանի դաշնակի եւ փողի քոնչերթօն էր, որ առաջին անգամ ըլլալով կը նուագուէր Եւրոպայի մէջ: Դաշնակահարուհի Խօժէնի Ալէքսեան եւ փողահար Ստեփան Տօնէյեան դժուար թեքնիքով այս ուշագրաւ քոնչերթոյին տուին տպաւորիչ փայլ մը:

Կիրակի առաւօտ հայկական ծէսով հանդիսաւոր պատարագ մատուցուեցաւ Մայր տաճարին մէջ, ի ներկայութեան կրօնական, քաղաքային եւ զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու եւ հսկայ բազմութեան: Մայր տաճարի առջեւ տեղ գրաւած էին հայ նախկին ռազմիկները, իրենց ֆրանսական եւ հայկական եռագոյն դրօշներով, ինչպէս նաեւ պատուոյ ջոկատը եւ զինուորական նուագախումբը: Ծերակոյտի նախագահը՝ Ա. Փոհէր, Գերպ. Պուայոն, Զօր. Թուսէն, Մէօզի նահանգապետը եւ ուրիշներ դրօշներու պարզումի արարողութեամբ մուտք գործեցին տաճար:

Պատարագիչն էր Ֆրանսայ Հայ Առաքելական Էջմարք Հ. Նիկողոս Ծ. Վ. Քէհեայեան: Երգեցիկ խումբը կազմուած էր Իսիի երգչախումբէն եւ Սիփան-Կոմիտասի երգիչ – երգչուհիներէն: Յովսէփ Վրդ. Լեւոնեանի ղեկավարութեան տակ այդ պատմական տաճարին մէջ հնչեցին հայ եկեղեցական երգերը: Իր քարոզին մէջ, պատարագիչը յիշեցուց, թէ այս հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցուի ի յիշատակ այն հայ զինուորներուն, որոնք երկու համաշխարհային պատերազմներու ժամանակ զոհուեցան ազատութեան ի խնդիր: Երկու ժողովուրդներու բարեկամութեան կապը գոյութիւն ունի հինէն ի վեր, Կիլիկիոյ շրջանէն, երբ խաչակիրները ասպնջականութիւնը վայելեցին Կիլիկիոյ Հայոց թագաւորութեան: Կէս դար առաջ, ահաւոր աղէտէն ետք, Հայերն իրենց կարգին հանգիստ եւ ապահով բոյն մը գտան այս ասպնջական երկրին մէջ ու երբ պէտք եղաւ, կռուեցան ու զոհուեցան վեհ գաղափարներու համար, ֆրանսական դրօշի տակ: Արիւնի կապ մը ստեղծուած է Ֆրանսացիներու եւ Հայերու միջեւ:

Յաւարտ պատարագի, ներկաներէ կազմուած հսկայ թափորը, առաջնորդութեամբ զինուորական նուագախումբի, Հայ Նախկին ռազմիկներու դրօշներուն, ուղղուեցաւ դէպի Մեռեալներու Յուշարձանը, ուր Ծերակոյտի նախագահը, շրջապատուած անձնաւորութիւններով, ծաղկեպսակ մը զետեղեց Յուշարձանին առջեւ:

Յուզիչ էր պահը:

Ապա մինչ Թափոր կազմած՝ հսկայ բազմութիւնը ուղղուեցաւ դէպի Քաղա-

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Զարագործին թաթը չուզեց բռնել նաեւ Ռուսիան, որ պատերազմի սկիզբը ոտքի հանած էր Կովկասահայութիւնը Թուրքերէն գրաւուելիք հողամասերուն վրայ Հայերուն ինքնավարութիւն տալու խոստումով, յանկարծ փոխեց իր քաղաքականութիւնը եւ, ինչպէս տեսանք, իր բանակները ետ–առաջ տանելով թոյլ տուաւ որ Թուրքերը ոչնչացնեն հայկական նահանգներու բնակչութիւնը:

Ռուսերը կը ծրագրէին այդ վայրերուն մէջ Տոնի եւ Գուպանի շրջաններէն ռուս գաղթականութիւն բերել ու բնակեցնել· մինչ այդ, Ռուսիոյ համար շատ ալ շահեկան չէր արագ ընթացքով զինուորական գրաւման ենթարկել այնպիսի շրջաններ, ուր հոծ Հայութիւն կար եւ ուր տակաւին կրնային համախմբուիլ փախստական եւ տարագրեալ ուրիշ Հայեր: Միւս կողմէ, նոյն Ռուսիան՝ դաշնակից Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ բանակցութեան կը մտնէր Թուրքիայէն գրաւուելիք հողամասերը բաժանման ենթարկելու համար: Ֆրանսա եւ Ռուսիա իրենց միջեւ կը բաժնէին, այլ խօսքով՝ կ՚իւրացնէին հայկական եւ քրտական նահանգները: Պատերազմի վախճանին եւ մինչեւ իսկ խաղաղութեան դաշնագրի կնքումէն ետք, յայտնի դարձաւ որ դաշնակիցները պիտի չյարգէին ոչ միայն Հայութեան, այդ «փոքր դաշնակցին«, տրուած խոստումները, այլ նաեւ պիտի չգործադրէին այն սպառնալիքը զոր ուղղած էին առանձնապէս հայկական կոտորածները կազմակերպող ու ղեկավարող Թուրք կառավարութեան անդամներուն: Զինադադարէն ետք, Պոլսոյ մէջ Իթթիհատականները դատելու համար կազմուած դաշնակից պատերազմական ատեանին որոշումները պարզապէս Հայութեան եւ ընդհանուր մարդկութեան աչքին նետուած փոշի էր· իսկ ցեղասպան ոճրագործներու Մալթա կղզին փոխադրուիլը, ապա ազատ արձակուիլը՝ զանոնք Հայ վրիժառու բազուկէն պաշտպանելու նպատակը միայն ունեցաւ:

Այսպէս, Պատմութեան մեծագոյն Ոճիրին ենթարկուելէ ետք, հայ ժողովուրդը ենթարկուեցաւ մեծագոյն Անարդարութեան: Զարագործը չպատժուեցաւ· իսկ միլիոնաւոր նահատակներու անմեղ արիւնը մնաց, եւ մինչեւ այսօր կը մնայ տակաւին առանց արդար հատուցումի:

ԵՐ. ՓԱՄՊՈՒՔԵԱՆ

(Վերջ Յառաջաբանի)

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԻՒՐԷՆԲԵՐԳԸ

1914 Թ. Յուլիսին պայթեցաւ առաջին համաշխարհային պատերազմը, մասնակցութեամբ՝ մէկ կողմէն Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսաստանի Դաշնակցութեան եւ միւս կողմէն՝ Գերմանիոյ եւ Աւստրո-Հունգարիոյ Ջինակցութեան: Օսմանեան կայսրութիւնը կը մնար չէզոք: Կը մնար չէզոք, բայց Իթթիհատական կառավարութիւնը հեւ ի հեւ կը պատրաստուէր մասնակցելու պատերազմին:

(20 – Շար.)

քապետարան: Ընդունելութեան սրահին մէջ, երեսփոխան – քաղաքապետը՝ Պոկիթ բարի գալուստի խօսք ըրաւ Ծերակոյտի նախագահին, նկատել տալով, թէ Եւրոպայի միութեան ամրապնդումը, որուն ջատագով է Ա. Փոհէր, դրաւական է խաղաղութեան պահպանման Եւրոպայի մէջ: Քաղաքապետը յայտնեց, թէ այդ օր տեղեկացած էր, որ Անծանօթ Զինուորի շիրիմը, Էթուալի Յաղթական Կամարի տակ, ուր շիրիմներու մէջէն «ընտրուած» էր հայ զինուորի մը կողմէ: Անիկա խորհրդանշական երեւոյթ է:

Հ. Գրըքճեան, իր կարգին, օրուան նշանակութիւնը բնութագրեց կարճ խօսքով, որմէ ետք հրաւիրուեցաւ խօսելու Ալէն Փոհէր: Վերտէօնը, նկատել տուաւ Ծերակոյտի նախագահը, պատերազմիկներու քաջութեան եւ ազատութեան համար մղուած պայքարի դրօշակիր քաղաքն է. ազատութիւնը կը պարտինք մեռնողներուն: Եւ աւելի քան հօս է, որ կ'ըմբռնենք արժէքը մարդկութեան մեծ իտէալներուն: Այդ իտէալներու պահպանման մէջ դեր ունեցած են նաեւ Հայերը, որոնք հօս՝ Ֆրանսայի մէջ, իրենց աւանդութիւնները կը պահեն: Միաժամանակ ծառայելով Ֆրանսայի անոնք կը վայելեն այս վերջնոյն յարգանքը:

Ցերեկին Ֆրանսահայերու Միութիւնը ճաշով մը հիւրասիրեց օրուան պաշտօնական անձնաւորութիւնները:

Այս առթիւ բաժակաճառեր արտասանուեցան: Քաղաքապետը նշեց, թէ Վերտէօնաբնակ Հայկ Գրըքճեան քաղաքին մատուցած իր մեծ ծառայութիւններով վերտէօնցիներու սիրելին է դարձած: Քանի մը խօսք ըրաւ նաեւ Մէօզի նահանգապետը:

Տուօմոնի Ոսկրատան առջեւ, հայ եւ ֆրանսացի հաւաքուոր ունկնդիրներու առջեւ յաջորդաբար խօսք առին Գերպ. Պուայոն, փրոֆ. Ն. Արփիարեան, Ս. Ակոբոֆ, Լ. Մերմազ, Կի Քուլթան տը Սեվալ, Փիէր Ալեքսանեան եւ Զօր. Ռ. Թուաէն:

Գեր. Պուայոն ակնարկ մը նետելով մեր ժողովուրդին վիճակուած աղէտներուն վրայ, հայ ազգը որակեց հաւատքի եւ կենսունակութեան մարմնացում:

Փրոֆ. Ն. Արփիարեան հակիրճ ակնարկ մը նետեց մեր ժամանակակից պատմութեան իրադարձութիւններուն վրայ: 1915ի ջարդերէն ետք 1918 Մայիս 28ին, այսինքն 55 տարի առաջ դրեթէ այս օրերուն, հայ ժողովուրդը, անոր կռուող բանակը Վերտէօն մը կը կերտէր Արեւելքի մէջ եւ Սարդարապատով մինակը, առանց արտաքին օժանդակութեան իր անկախ պետականութիւնը կը հաստատէր:

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու կողմէ Ս. Ակոբոֆ, իր կարգին, թուեց Հայերու ծառայութիւնները Ֆրանսայի:

Կի Քուլթան տը Սեվալ հայեւֆրանսական բարեկամութեան կապը մատնանշեց ըսելով, թէ Երուսաղէմի Ս. Ղազարի կողմին օժանդակած են հայ հոգեւորականներ: Անդրադարձաւ Կիլիկիոյ պատմութեան ալ, քանի որ այդ շրջանին ամրապնդուած են կապերը Ֆրանսայի եւ Կիլիկիոյ միջեւ: Նկարագրեց հայկական ջարդերը եւ մեր ժողովուրդին պայքարը իր հողերու պահպանութեան համար:

Վերտէօնի նախկին մարտիկներէն Փիէր Ալեքսանեան, որ հիմնադիրն ու պատուոյ նախագահն է 1914ի Հայ Կամաւորներու Միութեան, յիշեց թէ պատերազմը յայտարարուելուն պէս Հայեր փութացին կամաւոր արձանագրուիլ ո՛չ միայն իբրեւ երախտագիտութիւն ապաստան երկրի մը հանդէպ, այլեւ որովհետեւ հին ազգակցական միութիւն մը կայ մեր եւ Ֆրանսայի միջեւ: Չէ՞ որ Հայերը հաւատարիմ հպատակներն են իրենց վերջին Թագաւորին՝ Լեւոն Լուսինեանի, որ ծագումով Ֆրանսացի էր: Հպարտ՝ ծառայած ըլլալու Ֆրանսայի Վերտէօնի եւ Արեւելքի մէջ, յաղթանակը ապահովեցինք, որպէսզի ապրի Ֆրանսա եւ Հայաստան:

Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետը՝ Լ. Մերմազ հաստատեց, թէ Հայերուն համար սիրելի է Ֆրանսան, ինչպէս իրենց հայրենիքը:

Բանակներու նախարարին ներկայացուցիչը՝ Զօր. Թուաէն հայ կամաւորներու մասին խօսեցաւ: 1918ին անոնք կռուեցան մեր կողքին, իսկ 1939–40ին 800 Հայեր մեռան զանազան ճակատներու վրայ: Երկու հազար հայ գերիներ մերժեցին Գերմանացիներու առաջարկը եւ բաժնեցին իրենց Ֆրանսացի ընկերներուն բախտը: Հայերը, հետեւաբար, արժանի են իրենց Նոր Հայրենիքին:

Ապա Զօր. Թուաէն, Գեր. Պուայոն բացումը կատարեցին Տուօմոնի մէջ հաստատուած յուշատախտակի մը՝ ի յիշատակ հայ ռազմիկներուն: Երկու քանդակներու ալ բացումը կատարուեցաւ Ոսկրատան արտաքին մէկ թեւին վրայ: Քանդակները կը ներկայացնեն Վան եւ Սիս քաղաքներու զինանշանները հետեւեալ արձանագրութեամբ՝ վիլ տ'Արմէնի Սիս, վիլ տ'Արմէնի՝ Վան: Սիս եւ Վան անունները արձանագրուած են նաեւ հայերէն: Արարողութեան խօսնակն էր Պ. Կ. Սիմոնեան:

Նորվան Վրդ.ի եւ Վեր. Գ. Սիսլեանի Տէրունական աղօթքներէն ետք, զինուորական տպաւորիչ տողանցք մը տեղի ունեցաւ:

Վերտէօն Մայիս 19ին և 20ին «Հայկական ժամեր» ապրեցաւ:

Աւելցնենք, որ Զօր. Թուաէն, որ հրամանատարն է Ֆրանսայի զինուորական շրջանի, կը հաստատէր, թէ որեւէ առիթով այսքան բազմութիւն չէր տեսած Տուօմոնի մէջ: Նոյն հաստատումը կ'ընէր Վերտէօնի համար տեղւոյն ոստիկանապետը:

Ժ. Մ.

ԽՄԲ.— Առաջիկին կը հրատարակենք կարգ մը ճառեր:

ՀԱՅՔ ԵՒ ՌՈՒՍ – ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

———0———

(Բ. եւ վերջին մաս)

Շուշի բերդն օգնութեամբ Հայոց, պաշտպանուեցաւ 48 օր ընդդէմ Պարսից զօրքերուն: Սահմանագլխի այդ բերդը մեծ խոչընդոտ մ'էր Պարսից. եթէ Աբաս-Միրզա կարենար գրաւել այդ բերդն, այն ատեն Ռուսք պիտի գտնուէին բաւական ծանր վիճակի մէջ: Արդէն Ղարաբաղցի Մահտի Խան, որ այնքան յարդ եւ պատիւ գտած էր Ռուսներէն եւ զօրապետի աստիճանի բարձրացած, կ'ապստամբեցնէր Ղարաբաղի մահմետականներն ո-րոց կը միանար Վրաց Ալեքսանդր իշխանազն եւ Ռուսք ծանր կացութեան մէջ կը գտնուէին:

Պարսից բանակի հրամանատար դահաժառանգ Աբաս-Միրզայի յառաջապահ զօրքերն իրենց առաջնորդ ունենալով Աբաս-Միրզայի երէց որդի Մահմատ Խան եւ Ամիր Խան Սարտար, տիրած էին Գանձակի եւ կը յառաջանային դէպի Թիֆլիս: Օգոստոս 4ին Ռուսաց զինուորներն առանց Մադաթովի Թիֆլիսէ ճամբայ ելան թշնամոյն առաջն առնելու համար: Իշխան Մադաթով շուտ հասաւ, անցաւ զինուորաց գլուխն եւ յարձակեցաւ ընդդէմ Վրաց Ալեքսանդր իշխանազնին վրայ, ցիր ու ցան ըրաւ նորա զինուորներն եւ իշխանազն գնաց ապաստան որոնել Շամքորի լեռներն:

Այդ յաղթանակէն վերջ իշխան Մադաթով Սեպտեմբերի սկիզբներն հասաւ Շամքոր գետի մօտ, որոյ աջ ափին վրայ կը սպասէր Պարսից գլխաւոր բանակն, որուն միացեր էին Ղազախի եւ Շամշադինի ցեղերն: Այդ բանակն եւ այդ բազմութիւնը կ'առաջնորդէր Շահի փեսան Ամիր Խան Սարտարն, իրեն հետ ունենալով Աբաս-Միրզայի երէց որդին:

Իշխան Մադաթովի զինուորները սակաւաթիւ էին, բայց զինուորաց անձնավստահութիւնն, իշխանին ահարկու անունն եւ նորա պատերազմական ճարպիկութիւնները բաւական էին յաղթանակն ապահովցնելու: Մադաթով շատ ճարտար էր պատերազմական հնարքներ ստեղծելու մէջ: Այս պատերազմին պատրաստեց մի ահագին սայլ, որոյ վրայ կապուած էին թնդանօթներ՝ որք կ'որոտային. սայլն իբր հրէշաւոր մեքենայ կը յառաջանար բանակին առջեւէն հանդարտ ընթացքով, սարսափահար թշնամիները կը կարծէին, թէ այդ վիթխարի հրէշն իւր բերնէն անընդհատ կը ժայթքէր կրակ ու գնդակներ:

Պարսիկները չարաչար կերպով պարտուեցան: Գլխաւոր հրամանատար Ամիր Խան Սարտար սպաննուեցաւ: Աբաս-Միրզայի որդի Մահմատ-Միրզան փախստական ազատեցաւ եւ բանակը ցիր ու ցան եղաւ: Մադաթով հալածեց փախստականները: Սեպտեմբեր 4ին Մադաթով մտաւ Գանձակ եւ մեծ հանդէսով ընդունուեցաւ ժողովուրդէն:

Այս յաղթանակէն յետոյ Մադաթով կը պատրաստուէր երթալ ազատել Շուշին, երբ յանկարծ ռուս զօրավար Պասկեւիչ Գանձակ գալով ինք ստանձնեց ընդհանուր հրամանատարութիւնը: Այս առթիւ Մադաթովի ռուսերէն կենսագրութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալները.

«Սեպտեմբեր 13ի գիշերը երկու Հայեր Պարսից բանակէն եկան դէպի Ռուսներն. այդ Հայերէն մէկը կը ծառայէր Աբաս-Միրզայի քով իբր թարգման Ռուսաց լեզուին, եւ ժամանակաւ ծառայած էր Մադաթովի տունը: Այդ Հայերը շատ թախանձանօք ուզեցին տեսնել իշխան Մադաթով, եւ հաղորդեցին իշխանին թէ՝ Պարսիկները թողլով իրենց բոլոր ծանրութիւններն Թարթար գետի միւս կողմը, կը յառաջանային եւ յանկարծակի պիտի յարձակէին Ռուսաց բանակին վրայ: Իշխանն անյապաղ այդ մասին տեղեկութիւններ տուաւ Պասկեւիչին եւ այս վերջինս ձեռք առաւ պէտք եղած միջոցները դիմադրելու համար»:

Արդարեւ Աբաս-Միրզա թողլով իւր զինուորներու մի մասն Շուշիի քով, ինքն 150.000 կանոնաւոր հետեւակով եւ 20.000 ձիաւորով կը յառաջանար դէպի Գանձակ, ուրկէ 7 վերստ հեռու էր (գրեթէ մէկուկէս ժամուան ճանապարհ): Առանց Հայոց մատնութեանը Ռուսք ոչինչ պիտի գիտնային. Ռուսաց զինուորները խիստ սակաւաթիւ էին, այնպէս որ անհնարին էր պատերազմիլ. Պասկեւիչ որոշեց միայն պաշտպանողական դիրքի մէջ գտնուիլ, զի թշնամւոյն վրայ յարձակիլն անկարելի կը թուէր իրեն:

Ընդհակառակն իշխան Մադաթով կը պնդէր, թէ պէտք էր անմիջապէս պատերազմիլ. նա լաւ կը ճանչնար Արեւելքցիներուն բնաւորութիւնը, նա գիտէր որ թշնամւոյն ժամանակ տալով նորա զօրութիւնն աւելի կը բարդուի, տեղացիք հետզհետէ կը միանային զօրաւոր բանակին, սաստիկ զատ հասկցուց, որ Ասիացիներու հետ պատերազմելու համար այնքան նշանակութիւն չունի զօրքերու թիւն որքան համարձակ եւ վճռական յարձակումը:

Վճռեցին կռուիլ. իշխան Մադաթով այստեղ եւս ցոյց տուաւ իւր զինուորական բարձր կարողութիւնը: Պատերազմը նպաստաւոր եղաւ Ռուսաց. Պարսիկները չարաչար յաղթուեցան եւ անցան Երասխ գետը: Իշխան Մադաթով հալածեց զանոնք մինչեւ իրենց սահմանները:

Թշնամւոյն հեռանալովը վերցուեցաւ բնականաբար Շուշի բերդի պաշարումն ալ: Մադաթով գնաց Շուշի, ուր ցնծութեան ցոյցերով ընդունուեցաւ:

Այս յաղթութենէ վերջն ալ Ղարաբաղ յուզման մէջ էր. Մէհտի Խանը կը ժողվէր իւր կուսակիցները կը գրգռէր տ ե ղ ա ց ի ն ե ր ը եւ կը յորդորէր զանոնք, անցնիլ Ե ր ա ս խ ի միւս կողմը, Պարսից հողին վրայ եւ այնտեղէն յարձակումներ գործել: Իշխան Մադաթով կ'ուզէր ինքզինք ցոյց տալ իր հայրենակիցներուն, բայց զինուոր չունէր: Որքան զինուոր կար յանձնուած էր Պասկեւիչի, բայց Հայերն այս անգամ եւս օգնութեան հասան նմա:

Շուտով կազմուեցան կամաւորներու խումբեր, զորս իշխանն իր հետ առնելով սկսաւ թռչիլ դէպի Ղարաբաղի զանազան կողմերն եւ ամէն տեղ խաղաղեցուց Մէհտի Խանի յարուցած խռովութիւններն:

Այո՛, Հայոց շնորհիւ Ղարաբաղն հանդարտեցաւ եւ այլակրօն ցեղերն հնազանդեցան Ռուսաց: Բայց յետո՞յ: Յետոյ Ռուսք սկսան շոյել մահմետականներն ու չարչարել Հայերն. մոռցուեցաւ մահմետականներուն անհաւատարմութիւնը, մոռցուեցաւ Հայոց անձնազոհողութիւնը: Կը շոյէին, կը սիրէին, կը վարձատրէին Ռուսք իրենց թշնամիներն, որպէսզի աւելի թշնամութիւն չընեն այնուհետեւ: Իսկ Հայոց հետ դէշ կը վարուէին, «Հող չէ՛, անոնք մերիններն են», կ'ըսէին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (187)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

— Այդ պարոնը այս գիշեր պիտի գայ նորէն: Ճարտարագէտ մըն է ան, ու դուք եւ ոչ ալ ձեր ամուսինը արթուն մի մնաք մինչեւ մեկնած ատենս: Ժամը հինգուկէսին սեղան մը շտկեցէք իմ աշխատասենեակիս մէջ ու երկու սպաս դրէք: Ճաշարանէն պիտի բերուին կերակուրները:

Ժամը հինգուկէսին, դռնապանին կինը ներս մտցուց Օվիտը ու գնաց սեղանը շտկեց: Փօլ Հարման խկոյն դիմաւորեց ապագակ Օվիտը ու անգլերէն լեզուով խօսեցաւ անոր հետ: Երկուքնին ալ Նիւ Եորք բնակած ըլլալնուն, անգլիական լեզուին ընտելացած էին:

— Ամէն ինչ պատրաստ է, անվրիճելի դարձնելու համար ուրիշ տեղ գտնուելնիս, ըսաւ Փօլ Հարման: Ժամը վեցին պիտի ճաշենք:

— Օ՛լ րայթ:

Գործարանատէրը իր սեղանին վրայ տարածեց մեքենաներու յատակագծեր, ու երկու թշուառականները այնպէս ձեւացուցին որ մեքենականութեան վրայ կը խօսին:

— Կառապանը ո՞ր ժամուն հօս պիտի ըլլայ, հարցուց Սոլիվօ միշտ անգլերէն լեզուով:

— Կէս գիշերը կէս ժամ անցած, քարափին վրայ պիտի սպասէ:

— Շատ լաւ:

— Աղջիկը առանձի՞ն թէ ընկերովի պիտի երթայ հոն:

— Առանձին. ինքնին հարթուած են այն դժուարութիւնները, զորս լուծել կ'ուզէի երեւակայութեան շնորհիւ:

Սեղանին սպասը դնելէ յետոյ՝ դռնապանին կինը քաշուեցաւ: Օվիտ խօսքը շարունակեց, գրպանէն հանելով առար-կայ մը, որուն ծածկոյթը քակեց ու սեղանին վրայ դրաւ զայն:

— Ի՞նչ կ'ըսես ասոր:

Քէ Պուրպոնի վաճառատունէն գնուած դանակն էր: Նոր շեղբը կը շողար: Ժամ կարօ չկրցաւ սարսուռըզսպել, հակառակ անոր որ հին չարագործի կորովի բնաւորութիւն մը ունէր:

Պատի ժամացոյցը ժամը վեց զարկաւ: Գրասենեակի սպասեակը երեւան գալով՝ ճաշարանի տղան ներս մտցուց, որ կերակուրները կը բերէր ոզորիէ մեծ զամբիւղի մը մէջ:

— Մարշէ՛, դուք պիտի սպասարկէք մեզի, հրամայեց Փօլ Հարման: Իսկ դուք վաղը առտու պիտի գաք, պնակները առնելու համար, յարեց գործարանատէրը, ճաշարանի սպասաւորին ուղղելով իր խօսքը:

Հարման ու Սոլիվօ սեղան նստան եւ շարունակեցին անգլերէն խօսակցիլ: Ճաշը կարճ տեւեց:

— Պնակները վերցնե՞մ, հարցուց Մարշէ:

— Պէտք չկայ...: Եղածին պէս ձգեցէք, ու լամբարներ բերէք, որովհետեւ աշխատանքի պիտի սկսինք ամբողջապէս:

Ժամը եօթին, գործաւորները եւ պաշտօնեաները մեկնեցան: Սպասեակը աշխատասենեակ մտնելով տիրոջը հարցուց թէ իրեն պէ՞տք ունէր:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

"ՅԱՌԱՋ„ Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն ընկ. Կ. Յովակիմեան 100 Ֆր. կը նուիրէ սիրելի եւ քաջակորով «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Աննա Շահլամեան 30 Ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Արսինէ Մկրտիչեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն իր եղբօր Յովհաննէս Սարաֆեանի մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Սառաճեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր եւ կեսրոջ տարաբախտ Սաթենիկ Սառաճեանի մահուան տխուր առթիւ:

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Պ. Սերոբ Մինասեան (Եղիազար) 250, Տէր եւ Տիկին Թ. Ասլանեան 250, Տէր եւ Տիկին Խ. Կիւրքինեան 200, Յովհ. Արթինեան 200, Յ. Գոտոյեան 200, Ա. Սերոբեան 200 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Խոտիկեան, Մ. Պրեպեան, Պ. Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Փ. Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Դաշնակեան, Շ. Ղուկասեան, Ղ. Դանիէլեան, Տէր եւ Տիկին Խ. Քէօշկէրեան 100ական:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ծագումով Հայ Ֆրանսացի նախկին Դիմադրականներու ուշադրութեան

Ժան – Մուլէն յուշարձանի կառուցման յանձնախումբի նախագահը հրաւիրած է ծագումով Հայ Ֆրանսացի նախկին դիմադրականներու Միութիւնը մասնակցելու Ֆրանսական Դիմադրութեան Ազգ. առաջին խորհուրդի երեսնամեակի հանդիսութեանց

Կիրակի, Մայիս 27, Սալոն տը Փրովանս, յուշարձանին առջեւ ի ներկայութեան զինուորական եւ քաղաքային բարձր անձնաւորութեանց:

Միութիւնը կոչ կ'ընէ բոլորին — անդամ կամ ոչ — մասնակցելու այս հանդիսութեան:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Պ. Տէրտէրեանի (նախագահ) 31, Ռիւ Սէն–Սիւֆրէն կամ հեռաձայնել իրիկուան 7էն ետք 48-67-26:

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս կիրակի 27 Մայիս Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, ի մէջ պատարագի կը կարդացուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի սրբատառ կոնդակը Սարդարապատի հերոսներու փառքը հիւսող եւ ապա տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն ճակատամարտի մէջ ինկողներու յիշատակին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգնութեան կայանը կեդրոնական ջեռուցումով օժտելու նպատակին կը նուիրեն.—

Տիկ. Ե. Թաթինեան (Լա Սիոթա) 70 Ֆր., Տիկ. Սէրէնկիւլեան (Պուր Լա Ռէն) Պ. Փայլակ Կարապետեան (Մարսէյլ), Տոքթ. Կ. Գաբագոչեան, Պր. Պերճ Գըլըճեան (Շանփինյի), Զատկուան առթիւ երեսունական Ֆր.: Տիկ. Սարեան (Պանթէօ), Պր. Ոսկան Դանիէլեան (Մոնմորանսի), Վանլեան ընտանիք (Վիլժիւիֆ), Պր. Յակոբ Ասատուրեան, Գաբրիէլեան ընտանիք (Վիլֆրանշ), Պր. Կիրակոսեան, Պր. Սարգիս Պէնկլեան, Պր. Թորոսեան, Պր. Կարապետ Գահվէճեան (Իսի), Տիկ. Մելքոնեան (Շամփինյի), Օրիորդ Սիւզան Մինասեան (Մարսէյլ), Տոքթ. Ժաք Ֆէրմանեան, Յովհաննէսեան ընտանիք (Պուա Քոլոմպ), Տիկ. Սողոմոնեան (Թարար), Քիւրքճեան ընտանիք (Լը Փէրէօ), Տիկ. Լիւսի Շէրոյեան (Պուա Քոլոմպ), Պր. Անդրանիկ Գալուստեան (Մարսէյլ) քսանական Ֆր.:

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ Մայիս 26, երեկոյեան ժամը 8·30ին Ահարոնեան ակումբը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 27 Մայիս, Յիշատակ է Աշխարհազօրաց եւ Զօրավարացն Հայոց, որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սարդարապատի 1918 ամի, վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ:

Պատարագի ընթացքին՝ Հայր Մերէն առաջ, պիտի կարդացուի Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի սրբատառ Կոնդակը՝ գըրուած Սարդարապատի հերոսներուն համար:

Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի հանդիսաւոր հոգեհանգիստ:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու անոնց հոգիներուն համար:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի 27 Մայիս, ժամը 16ին

կը մասնակցին

— Վարժարանի քառաձայն խմբերգը
— Կովկասեան պարախումբը
— Էրերունի նուագախումբը
— Հայկ. գունաւոր ժապաւէններ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Պիւֆէ — պառ — փարքինկ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կին մը որ ուժ ունենայ օգնելու համար օրուան մէջ միայն, անդամալոյծ կնոջ մը: Գոհացուցիչ վարձատրութիւն: Դիմել Պ. Մաթէոսեանի

Հեռ. 236-58-99

ՏԷՍԻՆ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հայ Դատի օրուան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման 55րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին:

Տեղի պիտի ունենայ 27 Մայիս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30էն մինչեւ 9, Տէսինի քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ:

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին եւ սիրուն անակնկալներ:

Առատ խմիչք ու համեղ աղանդերներ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր:

Մուտքը ազատ է

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ հասարակութիւնը, մասնաւորապէս երկսեռ երիտասարդները լսելու Փարիզի հայ ուսանողներու տան տնօրէն՝

ՓՐՈՖ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԸ

Շաբաթ, Մայիս 26, երեկոյ ժամը 9ին, մասնաճիւղին Երուանդ Հիւսիսեան սրահին մէջ, նիւթ ունենալով

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅ ԱԶԳԻ ՃԱԿԱՏԱԳՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մայիս 25, ժամը 21ին, Միւթիւալիթէի մէջ, 24, Ռիւ Սէն–Վիքթոր
կը նախագահէ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ
կը խօսին
ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ, ԺԻԻԼ ՎՈԼՖ, ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ
Մասնակցութեամբ
Ֆրանսական Ընկերվարական կուսակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Նոր Սերունդի եւ Փէ. Էս. Իւ.ի

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ օթոքարներ կը մեկնին ժամը 20·30ին Փըթի–Փոն, Փլաս Քարնօ, Մէռի:

ԻՍԻԷՆ օթոքարը կը մեկնի ժամը 20·15ին Օփիթալ Փերսիէն եւ կը հանդիպի օթոպիւսի բոլոր կայաններէ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 27, առաւօտ ժամը 10ին Սինեմա Սէն–Ժորժ, Ավընիւ տը լա Քորս
Կը նախագահէ.— ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Ուղերձ Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ՝ Ս. Գըլըճեան
Հանդիսութենէն ետք ճաշ, ժամը 13ին, ի պատիւ Կ. Սասունիի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ՝ Հայկական Դատի Կեդր. Յանձնախումբին
կազմակերպութեամբ Հ. Հ. Հիմնադրոթեան տօնակատարութեան Յանձնախումբի
26 Մայիս, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·30ին
Լիոնի «Լա Սիկալ» շքեղ սրահին մէջ, Ավընիւ տը Սաքս
կը նախագահէ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
կը խօսին ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
Ալագեազ պարախումբը — երգ Ալիս Գալուստեան (Ալթունեան) — ջութակ Վահան Պայանտրեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Տը Կաթրըլիէի — Արտասանութիւն Լիւսի Գըլըճեան եւ Խաչիկ Միսսեան — խօսնակ Շաքէ Խաչատուրեան
Այս առթիւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 27 Մայիս
Մուտքը ազատ է
կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հ. Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան

×

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին, Թաղապետարանի Թատրոնին մէջ
Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի
Կը նախագահէ ընկ. Հ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, հայկ. տոհմիկ պարեր, երգ արտասանութիւն

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Քնար Մուրատեանէ եւ իր զաւակներէն 100 Ֆր. ի յիշատակ ամուսնոյն եւ իրենց հօր՝ ողբացեալ ընկեր Մուշեղ Մուրատեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

Նոյնպէս կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Հայկազ Յակոբեանէ 10 Ֆր. ընկ. Ոսկեան Լուսարեւեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայեցի դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն:

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին հասցէն.—

1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.— Սառաճեան ընտանիք 100 Ֆր., Պր. Պաղտասարեան 30, Պր. Գրիգոր Ֆիլիպով 20, Աճէմեան ընտանիք 30, Թորոսեան ընտանիք 50: Տիկին Աղաւնի Մալխասեան իր ամուսնոյն եւ տագրոջ հոգեհանգստեան առթիւ 20, Զատկի առթիւ բարեպաշտ տիկին մը 10: Տիկ. Թէրզիպաշեան իր ողբացեալ ամուսնոյն ի յիշատակ 50, Տէր եւ Տիկ. Տէյիրմէնճեան 10, Տէր և Տիկ. Քիւրտօղլեանի հոգեհանգստեան առթիւ 5 Ֆր.:

ԵՐԲ ՎԱԼԱՆՍԷՆ ԱՆՑՆԻՔ
ԿԱՄ
ՎԱԼԱՆՍ ԵՐԹԱՔ

Մէկ հասցէ՝

Hôtel California

— SNAK-BAR —

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ՝ Ա. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

Ave. Maurice-Faure
Sortie Autoroute Sud à droite
VALENCE

CALME — CONFORT — PARKING

Tél. : 44-36-05

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
25
VENDREDI
25 MAI
1973

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.722

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.722

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

—Ո—

Դ. — ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Արեւելեան Լեգէոնի կազմութիւնը կը յարուցանէ իրաւական հարցեր, զորս ուսումնասիրած է զօրավար Արամ Գարամանուկեան իր թէզին մէջ։

Նախ կայ օրինականութեան խնդիրը միջազգային իրաւունքի տեսակէտէն։ Ֆրանսայի դէմ պատերազմող Պետութեան մը հպատակները իրաւունք ունէ՞ին ծառայելու ֆրանս. բանակին մէջ։ Այս հարցումին պատասխանը հաստատական է։ Պատմութեան մէջ օրինակները կան։ Ֆրանս. Յեղափոխութեան ատեն տարագիր Ֆրանսացիներ ծառայած են անգլիական բանակին մէջ։ Աւստրիոյ հպատակ Իտալացիներ ալ ծառայած են Փիէմոնթէի եւ իտալական բանակներուն մէջ։

Ճիշդ է, որ 1907 Հոկտ. 18ի Լա Հէյի Համաձայնագիրը պատերազմիկներուն կ'արգիլէ հակառակորդ կողմի հպատակները բռնադատել ծառայելու իրենց բանակներուն մէջ։ Սակայն Արեւելեան Լեգէոնը կը բաղկանար Հայերէ եւ Սուրիացիներէ, որոնք չէին բռնադատուեր, այլ կամովին յանձնառու կ'ըլլային կռուելու իրենց կեղեքիչներուն դէմ։

Ընդհակառակն այս մասին աւելի խիստ էր ֆրանսական ներքին օրէնքը։ 1905 Մարտ 21ի օրէնքով օտարականները արտօնուած էին ծառայելու Օտար Լեգէոնի մէջ՝ հինգ տարուան համար։ 1915 Օգոստոս 16ի օրէնքը կ'արգիլէր պատերազմի ամբողջ տեւողութեան Օտար Լեգէոնի մէջ առնել Ֆրանսայի դէմ կռուող Պետութեանց կամ անոնց դաշնակիցներուն հպատակները։

Այս օրէնքին յարուցած իրաւական արգելքը բառնալու համար 1916 Նոյ. 15ին նախարարական որոշումով հայ եւ սուրիացի կամաւորները նկատուեցան ոչ թէ իրական զինուորներ, այլ՝ «օժանդակ-ներ»։ 1916 Նոյ. 26ի նախարարական հրահանգը կը ճշդէր լեգէոնականներու իրաւական վիճակը եւ այն զանազան յատկացումները, որոնց իրաւունք ունէին անոնք։

Հակառակ այս օրէնքին վրայ կատարուած բազմաթիւ սրբագրութեանց եւ յաւելումներուն, ըստ 1917 Հոկտ. 11ի հրահանգին, «օժանդակ» լեգէոնականները իրաւունք չունէին հանգստեան թոշակի, ծառայութենէ ազատ կացուցուելու հատուցումներու, այրիներու եւ որբերու թոշակի, ոչ ալ՝ կարգ ընտանիքներու տրուելիք նպաստի, որոնցմէ կ'օգտուէին ոչ միայն ֆրանսացի զինուորները, այլ եւ ֆրանս. բանակին մէջ ծառայող ուրիշ օտարականներ։

Մեր կամաւորները երբ կ'արձանագրուէին Արեւելեան Լեգէոնին, յանձնառու կ'ըլլային «պատուով ու հաւատարմութեամբ ծառայելու ֆրանս. դրօշին տակ»։ Եւ անոնք լիովին յարգեցին իրենց խոստումը։ Ո՛չ Ազգ. Պատուիրակութիւնը, ոչ ալ կամաւորները իրենք ուշադրութիւն դարձուցեր էին «օժանդակ»ի հանգամանքին եւ այդ իրաւավիճակին պատճառով ալ զանազան կենսական իրաւունքներէ զրկուելու պարագային, որ յետագային սուղի պիտի նստէր որոշ թիւով լեգէոնականներու։

Պատերազմական նախարարութիւնը կառչած մնաց այն սխալ տեսակէտին թէ «լեգէոնականները մաս չէին կազմեր ֆրանսական բանակին» եւ մերժեց թոշակ յատկացնել Վ. Քուլոյեան եւ Վ. Մանուէլեան անուն երկու Հայերու 1932ին եւ 1933ին։ Պետական Խորհուրդն ալ հաստատեց Պատերազմական նախարարութեան որոշումը, մինչ Թոշակներու նախարարութիւնը ճանչցած էր անոնց իրաւունքները։

1916 Նոյ. 26ի նախարարական հրահանգը, որով կը ստեղծուէր Արեւելեան Լեգէոնը, իրաւունք կուտար զինուորական իշխանութեանց «ազատ արձակել» կամաւորները՝ ֆիզիքական անկարողութեան կամ կարգապահական պատճառներով։ Այս պայմանը ի վերջոյ չարաչար գործածուեցաւ եւ Լեգէոնը լուծուեցաւ 1920 Սեպտեմբերին, կարգապահութենէ աւելի քաղաքական նկատումներով։

Զօր. Ա. Գարամանուկեան իր թէզին մէջ մասնաւորաբար կը շեշտէ, որ քաղաքականութիւնն էր միշտ Լեգէոնի ծննդին, գոյութեան եւ վախճանին (էջ 179–187)։ 1916 Հոկտ. 27ին Լոնտոնի մէջ կնքուած երրեակ համաձայնագրով Անգլիա եւ Ֆրանսա կ'երաշխաւորէին ինքնավարութիւն շնորհել Կիլիկիոյ Հայերուն՝ Ֆրանսայի թեւարկութեան տակ։ Փոխադարձաբար Ազգային Պատուիրակութիւնը յանձնառու կ'ըլլար հայկական բոլոր գաղութներէն հայթայթել կամաւորներ՝ կռուելու համար Ասիական Թուրքիոյ մէջ։ Լեգէոնը պիտի կազմէր Կիլիկիոյ հայկական բանակին կորիզը։

Լոնտոնի համաձայնագրի կնքուելէն վերջ Պօղոս Նուպար 1916 Հոկտ. 27ին Գահիրէէն Ազգ. Միութեան կը հեռագրէր. — «Կը հաստատեմ 6 Հոկտեմբերի նամակս։ Բացարձակ ապահովութիւն ստացած ըլլալով, որ դաշնակիցներու յաղթանակէն վերջ մեր ազգային բաղձանքները գոհացում պիտի ստանան, կը հրաւիրեմ ձեզ ամէն միջոց ձեռք առնել քաջալերելու եւ դիւրացնելու համար արձանագրութիւնը կարելի առաւելագոյն թիւով կամաւորներու» (Փօլ տիւ Վէոււ, Լա Փասիոն տը լա Սիլիսի, Փարիզ, 1954, էջ 57)։

Անգլիացիները, որ ուշացուցեր էին Լեգէոնի կազմութիւնը (1916ի վերջաւորութեան), յապաղեցուցին նաեւ անոր մասնակցութիւնը պատերազմական գործողութեանց (1918 Օգոստ.–Սեպտեմբեր) ֆրանսական զինուոր չէին ուզեր Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Լեգէոնը իր սեփական դրօշակն ունեցաւ 1919ին միայն, անգլիական հրամանատարութեան արգելքին պատճառաւ։

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԴԵՐՈՎ

—0—

ԵՐԿՈՒ ՕՐԻՆԱԳԻԾ. — ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԻԺՈՒՄ

Նախարարաց հերթական Խորհուրդէն ետք, կառավարութեան բանբեր՝ Ժոզէֆ Քոմիթի յայտնեց թէ մինչեւ 15 օր, վիժումի օրինագիծը պիտի յանձնուի Ազգ. Ժողովին։ Այս օրինագիծը կը նախատեսէ որ յղութիւնը դադրեցնելու որոշումը կը պատկանի միայն ու միայն մօրը, նոյնիսկ եթէ կինը ամուսնացած է հայրը որեւէ իրաւունք չունի ընդդիմանալու կնոջ որոշումին։ Վիժումը կրնայ արտօնուիլ որոշ պարագաներու մէջ։ Եթէ մօր առողջութիւնը վտանգուած է կամ ծնելիք երախան կրնայ պակասութիւններ ունենալ։ Վիժումը կրնայ արտօնուիլ նաեւ ոչ–բժշկական պատճառներով, եթէ օրինակ բռնաբարումի հետեւանք է կամ ազգապիղծ յարաբերութեանց արդիւնք է։ Բոլոր պարագաներու մէջ մայրը անանուն կը մնայ։

Աւելի առաջ Խորհրդարանին կը ներկայացուի զինուորական ծառայութեան յետաձգման վերաբերեալ օրինագիծը։

×

Ազգ. Ժողովին առջեւ մշակութային հարցեր ծեծուած են առջի օր եւ երեսփոխաններու մեծ մասը ներկայ եղած է։ Ծանօթ է որ Մայիս մէկին, Մշակոյթի նախարարը տեսակցութիւն մը շնորհած էր Մամուլի Ֆրանսական Գործակալութեան եւ այդ երկար յայտարարութեան մէջ, երկու նախադասութիւն պատճառ եղած էին որ իրարանցում մը ստեղծուի ամէն կողմ եւ նոյնիսկ բողոքի ցոյց մը կազմակերպուի, որ խորհրդանշական ձեւով թաղումն էր ազատութեան։ Նախարարը ըսած էր «թէ արտայայտութեան ազատութիւնը պէտք է բարելաւուի», ու նաեւ հաստատած էր թէ միտք չունի պետական նպաստ ապահովելու խափանարարութեան։

Նախարարին ձայնը մարած էր առջի օր երբ Ազգ. Ժողովին առջեւ կը խօսէր։ Ինք մխիթարուած էր յայտնելով թէ ընդհանրապէս իր ձայնը կը նշանցնեն Սաշա Կիթրիի ձայնին, այս անգամ աւելի կը նմանի Ֆրանսուա Մօրիաքի եւ ինք կը նախընտրէ այս բաղդատութիւնը։

Վիճաբանութիւնը կը բանար համայնավար տեսաբան Ռոլան Լըռուա ու կը շեշտէր. «Պ. նախարար, ձեր բարեկամը Միշէլ Տռուա, փորձելով արդարացնել ձեր յայտարարութիւնը յիշեց թէ միապետութիւնը նպաստ չէր տար 89ի յեղափոխականներուն։ Բոլորովին սխալ չէր։ Պատմութեան կողմէ դատապարտուած եւ ժամանակավրէպ վարչակարգի մը նախարար, դուք ձեզ գիտակցաբար դրիք Պոմարշէն ու Վոլթէռը հալածողներու շրջագիծին մէջ։ Ո՛չ ոք գիտէ թէ Մշակո՞յթի նախարար էք թէ գրաքննութեան»։

Ցանուն ընկերվարականներու խօսած է Ֆիյլու ու շեշտած թէ եթէ ցարդ Պ. Տրիւոն բան մը չէ ըրած գոնէ յաջողած է իրեն դէմ միացնել ինչ որ այս երկիրը ունի իմացականութեան մէջ։ Իւ. Տէ. Էռ.ի ներկայացուցիչը կ'ըսէ թէ ազատութեան արտայայտութեան մակարդակին հասած է արդէն Ֆրանսա։ Նախարարին պատասխաններէն առաջ, վերջին ելոյթը կ'ունենայ Կեդրոնի Միութեան կողմէ Քլօտիուս Փըթի։ Կը ձաղկէ Համայնավար երեսփոխանը որ «մէկ վայրկեանի համար ազատութեան պաշտպան եղած է» ու կ'աւելցնէ թէ Արեւելքի որեւէ երկրի մէջ կարելի չէ տեսնել այն ցոյցը որ տեղի ունեցաւ Փարիզ։

Նախարարը խօսք կ'առնէ։ Զուրանար իր յայտարարութիւնները, ինչ որ գինքը կը զարմացնէ ծագած իրարանցումն է.— «Երբ ողջմտութիւնը գայթակղութիւն կը ստեղծէ, կը նշանակէ որ հիւանդ գլուխներ կան»։ Ու Մօրիս Տրիւոն երկարօրէն կը պարզէ իր տեսակէտները։ Միտք չունի ուրանալու ինչ որ իր նախորդները ըրած են նպաստներու ուղղութեամբ, բայց արուեստը արհեստ մըն է ուր այլ ելք չկայ քան «փառքը կամ գիշերը» բայց որակը, ըստ Նախարարին միշտ հասարակութիւն կը գտնէ։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 21)

ԱՆՈՒԱՆԻ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԸ

Նշուած է անուանի լեզուաբան, Հայաստանի Գիտութիւններու Ճեմարանի թղթակից-անդամ Փրոֆ. Եդուարդ Աղայեանի ծննդեան 60 եւ գիտամանկավարժական գործունէութեան 35ամեակը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԻՃԵՐԸ

Եօթնասունի հասնող բնական եւ արուեստական լիճեր ունի Հայաստան, որոնցմէ շատեր նոյնիսկ չեն երեւար քարտէսի վրայ։ Մեծերէն է Արարատեան դաշտի լիճը, որ ովասիս մը կը յիշեցնէ։ Լիճին քաղցրահամ ջուրը կը սնուցանէ Արարատեան դաշտավայրի շուրջ 8000 հեկտար այգիները։ Այսուհանդերձ, լիճին մակարդակը չիջներ, որովհետեւ ան իր ջուրը կը ստանայ ստորերկրեայ բազմաթիւ աղբիւրներէ։ Լիճին բնապատկերին նման հետաքրքրական է անոր ստորջրեայ աշխարհը, ուր Հայաստանի մէջ առաջին անգամ ըլլալով 20 մեթր խորութեան վրայ նկարահանումներ կատարուած են։

Հայաստանի միւս մեծ լիճը՝ Պարզ լիճը, կը գտնուի Դիլիջանի մօտերը։

×

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ԵՐԿՈՒ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Արարատ» անցեալ շաբաթ երկրորդ պարտութիւն մը արձանագրած է, այս անգամ իր դաշտին վրայ։ 3–1 կէտով պարտուած է Մոսկուայի «Տորպեդօ»էն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց վերջ տալ պաշարման վիճակին, որ հաստատուած էր Մայիս 7ին, երբ վերսկսած էին կռիւները պաղեստինցի արձակազէններու եւ բանակին միջեւ։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ գայթակղութիւն մը երեւան ելաւ։ Լորտ Լամպթըն, Պաշտպանութեան օդուժի բաժնի կցորդը հրաժարեցաւ «առողջական պատճառներով»։ Սակայն մամուլը երեւան հանեց, որ Լորտը յարաբերութիւն ունեցած էր պոռնիկի մը հետ, որուն ամուսինը նկարներ քաշած եւ թերթերու ուղարկած է։ Լորտ Լամպթըն ընդունեցաւ եղելութիւնը աւելցնելով, թէ ասիկա ազգային ապահովութեան համար ոչ մէկ վտանգ կը ներկայացնէ։ Գաղտնի ոստիկանութիւնը քննութեան ձեռնարկած է, Լորտին տան մէջ թմրեցուցիչ ալ գտնուած է։

ՌՈՒՄԷՆ նախագահին Հռոմ այցելութեան առթիւ միացեալ զեկոյց մը հրապարակուեցաւ, ուր կը շեշտուի, թէ բոլոր Պետութիւններն ալ իրաւունք ունին «գոյութիւն ունենալու անկախ և ազատ ինչպէս նաեւ գերիշխան»։ Միացեալ զեկոյցը դէմ կ'արտայայտուի արտաքին միջամտութիւններու։ Բոլոր Պետութիւններն ալ հաւասար են եւ իրենց իրաւունքն է ազատ կերպով զարգացնելու իրենց քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային դրութիւնները։ Քաղաքական դէտերու հաստատումով ակնարկը Խորհ. Միութեան ուղղուած է։

Terre d'Arménie, terre de calvaire[*]

(DISCOURS PRONONCE LE 20 MAI 1973 DEVANT L'OSSUAIRE DE DOUAUMONT PAR LE GRAND CHANCELIER DE L'ORDRE MILITAIRE ET HOSPITALIER DE SAINT-LAZARE DE JERUSALEM, GUY COUTANT DE SAISSEVAL A L'OCCASION DU PELERINAGE ARMENIEN A VERDUN)

Monseigneur,
Monsieur le Préfet, représentant le Gouvernement français,
Mon Général, représentant Monsieur le Ministre des Armées,

C'est avec une grande émotion, que représentant l'Ordre Militaire et Hospitalier de Saint-Lazare de Jérusalem, je prends la parole dans ce lieu Saint, face aux tombes des héros français morts à Verdun et face aux fils et petits fils des martyrs arméniens qui reposent là-bas sur la terre arménienne.

Pourquoi l'Ordre de Saint-Lazare est-il ici aujourd'hui au milieu des Arméniens venus honorer leurs morts : il y est au nom de la fraternité historique qui depuis plus de huit siècles le lie à l'Arménie.

En effet, avant les Croisades, il existait à Jérusalem la ville Sainte, hors des murs de la cité, un hôpital Saint-Lazare où les lépreux étaient soignés par des moines arméniens ; ces moines furent les premiers hospitaliers de Saint-Lazare. Lors des Croisades, les chevaliers qui avaient contracté la lèpre durent rejoindre cet hôpital et lorsque les temps devinrent difficiles pour les principautés franques de Terre Sainte, ces chevaliers formèrent une milice qui combattit aux côtés des autres croisés notamment à Gaza, la Mansourah et Saint-Jean d'Acre ; c'est l'union de ces chevaliers occidentaux et de ces moines arméniens qui forma l'Ordre de Saint-Lazare toujours subsistant.

Cette union se concrétisa davantage encore puisque, à Jérusalem, le Maître de Saint-Lazare était suffragant à l'Archevêque arménien.

Cette fraternité d'armes entre les Croisés occidentaux et les Arméniens se poursuivit pendant plus de deux cents ans et les successeurs du Roi Léon 1er le Magnifique furent les derniers à maintenir face à l'envahisseur et ses massacres — déjà — l'honneur de la Chrétienté en Asie Mineure.

Lorsque le Roi Léon V de Lusignan dut abandonner Sis et quitter son royaume envahi, c'est en France qu'il trouva asile et c'est un grand Maître de l'Ordre de Saint-Lazare, devenu Roi Louis XVIII qui décida qu'il reposerait dans la basilique Royale de Saint-Denis, aux côtés des Rois de France, honorant ainsi, à travers lui, la longue amitié franco-arménienne.

Cette fraternité l'Ordre de Saint-Lazare la connaît tout particulièrement, puisque groupant dans l'esprit de charité et d'amitié des chrétiens de toutes confessions, il s'honore de compter dans ses rangs, à côté de chevaliers arméniens, Sa Sainteté le Catholicos Vazgen 1er, Sa Béatitude le Patriarche Pierre XVI Batanian, Sa Béatitude le Patriarche Elysée Derderian de Jérusalem et aussi nos évêques arméniens en France Son Ex Mgr. Manoukian, Mgr. Kehayan et Mgr Vartanian.

S'occupant de nos jours de l'aide aux lépreux et aux malades en Afrique et au Moyen Orient, l'Ordre de Saint-Lazare trouve toujours, comme autrefois à Jérusalem, une aide efficace auprès des Arméniens.

C'est donc au nom de l'amité que je suis ici, mais aussi comme Français au nom de la reconnaissance.

Lorsque la France et l'Occident connurent l'invasion et la guerre, les Arméniens furent nos frères ; nombreux ils servirent dans l'armée française apportant à notre cause l'aide de leur courage et de leur abnégation et nombreux ils tombèrent sur cette terre de France, mêlant leur sang à celui des soldats français. Durant ces deux dernières guerres ils furent parmi les plus valeureux, soit parmi les soldats en uniforme, soit parmi les soldats de l'ombre. La première affiche allemande annonçant à la France occupée l'exécution des premiers résistants, portait à côté du nom du Lt. de Vaisseau Honoré d'Estienne d'Orves celui d'un combattant arménien mort pour la France, fusillé à ses côtés.

Mais ces sacrifices que les Arméniens consentirent pour la cause de la Chrétienté, du Droit et de la Liberté, c'est surtout sur la terre arménienne qu'ils les subirent. Pendant des siècles, défenseurs de la Foi Chrétienne ils connurent les massacres, les exactions et les prisons, mais durant la grande guerre de 1914-1918, ce ne fut plus un massacre, mais un génocide. Sur tout ce qui fut la terre arménienne des Bagratides, des Arzrounis et de la Cilicie, les hommes, les femmes, les vieillards et les enfants — même les bébés — connurent les exécutions sommaires, les tortures et l'extermination... Si l'on prenait dans la main la terre arménienne et qu'on la pressa, il en sortirait du sang, mais je suis sûr que ce sang inscrirait sur le sol la fidélité à Dieu, aux traditions et à la Patrie.

D'autre connurent la déportation et les caravanes de la mort... sur 28.000 déportés de Sivas, 350 seulement atteignirent Alep et sur 19.000 partis d'Erzerum, il n'y eut que 11 survivants... ceux qui ne furent pas massacrés mourant sur la route de faim et de soif.

Certes dans notre Occident certains ont oublié, mais soyez sûrs qu'il en est d'autres qui se souviennent et qui en France, particulièrement ici à Douaumont, nous nous souvenons.

Ces massacres, voulus, perpétrés et exécutés par des autorités barbares telles Talaat Pacha, ne préludèrent-ils pas ceux de la dernière guerre, puisque Hitler déclara « qui se souvient des massacres des Arméniens ? ».

Tous ces morts arméniens de là-bas, pour lesquels nous avons prié aujourd'hui, ils sont morts pour la même cause que tous ceux qui reposent ici devant nous à Douaumont : les uns et les autres ont défendu le droit et la justice. Il ne pouvait se trouver d'autres lieux pour les associer dans notre reconnaissance.

Certes des monuments commémorent à Erévan, à Marseille et ailleurs leur souvenir, mais sur les lieux mêmes de leur sacrifice, à Van, Maras, Sivas, Erzerum, Sis, Mouch, Zeithoun, aucune tombe n'a recueilli leurs restes... et pourtant combien de Khatchkars pourraient être alignés pour rappeler leur souvenir... Aussi associons les à toutes ces croix de bois que nous voyons ici et fermons quelques instants les yeux et imaginons nous qu'avec toutes ces croix blanches se trouvent des milliers de croix arméniennes.

Henri de Montherlant a écrit : « La terre ou chemin de Douaumont est naturellement terre de calvaire », qu'il me soit permis de le paraphraser en disant : « la terre d'Arménie est plus que d'autre, terre de Calvaire ». En terminant gardons dans nos cœurs et nos prières le souvenir de tous ceux qui sont morts à Verdun et en Arménie, qu'ils nous aident dans notre vie, qu'ils soient notre exemple, et essayons, Dieu aidant, de leur être fidèles.

(*) *Le titre est de la Rédaction.*

ՈՍԿԵՂԷՆ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

—0—

Յաղթանակի օր է այսօր: Հայոց քաջերուն ու խիզախներուն, կարմի՛ր արեամբ գեղեցկացած եւ իմաստաւորուած տօնը Ազատութեան

Կէս դար առաջ, Արարատեան դաշտը իր երկունքը կ'ապրէր: Կէս դար առաջ, դարերէն եկած պատգամ մը ջարդուած ժողովուրդ մը վերածեց բանակի: — Հայոց մնացորդացը պոռթկաց:

Այդ պոռթկումը Հայաստանի Հանրապետութեան ծննդեան անսրբագրելի թըւականը բերաւ, — Մայիս 28ը: Հայոց ո ս կ ե ղ է ն թուականը: Մայիսեան ճակատամարտը դարպաս մը բացաւ մեր պատմութեան համար: Հայոց պատմութեան դիմագիծը յեղաշրջեց: Ներկայ Հայաստանի գոյութիւնն իսկ այդ անմոռանալի յաղթանակին մեծագոյն ապացոյցն է:

Հերոսական այս թուականը պիտի մընայ պատմութեան ամէնէն լուսաւոր էջերէն մին, զոր գոց բրած՝ իբրեւ ազատ ապրելու հաւատոյ հանգանակ, պիտի կրկնեն վաղուան սերունդները:

Արիւնով եւ արցունքով յայտարարուած Անկախութիւնը, ի գին ի՜նչ տառապանքի պահեց իր գոյութիւնը՝ ամբողջ երեք տարիներ:

Այսօր, նորահաս մեր սերունդները, հպարտութեամբ պէտք է տէր կանգնին, այս ոսկեղէն թուականին: Որպէսզի դարերու պատգամը չլռէ, որպէսզի կանգ չառնենք, որպէսզի երկրորդ հրաշքի օր մը, Հայութիւնը իր Մայր հայրենիքի հողին վրայ, ստեղծագործէ մէկ հոգիով, մէկ սիրտով, մէ՛կ հայրենիքի ի խնդիր՝ — Ամբողջական եւ Ազատ հայրենիքի համար:

Երէկ հայրենիք ունէինք, բայց մարդիկ զայն Հայաստան չէին կոչեր: Մայիսեան պոռթկումով ձեռք բերինք մեր ինքնաթուղթը՝ Հայ, Հայաստան: Այսօրուան կողմնակի մակդիրները կարեւորութիւն չեն ներկայացներ: Հայութիւնը գոյն չունի, ունի ի՛ր գոյնը, արիւնով ձեռք բերուած ի՛ր հայրենիքը՝ մեր հերոսներուն ու ժողովուրդին արդար իրաւունքն ու յաղթանակը:

Բախտախնդիր մարդիկ, երէկ, ուրանալով կ'ուրանային, հայ ժողովուրդին արիւնը: Այսօ՛ր, համազգային գիտակցութեամբ, Արարատեան դաշտէն մինչեւ արտասահմանի ամէնէն հեռաւոր անկիւնը կը վերակոչենք Մեծ Եղեռնի Թուականը:

Մենք կը հաւատանք, թէ շուտով, Արարատեան դաշտին վրայ իսկ, Մասիսի դիմաց, հայ ժողովուրդը ցնծութեամբ եւ հրճուանքով պիտի տօնէ ե՛ւ իր յաղթանակի օրը, ե՛ւ հերոսներու օրը՝ Հայաս-

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Նոյն տարուան Յունիս – Յուլիսին, Կարնոյ մէջ, տեղի կ'ունենար Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան 8րդ Ընդհանուր Ժողովը որուն օրակարգի գլխաւոր կէտերէն էր Հայաստանի բարենորոգումներու հարցը: Խանդավառ էր Թուրքիոյ Հայութիւնը բարենորոգումներու ծրագրի գործադրութեամբ, մինչ Թուրք կառավարութիւնը եւ վարիչ կուսակցութիւնը՝ Իթթիհատ, կը պայքարէին այդ ծրագրին դէմ: Պատերազմի պատճառով Ընդհանուր Ժողովը ստիպուած եղաւ հապճեպով վերջացնելու իր աշխատանքները: Պատգամաւորներէն շատեր հեռացած էին արդէն իրենց տեղերը, երբ, Օգոստոսին Կարին եկան Իթթիհատի կեդրոնական դէմքերէն Պէհաէտտին Շաքիր եւ Նաճի պէյ՝ բանակցելու Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան հետ: Անոնք հետեւեալ առաջարկները ներկայացուցին Իթթիհատի կողմէ.

1.— Թուրքիան պիտի մասնակցի պատերազմին, իբրեւ Գերմանիոյ զինակից:

2.— Հայերը, Կովկասի մէջ, Կովկասեան միւս ազգերուն հետ, կամաւորական խումբերով եւ այլ միջոցներով, պէտք է կազմալուծեն ռուս բանակի թիկունքը:

3.— Ի հատուցումն Հայերու նման գործունէութեան՝ Թուրքիա կ'երաշխաւորէ որ պատերազմէն վերջ, ստեղծուի Ռուսահայաստանէն եւ որոշ հողերու կըցումով Թուրքիայէն, ինքնավար Հայաստան՝ Թուրքիոյ հովանաւորութեան ներքեւ:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները ամէն ճիգ թափեցին համոզելու Իթթիհատի բանագնացները որ Թուրքիան դուրս մնայ պատերազմէն, որովհետեւ պարտութեան պարագային Թուրքիան կարող էր կորսնցնել կայսրութիւնը եւ անկախութիւնը: Որ Կովկասահայութիւնը կամաւորական խումբերով ելլէ Ռուսաստանի դէմ ի նպաստ Թուրքիոյ, հոգեբանօրէն անհնար է՝ ի նկատի ունենալով Իթթիհատի կառավարութեան վերջին տարիներու հակահայ քաղաքականութիւնը:

Եթէ Թուրքիոյ մասնակցութիւնը պատերազմին դառնայ անխուսափելի, Հայերը, իբրեւ օսմանեան քաղաքացիներ, լրիւ կերպով կը կատարեն իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնը:

Սակայն Թուրքերու ուզածը այդ չէր: Անոնք կ'ակնկալէին, որ Հայութիւնը ազգովին ամէն տեղ միանար Թուրքիոյ՝ Ռուսներու դէմ:

Մինչ մէկ կողմէն տեղի կ'ունենային բանակցութիւններ, միւս կողմէն Իթթիհատը, Պէհաէտտին Շաքիրի ղեկավարութեամբ, գաղտնի կերպով կը կազմակերպէր հայաբնակ շրջաններու ապահայացման միջոցները:

1914 Թ. Հոկտեմբերի վերջերը Թուրքիա յարեցաւ Գերմանիոյ՝ իբրեւ զինակից Ռուսաստանի դէմ: Ռուս–Թրքական պատերազմը ճակատագրական հետեւանքներ ունեցաւ Թուրքիոյ Հայերուն համար: Անդին, Ե. Փամպուքեանի գրութեան մէջ հանգամանօրէն ցոյց տրուած է թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ ծրագրուեցաւ եւ Թուրքերու ձեռքով գործադրըւեցաւ Մեծ Եղեռնը:

«Հաւաս» ֆրանսական հեռագրական գործակալութիւնը Մայիս 24, 1915ին կը հաղորդէր հետեւեալը.—

«Շուրջ մէկ ամիսէ ի վեր, Հայաստանի թուրք եւ քիւրտ ազգաբնակչութիւնները, թոյլատուութեամբը եւ յաճախ օժանդակութեամբը Օսմանեան իշխանութիւններուն, Հայերու մէջ կոտորած կը սարքեն: Այդպիսի կոտորածները Ապրիլի կէսերուն տեղի ունեցան Էրզրումի, Դերջանի, Ակնի, Պիթլիսի, Մուշի, Սասունի, Զէյթունի եւ ամբողջ Կիլիկիոյ մէջ: Վանի շրջաններէն շուրջ 100 գիւղերու բնակիչները ամբողջութեամբ ըսպանուեցան եւ Վանի հայկական թաղամասը պաշարուեցաւ քիւրտերէն:

Միեւնոյն ժամանակ Օսմանեան կառավարութիւնը կը հարստահարէ Կ. Պոլսոյ անպաշտպան Հայութիւնը: Մարդկութեան եւ քաղաքակրթութեան դէմ Թուրքիոյ կողմէ գործուած այս նոր ոճիրին դիմաց, դաշնակից կառավարութիւնները պաշտօնապէս Բարձր Դրան կ'իմացնեն, որ անձնապէս պատասխանատու պիտի համարին թրքական կառավարութեան բոլոր անդամները, ինչպէս նաեւ պաշտօնեաները անոնք, որ կը մասնակցին այդ գործողութիւններուն»:

(21 – Շար.)

ՔԱԹՐԱՅԻ ԵՐԵԿՈՆ

Ուրբաթ, Մայիս 18: Քաթրան, արդէն երկրորդ տարին ըլլալով, կը ներկայանայ այսօր հանրութեան, իր կազմած կրթական յայտագրով, որ տեղի կ'ունենար Կաւօ սրահին մէջ:

Գեղարուեստական հարուստ յայտագիր մը արդարեւ, որ կը վկայէ Քաթրայի ունեցած ճաշակի եւ գնահատումի մասին՝ դէպի գեղարուեստը, յատկապէս՝ հայ իրական արժէքներու գնահատման մարզին մէջ:

Յայտագիրը կը սկսի Ա. Խաչատրեանի ստեղծագործութեան կատարումով՝ Թրիօ դաշնակի, ջութակի եւ քլարինէթի համար: Այս գործը առաջին ունկնդրութիւն մըն էր Ֆրանսայի մէջ: Մասնակիցները՝ Ե. Էքսէրճեան (դաշնակ), Մարի-Փօլ Քրէն (ջութակ) եւ Ռիչար Վիէյ (քլարինէթ), դժբախտաբար չկրցան յաջող մեկնաբանութիւն մը տալ ստեղծագործութեան: Կա՛մ չէին հասկցած ստեղծագործութեան իմաստն ու բովանդակութիւնը, եւ կամ՝ ստեղծագործութիւնը ի՛նք անյաջող գործ մըն էր: Երեք բաժանումներ ունեցող այս Թրիոյի մէջ զգալի էր առկայութիւնը անկապ նախադասութիւններու, ամբողջականութեան մը պակասը կար, պահ մը մտածեցինք՝ արդեօ՞ք Ա. Խաչատրեանի արուեստը նահանջի մէջ է, բայց, ի վերջոյ, եկանք այն համոզումին որ գործը կը բովանդակէր խորունկ փիլիսոփայութիւն մը, ինչ որ յստակօրէն դրսեւորուեցաւ երրորդ շարժումին մէջ, ուր երաժշտագէտը կ'արտայայտէր իր խորունկ հայեացքները հիմներգով մը (մօթիֆ), որ բազմաթիւ անգամներ կը կրկնուէր տարբեր նախադասութիւններու մէջ, իւրաքանչիւր անգամ նոր պատգամ մը տալով այդ հիմներգով եւ նոր երանգաւորում: Եւ նուագախումբը, ի վերջոյ, յաջողեցաւ ա՛յս բաժնին մէջ՝ մտնել ստեղծագործութեան իմաստի կալուածէն ներս:

Յայտագրի երկրորդ կէտը՝ իրանահայ տաղանդաւոր երաժիշտ Լորիս Ճգնաւորեանի Պալէ Ֆանթազիին է, երեք դաշնակի եւ հարուածային նուագախումբի (փերքիւսիոն) մասնակցութեամբ:

Ղեկավար Ռաֆֆի Պետրոսեանի ճպոտի շարժումով կը բռնկի երաժշտութիւնը: Շատ գրուած է երիտասարդ այս տաղանդի ստեղծագործութեան մասին. իւրաքանչիւր անգամ ալ նոր երանգով ու գունադեղութեամբ մը օժտուած երաժշտութեան մը տպաւորութիւնը կը ներգործէ ունկնդրին վրայ: Բեմին վրայ, երաժշտութեան փոթորկայոյզ ալիքներուն ընդմէջէն կը պատկերուի հի՛ն, հեթանոսական շրջաններուն տեղի ունեցող մեհենային արարողութիւնները յիշեցնող տեսարան մը, ուր կիսամերկ պարուհիներ՝ իրենց ներդաշնակ շարժումներով եւ համաչափ քայլափոխութեամբ, կը մասնակցին կրօնական արարողութեան մը, որ կ'աւարտի բագինի վրայ կատարուող զոհաբերութեամբ մը: Ցատկանշական էր պալէի մէջ հայկական հիմներգներու գործածութիւնը, որոնք ստեղծագործութեան տուած են վառ երանգ եւ հրաշագեղ արտայայտութիւն մը:

Զգալի էր ղեկավար Ռաֆֆի Պետրոսեանի այն ճիգը, որով ջանացած էր ստեղծագործութեան տալ նո՛ր շունչ, նո՛ր գունագեղութիւն: Մեծ յաջողութիւն մըն էր ներկայացումը այս գործին, որուն պատիւը կ'երթայ թէ՛ ղեկավարին, թէ՛ նուագախումբին՝ հաւասարապէս: Դաշնակի վարպետ մը՝ Խոսւար Էքսէրճեան ինչպէս նաեւ Տոմինիք Պօ եւ Միշէլ Ժօմ (դաշնակ) ցոյց տուին իրենց տաղանդը:

Յայտագրի երկրորդ մասին մէջ բեմ կ'ելլեն երկու հայ արուեստագիտուհիներ՝ ջութակահարուհի Անի Գալաֆեան եւ դաշնակահարուհի Այտա Պասմաճեան: Երկուքն ալ ծանօթ են Փարիզի հասարակութեան, իւրաքանչիւրը իր մարզին մէջ՝ իբրեւ վաւերական արժէքներ:

Նուագեցին՝ Ա. Խաչատրեանի Բանաստեղծութիւնը, Երիտասարդ աղջկայ պարը եւ Ռավէլի Ցիկանը, որոնց մէջ՝ ներդաշնակ համագործակցութեամբ ճշգրիտ մեկնաբանութիւն մը ցուցաբերեցին: Այս երկու արուեստագիտութիւններուն արժէքի մասին առենին անդրադարձած ենք «Յառաջ»ի էջերուն մէջ եւ այսօր կուգանք հաստատելու արձանագրուած առաւել նուաճում մը իրենց արուեստին մէջ, թէ՛ թեքնիքի եւ թէ մեկնարկութեան մէջ աւելի ուժական շունչ ներմուծելու տեսակէտէն:

Զոյգը նուագեց նաեւ Կոմիտասի Քելէրցոլերը եւ Կռունկը...

Իսկապէս՝ առանց վերապահութեան պէտք է ըսել, որ բեմին վրայ հայ արուեստի արեւն էր որ կը ճառագայթէր լոյս ու հուր: Մի՞թէ այդ չէ եղած հայ արուեստի առաքելութիւնը դարերու ընթացքին, եւ այսօր՝ Փարիզի այս բեմէն, երկու Հայուհիներ՝ իրենց պատկանած ստեղծագործ ժողովուրդի մը հարուստ ժառանգութեան իբրեւ ներկայացուցիչներ, մեր պապենական արուեստի լոյսն էր որ կը փոխանցէին ներկայ բազմութեան, որոնց հոգիներուն մէջ կը բոցավառէր, այդ պահուն, Հայ ըլլալու հպարտութեան զգացումը: Մեր անվերապահ շնորհաւորանքին կը միացնենք մաղթանքը՝ արուեստի մարզին մէջ առաւել նուաճումներ արձանագրելու ակնկալութեամբ:

Հասած է պահը օրուան իշխանուհիի ելոյթին: Քաթրայի պատուոյ նախագահը՝ Առնօ Բաբաջանեան ներկայ է, եւ կը մասնակցի երեկոյին՝ դաշնակի վրայ նուագելով իր ստեղծագործութիւններէն:

Արդէն բեմին վրայ է հայրենի արուեստագէտը՝ Առնօ Բաբաջանեան: Ցաղթահասակ եւ ազնիւ ու համեստ արտայայտութեամբ այս վաւերական արուեստագէտը կանգնած է բեմին վրայ եւ կարծէք ըսել կ'ուզէ, այժմ «ճաշակեցէք եւ տեսէք, զի քաղցր է...»:

Եւ ահա ճաշակման պահը:

Բաբաջանեան կը նուագէ իր Թապլօները՝ վեց պարբերութիւններէ բաղկացած ստեղծագործութիւն մը, որ արտացոլումն է հեղինակի ներաշխարհի: Ցորդահոս ապրումներու գեղում մը: Հրաբուխ մըն է. կ'ուզէ պոռթկալ, կ'ուզէ պայթիլ. կ'ընդվզի, կարծէք՝ մարդկային անարդարութեան դէմ. սակայն քիչ ետք, կ'ունենայ անդրադարձի եւ ինքնամփոփումի պահ մը: Փնտռտուքի մէջ է արուեստագէտը, իր ալեկոծ յոյզերուն համար խաղաղ նաւահանգիստ մը գտնելու եւ, ի վերջոյ, կուգայ այն համոզումին, որ բոլոր հրայրքոտ ապրումներով եւ խռովքներով հանդերձ՝ գեղեցիկ է կեանքը, արեւը, լոյսը: Ու այս բոլորը իբրեւ արդիւնք՝ Բաբաջանեան արուեստագէտի մարդասիրական զգացումներուն, եւ լաւատես աշխարհայեացքին:

Այնուհետեւ Բաբաջանեան նուագեց իր Մտորումները եւ Մեղեդիները, որոնք եւս յաջող գործեր էին:

Յայտագրի վերջին մասը յատկացուած էր Բաբաջանեանի Հայկական Ռափսոտիին, զոյգ դաշնակի համար գրուած. կը մասնակցէին՝ հեղինակն ու Ռաֆֆի Պետրոսեան: Երկու վաւերական արուեստագէտները, որոնք նստած դաշնակի առջեւ, անթերի, ներդաշնակ եւ մանաւանդ անմիջականութեամբ թաթաւուն կատարումով՝ գեղարուեստական երեկոյի առթած իրաւ վայելքը հասցուցին իրենց գաղաթնակէտին:

Երեկոն վերջացաւ: Պատի՛ւ Քաթրային:

Այս անգամ սակայն, համեստութիւնը վիրաւորելու գնով իսկ, պիտի յիշենք անունը Քաթրայի շարժուն եւ խանդավառող ուժին, Գր. Համբարձումեանի որուն անսակարկ զոհաբերութեան ու բոլորանուէր ընծայաբերումի ոգին վեր է ամէն գնահատանքէ:

Յայտագրին սկիզբը բանաստեղծ Ռուբէն Մելիք քանի մը խօսքով բացատրեց Քաթրայի նպատակներն ու հեռանկարները, պարզելով նաեւ յետագայ ծրագիրները արուեստի այլ մարզերու մէջ:

Հ. Ա.

տանի Անկախութեան ոսկեղէն Թուականը:

Տօն՝ հերոսական Թռիչքներու եւ իրատեսքի,

Տօն՝ մարտնչումի եւ խիզախութեան,

Տօն՝ անձնուէր քաջերու տարած յաղթանակին,

Տօն՝ Ազատ եւ Անկախ Հայրենիքին:

Երբ լացի եւ արցունքի դաշտերէն հայորդիներ ի վերջոյ, ոտքի ելան ըսելու աշխարհին եւ մարդկութեան, թէ մենք կանք ու պիտի մնանք: Եւ կեցանք ու մնացինք:

Հայաստանը այսօր, օտարներէն ի՛նչ մակդիր ալ ստանայ, ազգային շեշտուած իր դիմագծով, յարատեւ իր վերելքով եւ բացառիկ ոգիով՝ մեր գոյութեան կորիզն է:

Եւ երիտասարդութիւնը Հայոց, կը քալէ գիտութեան եւ քաղաքակրթութեան ճամբէն, յանուն մարդկութեան ու բարօրութեան:

Երիտասարդութիւն, որ չի կրնար երախտապարտ չըլլալ հերոսական սերունդի մը, որ ամէնէն առատ, ամէնէն մաքուր արիւնը տուաւ՝ Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ Հայրենիքի մը համար:

Անոնք կորիզը դրին: Բայց կարեւորը ան, է, որ անոնց գաղափարը այսօր դարձած է ձգտումը մեր երիտասարդութեան:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ժորժ Սանտ կ'ըսէ.

«Այն բաները զորս կինը կը սիրէ, անոնց ետին թաքնուած կը գտնուի այր մը»:

×

Տիկին Տը Փիւրէզիէօ կ'ըսէ.

«Հաճելի ըլլալ, սիրել եւ տիրել: Ահա կնոջ ամբողջ կեանքը»:

×

Օսքար Ուայլտ կ'ըսէ.

«Կինը ամէն բան կը հասկնայ բացի իր ամուսինէն»:

×

Հայկական առածը կ'ըսէ.

«Կնկայ բերած փողը դրան զանգն է, անցուդարձ ընելուդ ճակտիդ կը դպչի»:

Այս օրերու կարգախօսին եւ նշանաբանին չի համապատասխաներ: Նախ այլեւս դռները հինձեւով զանգ չունին, հայ կիներն ալ՝ նազուտուզ: Ահա թէ ինչու աշխատաւոր հայ կինը պատուանդանին վրայ է միշտ և անոր աշխատանքը սուրբ:

×

Չինական առածը կ'ըսէ.

«Երջանիկ է այն մարդը որուն կինը լեզու չունի»:

Մոնկոլեան առածն ալ կ'ըսէ.

«Կինը շատ համեղ պտուղ մըն է, սակայն զգուշացիր թէ խակէն եւ թէ հասունէն»:

Խակը հասկնալի է, սակայն հասո՞ւնը: Չէ՞ որ բոլոր պտուղներու հասունը համեղ է միշտ: Կնոջ հասունը ինչո՞ւ համեղ պիտի չըլլայ...

×

Ընդհանրապէս այրերը գրած են կնոջ մասին իսկ կիները՝ գրեթէ բան չեն գրած այր մարդոց մասին: Կ'արժէր որ գրէին՝ ջրելու համար այր մարդոց աժան փիլիսոփայութիւնները: Բայց ինչ ալ գրեն կնոջ մասին, կինը կը մնայ միշտ բարձր, փնտռուած եւ մանաւանդ՝ համն ու աղը աշխարհի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (188)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ձ.

— Ոչ, մանչս, պատասխանեց Փօլ Հարման: Կրնաք հոսկէ հեռանալ: Դրոնապանին ըսէք որ գիս չխանգարէ որեւէ պատրուակով, ու կրկնեցէք որ սովորական ժամուն կրնայ պառկիլ:

Քառորդ ժամ յետոյ գործարանին մէջ հանդարտութիւն կը տիրէր:

— Վայրկեանը կը մօտենայ, ըսաւ գործարանատէրը իր մեղսակցին:

Օվիտ Սոլիվօ սկսաւ ծպտուիլ: Հինգ վայրկեան ետքը՝ Փօլ Հարմանին դարձաւ, որ դիտած էր գինքը, առանց բառ մը արտասանելու, քունքերը պաղ քրտինքով թրջուած:

— Լմնցաւ, յարեց Օվիտ: Զգեստս ապահով տեղ մը դիր: Վերադարձիս՝ պիտի առնեմ: Հիմա գիս առաջնորդէ այն դուռը, որուն վրայ խօսեցար...:

Միլիոնատէրը միշտ անձայն, բանալի մը առաւ գզրոցին մէջէն ու Օվիտի նշան ըրաւ որ իրեն հետեւի: Բոլորովին մութ էր ամէն կողմ, ամպոտած երկինքին վրայ ոչ մէկ աստղ կը փայլէր, ու լուսինը աւելի ուշ պիտի ելլէր: Բացարձակ լռութիւն կը տիրէր: Երկուքը միասին լռիկ անցան բակէ մը, յետոյ ուրիշ բակէ մը: Փօլ Հարման կանգ առաւ փոքր դրան մը առջեւ:

— Հոս է դուռը, մրմնջեց գործարանատէրը, ու փականքը փնտռեց խարխափանքով:

Դուռը բացուեցաւ:

— Ահա բանալին, յարեց Հարման: Աջակողմ դարձիր: Հինգ վայրկեանէն՝ կարէն տը Քոլոմպի ճամբուն վրայ պիտի գտնուիս...:

Օվիտ առաւ բանալին, դուրս խոյացաւ ու նապաստակի մը պէս սուրաց մթութեան մէջ: Հեռուն, Քուրպըվուայի զանգակատան ժամացոյցը ութ կը զարնէր:

Ճիշդ այդ պահուն, Լիւսի կառախումբ կը նստէր Սէն Լազարի կայարանէն: Քիչ ետքը Պուր Քոլոմպ վար իջաւ ու սկսաւ յառաջանալ այն ճամբէն, որուն հետեւած էր առջի իրիկուն: Ուշ չըլլալուն, չէր վախնար ան: Դաշտագետնին մէջ ինքզինքը առանձին գտնելուն պէս՝ Լիւսի իր շուրջը ակնարկ մը ձգեց, ուր մտահոգութեան սկզբնաւորութիւն մը կար, տարտամ ու անորոշ: Սակայն անարգել հասաւ իր տեղը: Սենեկապանուհին իմացուց տուաւ կարուհիին ժամանումը:

Տիկինը, որ ժամէ մը ի վեր բարկացած էր, շրջազգեստը բերուած չըլլալուն համար, մազերը յարդարել տալու վրայ էր: Արդ, վարսայարդարը երեք քառորդ ժամէն շուկած էր գլուխը տիկնոջ, որ բանէ մը գոհ չէր մնար: Վերջապէս կարգը եկաւ Լիւսիի:

Շրջազգեստը հանուեցաւ խաւաքարտէն, որուն մէջ փափկօրէն տարածուած էր: Այնքան քիչ ատենէն պատրաստուած այդ շրջազգեստը իսկապէս գեղարուեստական գործ մըն էր, ու շատ լաւ կը վայլէր տիկնոջ, ու այս վերջինն ալ հաւնեցաւ, առանց դժուարութեան: Սակայն չփակին վրայ պզտիկ թերութիւն մը կար, հակառակ գործաւորուհիին ճարտարութեան. այդ թերութիւնը քսան վայրկեանէն չտկուեցաւ: Ցետոյ ծաղկեփունջեր պիտի դրուէին հոն ինչ որ պզտիկ գործ մը չէր: Լիւսի համակերպութեան հառաչ մը արձակեց ու գործի սկսաւ: Թողունք որ ան աշխատի, ու մենք Փարիզ վերադառնանք, Տօֆին փողոցի հացավաճառանոցը:

Իրիկուան ժամը իննին, Տիկին Լըպրէի սպասուհին դեղարան գացած էր, դեղաջուր մը առնելու համար հիւանդին, որուն վիճակը հետզհետէ կը ծանրանար: Մայր Լիզոն խանութը կեցած էր, սպասուհիին վերադարձին ու Պ. Լըպրէի ժամանումին սպասելու համար: Ժամը իննին, Պ. Լըպրէ ներս մտաւ:

— Տիկինը ի՞նչպէս է, մայր Լիզոն, հարցուց ան, ներս մտած պահուն:

— Շատ դէշ է, պարոն Լըպրէ, պատասխանեց մայր Լիզոն: Երկու ժամէ ի վեր, ամէն վայրկեան ձեզ կը հարցնէ: Ձեզի ըսելիք ունի:

Լըպրէ իր կնոջ քով ելաւ, որ անհամբերութեամբ կը սպասէր իր ամուսնին վերադարձին: Լըպրէ բռնեց անոր ձեռքը ու սեղմեց: Հիւանդութիւնը սոսկալի աւերներ գործած էր առջի օրուընէ ի վեր: Առաջին ակնարկով ստուգելէ յետոյ մահուան դրոշմը կնոջ գունատ դէմքին վրայ, Լըպրէ զգաց որ սիրտը կը սեղմուէր, թէեւ բուխսիրտ չըլլար:

— Խեղճ բարեկամուհիս, աղէկ չե՞ս զգար ինքզինքդ, յարեց Լըպրէ խանդաղատանքով:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սանասարեան Նախկին սաներ Պ. Պ. Ապուլեան, Զուլակեան եւ Գոյումեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Մայիս 27) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ազգ. բարերար՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ

եւ Սանասարեան վարժարանի ողբացեալ տեսուչներու, ուսուցիչներու յիշատա–կին:

Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին Սանա–սարեանցիները եւ ողբացեալներուն յի–շատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր. Զարուհի Թորոսեան, Օր. Հայկա–նոյշ Թորոսեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով կամ գրաւոր մասնակից եղան իրենց խոր սուգին

ԶԱՊԷԼ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ այրի Տիկին Սիրանոյշ Մանուկեան եւ ընտանեկան պարագա–ները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ան–ձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակներով ցա–ւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուս–նոյն ողբացեալ

ԱՍԱՏՈՒՐ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

անակնկալ մահուան առթիւ եւ 20 Ֆր. կը նուիրէ իր շատ սիրելի «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յովսէփ Թաքիկեանի *մահուան առթիւ Քէօլէեան ընտանիքը (Պուա Քոլոմպ) Աղքատախնամին կը նուիրէ 50 Ֆր. փո–խան ծաղկեպսակի:*

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Զապէլ Թորոսեանի *մահուան առթիւ, Տիկին Մարի Ակոնայեան 50 Ֆր. կը նը–ւիրէ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ–Քաշանի մասնաճիւղին եւ 10 Ֆր. «Յառաջ»ի:*

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի 27 Մայիս, ժամը 16ին

կը մասնակցին

— Վարժարանի քառաձայն խմբերգը

— Կովկասեան պարախումբը

— Էրերունի նուագախումբը

— Հայկ. գունաւոր ժապաւէններ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Պիւֆէ — պար — փարքինկ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր. Սիւզան Պետէշեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Յ. Պետէշ–եանի (Շաւիլ):

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ Մայիս 26, երեկոյեան ժամը 8.30ին Ահարոնեան ակումբը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 27 Մայիս, Յիշատակ է Աշ–խարհազօրաց եւ Զօրավարացն Հայոց, որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սար–դարապատի 1918 ամի, վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի խօս–ուի աւուր պատշաճի քարոզ:

Պատարագի ընթացքին՝ Հայր Մեքէն *առաջ, պիտի կարդացուի Նորին Ս. Օծու–թիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի սրբատառ* Կոնդակը՝ *գըր–ուած Սարդարապատի հերոսներուն հա–մար:*

Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի հանդիսաւոր հոգեհանգիստ:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօ–թելու անոնց հոգիներուն համար:

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի 27 Մայիս Լիոնի Ս. Յա–կոբ եկեղեցւոյ մէջ, ի մէջ պատարագի կը կարդացուի Ամենայն Հայոց Կաթո–ղիկոս Վազգէն Ա.ի սրբատառ կոնդակը Սարդարապատի հերոսներու փառքը հիւ–սող եւ ապա տեղի կ'ունենայ հոգեհան–գստեան պաշտօն ճակատամարտի մէջ ինկողներու յիշատակին:

Ա. Զ. Դ.

Achète monnaies étrangères en bronze et argent — lot toute quantité. Ecrire au journal qui transmettra.

ՏԷՍԻՆ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հայ Դատի օրուան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման 55րդ տա–րեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մաս–նակցութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խա–չի մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե–րունդի խումբին:

Տեղի պիտի ունենայ 27 Մայիս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2.30էն մինչեւ 9, Տէսինի քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ:

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին եւ սիրուն անակնկալներ:

Առատ խմիչք ու համեղ աղանդերներ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր:

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ
ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մայիս 25, ժամը 21ին, Միւթիւալիթէի մէջ, 24, Ռիւ Սէն–Վիքթոր
Կը նախագահէ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ
Կը խօսին
ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ, ԺԻՒԼ ՎՈԼՖ, ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ
Մասնակցութեամբ
Ֆրանսական Ընկերվարական կուսակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Նոր Սերունդի եւ Փէ. էս. Իւ.ի

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ օթոքարներ կը մեկնին ժամը 20.30ին Փըթի–Փոն, Փլաս Քար–նօ, Մէռի:

ԻՍԻԷՆ օթոքարը կը մեկնի ժամը 20.15ին Օփիթալ Փերսիէն եւ կը հանդիպի օթոպիւսի բոլոր կայանները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 27, առաւօտ ժամը 10ին Սինեմա Սէն–Ժորժ, *Ավընիւ տը լա Քորս*
Կը նախագահէ.— ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Ուղերձ Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ՝ Ս. Գըլըճեան
Հանդիսութենէն ետք ճաշ, ժամը 13ին, ի պատիւ Կ. Սասունիի, մասնակցու–թեամբ Կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ՝ Հայկական Դատի Կեդր. Յանձնախումբին
կազմակերպութեամբ Հ. Հ. Հիմնադրութեան տօնակատարութեան Յանձնախումբի
26 Մայիս, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20.30ին
Լիոնի «Լա Սիկալ» շքեղ սրահին մէջ, Ավընիւ տը Սաքս
Կը նախագահէ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Կը խօսին ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
Ալագեազ *պարախումբը — երգ.* Ալիս Գալուստեան (Ալթունեան) — *ջութակ* վա–հան Պայանտրեան, *դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին* Տը Կաթթըլիէի — *Արտա–սանութիւն* Լիւսի Գըլըճեան *եւ* Խաչիկ Մխսեան — *խօսնակ* Շաւէ Խաչատուրեան
Այս առթիւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 27 Մայիս
Մուտքը ազատ է
Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հ. Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին, Թաղապետարանի Թատրոնին մէջ
Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի
Կը նախագահէ ընկ. Հ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, Հայկ. տոհմիկ պարեր, երգ արտասանութիւն
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à
Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours
Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)
Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19
Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
395 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Ուրբաթ 1 *Յունիս ժամը 20.30ին* Սփլանտիտի մէջ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 1 ԺԱՄԸ 10–22
ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ
ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ, 44–50 Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, Մոնմորանսի

Տեսողութեան եւ Լսողութեան
Ձեր բոլոր հարցերուն համար Մի՛ Վարանիք
ԱՆՏՐԷ եւ ՏԱՆԻԷԼԸ ՀԱՍՊԱՆԵԱՆ

POUR TOUS VOS PROBLEMES DE VUE ET D'AUDITION

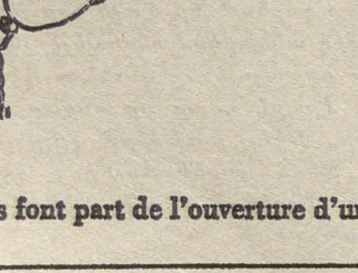

ANDRÉ & DANIELLE HASBANIAN
Opticiens diplômés de Paris
Acousticiens diplômés de la Faculté de Médecine de Marseille

Vous font part de l'ouverture d'un magasin d'optique et laboratoire de surdité

- Վ Ա Լ Ա Ն Ս -
60, Rue Madier de Montjau
Tél. : 43-56-23
26000 VALENCE

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
26
SAMEDI
26 MAI
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

LE NUMÉRO 0,70 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·723

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.723

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՈԳԻՆ

Հայ դատ կը նշանակէ անկախութիւն Հայաստանի, ամբողջական Հայութեամբ:

Այլ խօսքով՝ Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան, ինչպէս բանաձեւած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան իններորդ Ընդհանուր Ժողովը 1919ին Երեւանի մէջ եւ ինչպէս տարի մը վերջ, 1920 Օգոստոս 10ին, նուիրագործած էր Սեւրի դաշնագիրը, իր 88րդ եւ 89րդ յօդուածներով:

Այս բանաձեւումը դարձած է ազգային «հաւատոյ հանգանակ»:

Այսօր, երբ կ'ոգեկոչենք Արարատեան դաշտի Մայիսեան դիւցազնամարտերուն եւ Հայաստանի անկախութեան հռչակման 55րդ տարեդարձը, պարտականութիւն ունինք մեր երախտագիտական տուրքը մատուցանելու անխտիր բոլոր այն հայորդիներուն, որոնք առանց դաւանանքի խտրութեան իրենց արիւնը նուիրեցին հայրենիքի ազատութեան:

Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը 1918 Մայիս 28ին բախտորոշ դարձակէտ մը կազմեց հայ ազգի ժամանակակից պատմութեան մէջ:

Ազատութեան, անկախութեան գաղափարականը արմատ ձգեց մեր հոգիներուն մէջ:

Այդ գաղափարականին կառչած ենք ազգովին հայրենիքի թէ սփիւռքի մէջ, անկախութեան կորուստէն աւելի քան կէս դար վերջ ալ:

Անկախութեան տարեդարձը առիթ կ'ընծայէ կրկին օրակարգի հրատապ հարց դարձնելու Հայ Դատը, որ իր լուծումին կը սպասէ դեռ:

Տարիները, սերունդի փոփոխութիւնները փոխանակ մոռացութեան անդունդը նետելու մեր ազգային գաղափարականը, ընդհակառակն վերարծարծած են զայն: Փաստ՝ այն քաջալերական ու յուսադրիչ երեւոյթը, որուն ականատես ենք այսօր Երեւանէն մինչեւ Սան Ֆրանսիսքօյ, Ֆրանսայէն մինչեւ Ուրուկուէյ ու Աւստրալիա:

Մեր երիտասարդներն են, որ գործի լծուած են ամէնուրեք Հայկական Դատ հետապնդելու համար, կարելի բոլոր միջոցներով:

Դարուս քսանական թուականներէն մինչեւ վաթսունականը խարխափումի, ճամբայ որոնելու տարիներ եղան:

Գաղթական չեն այլեւս սփիւռքի մեր հայրենակիցները: Բոլորն ալ ապահոված են իրենց տնտեսական անկախութիւնը: Շատեր հասած են նախանձելի դիրքերու:

Կեանքի կոչուած է սերունդ մը, որ հպարտ է իր ծագումով եւ նախանձախնդիր՝ հայկական ազգային արժանապատուութեան:

Այդ արժանապատուութեան գովելի զգացումն է, որ մղած է զայն որոնելու պատճառները իր հայրերու եւ պապերու դժբախտութեանց՝ մօտաւոր անցեալի մէջ:

Այդ որոնումները առաջնորդած են մեր երիտասարդները բուն աղբիւրը չարիքին, դէպի ցեղասպան ազգը, որ ո՛չ միայն չէ կրած արժանի պատիժը իր վայրագ ու անորակելի ոճիրներուն, այլեւ այսօր ի պատուի է միջազգային հրապարակի վրայ եւ աթոռ գրաւած արեւմուտքի քաղաքակիրթ ազգերու ատեանին մէջ:

Այս ընդվզեցուցիչ երեւոյթին դէմ է, որ ծառացած է հայ նոր սերունդը, արժանաւոր ժառանգորդը իր հայրերուն, աննկուն պաշտպանը Հայ Դատին, գրահուած Սարդարապատի ոգիով:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԻՍՔԱՐԻ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Ելմտական նախարարը լաւատես հաշուեկշիռ մը ներկայացուց Ազգ. Ժողովին առջեւ եւ կարգ մը հեռանկարներ պարզեց, գլխաւորաբար տուրքերու մարզին մէջ: Ձեռք առնուած միջոցները պիտի գործադրուին 1974ին (1973ի եկամուտներու համար): Եթէ այս միջոցներէն ոմանք բաւական յստակ են, կան նաեւ ուրիշներ որոնք զանազան մեկնաբանութեանց դուռ կրնան բանալ:

Այսպէս շատ բարձր եկամուտներու համար պիտի ջնջուի զեղչը (ապաթըմանը) որ, կ'ըսէ նախարարը որեւէ իմաստ չունի: Օրինակ բարձր աշխատավարձքեր ստացողները հաւանաբար այլեւս չկարենան 20 առ հարիւրի զեղչը ընել, ինչպէս ցարդ ի զօրու էր բոլոր աշխատավարձքերու համար: Նախարարը ճշդած է սակայն թէ այս որոշումը չի վերաբերիր ֆատրերուն:

Պիտի ջնջուին նաեւ արհեստի ծախքերու վերաբերեալ զեղչերը, որ 5էն 40 առ հարիւր է ըստ արհեստներուն եւ կը շահագրգռէ 73 արհեստ:

Հարկային առաւելութիւններ պիտի վերաքննուին կամ սահմանափակուին: Այս կարգադրութիւնը կրնայ վերաբերիլ խընայողութեան կարգ մը տեսակներու բայց որեւէ ճշգրիտ մանրամասնութիւն չէ տրուած:

Փլիւ-վալիւները որոնք իսկական եկամուտներ են յետ այսօրիկ աւելի մօտէն ենթակայ պիտի ըլլան տուրքի: Ասիկա կը վերաբերի գլխաւորաբար կալուածային փլիւ-վալիւներուն:

Հետզհետէ պիտի ջնջուի ընկերութիւններու մատակարարներու տրուած չահարաժինը: Համեստ եկամուտներու համար, տուրքը պիտի պակսի:

Ծանօթ է որ 16 նահանգներու մէջ 540 հազար տուրք վճարող ընտրած են տուրքերու ամսականացումը: Այս դրութիւնը պիտի տարածուի 30 նահանգի 1974 Յունուար 1ին եւ գործատիրոջ կողմէ տուրքին վար դրուիլը պէտք է նախատեսուի իբրեւ վերջին հանգրուան:

Ժողովրդական խնայողութիւնը պիտի քաջալերուի:

1975 Յունուար մէկէն պիտի ջնջուի փաթանթը բայց փոխարինուի նահանգային տուրքով մը: Նոր տուրքը «վերանորոգուած եւ աւելի լաւ բաշխուած» պիտի ըլլայ: Դրամատուներու վարկերը պիտի սեղմուին եւայլն, եւայլն:

Օրակարգի այս նիւթին շուրջ 24 հոգի արձանագրուած էին միջամտութիւններ ընելու համար: Ընկերվարական պարագլուխը՝ Ֆ. Միթերան բուռն յարձակում կը գործէ մեղադրելով նախարարը որ խուսափած է խօսելու այն դիրքին մասին զոր Ֆրանսա պիտի բռնէ Հասարակաց Շուկայի բանակցութեանց ընթացքին, Յուլիս մէկէն մինչ Նիքսըն արդէն պարզած է այն հեռանկարները զորս կ'ուզէ իրագործել համաշխարհային տնտեսական նոր կարգի մը համար: Միթերան կը ներկայացնէ նաեւ այն արդիւնքները զորս Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն ձեռք ձգած են այն օրէն երբ սկսած են իրենց «գրոյցը»: Ժիսքար կ'ըսէ թէ մասնայատուկ հարց մըն է, որու շուրջ կառավարութիւնը պատրաստ է վիճաբանութեան նստելու:

Յաջորդաբար խօսք կ'առնեն Շալանտոն (Իւ. Տէ. Էռ) որ գովեստներու կողքին կարգ մը թելադրանքներ ալ կ'ընէ: Ժ. Ժ. Սերվան – Շրայպէր թեքնիք քննադատութիւններ կ'ընէ, ապա խօսք կ'առնէ Միշէլ տ'Օրնանօ որ կ'ուզէ թեթեւցնել տալ Թէ. Վէ. Ա.ն: Անկախ Հանրապետականներու խմբակցութեան նախագահը դոհացուցիչ բաներ կը գտնէ եւ կ'ուզէ որ նախարարը շարունակէ այդ ուղղութեամբ:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 21)

ՀԱՅ ՕԴԱՉՈՒՆ

Է. Եոլեան, որ նոր օդանաւեր կը փորձէ, Մայիս 19ին վարած է «Տու–144» ճամբորդատար օդանաւը, որ կը բարձրանայ 17 հազար մեթր, իսկ արագութիւնը կը հասնի ժամը 2100 քիլոմեթրի:

×

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

Հայաստանի սահմաններուն մէջ կան շուրջ 5000 պատմական յուշարձաններ եւ այլ ժամանակակից կոթողներ: Ասոնց պահպանումին համար մեծ գործ կը տեսնեն պատմական յուշարձաններու պահպանութեան Հայկական Ընկերութեան 46 քաղաքային եւ շրջանային խորհուրդները: Ընկերութիւնը անցեալ տարի 58·500 ռուբլի ծախսած է վերանորոգումի աշխատանքներու համար:

×

Ե. ՉԱՐԵՆՑ ԵՒ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

Այս նիւթին շուրջ զեկուցում մը կատարած է համալսարանի դասախօս, դոցենտ Վազգէն Գաբրիէլեան, «Չարենցեան ընթերցումներ» շարքի հաւաքոյթին ընթացքին, Երեւանի պետական համալսարանը:

1921–22ին Չարենց « Դիմանկարներ » վերնագրով գիրք մը կազմելու վրայ էր: Ան ուրուագծած էր այդ աշխատութիւնը եւ մասամբ ալ գրած: Շարքը կը սկսէր Պետրոս Դուրեանով, ապա կուգային Թումանեան, Իսահակեան, Մեծարենց, Սիամանթօ, Տէրեան եւայլն: Այս գիրքը ինչ–ինչ պատճառներով լոյս չի տեսներ: Սակայն նախաձեռնութիւնը ինքնին կը վկայէ, որ Չարենց կը փորձէր բացատրել իր հոգեւոր հայրերուն ստեղծագործութիւնը:

Սիրելի՞ էին, արդեօք, Չարենցին Դուրեանն ու Մեծարենցը, Սիամանթօն ու Վարուժանը: «Տուր ինծի Տէր, ուրախութիւնն անանձնական... ինչ զարմանալի պոէտ է եղել Մեծարենցը, մաքուր ոնց որ բիւրեղ: Ապրեց ընդամէնը 22 տարի, եւ միթէ նրա մասին կարելի է ասել, թէ մեռաւ... իսկ Սիամանթօն, ի՛նչ տաղանդ է, զարմանալի արուեստով», Չարենցի խօսքերն, կ'ըսէ Մահարի:

Սիրոյ, յարգանքի տուրք էր անշուշտ այն վերաբերումը, երբ Պոլսոյ մէջ գտնուած ժամանակ Չարենց կ'այցելէ Շիշլիի գերեզմանատունը եւ կը հետաքրքրուի, թէ ո՞ւր կը գտնուի Մեծարենցի դամբարանը:

1928ին վերադառնալով, Մայկոպէ, «կարդաց լոյս տեսած գրքերը, դժգոհեց: Միթէ էս մարդիկ չե՞ն յուզւում, չե՞ն տխրում, չե՞ն կարօտում, սա ինչ թմբուկային անհոգի պոէզիա է... կը գայ ժամանակը՝ կը հրատարակենք Դուրեանին, Մեծարենցին, Թէքէեանին, Վարուժանին, Սիամանթոյին», այս տողերը նոյնպէս քաղուած են Մահարիի յուշերէն:

Եւ ահա կը պատմէ Վաղարշակ Նորենց. «Չարենցն առաջինն էր, որ առաջ քաշեց արեւմտահայ գրականութեան հրատարակութեան հարցը: Նրա համար Արեւելահայ եւ Արեւմտահայ գրականութիւն տերմինները պայմանական հասկացողութիւններ էին: Նա նոյնպիսի խանդաղատանքով էր սիրում Մեծարենցին, որքան եւ Տէրեանին, Վարուժանի պոէզիան համարում էր հայրենի գրականութեան փառքերից մէկը, Սիամանթոյի արուեստը՝ անհասանելի կատարելութիւն, խոշոր վարպետ էր համարում Թէքէեանին: Իր զմայլանքի պահերին նա արտասանում էր այդ սիրած բանաստեղծներից հատուածներ եւ բացագանչում — ա՛յ թէ ինչպէս են գրել»:

Չարենցի յանձնարարութեամբ, երբ ան արդէն պետական հրատարակչութեան գեղարուեստական բաժնի խմբագրապետն էր, Ալազան եւ Նորենց կը կազմեն «Արեւմտահայ բանաստեղծներ» հաւաքածոն: Ան շատ կարեւորութիւն կուտար եւ խիստ վրդոված էր, որ իր ուզած ճոխութեամբ չպատրաստուեցաւ հաւաքածոն: Կը թելադրէ կազմել Մեծարենցի լրիւ հաւաքածոն, ապա տեսնելով զայն, կը խանդավառուի, կ'ուրախանայ՝ «Ե՞րբ պիտի այսպէս հրատարակենք Վարուժանին, Սիամանթոյին, միւսներին»: Յետոյ լոյս կը տեսնեն Դուրեանի «Տաղերը», Սիպիլի «Ցոլքերը», կը նախապատրաստուին Վարուժանի, Զօհրապի գիրքերը:

Չարենց իր գործերուն մէջ ալ երբեմն բնութագրած է արեւմտահայ իր սիրած բանաստեղծները: Մեծարենցի նուիրած իր քառատող բանաստեղծութեան մէջ կը գրէ.

Արիւն է եղել աշխարհում: Եղել է եղեռն
ու կոիւ,
Լեռնացել են ուժեր վիթխարի՝ ամեհի
ելած իրար դէմ:
Աշխարհից հեռու մի գիւղում,
եղէգնեայ մի սրինգ կտրած,
Արեւ է երգել ու գարուն այս հիւանդ,
հանճարեղ պատանին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԱԹԸՐԿԷՅԹԻ գայթակղութիւնը իր առաջին զոհը տուաւ յանձին հանրապետական ներկայացուցչի մը որ անձնասպան եղաւ: Ամերիկեան մամուլը ամբաստանած էր Ուիլեըմ Ուիլըը որ 25 հազար տոլար ստացած էր Նիքսընի ընտրութեան կոմիտէէն եւ այդ գումարը չէր յայտարարուած Մարիլանտի ընտրական յանձնախումբի հաշուեցոյցերուն մէջ, ինչ որ դէմ է այդ նահանգի օրէնքին:

ՔԼՕՏ ԼԵՎԻ–ՇԹՐԱՈՒՍ ֆրանսական ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Հանրի տը Մոնթերլանի աթոռին: Նոյն աթոռին թեկնածու էր նաեւ Փրոֆ. Շարլ Տէտէեան, որ ընտրական նիստէն առաջ կը քաշէր իր թեկնածութիւնը ինչպէս կ'ընէր նաեւ իր մրցակիցը: 27 քուէարկողներու վրայ Լեվի–Շթրաուս ստացաւ 16 ձայն եւ ընտրուեցաւ Ա. շրջանին: Նոր ակադեմականը ցեղարան է եւ Փրոֆ. Քոլէժ–տը–Ֆրանս:

Verdun, Douaumont, Sardarabad

ALLOCUTION PRONONCEE PAR LE PROFESSEUR NOUBAR ARPIARIAN
Secrétaire Général de l'Union des Arméniens de France
le 20 Mai 1973 à l'Ossuaire de Douaumont

Je dois d'abord, au nom de l'Union des Arméniens de France et de son président Haïk Kirikdjian, remercier Monsieur Alain Poher, Président du Sénat, d'avoir bien voulu manifester son amitié pour les Arméniens en accordant son Haut Patronage à cette cérémonie du Souvenir et en assistant avec nous à la messe solennelle célébrée en la Cathédrale de Verdun.

Son Excellence Monseigneur Pierre Boillon, évêque de Verdun, qui a mis sa cathédrale à notre disposition et nous donne à nouveau, ici-même, son hospitalité à l'Ossuaire de Douaumont.

Monsieur Robert Galley, Ministre des Armées, qui retenu par les devoirs de sa charge, a tout de même voulu nous apporter son appui agissant en se faisant représenter par Monsieur le Général de Division Robert Toussaint et en assurant le concours de l'Armée à cette manifestation.

Les autorités préfectorales et municipales qui ne nous ont pas ménagé leur aide.

Ici même, Monsieur le Chapelain de l'Ossuaire et Monsieur le Maire de Douaumont, dont l'amitié nous a été bien précieuse.

Messieurs les Chevaliers de l'Ordre hospitalier de Saint-Lazare.

Anciens Combattants et Résistants, couverts de gloire, vous et vos drapeaux.

Vous tous enfin, chers amis et compatriotes, qui avez accouru de la France entière, de Marseille, de Lyon, de Paris, de bien d'autres villes encore, soyez remerciés pour votre participation à cette Cérémonie sacrée.

Et maintenant que le Secrétaire Général a rempli un peu de son devoir voulez-vous permettre à l'homme de s'exprimer ?

Verdun !
Douaumont !

Mots magiques qui évoquent pour tous les Français la fermeté d'âme, la résistance, l'héroïsme.

La France, assaillie par un ennemi puissant et organisé, trouve dans les forces vives latentes dans l'âme de ses enfants l'énergie irréductible qui lui permettra de résister coûte que coûte et de remporter la victoire de l'esprit sur la matière, de la liberté sur l'oppression. De partout dans le monde, les hommes épris de liberté accourent à son aide : pour eux France et Liberté sont depuis toujours des mots synonymes.

Et parmi ceux-là se trouvent les hommes que nous honorons aujourd'hui, ces Arméniens venus d'un lointain Orient, lointain en apparence seulement, mais proche par le cœur et l'esprit. Les Arméniens ne sont-ils pas, comme l'a dit Anatole France, les occidentaux de l'Orient ? Spontanément, ils ressentent l'histoire comme leurs frères français. Pour eux, l'hésitation n'est pas permise ni possible. Dès le premier instant, ils ont choisi leur camp. De partout ils accourent, s'enrôlent dans l'Armée française, en traversant bien des périls. L'état despotique qui les domine est allié de l'ennemi. Qu'importe ! Ils trouvent moyen de venir s'engager dans les forces françaises.

Le combat pour la liberté est le même sur tous les fronts. En se battant pour la France, ils ont le sentiment qu'ils se battent aussi pour l'Arménie éternelle, leur patrie crucifiée depuis des siècles.

D'autre, mieux que moi, pourront dire leurs combats, mes aînés, qui furent à Verdun. Je me plais à saluer l'un d'eux ici même.

Cette fraternité d'armes ne date pas d'hier. Lorsque les Francs croisés, épuisés par un long voyage, arrivèrent sur les contreforts du Taurus cilicien, en Arménie, quel ne fut pas leur réconfort et leur enthousiasme de voir des frères, chrétiens comme eux, dans cet environnement hostile, les accueillir à bras ouverts et leur offrir l'aide de leur ravitaillement, de leur connaissance du terrain et de leur renfort en troupes fraîches, se croisant avec eux pour la reconquête des Lieux Saints, objet de leur pélerinage.

Jamais depuis lors cette fraternité ne s'est démentie. Il est exemplaire de constater qu'au cours de l'Histoire, jamais, au grand jamais, Arméniens et Français ne se sont trouvés dans des camps opposés. Peut-on citer beaucoup d'exemples d'une telle fidélité ?

Bientôt, en 1915, la guerre s'étendait au front d'Orient. Là, plus nombreux encore, du fait de la proximité de leur pays, les Arméniens, au coude à coude fraternel avec ceux que l'Histoire a surnommés les Poilus d'Orient, constituèrent une Légion et se battirent vaillamment sous le drapeau français.

Sur leur lancée, après une lutte héroïque, avec l'aide des combattants de la Résistance arménienne, sur le sol même de leur mère patrie, renforcés par les détachements arméniens libres qui avaient quitté l'armée russe de l'armistice et — déja ! — refusé la capitulation, tous unis, ils parvenient enfin à libérer leur patrie, après des siècles de servitude et à créer le 28 Mai 1918 la République arménienne, alliée de la France.

Cette jeune république, héritière d'un très vieux royaume, était l'objet des assauts des Kémalistes, encouragés par l'inertie d'un Occident épuisé par qautre années d'une guerre inexpiable. Ce fut uniquement grâce à l'héroïsme et à la ténacité du peuple arménien, livré à ses seules forces que la République arménienne triompha de ses féroces ennemis.

Ce m'est un honneur et une joie, en ce haut lieu du patriotisme français à Douaumont, de commémorer, en même temps que le sacrifice des volontaires arméniens tombés au Champ d'Honneur, morts pour la France, de commémorer, dis-je, le Verdun arménien, la Victoire de Sardarabad, où l'armée arménienne, composée de ces « va-nu-pieds superbes », après de longs et opiniâtres combats, brisait enfin, le 22 Mai 1918, l'offensive générale des Kémalistes turcs contre l'Arménie renaissante.

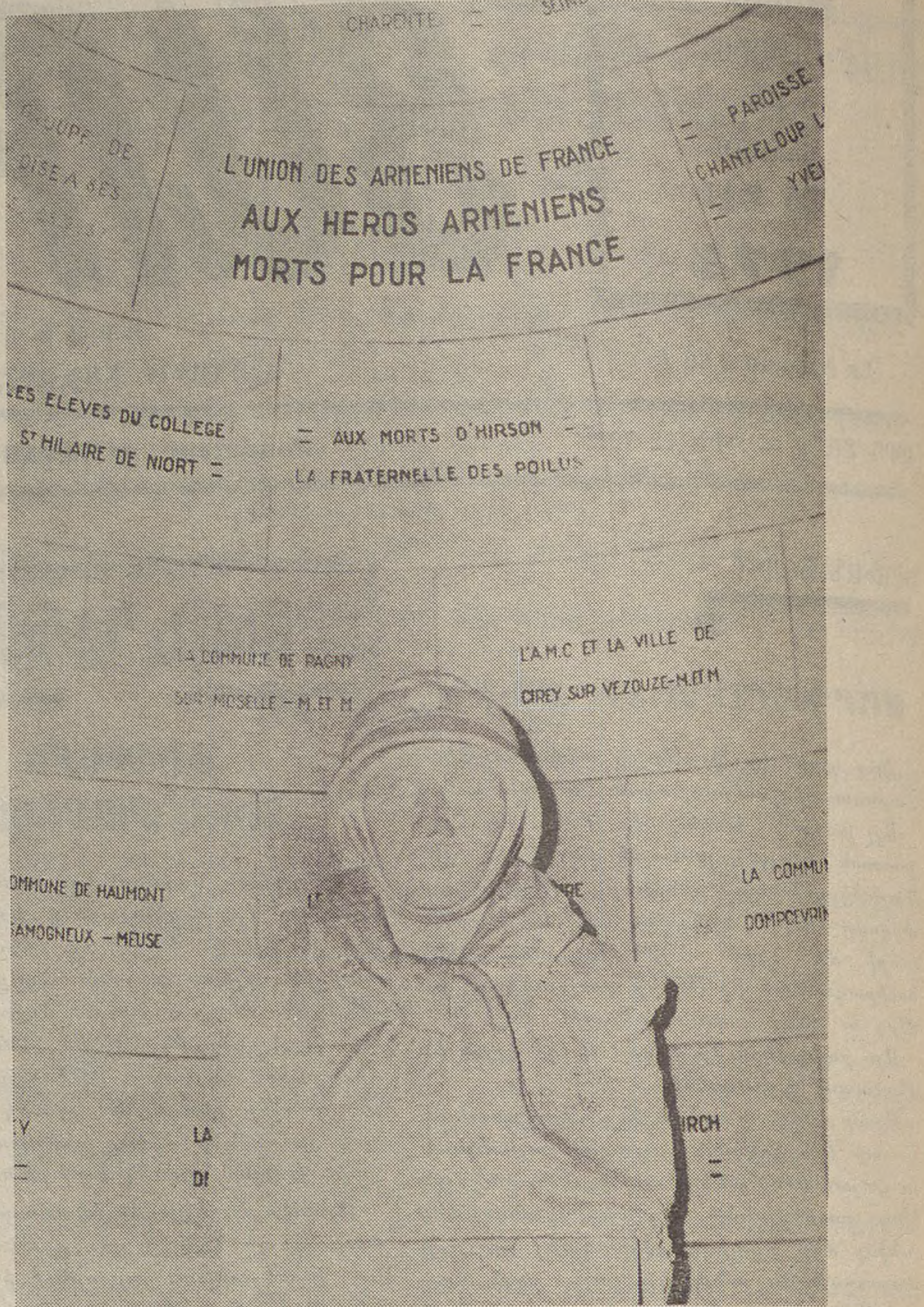

Ի յիշատակ հայ հերոսներուն (արձանագրութիւնը դրուած է գլխաւոր մուտքին աջ կողմի պատին վրայ)

Oui, chers compatriotes français, à deux jours près, c'est aujourd'hui même l'anniversaire de la victoire qui permettait, après des siècles, la résurrection de l'Arménie en tant qu'Etat indépendant, allié des puissances occidentales, et cela, je le répète, car la liberté se conquiert et ne s'octroie pas, sans aucune aide extérieure, rien que par l'énergie intacte et l'esprit de sacrifice jamais épuisé du peuple arménien rescapé du génocide.

Je suis saisi d'une profonde émotion à la pensée de cette coïncidence historique : 20 Mai 1973, Verdun, Douaumont, ici, ce majestueux monument, au milieu des collines boisées s'étendant sous nos yeux, — 22 Mai, anniversaire de Sardarabad, bien loin, tout là-bas, la stèle effilée l'élançant vers l'azur des montagnes arméniennes, symbole de la renaissance et de l'élan indomptable de ce vieux peuple ami.

A travers le temps et l'espace, ces deux monuments se répondent pour célébrer ensemble la mémoire de nos Héros.

Qu'ils reposent en paix dans notre souvenir.

Vive la France,
Vive l'Arménie,
A jamais.

(*) *Le titre est de la Rédaction.*

ԾԱՆՕԹ. — Այս թիւին մէջ լոյս տեսած եւ յաջորդաբար լոյս տեսնելիք նկարները տրամադրուած են հանդիսութեանց պաշտօնական լուսանկարիչ Արաքսի կողմէ:

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Հազորդագրութեան իմաստը պարզ էր եւ որոշ. դաշնակից Պետութիւնները ուրեմն տեղեակ էին Թուրքիոյ մէջ Հայերու վերաբերմամբ գործուող ոճիրներու մասին եւ կ'ազդարարէին Թուրք կառավարութեան եւ անոր գործակից ոճրագործներուն, որ անոնք ԱՆՁԱՄԲ պատասխանատու պիտի նկատուէին Հայերու դէմ գործուած չարիքներուն համար:

Հետեւաբար, պէտք էր ենթադրել, որ պատերազմէն վերջ, դաշնակից Պետութիւնները առնուազն պիտի դատէին եւ պատժէին Թուրք ցեղասպանները, ինչպէս դատուեցան եւ պատժուեցան նացի ոճրագործները Նիւրէնբերգի մէջ, Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմին վերջը:

Առաջին Համաշխարհային պատերազմը վերջացաւ 1918 Թ. Նոյեմբեր 11ի զինադադարով: Դրանից առաջ ծունկի եկել էր արդէն Թուրքիան: Իթթիհատական կառավարութեան անդամները փախել էին Գերմանիա: Պոլիսը գրաւուեր էր դաշնակից զօրքերով: Անգլիական նաւատորմիղը տիրական էր Նեղուցներուն եւ Միջերկրական ու Սեւ ծովերու մէջ: Յաղթական դաշնակիցների հակակշռին տակ էր ամբողջ Օսմանեան կայսրութիւնը: Ռուսաստանը մեկուսացած էր, յեղափոխական մոլուցքով բռնուած: Ռուսաստանի տեղը, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողքին, գրաւեր էին Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները: Ուրախ էր եւ, «փոքր դաշնակիցը»՝ Հայութիւնը, որ ինքզինքը նոյնպէս յաղթող կը նկատէր, թէեւ ֆիզիքապէս եւ նիւթապէս ահռելի կորուստներու էր մատնուած: Հարիւր հազարաւոր որբեր եւ այրիներ ցան ու ցիր անգլիական եւ ամերիկեան Նպաստամատոյց կազմակերպութիւններու որբանոցներուն եւ կայաններուն մէջ: Արեւմտեան Հայաստանը աւերակ, ամայացած եւ խոպան...:

Բայց եւ այնպէս, Հայութիւնը յուսալից էր. մեծ դաշնակիցներէն «փոքր դաշնակցին» շռայլուած խոստումները իրականանալու վրայ էին: Եւ ամէնից առաջ պիտի պատժուէին Դաշնակիցների արդելափակած եւ դուրսը մնացած ոճրագործները:

Հայերը հաւատացեալ ժողովուրդ են, ի՞նչպէս չհաւատային Անգլիոյ կամ Ֆրանսայի նման քաղաքակիրթ ազգերու տուած խոստումներուն: Սիրազեղ եւ հոտեթով խօսքեր էին ըսուած Հայերուն պատերազմի օրերուն:

Ոճրագործները պէտք է դատուէին: Եւ, յիրաւի, Պոլսում սկսաւ դատավարութիւն՝ Թուրք ոճրագործների դէմ: Բայց հազիւ երկրորդական ջարդարարներէն մէկը դատուած եւ կախաղանի դատապարտուած էր, Թուրքերու մէջ փրթաւ վլվլուկ եւ, Դաշնակիցները, վախնալով բարդութիւններէ՝ բանտերուն մէջ արգելափակուած և դատավարութեան ենթակայ յանցաւորները փոխադրեցին Մալթա կղզին: Ընդհ. համոզումը այն էր, որ Մալթայի աւելի ապահով պայմաններուն մէջ տեղի պիտի ունենար դատավարութիւն՝ Եւ ոճրագործները արժանի պատիժի պիտի ենթարկուէին: Այլ եւ, տիրող էր այն վստահութիւնը, որ Գերմանիա եւ այլուր ապաստանած Իթթիհատական պարագլուխները պիտի ձերբակալուէին եւ նոյնպէս յանձնուէին դատարանի:

(22 – Տար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Պատմական իրողութիւն է, թէ Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան շրջանին, նորակազմ Պետութեան սահմաններուն մէջ կիրարկուեցան ժողովրդավարական եւ ընկերվարական սկզբունքները: Ասոնք կը բխէին օրուան իշխանութեան գլուխ գտնուող Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագրէն: Յետագային, արտաքին ծանօթ իրադարձութիւնները թոյլ չտուին, որ այդ սկզբունքները մնայուն իրականութիւն ըլլան եւ մեր փոքր հայրենիքը կառավարուի բառին ճշգրիտ իմաստով ժողովրդավարական եւ ընկերվարական գիծերով:

Հայաստանի կառավարութիւնը 1919 *Մարտ* 12*ին մշակեց օրէնք մը Հայաստանի Խորհրդարանի ընտրութեանց մասին: Ըստ այդ օրէնքին քուէարկութեանց կրնային մասնակցիլ քսան տարին բոլորած բոլոր այն քաղաքացիները, որոնք կ'ապրէին Հայաստանի մէջ եւ կը նկատուէին քաղաքացի: Օրէնքը կը ճշդէր, թէ ոչ մէկ խտրութիւն կը դրուի կրօնքի, ցեղի միջեւ: Քուէարկութեան եւ ընտրութեան մէջ կիներն եւս ունէին այրերու համահաւասար իրաւունք: Իսկ ընտրութիւնները կը կատարուէին ընդհանուր, գաղտնի, հաւասար, ուղղակի եւ համեմատական հիմունքներով:*

Նկատելի է, թէ Հայաստանի անկախ կառավարութիւնը ոչ միայն քուէարկելու, այլեւ ընտրուելու իրաւունք կը սահմանէր կիներուն: Ու ասիկա 1919*ին իսկ:*

Ստորեւ վկայութիւն մը պատմագէտ Արշակ Ալպօյաճեանէ.—

« Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը հիմնուած է հանրապետական ռամկավար դրութեան վրայ եւ կը կառավարուի այս սկզբունքին համաձայն... ժողովրդային վեհապետութիւնը կ'արտայայտուի միակ խորհրդարանով մը, որ կը բաղկանայ ընդհանուր քուէարկութեամբ ընտրուած երեսփոխաններէ: Քուէարկութեան եւ պետական պաշտօնները վարելու իրաւունքը կը պատկանի ամէնուն, առանց սեռի եւ կրօնի խտրութեան: Քուէարկութիւնը ուղղակի եւ գաղտնի է, ընտրութիւնն ալ հիմնուած՝ համեմատական սկզբունքի վրայ: ... Կառավարութիւնը պատասխանատու է խորհրդարանին եւ կը տապալի անոր անվստահութեան քուէով »:

Ժողովրդավարական եւ ընկերվարական սկզբունքներու անյարիր են միակ կուսակցութեամբ մը հաստատուած մենատիրութիւնը: Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան մէջ գոյութեան օրինական իրաւունք վայելած են բոլոր կուսակցութիւնները՝ ձախ թէ աջ: Փաստօրէն գոյութիւն ունեցած են չորս կուսակցութիւններ, որոնցմէ Դաշնակցութիւնը միշտ մնացած է կառավարական կուսակցութիւն, իսկ մնացած երեքը՝ Ժողովրդականները (Ռամկավար), Սոցիալ-Դեմոկրատները եւ Սոցիալիստ-յեղափոխականները՝ ընդդիմադիր: Առաջինը՝ ժողովրդական, աջակողմեան կուսակցութիւն էր, իսկ միւս երկուքը՝ ձախակողմեան:

1919*ի խորհրդարանական ընտրութիւններուն, որոնք տեղի ունեցան Յունիս* 21, 22 *եւ* 23*ին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ապահովեց* 72 *երեսփոխան, Սոցիալիստ-յեղափոխականները՝* 4, *Անկուսակցական Գիւղացիական միութիւնը՝ մէկ, օտար յարանուանութիւններէն Թուրքերը* 3: *Ժողովրդականները, Քիւրտերը եւ Ասորիները, որոնք առանձին ցանկեր ներկայացուցած էին, ո՛չ մէկ երեսփոխան կրցած են ապահովել, անոնց ստացած շատ չնչին քուէներուն հետեւանքով:*

Ժողովրդավարական կարգերու բնոյթը կը հաստատէ նաեւ այն իրողութիւնը, որ համայնավար Հայեր ապաստանեցան Հայաստան՝ խոյս տալով իրենց դէմ շղթայազերծուած հալածանքներէն Ազրբէջանի, Վրաստանի եւ Հիւս. Կովկասի մէջ: Ապաստան գտնողներուն մէջ էին Ս. Կասեան, Ա. Մռաւեան, Դ. Շահվերդեան, Ե. Երզնկեան, Աւիս Նուրիջանեան եւ դեռ ուրիշներ, որոնք պաշտօններ վարեցին պետական եւ հանրային ասպարէզներու մէջ: Աւելին՝ «Գիւղացիական ձայն» թերթին միջոցաւ անհաշտ պայքար մղեցին օրուան իշխանութեան դէմ: Համայնավարներու դէմ խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան 1920*էն ետք, յատկապէս Մայիսեան խռովութիւններէն յետոյ, երբ անոնք, հակառակ իրենց տուած խոստումին — Հայաստանի մէջ ընդյատակեայ քաղաքական աշխատանք պիտի չկատարեն — Պետութիւնը տապալելու, բանակը կազմալուծելու եւ Թուրքիան իբրեւ «եղբայրակից» Պետութիւն ներկայացնելու քայքայիչ գործունէութեան լծուեցան:*

Ընկերվարական տեսութիւններու կիրարկման ցայտուն փաստերն են այն օրէնքները, որոնք մշակուեցան Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան կողմէ: Ներկայացնենք Աշխատանքի Օրէնքին գլխաւոր կէտերը, զանոնք քաղելով « Հայաստանի Աշխատաւոր » թերթի 1918*ի թիւերէն.—* Աշխատանքի ժամանակն օրուայ ընթացքում պէտք է լինի ոչ աւել քան 8 ժամ, իսկ շաբաթուայ ընթացքում՝ 46 ժամ: Արտաժամեայ աշխատանքները արգելուած են (*օրէնքը կը թուէ բացառութիւններ, օրինակ՝ երբ* «աշխատանքի դադարումը սպառնում է նիւթերի փճացում»): Արտաժամեայ աշխատանքը վարձատրւում է հետեւեալ ձեւով· առաջին երկու ժամը մէկուկէս չափով, իսկ յետագայ ժամերը՝ կրկնակի չափով: Իւրաքանչիւր բանուորի արտաժամեայ աշխատանքի տեւողութիւնը օրուան ընթացքում պէտք է լինի ոչ աւել քան 4 ժամ, ընդամէնը սովորական աշխատանքի ժամերի հետ՝ 12 ժամ: 14 տարեկանից փոքր հասակ ունեցողներին աշխատանք տալն արգելւում է: Կանայք եւ 17 տարեկանից փոքր անչափահասները պէտք է ազատ լինեն ստորերկրեայ աշխատանքներից: 14–17 տարեկան անչափահասները օրուայ ընթացքում կարող են աշխատել ոչ աւել քան 6 ժամ, հաշուելով նաեւ ճաշի դադարը: Իգական սեռին պատկանող եւ 14–17 տարեկան անչափահասներին արտաժամեայ աշխատանքներ տալն արգելուած է:

1920 *Յունիս* 4*ին յատուկ օրէնք մը քուէարկուած է հողային հարցի մասին, որուն* 3*րդ կէտը կը ճշդէ օրէնքին հիմնականը. —* « Հողային յատուկ մարմինների պարտականութիւնն է շրջել գաւառները եւ տեղն ու տեղը ամենակարճ ժամանակում պետականացնել բոլոր մասնատիրական, վանքապատկան, վաքըփային, եկեղեցական եւ լքեալ հողերը: Պետականացած հողը բաշխել գիւղացիութեան: Լքեալ գիւղերում նոր ազգաբնակչութիւն տեղաւորելու համար յատկացնել հող» («*Յառաջ*», *Երեւան*, 1920 *Յունիս* 8):

Այս աշխատանքներու ուղղութեամբ նշենք օրինակ, թէ Ծաղկաձորի շրջանին մէջ հողային յատուկ մարմնին աշխատանքը վերջ գտած էր Օգոստոսին: Պետականացուած էին Թրքական 12 *լքեալ գիւղերու* 18.000 *հեկտար հողերը:* 5000*ը բաժնուած էր սակաւահող Ալափարս, Գոմիշ եւ Օղանլար գիւղերու միջեւ: Այս բնոյթի աշխատանքները կանոնաւոր կատարուած են Էջմիածինի, Ապարանի, Նոր Բայազէտի եւ այլ վայրերու մէջ:*

Բժշկական խնամքի մասին օրինագիծ մը մշակուեցաւ 1920 *Ապրիլ* 13*ին, Հայաստանի բժշկական համագումարի մէջ: Օրինագիծը կը ճշդէր թէ* «Ազգաբնակչութիւնը ապահովւում է կառավարութեան եւ նրա օրգանների կողմից ձրի բժշկութեամբ»:

Այս արագ ակնարկն իսկ յստակ կը դարձնէ այն իրողութիւնը, թէ Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան ներքին կառոյցը ժողովրդավարական եւ ընկերվարական հիմունքներու վրայ հաստատուած էր:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ժողովուրդը կը յառաջանայ դէպի Տուօմոնի Ոսկրատունը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (189)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ջ.

— Գէշ է վիճակս, շատ գէշ, պատասխանեց Տիկին Լըպրէ, գրեթէ անիմանալի ձայնով մը: Ալ լմնցաւ ամէն բան, մահս մօտալուտ է:

Ամուսնին աչքերը արցունքով լեցուեցան:

— Ինչո՞ւ ատանկ մտածումներ կ'ունենաս, պատասխանեց Լըպրէ:

— Մահս մօտալուտ է, կրկնեց Տիկին Լըպրէ...: Կը զգամ որ մահը կը մօտենայ...: Քեզմէ պիտի բաժնուիմ, բարեկամս... առյաւէտ պիտի բաժնուիմ...: Քեզ սիրելուս համար, մահը անագորոյն կը թուի ինծի: Քեզմէ բան մը պիտի խնդրեմ, մեռնելէ առաջ...:

— Ի՞նչ բան: Շուտ ըսէ...: Ինչ որ կ'ուզես՝ պիտի ընեմ:

— Լա՛ւ. մայրս տեսնել կ'ուզեմ:

Լըպրէ տեղէն վեր ցատկելով թոթովեց.

— Մա՛յրդ:

— Օ՛հ, գիտեմ թէ քեզի հանդէպ անիրաւ գտնուած է, բայց դուն ալ անիրաւութիւն ըրած ես անոր, յարեց օրհասական կինը...: Դուն աւելի յանցաւոր ես թերեւս...: Մնաց որ, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի ասիկա: Հարկաւ պիտի չձգես որ ես մեռնիմ, առանց մօրս երեսը տեսնելու...: Քեզմէ յետոյ՝ ան ունիմ աշխարհի մէջ. սիրտս պիտի բզքտուի, եթէ աշխարհէ մեկնիմ, առանց անոր երեսը տեսնելու անգամ մըն ալ...:

— Ան բնաւ պիտի չհաւանի հոս գալ, պատասխանեց Լըպրէ: Բնաւ երբեք...: Ես լաւ կը ճանչնամ զայն:

— Կը սխալիս, յարեց հիւանդ կինը հետզհետէ տկարացող ձայնով մը: Ան պիտի հաւանի հոս գալ, եթէ երբեք զղջում յայտնես անցեալի մասին, եթէ երբեք նամակով ներում խնդրես, որպէսզի անյապաղ հոս գայ, եթէ երբեք կ'ուզէ կենդանի գտնել զիս:

— Այդ նամակը պիտի չգրեմ, պատասխանեց Լըպրէ բիրտ շեշտով մը:

— Ուրեմն կ'ուզե՞ս որ ցաւած սրտով մը մեռնիմ...: Ոչ, ոչ... այդքան անգութ պիտի չգտնուիս, թոթովեց հիւանդ կինը, արցունք թափելով:

Լըպրէ գլուխը ծռեց ու սկսաւ խորհիլ: Պըլթոնի մը պէս անհամբոյր, քինախնդիր, յամառ էր: Սակայն սա մտածումէն կը տարուէր.

— Իրաւունք ունի: Անգութ բան մը պիտի ըլլայ մօրը երեսը չցուցնել անոր, այս աշխարհէն մեկնած ատեն: Խղճի խայթ պիտի պատճառէ ինծի: Ամբողջ կեանքիս մէջ պիտի մեղադրեմ ինքզինքս...:

Յետոյ յանկարծ բարձրաձայն ըսաւ.

— Պիտի գրեմ անոր:

— Օ՛հ, շնորհակալ եմ, բարեկամս, գոչեց հիւանդը, ձեռքերը իրարու միացնելով: Դուն բարի մարդ ես: Իսկոյն պիտի գրես նամակը: Վաղը շատ ուշ է արդէն: Կը զգամ որ հետզհետէ կը տկարանամ, ու մահս մօտալուտ է:

— Բայց նամակը ի՞նչպէս պիտի ղրկուի:

— Մայր Լիզոն զայն պիտի տանի Կարէն տը Քոլոմպ ու մայրս միասին պիտի բերէ. հետեւաբար այս գիշեր պիտի կրնամ զայն տեսնել:

— Քու ուզածդ պիտի ընեմ:

Ու Լըպրէ վար իջաւ: Մէկ քառորդ յետոյ, նամակը յանձնեց մայր Լիզոնի:

— Շուտով գացէք, ըսաւ ան. ահա ձեզի դրամ: Կառք նստեցէք, կայարան երթալու համար. նոյնպէս կառքով վերադարձէք:

Լըպրէ հարիւր սունոց չորս հատ մետաղ դրամ դրաւ մայր Լիզոնի ձեռքը, որ դուրս խոյացաւ իսկոյն: Ժամը տասը տասը անցած, Պուա Քոլոմպ իջաւ, ու միշտ վազելով, դէպի Կարէն ուղղուեցաւ այն միեւնոյն ճամբէն, որուն հետեւած էր առջի օր: Քիչ ետքը հասաւ Փարիզի պողոտան, կանգ առաւ Տիկին Լըպրէի տան առջեւ ու զանգակը հնչեցուց երկու ձեռքերով փոխն ի փոխ: Երկու վայրկեաններ սահեցան, ու մայր Լիզոն տակաւին չէր դադրեցուցած իր դժոխային ժխորը: Վերջապէս սպասուհիին ձայնը պարտէզին խորէն գոռաց.

— Ո՞վ կայ հոն: Ո՞վ է զանգակը զարնողը:

— Նամակ մը կը բերեմ Պ. Լըպրէյի կողմէ, որուն կինը մեռնելու վրայ է, պատասխանեց Ժանն Ֆորթիէ:

— Սպասեցէք, յարեց սպասուհին:

Ժանն սպասեց: Սպասուհին դուռը բացաւ ու ճանչցաւ զայն:

— Դուք էիք երէկ եկողը: Տիկինին մօր վիճակը շա՞տ գէշ է ուրեմն:

— Խեղճ կինը քանի մը ժամուան կեանք ունի...:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ԽՆՋՈՅՔ – ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղի կողմէ։

Կը խօսի՝ ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

— Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր — երգ, պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ Կապոյտ Խաչի դպրոցի աշակերտութեան կողմէ Յունիս 3ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին Սէն-Մօրիսի քաղաքապետարանի սրահը։

Հանդէսէն վերջ, ընտանեկան խնջոյք։ Ճոխ պիւֆէ, համադամ աղանդերներ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանը կեդրոնական ջեռուցումով օժտելու նպատակին կը նուիրեն.—

Տիկ. Ժան Յովհաննէսեան, Պր. Արմենակ Զօրիկեան (Մարթիկ), Տէր եւ Տիկ. Միշէլ Եղնիկեան (Պըղանսոն), Պր. Խաչատուրեան (Վիլնէօվ Լուպէ), Օր. Մ. Թէրէզ Էրքիւլէթեան, Պր. Պետրոս Փէհլիվանեան (Իսի), Տիկ. Իսկուհի Էօլմէզեան (Մէօտոն), Պր. Պետրոս Տէմիրճեան (Արնուս), Պր. Ա. Գարամաճեան (Նիմ), Տիկ. Նոյեմի Մարտիրոսեան (Մարսէյլ), Պր. Սերժ Եկաւեան (Էքս), Տիկ. Մաթիլտ Սամուէլեան 10ական ֆր.։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի 27 Մայիս, ժամը 16ին

կը մասնակցին

— Վարժարանի քառաձայն խմբերգը
— Կովկասեան պարախումբը
— Էրերունի նուագախումբը
— Հայկ. գունաւոր ժապաւէններ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Պիւֆէ — պառ — փարքինկ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ Մայիս 26, երեկոյեան ժամը 8·30ին Ահարոնեան ակումբը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 27 Մայիս, Յիշատակ է Աշխարհազօրաց եւ Զօրավարացն Հայոց, որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սարդարապատի 1918 ամի, վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ։

Պատարագի ընթացքին՝ Հայր Մերէն առաջ, պիտի կարդացուի Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի սրբատառ Կոնդակը՝ գրուած Սարդարապատի հերոսներուն համար։

Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի հանդիսաւոր հոգեհանգիստ։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու անոնց հոգիներուն համար։

ՏԷՍԻՆ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հայ Դատի օրուան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման 55րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին։

Տեղի պիտի ունենայ 27 Մայիս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30էն մինչեւ 9, Տէսինի քաղաքապետարանի չքեղ սրահին մէջ։

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին եւ սիրուն անակնկալներ։

Առատ խմիչք ու համեղ աղանդերներ մատչելի գիներով։

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր։

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 27, առաւօտ ժամը 10ին Սինեմա Սէն-ժորժ, Ավընիւ տը լա Քորս

Կը նախագահէ.— ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Ուղերձ Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ՝ Ս. Գըլըճեան

Հանդիսութենէն ետք ճաշ, ժամը 13ին, ի պատիւ Կ. Սասունիի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ՝ Հայկական Դատի Կեդր. Յանձնախումբին

Կազմակերպութեամբ Հ. Հ. Հիմնադրութեան տօնակատարութեան Յանձնախումբի

26 Մայիս, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·30ին

Լիոնի «Լա Սիկալ» շքեղ սրահին մէջ, Ավընիւ տը Սաքս

Կը նախագահէ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսին ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն

Ալագեազ պարախումբը — երգ Ալիս Գալուստեան (Ալթունեան) — ջութակ Վահան Պայանտրեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Տը Կաթրըլիէի — Արտասանութիւն Լիւսի Գըլըճեան եւ Խաչիկ Մխսեան — խօսնակ Շաքէ Խաչատուրեան

Այս առթիւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 27 Մայիս

Մուտքը ազատ է

Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հ. Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին, Թաղապետարանի Թատրոնին մէջ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի

Կը նախագահէ ընկ. Հ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, հայկ. տոհմիկ պարեր, երգ արտասանութիւն

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Ուրբաթ 1 Յունիս ժամը 20·30ին Սփլանտիտի մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՄԱՌԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆԻՍ 9 ԷՆ 23

2580 ՖՐԱՆՔ

Pension complète avec excursions quotidiennes

Բնակութիւն Ա. կարգ — ամբողջական փանսիոն, ամէնօրեայ պտոյտներ

ՅՈՒԼԻՍ 14 ԷՆ 28

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

2650 ՖՐԱՆՔ

Ուղղակի թռիչք Փարիզ-Երեւան-Փարիզ

ՅՈՒԼԻՍ 21ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 4

ՕԳՈՍՏՈՍ 5ԷՆ 17

16էն 35 տարեկան երիտասարդներու համար յատուկ գին՝ 2100 Ֆր.

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

MONDOTOURS

2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

IVe CONGRÈS MONDIAL 1, 2, 3 JUIN 1973
UNION GÉNÉRALE ARMÉNIENNE DE BIENFAISANCE

CONCERT DE GALA

LE VENDREDI 1er JUIN A 20 H 45
SALLE DU MUSÉE GUIMET
6, PLACE D'IÉNA PARIS 16[e]

FESTIVAL BABADJANIAN
AVEC LA PARTICIPATION DE

ARNO BABADJANIAN
RAFFI PETROSSIAN
ANNIE KAVAFIAN
ANI GAZARIAN
MAT LILJEFORS
AIDA BASMADJIAN
MANFRED STILZ

ENTREE 30 F

GRAND BANQUET SUIVI DE BAL

LE SAMEDI 2 JUIN 1973
20 H 30 DANS LES SALONS DE
L'HOTEL P.L.M. ST-JACQUES
17, BL. ST-JACQUES PARIS 14[e]
METRO SAINT-JACQUES
L'ORCHESTRE ARMENIAN
SUNSHINE ET DE NOMBREUSES
VEDETTES ARMÉNIENNES
PARTICIPATION AUX FRAIS
DINER, VIN COMPRIS : 90 F

RESERVATIONS : BUREAU DE L'U.G.A.B.
11, SQ. ALBONI PARIS 16e TEL. 870-03-18

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
27
DIMANCHE
27 MAI
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.724

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.724

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ ՎԱՒԵՐԱԳԻՐԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Ե.— ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՎԱԽՃԱՆԸ

Հայկական Լեգէոնն էր, որ գրաւած էր Լիբանանն ու Կիլիկիան: 1919 Յունուարին Զօր. Ալէնպի Մերձաւոր Արեւելքի ֆրանս. զինուորներու հրամանատարէն կը պահանջէր Լեգէոնը հեռացնել Կիլիկիայէն, տեղը տալու համար հնդկական զօրագունդի մը: Այս պահանջը մերժուած ըլլալով, անգլիացի զօրավարը 1919 Մարտ 5ի հեռագրով կը հրամայէր Հայկական Լեգէոնը Կիլիկիայէն հանելով ղրկել Մարոք եւ անոր տեղ ուրիշ ֆրանսական զինուոր չբերել:

Այս հրամանն ալ մերժուեցաւ, քանի որ Լեգէոնը չէր կրնար օգտագործուիլ Կիլիկիայէն դուրս: Ըստ յանձնառութեան, անիկա պէտք է կռուէր Թուրքերու դէմ: Եթէ Մարոք ղրկուէին, լեգէոնականները զանգուածօրէն կրնային ջնջել իրենց յանձնառութիւնը:

Չկարենալով Կիլիկիայէն հեռացնել Հայկական Լեգէոնը, Զօր. Ալէնպի պահանջեց լուծել զայն, պատրուակելով, որ իբրեւ թէ հայ զինուորները ապօրէն ընթացք կ'ունենան թուրք բնակչութեան դէմ: Մասնակի զոհացում տրուեցաւ Անգլիացիներուն՝ լուծելով Լեգէոնի 4րդ վաշտը, կազմուած վերջերս ազատուած հայ պատերազմական գերիներէ (1919 Մարտ 27ի հաղորդագրութիւն՝ ուղղուած Անգլ. հրամանատարութեան): Այս վաշտը կազմուած էր առանց Անգլիացիներու արտօնութեան (Ֆրանս. բանակը ենթակայ էր Անգլ. հրամանատարութեան):

Ամիս մը վերջ, Զօր. Ալէնպի կրկին կը պահանջէ Հայկական Լեգէոնին լուծումը, միշտ պատրուակելով այս վերջինին յոռի վերաբերումը Թուրքերուն հանդէպ: Անգլիացի հրամանատարին ամբաստանութիւնը անարդար էր եւ իրական հիմք չունէր:

Ապրիլ 23ին Ֆրանս. հրամանատարը պատասխանեց Անգլիացիներուն թէ իրաւունք չունի լուծելու Հայկ. Լեգէոնը առանց Պատերազմական Նախարարութեան արտօնութեան եւ առանց համաձայնութեան Ժորժ–Փիքոյի, որ շուտով կը հասնի Պէյրութ՝ իբրեւ «Ֆրանս. Հանրապետութեան մարզպան Սուրիոյ եւ Հայաստանի»: Ետքէն մարզպանի տիտղոսին մէջ Հայաստանը փոխարինուեցաւ Կիլիկիայով, ի վերջոյ վերածուելու համար «Մարզպան Սուրիոյ եւ Լիբանանի» պաշտօնին, երբ Ֆրանսա Ազգերու Դաշնակցութենէն ստացաւ այս երկիրներու հոգատարութիւնը:

Երբ վերջնապէս ճշդուեցան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի գրաւման գօտիները Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, Ֆրանսա վերագտաւ իր անկախութիւնը եւ այլեւս ենթակայ չեղաւ Անգլ. հրամանատարութեան:

Դժբախտաբար 1919ի վերջերը կարեւոր փոփոխութիւն առաջ եկաւ Ֆրանսայի Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքականութեան մէջ, որմէ տուժողները պիտի ըլլային Հայերը եւ շահողները՝ քեմալականները: Կիլիկիոյ զինուորական իշխանութիւնները կ'ուզէին Հայկական Լեգէոնին վրայ երկու վաշտ եւս աւելցնել: 1919 Դեկտ. 17ի հեռագրով վարչապետ–Պատերազմ. Նախարարը կ'արգիլէր այդ ծրագիրը, յայտնելով, որ «շահ մը չունինք մեծցնելու, նոյնիսկ պահպանելու զինուորները այս Լեգէոնին, որուն կարեւորութիւնը արդարանալի էր պատերազմի գործողութեանց ատեն, սակայն այլեւս չի համապատասխաներ խաղաղեցման այն աշխատանքին, զոր պէտք է հետապնդենք ամենայն անկողմնակալութեամբ Սուրիոյ եւ Կիլիկիոյ մէջ»:

Մերձաւոր Արեւելքի Ֆրանս. իշխանութիւնները ի զուր փորձեցին Փարիզի քաղաքագէտները համոզել, որ անհրաժեշտ է Կիլիկիոյ մէջ ունենալ հայկական ուժեղ զօրագունդ մը՝ կռուելու համար քեմալականներու դէմ: Ֆրանս. կառավարութիւնը հրամայեց աստիճանաբար եւ ծածուկ կերպով պակսեցնել Հայկ. Լեգէոնի զինուորներուն թիւը: Պէյրութի մեծաւորները ըստ այնմ քանիցս հրամաններ տուին Ատանայի զօրաբաժնի հրամանատարին:

Հայկական Լեգէոնի երեք վաշտերը աստիճանաբար զեղչուեցան մէկի (1920 Ապրիլ 22ի հեռագիրը): Իրաւական տեսակէտէ օրինաւոր էր այս, քանի որ 1916 Նոյ. 26ի Նախարարական հրահանգը, որ ծնունդ կուտար Լեգէոնին, կը տրամադրէր, որ կամաւորները կրնան ազատ արձակուիլ կարգապահական նկատումներով:

Պատրուակները պակաս չէին:

Փարիզ հրահանգեց Հայերը փոխանցել Օտար Լեգէոնին: Ատանայի հրամանատար զօրավարը 1920 Մարտ 27ին պատասխանեց, որ այդ անկարելի է, որովհետեւ Հայերը կ'ուզեն կռուիլ միայն իրենց երկրի ազատագրութեան համար: Բազմաթիւ լեգէոնականներ դիմեցին զինուորական իշխանութեանց՝ ազատ արձակուելու համար:

Ի վերջոյ Ֆրանս. մարզպանը 1920 Մայիս 1ին հրամայեց լուծել Հայկ. վերջին վաշտն ալ, որուն կէսը մաս կը կազմէր Ճիհանի մէջ պաշարուած եւ ամէն հաղորդակցութենէ կտրուած պահակախումբի մը: Այդ պատճառաւ Լեգէոնի լուծումը յետաձգուեցաւ 1920 Սեպտ. 1ին: Վերջնական լուծումը տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 27ին: Հաստատուած է, որ լուծումի հրամանը կուգար ոչ թէ Փարիզի Պատերազմական Նախարարութենէն, այլ Պէյրութի մարզպանէն: Լեգէոնականները յանձնառու եղեր էին բանակին մէջ ծառայելու մինչեւ պատերազմին վախճանը, առ առաւելն մինչեւ Թուրքիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրին վաւերացումը:

Պատերազմը չէր վերջացած: Չէր իրականացած նաեւ Կիլիկիոյ Հայերուն ինքնավարութիւնը, ըստ 1916ի երրեակ համաձայնագրին, որ կը տրամադրէր նաեւ որ Լեգէոնը պիտի կազմէր հայ ազգային բանակի մը կորիզը:

Հայկական Լեգէոնը կը լուծուէր քաղաքական պատճառներով:

Զօր. Գարամանուկեան կը յիշէ որ 1920 Օգոստոս 19ին Մերձաւոր Արեւելքի բանակին հրամանատար զօրավարը Հայկական Լեգէոնի մնացորդացը քննութենէ անցընելով հրատարակած էր հետեւեալ օրակարգը.

«Սպանե՛ր, ենթասպանե՛ր, տասնապետնե՛ր եւ լեգէոնականնե՛ր, ձեզմէ բաժնուելուս նախօրեակին, պարտականութիւն կը համարիմ ձեզի յայտնելու խոր երախտագիտութիւնս ձեր փառապանծ ծառայութեանց համար: Ձեր քաջութեան եւ եռանդին անկորնչելի յիշատակը պիտի պահեմ: Վեհանձն Ֆրանսա հպարտօրէն պիտի յիշէ, որ պատիւն է ունեցած Հայաստանի զաւակներուն վստահելու մաս մը սուիններ, զորս անոնք գործածեցին խանդավառութեամբ»:

Հակառակ ասոր նման բազմաթիւ իրաւացի գովեստներու անփառունակ վախճան մըն էր վերապահուած Հայկական Լեգէոնին:

Անգարայի 1921 Հոկտ. 20ի Ֆրանքեւ–Թուրք համաձայնագիրը մահացու հարուածը կուտար Հայկական Կիլիկիոյ, որ աւելի քան կէս դարէ ի վեր դարձեալ կը մնայ նոյն «ցանկալի»ն հայրենակարօտ հոգիներու համար:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 21–22)

ՖՐԱՆՔԵԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 18ին Երեւան ժամանած է ֆրանքեւխորհրդային առեւտրական գրասենեակի պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ Ռոլան Նէօնժէսէռի: Նոյն օրը հիւրերը հանդիպում ունեցած են Երեւանի Քաղաքային Խորհուրդի գործադիր կոմիտէի նախագահ Գրիգոր Հասրաթեանի հետ: Հիւրերը այցելութիւններ կատարած են ելեկտրա–մեքենաշինական գործատունը եւ տեսարժան վայրերը: Մայիս 19ին պատուիրակութեան անդամները ընդունած է Յովհ. Բաղդասարեան, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան նախագահի տեղակալը: Զրոյցին մասնակցած են Մ. Մատոյեան, Լ. Մանասերեան, Ս. Դաւթեան:

×

ԼԵՀ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԱՅՑԸ

Լեհ շինարարներու պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ շինանիւթերու արդիւնաբերութեան եւ Շինարարութեան նախարար Ա. Կարկոշկանի, հանդիպում ունեցած է Գր. Արզումանեանի հետ, որ Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի նախագահն է:

ԵՐԳԻ ՏՕՆ

Կիրովականի մարզադաշտին մէջ աւելի քան 10.000 հոգի մասնակցած է աւանդական երգի տօնին: Հանդէս եկած են երկու հազար հոգիէ բաղկացած համաքաղաքային երգչախումբը, «Աւտոմատիկա» գործատան, մանկավարժական հիմնարկութեան եւ այլ ձեռնարկութիւններու նուագախումբերը:

×

ԱՐԱԳԱԾԻ ՊԵՌԼԻՏՆԵՐԸ

Վերջին տարիներուն գիտնականներուն ուշադրութիւնը կեդրոնացած է պեռլիտի վրայ, որովհետեւ հրաբխային այդ քարը բազմաթիւ յատկութիւններ ունի: Ֆրանսացի գիտնականները զայն անուանեցին պեռլիտ: Ասիկա իր բաղադրութեամբ հրաբխային սպիտակ–մոխրագոյն, թեթեւ քար է, փայլփլուն: Եթէ այդ քարը փշրեն, վերածեն աւազի, յետոյ 760–980 աստիճան տաքցնեն, անիկա կը սկսի փափուկնալ եւ ուռիլ, ծաւալը կը մեծնայ 10–15, երբեմն ալ մինչեւ 20 անգամ: Գիտնականները հաստատած են, թէ Հայաստանի պեռլիտները, մասնաւորապէս Արագած լերան հարաւ–արեւմտեան լանջերուն փռուած հանքավայրերունը ամէնէն որակաւորներն են ամբողջ Եւրոպայի մէջ: Պատահական չէ, որ Հայաստանի մէջ հաստատուած է Խորհ. Միութեան շինանիւթերու արդիւնաբերութեան նախարարութեան քարի եւ սիլիկատներու գիտահետազօտական հիմնարկութիւնը՝ իր բնոյթով միակը Խորհ. Միութեան մէջ: Պեռլիտը բարձրորակ հում նիւթ է ապակիի բոլոր տեսակներու (յախճապակիէն մինչեւ բիւրեղապակի), ապակիէ թելերու, ջերմամեկուսիչ եւ այլ իրերու, զտող նիւթերու արտադրութեան համար:

Ամէն տարի Խորհ. Միութիւնը մեծ քանակութեամբ ջերմամեկուսիչ իրեր, զտող նիւթեր կը ներածէ արտասահմանէն: Ասոնք խիստ անհրաժեշտ են իւղի, շաքարի, խմիչքներու, քացախին որակը բարելաւելու համար, ինչպէս նաեւ քիմիական արդիւնաբերութեան մէջ: Հայաստան հնարաւորութիւն ունի զանոնք արտադրելու:

×

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ Ժ. ՏԷՐ–ՄԵՐԿԵՐԵԱՆ

Միջազգային մրցանակներու դափնեկիր Ժան Տէր–Մերկէրեան Հայֆիլհարմոնիայի սրահին մէջ նուագած է Փականինիի Ջութակի քոնչերթօն (ռէ մաժէօր): Սէնֆոնիք նուագախումբը վարած է Վահան Այվազեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԻՍ–ԱՊԱՊԱՅԻ մէջ Հայլէ Սելասիէ բացումը կատարեց Ափրիկէի Միութեան կազմակերպութեան վեհաժողովին: Անդրադառնալով Մերձ. Արեւելքի հարցին, Եթովպիոյ կայսրը նկատել տուաւ, թէ խաղաղութեան հաստատման համար նախապայման է, որ Իսրայէլացիք հեռանան իրենց գրաւած բոլոր հողերէն: Թել Աւիվ պէտք է յարգէ Ապահովութեան Խորհուրդի համապատասխան որոշումը:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ Ֆրանսա Յունիս 10էն 14: Անկէ առաջ Լոնտոն պիտի այցելէ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը հաղորդեց, թէ դաւ մը երեւան հանած է յոյն նաւատորմի երեք նաւերու մէջ եւ ձերբակալած է հանգստեան կոչուած երկու դեր–ծովակալներ եւ քանի մը սպաներ: Ըստ կառավարութեան բանբերին՝ դաւադիրները ծրագրած էին երեք ռազմանաւեր բաց ծով հանել եւ հոնկէ վերջնագիր մը ուղղել կառավարութեան, որպէսզի հրաժարի: Կոչ մըն ալ պիտի ուղղէին ժողովուրդին: Յունական «Վելոս» մարտանաւի 270 նաւաստիները միաձայնութեամբ որոշում տուին Յունաստան չվերադառնալ եւ քաղաքական ապաստան խնդրել Իտալիայէն: Նաւապետը յայտարարեց, թէ որոշած են պայքարիլ, որպէսզի վերահաստատուի ժողովրդավարութիւնը իրենց երկրին մէջ: Յունական մամուլը Կոնստանդին թագաւորը կը մեղադրէ, ըսելով թէ մատ ունի դաւադրութեան մէջ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ երեք աստղանաւորդներ՝ Քոնրատ, Ուէյթց եւ Քերուին, որոնք անձին հրթիռով մը դէպի «Սքայլապ» արձակուած էին, յաջողութեամբ հասան Սքայլապ եւ արդէն իսկ նորոգութեանց աշխատանքին լծուած են, նկատի առնելով որ Սքայլապը խանգարումներ ունեցած էր:

ՎԱՌԵՆՔ ՄԵՐ ՍԻՐՏԸ ՀԻՆԵՐՈՒ ԲՈՑԷՆ

Ա.

Տարիները կը թաւալին աւելի տխուր տեղատուութիւններով, քան մակընթացութեամբ նոր արժէքներու: Կը պակսին չարքերէն գաղափարին մշակները, որ կ՚երթան կորսուելու ժամանակին անդարձ յաւիտենականութեան մէջ, խռովքով կը լեցուինք ապրողներս, յոյսին անգորրիչ բարիքին ուղղած մեր ակնարկները:

Գունատ, մրրկայոյզ Սփիւռքը կ՚անօսրանայ, ուր գերագանցօրէն անձնազոհուած հայ անհատականութիւններ իրենց յաջորդութեամբ չեն լեցներ ասպարէզը աշխատանքին, եւ լայնածաւալ ու աճաբեկիչ տարածքին վրայ մեր ցրուած անձերու իրականութիւնը համայնակուլ փոթորիկի մը սարսափով կը ցնցէ մեզ: Ու կը փորձուինք յաճախ ներկայէն անցեալին դարձնել մեր տրորուած միտքերը:

Ոսկեղարու մեծութիւններէն առած է միշտ ազգը իր կենսունակութեան աւիշը: Հայ տառերու Սուրբին ոգին դարերուն մէջէն թեւածող, սփոփիչ յոյսեր սերմանած է, ցեղին զօրութենական մղումին չարժումը փոխանցելու համար անհրաժեշտ յաջորդականութեամբ. փրկարար սերունդ մը մեր ազգային-մշակութային դաւանանքը դրոշմած է դարերու ճակտին վրայ իբրեւ ջահակիրներ, եւ անով է որ կը քալենք տակաւին:

Մեր պատմութեան երկու բեւեռները իրարու միացնել, հեռաւոր եւ մերձաւոր անցեալին հորիզոններէն եկած լոյսին ճառագայթներով տաքնալ մեր ներկայի ցուրտ գօտիներուն վրայ, ըսել է հայ մտաւորականութիւնը եւ ժողովուրդին ազգային գիտակցութիւնը չարունակ բեղնաւորել: Յոբելեանները, զորս տարուէ տարի կը տօնենք, եթէ այս բարիքը միայն ունենային, մեր ինքնամաչ եւ ինքնակործան գոյութիւնը, հայրենիքի սահմաններէն հեռու, պիտի կենսաւորուէր եւ բնաջնջող փոթորիկներու սարսափն ու աւերները պիտի մեղմանային:

Վառենք մեր սիրտը ուրեմն հիներու բոցէն:

Հայ մտքի հորիզոնի վրայ հրդեհ մը բոցավառեցաւ Ժ. դարուն: Նարեկացին ջահակիր մը չէր լոկ Մաշտոցի լոյսին, այլ հրդեհ մը մրրկավարս ու հրաճաճանչ, որուն բոցերը դարերով վառեցին հոգիները, ներշնչեցին ու արեւներով լեցուցին մեր խաւարը, սրբեցին ու առաջնորդեցին բարձրագոյն երկնակամարները հայկական շունչին, սրտին ու քնարին: Այս տարի՝ մահուան 970ամեակն է այս անզուգական աղօթողին եւ բանաստեղծին: Ե. դարէն ասդին, Թարգմանիչներու հոյլէն ետք, աստուածաբան-իմաստասէր վարդապետներ եկան օժտելու հայ մտքին երկինքը մինչեւ Նարեկացի, մինչեւ այս սերովբէաստրաս միտքը, Հացեկացիի մը հեղեղային ուժէն վերածնած այս հոյակապ հանճարը: Իր գործը անմահութեամբ պարուրուած՝ ներշնչարանը եղաւ տասնեակ մը դարերու, եւ նոյն թարմութեամբ ու նոյն հոգեշնորհ օծութեամբ եւ միշտ պեղելի անսպառ խորութեամբ, մեր անթարթափ աչքերուն հիացումն է, մեր սէրը, մեր հպարտութիւնը:

Վանայ լճին աստուածահրաշ սուրբը, հանճարին շքեղ ցոլքովը բռնկած արշալոյսներու եւ վերջալոյսներու նոր գոյներ սփռող իր «Աղօթամատեան»ով, հայ հոգիին եւ հայ վանքերու գեղեցկութիւնը, թող այս տարի ալ մօտէն ներշնչէ դրագէտը, բանաստեղծը, նոր ստեղծագործութիւններու ոսկեղէն դռներ բանալով եւ զմայլումի ճառագայթաղեղ պահեր տալով մեր հոգիներուն համար:

Հարիւր եօթանասուն տարի ետքը՝ Հայկական Կիլիկիան կը վառէր իր երկնակամարէն ուրիշ արեւ մը, Ներսէս Շնորհալին, որ արեգակնափայլ գործունէութեամբ՝ շինարար, կենսատու, ներշնչող հայրապետի եւ մտքի մարդու մը կեանքի աւարտին՝ կ՚անցնէր անմահութեան: Հայ ժողովուրդին ցաւովը ապրած անխորտակելի Հայ, որ արքունիքին, իշխանական միջավայրին եւ ռամկին բաժնեց իր սիրտը, որ ուժգնօրէն զգաց, ուժգնօրէն սիրեց եւ ուժգնօրէն ալ տառապեցաւ: Այրարատեան դաշտը հեռու էր իրմէ, բայց իր առջեւ բաց էր Միջերկրական ծովի կապոյտ դաշտը, դիւրահաղորդ ճամբայ մը արեւմտեան մտքին հետ հաղորդակցելու, ասիական ծանրութիւններէն եւ քիչ մըն ալ թանձրութիւններէն հեռանալով՝ մեզ կապելու եւրոպական նրբութիւններու, տանելով հայ միտքը իր հնդեւրոպական ակին: Բաց էր եւ դիւրահաղորդ ճամբան, սակայն նախապաշարումներու ամպեր իր նայուածքին լոյսն ու զօրութիւնը կը մթագնէին յաճախ եւ ցանած ցորենը արտերու վրայ կը գօսանար: Հաւատքի մարդն էր ինքը, կառչեցաւ Գրին, Երգին՝ հարթելու համար ուղի մը դէպի սրտերու միութիւնը: Հայրապետական Աթոռը, հրեղէն սիւնին պէս վստահութիւն կուտար իր ձեռնարկին, նոր Մեսրոպ մը կը վերածնէր իր մէջ, բանաստեղծ եւ հոգերգու, Գրի պաշտամունքին եւ անոր լուսաշող դերին հաւատացող օրհնեալ մշակ մը, որ հողէն ընձիւղած կանաչութեան պէս թարմ, աննկուն կեանք մը յաւերժացնելու կամք ունէր:

Գիրը Մեսրոպ Մաշտոցին համար ազգային դիմադրական միակ զէնքն էր, ապահովութիւնը հայրենիքի սահմաններուն. ան բոլոր ժամանակներու համար կերտած էր միջնաբերդն ու անոր պարիսպները, որպէս ամրութիւն ազգային գոյութեան. իրեն յաջորդողներուն մէջ իր բիւրեղային պայծառութիւններէն ցոլք մը, առոյգ եւ կիզիչ՝ կը նշուլէ միշտ Հայութեան վրայ: Շնորհալին կը ցօղուի իր անդիմադրելի հրապոյրով, տաղանդին փայլով եւ խօսքին մոգութեամբ սկզբնաղբիւր Մեսրոպեան դարուն: Եւ հոս է մեծութիւնը, անյաղթահարելի ուժը Գրին, որ գերագանցօրէն միակ իշխողն է մեր օրերուն ալ եւ միակ իրական հրամանատարը: Գրին շուրջ կը դառնան բոլոր միւս տարրերը՝ որպէս ամբողջացուցիչ, գեղեցկացուցիչ, բարձրացնող եւ ազնուացնող: Շնորհալիի շրթներուն վրայ ծաղկած երգը փթթումն էր գրին, որ ժպիտի պէս առինքնող դիւթութեամբը ծաւալեցաւ սրտէ սիրտ: Արշալոյսի առաջին ցոլքերուն հետ Աստուծոյ կապեց զինուորին եւ հողագործին հոգին՝ աղօթքին ճամբով, իբրեւ թրթռացում շնորհքի, փափկութիւններու եւ ազնուական զգացումներու: Շարակնոցը ոսկեղէն պսակն էր անոր ճակտին, հաւատքին ծաղկումը մտքի դաշտերու վրայ եւ սիրոյ ու յոյսի արփաթեւումներ՝ կապոյտներու ոսկեծիրին վրայ:

Տեսիլքներու պէս լուսահեղեղ բացուած է մէն մի շարական, որու էջերէն աստուածաբանն ու քերթողը կը սլանայ, կը տեսնէ, կը պարզէ մեզի Հայերուս եւ մարդկութեան՝ կեանքի խորհուրդին ծալքերը, անսահմանութեան հրաշապատում գաղտնիքները: Հոգիներու մէջ վէրք կար, եւ մահը դարանած էր չկարծուած անկիւնները. բանաստեղծ հայրապետը կը դնէր մատը վէրքին վրայ, բուժելու համար զայն, կը հեռացնէր դառնահամբոյր մահը, բանալով դռները դրախտին եւ հոգեկան քաղցրութիւններու: Առաքեալ, առաջնորդ երկնատար, քաւիչ եւ սփոփիչ, ինչ որ ահա եղաւ Շնորհալի իր երգերուն ազդեցիկ ներգործութեամբը հոգիներու վրայ, իր ժողովուրդին համար եւ իր յաջորդ զաւակներուն:

Հ. Մ. ՃԱՆԱՇԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ԱՌՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Քաթրայի երեկոյթէն ետք, ուր որակաւոր յայտագրի մը ընթացքին Առնօ Բաբաջանեան յայտնուեցաւ ոչ միայն իբրեւ ծանօթ երգահան, այլեւ դաշնակահար, Յունիս 1ին, այս անգամ Կիմէի սրահին մէջ, Առնօ Բաբաջանեանի գործերուն նուիրուած երեկոյթով մըն է որ կը բացուի Հ. Բ. Ը. Մ.ի Դ. Համաշխարհային Համագումարը:

Հեղինակը կը ներկայանայ իր գործերով՝ դաշնակի համար, ու Անի Գավաֆեանի հետ կը նուագէ դաշնակի եւ ջութակի իր հեղինակութիւնը, ինչպէս նաեւ դաշնակի ու զոյգ դաշնակի այլ գործեր:

ԿԵԱՆՔԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՄԱՅՐԸ

Մօրս յիշատակին

Ո

Այդ ժամանակներուն մենք կը բնակէինք Հարաւային Ֆրանսայի խաղաղ մէկ անկիւնը, Կրասի մօտ, Քաննի ճամբուն վրայ, որ կ՚երկարի մինչեւ Միջերկրական:

Հեռու արդի ճարտարապետութեան հորիզոնները խափանող կառոյցներէն, մեր թիկունքէն բոլորուած ծովային Ալպեաններու լեռնաշղթայով, մեր շուրջը մինչեւ Օփիոյի եւ Մուանսի բլուրները կը տարածուէր ծաղկաւէտներու, պտղատու ծառերու եւ արօտավայրերու ընդարձակ հովիտ մը, հոս, հոն ցրուած ծառազարդ պարտէզներու մէջ գրկուած առանձնատուներով, ուր համակ Փրովանսի հովուերգութիւնը կը ծփայ:

Մօտն էինք Մօրիս Մէթէրլինկի երբեմնի կալուածին, որուն մուտքի դուռին կորաձեւ կամարին վրայ անցնող տարիները չեն կրցած եղծել ամբողջովին իւղաներկ անունը իր եղեգութեան Կապոյտ թռչունին որ յաճախ Փարիզի Օտէոնի Թատրոնին խաղացանկին մաս կազմեց:

Տարակոյս չկայ որ պելժիացի խորհրդապաշտ եղերագիրը որուն համար գրուած է որ իր գործերուն մէջ արտայայտած գեղեցիկը կը գերազանցէ ինչ որ Շէյքսփիր իբր գեղեցիկ յայտնաբերած է իր արտադրութիւններուն մէջ (Լէ Փլէատ, Էտիխոն Փայօ), պատկերաւոր եւ նրբին հիւսուածքով Կապոյտ թռչունին ներշնչումները ծծած է բնութեան բուրումնաւէտ այս մէկ ծոցէն:

Սեպտեմբերեան քաղցրաթրթիռ օր մը, յետ միջօրէի պտոյտէ մը վերջ Մէթէրլինկի կալուածին բարձրապատ բակը եզերող զառիվերէն կ՚ուղղուէինք դէպի տուն, երբ յանկարծ ճամբուն դարձէն մեր առջեւ յայտնուեցաւ հեւքոտ վազքով ոչխար մը:

Մօտիկ արօտավայրին լեռնէն դեռ նոր իջած հիւրերէն մէկն էր, որ կ՚երեւի Պարոն Սէկէնի ուլիկին պէս, տանջուած մշտադալար կատարներու գրկանքէն, խոյս տուած էր իր խումբէն դէպի վերը իր վերադարձի ճամբան փնտռելով:

Ո՞վ չի գիտեր Պարոն Սէկէնի ուլիկին պատմութիւնը, որ յաւերժացուց Ալֆոնս Տօտէ, Լէ Սիկալիէրի կիսափուլ ջաղացքէն գրած Նամակներուն մէջ. կսկծալի վախճանը անոր որ սեղմուած հոգիով, տիրոջը խեղճուկ բակէն դիտեց հրապոյրը բարձունքներուն ուր կանանչը կը խառնուի կապոյտին, ուր խոտը թարմ է եւ առատ. խոյս տուաւ մինչեւ հոն, ցատկռտեց, զայլայլեց, մինչեւ իրիկուն եւ երբ մութը տարածեց իր լայն վերար-

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Բայց Հայերը շուտով հասկցան, որ ոճրագործները Մալթա փոխադրելով Դաշնակիցները նպատակ չունէին զանոնք պատժել. այլ ընդհակառակն, պաշտպանել զանոնք Հայերու վրէժխնդրութենէն: Ուշ յայտնի եղաւ, որ Անգլիան Մալթայի ոճրագործները կը պահէր, փոխանակելու համար Թուրքիոյ մէջ մնացած անգլիացի գերիներու հետ: Վերջը, Պերլինի Տէօյչէ պանքի մէջ Իթթիհատական պարագլուխներու ի պահ դրած մի քանի միլիոն ոսկին, որ յափշտակուած էր Հայերէն, փոխանակ Հայերուն վերադարձնելու, անգլիական իշխանութիւնները գրաւեցին եւ բաժնեցին «Թուրքերէն վնասուած» անգլիահպատակներու միջեւ: Այսպէս՝ «ի վերայ Հայոց պատմուճանի վիճակս արկանէին»: Հրեաները Քրիստոսը խաչելէ ետք խաչեցեալի պատմուճանը բաժնելու համար վիճակ ձգեցին: Քաղաքակիրթ Եւրոպացիները, ատոր ալ պէտք չունեցան. պարզապէս յափշտակեցին ինչ որ արիւնարբու Թուրքը յափշտակած էր Հայերէն:

Հայերը տեսան եւ համոզուեցան որ յոխորտանքով Թուրքերուն սպառնացող Եւրոպացին ոչ միայն մտադիր չէ պատժել Թուրք ոճրագործը, այլեւ պաշտպանութեան տակ առած՝ սկսած է Ալիշվէրիշ ընել հետը:

Հիմա ալ նոյնը չէ՞. ամէնէն ազատամիտ եւ քաղաքակիրթ համարուած ազգերը Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ կեանքի նոյն փիլիսոփայութեան չե՞ն հետեւիր. Ալիշ-վէրիշ երէկ ոճրագործ համարուած Թուրքի հետ:

Հայերը տեսան եւ հասկցան քաղաքակիրթ կոչուած մեծ ազգերի խօսքի արժէքը եւ դրանից հանեցին տրամաբանական եզրակացութիւն.

Մուրճ կամ զնդան պէտք է լինիս
Ճշմարտութիւն չկայ ուրիշ...

×

1919ի աշնան տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 9րդ Ընդհանուր Ժողովը, Երեւանի մէջ: Ու...:

... Ու, 1921 Թ. Մարտ 16ին, երբ Մոսկուայում ստորագրւում էր «բարեկամութեան» դաշնագիրը Խորհ. Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ, Բերլինում, մի անձնուէր երիտասարդի՝ Սողոմոն Թեհլիրեանի յանդուգն գնդակից շանսատակ ընկաւ Մեծ Եղեռնի գլխաւոր պատասխանատու՝ Թալէաթ փաշան:

Հազիւ մի քանի ամիս անցած, Յուլիս 19ին Պոլսում, մի ուրիշ երիտասարդի՝ Միսաք Թորլաքեանի վրիժառու գնդակով սպանուեց Բագուի Հայերի ջարդարար Ջիւանշիրը:

Դեկտ. 6ին, Հռոմում, գրեթէ պատանի մի երիտասարդի՝ Արշաւիր Շիրակեանի ձեռքով մահապատիժ ստացաւ Թուրքիայի վարչապետ Սայիդ Հալիմ փաշան, որի օրով տեղի էր ունեցել Հայերի բնաջնջումը:

1922 Թ. Ապրիլ 17ին, Բերլինում, նոյն Արշաւիրի եւ Արամ Երկանեանի ձեռքով իրենց արժանի պատիժը կրեցին հայկական տեղահանութիւնների եւ ջարդերի կազմակերպիչ Իթթիհատական բորենիներ՝ Բէհաէդդին Շաքիրը եւ Ջէմալ Ազմին:

Երեք ամիս վերջը, Թիֆլիսում, Ստեփան Ծաղիկեանի եւ իր ընկերներուն՝ Պետրոս Տէր-Պօղոսեանի եւ Արտաշէս Գէորգեանի ձեռքով, Ջեկայի շէնքին առջեւ, բացառիկ յանդգնութեամբ ահաբեկուեց Իթթիհատական եռապետութեան անդամ՝ Ջէմալ փաշան, որ գործակցում էր բոլշեւիկներին Ռուսաստանում: Քիչ վերջը հայ երիտասարդի ձեռքով նոյն պատիժին պիտի արժանանար եւ Թալէաթի ու Ջէմալի եղբայրակից Էնվէր փաշան՝ ամէնէն արկածախնդիրը Իթթիհատականներից:

Թալէաթի եւ Ջիւանշիրի ահաբեկիչները ձերբակալուելով՝ գերման եւ անգլիական ոճրադատ դատարաններին յանձնուեցան Բերլինում ու Պոլսում: Հրապարակային դատավարութիւնը, գրաւեց ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը: Սողոմոն Թեհլիրեանն ու Միսաք Թորլաքեանը անպարտ արձակուեցին՝ բարոյական մեծ գոհացում պատճառելով հայ ժողովուրդին:

Ջէմալ փաշայի սպանութեան առթիւ բազմահարիւր ձերբակալութիւններ տեղի ունեցան Ռուսաստանում. Դաշնակցական երիտասարդութիւնը լեցուեց բանտերն ու Ջեկայի նկուղները եւ շատերը, առանց դատ ու դատաստանի, աքսորուեցին Սիբիրի սառուցեալ վայրերը:

(Շար. – 23)

կուն եւ կորսուեցան հետքերը դարձի ճամբաներուն, գիշերուան մէջ տեսնուեցան կայծարձակ աչքերը մսամոլ գայլերուն: Դէմ դրաւ անոր. հարուածեց եւ հարուածուեցաւ մինչեւ այգացայտ, եւ երբ աստղերը սկսան ճերմկիլ եւ հեռաւոր ագարակէ մը լսուեցաւ առաջին կանչը աքլորին, աղուոր ուլիկը արիւնթաթախ եւ սպառած փռուեցաւ գետին եւ ամեհի անասունը զայն պատառեց:

Ուզեցինք ետ դարձնել ոչխարը, սա՝ կայն այդ անբարբառ էակը, որ է՛ն վերջին, հլու եւ անմրմունջ մարմնալքումով մը կը յանձնուի ձեռքը մարդուն, ականջները ձիգ, աչքերը փայլակ, դունչը ցցուն, բրդոտ կուրծքը լայնաբաց, գերագոյն զոհողութեան պատրաստ հերոսի մը աննահանջ դիրքովը կարծես ըսել ուզեց.

— Կա՛մ ճամբայ, կա՛մ պայքար:

Իր անտեղիտալի կեցուածքին առջեւ մենք ծռեցանք եւ թոյլ տուինք որ շարունակէ իր սլացքը:

Մեզի համար ոչխարը կորսուած մըն էր:

Անհրաժեշտ էր փութով հաղորդել պատահարը հովիւին — հարաւի այդ անհոգ մարդուն, որ յաճախ կը տեսնէինք մեր պատուհանէն իր խումբը արօտավայր մղելուն: Երբ ոչխարները կը լըծուէին իրենց անյագ ճարակին եւ պահապան շուները կը ծալուէին անկիւն մը, գիտէր միայն գիւղէն բերած սրինգով սիրերգեր եղանակելով ինքզինքը խաբխբել, կամ թմբիրի մը շուքին տակ երկարած, թեթեւ զեփիւռին պաղ զգուանքին անձնատուր կը ձգէր բոլորը իրենց բախտին:

Երբ հասանք ճամբուն վերը, տեսանք ոչխարներու հօտը որ հանդիսաւոր չքերթով կը մեկնէր փարախ, ոլորուն եղջիւրներով տարեցները վիզերնէն կախուած հնչակներով կը բանային տողանցքը — երախնին բաց, լեզունին կախ, պաշտպան շուները կ'օղակէին խումբը, որուն ետեւէն կուգար ձախ ուսին, կ'երեւար հովիւը, աւելի առաջնորդուած քան առաջնորդող:

Մօտեցանք իրեն:

— Բարեկա՛մ, ըսինք պահ մը կենալով, ձեր մէջէն ոչխար մը կորսնցուցիք որ սուրալով անհետացաւ վարի ճամբէն. ափսո՛ս:

— Հոգ մի ընէք, կորսուած մը չէ եղաւ պատասխանը, եւ աւելցուց.

— Անիկա մաքի մըն է որ նոր մայր եղաւ. մեր մշտարթուն շուները հասկըցած են անոր մայրութիւնը եւ թոյլ կուտան որ մեզմէ առաջ գառնուկներուն մօտը հասնի:

Տաքէն եւ ցուրտէն կարծրացած երեսով խաչնարածը, ինքնագոհ ժպիտով մը նահապետական թափ մը տուաւ իր քայլքին, եւ մաշած կոթով գաւազանը ճօճելով գնաց ոչխարներուն միացաւ:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆ

(Կրընոպլը)

Տեսարան մը համախմբուած ժողովուրդէն ի Վերոնէօն

- ՀԱՅԱՍՏԱՆ -

Սեպտեմբերին Հայաստանի պետական կեդրոնական դիւաններու հիմնադրութեան յիսնամեակն է: Պետական դիւանները հայ ժողովուրդի մշակոյթին մեծ օճախներն են: Յոբելենական տարուան սեմին Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը որոշում տուաւ ստեղծել հայ պարբերական մամուլի կեդրոնական դիւանատունը:

Նոր դիւանին ստեղծումը կարեւոր աւանդ է հայ մամուլի ու անոր նիւթերու պահպանութեան համար: Հոս պիտի կեդրոնացուին բոլոր դիւանական նիւթերը, որոնք կապ ունին հայ մամուլի պատմութեան եւ գործունէութեան հետ, սկըսեալ անոր հիմնադրութենէն (1794) մինչեւ մեր օրերը, Խորհ. Միութեան մէջ հայերէն հրատարակուող թերթերու, ամսագիրներու, տարեգիրքերու հաւաքածոները, արտասահմանի մէջ հայերէն եւ օտար լեզուներով հրատարակուող թերթերու եւ ամսագիրներու, ինչպէս նաեւ Հայաստան լոյս տեսնող ռուսերէն եւ ուրիշ լեզուներով թերթերու եւ ամսագիրներու հաւաքածոները:

Կառավարութեան որոշումին մէջ յատուկ կէտ մը կայ սփիւռքի հայ մամուլին մասին. անհրաժեշտ է այդ մամուլը կեդրոնացնել նորաստեղծ դիւանատան մէջ, որովհետեւ ան հայ մամուլի անբաժան մասը կը նկատուի:

Հայկական մամուլը մեր ժողովուրդին ուղեկիցն է, անոր օրագիրը, եւ մեր պատմութիւնը հետազօտողներուն համար, ամէնէն արժէքաւոր աղբիւրներէն մէկը: Հայոց մամուլին մէջ արտացոլուած է հայ ժողովուրդին պատմական ուղին: Մօտ երկու դար հայ պարբերական մամուլի էջերուն մէջ, տարբեր տեսակէտներով եւ տարբեր մակարդակով, լուսաբանուած են մեր ժողովուրդին գոյատեւման եւ անոր երթին հետ կապ ունեցող հրատապ հարցերը:

Նորաստեղծ դիւանը պէտք է դառնայ մամուլի բնագաւառի մեր անխոնջ մշակներու դիւանական նիւթերը կեդրոնացնող, անոնց գիտական մշակումը, պահպանումը եւ լայն օգտագործումը ապահովող հարուստ գանձատուն մը:

Այսօր, սփիւռքի մէջ հայապահպանութեան կենսատու ազդակներէն մէկն է մամուլը: Սփիւռքի գրեթէ բոլոր գաղութներուն մէջ հայ մշակութային, բարեգործական, երիտասարդական, դպրոցական, եկեղեցական եւ այլ կազմակերպութիւններ եւ լրագրողներ կը հրատարակեն շուրջ 250 թերթ եւ հանդէս՝ հայերէն եւ օտար լեզուներով: Ասոնք պէտք չէ դուրս մնան մեր հասարակութեան ուշադրութենէն:

Եւ մենք հաւատացած ենք, որ սփիւռքի բոլոր հայ խմբագրութիւնները, մշակութային, հրատարակչական, հանրային եւ եկեղեցական կազմակերպութիւնները, անուանի մատենադարաններու, գրադարաններու, հայագիտական կեդրոններու ղեկավարները, լրագրողներն ու գրասէրները հայ մամուլի հաւաքածոները եւ անոր պատմութիւնը ու գործունէութիւնը ցոյց տուող նիւթերու հաւաքումն ու նորաստեղծ դիւանին տրամադրութեան տակ դնելը կը համարին իրենց հայրենասիրական գործերէն մէկը:

Թող 180 տարուան հայ պարբերական մամուլի ցան ու ցրիւ էջերը հայրենիք վերադառնան: Մենք համոզուած ենք, որ հայ մշակոյթի զարգացումին եւ յառաջդիմութեան ծառայող այս նոր միջոցը լուրջ արձագանգ կը գտնէ սփիւռքի մէջ: Բոլորին համար այժմ աւելի քան երբեւիցէ պարզ է, որ Հայաստան այն միակ հանդրուանն է, ուր պետական հովանիին տակ կրնան պահպանուիլ ազգային մշակոյթի ցրուած գանձերը, հայ մամուլի ցրուած էջերը:

Մեր պաշտօնաթերթին՝ «Բանբեր Հայաստանի արխիւներին» հանդէսին մէջ յատուկ բաժին մը պիտի հաստատուի հայ պարբերական մամուլի պետական կեդրոնական դիւանին: Պարբերաբար պիտի հրատարակուին բոլոր այն անձերուն անունները, որոնք թերթերու օրինակներով կամ լուսապատճէններով կ'ամբողջացնեն հայ մամուլի դիւանը:

Դիւանի վարչութիւնը արդէն իսկ գործնական կարգ մը քայլեր առած է, որպէսզի իրագործէ կառավարութեան որոշումը: Մասնագէտներ գործի լծուած են: Դիւանի տնօրէն նշանակուած է Երեւանի վարչութեան գիտա-տեղեկատու գրադարանի վարիչ, մատենագէտ Ս. Բոհբուդեան: Դիւանին տրամադրուած են յարմար գրադարաններ: Ընդարձակուած ու վերակառուցուած են կազմատունն ու վերանորոգութեան արհեստանոցը, որպէսզի մամուլի հաւաքածոները ժամանակին մշակուին, կազմուին եւ գործածութեան հանուին:

Նոր դիւանատան հասցէն է՝ Երեւան 51, Հրաչեայ Քոչարի փողոց 5:

Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Հայաստանի Նախարարներու խորհուրդի առընթեր դիւանի վարչութեան պետ

«Հայրենիքի Ձայն»

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ» (190)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ՆԵՐԳԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

Տիկին Լըպէլ աճապարանքով միջնազգեստ մը եւ քամիզոլ մը հագնելէ յետոյ՝ գետնայարկ իջած էր ու ճրագ մը ձեռքը, բաց դրան մօտ կը սպասէր:

— Տիկին, նամակ մը բերած եմ ձեզի, ըսաւ Ժանն Ֆորթիէ: Ձեր փեսին՝ Պ. Լըպրէի կողմէ գրուած շատ սախկողական նամակ մըն է:

Տիկին Լըպէլ նամակը առաւ պատկառելի երեւոյթով մը, պատռեց պահարանը ու կարդաց, առանց ամենափոքր յուզման մը:

— Լաւ, յարեց ցուրտ շեշտով մը...: Պարոն փեսաս տեղի տուած է... իմ ուզածս ալ ատ էր...: Ժիւսթի՛ն, մուշտակս տուէք շուտով ու դուք ալ հագուեցէք...: Վերջին կառախումբով Փարիզ պիտի երթանք: Ձեմ ուզեր որ աղջիկս մեռնի, առանց անոր երեսը տեսնելու:

Ու Ժանն Ֆորթիէի դառնալով յարեց.

— Հոս սպասեցէք մեզի: Երկար պիտի չտեւէ...:

×

Պ. քաղաքապետին վիլլային մէջ Լիւսի յուսացածէն աւելի շուտով ծաղկեփունջեր դրած էր տանտիրուհիին շըրջազգեստին վրայ: Ժամանակը կը յառաջանար, ու Լիւսի բնաւ չէր ուզեր որ կէս գիշերուան կառախումբը փախցնէ: Քառասուն վայրկեան ունէր, կայարան հասնելու համար: Պէտք եղածէն աւելի էր այդ ժամանամիջոցը: Բայց մանկամարդ աղջիկը կը փութացնէր քայլերը, չուզելով գիշերուան այդ ժամուն ուշ մնալ դաշտին մէջ:

Օվիտ Սոլիվօ փոքր պուրակին մէջ պահուըտած, Լիւսիի արագ ոտնաձայնը լսած էր: Ուստի դանակը քաշեց գրպանէն, ծայրի խցանը հանեց, ինքզինքը ժողվեց, որպէսզի մանկամարդ աղջկան վրայ յարձակի, ինչպէս վագրակուզը իր զոհին վրայ: Լիւսի կը յառաջանար միշտ: Հակառակ տիրող մթութեան, Օվիտ Սոլիվօ ճանչցաւ զայն: Տիկին Օկիւսթինի վաճառատան խաւաքարտը կը կրէր: Երկու-երեք երկվայրկեաններ անցան: Մանկամարդ աղջիկը Օվիտի մօտ կը հասնէր:

Թշուառականը ոստում մը ընելով՝ ճամբուն մէջտեղը գտաւ ինքզինքը, ու դանակը բարձրացնելով, հարուածեց Լիւսին: Մանկամարդ աղջիկը, որ չէր նշմարած իրեն սպառնացող վտանգը, մեծ ճիչ մը արձակելով գետին ինկաւ: Մարդասպանը Լիւսիին մարմնին վրայ ծռեցաւ, թեւը նորէն բարձրացուց ու երկրորդ հարուած մը իջեցուց Լիւսիի կուրծքին: Բայց դանակին ծայրը մետաղանման արգելքի մը հանդիպելով՝ կոտրեցաւ, փոխանակ ներս թափանցելու:

— Հոգ չէ, գործը լմնցած է, մրմնջեց աւազակը:

Յետոյ Օվիտ մանկամարդ աղջկան չըփակին վրայ ոսկի ժամացոյց մը եւ շըղթայ մը տեսնելով՝ յափշտակեց զանոնք. յետոյ շրջազգեստին գրպանը խուզարկելով դրամապանակը հանեց:

— Այսպէս, գողերու պիտի վերագրուի այս գործը, ըսաւ Օվիտ հասակը շտկելով:

Յետոյ ծառափունջին շուրջը դառնուող արահետին մէջ նետուեցաւ, ուրկէ քիչ առաջ անցած էր Ժանն Ֆորթիէ: Օվիտ յանկարծ դանդաղեցուց քայլերը եւ ընդհուպ կանգ առաւ, ականջ դնելով իրմէ քիչ հեռու, երեք հոգի կը խօսէին ու մարդկային երեք ձեւեր կը յառաջանային մութին մէջ: Օվիտ բանուկ ճամբէն հեռանալով, մշակուած գետնին վրայ խոյացաւ, ու սկսաւ վազել: Ձեռքը գըտնուող կոտրած դանակին կոթը ակօսի մը մէջ նետեց իր վազքի միջոցին:

Օվիտի նշմարած անձերն էին Ժանն Ֆորթիէ, Տիկին Լըպէլ եւ իր սպասուհին:

— Տիկին, ձեզ կը վստահեցնեմ որ աղաղակ մը լսեցի երկաթուղագծի կողմէն... Հոն, մեր դիմացը... այս արահետին ծայրը... սոսկումի աղաղակ մը... մահուան ճիչ մը լսեցի:

— Սխալած ըլլալու էք, պատասխանեց պառաւ կինը, որուն ականջը քիչ մը ծանր էր:

— Վստահ եմ լսած ըլլալուս:

Այդ պահուն Օվիտ սկսած էր խոյս տալ դաշտին մէջ, չուզելով այդ կիներուն հանդիպիլ: Ժանն Ֆորթիէ նշմարեց որ թշուառականը կծիկը կը դնէր:

ԿՋԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գ. Կարպիս Տէրտէրեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր մօր՝

ՎԵՐԺԻՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ կիրակի, Յունիս 3ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Հասցէ.—

32, Rue Massenet — S. Gratien (95)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ հետեւեալ անձերուն, որոնք նըւիրատուութեամբ իրենց գնահատանքը յայտնեցին յիսնամեակի համերգին.—

Պ. Շթայնտէքէր (Փարիզ) 500 ֆր., Տիկ. Գափամաճեան 300, մի ոմն (Ալֆորվիլ) 300, Ժորժ Կիւլպէնկեան (Փարիզ) 100 ֆր.:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԵԿՈՅԹ

⁂

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

26, Ռիւ Թրուայոն, Սեվր

Շաբաթ, Յունիս 2, ժամը 21ին

Ի նպաստ վարժարանին Զորեքշաբթի օրուան դասընթացքներուն:

Մասնակցութիւն 10 ֆրանք

Կարելի է տեղերը վերապահել հեռաձայնելով ԵԱՆ'Ց 589–20–48

կամ վարժարանը 027–18–28

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Վալանսէն Տիկին Աղնիւ Տօնիկեան իր Թոռնիկին մկրտութեան առթիւ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր աղջկան Մարի–Ժանն Թասումեանի:

JEUNESSE et ACTION

Ընկերակցութիւնը ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ մասնաւոր նպաստ կը յատկացնէ այն ընտանիքներուն, որոնք սահմանափակ եկամուտ ունին եւ կը փափաքին 8էն 14 տարեկան իրենց զաւակները որեւէ բանակումի ղրկել: Կը պահանջուի ծնողքներու նախընտրած բանակումի վարչութենէն արձանագրութեան վկայական մը: Հարցարաններու համար դիմել մինչեւ Մայիս 31 հետեւեալ հասցէին.—

M. le Pasteur A. Helvadjian

« Le Sphinx » A I, La Maurelle

13013 Marseille

ԽՆՋՈՅՔ – ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղի կողմէ:

Կը խօսի՝ ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

— Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր — երգ, պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ Կապոյտ Խաչի դպրոցի աշակերտութեան կողմէ Յունիս 3ին կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին Սէն–Մօրիսի քաղաքապետարանի սրահը:

Հանդէսէն վերջ, ընտանեկան խնջոյք: Ձուկ պլաքի, համադամ աղանդերներ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 2ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին Ամիքալ–Լայիք սինեմային մէջ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Գրիգոր Միրաքեանի հոգեհանգստին առթիւ՝ Ալպէր Միրաքեան 100, Եսթեր Միրաքեան 50, Զապէլ Թիրէքեան եւ Սիրաք Գորգոյեան 10ական:

Բարսեղ Հորոյեանի հոգեհանգստին առթիւ՝ Տիգրան Հորոյեան 100, մի ոմն եւ Արմենակ Մանուկեան 50ական, Վարդան Մուրատեան 30, Լորիս Թորոսեան եւ Պօղոս Մանոյեան 20ական, Սիրաք Գորգոյեան եւ Աստուր Ծառուկեան 10ական:

Ալեքսան Զերչեանի հոգեհանգստին առթիւ՝ Ազատուհի Զերչեան 100, Մարիձա Մանուկեան 30, Սարգիս Վահէգեան, Պատիկեան եւ Շամիրամ Վահէգեան 20ական, Լութֆիկ Սարգիսեան 10:

Մի ոմն՝ 100 ֆր.:

Յարութիւն Աբգարեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Աղնիւ Աբգարեան 30 ֆր.:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խընամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ եղած Օր. Ա. Փիրփիրեանի յիշատակին.—

Ոմն 200 ֆր., Տիկին Զալեան, Տիկին Կիւլպօլեան, մի ոմն 100ական, Պ. Էֆէեան 100, Օր. Փիրփիրեանի եւ Տիկին Ա. Գարակէօզեանի յիշատակին: Տէր եւ Տիկ. Հերըոյեան, Տիկին Թաթինեան 50ական, Տիկ. Զ. Կոստանեան 45 ֆր.:

LA GENERALE ELECTRIQUE

M. Gérard DERDERIAN

108, Bld. Galliéni
92130 Issy-les-Moulineaux
ALLO : 644-22-92
Ouvert lundi après-midi

•

ELECTRICITE
ELECTRO-MENAGER
LUSTRERIE
CADEAUX
GADGETS

LISTE DE MARIAGE
Cadeau à la mariée
d'une valeur de 5 % de la liste

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

ԵՒ ԱՆԿԻՒՆԱՔԱՐԵՐՈՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

6, Avenue Bourgain 921 30 Issy les Moulineaux

Ձեռամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Տեղի կ'ունենայ ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻՆ

Հինգշաբթի, 31 Մայիս, երեկոյեան ժամը ճիշդ 4ին

Կը հրաւիրուի Իսի լէ Մուլինոյի եւ ամբողջ Փարիզեան շրջանի հայ ժողովուրդը բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ սոյն բացառիկ արարողութեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Ուրբաթ 1 Յունիս ժամը 20.30ին Սփլանտիտի մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

Հ. Բ. Ը. Մ.

Դ. ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԳԱՄ. ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ՇՔԵՂ ՃԱՇ

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Տիկին Առաքել Փաշա Նուպարի

Տիկին Վահրամ Պէյ Նուպարի

Պ. Ալեք Մանուկեանի

(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)

Պ. Նուրհան Ֆրէնկեանի

Ատենապետ Ֆրանսայի Շրջանակային Յանձնաժողովի

HOTEL P.L.M. - ST. JACQUES SALLES LES ROCHES BRUNES

(17, Boulevard St. Jacques — Métro : St. Jacques)

Շաբաթ 2 Յուն. երեկոյեան ժամը 8.30ին

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԷՆՇՈՂ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

մասնակցութեամբ

«Սօսի» պարախումբին հայկական 4 նոր պարերով — «Սայաթ Նովա» գուսանական համոյթին իր ամբողջական կազմով:

մեներգողներ՝ Սիրվարդ Գազանճեան (Լօզանէն), Էլիզ Պօյաճեան (Լոնտոնէն) Աստղիկ Տէտէեան (Փարիզէն)

Ճաշին կը յաջորդէ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ կէս գիշերէն մինչեւ արշալոյս

առաջնորդութեամբ

« THE ARMENIAN'S SUNSHINE »

(Ժիրայր Մելքոնեան եւ Ռոպէր Փափազեան) խանդավառ նուագախումբին

Ելոյթ պիտի ունենան Էվլին Ալթունեան հայերէն երգերով

FREDERIC MARTIN YOURGAN'S (Եորկանեան) հայերէն եւ անգլերէն նորագոյն երգերով

Խօսնակ՝ Իրմա Պասմաճեան

Ծախքերու մասնակցութեան սակ ճաշ եւ գինի ներառեալ) 90 ֆրանք

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Հ.Բ. Ը. Մ.ի գրասենեակը

11, Square Alboni, Paris (16e) — Tél. : 870-03-18

ԾՈՎԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին մէջ, Կիրակի, 17 Յունիս:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՊԱՆԵԽՕ–ՔԱՇԱՆԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի, 3 Յունիս ժամը 15.30ին, Պանեէօի քաղաքապետարանի սրահին մէջ՝ Ռիւ Շարլ Միշէլ

Գեղարուեստական բաժին — Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր, հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Կը ներկայացուի գեղեցիկ փիէս մը

ԳԱՐՆԱՆ ՀՐԱՒԷՐ

ինչպէս նաեւ երկու կատակերգութիւն

ԹԻՔ–ԹԱՔԸ եւ ՋԱՒԱԼԸՆ

կը ղեկավարէ ուսուցչուհի

Հռիփսիմէ Պալըքճեան

Դաշնակ՝ Օր. Ա. Տաքէսեանէ

Երգ՝ Տիկին Ս. Լոտէ

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տ'Օռլէանէն առնել օթոպիւս թիւ 188 ու 197 եւ իջնել Մարսէլ–Պոնէ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԸ ՀՌԵՆՈՍԻ ԱՓԻՆ

Վիպական ճամբորդութիւն եւ նաւային պտոյտ Հռենոսի վրայ:

Մեկնում Շաբաթ Յունիս 9, վերադարձ Երկուշաբթի Յունիս 11:

Հաւաքուիլ Շաբաթ առտու ժամը 9ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւսի առջեւ եւ 7.30ին Քաֆէ Քիւրվէօր, Կառ տիւ Նոռ:

Անմիջական մեկնում դէպի Գերմանիա Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէնթ–Մենեհուլտ (ճաշ) Վերտէօն, Մէս — սահմանագլուխ — Սառպրուք, Լուտվիկսհաֆըն, Մանհայմ, Վիզպատըն ճամբով մինչեւ Ռուտսհայմ: Տեղաւորում պանդոկը, ճաշ հաճելի մթնոլորտի մէջ:

Կիրակի փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ, ճաշ նաւուն վրայ, ցամաքահանում՝ Քոպլանց եւ վերադարձ օթոքառով պանդոկ: Ճաշ պանդոկը, մեկնում դէպի Վիզպատըն եւ վերադարձ: Երկուշաբթի առտու մեկնում դէպի Մէս, ճաշ կայարանին ճաշարանը եւ ժամանում Փարիզ — Կառ տիւ Նոռ ժամը 21ի առենները:

Մասնակցութիւն 195 ֆրանք

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux

Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՔԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
29
MARDI
29 MAI
1973

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

Le Numéro 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.725

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.725

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

———0———

Վրաստանի մէջ ծանրակշիռ դէպքեր տեղի ունեցան: Բողոքողներ բազմաթիւ հրձիգ ռումբեր պայթեցուցած են Թիֆլիսի զանազան վայրերու մէջ: Վրաստանի մայրաքաղաքին մեծ թատրոնը մասամբ հրկիզուած է: Հրշէջները հրդեհին դէմ պայքարելու համար թռաններ գործածած են:

Քանի մը օրէ ի վեր ոստիկանութիւնն ու բանակը աչալուրջ կը հսկէին և բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարած են ազգայնական շրջանակներու մօտ: Վախ կայ, որ լայն ծաւալի մաքրագործումներ տեղի ունենան: Բազմաթիւ բարձր պաշտօնատարներէ հաշիւ պիտի պահանջուի: Վրացիք այլեւս չեն կրնար հեռանալ իրենց մայրաքաղաքէն, առանց յատուկ արտօնութեան: Կայարանները, օդակայանները եւ ճամբաները խիստ հսկողութեան տակ առնուած են:

Միւս կողմէ զեղծարարութեան դէպք մը երեւան ելած է: Համալսարանի վկայականներ «կը ծախուէին»: Ուսուցման փոխ-նախարար մը նոյնիսկ մահուան դատապարտուած է, սակայն մահապատիժը 15 տարուան բանտարկութեան վերածուած է: 5000 ռուբլի (31.000 ֆրանք) կը գանձէր իւրաքանչիւր վկայականի համար զոր կը ծախէր: Կրթական շրջանակներէ ներս բազմաթիւ պատասխանատուներ ձերբակալուած են Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի մէջ: Ուրիշներ հարկադրուած են հրաժարելու:

Պոլիտբիւրոյի թեկնածու Վասիլի Մժավանաձէ հեռացուած էր վերջերս Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարի իր պաշտօնէն, որովհետեւ իր կինը մաս կազմած էր աղմանդի չահադիտական ցանցի մը: 1972 Սեպտեմբեր 29ին անոր տեղ պաշտօնի կոչուած էր Շեւարնաձէ: Տարի մը առաջ Բրեժնեւ դատապարտած էր Վրաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող չահադիտութիւնը եւ անկարգապահութիւնը՝ հաստատելով, որ խիստ միջոցներ կրնան ձեռք առնուիլ եթէ պէտք ըլլայ:

ԱՓՐԻԿԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

———0———

Եթովպիա բուռն քննադատութիւններու ենթարկուեցաւ Լիբիոյ եւ Սոմալիի կողմէ, Ափրիկեան Միութեան Կազմակերպութեան վեհաժողովին Ատիս-Ապապայի մէջ: Սոմալի ամբաստանեց Եթովպիան, որ կը պատրաստուի իր վրայ յարձակիլ: Գալով Լիբիոյ, ան դատապարտեց Ատիս-Ապապան, որ Իսրայէլի հետ կապ կը պահէ եւ այս ձեւով զօրավիգ կը կենայ Ափրիկէի ցեղային խտրականութիւն կիրարկող Պետութիւններու հետ: Լիբիա պահանջեց, որ Ափրիկեան Միութեան Կազմակերպութեան կեդրոնատեղին Ատիս-Ապապայէն Գահիրէ փոխադրուի եւ ափրիկեան բոլոր երկիրները խզեն իրենց դիւանագիտական կապերը Իսրայէլի հետ: Եթովպիոյ ներկայացուցիչը նախ հերքեց Սոմալիի ամբաստանութիւնը, ապա յայտարարեց թէ «Ափրիկեցիք նախանձախնդիր են իրենց անկախութեան եւ հոս չկայ Պետութեան առաջնորդ մը, որ պէտք ունենայ Թրիփոլիէն դաս առնելու»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՆԴԻՍԸ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

Մայիս 25ի Ուրբաթ երեկոյ Միւթիւալիթէի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի անկախութեան 55րդ տարեդարձի հանդէսը, ներկայութեամբ երկսեռ խուռն բազմութեան մը, որուն մէջ աչքի կը զարնէր երիտասարդ տարրը: Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական զոյգ եռագոյններով:

Նախագահ ընկեր Հրանտ Սամուէլեան նախ ֆրանսերէնով բացատրեց իմաստը օրուան հանդէսին, որ կազմակերպուած էր Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին կողմէ եւ նուիրուած՝ Հայաստանի անկախութեան եւ Սարդարապատի փառապանծ ճակատամարտի 55րդ տարեդարձին եւ Հայ Դատին: Յիշեց, որ 1918ը բախտորոշ տարի մըն էր եղած հայ ժամանակակից պատմութեան մէջ: Մեծ Եղեռնէն երեք տարի վերջ, ցեղասպան Թուրքը, օգտուելով Թրքահայաստանի գրաւեալ հողերուն ռուս զինուորներու կողմէ պարպումէն — իբրեւ հետեւանք բոլշեւիկեան յեղափոխութեան — դաւադրօրէն կը խզէր 1917 Դեկտեմբերին Երզնկայի մէջ կնքուած զինադադարը եւ 1918ի սկիզբը գերակշիռ ուժերով կը յարձակէր հայ կամաւորական զօրագունդերուն վրայ: Մեր անձնազոհ մարտիկները ամբողջ հինգ ամիս հերոսական բուռն կռիւներով ոչ միայն կը պաշտպանէին հայրենի հողը, այլեւ տասնեակ հազարաւոր գաղթականներ, կիներ ու երախաներ կ'առաջնորդէին ապահով վայրեր: Այդ ճակատագրական օրերուն է, որ հայ ժողովուրդը Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի փառապանծ յաղթանակներով ստեղծեց Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը: Քեմալական շարժումը, Մոսկուայի օժանդակութեամբ, վերջ պիտի դնէր անկախութեանը Հայաստանի, որ պիտի բաժնուէր Ռուսերու եւ Թուրքերու միջեւ:

Ընկերը ակնարկեց Պերլինի 1878ի դաշնագրին, երբ Հայկական Հարցը առաջին անգամ դրուեցաւ եւրոպական դիւանագիտութեան սեղանին վրայ: 1920ին Սեւրի դաշնագրով իրագործուած էին մեր երազները, որոնք սակայն չուտով յօդս ցնդեցան: Այսօր օրակարգի հարց է դարձեալ Հայկական Հարցը, որ իր արդար լուծումին կը սպասէ:

Ընկեր Հ. Սամուէլեան յետոյ հայերէն քանի մը խօսքով անդրադարձաւ Հայ Դատի Յանձնախումբերու գործունէութեան՝ Ֆրանսայէն մինչեւ Ամերիկա եւ Անգլիայի վարիչներուն եւ Թուրք մամուլի ջղաձգութեանց: Իրենց կեցուածքով այսօրուան Թուրքերը կ'ապացուցանեն, որ արժանաւոր ժառանգորդներն են Թալէաթներու սերունդին եւ կը վաւերացնեն Հայոց ցեղասպանութիւնը: Պոլսոյ եւ Անգարայի թերթերը երբեմն փաղաքշական գրութիւններով կ'ուզեն որոմ սերմանել սփիւռքի Հայութեան մէջ, ամէն յանցանք բեռցնելով յեղափոխական կուսակցութեանց վրայ: Ուրախալի երեւոյթ է, որ ներկայիս երիտասարդութիւնը երէցներուն ձեռքէն առած է ջահը: Հայ Դատի Յանձնախումբերը օգտակար գործ կը կատարեն եւ իբրեւ պահանջատէր կը ներկայանան Հայութեան անկորնչելի իրաւունքներուն, թշնամիին կողմէ բռնագրաւուած մեր պապենական հողերու ազատագրումին:

Նախագահը յետոյ խօսք տուաւ Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի ներկայացուցիչ ընկեր Արա Գրիգորեանի, որ յայտնեց թէ իրենց կազմակերպած հանդէսին կը մասնակցին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութիւնը եւ Փէ. Էս. Իւ.ն, որուն նախկին ընդհ. քարտուղարը՝ Խուար Տրփրէօ միշտ ջերմ պաշտպան մըն է եղած մեր դատին: Դանիէլ Մայէր, Մարդկային Իրաւունքի Պաշտպան Լիկայի նախագահը նամակով մը իր համակրանքը կը յայտնէր ինչպէս նաեւ Փրոֆ. Քասթլէր:

Մեր երիտասարդ ընկերը ֆրանսերէն գրաւոր ճառով մը երկար կանգ առաւ Հայկական Հարցի պատմութեան վրայ, 1878ի Սան Սթեֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագիրներէն մինչեւ մեր օրերը: Յիշեց Արմենական, Հնչակեան եւ Դաշնակցական կուսակցութեանց կազմութիւնը եւ անոնց մղած պայքարը Համիտեան բռնակալութեան դէմ, որուն զոհուեցան 300.000 Հայեր 1895–896: Ժան Ժորէս այդ առթիւ ըսած էր թէ «Եւրոպա չի կրնար ապրիլ՝ իր նկուղին մէջ ունենալով ջարդուած ժողովուրդի մը դիակը»: Եւ սակայն կ'ապրի Եւրոպան: Իթթիհատը իբրեւ ժառանգորդ Ապտիւլ Համիտի՝ 1915ին կազմակերպեց Մեծ Եղեռնը, որուն զոհ գացին մէկուկէս միլիոն Հայեր: Այսօրուան քեմալական Թուրքերն ալ փաստը կուտան իրենց համերաշխութեան Թալէաթներու հետ:

Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբը, ըսաւ ընկերը, որ 1971ին եւ 1972ին կազմակերպեց Հայ Դատի Օրը, առաքելութիւնն ունի պաշտպանելու Հայերու քաղաքական ու տնտեսական իրաւունքները եւ ամէն բանէ առաջ իրականացումը միացեալ եւ ազատ Հայաստանի մը, օժտուած ընկերվարական վարչաձեւով: Սակայն Հայկ. Հարցը միայն Թուրքիոյ բռնագրաւուած հողերու վերատացումը կամ 58 տարի առաջուան ցեղասպանութեան դատապարտութիւնը չէ, ցեղասպանութիւն՝ որուն անպատժելի եւ մեզի համար նպաստաւոր քարոզչութեան մը առիթ ստեղծեց Թուրքիա, իբրեւ հետեւանք Մարսիլիոյ Յուշարձանի բացման: Միջազգային իրաւունքի տարրական օրէնքները կը պահանջեն, որ Հայերուն վերադարձուին Վանի, Պիթլիսի, Մուշի, Կարսի եւ Արտահանի նահանգները: Բարեբախտաբար ունինք ներկայ Հայաստանը՝ կենդանի 2,5 միլիոն բնակչութեամբ եւ տնտեսական վերելքով, որ մեր աչքին կը ներկայացնէ ամէնէն ցայտուն փովրէժը եւ ամէնէն իրական տարրը մեր պայքարին: Համոզուած ենք, որ Հայաստան ինք պիտի ստանձնէ հետապնդումը մեր պահանջներուն: Փաստ՝ 1965 Ապրիլ 24ի ցոյցը Երեւանի մէջ: Մոսկուա չուզեր սրբագրել ներքին սահմանները: Ղարաբաղ, Նախիջեւան, Ախալքալաք կցուած կը մնան Ազրբէջանի եւ Վրաստանի:

Վերջացնելով, ընկեր Գրիգորեան յոյս յայտնեց, որ կարելի պիտի ըլլայ ստեղծել նոր 1918 Մայիս 28 մը: Հայաստան դարձեալ պիտի դառնայ անկախ՝ իր պատմական սահմաններուն մէջ:

Յաջորդ խօսողն էր Վալ-տըՄառնի երեսփոխան եւ Ալֆորվիլի քաղաքապետ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի, որ խօսեցաւ ուսումնասիրուած ու փաստալից ճառ մը Հայաստանի եւ Հայկ. Հարցի մասին, յանուն Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութեան: Մասնաւորաբար կանգ առաւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան վրայ, որուն համար ըսաւ թէ աշխարհի ամէնէն ազատական ու ժողովրդավարական օրէնքներուն վրայ էր հիմնուած:

Առանձին պիտի անդրադառնանք իր ճառին:

Յանուն Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի խօսք առաւ ընկ. Կ. Մեհեան, որ շեշտեց թէ Սարդարապատի մէջ հալածուած եւ հիւծուած ժողովուրդ մը պողպատեայ բազուկով կուրծք տուաւ թշնամիի հարուածներուն, մարտիկներու միահամուռ ճիգերով եւ ցարական բանակի հայ սպաներու նուիրական աջակցութեամբ, Արամի ղեկավարութեան տակ:

Թուրքը ուզեց արմատախիլ ընել նաեւ Արեւելահայութիւնը: Մնացորդացը կասեցուց զայն: Ծագեցաւ նոր արշալոյս: Հայաստանի մէջ կը պանծացնեն հիմա Սարդարապատը եւ հոյակապ յուշարձան մը կանգնեցուցած են: Սակայն չանդրադառնալ Սարդարապատով ըմբռնուող երեք ճակատամարտներու արդիւնքին՝ Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան ստեղծումին, կը նշանակէ նսեմացնել նոյնինքն Սարդարապատը:

Եթէ լրջօրէն քննենք այսօրուան Հայաստանի վերելքը, պիտի տեսնենք, որ այս վերելքը արդիւնք է հայ ժողովուրդի ստեղծագործ ոգիին եւ ձիրքին: Անոնք, որոնք խորհրդային իշխանութեան կը վերագրեն զայն, ինչո՞ւ չեն ըսեր նաեւ, թէ նոյն այդ իշխանութեան հետեւանքով էր, որ 300.000 հայ երիտասարդներ զոհ գացին համաշխարհային Բ. պատերազմին՝ կերչէն մինչեւ Պերլին:

Կան տարրեր, որ կը մտածեն, թէ մենք չենք կրնար ոտքի մնալ առանց Խորհ. Միութեան: Այս «որդեգիրի» հոգեբանութիւնը պէտք է թօթափենք միանգամ ընդմիշտ: Հայութիւնը ունի ամէն ատոբողելի անկախ Պետութիւն դառնալու: Եւ այս գետնի վրայ մինակ չենք, Խորհ. Միութեան ոչ-ռուս 14 Հանրապետութիւններն ալ նոյն ձգտումը երեւան կը բերեն:

Բոլորս պէտք է միանանք Հայ Դատի պաշտպանութեան համար: Միակամ, միաձայն եւ ինքնավստահ, «որդեգիրի» հոգեբանութիւնը թօթափելով ազգովին պէտք է պահանջենք մեր բռնագրաւուած հողերը:

Պէտք չէ արհամարհել նաեւ Թրքական ճակատը: Մեր քարոզչութիւնը պէտք է ներմուծենք Թուրքիայէն ներս եւս: Թուրքերը Դաշնակ – Հնչակ կուսակցութեանց կը վերագրեն Սփիւռքի մէջ կատարուած ցոյցերը, որոնց իբրեւ թէ հակառակ են Հայերը մեծամասնութեամբ: Պէտք է ցոյց տալ անոնց, թէ Հայերը ինչ դաւանանքի կամ հոսանքի ալ պատկանին, միասնական ճակատ կը կազմեն՝ պահանջելու համար մեր բռնագրաւուած հողերը ցեղասպան ազգէն:

Սարդարապատը վերջացած չէ: Հայութեան պայքարը կայ եւ այս պայքարը Սարդարապատի շարունակութիւնն է:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Խորհրդարանը որոշած է վերցնել պաշարման վիճակը երեք նահանգներու մէջ՝ Ատանա, Աթայ եւ Խոճալի: Որոշած է սակայն անգամ մը եւս, երկու ամիսով երկարաձգել զայն Անգարայի եւ Պոլսոյ ինչպէս նաեւ Սղերդ եւ Տիարպեքիր, ուր Քիւրտերու բազմամարդ համայնքներ կան:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ աստղանաւորդները յաջողեցան չինել Սքայլապի արեւանոցը, որ չէր բացուեր Սքայլապի վրայ եւ ջերմութիւնը աւելի քան 40 աստիճան ըլլալով, այերանաւորդները պիտի չկարենային հոն փոխադրուիլ ու բնակիլ ինչպէս որ ծրագրուած էր: Հիմա արդէն ջերմութիւնը 26 աստիճանի իջած է եւ տանելի է եւ մէկ-երկու օրէն արդէն այերանաւորդները հոն պիտի փոխադրուին եւ 28 օր մնան զանազան աշխատանքներ կատարելով:

ՎԱՌԵՆՔ ՄԵՐ ՍԻՐՏԸ ՀԻՆԵՐՈՒ ԲՈՑԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սէ՛ր, եղբայրութի՛ւն, նոր եւ զմայլելի ճառագայթում մը հոգեկան, փայլուն ճարմանդներ աւելցուցած էր իր լուսեղէն դափնեպսակին: Աստուածարեալ հովիւ Քրիստոսի հօտին՝ լայն բացաւ հորիզոնը աչքերուն, անկողմնակալ հայեացքով ըստ աւետարանական պատգամին՝ գրկելու ժողովուրդներ իր սրտին վրայ: Բիւզանդիոն հիացաւ այդ սրտի մեծութեան եւ հոգիի լայնութեան տիեզերալոյս հրաշքին. Բիւզանդիոնի կայսրը փոքր զգաց ինքզինքը խոր աստուածաբանին, եւ եղբայրութեան ճաճանչով լուսաւորուած հոգիի մը դիմաց: Երկու դմբէթները Կիլիկեան եւ Բիւզանդական եկեղեցիներու՝ առեն մը հաշտ հայեցան իրարու եւ սիրոյ հրատոչորումներէն հալեցան բաժանումի սառերը:

Լայնախոհութեան բարձրագոյն օրինակ՝ գրով եւ խօսքով, Շնորհալին երկնահայեաց միտքն էր լուսաւոր յարումով ճշմարտութեան, որ գաղափարական հայրապետի մը մեծ համբաւը կը հիւսէր իր անունին: Ինքնամատոյց ու դիւրապատրաստ՝ հարթելու խոչընդոտները եւ լեցնելու ատելութենէն ստեղծուած պարապները, ըրաւ գիւտը հաշտութեան ծիածանին, դիմելով չեշտակի դէպի անհրաժեշտ ազատագրումը սրտերու թագաւորութեան: Բարձր իմացականութիւն մը, իմաստութեան եւ սրբութեան զոյգ բարեշնորհ ճառագայթներ, որ իր անձէն կը յորդէին եւ վեհօրէն կը հոյակերտէին իր մէջ մարդը եւ ժողովուրդին նուիրուած անընկճելի եւ անձնանուէր հոգեւորականը, սրտի ու մտքի անհուն բարիք մատուցանող մեծ Սպասաւորը:

Ժամանակները ստեղծած էին մեծ անջրպետ մը, որ պէտք էր լեցուիլ իմաստութեամբ եւ սիրով: Այդ ժամանակին մարդն ալ ինքն էր, նախասահմանուածը եւ փորձառուն, բայց իր յանկարծահաս մահը եւ դէպքերու ուրիշ յեղաշրջումներ ու անակնկալներ հեռացուցին կարելին, օգտակարը մեր պատմութեան այդ անկիւնադարձին: Կիլիկեան երկնքին եւ հայ եկեղեցւոյ արեգակը այլեւս ներգործիչ ուժ մը չէր, կենդանի, խօսուն եւ գործօն, այլ թելադրող, ներշնչող, զմայլելի օրինակ՝ մահէն անմիջապէս ետք: Բնականաբար գործը մղիչ ուժին պակսէն՝ տկարացաւ, կքեցաւ, յետաձգուեցաւ: Բայց գաղափարը ապրեցաւ եւ կ'ապրի: Ութ դար ետք ուրեմն ան կը նշուլէ նոյն ուղիին վրայ, ուրիշ եղանակով, նոր ժամանակներու ոգիով: Ասիկա գաղափարին գեղեցկութեան եւ հըմայքին հրաշքն է, որ կը բանայ հորիզոններ, լուսեղէն շրջածիրեր:

Հայ կեանքի եւ պատմութեան մէջ ուրիշ բացառիկ միտք մը, երկու բեւեռները իրարու կապող, մեծատաղանդ, Հայոց նոր պատմահայրը, 150 տարի առաջ, սրտի անբացատրելի կսկիծով կը մեկնէր իր հայ ժողովուրդէն, որուն անցեալին եւ ներկային բովանդակ փառքն ու եղերականութիւնը ապրած էր գրչով եւ հոգիով:

Մեսրոպեան դարը եւ Խորենացիին շունչն ու ազգասիրութիւնը վերապրող այս մեծահոգի Մխիթարեանը, հայ գրական վերածնունդի լուսաճաճանչ գլուխը, որ նոր ճառագայթներ սփռեց, մըթութեան մէջ ճամբաներ բանալու համար, աստուածաբան ու պատմաբան, հիացումի կատար մը ժամանակակիցներու, մէկ կողմէն սիրոյ, համերաշխութեան եւ միութեան գաղափարին ջահակիրը, եւ միւս կողմէն՝ հալածեալ մը եւ վշտակրեալ մը ճշմարտութեան համար: Այդ մարդը Հ. Միքայէլ Ջամչեանն էր, որուն դէմքը պէտք է դնել իր պատմական շրջանակին մէջ, իր ժամանակին կրօնական – ազգային հարցերուն ալեծփուն կեանքին մէջ, լաւագոյն կերպով հասկնալու համար զինքը, եւ եթէ անաչառօրէն ուզէք նկատել, պիտի տեսնէք որ ան հսկայական չափեր կ'առնէ իր կատարած դերով. իր մահէն ետքն ալ ոչ ոք կրցած է իր տեղը բռնել եւ գիտնականի արիութեամբ փայփայուած գաղափարականը հետապնդել: 1823ին Պոլիս ամփոփեց հողացեալ մարմինը «Պատմահայր» վարդապետին, որ պահեց երկար առեն հմայքը իր անձնականութեան, եւ «Հրաւէր սիրոյ» առաքեալին շունչն ու ոգին ծաւալեցաւ պաշտօնական ու անպաշտօն միջավայրերէն ներս: Իր սիրոյ եւ ազգային համերաշխութեան հրապուրիչ գաղափարը, մնաց որպէս առինքնող գաղափարական եւ գեղեցիկ ներշնչում ու նուիրական ուժ՝ հոգեկան եւ համազգային արտայայտութեան:

Նոր ժամանակներու հորիզոնին վրայ փայլած, արեւելահայ մտքին ու գրականութեան հիմնադիր՝ Խաչատուր Աբովեան, 1848ին յանկարծ անյայտացաւ. 125 տարի առաջ ուրեմն մառախուղ մը պատեց իր անձը, խորհրդաւոր պարագաներ շրջանակեցին իր լուսաքանդակ դէմքը, եւ մոռցուեցաւ ընտանեկան ցաւի մը մռայլութեան եւ ահաւորութեան մէջ: Զհասկցուած մը եղաւ ան, ըսէք նաեւ հալածուած մը իր բերած նոր գաղափարին եւ շարժումին համար: Ժամանակակիցները չկրցան թափանցել անոր հայրենասէր սրտին խորութեան մէջ եւ ծրագիրները մնացին ամուլ. օտարներ զինքը օգտագործեցին եւ ապա դաւաճանեցին կեանքին: Հայութիւնը իր շունչէն չառաւ կենդանութիւն, որովհետեւ թոյլ չտըրուեցաւ իրեն ազատօրէն գործել: Բայց ան սպառեց իր հոգին Հայութեան համար արծարծելու նոր հրդեհ մը սիրոյ, կեանքի, վերելքի եւ մտքի ներմուծելով վէրքին վրայ՝ գրեց իր «Ոգբը»: Տասնեակ տարի ետք՝ վէրքը դարձաւ վարդը կարմիր հայ գրականութեան: Աբովեաններ ծնան յետոյ իր շունչէն, վիպական դպրոցը շարունակելու, բայց իր հրաբխային ժայթքումը ցաւի եւ զրովի, մնաց աննման, որովհետեւ ոչ ոք ունեցաւ իր սիրտը: Հայրենիքի մէջ, ի՛նչ մխիթարութիւն, այսօր գերադրական բանաստեղծն է ան, ամէնէն հոյակապ ստեղծագործողի վարկով, հայրը ԺԹ. դարու գրականութեան ծնունդին: Եւ այդպէս ալ հաւատացին սերունդներ, իբրասցի եւ խոր համոզումով, կերտեցին ու պիտի կերտեն միշտ իր փառահեղ յուշարձանի շուրջ ոսկիէ եւ դափնիէ փառապսակներ, միշտ աւելի խորագոյն թափանցումով մը պեղելով իր մէջ մարդը, բանաստեղծը, փիլիսոփը, հայրենասէրը: Բազմանկիւն պրիսմակ, ծովացեալ սիրտ, բարձրագագաթ բուրգ, որուն ծայրը կը մխրճի Հայոց կապոյտին մէջ:

Աբովեանի հոգիէն վերածնած ճաճանչ մը, մեր օրերուն կենդանի, բաբախուն բանաստեղծութիւնը վիպերգներու ժողովրդականութեամբ, հէքեաթունակ պատմող եւ քնարականութեամբը չզիջողուն բանաստեղծ, Յովհաննէս Թումանեան, թող այս տարի եւս առարկան ըլլայ բացառիկ կերպով, իր մահուան յիսնամեակին սրբազան յիշատակին մէջ: Դեռ թարմ են, այո՛, ծննդեան հարիւրամեակին շքեղ տօնախմբութիւնները. բայց իր դէմքին մեծութիւնը թոյլ պիտի տայ դառնալ վերստին իր շուրջը, քննել ու աւելի սիրել, քննել ու աւելի զմայլիլ իր պարզութեան եւ տաղանդին արշալուսային գոյնով: Եզական անշուշտ, որովհետեւ ոչ ոք յաջորդներէն անոր դրաւիչ պայծառութեամբ եւ վճիտ խորութեամբ փնտռեց գեղեցկութիւններու հոգեկան ակերը: Ոչ ոք իրեն պէս ըսաւ. «Հուր եմ դառել՝ լոյս տուել — Լոյս տալով եմ ըսպառուել» իր ժողովուրդին համար, որուն անմարդկային նահատակութիւնը աչքերով տեսաւ եւ լացաւ անոր հետ, անոր չափ:

Մոռցուած դէմք մըն ալ մեր դիմացը կ'ելլէ, որուն այս տարի կը զուգադիպի ծննդեան 100ամեակը. Արտաշէս Յարութիւնեան, Մալկարայի գրագէտը եւ բանաստեղծը, ինչպէս կոչած են ժամանակակիցները: Պեղուելիք քիչ բան կայ իր մէջ, բայց կայ եւ պէտք է տալ իրեն ալ արդարութեան բաժինը: Գաւառի շունչին անհրաժեշտութիւնը չեշտող, նոյնիսկ պոռացող այս գրագէտը կիսատ թողուց իր գործը, ինչպէս նահատակներու շարքին հերոսատիպ եւ տաղանդաշատ դէմքերը: Բանաստեղծ մը կ'ապրէր անոր հոգիէն ներս, գաւառական կեանքին փարած եւ ներքնահայեցողութեան: Ին-թադիտակցականի քերթողը կ'ուզէր ըլլալ Մալարմէի դիմացծով, Մեծարենցի հանդէպ յարգանք տածող, ինքզինքը քիչ մը անոր մէջ ճանչցող եւ զայն պաշտպանող սկիզբէն ի վեր, արժանի պիտի չըլլա՞յ հիմա փշուր մը յիշատակի:

Միայն իր նահատակութիւնը յանուն ազգային մշակոյթի, իր արիւնին փառապսակովը կը կապէ զինքը մշտնջենաւորութեան հետ հայ մտքին, դարերէն եկած մեծ Ուժի այն հոսանքին, որ մեր ազգովին՝ գոյատեւումը կ'անձնաւորէ: Զոհերը յարգանք կը պահանջեն, որովհետեւ նուիրումը սիրոյ գերագանցութիւնն է:

1973ի մուտքին յոբելենական յիշատակներու այս յորդումը մեր մտքերուն առջեւ՝ շփոթութեան անշուշտ պիտի չմատնէ մեզ եւ ոչ ալ պիտի ծանրանայ բոլոր թերթերուն վրայ պարտականութիւնը՝ իրենց տրիտուրը բերելու բոլորին հանդէպ: Թող խրատաքննիչները իր չափին ու սահմանին մէջ ներշնչուի եւ ապրեցնէ դէմքեր զորս յիշեցինք, եւ անոնք՝ զորս չկրցանք յիշել վրիպումով եւ կամ զուտ մասնական գծին, քաղաքական հանգամանքին պատճառով. բայց առանց ալ, ո՛ր ասպարէզի վրայ ալ վաստակած ըլլան ի սէր հայրենիքի եւ ազգային գոյատեւման, միշտ արժանի են վերապրելու մանաւանդ Սփիւռքի մէջ, ուր հայութիւնը կ'ապրի եւ կը տառապի, ապաւինած միայն հայ մտքի վառարանէն եկած այն անշէջ հուրին՝ որ մեր ներուժ զօրութիւնն է, դարեր շղթայող: Ասիկա է որ Սփիւռքի մէջ գլխաւորապէս եւ բացառիկօրէն կը կազմէ մեր անհրաժեշտ կենսահիւթը: Պարբերաթերթերուն ուրեմն կ'իյնայ ծաւալել, ծաղկեցնել եւ յաւերժացնել այն որ մեր միակ գանձարանը կը կազմէ, եւ որուն շնորհիւ յաղթած ենք ապառիչ ժամանակին:

Սահմաններու Հայրենիքէն զատ եւ անկէ վեր՝ մշակութային գերագանց հայրենիք մը կայ, լոյսով ողողուն, սիրով տոչորուն, մեր ձեռքերէն խլուած հայրենի գեղեցկութիւններէն աւելի ազդուօրէն ներշնչող հոգեկանութիւն մը, որ ամէն տեղ է մեզի հետ, եւ մեր թոռներուն կը բաշխէ սնունդ ու հաւատք, փոխումով անցեալ մեծութիւններուն եւ արժէքներուն, մտաւորական տոհմիկ կեանքին, գրականը մեր ցեղային անմահութեան:

Հ. Մ. ՃԱՆԱՃԵԱՆ

«Բազմավէպ» 1973 (1)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Քառորդ դար անցած, Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմից յետոյ, համանման պայմաններում, Նացի ջարդարարների համար միջազգային դատ կազմակերպուեց Նիւրէնբերգում, նացի պարագլուխները մահապատիժի ենթարկուեցան եւ գերման ժողովրդի վրայ տուգանք դրուեց, իբրեւ հատուցում Հրեաներին, հանդստացնելու համար «քաղաքակիրթ մարդկութեան» վրդոված խիղճը: Տարբեր եղաւ նոյն այդ «քաղաքակիրթ մարդուկթեան» վերաբերումը Հայերի հանդէպ:

Թուրքիայի Հայութեան կէսը կոտորուեց ամենատմարդի միջոցներով, միւս կէսը հողմացրիւ եղաւ: Հայերի ստացուածքը յափշտակուեց: Գիւղեր ու քաղաքներ ամայացան: Եւ երբ հասաւ հատուցման ժամը, «քաղաքակիրթ մարդկութիւն»ն մնաց անտարբեր: Հայ ժողովուրդը ինքը, իր «քաջ որդւոց սուրբ արիւնով»... կազմակերպեց հայկական Նիւրէնբերգ՝ Թուրք դահիճների համար:

Ս. Վ.

×

Ա. ՄԱՍ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՑԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԶԻՆԱՏԱՐ ԵՒ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ — ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ԹԱՂՍՏՈՑ - ՏԱՆ ՄԷՋ — ԿՐԱԿԷ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ

Պատանի էի երբ Համաշխարհային Ա. Պատերազմը պայթեցաւ: Զուտ հայաբնակ մեր թաղը մտահոգութեան մատնուեցաւ առաջին օրերուն իսկ: Տխուր եւ անախորժ էին զօրակոչի թմբուկներուն ձայնը եւ գիշերապահներուն ճռկանի հարուածները, որոնք վախով ու անձկութեամբ կը լեցնէին մեր սիրտերը: Ամէն ոք պատուհանը կէս մը բացած ականջ կը կտրէր, իմանալու համար թէ մունետիկը կամ գիշերապահը ի՛նչ ազդարարութիւն պիտի ուղղէր բնակչութեան, իրենց խըռպոտ կոչ ու կանչերով:

Այդ շրջանին երբ գնդակն ու մարզախաղերը այնքան լայն տեղ կը գրաւէին պատանիի մը կեանքին մէջ, ի՞նչ առիթով ինձ նման դպրոցական մը պիտի հետաքրքրուէր աշխարհի կամ Թուրքիոյ անցուդարձերով, գաղափար պիտի ունենար ներկայ կացութեան կամ գալիքի մասին եւ կամ պիտի բաժնէր ազգակիցներուն մտահոգութիւնը: Պարզապէս մեր տան միջավայրին շնորհիւ, ուր բաւական բաներ հետաքրքրութեամբ լսած եւ սորված էի եւ մտքիս մէջ արդէն տեղ գրաւած էին:

Մեր տունը ժամադրավայր դարձած էր բարձրագոյն ուսում ստացած դաշնակցական մտաւորականներու եւ շարք մը գործիչներու, որոնք յաճախ կը հաւաքուէին, խօսելու եւ վիճելու համար օրուան դէպքերուն շուրջ, հետեւութիւններ հանելով կամ եզրակացութիւններու յանգելով: Անկիւն մը, բազմոցին վրայ խելոք մը նստած, ժամերով մտիկ կ'ընէի այդ վիճաբանութիւնները, որոնք երբեմն կը տաքնային: Ոմանք յուսալից էին ապագայի մասին, ոմանք ալ յոռետես: Բայց մէկ կէտի վրայ համաձայն եւ համախոհ էին ծառայել՝ մտահոգութեան մատնուած ժողովուրդին, կուսակցական կարգապահութեամբ եւ նուիրումով: Վերէն եկած հրահանգներու խօսքեր կ'ըլլային բայց այդ Վերը տակաւին ինծի համար խորհուրդ էր:

Կարճ առենէն, կամայ ակամայ զիս առին իրենց շրջանակին մէջ եւ յանձնեցին աշխատանք մը, որուն համար կարծես նախապատրաստուած ըլլայի: Ամէն ինչ նպաստաւոր էր. տարիքս, կազմս, արագաշարժութիւնս եւ արթնամտութիւնս հաշուի առած էին, երբ զէնքի փոխադրութեան վտանգաւոր գործը ինծի յանձնեցին:

Զօրակոչի առաջին օրերուն իսկ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդրոնը, հաւանական վտանգի մը նախատեսութեամբ, ինքնապաշտպանութեան նպատակով, տենդագին խուլ աշխատանքի մը ձեռնարկած էր, — զէնք հայթայթել, հաւաքել, ապահով վայրեր փոխադրել եւ տեղաւորել, ինչպէս կը պատմէին մեր տունը հաւաքուող գործիչները, Խորով Պապայեան, Մանուկ Արսլանեան, Տիգրան Պօղոս, Սամուէլ Մովսէսեան, Արմենակ Շալճեան, Լեւոն Ղարիպեան եւ ուրիշներ: Վերջերը, այլեւս անոնց հաւաքոյթներուն գլխաւոր նիւթն էր զէնքի գործի կազմակերպութիւնը:

(Շար. – 24)

Hommage aux Arméniens morts pour la France et la Liberté

(ALLOCUTION DE M. LE GENERAL DE DIVISION ROBERT TOUSSAINT REPRESANTANT LE MINISTRE DES ARMEES A DOUAUMONT LE 20/5/73)

Au nom du Ministre des Armées, je salue les membres de l'Union des Arméniens de France qui se sont rassemblés aujourd'hui à VERDUN dans le souvenir des combattants Arméniens des deux guerres, et je m'associe à l'hommage solennel rendu à ceux qui sont tombés dans ces combats pour la France et la liberté.

En 1914-1918, à l'appel du délégué Arménien TURABIAN ARAM pour un « ralliement sans réticence ni retard à la cause des Alliés », 500 Arméniens de France — sur une colonie de 5.000 personnes — s'engagent et combattent dans les rangs du Régiment de Marche de la Légion Etrangère qui s'illustre en particulier en Artois, sur la Somme et à Verdun. Créé en 1916, le Régiment de Marche de la Légion d'Orient, participe aux actions du Mont Arara et de Cilicie.

Après l'épreuve inhumaine subie par le peuple Arménien à l'issue de la première guerre mondiale, de nombreux fils de cette communauté ardente et fière, liée d'amitié avec la France depuis les Croisades, reçoivent une hospitalité fraternelle dans notre Pays.

A peine le temps d'une génération et la liberté est remise en question, la France engagée dans une lutte pour la survie nationale, alors que non remise encore de l'immense sacrifice consenti en 1914-1918 pour la liberté de l'Europe.

Bien qu'orphelins de leur Pays, les Arméniens de France ne connaissent pas l'hésitation. Ils font de ce combat leur combat, un combat pour l'honneur et la fidélité.

En 1939-40, plusieurs milliers sont incorporés dans 18 Régiments et 800 tombent en mêlant leur sang à celui des Français de souche. Les 2000 prisonniers, malgré la pression des Allemands, refusent d'être libérés et lient leur sort à celui de leurs camarades.

Dans l'action armée pour libérer le Pays, les Arméniens se distinguent dans les rangs de la Résistance dans le Sud du Massif Central et de nombreux volontaires rejoignent les formations de la Première Armée et de la Deuxième D.B.

Ainsi, à travers les épreuves de plus d'un demi siècle, les Arméniens ont toujours été présents aux combats pour la liberté et l'indépendance nationale.

Au service volontaire de la France, ils ont témoigné des traditions immémoriales de fidélité, de vaillance et d'honneur de la communauté arménienne ; ils ont bien mérité de leur nouvelle Patrie.

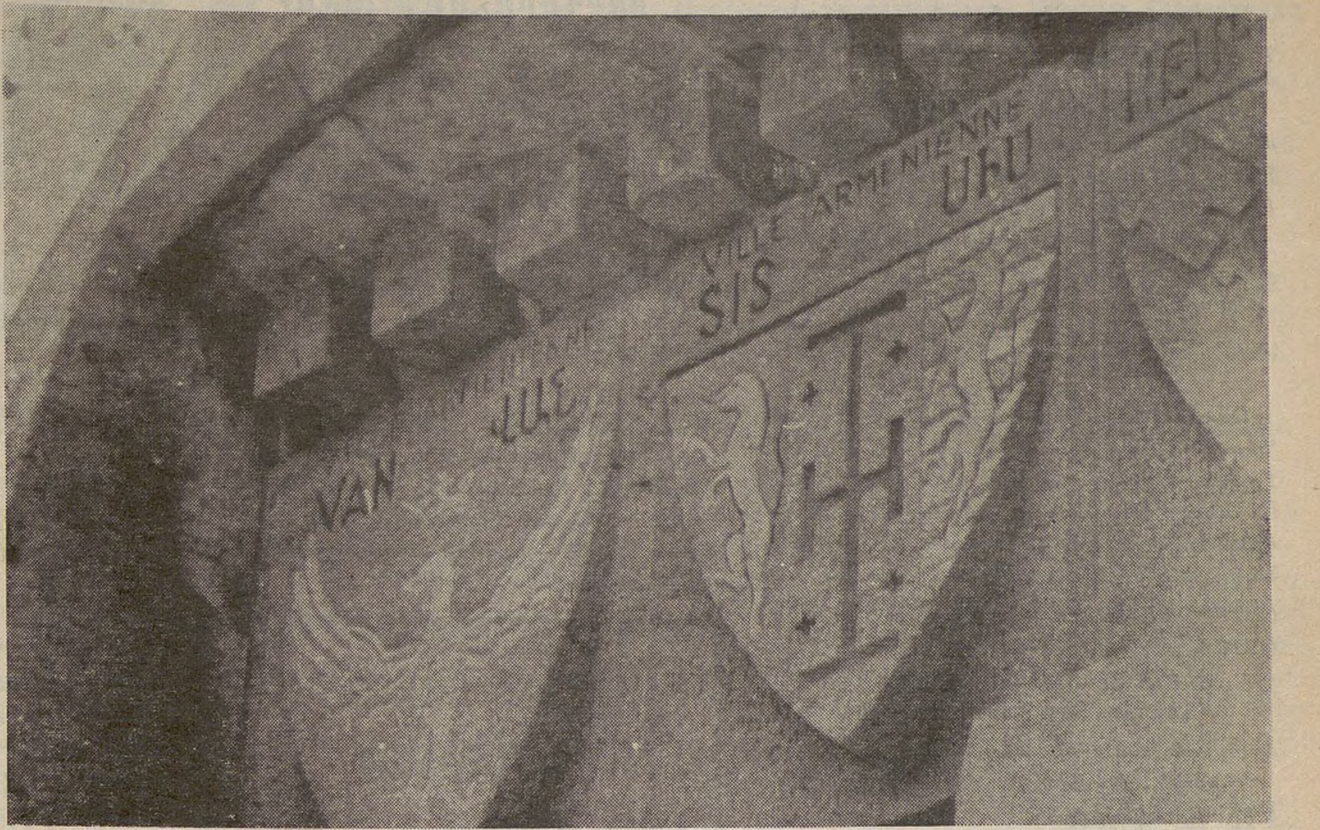

Տուօմոնի Ոսկրատան արևմտեան մասին վրայ քանդակուած են երկու հայկ. քաղաքներու անունները իրենց զինանշաններով ՎԱՆ եւ ՍԻՍ

ՀԱՅԵՐ Ի ԳՐԱՑՈՒԻ

Գրագէտ Գեղամ Սայապալեան, (Թուլոնէն) որ գնահատուած արժէք մըն է ֆրանսական գրական շրջանակներու կողմէ վերջերս Սոսիէթէ ուէն նշանակուած է Ֆրանսայի Գրողներու Միութեան, ինչ որ շատ նախընթացներ չունի։ Իրմէ առաջ, այդ պատիւին արժանացած են միայն Արշակ Չօպանեան, Քրիսթիան Տէտէեան եւ Շարլ Տէտէեան։

Այս առթիւ Վառ-Մաթէն Ռեփիւպլիք կը գրէ ի մէջ այլոց․— «Եթէ համեմատաբար դիւրին է Գրողներու Միութեան մէջ մանել իբրեւ անդամ, կնքահայրութեամբ երկու Սոսիէթէրներու, բոլորովին տարբեր է հարցը Սոսիէթառիայի յանդելու համար։

«Օթէլ տը Մասայի Մեծ Տիկինը շատ դժուարահաճ է Սոսիէթէրներու ընտրութեան մէջ։ Այդ տիտղոսը կը շնորհէ միայն այն գրագէտներուն որոնց տաղանդը հաստատուած է եւ որոնց բերած ընկերային նպաստը գրական ճանչցուած արժէք մը կը ներկայացնէ։

«Վէպերու, քերթուածներու եւ փորձերու այս հեղինակը «Վարպետներու խօսքեր, գրութիւններ եւ կեանք» հաւաքածոյին մէջ (Օմնիոմ Լիթէրէր հրատարակչական), լոյս ընծայած էր վերջերս քննադատական ուսումնասիրութեանց հատոր մը, որու համար ըսած էինք թէ ի՛նչ կարեւոր տեղ կը գրաւէ իր գործին մէջ։ Այդ հատորը ի մէջ այլոց կը բովանդակէ գլուխ մը նուիրուած Լէօ Ֆեբերոյի, իտալացի երիտասարդ բանաստեղծ, մեռած 29 տարեկանին 1933ին․․»։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը պաշտօնական այցելութիւն մը տուած է Պարսից Շահին, Մայիս 19ին։ Խորէն Ա. Շահին փոխանցած է Լիբանանի Նախագահին բարեմաղթութիւնները։ Տեսակցութեան ընթացքին Խորէն Ա. անդրադարձած է նաեւ Ս. Թադէ եւ Ս. Ստեփանոս վանքերը կատարած իր այցելութեանց եւ Շահը յայտնած է անոր, որ այդ երկու վանքերը թէեւ հայկական են, բայց նաեւ կը նկատուին Իրանի գանձերը ու պարսկական կառավարութիւնը ամէն միջոցի կը դիմէ, որպէսզի անոնք նորոգուին եւ անվթար պահպանուին։

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ Մայիս 18ին շքեղ հանդիսութեամբ մը պաշտօնական բացումը կատարուած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի «Մշակոյթի Տան» եւ «Մարի Մանուկեան» դպրոցին։ Պաշտօնական բացումը կատարած է Խորէն Ա.

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ մէջ Մայիս 20ին հանդիսութեամբ մը տօնուած է Վասպուրականի հերոսամարտը։ Հանդիսութեան նախագահած է ընկ. Վ. Տէր-Բարսեղեան։ Խօսած են ընկերներ Տաճատ Թէրլէմէզեան եւ Խոսրով Ներսէսեան, որոնք ընդգծած են այն հերոսական ոգին, զոր ցոյց տուին Վասպուրականցիք՝ Հայոց պատմութեան ժառանգ ձգելով ազգային հպարտութեան փառահեղ դրուագներ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան կուսակցական կազմակերպութեան հերթական ժողովը գումարուած է Ապրիլ 27ին։ Քննադատ Ալ. Թոփչեան զեկուցած է ժամանակակից պատմուածքի, յատկապէս երիտասարդ գրագէտներու պատմուածքներու գաղափարա - գեղարուեստական մակարդակին մասին։ Համաձայն քննադատին, 1972ին պատմուածքը, գրական միւս սեռերուն հետ համեմատած, կարեւոր նահանջ կատարած է։ Ի հարկէ, երիտասարդները 1972ին գրական հանդէսներու մէջ լոյս ընծայած են բաւական պատմուածքներ, սակայն, եթէ նկատի չառնուին քանի մը յաջող գործերը, այսօրուան երիտասարդական արձակը տխուր խոհերու առիթ կուտայ։ Երիտասարդութեան մօտ, ըստ զեկուցաբերին, դեռ կը պակսի սեփական խօսքը, կեանքի խոր զգացողութիւնը, արդիականութիւնը, քաղաքացիական կիրքը։ Գրական մամուլին մէջ յաճախ կը տպագրուին թոյլ արուեստով, անորոշ գաղափարներով եւ, երբեմն նաեւ, սխալ դիրքորոշումներով գործեր։ Իսկ քննադատները կը շարունակեն անտարբեր մօտեցում ունենալ այս սեռին հանդէպ, մամուլի մէջ քիչ են խոր եւ ընդհանրական բնոյթի վերլուծական յօդուածները։

Միտքերու փոխանակութեան մասնակցած են Ստ. Կուրտիկեան, Հ. Մկրտըչեան, Ս. Յարութիւնեան, Ս. Խանզադեան, Հր. Յովհաննիսեան եւ Ստ. Ալաջաջեան։

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

— Տեսէք, յարեց Ժանն, թեւը երկարելով դէպի մարդկային ստուերը, որ տակաւին որոշ կ'երեւար։ Մարդ մը կայ հոն, որ խոյս կուտայ, մեզ տեսած ըլլալուն․․․։ Մօտերը ոճիր մը գործուած է․․․։ Հոգեւարքի աղաղակ մը լսեցի քիչ մը առաջ․․․։

Ու հայագործ կինը սկսաւ դէպի առաջ վազել։ Տիկին Լըպէլ եւ իր սպասուհին շարադացուցին իրենց քայլերը։ Ժանն վազած պահուն ականջը սրած էր։ Ծառափունջին քով հասաւ, ուր քիչ մը առաջ տեղի ունեցած էր մեր ընթերցողներուն ծանօթ տեսարանը։ Ժանն հոն կանդ առաւ սարսռուն։ Գետնին վրայ, իր ոտքերուն տակ, տեսաւ մարմին մը, որ շարաշուք անշարժութեամբ մը կը տարածուէր։

Ժանն խակոյն ծռեցաւ ու իր մատները հանդիպեցան այն պարապ խաւաքարտին, որ Լիւսիին ձեռքէն վար ինկած էր։ Այդ պահուն, ջղային ծիծաղ մը ցնցեց մարմինը՝ ծօծրակէն մինչեւ ներբանները։ Կը յիշէր թէ առջի իրիկուն այդ միեւնոյն ճամբուն վրայ Լիւսի իրեն հանդիպելով ըսած էր թէ յաջորդ իրիկուն շըրջագեստ մը պիտի յանձնէր Կարէն տը Քոլոմպի մէջ․․․։ Կէս մը խելայեղ դարձած, սիրտը մամլակի մը մէջ սեղմուած կարծես, Ժանն ծունկի եկաւ, դէմքը մօտեցուց անշնչացած մարմնին ու անոր գլուխը վեր առաւ, աւելի լաւ տեսնելու համար։ Խուլ հեծեծանքէ մը յետոյ սոսկումի բացագանչութիւն մը արձակեց։ Ժանն Ֆորթիէ ճանչցած էր Լիւսին։

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Տիկին Լըպէլ, որ Ժաննի միացած էր իր սպասուհիին հետ։

— Ոճիր մը․․․ ոճիր մը։ Ձեզի չըսի՞, յարեց հայագործ կինը խեղդուկ ձայնով մը։ Մեռած է ան, այդ թշուառականին կողմէ սպաննուած է․․․։ Լիւսի․․․ սիրելի Լիւսի․․․ խեղճ աղջիկ․․․։

Ժանն Ֆորթիէ, հեծկլտուքներէ խեղդուած, շրթունքներուն կը տանէր անկենդան գործաւորուհիին ձեռքերը ու արցունքներով կ'ողողէր զանոնք։ Տիկին Լըպէլ եւ իր սպասուհին, ահաբեկած, կը դողային կեցած տեղերնին։

— Կը ճանչնա՞ք այս տարաբախտ աղջիկը, յարեց պառաւ կինը։

Ժանն չլսեց իսկ այդ խօսքը։ Թեւերուն մէջ առաւ Լիւսիի անշունչ մարմինը ու կուրծքին վրայ սեղմեց․․․։ Անոր սիրտը կը բաբախէր։ Յանկարծ տաք խոնաւութիւն մը զգաց մատներուն վրայ։

— Արիւնը կը հոսի, թոթովեց Ժանն, ձեռքերը մանկամարդ աղջկան վրայ կոթնցնելով։ Սիրտը կը բաբախէ, ուրեմն կ'ապրի տակաւին․․․։

Հայագործ կինը Տիկին Լըպէլի ուղղելով խօսքը, յարեց․

— Ձեր աղջիկը կը սպասէ հիմա․․․։ Փարիզի կառախումբը փախցնելու չէք։ Շուտով գացէք․․․։ Բայց խնդրեմ, Պուա Քոլոմպ կայարանը իմաց տուէք որ մէկը ղրկեն հոս, որպէսզի ինծի օգնէ այս աղջիկը ազատելու համար։ Ես չեմ կրնար քովէն բաժնուիլ․․․։

— Շուտ ըրէք, տիկին, կառախումբը պիտի փախցնենք, եթէ երբեք չաճապարենք, յարեց սպասուհին։

Երկու կիները շնչասպառ ու խելայեղ կառախումբին մեկնումէն քանի մը վայրկեան առաջ հասան կայարան։ Երկու ոստիկան զինուոր այդ պահուն կայարանը կը գտնուէին ի պաշտօնէ։

— Պարոններ․․․ պարոններ, ոճիր մը գործուած է քիչ մը առաջ, ըսաւ Տիկին Լըպէլ, ջանալով շունչ առնել։

— Ոճի՞ր մը, կրկնեց տասնապետ ոստիկան զինուորը։ Ո՞ւր գործուած է։

— Ճամբուն վրայ, Սէնժերմէն երկաթուղագծին երկայնքը գտնուող արահետին մէջ․․․։ Աղջիկ մը սպաննած են․․․։ Անոր քով ձգեցինք կին մը, որ մեզի կ'ընկերանար ու զայն կը ճանչնար․․․։

— Տեղը ճշդիւ նկարագրեցէք։

— Այն արահետը, որ դաշտերուն միջեւ կը գտնուի․․․ ծառափունջի մը քով։

— Կը բաւէ։ Հասկցայ․․․։ Հիմա կ'երթանք։

— Պատգարակի մը պէտք կայ, տարաբախտ աղջիկը բերելու համար, յարեց Տիկին Լըպէլ։

— Լարշօ, շուտով գացէք արթնցուցէք քոմիսէրը, յարեց տասնապետը, ոստիկան զինուորին խօսք ուղղելով։ Պահականոցէն պատգարակ մը բերէք ու երկու հոգի առէք հետերնիդ․․․։ Ես դէպքին վայրը կ'երթամ։

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԵՓԷՆ

(Շար․)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Կարպիս Տէրտէրեան հոգեհան – գստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր մօր՝

ՎԵՐԺԻՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ Կիրակի, Յունիս 3ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Հասցէ.—
32, Rue Massenet — S. Gratien (95)

×

Աստիկ Տէր–Դատաւորեան եւ զաւակը Գեղամ Տէր–Դատաւորեան, Միշէլ եւ Լիտիա Տէր–Դատաւորեան, այրի Տիկին Արշալոյս Տէր–Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէր–Դատաւորեան եւ զաւակը, հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, մօրաքրոջ եւ հօրեղբօր կնոջ՝

ՏԻՐՈՒՀԻ ՏԷՐ–ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Տէր–Կարապետեան)

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Կիրակի, Յունիս 3, Փարիզի Ս Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Այս առիթով հոգեհանգիստ կ՚ըմխածնոյ խաչակիր Տէր–Յակոբ աւագ քհնյ.ի եւ երէցուհի Մարիամայի ու զաւակներուն, Արմենակ, Արտաշէս և Տիրուհի, Անահիտ Տէր–Դատաւորեաններու հոգիներուն յիշատակին:

Նոյնպէս՝ Տէր–Կարապետեան Մկրտիչ, Վարսենիկ եւ Կարօ Գեղանոյշ եւ համայն գերդաստանին ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Տէր Թորգոմ Արք. Գուշակեանի (պատրիարք Երուսաղէմի) հոգիներուն համար:

Ինչպէս նաեւ Ծրկայեան, Սեմէրճեան, Հարբութեան, Թէօլէօլեան, Խաչմանեան, Թօփալեան, Տըժան, Էսայեան, Քաջա – րենց, Վահրամ Փափազեան եւ Պէրպէրեան համայն ընտանիքներուն հոգիներուն հանգստին համար:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա – տակը յարգողներուն:

×

Պ. Աստիկ Տէր–Դատաւորեան այս առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Հայկանդուխտ Յակոբեանի իր շատ սիրելի քրոջ զաւկին Նուրհան Թնկռեանի կսկծալի մահուան առթիւ ի Պոլիս:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը ըստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Մի ոմն 500, մի ոմն 250, Տիկ. Աստապաշեան 50, Վիլմոմպլի եւ Ռէնսիի բարեկամներ 180 Տիկ. Մերասետիի մահ – ուան առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Անտոնեան 50, Տէր եւ Տիկ. Վ. Նաւասարդեան 100 Տիկ. Թէրզեանի մահուան առթիւ, Տիկ. Ե. Իչգալացեան 100 Պր. Պասմաճեանի հոգեհանգիստին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վ. Շահինեան 50 Տիկին Պարտիզպան – եանի հոգեհանգիստին առթիւ:

×

Այրի Տիկ. Վարդանոյշ Աւետիքեան եւ զաւակները իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր Աւետիս Աւետիքեանի մահուան տըխուր առիթով կը նուիրեն 500 Ֆր. Վալանսի կրթական ֆոնտին: Նոյն առիթով Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Քոճիկեան 50, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Քոճիկեան 50, Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ:

Յովհ. Թէրզիեանի մահուան տխուր առիթով Պ. Յարութիւն Պահեան կը նուիրէ 30 Ֆր. Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ:

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Յարէթնազովեան 100 Ֆր.
Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան (Փարիզ) 30
Պ. Ծերոնեան (Տէսին) 20 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Տիկին Մարի Աբելեանէ իր թոռնիկին մկրտութեան առթիւ:

×

Վալանսէն Տիկին Ագնիւ Տօնիկեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր աղջկան Մարի–Ժան Թասումեանի, անոր ապաքինման առթիւ եւ 20ական Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին եւ «Յառաջ»ի:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
26, Ռիւ Թրուայոն, Սեվր
Շաբաթ, Յունիս 2, ժամը 21ին
Ի նպաստ վարժարանին Զորեքշաբթի օրուան դասընթացքներուն:
Մասնակցութիւն 10 ֆրանք
Կարելի է տեղերը վերապահել հեռաձայնելով ԵԱՆ՚Ց 589–20–48
կամ վարժարանը 027–18–28

ԽՆՋՈՅՔ – ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ–ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղի կողմէ:

Կը խօսի՝ ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

— Գեղարուեստական նոխ յայտագիր — երգ, պար, արտասանութիւն եւ անա – կնկալներ Կապոյտ Խաչի դպրոցի աշա – կերտութեան կողմէ Յունիս 3ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին Սէն–Մօրիսի քաղաքապետարանի սրահը:

Հանդէսէն վերջ, ընտանեկան խնջոյք: Ձոխ պիւֆէ, համադամ աղանդերներ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ՊԱՆԵԷՕ–ՔԱՇԱՆԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի, 3 Յունիս ժամը 15.30ին, Պանեէօի քաղաքապետարանի սրահին մէջ՝
Ռիւ Շարլ Միշել

Գեղարուեստական բաժին — Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր, հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Կը ներկայացուի գեղեցիկ փիէս մը
ԳԱՐՆԱՆ ՀՐԱՒԷՐ
ինչպէս նաեւ երկու կատակերգութիւն
ԹԻՔ–ԹԱՔԸ եւ ՋԱԽԱԼԸՆ
կը ղեկավարէ ուսուցչուհի
Հռիփսիմէ Պալըքճեան
Դաշնակ՝ Օր. Ա. Տաքէսեանէ
Երգ՝ Տիկին Ս. Լոտէ

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տ՚Օռլէանէն առնել օթոպիւս թիւ 188 ու 197 եւ իջնել Մարսէլ–Պոնէ

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ
ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 2ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին Ամիքալ–Լայիք սինեմային մէջ

JEUNESSE et ACTION

Ընկերակցութիւնը ինչպէս ամէն տա – րի, այս տարի ալ մասնաւոր նպաստ կը յատկացնէ այն ընտանիքներուն, որոնք սահմանափակ եկամուտ ունին եւ կը փափաքին 8էն 14 տարեկան իրենց զաւակները որեւէ բանակումի ղրկել: Կը պահանջուի ծնողքներու նախընտրած բա – նակումի վարչութենէն արձանագրու – թեան վկայական մը: Հարցարաններու համար դիմել մինչեւ Մայիս 31 հետեւեալ հասցէին.—

M. le Pasteur A. Helvadjian
« Le Sphinx » A I, La Maurelle
13013 Marseille

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքներ, որոնք կ՚ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապա – տասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայեցի դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն:

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին Հասցէն.—
1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

ԵՒ ԱՆԿԻՒՆԱՔԱՐԵՐՈՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
6, Avenue Bourgain 92130 Issy les Moulineaux

ձեռամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Տեղի կ՚ունենայ ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻՆ

Հինգշաբթի, 31 Մայիս, երեկոյեան ժամը ճիշդ 4ին

Կը հրաւիրուի Իսի լէ Մուլինոյի եւ ամբողջ Փարիզեան շրջանի հայ ժողովուրդը բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ սոյն բացառիկ արարողութեան

IVe CONGRÈS MONDIAL 1, 2, 3 JUIN 1973
UNION GÉNÉRALE ARMÉNIENNE DE BIENFAISANCE

CONCERT DE GALA

LE VENDREDI 1er JUIN A 20 H 45
SALLE DU MUSÉE GUIMET
6, PLACE D'IÉNA PARIS 16e

FESTIVAL BABADJANIAN

AVEC LA PARTICIPATION DE
ARNO BABADJANIAN
RAFFI PETROSSIAN
ANNIE KAVAFIAN
ANI GAZARIAN
MAT LILJEFORS
AIDA BASMADJIAN
MANFRED STILZ
ENTREE 30 F

GRAND BANQUET SUIVI DE BAL

LE SAMEDI 2 JUIN 1973
20 H 30 DANS LES SALONS DE
L'HOTEL P.L.M. ST-JACQUES
17, BL. ST-JACQUES PARIS 14e
METRO SAINT-JACQUES
L'ORCHESTRE ARMENIAN
SUNSHINE ET DE NOMBREUSES
VEDETTES ARMÉNIENNES
PARTICIPATION AUX FRAIS
DINER, VIN COMPRIS : 90 F

RESERVATIONS : BUREAU DE L'U.G.A.B.
11, SQ. ALBONI PARIS 16e TEL. 870-03-18

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Նիւթ՝
Հայրենիքի և Սփիւռքի գրականութեանց դերը մեր Ազգ. վերազարթօնումին մէջ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Ուրբաթ 1 Յունիս ժամը 20.30ին Սփլանտիտի մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
30
MERCREDI
30 MAI
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·726

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.726

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՓՐԻԿԷՆ ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ԿՈՂՔԻՆ

—0—

Ատիս – Ապապայի ժողովին ափրիկեցի ղեկավարները տնտեսական անկախութեան իսկական ուխտ մը որդեգրած են եւ միաժամանակ յանձնառութիւն առած են զօրավիգ կենալու արաբական երկիրներուն, որպէսզի անոնք վերստանան Իսրայէլի կողմէ գրաւուած բոլոր հողերը: Այս առթիւ յայտարարութիւն մը ըրած են ուր կը շեշտուին նաեւ «Պաղեստինցի ժողովուրդի օրինաւոր իրաւունքները»: Բնագիրը կ'ըսէ. «Տրուած ըլլալով մեր խոր մտահոգութիւնը Մերձաւոր Արեւելքի վտանգաւոր կացութեան ի տես, կացութիւն որ լուրջ սպառնալիք մըն է ափրիկեան ցամաքամասի միութեան, ապահովութեան եւ անկախութեան, որոշեցինք ըստ Ապահովութեան Խորհուրդի 242 բանաձեւին զօրավիգ կենալ Եգիպտոսի արաբական Հանրապետութեան եւ Իսրայէլի կողմէ գրաւուած միւս արաբական երկիրներուն իրենց արդար պայքարին մէջ, վերագրաւելու համար իրենց հողերու ամբողջութիւնը»:

Ափրիկեցիները դատապարտած են Հարաւ. Ափրիկէի ցեղապաշտ Հանրապետութիւնը եւ մեղադրած են Ֆրանսան ու Մեծն Բրիտանիան որ կը շարունակեն իրենց «գաղթատիրական տիրապետութիւնը» պարտադրել Սէյշել (Անգլիա), Քոմոռ (Ֆրանսա) կղզիներուն եւ Աֆար ու Իսաս (Ֆրանսա) հողամասերուն վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ վերջնապէս դուրս դրուեցաւ ֆութպոլի համաշխարհային բաժակի մրցումներէն: Որպէսզի մնայ պէտք է պարտութեան մատնէր Խորհ. Միութեան խումբը, Շաբաթ օր Մոսկուայի մէջ: Մինչեւ վերջին վայրկեանները խումբերը հաւասար մնացած էին (0–0) ինչ որ թէեւ ուրիշ բան չէր փրկեր Ֆրանսայի համար եթէ ոչ պատիւը բայց 81րդ և 84րդ վայրկեաններուն Ռուսերը մէկական կէտ նշանակեցին եւ խաղը վերջացաւ 2–0 արդիւնքով: Խորհրդային խումբին մէջ կը խաղար Անդրէասեան («Արարատ»էն»):

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Լուսաւորութեան նախարարը կ'ուզէ 1974ին անջատել Ջատկուան տօները եւ դպրոցականներու արձակուրդը: Յետ այսօրիկ «գարնան արձակուրդներ»ը պիտի տրուին Ապրիլին, որոնք կապ պիտի չունենան Ջատկուան հետ:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ սպասարկութեանց գործադուլը տարածուեցաւ եւ ծանրակշիռ կացութիւն մը ստեղծած է: Ընկերային նպաստներու ճիւղին (Ռիւ Վիալա) գործադուլ սկսաւ: Բանակցութիւնները կը սկսին Ջորեքշաբթի:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Մինիք Փարիզ ժամանեց: Միջազգային հարցերու շուրջ խօսակցութիւններ ունեցաւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին հետ: Խօսակցութիւնը երկու ժամէն աւելի տեւեց:

ԱՀՈՒԱԶԻ մէջ, Պարսկաստան, ութ Պարսիկներ գնդակահարուեցան: Դատապարտուած էին իբրեւ խռովարարներ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ օդաչու մը՝ Եւգենի Լվոյշ, որ երիտասարդ ենթասպայ է, Արեւմտեան Գերմանիայէն քաղաքական ապաստան ուզեց: Օդանաւը վարած էր մինչեւ Արեւմտեան Գերմանիոյ սահմանը: Օդանաւը՝ «Սուխոյ 7» ինկած է եւ օդաչուն յաջողած է անկարգելով ազատիլ:

ԱՆԳԼԻԱ եւ Սուրիա վերահաստատեցին իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները, որոնք խզուած էին 1967ի վեցօրեայ պատերազմին:

ՑՈՒՆԻՍ ՄԷԿԷՆ վառելանիւթի գինը երեք սանթիմ կը բարձրանայ լիթր գըլուխ սովորականի համար եւ չորս սանթիմ՝ սիւփէրին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական նախարարը՝ Ժիսքար տ'Էսթէն Թունուզ գացած է, ուր պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ:

ՁՈՂԱՁՈՒԿԻ պատերազմը կը շարունակուի Իսլանտայի եւ Անգլիոյ միջեւ: Իսլանտա Ատլանտեան Ուխտին դիմեց:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՓՐՈՖ. Յ. ՁԱԳՄԱԳՃԵԱՆ

«Հայրենիք»ի Մայիս 24ի թիւէն կ'իմանանք թէ իր մահկանացուն կնքած է Փրոֆ. Յարութիւն Յովհ. Ջագմագճեան, 94 տարեկանին:

Ծնած էր Ատանայի մէջ 1879ին, ուրկէ հեռացած է 1901ին ու Միաց. Նահանգներ գաղթած 1904ին: Թաֆց համալսարանի տարրաբանութեան ճիւղը աւարտելէ ետք, դասախօսած է նոյն հաստատութեան մէջ մինչեւ 65 տարիքը:

Վաղ երիտասարդութեան օրերէն, մըտած է Դաշնակցութեան շարքերը: Ատանայի թէ Կիպրոսի մէջ (ուր անցուցած է պատանութիւնն ու մինչեւ 1904 Թուականի կեանքը) վարած է ուսուցչական պաշտօններ: 1908–1918, ամբողջ տասնամեակ մը, վարած է խմբագրութիւնը «Հայրենիք»ի՝ որ այդ օրերուն իբրեւ շաբաթաթերթ լոյս կը տեսնէր:

Հեղինակն է Հայոց Պատմութեան ընտարաւածաւալ հատորի մը եւ նոյնքան բարձրորակ բառարանին (անգլ. – հայերէն):

Համեստ, ջերմաշունչ, լուրջ դէմք մը՝ որուն կարեւոր բարերարութեանց մասին ոչինչ է ըսուած, — այնքա՜ն կը խորշէր գովեստներէ:

Իր միակ զաւակն է երաժշտագէտ–երգահան Ալան Յովհաննէս:

Յարգա՜նք յիշատակին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

(Բ. եւ վերջ)

Ընկեր Կ. Մեհեանի ճառէն ետք նախագահը կարդաց Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին բանաձեւը, որ հրաւէր մըն էր «համահայկական ճիգով կատարելու Հայ Դատի իրականացման աշխատանքները, աւելի ծանր կշիռ տալու համար անոր յաչս Անգարայի եւ այլ մայրաքաղաքներու»:

Նկատելով, որ« Հայ Դատի իրականացումը գերագոյն պայման մըն է մեր ժողովուրդի գոյատեւման, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մեր ժողովուրդի բոլոր խաւերուն եւ հաստատութիւններուն կոչ կ'ընէ այդ Դատը համազգային հանգանակ մը դարձնել, եւ կը յայտարարէ թէ իր բոլոր կարելիութիւններն ու ճիգերը անվերապահ կերպով պիտի տրամադրէ համահայկական այդ գործակցութեան»:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ խօսեցաւ Աբրահամ Շահինեան, որ ըսաւ թէ 1945ին, երբ ստեղծուեցաւ «Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ»ը, նպատակն էր երիտասարդները համախմբել կազմակերպութեան մը մէջ, լաւագոյնս պահպանելու համար հայկականութեան սեփական արժէքները: Իսկ հիմնադիրները զայն կ'ուզէին դարձնել տնկարան մը, նոր տարրերով երիտասարդացնելու համար շարքերը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որուն նպատակն էր լուծել Հայկական Հարցը: 28 տարիէ ի վեր զանազան փոփոխութիւններ կրեց Նոր Սերունդը, որ հետզհետէ ստացաւ նոր դիմագիծ մը: Իր առջեւ ներկայացող ամէնէն ծանրակշիռ խնդիրն էր ձուլման առաջքն առնելու աշխատանքը: Նուազ ծանր սակայն նոյնքան լուրջ հարց էր կորուստը մայրենի լեզուին, որ դերազանցօրէն կը կազմէ մեր ազգային մշակոյթի խարիսխը:

Երբ քաղաքական մարզի մէջ սկսաւ աշխատանք տանիլ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը փոխեց իր գործունէութեան դաշտը: Այդ առթիւ մեծապէս հետաքրքրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 1907ի ընկերվարական ծրագրով եւ սկսաւ պատմութիւնը քննել նոր ուղղութեամբ: Մեր կարծիքով, ըսաւ, ցեղասպանութիւնը իսլամի եւ քրիստոնեայի հակառակութեան հարց չէ, այլ արեւմտեան աշխարհակալութեան գործը: Երբ Իթթիհատը իշխանութեան տիրացաւ, համիսլամութիւնն էր իր ուղղութիւնը, որուն համար կը դիմէր աջակցութեանը Գերմանիոյ, որ 1889ին ստացած էր արդէն Պերլին – Պաղտատ երկաթուղիի մենաշնորհը: Հայերու բնաջնջումը մաս կը կազմէր Գերմանիոյ ծրագրին եւ Թուրքերու համիսլամական երազին: Հայերու ջարդին բուն պատասխանատուն եւրոպական աշխարհակալներն էին: Անհրաժեշտ է միացեալ ճակատ կազմել՝ պաշտպանելու համար ճնշուած բոլոր ազգերը ընդդէմ աշխարհակալութեան: Նոր Սերունդը իր կատարեալ աջակցութիւնը կը բերէ Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին՝ իր ծրագրի իրագործման համար:

Վերջին խօսողն էր Մէթր Ժիւլ Վոլֆ: Պելժիացի իրաւագէտը շեշտեց նախ թէ կը ներկայանայ իբրեւ վկայ մը Հայկ. Դատին, բայց իբրև առարկելի վկայ մը, վասնզի իր վկայութիւնը կրնայ վիճելի ըլլալ քանի ան կը վերաբերի մանկական յիշատակներու: Մէթր Վոլֆ կը յիշէ որ 1915ին, Պրիւսէլ, գերմանական գրաւման տակ, իր հայրը իրիկուն մը տուն եկած է ձեռքը թերթ մը, զոր ձեռք անցուցած էր գաղտնաբար եւ ընթերցում մը կատարած որ սարսափազդու տպաւորութիւն գործած էր: Թերթը կը հաղորդէր թէ ինչ դժոխքի մէջ ինկած էր հայ բնակչութիւնը: Կը նկարագրուէին չարչարանքները, ջարդերը այրերու եւ այն ճակատագիրը որ վերապահուած էր կիներուն եւ զոր չի կրնար երեւակայել քաղաքակրթուած ժողովուրդ մը:

Ու Մէթր Վոլֆ կը շարունակէ յայտնելով թէ այն զգացումները զորս ունեցած էր 1915ին չեն փոխուած, ու երկարօրէն կը ծանրանայ այն անիրաւութեանց վրայ, զորս մեծ Պետութիւնները գործած են հայ ժողովուրդին նկատմամբ: Իր մտահոգութիւնը կը յայտնէ լռութեան այն դաւին առթիւ երբ հարցը կը վերաբերի Հայաստանի:

Մէթր Վոլֆ, ապա, կը խօսի Սեւրի դաշնագրի 7րդ բաժնի թիւ 230 յօդուածին մասին: Այդ բաժնին խորագիրն է՝ Պատիժները, եւ բացի վերոյիշեալ 230րդ յօդուածէն որ ինքնայատուկ է Սեւրի դաշնագրին, ան կը գտնուի 1919ի եւ 1920ի հաշտութեան բոլոր դաշնագրերուն մէջ եւ իրաւագիտական իսկական յեղափոխութիւն մը կը կազմէ:

Իր եզրակացութեան մէջ, Մէթր Վոլֆ կը շեշտէ.— «Այս վաղանցուկ Հանրապետութիւնը, Հայաստանի այս Հանրապետութիւնը, որու քաղաքակրթութեան աստիճանը բոլոր մարզերու մէջ, դաս մըն է, ծրագիր մը եւ օրինակ մը, դըժբախտաբար պատրուակ մըն էր եւ գրգըռութիւն մը ոճիրներու եւ կեղեքումներու դրացի բնակչութիւններուն համար եւ որու իսկական աստուածը կը կոչուէր իրականին մէջ Ճենկիզ Խան: Ինչ որ ճիշդ էր երէկ, ինչ որ ճիշդ է այսօր այնքան ժողովուրդներու համար չափահաս ու անկախ դարձած, մերժուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան, որ կորսնցուց գոյութեան եւ բարոյական ու նիւթական որքան արդար հատուցումներու ամէն իրաւունք:

«Ուրեմն պէ՞տք է պոռալ ինչպէս Ալսէսթ Միզանթրոփի մէջ. «Ինծի հետ ունիմ իրաւունքը եւ դատս կը կորսնցնե՞մ»:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՐԵՒԱՆ ◄=► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 25)

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ ՀԱՐ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Հայաստանէն խումբ մը երաժիշտներ եւ երգիչներ շրջապտոյտ մը կատարած են Հար. Ամերիկա եւ զանազան քաղաքներու մէջ երգահանդէսներ տուած են: Արժանթինէն ետք անցած են Ուրուկուէյ եւ Մոնթեվիտէոյի մէջ երեք համերգ տուած են «Սոլիս» օփերայի եւ «Գալպոն» թատերասրահին մէջ: Երգահանդէսները մեծ յաջողութիւն գտած են: «Փոփուլար» թերթը գնահատելով հայ երգիչներուն արուեստը նկատել տուած է, թէ «անոնք իրենց երկրին երաժշտութեան ծաւալուն համապատկերը ցուցադրեցին»:

×

ՄԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՄՕ ԲԵԿՆԱԶԱՐԵԱՆԻ

Կարէն Քալանթար մենագրութիւն մը լոյս ընծայած է՝ նուիրուած Համօ Բեկնազարեանի, որ կը նկատուի հիմնադիրը հայկական շարժարուեստի:

Հեղինակը իր աշխատութեան մէջ ցոյց տուած է անուանի արուեստագէտին աշխատանքները՝ բնութագրելով անոր արուեստին զարգացման փուլերը: Համօ Բեգնազարեանի մասին շատ է գրուած: Տակաւին 1927ին ռուս քննադատ մը՝ Ս. Վէն անոր նուիրուած գրքոյկ մը լոյս ընծայած է, իսկ 1935ին, երբ «Պէպօ»ն ցուցադրուեցաւ, Փրոֆ. Ա. Արշարունի առանձին գրքոյկ մը նուիրեց Բեգնազարեանի:

«Նամուս», «Պէպօ», «Զանգեզուր» եւ «Դաւիթ Բէկ» ժապաւէնները ոչ միայն Հ. Բեգնազարեանի գլուխ գործոցներն են, այլեւ նոր շրջան մը բացած են Հայաստանի շարժարուեստի տարեգրութեան մէջ:

«ՍԱԱԴԻ "ԳՈԼԵՍԹԱՆԸ" ԵՒ ՆՐԱ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ»

(Գրեց ԱՐՓԻԿ ՄԻՆԱՍԵԱՆ)

Քիչ են այն գրողները որոնց գործերը համամարդկային արժէք կը ներկայացնեն: Այս կարգի հեղինակները չեն հիննար եւ կը տեւեն դարերով: Անոնց փիլիսոփայական մտածումները եւ բարոյախօսական միտքերը արժէք ունին ամէն ժամանակի մէջ եւ ամէն երկնքի տակ: Համամարդկային են Շէյքսփիր, Տանթէ, Կէօթէ, Մոլիէր, Նարեկացի, Սերվանթէս, Սաադի նաեւ պարսիկ հին փիլիսոփայ բանաստեղծներ, Հաֆէզ, Օմար Խայեամ, Ֆիրդուսի: Ասոնք կը խորասուզուին կեանքի առեղծուածին մէջ եւ կը հանեն փիլիսոփայական եւ բարոյախօսական դասեր:

Մեր ձեռքին տակն է Երեւանի համալսարանի հրատարակչութեամբ 1972ին լոյս տեսած հատորը «Սաադիի Գոլեսթանը եւ նրա հայերէն թարգմանութիւնները՝ հեղինակութեամբ Արփիկ Մինասեանի:

Արփիկ Մինասեան փրոֆեսէօր է Երեւանի «Արեւելեան Լեզուներու Համալսարան»ը: Այս հաստատութիւնը համեմատաբար նոր ժամանակներու ծնունդ է, հիմնուած ըլլալով 1940ին ակադեմական Հրաչեայ Աճառեանի կողմէ: Արփիկ Մինասեան աշակերտած է Հրաչեայ Աճառեանի, որուն գիտութեան հանդէպ խոր պաշտամունք ունի:

Սաադի, բուն անունով Մուսլիհ Էդ-Դին ծնած է 1184ին Պարսկաստան՝ Շիրազի մէջ: Հայրը՝ Ապտուլահ կ'աշխատէր Իշխան Սադի մօտ, ուրկէ բանաստեղծը առած է իր մականունը Սաադի՝ ան կը պատկանի դրագէտներու այն խմբակին որ ճանչցուած է իբրեւ Շիրազի երգիչները:

Մոլեռանդ հաւատացեալ՝ Սաադի բազմաթիւ անգամներ ուխտի կ'երթայ Մէքքէ: Պաալպէքի մէջ կը քարոզէր թէ շատ խուսափուկ է մարդկային կեանքը: Կարեւորը սէրն է եւ հաւատքը Աստուծոյ հանդէպ:

Սաադի շատ կը ճամբորդէ: Կը հեռանայ իր երկրէն Մոնկոլներու արշաւանքէն խոյս տալով:

«Զգիտես թէ ես այն օտար երկիրներ
Ինչո՞ւ այնքան երկարատեւ մնացի
Տեսայ Թուրքաց չարիքներն ու հեռացայ
Աշխարհն էր խառն, ինչպէս մազեր
խափշիկին»:

Կ'երթայ մինչեւ Հալէպ, Փոքր Ասիա, Գոնիա: «Ես բռնեցի Երուսաղէմի ճանապարհը, կ'ըսէ Սաադի, գազաններու հետ բարեկամութիւն հաստատեցի եւ մնացի մինչեւ որ Ֆրանքներուն (Խաչակիրներ) ձեռքը գերի ինկայ»: Այս պայմաններուն տակ տեսնելով զայն, բարեկամ մը կը գնէ տասը ոսկիով, կ'ամուսնացնէ իր աղջկան հետ հարիւր ոսկի դրամօժիտով: Սակայն կինը ոչ միայն չափազանց տգեղ էր, այլեւ անտանելի կռուազան մը: Սաադին կ'ըսէ անոր, «տասը ոսկիով գնեց զիս հայրդ եւ հարիւր ոսկիով քու ձեռքդ գերի դարձուց»: Կը ձգէ կինը ու կը հեռանայ:

Սաադի Պարսկաստան վերադարձին կ'ընտրէ ամէնէն երկար ճամբան Բայլաքանը: Աշխարհագէտ Ճաղութ, կը գրէ Բայլաքանի մասին թէ «Դերբենտէն քիչ մը հեռու կը գտնուի քաղաքը որ մաս կը կազմէ մեծ Հայաստանին սահմանամերձ Շիրվանին: Երբ Թաթարներն այստեղէն անցան 1220ին ջարդեցին բոլոր բնակչութիւնը: Անցնելով Սվազէն, Երզնկայէն, Էրզրումէն եւ իջնելով Արաքսի վրայով կը հասնի Երեւանի շուրջ եւ Իրանեան դաշտավայրէն կ'երթայ դէպի Շիրազ, ուր կը հասնի 1256ին:

«Գոլեսթան»ը (վարդի պարտէզ) եւ «Բուսթան»ը գրած է այս երկար ճամբորդութենէն ետք: Ֆրանսացի Մէյնար գիտել կուտայ թէ՝ 65 տարեկան էր արդէն երբ վերադարձաւ եւ գրի առաւ զանոնք: «Անոր երեւակայութիւնը անկարող էր այդ տարիքին այդպիսի առատ արտադրութիւն», որով կը կարծուի թէ նիւթերը պէտք է հաւաքած ըլլայ ճամբորդութեանց ընթացքին:

Սաադիի մահուան թուականը անորոշ է: Կ'ըսուի թէ ապրած է 107 կամ 108 տարի: Ան Շիրազի մէջ կը վայելէր փառք եւ պատիւ եւ կը թողուր անեղծ համբաւ: Թաղուած է իր մենաստան Շիրազէն չորս քիլոմեթր հեռու:

Սաադիի ամբողջական երկերը կը կազմեն երկու մեծ հատորներ տպուած 1791ին Կալկաթա: Այս գործը հաւաքած եւ կազմած է Ալի Իբն Ահմէդ Աբու Բաքր Բիսիթունը:

Մինչեւ Կալկաթայի հրատարակութիւնը Սաադին ծանօթ էր Եւրոպայի մէջ միայն «Գոլեսթան»ով եւ «Բուսթան»ով: Անոր գործերը գրուած են պարսկերէն եւ արաբերէն:

«Գոլեսթան»ը, որ արձակ է եւ մասամբ չափածոյ, կը համարուի Սաադի ամէնէն կարեւոր ստեղծագործութիւնը: Անոր բարոյախօսութեան հիմքը կը կազմէ իր խորհուրդներն ու առաջարկները դաստիարակութեան, խոհեմութեան եւ լռութեան մասին, ինչպէս եւ սիրոյ, երիտասարդութեան, ծերութեան եւ ակարութեան մասին: Իր այս միտքերը կը յայտնէ հէքեաթներով, առածներով եւ առակներով:

«Գոլեսթան»ը կը բաղկանայ ութ գլուխներէ, որոնք հետեւեալներն են— Թագաւորներու Բարքերէն — Դերվիշներու Բարքերէն — Խնայողութեան Առաւելութիւնը — Լռութեան Օգտակարութիւնը — Սիրոյ եւ Երիտասարդութեան մասին — Թուլութեան եւ ծերութեան մասին — Դաստիարակութեան ազդեցութեան մասին — Պիտանի զրոյցներու կամ ընկերութեան պարտականութեան մասին:

Արփիկ Մինասեան բաւական մեծ թիւով մէջբերումներ կատարած է Սաադիի միտքերէն, որոնք թարգմանուած են Հ. Աճառեանի, Արփիկ Մինասեանի կողմէ, եւ կամ առնուած են զանազան թերթերէ, գլխաւորաբար «Ալիք»էն եւայլն:

Երկու հոգի թշնամի են Պետութեան եւ կրօնի, կ'ըսէ Սաադի.

«Այն թագաւորը որ չունի գթութիւն,
«Եւ այն կրօնաւորը որ չունի գիտութիւն»:

Սաադի մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ դաստիարակութեան: Աւելի լաւ է կ'ըսէ ուսուցիչի ծեծը քան հայրական գորովը: Որքան կը յարգէ գիտութիւնը, նոյնքան ալ կ'արհամարհէ տգիտութիւնը: «Ով որ գիտութիւն սորվի եւ զայն չգործածէ, նոյնն է եթէ հերկէ եւ չցանէ», եւ այդպիսիները կը համեմատէ գրքերով բեռնաւորուած աւանակի մը հետ:

Ա. Մինասեան կը գրէ թէ «Գոլեսթան»ը չունի ամբողջական նիւթ, այլ կազմուած է իրարու հետ կապ չունեցող պատմուածքներէ: Ոճը պատկերաւոր է, լեզուն յստակ եւ հատու, ունի փոխաբերութիւններ եւ անսահման մակդիրներ Աստուծոյ, թագաւորի կամ իմամի ներբողումներով:

Սաադի կը գրէր թէ «ամբողջ այս գրքին մէջ ես չհետեւեցայ սովորութեանը այն գրագէտներուն, որոնք ուրիշ բանաստեղծներէ բանագողութիւն ընելով իբրեւ իրենցը կը ներկայացնեն: Աւելի լաւ է մարդ իր կարկտած հագուստները հագնի քան թէ ուրիշի հագուստը փոխ առնէ»:

Նմանութեան եզրեր կան, կը գրէ Արփիկ Մինասեան միեւնոյն ժամանակներէն մեզի հասած հայկական առակներուն հետ, որոնք գրուած են Մխիթար Գօշի եւ Վարդան Այգեկցիի կողմէ, մասամբ նոյն ոգիին եւ տրամադրութեանց արտայայտութիւններն են, ինչ որ պատահական չէ, որովհետեւ երկու ժողովուրդներն ալ ապրած են ԺԲ. եւ ԺԳ. դարերուն եւ աշխատած միեւնոյն ընկերային, քաղաքական պայմաններուն տակ, որով կը կրեն միեւնոյն ժամանակին կնիքը, այսինքն Սելճուքներու տիրապետութիւնը, երբ պայքար կար վայելող եւ աշխատող դասակարգներու միջեւ, որով սխալ է մտածել թէ Պարսիկներու եւ կամ այլ ազգի ազդեցութիւնը կրած են Հայերը: Պայմանները ստեղծած են նման գրականութիւն:

Սաադիի, Մխիթար Գօշի եւ Վարդան Այգեկցիի նպատակն եղած է խրատել, օգտագործելով ժողովրդական զրոյցներ, առակներ:

Մխիթար Գօշ եւ Վարդան Այգեկցի կուտան առակները այլաբանօրէն, կենդանիներու օրինակներով, սակայն Սաադի կ'ըսէ ուղղակի, առանց քօղարկումի:

«Գոլեսթան»ի առաջին թարգմանութիւնը կատարուած է ֆրանսերէն եւ հրատարակուած 1634ին Փարիզ, այնուհետեւ 200է աւելի թարգմանութիւններ եղած են այլազան ազգերու կողմէ:

1875ին լոյս տեսած է Ստ. Նազարեանցի թարգմանութիւնը Սաադիէն, եւ մինչեւ հիմա ալ պահած է իր թարմութիւնը եւ արեւելեան շունչը»:

Սաադիէն թարգմանած են Յովհաննէս Խան Մասեհեան, Մեսրոպ Վրդ. Մաքսուտեան, Տոքթ. Յարութիւն Խան Թիրեաքեան, Յովսէփ Միրզայեան, Աւագ Մելիքվարդանեան, Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, Հրաչեայ Աճառեան, Նայիրի Զարեան, Համօ Սահեան, Գեղամ Սարեան, Հրաչ Յովհաննիսեան, Պարոյր Մուրատեան, Սերգէյ Ումառեան, Մատթէոս Ղամազեան, Զուգասրդեան:

«Գոլեսթան»ի թարգմանիչներն են Յարութիւն Թիրեաքեան, Մ. Մաքսուտեան, Ա. Մելիքվանդանեան, Ա. Ամուրեան, Հր. Աճառեան: «Բոլորն ալ, կը գրէ Ա. Մինասեան, մեծ ճիգ թափած են առերեւոյթ պարզ երեւցող, բայց ըստ էութեան խիստ բարդ եւ դժուար աշխատանքը յաջողութեամբ գլուխ հանելու: Անոնք հարազատ մնացած են թէ՛ ոգիին եւ թէ ձեւին»:

Հայկական պարբերական մամուլին մէջ միշտ ալ երեւցած են Սաադիին քառեակներէն, ինչպէս Զօպանեանի «Անահիտ»ներուն, Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»ներուն, Զապէլ եւ Հրանտ–Ասատուրներու դասագիրքերուն մէջ եւայլն:

«Գոլեսթանը եւ նրա հայերէն թարգմանութիւնները» գրքին վերջին էջերուն մէջ դրուած են թարգմանիչներէն նմոյշներ եւ ընդարձակ մատենագրական ցանկ մը:

Այսքան լուրջ եւ բծախնդրութեամբ ուսումնասիրուած շահեկան գործ մը որ կը բաղկանայ 200է աւելի էջերէ պարզուկ ճերմակ բարակ կողքով գիրքի մը մէջ եւ միմիայն 500 տպաքանակով: Նման գիրքեր սահմանուած են գրադարաններու մէջ պահուելու եւ ոչ թէ կարդալէ ետք մէկ կողմ դնելու: Այս գիրքը արժանի էր ունենալու լաթակազմ կողք եւ քիչ մը աւելի խնամուած տպագրութիւն:

Շատ գնահատելի է Արփիկ Մինասեանի այս աշխատանքը, արդիւնք երկարատեւ պրպտումներու հայկական, եւրոպական, պարսկական եւ արաբական աղբիւրներէ, համեմուած անձնական ինքնատիպ քննադատումներով եւ տեսակէտներով:

Մ. ՄԱՆՆԻԿ

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Ա. ՄԱՍ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՑԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Առաջին օրէն իսկ զէնքերը փոխադրելու, կամ տեղաւորելու, դուրսէն լուրեր ու տեղեկութիւններ հաւաքելու գործը վստահեցան ինծի, երբ ուրիշ ճար ալ չունէին: Բոլորն ալ զինուորական տարիքի մէջն էին, բայց զօրակոչին չէին պատասխանած, եւ կը զգուշանային փողոցները շատ երեւնալէ:

Իրաւունք ալ ունէին. երկիւղալի շարք շարք լուրեր արդէն շրջան կ'ընէին, եւ դէպքեր, պարագաներ, անուններով ու տեղերով, լուրերուն ճշդութիւնը կը հաստատէին:

Քրիստոնեայ տարրին դէմ, մասնաւորաբար Հայերուն դէմ, հալածանքը ծայր տուած էր նախ ծածուկ, ապա բացայայտ կերպով եւ հայ թաղերը ամենածանր մտատանջութեան մէջն էին: Հակառակ անոր որ հազարաւոր հայ երիտասարդներ պատասխանած էին Զօրակոչի հրաւէրին, Թուրք ոստիկանութիւնը, փախստական փնտռելու պատրուակին տակ տուները կը խուզարկէր շարունակ, ահաբեկելով կիներն ու երախաները: Հայ տուներէն ձեռքը անցած գիրքերն ու մանր մունր զէնքերն ալ կը գրաւէր, մանաւանդ ազգայնաշունչ կամ յեղափոխական գիրքեր, երգարաններ եւ նոյնիսկ պատկերազարդ կրօնագիրքեր. յաճախ անոնց տէրերն ալ կը ձերբակալէին եւ պահականոցները կը լեցնէին: Այս պատճառով ալ, շատեր իրենց ունեցած «վտանգաւոր» կամ «վնասակար» գիրքերը կրակը կը նետէին կամ կը փճացնէին, պարզ անմեղ հատորներուն հետ, որպէսզի ոստիկանութիւնը ամենափոքր պատրուակ մը չունենայ խուզարկութեան:

Թուրքը որեւէ ատեն օրէնք կանոն չէ ճանչցած, անհատին ազատութիւնը, բնակարանի անբռնաբարելիութիւնը չէ յարգած. ատանկ բաներ չէ գիտցած, չէ սորված եւ չէ ալ ուզած սորվիլ կամ գիտնալ: Դուռդ կը զարնէ. բանալուդ պէս ներս կը խուժէ, կը նեղէ, կը չարչարէ ու կը յափշտակէ: Եթէ չբանաս, կը խորտակէ այդ դուռդ եւ նոյն վայրագութեամբ ներս կը նետուի. նեղելու, չարչարելու եւ կողոպտելու անյագուրդ կիրքով: Այսպէս է Թուրքը եւ խեղճ ժողովուրդը ահաբեկումի մթնոլորտի մը մէջ կը շնչէր գիշեր ցերեկ: Մեր թաղին մէջ մեծ էր իրարանցումը. գնումի գացող կիներ ու տարիքոտներ, վերադարձին, դուռ–դրացիի փսփսալով լուր կուտային այսինչին տղուն կամ այնինչին ամուսնին ձերբակալութեան մասին:

ՓՈԼԻՍ ՄԵՃՄՈՒԱՍԻՆ — ոստիկանութեան պաշտօնաթերթը — իր հրատարակութիւններով կրակի վրայ իւղ կը թափէր: Իր հրատարակած մեծադիր պատկերներու մէջ կ'երեւային Թուրք ժանտարմաներ մեծաքանակ զէնքերու կոյտերուն առջեւ, որոնք իբրեւ թէ բռնուած ու հաւաքուած էին գաւառի Հայոց տուներէն: Տգէտ ու մոլեռանդ ամբոխը, այս զրպարտութիւններով եւ անհիմն ամբաստանութիւններով աւելի եւս թունաւորուած, լարուած էր հայ տարրին դէմ զայն հաւաքաբար վտանգաւոր յեղափոխական նկատելով եւ առիթի կը սպասէր իր ջարդարարի բնազդներուն գոհացում տալու համար:

Համաձայնական Պետութեանց դէմ Թուրքիոյ պատերազմ հռչակելուն յաջորդող օրերուն իսկ, Թուրք խուժանը ցոյցերու սկսաւ քրիստոնեայ տարրին դէմ եւ յարձակումներ ընելով քրիստոնեայ հաստատութեանց վրայ: Թոզաթլեանի մեծ ցուցափեղկերուն ջարդուփշուր ըլլալուն ականատես եղած եմ: Ամբոխը գայլերու վոհմակի նման թափած էր ԲԵՐԱ քրիստոնեայ թաղը եւ ՇԻՏԱԿ ճամբայէն ելլելով այդին անդին կը խուժէր, կոտրել – թափելու համար: Բնականաբար ոստիկանութիւնը հանդիսատես կը մնար, քաջալերելով խուժանը իր չէզոք կեցուածքով: Ամբոխը զոռումգոչումներով հայհոյանքներ կ'արձակէր քրիստոնեայ Եւրոպայի եւ առհասարակ քրիստոնեաներու դէմ: Գաղտնի ոստիկաններ գունդերով ինկած էին փողոցներն ու թաղերը, հետապնդումի եւ հալածանքի նպատակով, սարսափը աւելցնելով: Բազմաթիւ քրիստոնեաներ, խոհեմութեան համար, յաճախ իրենց տուները փակուած կը մնային:

(Շար. – 25)

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ ՀԱՃՆՈՅ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

———0———

Սփիւռքի Հայութիւնը այս Ապրիլին ալ երկիւղածօրէն ոգեկոչեց իր բիւրաւոր նահատակներուն յիշատակը: Ասոր մէջ ամէնէն յուսադրիչ եւ Հայու սիրտը հպարտութեամբ լեցնող երեւոյթն այն է, որ հակառակ կէս դար անցած ըլլալուն մեր դատը եւ պահանջները չեն մոռցուիր. ընդհակառակն՝ անոնք աւելի ուժգին թափ կը ստանան: Աշխարհացրիւ եւ օտար ափերու վրայ հասակ նետած հայ երիտասարդութիւնն է, որ իր ձեռքը առած է իրագործելու իր պապերուն եւ ծնողքներուն տեսիլքը. ան, այսօր, կ'ապրի հոգեխռով վիճակ մը, որովհետեւ չի կրնար մարսել Հայութեան դէմ գործուած անարդարութիւնը:

Ներկայի այս մեզ խանդավառող իրագործութիւններուն վրայ ակնարկ մը նետելէ ետք, կ'ուզեմ այսօր վերադառնալ յիսնեակ տարիներ առաջ, եւ բանալ Կիլիկեան Հայաստանի նորագոյն պատմութեան ամենախուր էջերէն մէկը այն է՝ Հաճնոյ Հայութեան նահատակութիւնը: Այդ ողբերգութեան ծալքերը մինչեւ այսօր չեն բացատրուած եւ մնացած են մութի մէջ: Բայց նախ ներկայացնեմ Կիլիկիոյ Հայութեան այդ օրերու ապրումները, յուսախաբութիւնները եւ չիրականացած երազները:

Այդ Թուականներուն, այսինքն 1919–1921 տարիներուն, կը գտնուէի Տէօրթ-Եոլ. մեր քաղաքին ներքին կազմակերպական աշխատանքները կատարելէ ետք, մեր հայեացքները սեւեռած էինք հեռաւոր հայկական կեդրոն – քաղաքներու, մանաւորապէս Ատանայի վրայ: Հոն ամփոփուած էր վերապրող մտաւորականներու փաղանգը. ընդհանրապէս Կիլիկիոյ Հայութիւնը հոնկէ է, որ կը ստանար իր ազգային շարժումներու ուղղութիւնը: Ատանա կարծես դարձած էր Կիլիկեան Հայաստանի մայրաքաղաքը, ուր լոյս կը տեսնէին երեք օրաթերթեր՝ «Կիլիկիա» (Հ. Յ. Դ., «Հայ Ձայն» (Ռամկավար) եւ «Տաւրոս» (Ս. Հնչակեան): Ասոնց էջերէն է, որ օրը օրին կը տեղեկանայինք Լեռնային Կիլիկիոյ հայահոծ քաղաքներու ազգային եռուզեռին, ինչպէս Հաճըն, Զէյթուն, Մարաշ եւ Այնթապ: Ժողովրդային հանդիսութիւններու մէջ իրենց ելոյթներով աչքի կը զարնէին Լ. Մոզեան, Զուլլէրեան, Լէյլանի (Մ. Տէր-Գալուստեան), Ս. Կիպէնլիեան, Տամատեան եւայլն: Կրօնապետի պաշտօնը կը վարէր Գ. Եպս. Արսլանեան (վերջը Պոլսոյ պատրիարք): Ատանա հաստատուած էր նաեւ Կիլիկեան հովանաւորող իշխանութեան վերին հրամանատարութիւնը: Յաճախ առիթը կ'ունենայինք մեր մէջ ընդունելու Ատանայէն ղրկուած գործիչներ, որոնք կը խանդավառէին եւ կը յուսադրէին մեզ՝ Կիլիկեան ապագայ Հայ Ազգային Օճախ դառնալու հաւանականութեամբ: Այս գեղեցիկ շարժումներուն կը հսկէր Ատանա հաստատուած Ազգային Միութեան մարմինը՝ նախագահութեամբ Մ. Տամատեանի. այս մարմինը կարելի էր անուանել Կիլիկիոյ ներքին ազգային իշխանութիւնը:

1919ը վերապրող Հայութեան Կիլիկիա վերադարձի եւ զետեղումի տարին եղաւ, իսկ 1920ը իրական վերապարթնումի եւ փոփոխումի շրջան. այդ տարին էր, որ Կիլիկիա դարձած էր իսկական Հայկական օճախ, ոչ միայն վերին Հայաստանի աքսորէն վերապրող բնակչութիւնը կը խուժէր դէպի Կիլիկիա, այլ նաեւ հեռաւոր հին հայկական գաղութներէ հայ ընտանիքներ կը պատրաստուէին գաղթել: Միջերկրականէն մինչեւ Ամանոս եւ Տաւրոս լեռներու բարձունքները բոյն դրած Հայութեան սիրտերը կը բաբախէին աննախընթաց ցնծութեամբ: Զորս կողմը ազգային երգերու արձագանգները կը թնդացնէին անցեալի փառքերը եւ ապագայ ազատագրումի նախերգանքը կը ձայնէին, մանաւանդ հայ կամաւորներու ներկայութիւնը եւ անոնց փառաւոր տողանցքները, Հայութեան կը ներշնչէին յոյս եւ վստահութիւն: Այդ օրերուն թափ առած էին փափաքներն ու ազատ ապրումներու մտածումները: Երբ առիթը ունեցայ պտոյտ մը կատարելու Ատանայէն Տարսոն եւ Մերսին, ականատես եղայ հայ անհատներու հոգեփոխումին, ամէն ոք կը փափաքէր ոստում մը կատարել ազգային աւիշ մը ունենալու համար: Մի զարմանաք, եթէ յայտնեմ, թէ այդ պատմական օրերուն Կիլիկիոյ Հայութիւնը աննախնթական վիճակ մը ստեղծած էր ինքնիր մէջ, եւ չէր վազեր դրամ ու հարստութիւն դիզելու ետեւէն, բոլորն ալ փիլիսոփայական տրամադրութեամբ հարց կուտային — Ինչի՞ ծառայած են սերունդներով հաւաքուած հարստութիւնները: Այս բոլոր երեւոյթներուն առջեւ Թրքութիւնը սմքած էր, իր բոլոր միջոցներով ճիգ կը թափէր չահելու Հայուն բարեկամութիւնը, անցեալի վայրագ դէպքերու իրողութիւնը բեռցնելով Իթթիհատական ղեկավարներու վրայ:

Մինչեւ 1920 Թուականները, այսինքն քանի մը տարուան ընթացքին, կրթական, տնտեսական, եկեղեցական կեանքը նոր հունի մէջ մտած, կը յառաջանար աննախընթաց կերպով: Ամէն ինչ հայացած՝ իր մէջ կը պարունակէր հայկական օճախի մը բոլոր տուեալները:

Կը հասնէինք 1921 Թուականին, չարաշուք Թուական մը Կիլիկիոյ Հայութեան համար, քեմալական հրոսակները եւ շարժումները կը ծաւալէին չորս կողմը. շշուկներ կը տարածուէին հոգատարութեան լքումին մասին: Փարիզ նստող Ազգ. Պատուիրակութեան կողմէ Կիլիկիա կը ղրկուէր Ա. Զօպանեան, որ կը յորդորէր ժողովուրդը չյուսահատիլ, կը յայտնէր միանգամայն, որ Ազգ. Պատուիրակութիւնը ամէն ճիգ կը թափէր, որպէսզի յարմար լուծում մը գտնուի Կիլիկեան հարցին: Զօպանեանի ուղեւորութեան վերջին կայանը կը հանդիսանար Տէօրթ-Եոլ. իր ներկայութեան բոլոր հոսանքներով գումարուած մեր ժողովին կը բացատրէր բանաստեղծական ոճով, թէ հովանաւորող իշխանութեան դէմ ոտեղ արարքներ չկատարենք, պէտք է վստահիլ անոր: Հաւանաբար լսած ըլլալու էր, որ Տէօրթ-Եոլի Հայութիւնը պիտի չհնազանդէր Կիլիկիան լքելու հրահանգներուն (այս մասին ուրիշ առթիւ):

Ա. Զօպանեանի մեկնումէն քանի մը շաբաթ ետք Տէօրթ-Եոլ կը թափէին Հասան Պէյլի գիւղին Հայերը, որոնք երկու օր գիշեր-ցերեկ ժայռոտ լեռներու անանցանելի ուղիները կտրելով, հրացանները իրենց ուսերուն, առանց բախումներու հասած էին հոս: Անոնց թշուառ կերպարանքը եւ բզքտուած հագուստները ցոյց կուտային, թէ տաժանագին դժուարութիւններով կրցած են հասնիլ Տէօրթ-Եոլ: Իրենց փախուստին պատճառը կը նկատէին Հաճնոյ կացութիւնը, Հաճընէն փախուստ տուած Հայու մը զարհուրելի լուրերը լսելով, իրենց կը մնար օր առաջ հեռանալ Հասան Պէյլիէ՝ կեդրոնանալու համար հոծ Հայութիւն ունեցող վայրի մը մէջ:

Հասան Պէյլի գիւղը կը գտնուի Հաճնոյ եւ Տէօրթ-Եոլի միջեւ, Ամանոսեան լեռներու մէջ, մօտաւորապէս 2000 մեթր բարձրութեան վրայ թառած արծուեբոյն մը, զուտ Հայութեամբ բնակուած: Նախքան համաշխարհային Ա. պատերազմը նշաւակ դարձած էր Ատանայի կուսակալ Ճեմալ պէյի (յետոյ փաշա), իրենց եկեղեցիին շինութեան առթիւ ամբաստանուելով, թէ կառուցուածը ոչ թէ եկեղեցի մըն է, այլ բերդ մը ինքնապաշտպանութեան համար:

Հասան Պէյլիցիներու ներկայութիւնը Տէօրթ-Եոլ մեծ յուզում կը ստեղծէ տեղւոյն Հայութեան մէջ. անոնցմէ անոնք կ'իմանան թէ Հաճըն ամիսներէ ի վեր պաշարուած է: Եւ կը կռուի հերոսաբար Թուրք հրոսակներու դէմ: Զօրաւոր հոսանք մը կը ստեղծուի ժողովուրդին մէջ՝ անմիջապէս օգնութեան հասնիլ. երիտասարդութիւնը խումբերով կը դիմէ ազգային եւ կուսակցական մարմիններուն՝ կամաւոր արձանագրուելու համար: Տէօրթ-Եոլի Ազգ. Միութիւնը այս ինքնաբուխ տրամադրութեան առջեւ գտնուելով, անմիջապէս նամակներ կ'ուղարկէ Ատանայի Կեդր. Ազգային Մարմնին: Ամիսներ կ'անցնին, բայց այս ուղղութեամբ ոչ մէկ պատասխան կը ստացուի, եւ յանկարծ օրին մէկն ալ կ'իմանանք, որ կազմուած է արշաւախումբ մը Ատանայի մէջ՝ Հաճնոյ օգնութեան հասնելու համար: Արշաւախումբը կազմակերպած եւ հովանաւորած է զինուորական իշխանութիւնը: Արշաւախումբը կը հասնի մինչեւ Սիս, եւ երբ ան կը պատրաստուէր գրոհ տալու՝ խորհրդաւոր հրաման մը կը ստանայ վերին մարմիններէն անմիջապէս վերադառնալ Ատանա: Զինուորական հրամանատարութիւնը երկար խորհրդակցութիւններէ ետք, նկատի ունենալով լեռնային խոչընդոտները եւ այդ ճամբաներու եւ ժայռերու խոռոչներուն մէջ պահուըտած քեմալական հրոսակներուն ներկայութիւնը՝ վերադարձի հրամանը կ'արձակէ, առանց դոյզն մտածումն ունենալու, թէ քիչ անդին վեց հազար Հայեր պաշարուած օրհասական կռիւ կը մղեն:

Ատանայի կեդրոնը բազմած Ազգ. Միութիւնը եւ կուսակցական մարմիններու ղեկավարութիւնը քաջատեղեակ էին, որ հովանաւորող իշխանութիւնը չէր ուզեր իր զօրքերը զոհել Հայութեան սիրոյն: Անոնց համար ուրիշ միջոց չէր մնար, քան ստեղծել գաղտնի ճամբաներով հայկական արշաւախումբ մը, օր առաջ օգնութեան հասնելու համար Հաճնոյ Հայութեան: Արդեօք Կիլիկիոյ Հայութեան կարելիութեան մէ՞ջն էր այսպիսի ուժ մը գոյացնել, վստահօրէն կարելի է ըսել այո՛: Այդ օրերուն Կիլիկիա ունէր մօտաւորապէս երեք հարիւր հազար Հայութիւն մը, մեծամասնութեամբ բաղկացած ջլապինդ երիտասարդներէ միայն Տէօրթ-Եոլը պատրաստ էր հարիւր երիտասարդ տրամադրել՝ կազմ ու պատրաստ իրենց զինամթերքներով: Եթէ գաղտնի մարմին մը գոյութիւն ունենար շատ կարճ շրջանի մը մէջ կարելի էր զօրաւոր խումբ մը մէջտեղ հանել:

Բայց այդ օրերուն Ատանա նստած Ազգ. Մարմինները ի՞նչ կ'ընէին: Կուսակցական պայքարները սուր հանգամանք ստացած ըլլալով, կը ջլատէին բոլոր կորովի աշխատանքները: Կրնաք երեւակայել, որ այդ փոթորկոտ օրերուն «Հայ Ձայն» օրաթերթի խմբագրապետ Կէպէնլիեան ինքզինքը Կիլիկիոյ Հանրապետութեան նախագահ կը հռչակէր, քանի մը ժամ ետք զինուորական սուիններով դահէն վար առնուելու համար. այս դէպքը տեղի կ'ունենար առանց հաւանութեանը գոյութիւն ունեցող ուրիշ մարմիններու: Զարմանալին հոն էր, որ Կիլիկիոյ Հայութիւնը ամէն ինչ կը սպասէր Ատանայէն, մասնակի կարգադրութիւնները կը նկատէր աննպատակ եւ դատապարտուած ձախողութեան: Իսկ կեդրոնը այս մասին կը մնար լուռ եւ անտարբեր, կարծես գինովցած քանի մը տարի ազատ ապրելու տենչէն, խուլ կը ձեւանար Հաճնոյ վեց հազար Հայութեան աղիողորմ ճիչերուն հանդէպ, իսկ անդին քեմալական հրոսակները քաղաքը իրենց օղակներուն մէջ սեղմած՝ կը սպառնային վերջ տալ Հաճնոյ Հայութեան գոյութեան: Հակառակ ուժերու անհաւասարութեան՝ Հաճըն կատաղօրէն կը դիմադրէր աւելի քան վեց ամիս, միշտ իր աչքերը սեւեռած դուրսէն հասնելիք եղբայրական օգնութեան:

Անհաւատալի եւ անըմբռնելի է, որ պաշարումի այդ երկար շրջանին Կիլիկիոյ Հայութիւնը ականատեսի դերին մէջ գտնուած ըլլայ եւ ինքզինքը անկարող զգայ ձեռք երկարելու յիսնեակ քիլոմեթր հեռու գտնուող հերոսական Հաճընին, մանաւանդ ի ներկայութեան հազարաւոր հայ կամաւոր զինուորներուն: Եթէ զօրաւոր հայկական խումբ մը լեռնային գաղտնի ճամբաներով Հաճըն հասած ըլլար եւ պաշարող Թուրքերը հարուածէր կռնակէն, հաւանաբար անոնք անակընկալի գալով պիտի դիմէին փախուստի, եւ քաջն Ճէպէճիներու ու Կայծակ Արամներու խումբերը՝ քաջալերուած արտաքին օգնութենէն, պիտի անցնէին հակայարձակումի, բանալով Հաճնոյ Հայութեան գաղթի ճամբան դէպի Դաշտային Կիլիկիա, հերոսաբար նահատակուելու փոխարէն: Հաւանաբար պատմութիւնը պիտի արձանագրէ իր դատապարտութեան խօսքը, հանդէպ այդ օրերու Կիլիկիոյ Հայութեան ղեկավարներուն, դիւցազնաբար նահատակուող Հաճնոյ ժողովուրդին ողբերգութեան առթիւ:

ՄԻՆԱՍ ԽԱՊՐԻԿ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (192)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

Ոստիկան զինուորը շուտով հեռացաւ, մինչ տասնապետը կ'ուղղուէր դէպի մատնանշուած վայրը, ուր ոճիրը գործուած էր:

Քիչ անդին՝ Ժաննի քով հասաւ, որ գետինը նստած, Լիւսիին գլուխը ծունկերուն վրայ դրած էր: Մանկամարդ աղջիկը կ'ապրէր, բայց նուաղած կը մնար: Ոստիկան զինուորին գալը տեսնելով՝ Ժանն Ֆորթիէ ուրախութեան ճիչ մը արձակեց:

— Ա՛հ, պարոն, շուտով օգնութեան հասէք ինծի: Խեղճ աղջիկը մեռնելու վրայ է:

— Վստա՞հ էք որ ծանրապէս վիրաւորուած է, հարցուց օրէնքի ներկայացուցիչը:

— Կուրծքին վրայ վէրք մը ունի: Չեմ գիտեր թէ վէրքը խորո՞ւնկ է, բայց արիւնը անընդհատ կը հոսի մատներուս վրայ...: Պէտք է այս տեղէն տանիլ:

Գիշերային մթութեան մէջ հեռաւոր ձայն մը թնդաց.

— Տասնապետ, ո՞ւր կը գտնուիք:

— Այս կողմէն...: Երկաթուղագծին ցանկապատին հետեւեցէք:

Ընդհուպ լոյսեր երեւցան մութին մէջ: Գահավէժ քայլեր լսուեցան: Ոստիկան զինուոր Լարշօ շնչասպառ ու ճակատը քրտնաթաթախ, իրեն ընկերացող փոքրիկ խումբէն առաջ անցած ու պետին միացած էր:

— Ահա պարոն քոմիսէրը կուգայ, յարեց Լարշօ ընդհատ ձայնով մը: Տոքթ. Տիւվալի քով գտայ զայն: Անոնք աւարտելու վրայ էին պէզիկի խաղը: Ընկերներու հետ կուգան, պատգարակն ալ միասին:

Քիչ ետքը դէպքին վայրը հասան ոստիկանները: Ոստիկանութեան քոմիսէրը եւ բժիշկը առջեւէն կը քալէին: Անոնց ետեւէն կուգային չորս ոստիկան զինուորներ. երկուքը կը բերէին պատգարակը: Միւս երկուքը խոշոր լապտերներ բռնած էին ձեռքերնին: Ասոնք մօտեցան ու լուսաւորեցին խումբը: Լիւսի չափազանց գունատ ու աչքերը փակ՝ կենդանութեան նշան ցոյց չէր տար:

— Ո՞վ է այս կինը, հարցուց քոմիսէրը, Ժանն Ֆորթիէն ցոյց տալով, որ վիրաւոր աղջկան չափ գունատ եւ արիւնով ծածկուած էր...:

Տասնապետը պարզեց իրողութիւնը, Տիկին Լըպէլի ըսածը կրկնելով: Քոմիսէրը յարեց, Ժաննի ուղղելով խօսքը.

— Այո, պարոն: Պարկեշտ ու ժրաջան աղջիկ մըն է, որ Փարիզի մէջ միեւնոյն տունը կը բնակի ինծի հետ:

— Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս հոս կը գտնուի առանձին, կէս գիշերէն յետոյ:

— Արհեստով դերձակուհի է, ու պարահանդէսի շրջազգեստ մը բերած էր Պ. քաղաքապետին կնոջ: Ինչպէս կը տեսնէք, իր խաւաքարտը պարապ է ու իր քով կը գտնուի:

— Դուք հոս ի՞նչ գործ ունէիք այս պահուս:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գ. Կարպիս Տէրտէրեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր մօր՝

ՎԵՐԺԻՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ Կիրակի, Յունիս 3ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Հասցէ.—

32, Rue Massenet — S. Gratien (95)

×

Աստիկ Տէր-Դատաւորեան եւ զաւակը Գեղամ Տէր-Դատաւորեան, Միշէլ եւ Լիտիա Տէր-Դատաւորեան, այրի Տիկին Արշալոյս Տէր-Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէր-Դատաւորեան եւ զաւակը, հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, մօրաքրոջ եւ հօրեղբօր կնոջ՝

ՏԻՐՈՒՀԻ ՏԷՐ-ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Տէր-Կարապետեան)

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Կիրակի, Յունիս 3, Փարիզի Ս Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Այս առիթով հոգեհանգիստ էջմիածնոյ խաչակիր Տէր-Յակոբ աւագ քհնյ.ի եւ երէցուհի Մարիամի ու զաւակներուն, Արմենակ, Արտաշէս և Տիրուհի, Անահիտ Տէր-Դատաւորեաններու հոգիներուն յիշատակին:

Նոյնպէս՝ Տէր-Կարապետեան Մկրտիչ, Վարսենիկ եւ Կարո Գեղանոյշ եւ համայն գերդաստանին ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Տէր Թորգոմ Արք. Գուշակեանի (պատրիարք Երուսաղէմի) հոգիներուն համար:

Ինչպէս նաեւ Ծրկայեան, Սեմէրճեան, Հարրութեան, Թէօլէօլեան, Խաչմանեան, Թօփալեան, Տրժան, Խայեան, Քաջարենց, Վահրամ Փափազեան եւ Պէրպէրեան համայն ընտանիքներուն հոգիներուն հանգստին համար:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Զըրըքճեան, Պր. Յակոբ Բագոսեան, Տէր եւ Տիկին Արթօ Բագոսեան հոգեհանգիստի պաշտօն կատարել կուտան Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին մէջ, այս Կիրակի (Յունիս 3)

ԿԱՐԱՊԵՏ ԲԱԳՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Պետրոս Սարաճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Յունիս 3) Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՍԱՐԱՃԵԱՆԻ

(ծնեալ Շահլամեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ

կազմակերպած է իր խմբապետին՝

ԺԱՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

յոբելեանը, առ ի երախտագիտութիւն անոր 23 տարիներու ծառայութեան

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 31

Սթատ Սենաֆրիճա

Ժամը 15ին բացման արարողութիւն եւ Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի բոլոր խումբերու տողանցք

Ժամը 16ին՝

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

SELECTION DE PROVENCE

contre

UGA-ARDZIV (renforcé)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նոր շէնքի կառուցման

Ալեքսանեան ընտանիք 10.000 Ֆր.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գ. Ուշագլեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Ուշագլեան եւ իրենց զաւակը, այրի Տիկին Աղաւնի Ուշագլեան եւ իր զաւակը, իրենց եղբայրներուն, տագրերուն եւ ամուսնոյն՝

ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ

եւ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ կը նուիրեն 50 Ֆր. « Յառաջ »ին եւ 50 Ֆր. Աղքատախնամին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

26, Ռիւ Թրուայոն, Սեվր

Շաբաթ, Յունիս 2, ժամը 21ին

Ի նպաստ վարժարանին Զորեքշաբթի օրուան դասընթացքներուն:

Մասնակցութիւն 10 ֆրանք

Կարելի է տեղերը վերապահել հեռաձայնելով ԵԱՆ'Ց 589–20–48

կամ վարժարանը 027–18–28

Surprise-Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ, այս Շաբաթ (Յունիս 2) իրիկուն ժամը 7էն սկսեալ Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45, Ռիւ տը լա Տէֆանս:

ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մուտք ճաշով միասին 15 ֆր.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 2ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին Ամիքալ–Լայիք սինեմային մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի

Մասնակցութեամբ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի եւ տեղւոյս Ազգ. Միութեան

Պատուոյ նախագահութեամբ երեսփոխան – քաղաքապետ ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

Խօսք կ'առնեն

Ընկերվարական կուսակցութեան տեղական ներկայացուցիչները

Կը նախագահէ ընկ. ՎՐԷԺ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պատրաստութեամբ Նոր Սերունդի (երգ, խմբերգ, արտասանութիւն): Պար՝ Նոր Սերունդի ԱԼԱԳԵԱԶ խումբին կողմէ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Պաշտօնական մասէն ետք ընտանեկան խնջոյք մինչեւ առաւօտեան ժամը մէկ:

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

ԵՒ ԱՆԿԻՒՆԱՔԱՐԵՐՈՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

6, Avenue Bourgain 92130 Issy les Moulineaux

ձեռամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Տեղի կ'ունենայ ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻՆ

Հինգշաբթի, 31 Մայիս, երեկոյեան ժամը ճիշդ 4ին

Կը հրաւիրուի Իսի լէ Մուլինոյի եւ ամբողջ Փարիզեան շրջանի հայ ժողովուրդը բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ սոյն բացառիկ արարողութեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Նիւթ՝

Հայրենիքի և Սփիւռքի գրականութեանց դերը մեր Ազգ. վերազարթօնումին մէջ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Ուրբաթ 1 Յունիս ժամը 20.30ին Սփլանտիտի մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Բ. Ը. Մ.

Դ. ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԳԱՄ. ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ՇՔԵՂ ՃԱՇ

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Տիկին Առաքել Փաշա Նուպարի

Տիկին Վահրամ Պէյ Նուպարի

Պ. Ալեք Մանուկեանի

(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)

Պ. Նուրհան Ֆրէնկեանի

Ատենապետ Ֆրանսայի Շրջանակային Յանձնաժողովի

HOTEL P.L.M. - ST. JACQUES — SALLES LES ROCHES BRUNES

(17, Boulevard St. Jacques — Métro : St. Jacques)

Շաբաթ 2 Յուն. երեկոյեան ժամը 8.30ին

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԷՆՇՈՂ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

մասնակցութեամբ

«Սօսի» պարախումբին հայկական 4 նոր պարերով — «Սայաթ Նովա» գուսանական համոյթին իր ամբողջական կազմով:

մեներգողներ՝ Սիրվարդ Գազանճեան (Լօզանէն), Էլիզ Պօյաճեան (Լոնտոնէն)

Աստղիկ Տէտէեան (Փարիզէն)

Ճաշին կը յաջորդէ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ կէս գիշերէն մինչեւ արշալոյս

առաջնորդութեամբ

« THE ARMENIAN'S SUNSHINE »

(Ժիրայր Մելքոնեան եւ Ռոպէր Փափազեան) խանդավառ նուագախումբին

Եւրոյթ պիտի ունենան Էվլին Ալթունեան հայերէն երգերով

FREDERIC MARTIN YOURGAN'S (Եօրկանեան) հայերէն եւ անգլերէն նորագոյն երգերով

Խօսնակ՝ Իրմա Պասմաճեան

Ծախքերու մասնակցութեան սակ ճաշ եւ գինի ներառեալ) 90 Ֆրանք

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Հ.Բ. Ը. Մ.ի գրասենեակը

11, Square Alboni, Paris (16e) — Tél. : 870-03-18

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԸ ՀՌԵՆՈՍԻ ԱՓԻՆ

Վիպական ճամբորդութիւն եւ նաւային պտոյտ Հռենոսի վրայ:

Մեկնում Շաբաթ Յունիս 9, վերադարձ Երկուշաբթի Յունիս 11:

Հաւաքուիլ Շաբաթ առտու ժամը 9ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւսի առջեւ եւ 7.30ին Քաֆէ Քիւրվէօր, Կառ տիւ Նոռ:

Անմիջական մեկնում դէպի Գերմանիա Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէնթ-Մենե - հուլտ (ճաշ) Վերտէօն, Մէս — սահմանագլուխ — Սառպրուք, Լուտվիկսհա - ֆըն, Մանհայմ, Վիզպատըն ճամբով մինչեւ Ռուտսհայմ: Տեղաւորում պանդոկը, ճաշ հաճելի մթնոլորտի մէջ:

Կիրակի փոքրիկ նաւապտոյտ մը Հռենոսի վրայ, ճաշ նաւուն վրայ, ցամա - քահանում՝ Քոպլանց եւ վերադարձ օթոքառով պանդոկ: Ճաշ պանդոկը, մեկնում դէպի Վիզպատըն եւ վերադարձ: Երկուշաբթի առտու մեկնում դէպի Մէս, ճաշ կայարանին ճաշարանը եւ ժամանում Փարիզ — Կառ տիւ Նոռ ժամը 21ի ատենները:

Մասնակցութիւն 195 ֆրանք

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux

Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՔԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
31
JEUDI
31 MAI
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 փր. Վեցամսեայ 65 փր
Արտասահման Տար. 135 փր. Հատը 0,70 փր

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.727

49e ANNÉE — N° 12.727

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»՝ 74 ՏԱՐՈՒ

—0—

Ապրիլ 29ի իր թիւով՝ «Հայրենիք» բոլորեց 74 տարիքը եւ կը թեւակոխէ 75րդ տարին:

Հայրենի եւ սփիւռքեան իրականութեան մէջ ապրող օրաթերթերու նահապետը՝ որ 1899 Մայիս մէկէն մինչեւ 1914 Յունուար մէկ լոյս տեսած է իբրեւ շաբաթաթերթ ու եռօրեայ, իսկ այդ թուականէն ասդին՝ ամէնօրեայ:

Ետ կը նայինք եւ մտածման աչքերով կը փորձենք գնահատել տարողութիւնը ծառայութեա՛ն մը, որուն եւեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ոգին ու մեր ժողովուրդի գոյութեան եւ հաւատքի կառչումը կայ. դերակատարութեա՛ն մը, որուն ներշնչման աղբիւրը հայրենիքն ու Հայութի՛ւնն են եղած. իրագործումի՛ մը կամ վաստակի մը, որուն մէջ հասնող ու հասնող սերունդներու մտաւոր երկունքը, հոգեկան մաշումը, նիւթական եւ բարոյական զոհաբերութիւնը կայ:

Ի՞նչ անուն տալ այն դաւանանքին, որուն մղումով «աւազի վրայ» իր գոյութիւնը ամրացնելու կոչուած ժողովուրդ մը — պանդուխտ, նժդեհ, աստանդական, եւ զուրկ՝ պետական կարգուսարքէ — կրցեր է երեք քառորդ դար, ամէնօրեայ լարումով ու նուիրումով կանգուն պահել հայ լրագրութեան հեռընկեց այս բերդը եւ զայն վերածել անընկճելի կամքի չօշափելի արտայայտութեան մը:

Լոյսի ծարա՞ւ մը միայն: Հայաշունչ ապրումի կարօտա՞նք: Մտքերու եւ հոգիներու կամրջո՞ւմ:

Անշուշտ որ այդ պահանջները սեւանդութիւն նկատուելու չափ հի՛ն են մեր դարաւոր կեանքին մէջ եւ հիմնական դեր ունեցած են եւ կ'ունենան մինչեւ այսօր: Սակայն կ'ենթադրենք որ 74 տարիներու այս իրագործումին մէջ գլխաւոր ազդակը եղած է այն հաւատքը՝ որ աշխարհածաւալ մեր պայմաններուն մէջ ապրող ժողովուրդի մը համար հայրենական հողի ուժ ունի Հայ Թերթը, որուն ճամբով միայն զաղթականութիւնը, տարագրի կեանքն ու հայրենազուրկ մարդոց վերապահուած տրտմութիւնները կրնան դադրիլ ներգործելէ, եւ ընդհակառակն, ուժ եւ ոգի կը ներշնչեն՝ անցամաք պահելու մեզ ազգովին եւ ազգօրէն ապրեցնող աւիշը:

Կը թղթատենք 1910ական, 1920ական, 1940ական եւ 1950ական թուականներու մեր հաւաքածոները ու չենք կրնար վանել մեզմէ կազմակերպական թէ ազգային հպարտութեան մեր զգացումը՝ երբ դարձող էջերուն հետ կը տողանցեն դէպքերն ու դէմքերը, ազգային մեր մակընթացութիւններն ու տեղատուութիւնները, խանդավառութիւններն ու հիասթափութիւնները, արեւոտ ու մռայլ օրերը: Երբ կը հաստատենք մանաւանդ՝ որ գործ թէ պլիտակ իր տասնամեակներուն, հայ ժողովուրդը անխախտ է պահեր ապրելու կամքը եւ յաջողելու հաւատքը: Իր արցունքին եւեւ ժպիտ է ունեցեր միշտ, իր երջանկութեան զուգահեռ՝ դժբախտ օրերու անդրադարձումն է ունեցեր միշտ: Անխոտոր մնացեր է ազգային հիմնական նպատակներու ճամբուն մէջ եւ բարոյական նախանձախնդրութիւնը ուղենիշ դարձեր է հայադրոշմ կեանքի:

Եթէ մէկը հետաքրքրուի Ամերիկահայութեան ամէնէն մեծ արժանիքը ճշդելու խնդրով, ու փորձէ պատասխանել այն հարցումին՝ թէ ինչո՛վ կրցեր է ան մօտ հարիւր տարի անայլայլ պահել Հայու իր անխաթար դիմագծութիւնը ձուլումի այս «կաթսային» մէջ, անվարան պիտի ըսենք: — Նուիրումո՛վ: Զոհաբերութիւն՝ ո՛չ միայն նիւթական առումով, այլեւ հոգեկան, մտաւոր, բարոյական եւ ֆիզիքական իմաստով:

Անկախաբար արդիւնքէն, անկախաբար թերացումներէ եւ սխալներէ — որոնք անխուսափելի են որեւէ ժողովուրդի կեանքին մէջ — Ամերիկահայութիւնը կը փայլի իր նուիրումով՝ յանուն ինքնապահպանումի, յանուն հայապահպանումի եւ հայրենիքի, մշակոյթի եւ կրթութեան, քաղաքական ու ազգային կենսունակութեան, մամուլի եւ իմացական վերանորոգումի: Եւ «Հայրենիք»ը եղած է ու պիտի մնայ վկայականը այն ապրումներուն՝ որոնք Նոր Աշխարհի նորագոյն բարքերուն մէջ անվթար պահեցին հին Հայուն հնագոյն նուիրականութիւնները, դարաւոր ոգին ու նկարագիրը:

Եօթանասունըչորս տարի ետք, այսօր, դադրած չենք հաւատալէ՝ թէ վա՛ղն ալ պէտք ունինք այդ ոգիին:

Որքան ատեն որ կայ հայրենիքը, որքան ատեն որ կը դաւանինք Հայաստանի եւ Հայութեան ապագայ միութեան՝ կենսական կը նկատենք պահանջը տոհմիկ իմացումներու, ազգային նուիրականութեանց անվտանգ պահպանման հաւատարիմ հետեւողականութիւնը մեզ ա՛զգովին ու մեր ներքին իրականութեան մէջ առողջ պահող սկզբունքներու. յանձնառութիւնը ամէ՛ն կարգի զոհաբերութեան ու նուիրումի՝ հայ կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ:

Ա՛յս է մեր մեկնակէտը նաեւ 75րդ տարուան սեմին: Այս իմացումներէն թելադրուած է ցարդ մեր ծառայութիւնը եւ այսուհետեւ ալ պիտի մնայ նոյնը: — Համոզուած ենք, որ մեր ժողովուրդը ամէն ատենէ աւելի ա՛յս կ'ակնկալէ մեզմէ:

Լրաթերթ մը չէ եղած «Հայրենիք»ը: Հանրային դերակատարութեան կոչուած բեմ մըն է ան, հանրութեա՛ն ստացած իր ներշնչումով, տեղական ու համահայկական մտահոգութիւններով, մեր երգերուն ու վէրքերուն արտայայտութիւնը դառնալու յանձնառութեամբ մը՝ որ վեր է տարբեր ամէն պարտականութենէ:

Կը զգանք, կը գիտակցինք խորապէս՝ որ Ամերիկահայութիւն եւ տարասփիւռ Հայութիւն Հայ Օրաթերթէն Հայութի՛ւն պէտք է ծծեն, — փոյթ չէ թէ երբեմն դառն ըլլայ տրուած կաթը կամ տխրաշունչ դէպքերու տողանցքը խռովէ հոգիները:

Հայ տան, հայ ընտանիքին, հայ ժողովուրդին ու հայրենիքին չկա՞յ ինչ է որ անոր հետ պէտք է հասնի, ամէն օր, տարասփիւռ հայ իրականութեան:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՓՐԻԿԷԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Ատիս–Ապապայի ափրիկեան վեհաժողովը վերջացաւ եւ ընդհանուր ձեւով ու միաձայնութեամբ դատապարտուեցաւ Իսրայէլը: Տնտեսական հարցերը սակայն չեն անտեսուած, ընդհակառակն և բոլորը կ'ուզեն նախ եւ առաջ «ապագաղթատիրանալ» տնտեսապէս: Այս առընչութեամբ տեսակ մը ուխտ պատրաստուած է, որ կը սահմանէ ափրիկեան Պետութեանց նոր յարաբերութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ արքայական պալատի դիւանատունը պաշտօնապէս հաղորդեց իշխանուհի Աննի նշանախօսութիւնը ենթասպայ Մարք Ֆիլիփսի հետ: Ամուսնութիւնը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 9ին: Պարզ է որ այս լուրը տրուեցաւ կանխահասօրէն Անգլիոյ ժողովուրդին ուշադրութիւնը ցրուելու համար: Աւելի քան տասը օր է թերթերը կը խօսէին Լորտերու գայթակղութեանց մասին, այսօր ամբողջ Անգլիան իր իշխանուհիով զբաղած է: Ծանօթ է որ Անգլիացին շատ կը սիրէ արքունիքի սիրային պատմութիւնները: Իշխանուհի Աննի ամուսինը ազնուական չէ, այլ հասարակ մահկանացու մը:

ԻՍԼԱՆՏԱ Ատլանտեան Ուխտէն զատ, ՄԱԿին ալ բողոքեց Անգլիոյ դէմ, ձողաձուկի հարցին կապակցութեամբ: Անգլիա զրահաւորներ ղրկած է Իսլանտայի ջուրերը՝ պաշտպանելու համար անգլիական ձկնորսանաւերը: Իսլանտա կը բողոքէ անգլիական ձկնորսանաւերու եւ ռազմանաւերու ներկայութեան դէմ իր ջուրերուն մէջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանին մէջ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են աջակողմեան եւ պաղեստինցի ուսանողներու միջեւ: Ոստիկանութիւնը միջամտած է: Պէյրութի համալսարանները հինգ շաբաթէ ի վեր փակ էին գարնան արձակուրդներու եւ, մանաւանդ, բանակին եւ Պաղեստինցիներու միջեւ տեղի ունեցած կռիւներուն հետեւանքով:

ՄՈՍԿՈՒԱ պահանջեց Պոնէն որ վերադարձնել խորհրդային օդանաւորդը, որ քաղաքական ապաստան ուզած է Դաշնակցային Գերմանիայէն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 25)

ՊՈՒԼԿԱՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԸ

Մայիս 23ին Երեւան ժամանած է Պուլկարիոյ Արդարութեան նախարարութեան պատուիրակութիւնը՝ փոխ – նախարար Աթանաս Վոյինովի գլխաւորութեամբ: Պատուիրակութիւնը դիմաւորուած է Հայաստանի Արդարութեան նախարար Ա. Գէորգեանի եւ Հայաստանի գերագոյն դատարանի նախագահ Գ. Քոչարեանի կողմէ:

×

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՄՐՑՈՒՄ

Վերջ գտած են ինքնաշարժի մրցումները, որուն մասնակցած են 62 վարորդներ Երեւանէն, Լենինականէն, Կիրովականէն եւ այլ քաղաքներէ: Մրցումին տարածութիւնը, որ բաժնուած է երեք օղակաձեւ երթուղիներու, մօտ հազար ութ հարիւր քիլոմեթր էր: Վարորդները պէտք է անցնէին Հայաստանի երեսունէ աւելի բնակավայրերէ, կատարէին յատուկ ծրագրուած առաջադրանքներ՝ պահպանելով միշտ երթեւեկութեան բոլոր կանոնները: Ամբողջ մրցումը տեւած է 30 ժամ:

«Վոլկա» ինքնաշարժներու մարզին մէջ առաջնութիւնը շահած են Եդ. Սրապիոնեան եւ Ռ. Տէր–Վարդանեան: «Մոսկուիչ 412»ի մէջ՝ Գրիշա Մելքոնեան եւ Վ. Բենիամինով: Խմբական դասաւորումով առաջին տեղը գրաւած են Երեւանի թաքսիներու վարորդները:

Ինքնաշարժի մրցումները Հայաստանի մէջ սկսած են 60ական թուականներուն: Հայ վարորդները մասնակցած են խորհրդային ախոյենական մրցումներուն:

Յար. Յարութիւնեան եւ Եդ. Սրապիոնեան երկու ոսկէ չքանշան շահած են այդ մրցումներու ընթացքին, իսկ վաղամեռիկ Հենրիկ Զարգարեան չորս անգամ Խորհրդային Միութեան ախոյեան դարձած է:

×

ՔՈՄԵՔՈՆԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱՆ

Երեւանի եւ Ծաղկաձորի մէջ վերջ գտած են Քոմեքոնի ժողովները, ուր քննութեան առնուած են ելեկտրուժի եւ քիմիական արդիւնաբերութեան հարցերը: Քոմեքոնի նիստերուն մասնակցած են Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ, Արեւելեան Գերմանիոյ, Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Խորհ Միութեան, ինչպէս նաեւ Քուպայի եւ Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչները:

×

ԳԵՐՄԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցասրահներուն մէջ (Երեւան) Մայիս 14էն Մայիս 22 տեղի ունեցած է Արեւելեան Գերմանիոյ ելեկտրական գործիքներու ցուցահանդէսը:

ԻՒՄԱՆԻԹԷ ԵՒ ... ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը — Իւմանիթէ — հարկ սեպեր է Մայիս 29ի իր թիւին մէջ, արտատպուած «Մարսէյէզ»ի Մայիս 30ի թիւին մէջ, լոյս ընծայել յօդուած մը, ուր Միշէլ Գաչգաչեան «պատմութեան» մասին կը խօսի: Անգամ մը եւս դդումի համ տուող յանկերգները կը կրկնուին՝ «Հայաստանի Հանրապետութիւն մը հռչակուեցաւ թուրք յետադիմական իշխանութեան հովանաւորութեան տակ, 1918 Մայիս 28ին»:

Լաւ կ'ըլլայ սակայն որ մարդ քիչ մը հեռատես ըլլայ եւ քիչ մըն ալ լուրջ: Երէկ Սարդարապատ չէր յիշատակուեր Հայաստանի մէջ, այսօր՝ յուշարձան ալ կայ: Այսօր դեռ «Մայիս 28» չի յիշուիր, պաշտօնապէս, բայց վաղը պիտի յիշուի եւ այն ատեն ի՞նչ պիտի ըսէ «Իւմանիթէ»ի նորընծայ աշխատակիցը: Ճիշդ է սակայն որ նման բաներ չեն մտահոգեր մարդիկ, որ Մոսկուայի օդին համաձայն շապիկ կը փոխեն պատմութեան մասին ճառելու համար եւ պարզ է որ երբ «Մայիս 28»ը յիշատակուի Հայաստանի մէջ, Գաչգաչեաններու կը մնայ բառ մը փոխել միայն ու գրել թէ՝ Հայաստանի առաջին Հանրապետութիւնը ռուս յառաջդիմականներու շնորհիւ հռչակուած է...

Եղաւ գնաց:

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ (Ուրբաթ թիւ), մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ Յունիս 2:

ՍԿԱՆԱՐԿՆԵՐ

ԹԷՈԴԻԿԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 45-ԱՄԵԱԿԸ

Քառասունըհինգ տարի առաջ, 1928 Մայիս 24ին, Փարիզի մէջ իր աչքերը ընդմիշտ կը փակէր հայ տիպ ու տառի, բանահաւաքութեան եւ պրպտումի, լեզուական ու գրական հարստութեանց անխաթար պահպանումի աղնիւ կիրքով տենդավառ աշխատանքի հերոս մը՝ իր «Ամէնուն Տարեցոյց»ը հատորաշարքով մտքի ու մամլոյ մեր պատմութեան մէջ յաւերժ յիշատակելի Թէոդիկը (*), որուն գրչի վաստակը — ո՛չ յլապէս բազմերանգ ու հարուստ — կ'ընդգրկէ գրական, լեզուաբանական, ժամանակագրային, մատենագրական ու բանասիրական աշխատասիրութիւններ:

Մամլոյ ճակատներուն վրայ իր անունը առաջին անգամ ուշադրութիւն կը գրաւէ 1903–1905 թուականներուն, երբ Պոլսոյ «Մանզումէ»ին մէջ կ'երեւին իր «Կեանքի հատորէն փրցուած էջեր»ը ինչպէս նաեւ «Ծանչուոր Դէմքեր» ընդհանուր շարքին մաս կազմող վաւերական դիմաստուերները: Մարդիկն ու կեանքը ներկայացնելու պարզ, ջերմիկ, բնական ու հաղորդական ձեւ մը ունէր Թէոդիկ. անոնց մէջ բարոյական ու ազգային անհատականութիւնը, հանրային բնոյթն ու նկարագիրը ցայտուն դարձնելու փոյթ մը՝ որ իր գրչի կեանքին մէջ զինք յատկանշող մասնայատկութիւնը մնաց միշտ:

Հայ հոգին փնտռել հայ գրին մէջ, Հայութիւնը որոնել հայ մտքի վաստակին մէջ, տոհմիկ մեր բնութիւնը եւ անկէ բխող մեր ազգային ինքնութիւնը տարազել, — ահաւասիկ այն տենդը՝ որով ապրեցաւ, երկնեց, համադրեց. ահաւասիկ այն աղնիւ կիրքը՝ որով ծանրաբեռնուեցաւ միշտ, մինչեւ իր վերջին շունչը:

1899–1905, վեց տարի, ուսումնասիրեց Պոլսոյ ռամկօրէնը եւ պատրաստեց իր «Պոլիսի հայեվարը» անուն եռահատոր ձեռագիր աշխատասիրութիւնը որ արժանացած է Իզմիրեանց մրցանակին (1905ի Յուլիսին) եւ որ ցարդ անտիպ կը մնայ (Երուսաղէմ): Իսկ 1912ին, հայ գրերու գիւտի տօնակատարութեան առթիւ մշակած իր ուսումնասիրութիւնը՝ «Տիպ ու տառ», եղաւ ու մնաց իր տեսակին մէջ անկրկնելի իրագործում մը:

Իր բծախնդիր, մանրակրկիտ եւ բարձրորակ գրչին կը պարտինք նաեւ հայկական եղեռնապատումի ամէնէն վաւերական վկայագրութիւններէն մին՝ «Գողգոթա»ն, որուն առաջին (Ա) պրակը միայն տպագրուած էր Պոլսոյ մէջ, երբ Թրքական գրաքննութիւնը դադրեցուց անոր շարունակութիւնը Պոլսոյ մէջ, 1921ի ամրան. «նաեւ՝ «Յուշարձան Ապրիլ 11ի» (ալպոմ 1915 եկեղեցական և մտաւորական 761 զոհերու):

Զկար որեւէ մարդ, ուր Թէոդիկ ակօս մը բացած չըլլար: Հայուն անցեալ եւ ժամանակակից կեանքին աղերսուող մտքի ու գրչի բոլոր ճակատներուն վրայ ձեռնարկած է փնտռտուքի, հերկի ու հունձքի, — դիցաբանական, պատմական, մատենագրական, ժամանակագրային, լեզուական, բանասիրական...:

Այդ երանական իր ծանօթ աշխատասիրութիւններէն մէկն է, օրինակ, «Որբն ու իր բերքը»: Որոնումի ու ծաւալումի իր արտակարգ կարելիութեանց մէկ վկայութիւնն է «Մեկնութիւն տոմարական բառերու» լայնաշունչ ուսումնասիրութիւնը (118 մեծադիր եւ մանրադիր էջերով) «Ամէնուն Տարեգիրք»ի 1929ի վերջին հատորին մէջ, ուր «սրտաձօն» խորագրին տակ եւ կտակի մը ուժով կը գրէ՝ մահէն հազիւ երկու ամիս առաջ, 1928 Ապրիլ 8ին.

— «Մեր թափառայած ազգին համար մանաւանդ՝ աղէտը մեծ է: Մենք պէտք ունինք մեր աւանդութեանց ճարտարապետութեան եւ գունաւորումներուն: Եւ ինչքա՛ն ալ անոնք աւերուին, ցեղին առհաւական բնազդը կ'արեւէ միշտ այդ փլատակներն ու աւերները, դալարիք ու ծաղիկ ընծայելով անոնց: Այդ դալարիքն ու ծաղիկներն են, ահա, զոր փրցեցի շար ի շար, քաղելով մեր պապիկներուն ու մամիկներուն յիշողութեանց դեռ եւս կանաչ դաշտերէն եւ իբրեւ սրբատաշօն կը նուիրեմ օտար ափերու վրայ ցիր եւ ցան ցեղիս նոր զաւակներուն, որպէսզի անոնք ատեն ատեն օծանուին հայրենի ծաղկանց միւռոնով եւ հաղորդուին անոնց բոյրերով»:

1907–1928, քսանըերկու տարի ամբողջ, գիշերը ցերեկին խառնելով ի լոյս աշխարհ բերաւ «Ամէնուն Տարեցոյց»ը հատորաշարքի 22 պատկառելի գիրքերը՝ որոնք այսօ՛ր ու վաղն ալ, տակաւին, կը մնան ակ եւ աղբիւր «ցեղին» աւիշին:

1929ի վերջին հատորը յանձնած էր արդէն տպագրութեան, երբ 248րդ էջին լոյս ընծայումը տեսնելէ ետք, յանկարծամահ, փակեց իր աչքերը յաւիտենութեան՝ 1928 Մայիս 24ին: Նշան Պէշիկթաշլեան ու քանի մը բարեկամներ հրակեցին այս վերջին հատորի լրացման աշխատանքներուն:

Մ. Թ.

(*) Թէոդիկ Լաքճինեան:

ՆՈՅԻ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ա.

ԽՄԲ. — 1973 Ապրիլ 28ին, Աւստրալիոյ Թհը Սիտնի Մորնինկ Հերըլտի մէջ լոյս տեսած է այս յօդուածը, որու թարգմանութիւնը կուտանք ամբողջութեամբ: Հեղինակն է Հէլըն Ֆրեզըլ:

×

«Ապրիլը ամէնէն անգութ ամիսն է...»
«Տհը Ուէյսթ Լէնտ»
Թ. Ս. ԻԼԻԸԹ

Ամէն տարի, երկու երկիրներ՝ Աւստրալիա եւ Հայաստան կը յիշեն այս ողբերգական ամիսն ու ողբերգական թուականը՝ 1915...

Հո՛ս, յիշատակուած օրը Ապրիլ 25ն է, իբրեւ «Անզաք տէյ»(*): Հայաստանի պարագային, հայրենիքի մէջ թէ հայկական Սփիւռքին ներս, կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ը, իբրեւ «Նահատակաց օր»:

Այդ թուականին, Թուրքիան, որ կը պատերազմէր Դաշնակիցներուն դէմ, որոշեց բնաջնջել իր սահմաններէն ներս բնակող բոլոր Հայերը: Հայութեան ղեկավարներն ու մտաւորականները ջարդուեցան: Ապա, հաւաքական տեղահանութիւններով, Հայերը պարտադրաբար դուրս հանուեցան իրենց հայրենիքէն եւ բռնի ուժի տակ, բռնեցին Սուրիոյ եւ Միջագետքի անապատներուն ճամբան:

Զոհերուն թի՞ւը. գնահատումները կը տարուբերին 600 հազարի եւ մէկուկէս միլիոնի միջեւ: Իսկ Վանի, Շապին-Գարահիսարի եւ Մուսա-Տաղի պարագային, Հայերը մինչեւ վերջին շունչ հերոսաբար մարտնչեցան:

Եւ մահը, ծարաւի, անօթութեան, ուժասպառ յոգնութեան, հիւանդութեանց թէ նահատակութեան ճամբով՝ ճակատագիրը դարձաւ հայ ժողովուրդի տղամարդոց, կիներուն եւ մանուկներուն:

Վերապրողները եւ անոնց զաւակները ներկայիս ցրուած են աշխարհի բոլոր կողմերը: Անոնք կը բնակին Աւստրալիոյ, Միացեալ Նահանգներու, Եւրոպայի, Միջին Արեւելքի եւ Ծայրագոյն Ասիոյ մէջ:

Հակառակ անոր, որ 1920 Նոյեմբերին, Սեւրի դաշնագրի 89րդ յօդուածով նախագահ Ուիլըսըն թիկունք կանգնեցաւ Անկախ Հայաստանի մը ծրագրին, որուն մաս պիտի կազմէին Էրզրումի, Վանի, Պիթլիսի եւ Տրապիզոնի շրջանները, այս սուհանդերձ ծրագիրը ոչ մէկ արդիւնք կրցաւ ունենալ:

Թուրքիա կը շարունակէ իր սահմաններուն մէջ պահել Արարատ լերան շըրջակայքը, լեռ մը, որ Հայաստանի խորհրդանիշն է: Սահմանէն անդին, Խորհ. Միութեան շրջագիծէն ներս կը գտնուի Հայկական խորհրդային ընկերվարական Հանրապետութիւնը, իր Երեւան մայրաքաղաքով, որ կառուցուած է Քրիստոսէ առաջ 782 թուականին:

Ինչպէս մահմետական ուխտաւորները Մեքքէ կ'այցելեն, եւ Հրեաները՝ Երուսաղէմ, նոյնպէս ալ Հայերը կ'այցելեն իրենց հայրենիքը, ոմանք վերջնականապէս հոն բնակելու, իսկ ուրիշներ պարզապէս պտըտելու նպատակով:

Հայ ուխտաւորներու այս ջերմ զգացումին հաղորդ դարձայ ես, հակառակ անոր որ Հայ մը չեմ, երբ վերջերս Աէրոֆլոթով Պէյրութէն Երեւան գացի:

Օդանաւի ձախ կողմի պատուհանէն տեսնուեցաւ ձիւնածածկ լերան մը գագաթը եւ, ճամբորդները իրենց աթոռէն բարձրանալով, «Արարա՛տը, Արարա՛տը» բացագանչեցին: Ասիկա առասպելական այն լեռն է, որուն վրայ կանգ առաւ Նոյի տապանը, ջրհեղեղէն անմիջապէս ետք, հողի վրայ կոխելով:

Հայերու կարծիքով, Արարատը խորհրդանիշն է Հայաստանին, ա՛յն ազգին ու ժողովուրդին, որ ինքզինք կը դաւանի ջրհեղեղէն ետք երկրագունդին վրայ երեւցող առաջին ցեղը: «Արարատը մերն է», — կ'ըսէ քովս նստող Հայ մը, խորունկ հաւատքի շեշտով մը, — «ան կը շարունակէ կրել հայկական անունը, Թուրքերը զայն բռնի ուժով գրաւեցին, բայց օր մը դա՛րձեալ մերը պիտի ըլլայ անիկա»:

Մթնշաղին հասանք Երեւանի օդակայանը: Փշաթելէ ցանկապատի մը ետին, համբերատար բազմութիւն մը ամբողջ երկուքուկէս ժամ սպասեց, մինչեւ որ մաքսատունը աւարտեց իր աշխատանքները:

Յետոյ՝ պայուսակներով խճողուած սրահի մը մէջ, ճամբորդները վերամիացան իրենց ծանօթներուն: Հոն հաստատուած Հայերը հանդիպեցան հայրենիք այցելող իրենց ազգականներուն: Գիրկընդխառնումներ: Ծերունի մը կը շոյէր գեղատի աղջկան մը սեւ մազերը, կը նայէր անոր աչքերուն եւ կարծես չէր հաւատար տեսածին: Երիտասարդներ շըրջապատեցին ալեհեր տիկին մը, որ նոր իջած էր օդանաւէն:

Օդակայանին շուրջ տարածուած էր ամրան աղուոր գիշեր մը, որ կը հալէր դաշտերու հեռուներուն մէջ: Ծառերով եզերուած լայն պողոտաներէն անցնելով՝ հասանք Լենին հրապարակը, Երեւանի կեդրոնը, ուր կը գտնուէր ճամբորդներու մեծամասնութեան իջեւանը՝ Արմենիա պանդոկը:

Բազմութիւն մը խռնուած է պանդոկի սպասման սրահին մէջ: Մէկ կողմէ երկու պաշտօնեաներ կը ստուգէին հիւրերուն պաշտօնական թուղթերը, մինչ միւս կողմէ՝ կը լսուէին հայերէն յայտարարութիւններ— «Ո՞վ կայ Լոս Անճելըսէն ... Սան Ֆրանսիսքոյէն ... Նիւ Եորքէն»:

×

Երեւան: Առտու: Կը միանամ Հայերու խումբի մը, որ ինքնաշարժով պիտի շրջի քաղաքը: Հինգ հոգինոց Աւստրալիացի Հայերու խումբ մը կը հասնի: Մեծ մայր մը, զաւակը, վերջինին կինը եւ երկու զաւակները, աղջիկ մը՝ Ճէնի ու տղայ մը՝ Պիլը:

Ճէնին եւ Պիլը հայերէն խօսակցութենէն կ'անցնին անգլերէնի: Շատ Աւստրալիացի են: Պիլ հագած է թի-շըրթ մը,

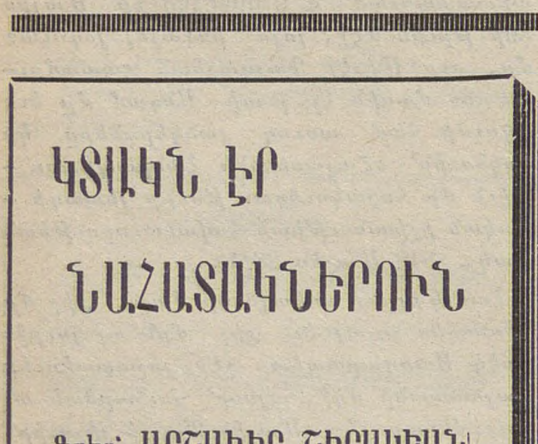

Ա. ՄԱՍ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Զինուորական Պետէլի — փրկագին — օրէնքը սկիզբները ի զօրու էր, եւ շատեր, ամէն ինչ ծախելով, իրենց զաւակներուն փրկագինը վճարած էին: ԻԹԹԻՀԱՏԻ չարաշուք իշխանութիւնը նախապէս այդ փրկագինները հաւաքեց, ապա, օր մըն ալ, իր իսկ հաստատած օրէնքը ոտնակոխելով, փրկագին տուողներն ալ զինուոր առաւ ու ղրկեց ռազմաճակատ կամ ամրաշէն գունդերը: Վերադարձած էր Ենիչէրիներու դարը:

Ոստիկանները ազատ կողոպուտի ձեռնարկած էին. քրիստոնեայ խանութները մտնելով իրենց ուզած ապրանքները կ'առնէին կը տանէին, առանց փոխարժէքը վճարելու, փոխառութեան ձեւին տակ գումարներ կը կորզէին բնականաբար ընաւ չվերադարձնելու պայմանով, իսկ ամենափոքր առարկութիւն մը ընողներուն սպառնալիքներ տեղացնելով:

Այս սարսափի ռեժիմին տակ կ'ապրէր Պոլսահայութիւնը: Օր նոր, լուր նոր: Զրոյց եղաւ թէ կառավարութիւնը պահականոցներուն ղրկած է գող պահապաններ. մեկնութիւնները այլազան էին: Ոմանք կ'ըսէին թէ ջարդի հրամաններ կը պարունակէին, ուրիշներու կարծիքով ալ, տարագրութեան հրամաններ:

Ատեն մըն ալ կառավարութիւնը Անատոլու փոխադրելու զրոյցներ եղան: Այդ օրերուն Համաձայնական նաւատորմը սաստկօրէն կը ռմբակոծէր Տարտանէլը եւ տեղ տեղ ալ զինուոր ցամաք հանած էր: Քիչ մը երեսնիս խնդաց այդ օրերուն. մօտալուտ ազատութեան աւետիս մըն էր կարծես: Աւա՜ղ սակայն...

Ի՛նչ օրեր էին. երբ տեղ մը ամպ կը գոռար, մեր սիրտերը ուրախութենէ թունդ կ'ելլէին, այն հաւատքով որ Համաձայնական նաւատորմը արդէն իսկ Պոլիս մտնելու վրայ է: Քիչ վերջ անձրեւը կուգար եւ մեզ կը դնէր դառն իրականութեան առջեւ. եւ հեղեղը կը քշէր կը տանէր մեր ակնկալութիւններն ու յոյսերը: Խեղճ անպաշտպան ժողովուրդ, ինչեր չքաշեց այդ ահաւոր օրերուն. հոգեկան եւ ֆիզիքական ինչ չարչարանքներ չտարաւ համակերպութեամբ, յուսադրումի եւ յուսախաբութեան անվերջանալի տագնապներու մէջտեղ:

Տակաւին կայ: Զինուորական իշխանութիւնները բռնագրաւումի ձեռնարկած էին ԹԵՔԱԼԻՒՖԻ ՀԱՐՊԻԷ անունին տակ Հայերը հեգնանքով թեքալլիւֆը բառախաղութեամբ թեքալլիմի վերածած էին, ինչ որ կը նշանակէր առաւփախսութիւն: Արդարեւ եղածը պաշտօնականացուած առաւ - փախսութիւն մըն էր կամ տեսակ մը պետականացած աւազակութիւն ու կողոպուտ, քանի որ զինուորականները, կը մտնէին վաճառատուները եւ մթերանոցները, ու յանուն բանակին կը գրաւէին հագուստ, ճերմակեղէն, արմտիք եւ դեղօրայք ու ներկեր, բահ, բրիչէն սկսեալ մինչեւ կառք ու սայլակ, ի փոխարէն յանձնելով պարզ ստացագիր մը, որով կը խոստանային պատերազմէն վերջ փոխարժէքները վճարել կամ հատուցում ընել: Իսկ պատերազմէն վերջ, բնականաբար Թուրքիոյ համար, ոեւէ մէկուն ոչ վճարում եղաւ, ոչ ալ հատուցում: Այս բռնագրաւումներու հետեւանքով, աւելորդ է ըսել, ապրուստը տարապայման սղեց, եւ հացն անգամ բաժնեչափի վերածուեցաւ: Իսկ ժողովուրդը փորձեց իր գլխուն ճարը նայիլ, պարէն հաւաքելով կրցածին չափ, զալիք զրկանքներն ու սովը նախատեսելով:

Մինչ այդ մեր ստորերկրեայ աշխատանքը առաջ կը տանէինք: Ընկերներս մութին մէջ էին, իսկ ես, օր ցերեկով, բայց յաճախ իրիկունները նախընտրելով, զէնքերը կը շարունակէի փոխադրել: Մասնաւորաբար Մկրտիչ Ֆրէնկեան վաճառատունէն, երբ տակաւին չէր բռնագրաւուած ու կը ցրուէի ապահով վայրեր: Թուրք պատանի բեռնակիրներու նման հագուած, խոշոր կողովի մը մէջ կը զետեղէի զէնքերը, բանջարեղէնի կամ մսի ծրարներու պէս եւ կը փոխադրէի նախ մեր տունը, անկէ ալ Լեւոն Ղարիպեանին կամ ուրիշ ընկերներու տուները: Բաւական ատեն այս գործը անխափան շարունակեցի. ո՞վ ուշադրութիւն պիտի դարձնէր լակոտի մը երթեւեկին:

Դեկտեմբերի ցուրտ ու խոնաւ օր մըն էր, երբ առաջին անգամ ըլլալով վախ մը անցուցի: Պայուսակի մը մէջ դրած ատրճանակները կը պատրաստուէի փոխադրել Բանկալթիի մեր գերեզմանատան դիմացը որոշեալ վայր մը, երբ մեր փողոցին անկիւնը ինքզինքս գտայ 20–30 ոստիկաններու վոհմակի մը մէջտեղ:

(Շար. – 26)

Հա՛-յա՛ս-տա՛ն, կ'ըսէ...

Գարնան լուսաշող առաւօտ մըն է, արեւին առաջին ճառագայթները կենդանութիւն եւ զուարթութիւն կը պատճառեն ամենուրեք:

Մեր տան դիմաց, Հայց. եկեղեցւոյ խաչին վրայ, Թռչուններու երամ մը անոյշ կը դայլայլէ, որպէս հոգեզմայլ մեղեդի, գոհաբանութեան աղօթք եւ մաղթանք:

Հոս է արդէն Կարապետ աղան, բարի եւ նուիրեալ Հայրիկ մը, որ սիրով կը ծառայէ եկեղեցիին եւ մասնաւոր հոգածութեամբ կը մշակէ զանազան ծաղիկներ եկեղեցւոյ բակին մէջ, սրտի գոհունակութեամբ կը դիտէ ահա, վարդենիներու նորափթիթ կոկոններն ու երփներանգ ծաղիկները, արդիւնք՝ իր յարատեւ աշխատանքին:

Այս զուարթ առաւօտուն, լաւագոյն տրամադրութեամբ, սիրով եւ անձկութեամբ կը սպասեմ մեր սովորական այցելուին, որուն մայրը կը վստահի մեզի, ամբողջ օրուան համար: Անիկա մեր պըստիկ սանուկը՝ Անահիտ - Սթեփանին է:

Կ'ուզէ՞ք ճանչնալ զինքը. երեք տարեկան, անուշիկ, փոքրիկ, աղջնակ մըն է, հայկական սեւուլիկ աչուկներով, կարմրուկ այտերով եւ ուշիմ ու խելացի նայուածքով: Մաքուր է, միշտ կոկիկ հագուած, եւ բնաւորութեամբ դիւրահաղորդ:

Ասկէ երեք տարիներ առաջ, մկրտութեան ժամանակ, երբ Հայր Սուրբը դերկ կուտար զինքը, հրեշտակային ժպիտ մը բրաւ ինծի, կարծես ըմբռնած ըլլար իմաստը մկրտութեան եւ դրոշմին: «Հաւատք, յոյս ու սէր» խնդրեցինք Տիրոջմէն, եւ անուանակոչեցինք զինքը Անահիտ - Սթեփանի: Ասիկա, պարզ պատահականութիւն մը չէր, այլ հին, մեր նախնիքներու հեթանոսական կեանքը, ներկայի քրիստոնէական հաւատքին միացնելու մտադրութիւն մը, խաչի զօրութեան, հայցելով Աստուծոյ շնորհքն ու իմաստութիւնը եւ «ոսկեծին ու ոսկեմայր» Անահիտի գգաստութիւնն ու բարութիւնը:

Մեր ամէնուս սիրելին է Անահիտ: Մեծ մայրիկներն ու մեծ հայրիկները կը գուրգուրան իր վրայ, իսկ ծնողքին խանդաղատանքը անչափ է եւ աննկարագրելի: Ամբողջ օրը կ'աշխատին, հետեւաբար ստիպուած են յանձնել իրենց սիրասունը փոխն ի փոխ, մեծ մայրիկներուն եւ մեր, կնքամօր հոգածութեան եւ խնամքին:

Խաղալիկներ շա՜տ ունի, պուպրիկներ չնիկը, խոհանոցի կազմածք, եւայլն եւ հաճոյքով կը գրէ ինծի հետ չեւ ու կլոր գիծեր, կը չինէ պատուհան եւ ժամացոյց ու ճաշի ատեն չի մոռնար ըսելու «յանուն Հօր եւ Որդւոյ...»: Քիչ ատենէն դպրոց պիտի երթայ այլեւս, քանի որ «մեծ աղջիկ մը պիտի ըլլայ»: Կը խօսի արդէն մաքուր հայերէն:

Շատ կը սիրէ Տին-Տինը, երաժշտութիւն եւ նուագ, ու մենք ստիպուած ենք ամէն կէսօրէ վերջ նուագել Կանանչեանի Օրօրը, որուն քնքոյշ ազդեցութեան տակ, «քուն կուգայ իր նախշուն աչքերուն վրայ» ու կը քնանայ:

Պէտք է ըսեմ որ, Հայաստան մեր այցելութեան միջոցին, ազգականներ ու բարեկամներ բաւականաչափ երգապնակներ նուիրեցին մեզի ծանօթ երգիչներու, եւ մենք հաճոյքով կ'ունկնդրենք զանոնք, զանազան առիթներով:

Այսօր, Անահիտը քովիկս նստեցուցած, հայկական երգապնակներու շարք մը կը նուագեմ: Անմահ եւ անզուգական Շահմուրատեանն է որ կ'երգէ, «Գարուն ա, ձիւն է արել», «Հով արէք սարեր ջան» եւայլն եւ «Հայաստան»:

Անահիտ, որ լարուած ուշադրութեամբ, լուռ մտիկ կ'ընէր, յանկարծ ինծի դարձաւ եւ անուշիկ աչուկները բացած հիացումով «Հա՛-յա՛ս-տա՛ն» կ'ըսէ» ըսաւ:

Հայաստա՞ն կ'ըսէ... գրկեցի զինքը, ուժով սեղմեցի կուրծքիս ու համբուրեցի եւ չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ համար այնքա՜ն ազդուեցայ եւ աչքերս տամկացան...: Հոգեկան աննկարագրելի յուզում մը պատեց ամբողջ էութիւնս եւ խռովեց ներաշխարհս:

«Հա՛-յա՛ս-տա՛ն» կ'ըսէ... ցեղին ձայնն է որ կը հնչէր եւ Հայու ոգին կը յայտնուէր մանկական այդ բացագանչութեամբ, հակառակ անոր որ, ծնած էր օտարութեան մէջ եւ շատ-շա՜տ հեռու կը գտնուէր Հայաստան՝ երկիր դրախտավայրէն:

Եւ մեր ուղածն ալ միթէ՞ այս չէ, հայապահպանման մեր բոլոր ճիգերը զորս կը գործադրենք արտասահմանի մէջ, չէ՞ն ձգտիր միթէ Հայ պահել մեր նորահաս սերունդը, գուրգուրալ անոր վրայ, որպէս կենսունակութեան աւիշ մեր ազգին, սիրել տալ անոնց հայկական մեր դարաւոր մշակոյթը, Հայց. Եկեղեցին եւ մեր «հեռաւոր ու փառաւոր» հայրենիքը՝ Հայաստան:

Այսօր, հաւատքի եւ յուսոյ շող մը ճառագայթեց հոգւոյս մէջ, յաւիտենական Հայութեան, յաւիտենական Հայաստանի մասին:

«ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ»

որուն վրայ գրուած է Աւստրալիա, ռըկպիի յատուկ վերտառութեամբ մը:

Սակայն հոս ռըկպիի դաշտավայրը չէ, այլ Լենինի հրապարակը, ուր կարմիր տուֆէ շէնքերու միջեւ կանգնած է Լենինի արձանը, օտարականի մը նման: Ինքնաշարժը կը շարժի: Հովիտի մէջ գտնուող Երեւանէն կը սկսինք մագլցիլ դէպի լեռները: Վայրկեան մը կանգ կ'առնենք յուշարձանի մը առջեւ, ուր կը վառի անշէջ հուր մը եւ ուր սուր մը ձեռին բարձրացած կնոջ մը արձանը կ'իշխէ ամբողջ տեսարանին: Առաջնորդող մը հայերէնով բացատրութիւններ կուտայ.

— Հաճիս, ի՞նչ է այդ յուշարձանը, — հարց կուտամ համակրելի ձէնիին:

— Անզաքի համար է, — կը պատասխանէ ան: Բայց երբ երկրորդ յուշարձանի մը առջեւ, ուր յաւիտենական հուրը կը վառի, ան դարձեալ նոյն բացատրութիւնը կուտայ, կը զգամ, որ մանկական սխալ մը գործած է:

Կ'իմանամ, որ առաջին յուշարձանը կը խորհրդանշէր Հայութեան յաղթանակը, իսկ երկրորդը՝ Ծիծեռնակաբերդի շրջանի մէջ, «հայ ժողովուրդի 1915ի նահատակներուն յիշատակը»:

1915: Դարձեալ նոյն ողբերգական թըւականը: Ինչպէս Աւստրալիոյ մէջ, հոս եւս ան կ'ոգեկոչուի քարակերտ յուշարձաններով, գլխահակ մարդոց արցունքներով: Ծաղկեպսակներ շրջապատած են նահատակաց յուշարձանը: Երեւանի ուսանողները զետեղած են զանոնք: Անոնք աւելի բուռն են, քան աւստրալիացի ուսանողները, երբ այս վերջինները կ'ոգեկոչեն «Անզաք տէյ»ը:

Անզաքները յարգանք կը տածեն «Ճոնի թուրք»ին հանդէպ, մինչ Հայերուն մօտ Թուրքերու հանդէպ ատելութիւնը մնայուն է:

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) «Անզաք» կը նշանակէ Աւստրալիոյ եւ Նոր-Զելանտայի միացեալ բանակը, որ 1915ին կռուեցաւ Թուրքերու դէմ Կալիպոլիի ճակատին վրայ:

ԳԵՂԱՄ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Երբ տարի մը առաջ պատահմամբ իր հիւրասենեակի պատին վրայ նկատեցի թափանցիկ գոյներով եւ շղարշուած գիծերով անշրջանակ կարգ մը նկարներ, իսկական արուեստի գործեր, զարմանքս մեծ եղաւ իմանալով թէ անոնց հեղինակը մեր Գեղամն է, ծայր աստիճան համեստ, պարկեշտ եւ կարմրելու չափ ամօթխած:

Այս տարի «Անկախներու Սալոն»ին արդէն Գեղամ ներկայ էր երկու նկարներով, «Արարատ» եւ «Ծաղկեփունջ»: Այս առիթով արուեստի քննադատ Լ. Մանտոս հետեւեալը գրած է Գեղամի մասին.

«Բնանկար « Արարատ » եւ «Կապոյտ փունջ»ը Գեղամի ցուցադրած զոյգ նկարներն են Անկախներու 84րդ Սալոնին:

«Մաքուր եւ զուարթ նկարչութիւն մըն է ուր արուեստագէտը իրապէս անձնական տեսիլքի մը մէջ ազատօրէն կ'արտայայտէ իր սէրը վրձինի հարուածներու հանդէպ եւ նկարչական յղացքի բնածին տաղանդով մը:

Եթէ երբեք իր գործերուն մէջ որոշ պարզունակութիւն մը կը նշմարուի, աւելի ներշնչման մէջ է ան քան արտայայտութեան, որ իսկապէս կատարեալ է, ինչպէս կը հաստատեն իր քանդակները, օրինակ «Ձեռքը» իր խորհրդապաշտութեան մէջ, հաստատօրէն իրապաշտ»:

Յ. Պ.

ՊՈՒՏ'Մ ԺՊԻՏ

ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

Փաստելու համար որ դպրոց գացած ենք, պէտք է, կ'ըսէր Հեռիօ, գոց արտասանել Ռասինէն քանի մը տող եւ իսկապէս ցոյց կուտանք թէ բան մը մնացած է մեր սորվածէն երբ այդ տողերը Քորնէյլի չենք վերագրեր:

×

ՀԵՐՔՈՒՄ

«Ֆիկառօ»ի հիմնադիրը Վիլմէսան չէր սիրեր գրածը հերքել. օր մը թերթին մէջ կը ծանուցանէ յայտնի առեւտրականի մը մահը, բայց ի՜նչ կ'ըլլայ զարմանքը, երբ նոյն իրիկունն իսկ... հանգուցեալը կը ներկայանայ իրեն:

— Պիտի խնդրէի որ հերքէիք գոնէ մահուանս լուրը, կ'ըսէ առեւտրականը:

— Շատ կը ցաւիմ գրուածքին համար, կը պատասխանէ Վիլմէսան եւ շատ ուրախ եմ ձեզ ողջ առողջ տեսնելուս, բայց սկզբունքով որեւէ մէկ գրածս չեմ հերքեր:

Միայն կրնամ վաղը ձեր անունը նորածիններուն ցանկին վրայ աւելցնել:

×

Մարդուն մէկը «չօլփազ» սափրիչէ մը ածիլուելու ատեն, երբ ցաւուն հազիւ կը դիմանար, դուրսէն կովու մը պոռալու ձայնը կուգայ: Սափրիչը կը հարցնէ.

— Ինչո՞ւ արդեօք խեղճ կովը կը պոռայ:

— Կարծեմ կ'ածիլուի կոր, կը պատասխանէ մարդը:

×

— Գառնիկ աղա, առջի օր խանութդ գոց էր:

— Հրամմեր էք, գոց էր:

— Բայց կարծեմ թէ դուք միայն Կիրակի եւ տօն օրերը կը գոցէք:

— Այո:

— Առջի օր Կիրակի չէր, տօնախմբութիւն ալ չկար:

— Ի՞նչպէս չկար, զոքանչս մեռաւ այդ օրը:

LIVRES REÇUS

« SHAKESPEARE ET LES ARMENIENS », par Rouben Zarian, Directeur de l'Institut des Arts d'Arménie Soviétique, traduction de N. Haroutounian, revue par Vahé Godel,, Avant-propos de Vahé Godel. (Ed. Perret-Gentil, Genève 1973).

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (193)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

Ժանն իր ներկայութեան շարժառիթը բացատրեց: Քոմիսէրը շատ բնական գըտաւ անոր բացատրութիւնը, քանի որ ան կը համապատասխանէր Տիկին Լըպէյլի խօսքերուն: Ժանն Ֆորթիէ լրացուցիչ տեղեկութիւններ տուաւ հակիրճ պատմութեամբ մը, որ մեր ընթերցողներուն ծանօթ է:

— Կ'երեւայ որ սպանութեան շարժառիթը գողութիւն է, ըսաւ .ոմիսէրը: Անտարակոյս, մարդասպանը այն անձն է, որուն փախուստը մութին մէջ տեսած էք: Այս րոպէիս չենք կրնար հետապնդել զայն: Վաղը պիտի վերսկսինք մեր հետազօտութիւնները:

Քոմիսէրին արագ հարցաքննութեան միջոցին բժիշկը լապտերներու լոյսին տակ մանկամարդ աղջկան քով ծունկի եկած եւ վէրքը բացած, ուշադրութեամբ կը քննէր զայն:

— Ի՞նչպէս է, տոքթէօր, հարցուց քոմիսէրը:

— Վէրքը ծանր է, պատասխանեց բըժիշկը, բայց կը յուսամ որ մահացու չէ: Սեղմիրանին կիտոսկրերը շեղեցուցած են զէնքը: Չեմ կարծեր որ դանակին շեղբը մինչեւ թոք թափանցած ըլլայ...:

— Աս ի՞նչ է, ըսաւ քոմիսէրը, լապտերի մը լոյսին տակ մետաղական առարկայի մը շողալը տեսնելով, զոր վերցուց:

— Մարդասպանին գործածած դանակին շեղբին կէսն է...: Երկրորդ հարուածին ատեն շեղբը հանդիպած է սեղմիրանի պողպատէ լանջակալին: Տեսէք, հոս, կոտրած է ան:

Ու բժիշկը ցոյց տուաւ լանջակալին վրայ գտնուած հետքը, այն տեղը զոր դանակին ծայրը երկրորդ անգամ հարուածած էր:

— Անկարելի է անմիջապէս քննութեան սկսիլ: Ի՞նչ ընելու ենք հիմա, տոքթէօր, հարցուց քոմիսէրը:

— Աղջիկը զգուշութեամբ փոխադրելու է, ըսաւ բժիշկը:

— Իմ տունս պիտի փոխադրեն, յարեց քոմիսէրը: Պարապ սենեակ մը ունիմ: Այս ազնիւ կինը պիտի խնամէ զայն:

— Անշուշտ, անկէ պիտի չբաժնուիմ, գոչեց Ժանն Ֆորթիէ:

Մեծ զգուշութիւններով՝ պատգարակին վրայ փոխադրեցին Լիւսին, որ միշտ անկենդան էր, ու չարաշուք թափօրը ճամբայ ինկաւ դէպի Պուա Քոլոմպ: Հասան այն տունը, ուր Լիւսի պիտի խընամուէր: Մեծ պարտէզի մը մէջ տաղաւար մըն էր քոմիսէրին բնակարանը: Քոմիսէրին կինը եւ սպասուհին անկողին մը պատրաստեցին Լիւսիին համար: Բըժիշկը իսկոյն քննեց վէրքը ու հաւաստեց թէ բնաւ չէր սխալած, յայտարարելով որ վտանգաւոր չէր ան: Յետոյ նախնական վիրադարմանումի մը ձեռնարկեց: Այդ միջոցին, քոմիսէրը ու տասնապետը կը խուզարկէին Լիւսիի գրպանները:

— Կողոպտելու համար է որ ուզած է այս աղջիկը սպաննել, ըսաւ տասնապետը: Անոր շրջազգեստին գրպանները պրպտած ու անոնց մէջ գտնուող բաները յափշտակած է: Ահա չփակին լամբակներէն մէկը պատռած է, վրան կախուած առարկայ մը կորզելու համար:

— Իր ժամացոյցը, պարոն, ըսաւ Ժանն Ֆորթիէ: Դուրս ելած պահուն ժամացոյցը կը կախէր միշտ:

Մանրամասն տեղեկագիր մը պատրաստեցին, ու առտուան ժամը երեքին բաժնուեցան իրարմէ, վիրաւորը նուաղուն վիճակի մէջ ձգելով, մայր Լիզոնի հըսկողութեան տակ:

. . . .

Օվիտ Սոլիվօ շուտով հասաւ Փարիզի ճամբան. արագ վազելով, Քուրպըվուա նետեց ինքզինքը: Փօլ Հարման իրեն կը սպասէր: Օվիտ բնաւ դժուարութիւն չքաշեց գործարանին վրայ նայող փոքր դուռը գտնելու: Գործարանատէրը դողդոջուն, դրան սեմին վրայ կը սպասէր: Իսկոյն Օվիտը ներս մտցուց ու հազիւ լսելի ձայնով մը հարցուց.

— Ի՞նչ եղաւ:

— Եղաւ լմնցաւ, պատասխանեց Օվիտ: Կրնանք Փարիզ դառնալ: Լիւսիէն Լապրիւ այրի մնաց: Անոր կը մնայ քու աղջկանդ հետ ամուսնանալ քաղաքապետին առջեւ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Աստիկ Տէր-Դատաւորեան եւ զաւակը Գեղամ Տէր-Դատաւորեան, Միշէլ եւ Լիտիա Տէր-Դատաւորեան, այրի Տիկին Արշալոյս Տէր-Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէր-Դատաւորեան եւ զաւակը, հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, մօրաքրոջ եւ հօրեղբօր կնոջ՝

ՏԻՐՈՒՀԻ ՏԷՐ-ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Տէր-Կարապետեան)

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ։

Կիրակի, Յունիս 3, Փարիզի Ս Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Այս առիթով հոգեհանգիստ էջմիածնոյ խաչակիր Տէր-Յակոբ աւագ քհնյ.ի եւ երէցուհի Մարիամի ու զաւակներուն, Արմենակ, Արտաշէս և Տիրուհի, Անահիտ Տէր-Դատաւորեաններու հոգիներուն յիշատակին։

Նոյնպէս՝ Տէր-Կարապետեան Մկրտիչ, Վարսենիկ եւ Կարօ Գեղանոյշ եւ համայն գերդաստանին ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Տէր Թորգոմ Արք. Գուշակեանի (պատրիարք Երուսաղէմի) հոգիներուն համար։

Ինչպէս նաեւ Ծրկայեան, Սեմէրճեան, Հարբութեան, Թէօլէօլեան, Խաչմանեան, Թօփալեան, Տրժան, Էսայեան, Քաջարենց, Վահրամ Փափազեան եւ Պէրպէրեան համայն ընտանիքներուն հոգիներուն հանգստին համար։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Զըրըքճեան, Պր. Յակոբ Բագոսեան, Տէր եւ Տիկին Արթօ Բագոսեան հոգեհանգստի պաշտօն կատարել կուտան Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին մէջ, այս Կիրակի (Յունիս 3)

ԿԱՐԱՊԵՏ ԲԱԳՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Պետրոս Սարաճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Յունիս 3) Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՍԱՐԱՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Շահլամեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
26, Ռիւ Թրուայոն, Սեվր

Շաբաթ, Յունիս 2, ժամը 21ին

Ի նպաստ վարժարանին Զորեքշաբթի օրուան դասընթացքներուն։

Մասնակցութիւն 10 ֆրանք

Կարելի է տեղերը վերապահել հեռաձայնելով ԵԱՆ'Ց 589-20-48 կամ վարժարանը 027-18-28

Surprise-Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ, այս Շաբաթ (Յունիս 2) իրիկուն ժամը 7էն սկսեալ Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45, Ռիւ տը լա Տէֆանս։

ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մուտք ճաշով միասին 15 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ԱՐԾԻՒ

կազմակերպած է իր խմբապետին՝

ԺԱՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

յոբելեանը, առ ի երախտագիտութիւն անոր 23 տարիներու ծառայութեան

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 31
Սթատ Սենաֆրիգա

ժամը 15ին բացման արարողութիւն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-Արծիւի բոլոր խումբերու տողանցք

ժամը 16ին՝

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ
SELECTION DE PROVENCE
contre
UGA-ARDZIV (renforcé)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 2ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին Ամիքալ-Լայիք սինեմային մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի

Մասնակցութեամբ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի եւ տեղւոյս Ազգ. Միութեան

Պատուոյ նախագահութեամբ երեսփոխան – քաղաքապետ ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

Խօսք կ'առնեն

Ընկերվարական կուսակցութեան տեղական ներկայացուցիչները

կը նախագահէ ընկ. ՎՐԷԺ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

կը խօսի ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պատրաստութեամբ Նոր Սերունդի (երգ, խմբերգ, արտասանութիւն)։ Պար՝ Նոր Սերունդի ԱԼԱԳԵԱԶ խումբին կողմէ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Պաշտօնական մասէն ետք ընտանեկան խնջոյք մինչեւ առաւօտեան ժամը մէկ։

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à
Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours
Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)
Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19
Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
395 Ֆր. էն ՍԿՍԵԱԼ

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ.Մ.Ը.Մ.-Արծիւի (Մարսէյլ) տարեկան պարահանդէսը Յուլիս մէկին, Վալապրի անտառը։

IVe CONGRÈS MONDIAL 1, 2, 3 JUIN 1973
UNION GÉNÉRALE ARMÉNIENNE DE BIENFAISANCE
CONCERT DE GALA
LE VENDREDI 1er JUIN A 20 H 45
SALLE DU MUSÉE GUIMET
6, PLACE D'IÉNA PARIS 16e
FESTIVAL BABADJANIAN
AVEC LA PARTICIPATION DE
ARNO BABADJANIAN
RAFFI PETROSSIAN
ANNIE KAVAFIAN
ANI GAZARIAN
MAT LILJEFORS
AIDA BASMADJIAN
MANFRED STILZ
ENTREE 30 F
GRAND BANQUET
SUIVI DE BAL
LE SAMEDI 2 JUIN 1973
20 H 30 DANS LES SALONS DE
L'HOTEL P.L.M. ST-JACQUES
17, BL. ST-JACQUES PARIS 14e
METRO SAINT-JACQUES
L'ORCHESTRE ARMENIAN
SUNSHINE ET DE NOMBREUSES
VEDETTES ARMÉNIENNES
PARTICIPATION AUX FRAIS
DINER, VIN COMPRIS : 90 F
RESERVATIONS : BUREAU DE L'U.G.A.B.
11, SQ. ALBONI PARIS 16e TEL. 870-03-18

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Նիւթ՝

Հայրենիքի և Սփիւռքի գրականութեանց դերը մեր Ազգ. վերազարթնումին մէջ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Ուրբաթ 1 Յունիս ժամը 20.30ին Սփլանտիտի մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES